PAVLI
Castrensis

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

AVENIONICAE

in Digest. Vetus ac Nouum Prælectiones, ſanequàm doctæ, in quib. ita veteranũ egit, vt non paucis (quæ iuuenili calore ac tumultuariè in priorib. Senẽsib. ſ. & Patavi. effuderat) emendatis, abſolutiſs. opus reddiderit, & ſine quibus vix priores ſubſiſtere queant.

Adde, quod eaſdem Indice copioſiſs. Summarijs ſuis quibusque Legibus præſtitutis, ſic adornauimus, vt quid quæque Lex contineat nullo negotio aſſequare.

CVM PRIVILEGIO.

IVSTINIANVS IMPERATOR

LVGDVNI, 1544

Le Priuilege.

FRANCOYS PAR LA GRACE DE DIEV
Roy de France, Conte de Prouence, forcalquier, & terres adiacentes à noz
ames, & feaulx conſeilliers, les gens tenans noſtre court de parlement de
Prouence, Preuoſt de Paris, Baillyfz Dorleans, Touraine, & Berry, Sene-
ſchaulx de Lyon, de Poictou, de Thoulouze, Carcaſſonne, Beaucaire, &
Nyſmes: Et à tous noz aultres Iuſticiers, ou à leurs Lieutenant ſalut, & dile-
ction. Receu auons l'humble ſupplication de noſtre bien ame Dominicque
de Portonaris, Libraire demourant à Lyon, cōtenant qu'il à trouue moyen
de recouurer à groſſes requeſtes, peines & labeurs, vne ſeconde Lecture de
Paule de Caſtro ſur les Digeſtes vielz, & noüueaulx: enſemble vne Lectu-
re nouuelle de pluſieurs tiltres, qui ne ſe treuuent au parauant auoir eſte leuz
par ledict aucteur, ſur leſdictz Digeſtes vielz, & nouueaulx, Lequel liure q̄ iamais ne feut Imprime, il a recou
uert, & retire à grāds requeſtes, vaccatiōs, & moyennāt groſſes ſommes de deniers. Et ia pour icelluy dreſſe les
molles requis, & neceſſaires à grans vaccations, fraiz, miſes, & deſpens, enſemble pluſieurs Lectures dudict de
Caſtro par cy deuāt Imprimees. A laquelle Impreſsion, & à vēdre, & diſtribuer, ledict liure, apres l'impreſ-
ſion dicelluy, il à intention vacquer, & faire vacquer par ſes gens, ſeruiteurs, facteurs, & commis pour recouurer
ſes grans fraiz, ou partie diceulx. Et combien que comme dict eſt, il nait iamais eſte Imprime, touteſſoys il
doubte que apres l'impreſsion dicelluy, aultres le voulſiſſent ſemblablement Imprimer, & par ce moyen em-
porter le labeur dudict ſuppliant, & le fruſtrer de ſeſdictz fraiz, & miſes, qui ſeroit ſa deſtruction, ſi par nous
ne luy eſtoit ſur ce ſuruenu, & pourueu de noſtre grace, & remede cōuenable, humblement requerant icelluy.
Pource eſt il que nous ces choſes cōſiderees, non voulant ledict ſuppliant demourer fruſtre de ſes labeurs, vac-
cations, fraiz, & miſes, ne aultres perſonnes emporter le prouffit dicelluy: ains luy ſubuenir ſelon lexigence des
cas à icelluy ſupplie & aux ſiens, Auons permis, & octroye, octroyōs & permectōs, de grace eſpeciale par ſes
preſentes, que aultres que luy, ou ceulx qui auront de luy charge, & mandement expres, ne puiſſent Imprimer,
vendre, ne diſtribuer, leſdictz liures, ne aulcun diceulx, iuſques au temps & terme de cinq ans prochainemant
venant, comptant du iour & dacte de la premiere impreſsion. Si vous mandons, & commectons par ſeſdictes
preſentes, & à chaſcun de vous ſur ce requis endroit ſoy, & ſi comme à luy appartiendra, Que de noz preſens
grace, conge, licence, permiſsion, & octroy, vous faictes ſouffrez, & laiſſez ledict ſuppliant, ſes cōmis, & de-
putez ioyr, & vſer plainement, & paiſiblement ledict temps durant, en faiſant, ou faiſant faire inhibitions, &
deffences de par nous à tous Libraires, & Imprimeurs, & aultres perſonnes quelconques, de non Imprimer,
vendre, ne diſtribuer leſdictz liures, ledict temps durant, ſans le cōge, & licence dudict ſuppliāt. Et ce ſur grās
peines à nous applicquer, & confiſcations deſdictz liures. Car ainſi nous plaiſt il eſtre faict. Et audict ſup-
pliant lauons octroye, & octroyons de grace eſpeciale par ceſdictz preſentes. Nonobſtant quelzconques let-
tres ſubreptices impetrees, ou a impetrer a ce contraires, mandons, & commandons a tous noz Iuſticiers, Of-
ficiers, ſubiectz, que a vous, & a chaſcun de vous voz commis, & deputez en ce faiſant ſoit obey. Donne a
ſainct Erigny ſus Lyon, le huyctieſme Iour d'Octobre, Lan de grace, M. D. XLII. Et de noſtre
regne le vint huictieſme.

Par le Roy a la relation du conſeil.

Sanxon.

Habes ad calcem huius operis tabellas Legum

omnium, ſimul ac Paragraph. quos hoc volumine pertractauit Paul. Quibus itidem elegans & copioſum
rerum omnium ac ſententiarum memorabilium ſubiecimus Repertorium.

SPECTABILI IN PRIMIS AC INTEGERRIMO VIRO IACOBO CORNELERIO IVRIDICO PRAESIDATVI BORBONICO PRAEFECTO LONGE DIGNISSIMO

Petr. Tercœlinus Arcis Viciacex Præfectus Iudex'que immeritus

S. D.

QVAM efflictim etiannùm, vel tãtillum gratiæ apud te inire, vel rari insignis'que animi tui candoris honesto aliquo demereri officio desyderauerim, Vir mi omnium Clarissime, Prouinciæ'que Moderator selectissime, vt mihi dictu difficile esse video, ita ne hũc quidem locum ad id explicandum esse satis existimo. Siquidem in eo rerũ statu, dignitatum'que sis ordine, ac fortuna, vt huiusmodi homuncionum officia te capere, vel merita deuincire haud satis queant: tam'que eorum ipsorum officijs facilè careas, quam illi omnium fauore bonorũ atque suffragio summoperè egere sese agnoscant. Ad hæc cũ in te Maximas quasque vndique sic coijsse Virtutes conspicimus, vt nulla Charitum prorsus in cõferendis tibi, cùm corporis, tùm animi eximijs dotibus, defuisse videatur: fit, vt is mihi omnino τὸν ἄμμον ἀναμετρεῖν, aut laterẽ proluere censendus sit, qui Deorum immortalium diuina in te ornamenta externo humano'que opificio illustrare, aut oratione quamlibet artificiosa adaugere quærat. Cum'que ea penitius excutio, tãta sese offerunt omnia, vt dicturo mihi, quid primùm, quid item deinde ac denique postremo sumendum sit, haud dignè cernere queam. In primis nanque sic se exerit animi tui suauis Comitas, comis'que Suauitas, vt omne Inuidentiæ conatum, nõ depellat modo, verùm mitiget penitus'que terat. Adhæc sese ita ingenij morũ in cunctos candore singulari exercet Facilitas, vt Constantiæ hæroicæ'que Grauitati nihil depereat. Sic præest Virtutum omnium caput Iustitia, vt ne de gradu quidem vel transuerso digito admirabilis ac prorsus diuina decedat Clementia. Non deijciunt de ordine Summatum Potentiorum'que animi tui Fortitudinem terrores, non minæ, non opulentiæ, non vires, non superbæ ambitiosæ'ue factiones, non inimicitiæ bullosæ ac minaces. Non fallunt humilium preces, non miserorum coactæ ac fallaces lachrumæ raram illam ac singularem animi mentis'que Prudentiam. Non lædunt captiosæ hominum prolixæ'que largitiones, aut commentitiorum obsequiorum fucatæ exhibitiones continentissimam illam à rebus vel vltrò oblatis firmam & constantem Temperantiã: tanta tibi & in rebus gerendis, & in administrãdis inest Fides atque integritas. Quæ sic in te omnia in officio esse intueri promptũ est, vt chorũ aliquẽ virtutũ amœnissimũ constituisse videantur. Sed nec id mirum, siquidem, Gratior est pulchro veniens è corpore Virtus. In quo dignitatem tantam cum generis claritudine coniunctam conspicere licet, vt fortunæ corporis'que munus omne exuperet. Ex quo tam & si commendationem, vt & ex reliquis fortunæ, externis'que bonis non paucis, tibi summam quærere optare'que merito possis, sines lubẽter eximijs animi tui & admirandis summarum Virtutũ laudibus subiacere. Quibus apud homines merito vel inuidis rũpentibus satis ἀοίδιμος ἐβίωσας, & factis rectè famã nomen'que extende. De quibus amplius fortassè nec insignis, candida'que ingenij tui modestia, nec susceptum à me hic negotium sinit dicere. Quod & fœlicibus tuis auspicijs ductu atque fauore lubentius suscepimus, & leuius inter agendum sustinuimus. Cum enim Nostra huc Lugdunum è Viciaco Hyeme iam precipiti me cõtulissem, ibidẽ'que dies aliquot diuersatũ molestissimus longè, idẽ'que multo acerbissimus incessisset morbus, & ex eo aliquandiu decumbentem inuisisset (qua est in me iampridem singulari beneuolentia summoperè affectus) Mathias Bonhomus Calchographicæ industriæ vir peritia Clarus, ægritudinem valde iam exasperatam verbo, re'que leuaturus, cœpit hominis decumbentis valde misereſcere, vltrò omnia, rem, corpus, consilium ac fauorem offerre, & polliceri etiam, & si quid amplius posset. Animum resumpsi, speraui bene. Nec fefellit egrotum de hominis fide bene sperantem expectatio. Nanque in me ita Bonhomum, id est, probum ac benignum se exhibuit, vt non antea de mea egrotantis salute conquierit, donec valetudini pristinæ certæ'que incolumitati redditum omnino perspexerit. Cui ob egregiam illam raram'que, atque adeò paternam in me beneuolentiam, cum ipse immensis deuinctus officijs facere satis, vicem'que rependere (ne omnino ingratus viderer) instantius contenderem, tantum abest, vt ab homine nominibus multis obærato licet, quicquam accipere voluerit, vt ne verbum quidem vllum audierit vnquam egrius. Proinde iantùm in posterùm operam omnẽ meam, studium omne, & denique animã ipsam homini & bono, & probo addixi. Ac factũ deinde, non ita mox est, vt excellentissimi Iuris interpretis Pauli Castrensis Prælectiones in Digest. vetus ac Nouum aliquot Luculentas sanè, atque vt ab homine doctissimo doctissimas, quas Auinione (cum ibidem iura summo frequenti'que Auditorio profiteretur) suis dictauit auditoribus, tandem nactus sit. Quibus, se lubenter aiebat excudendis operam daturum, si modo ad prelum maturæ, aut paratæ forent. Rogauit'que in hoc operam meam: quam alijs & si pridem anteà ad dixissem, homini tamen de me adeò bene insigniter'que merito detrectare aut negare non potui, quamlibet id egerrimè susciperem: tùm quòd summum laborem imminere viderem: tùm quòd non dubitarem nonnullorũ isthoc nomine inimicitias plumbeas à me contractum iri. At vicit tandem officij erga me hominis bene meriti non ingrata recordatio. Ecce, admouetur & manus, & calamus, recognoscitur atque in non paucis restituitur Paulus; deperit illi nihil: adduntur illustria splendida'que ornamenta: vestitur elegantissimis Peryochis & argumentis, aut, vt dicunt, Summarijs certe non indoctis: prætexitur omni rerum ac sententiarum in ijsdem Prælectionibus memorabilum index locupletissimus, & quoad homini semidocto licuit, maxime latinus. At his omnibus formam speciem'que venustissimam pulcherrimis typo & charactere vnus addidit Bonhomus. Quo fit vt iantùm à vermibus & blattis vindicatus assertus'que in Publicum ornatissimus prodeat Paulus. Qui reliquos iuris professores suo tẽpore tanto anteiuit, quanto Paulus Iurisconsul. responsorum Iuris Author facundissimus simul ac excellentissimus reliquos Cęsuræ Ciuili Authores post se Reliquit. At ne in tam durum certamen, id est, hominum iudicium, ἀκέφαλος priuatus'que prodeat, te illi Principem atque ducem authoramentum'que tuum non denegabis, quem ob summam in te Iuris cognitionem & peritiam fidum Propugnatorem, ac seu tutelare numen inter vtriusque iuris Principes prudentissimè selegit. Vale vir Amplissime ac multò prudentissime mihi'que plurimùm obseruande, & quas officiorum erga te nostrorum velut Arrhas offerimus, quæso, ne respue. Edebatur Lugduni Nonis Iul. M. D. XLIIII.

ILLVSTRI GALLIARUM Vicecancellario ac Taurinensi Præsidi æquissimo D. Francisco Erraud domino de Chemans Antonius Colombet Lugd. S.

COLLES DVO sunt amœnissimi humanissime domine, quorum alter in ipso penè Lugduno est, alter verò Lugduno finitimus. in hoc Gregorius vndecimus, Innocētius quartus, Clemēs quintus, alijq́ue cōplures Romani antistites satis lōga annorū serie habitauerunt: Cuius rei testes locupletissimi sunt Hostiens. in summa Tit. de autor. & vsu pal. §. ij. & Octauianus de Martinis in oratione beati Bonauenturæ: & Platina in libro de vit. summo. Pontifi. In illo verò sancti Cirici delectatus Ioānes vigesimus secūdus ipsum aliquādo coluit, Cuius rei testem habemus Oldra. in consi. 331. ad idem. Hoc autem in colle sancti Iusti, cum duobus abhinc annis quondam dominus Franciscus à Monthelone, in cuius tu locum suffectus es, diuersaretur, oblatæ illi fuere Auenionenses Lecturæ D. Pauli de Castr. super Digesto Veteri & Nouo: quas cum dies aliquot euoluisset, laudauit: simul & probauit in ipsis Pauli stilum, docendique modum agnoscens. Idem quoque hoc est ex Pauli officina prodiisse, suo calculo planè confirmat D. Stephanus Bertrandus in Repeti. l. hac edictali. versi. si verò plures. C. de secund. nupt. cuius inibi hæc verba sunt: ex hac conclusione clarè patet quod dictum Paul. de Castr. in. l. si proponas. §. si hæreditatem. ff. de inoffi. testa. in lectura Auenionensi non est simpliciter verum. in his etiam assentitur D. Ioan. de Guaro. Doctor Auenionēsis. in repe. l. fi. C. de iur. emphy. versi. addo in hoc articulo Paul. de Cast. in. l. si præcario. in Lectura Auenionēsi. ff. communia prædio. Cuius ibi sentētia est, emphyteotam non præscribere aduersus canonis solutionem, Accidit deinde post aliquot tempora, quòd Mathias Bon hōme eas me inscio excuderet, imò etiam propemodum in totum iam excudisset. Quod cum rescissem in ipsius officinam impressoriam me cōtuli, ibidemq́ue negotium prope confectum deprehendi. Hominem rogare cœpi, an non coedere, Pauloq́ue vnam egregiam eiusdem lecturam in Legem Post contractum. ff. de donationib. quæ mihi valdè Titulo de Pub. iudic. qui tum imprimebatur, visa est conuenire, addere vellet. At ille, inquit, in tuam gratiam id lubenter faciemus. Quamobrem tum ex eo ipso tempore Lecturam ipsam excudendam tribuimus, hac lege vt eam tuo Clarissimo nomini dicaret. Quod & idipsum quoque lubenter annuit, & fini qui tum instabat adiecit. Eam nos quoque tibi dicatam consecramus, vt non minori authoritate fulta in lucem prodeat, quàm prodijsset sub auspicijs Domini à Monthelone: in cuius locum tu tum prudentia, tum doctrina par, nec illo minus lucubrationū doctorum virorum studiosus, successeris. Tu pro tua singulari humanitate ea fronte excipere non grauaberis, qua charissima quæque excipere soles. fiet enim vt tuo honestata nomine, constantius in lucem exeat vna cum toto eiusdem Pauli corpore: vt amantius & libentius nostrarum literarum candidatorum manibus contrectentur, quibus non mediocri vsui spero fore. vale excellentissime domine Nonis Iul. M. D. XLIIII.

PRAELECTIONES EXCELLENTISS. DOC. D. Paul. Castr. Auenionenses in. ff. uetus, quas Auenione plausibili auditorio fœlicissime dictauit, nunc primùm summa cura fideliq; diligẽtia recognitæ & emendatæ suisq; summarijs auctæ & ornatæ, in gratiã & communẽ omnium utilitatem occipiũt in Librũ Pandectarum Quintum,

De iudicijs *Rubrica.*

Summarium.

1 Iudicium in iure varie dici.
2 Iudicium causa & instantia in quo differant?
3 Iudicium ordinarium quid sit?
4 Iudicium ciuile quotuplex habeatur?

1 ¶ **Continua.** Ut in gloss. Ad euidentiã, tamen totius tituli sciẽdũ, ꝙ † iudiciũ dicitur multis modis. Primo modo idem est ꝙ discretio, vt iste habet bonum Iudicium. i. bonam discretionẽ: vt in. §. preterea. insti. qui. non est; per. fa. te. ⁊ in. c. graue. de preben. Secundo modo pro actione vt. l. j. C. fa. ercis. Tertio pro sententia, vt in. c. bone. §. nec obstabat. de postu. prela. Quarto pro authoritate: vt in. c. ij. extra eo. Quinto pro foro, extra. e. c. quanto. Sexto pro vltima voluntate. extra de testamentis. c. fi. Septimo pro instantia cause. ⁊ ita capitur in isto titulo. ⁊ vide glo. in. l. ordinata. §. sz si quas. ff. de libe. cau. ¶ Item † est sciendum ꝙ nos habemus causam iudicium ⁊ instantiam, que vidẽtur synonima, differũt 2 tamen: quia causa dicitur prout res in iudicium deducitur. iudicium prout in iudicio prosequitur, instantia prout sententia terminatur, vt in. c. forus extra de verbo. signifi. ¶ Unde iudiciũ prout hic sumitur tripliciter nominatur. Uno mõ iudiciũ. vide de hoc plene per Io. mo. e. li. vj. in rub. vbi ponit. xv. significata. Alio modo dicitur negotium. Alio mõ iurgium. Alio 3 modo lis. vt in dicto. c. forus. circa princip. ¶ Queritur † quid est iudicium ordinarium? est actus legitimus trium personarũ iudicis actoris ⁊ rei quod a iudice tanꝙ a nobiliori nominatur vt in dicto. c. forus. §. iudex. ¶ Iudicium vero extraordinariũ dicitur duarum personarum. vt dicto. c. forus. vt iudicis et rei. ⁊ dic vt ibi. glossa rubrice querit quotuplex sit iudiciũ: ⁊ dicit ꝙ duplex, ciuile ⁊ criminale. tu tertium adde mixtũ: vt si vir propter adulteriũ mulieris agat ad separationẽ thori. c. tua. extra 4 de adult. ¶ Item † sciendum est ꝙ iudicium ciuile est quadruplex. Quoddam est vniuersale, vt petitio hereditatis. ff. de peti. here. per totum. Quoddam est generale. vt pro socio, neg. gest. tutele. vt. l. pro socio arbiter. ff. pro soc. Quoddam est singulare vt. ff. de rei ven. per totum. Quoddam est commune, vt fa. ercis. vt. l. in tribus. ff. e. vide omnino Io. mo. vbi supra. ⁊ per Io. an. in nouella. e. ti. in rubrica.

Summarium.

1 Doctor scholasticorum iudex.
2 Prorogatio iurisdictionis partium consensu num vel citra litis contestationem fieri possit.
3 Prorogationem iurisdict. vel per quemlibet actum iuridicum fieri posse.
4 Clericus iurisdictionem cur sine episcopi licentia non prorogat, Laicus vero sic? Et quid in vasallo? nu. 6.
5 Honor cuicunq; lucro præferendus.
7 Clericus duos habens iudices num altero inuito in alterum ipsorũ consentire queat?
8 Laicus num in his, in quibus episcopum iudicem habet, possit in laicum citra episcopi licentiam iurisdictionem prorogare? Et an possit committere eidem excommunicandi facultatem? numero seq.
10 Exempti an possint sine pape licentia iurisdictionem prorogare.
11 Iurisdictio voluntaria num possit prorogari?
12 Prorogatio in criminalibus num locum babeat?

SI se subijciãt. Ista est not. l. ⁊ hz materiã vtilem. et est prima quam repetij in ista ciuitate in scholis palatij apostolici. ⁊ hoc dicit. iudicis habentis iurisdictionem ⁊ tribunal, vel iurisdictionem tantum, potest iurisdictio prorogari. h. d. sm Barto. vel sic, si partes consentiant in nõ suum iudicem, faciũt ipsum iudicem suũ, dummodo habeat iurisdictionem ordinariam cũ administratione vel sine. h. d. ⁊ sic in ordinario fit prorogatio de persona ad personam: sed in delegatum non: vt in. c. p. ⁊ g. extra de offi. deleg. ¶ In tex. iurisdictioni. si iudicis non sui. Et no. verbũ subijciant: quia per hoc videtur ꝙ possit fieri prorogatio per pactũ. ¶ In tex. tribunali preest. scz quia habet iurisdictionem cũ administratione, vt iudices ordinarij. ¶ In tex. vel qui aliam iu1 risdictionem scilicet sine administratione, vt † in doctore qui est iudex scholaris, vel in consule mercatorũ. ⁊ de ista materia prorogationis habetur hic ⁊. l. seq. vsq; ad. §. legatis. ⁊. C. de iuris. om. iu. l. j. ⁊. l. si quis ex. C. de epi. au. in iure ciuili raro alibi reperies. canoniste vero habent plenius istam materiam. quicquid tamen habent, habent a legistis ⁊ ponũt ipsi in. d. c. p. ⁊. g. ⁊. c. de causis. ⁊. c. quoniam olim Abbas. extra de offic. delega. et extra. e. c. j. ⁊. c. statutum. §. in nullo. de rescrip. lib. vj. ¶ Glos2 sa prima oppo. † tripliciter circa princip. dicit Guil. de cug. ꝙ si partes consentiant in iudicem cuius iurisdictio prorogatur, hoc potest fieri lite non contestata: vt. l. cum receptum. de iurisdict. om. iudic. ⁊ probat text. subijciant, sm eum. Sed oppo. contra glo. de. l. si quis in conscribendo. C. de probat. So. ibi non fiebat prorogatio, nec pactum de consentiendo in iudicem non suum: sed tantum de nõ opponendo fori declinatoriam. Item potest etiam fieri prorogatio per alios actus litis contesta. precedẽ. lite tamen contestata omnia confirmantur: vt videmus in simili, ꝙ si pars non citata veniat ad iudicium: et ibi litem contestetur, valet: quia omnia per lit. contesta. confirmantur. Sed pone ꝙ litigatur in causis modicis ⁊ breuibus coram non suo iudice, in quibus non requiritur lit. contest. queritur quãdo dicatur eius 3 iurisdictio prorogata? dico † ꝙ per quemlibet actum iuridicum fit prorogatio. l. nihil. C. de procur. ¶ Sed queritur sm Pe. pone ꝙ duo iurisdictionem alicuius prorogauerunt, ⁊ aliqs act9 factus est, nũquid possim penitere añ litem contest. do. Pe. ꝙ sic quia hoc sibi a iure concessum est, et sine pena per. l. si conuenit. in glo. alleg. ¶ Ex quo not. ꝙ obligatus ad factum si non fiat quod conuenit, non tenetur ad interesse. quod tene menti: quia est contra communem regulam. l. si quis ab alio. §. j. de re iudic. ¶ Oppo. gloss. secũdo de. §. economos. So. de iure. ff. poterat fieri prorogatio per quemlibet etiam clericum per. l. istã, que generaliter loquitur. Fallit in. d. §. economos. Sed de iure canonico aliter est ordinatum, vt in glo. et per constitutionem Frederici positam in auf. statuimus. C. de episcopis ⁊ cle. ¶ Que4 ritur † que est ratio quare clericus non potest iurisdictionẽ prorogare sine licentia episcopi, et tamen laicus potest? Bart. dicit ꝙ ratio est, quia fieret preiudicium episcopo: et clericus commodum affert iudici seculari, que ratio cessat in laico. cum omnes laici sint subditi Imperatori, et omne commodum applicatur sibi sub quocunq; iudice seculari fiat. Sed ista ratio non dicitur valere, nec hodie locum sibi vendicare. cum etiã in laicis sint iurisdictiones distincte ⁊ commoda separata. Itez quia si propter preiudicium quod fiebat episcopo impediebatur fieri prorogatio a clerico: eadẽ ratione non põt fieri a laico q2 facit preiudicium suo iudici quo ad honorem. honor est enim iudicis habere multitudinem causarũ. vt. l. si in seruum. §. sed cum. l. s. de arbi. ergo si propter commodum pecuniarium poterat impedire, 5 multo magis propter honorem: quia † honor preferendus est cuicunq; lucro. l. j. iulianus. ff. si qs omis. cau. te. ⁊. l. reprehẽdẽda.

C. de insti. & substitu. sub condi. fac. Sed hoc est falsum quod iudex laicus possit impedire prorogationem, ut habetur per Cyn. in dicta l. si quis ex consensu. ergo ratio sua non procedit. innuit etiam ipse, quod ubicunque fieret preiudicium pecuniarium iudex posset prorogationem impedire. quod tamen est falsum. nimis enim restringeretur materia prorogationis. ¶ Et ideo dicit quod ratio est: quia maiorem iurisdictionem habet episcopus in clericum: quam habeat iudex secularis in suum subditum. Episcopus enim habet potestatem in clericum quo ad mores: & potest etiam beneficio ipsum ex causa priuare: quod tamen secus est in laico. Quid enim ad viguerium, si laicus non habet bonos mores, vel male gubernet bona sua? certe nihil. ¶ Et ista intelligas in iudice qui habet iurisdictionem tantum in litibus & causis: quia si esset iudex vel alius superior, qui haberet iurisdictionem in laicum ultra causas & lites ut domini castrorum ipse laicus sine consensu ipsorum, non posset iurisdictionem prorogare. vasallus † enim sine licentia domini non potest: ut in c. ceterum. extra e. tunc enim est eadem ratio, que est in episcopo. ¶ Queritur † quid si clericus habet duos iudices: nunquid poterit in unum ipsorum, alio inuito consentire? glos. videtur hic dicere, quod non. tu distingue duos casus: quia interdum isti iudices sunt eque principales: et tunc refert: quia aut iste alius iurisdictionem parem habet: ut erat olim in ciuitate Remen. ubi archiepiscopus & archidiaconus habebant iurisdictionem parem: nec dependebat ex parte clerici. & tunc erat locus preoccupationi. per c. in pari. de reg. iur. lib. vj. & ibi Io. an. in mercurialibus. ubi disputat hanc. q. Aut dependet ex volutate clerici: licet sint eque principales: clericus tamen potest forum declinare etiam sine licentia alterius in c. j. de iud. fac. quod no. in auth. habita. ne filius pro patre. interdum sunt quidam subalterni: & ut potest poni, si esset ita de consuetudine, quod clericus primo conueniretur coram archidiacono, & post coram episcopo: & certe tunc potest consentire in episcopum sine licentia archidiaconi. ut no. singulariter Inno. in c. dilecto. circa medium. extra de offi. archi. & tene menti: quia non est alibi. facit quod no. idem in c. que ecclesiar. extra de offi. or. ¶ Sed † queritur nunquid laicus in his in quibus habet iudicem episcopum, possit iurisdictionem laici iudicis sine licentia episcopi prorogare? & dic quod non in mere spiritualibus: ut in c. decernimus. extra e. ti. Sed nunquid in alium episcopum? dicit quod sic per l. ex consensu. C. de epi. audi. secundum unum intellectum secundum quem intelligitur de prorogatione. ¶ Sed † nunquid potest sibi dare licentiam excommunicandi? & dic quod non: ut in c. p. & g. all. & no. Inno. in c. de caus. e. ti. et in c. quoties cordis oculus. j. q. vij. ratio, ideo quia Deus dedit istam potestatem episcopo in suos subditos. & illud quod a Deo venit prorogari non potest in alium. ut in c. ratio nulla. de preben. in fi. ¶ Sed † nunquid exempti possunt iurisdictionem prorogare sine licentia pape? & dicit quod non: ut in c. authoritate. de priuile. lib. vj. ¶ Sed nunquid idem inuito delegato cognoscere poterit. pone enim, quod papa delegauit alicui aliquam causam: episcopus vult cognoscere inuito delegato, nunquid potest. et dicit quod aut iste datus est ad requisitionem partium: & tunc antequam incipiat iudicium potest cognoscere: vel ante literarum presentationem. argu. c. ut nostrum. de appella. & c. super eo. Aut fuit datus proprio motu, & sine postulatione: & tunc quia princeps causam ad se videtur aduocare, non potest etiam consentiente delegato: ut in c. ex conquestione. de restitut. spolia. & ita not. Innocen. in c. ad petitionem. extra de accusationibus. & hoc videbatur dicendum in princip. Circa † principium gl. queritur sed nunquid possit voluntaria iurisdictio prorogari? & dic quod aut loquimur inter personas inhabiles: & non potest, vt. l. inuito. §. tutoris datio de tute. inhabilitas enim personarum impedit prorogationem: vt. l. j. C. qui legi. perso. habent standi in iudicio. & §. dicetur. Aut queritur de personis habilibus: & potest. vt. l. prima. C. de emancip. ¶ Sed queritur quid in notario, si mandat vt alius scribat: queritur nunquid possit? de incerto, dic quod non: vt. l. in frau. §. quoties. ff. de iud. fisti. et l. repetita. de episcopis & cleri. per Guilliel. ¶ In glo. fin. queritur † nunquid in criminali causa possit fieri prorogatio? & breuiter dicendum est, quod sic: dum tamen ille cuius iurisdictio prorogatur habeat merum imperium: vt gloss. fina. dicit per. l. fin. C. vbi de crimi. agi oportet. & l. inter cons. ad mu. l. j. C. de sicar. & ad. l. fa. de pla. l. j. Et ista sunt vera quando per se proceditur per viam ordinariam accusationis: quia secus esset si procederetur per viam inquisitionis: quia tunc malefica remanerent impunita. & daretur occasio delinquendi. quod aliquis enim incontinenti, quod maleficium commisisset iret ad iudicem amicum suum, cui forte daret pecunias, & preueniret iudicem ordinarium: & ita maleficium remaneret impunitum: & hoc nota. ponit Baldus in dicta. l. si quis ex consensu. de episco. audi. quod nullus alius ponit. tene menti residuum materie vide bis in. l. sequen.

Marginal numbers (left column): 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12

Summarium.

1 Consensus in prorogatione siue de re ad rem, siue de loco ad locum, siue de persona ad personam, siue de tempore ad tempus, quis, & cuius requiratur?

2 Voluntatem coactam voluntatem esse.

Consensisse. Consentire dicuntur illi, qui sciunt se non subditos iudici, & coram episcopo litigant sponte. Si autem errant in iure, vel in facto, vel non sponte litigent, consentire non videntur. h. d. ¶ Et no. † quod non requiritur quod talis consensus sit expressus, sed sufficit tacitus per litis contestationem comprehensus, quando fit prorogatio de persona ad personam. idem quando fit de re ad rem: vt colligit in c. cum olim. Abb. de offi. dele. ¶ Sed quando fit de loco ad locum, debet esse expressus. tex. est cum glo. in c. statutum. §. in nullo. extra de rescrip. lib. vj. Quod quando fit de tempore ad tempus: dic vt colligitur. in. c. de causis. de offi. dele. ¶ Item adde quod si partes litigent vsque ad finem iudicij, non propter hoc presumuntur consentire, nisi sciant iudicem esse incompetentem. vt not. in Spec. de compe. iud. aditione. §. j. ver. sed nunquid presumitur. ¶ Ista. l. venit ad declarationem. l. preceden. quando dicantur consentire. Consentiunt etenim tacite litigando, non enim requiritur quod expresse dicant prorogamus iurisdictionem tuam: & hoc in prorogatione de persona ad personam. idem de re ad rem. sed in prorogatione de loco ad locum, vel de tempore ad tempus, debent hoc expresse dicere: vt. s. dixi. ibi si putarunt, scilicet errore iu. aut errore facti. ¶ In gl. nulla op. quia coacta voluntas, est voluntas vt. l. si alr. §. si dos. Sol. hic est speciale in dote, alius casus est in matrimonio carnali, vt in c. cum locum. de sponsalibus. idem in spirituali: vt in c. bone. de elect. item oppo. gl. de leg. interdum. quod cum falso tuto. So. dic quod ibi fuit facta compulsio per iud. competentem. ¶ Queritur nunquid ambe partes debent consentire, vel sufficiat vnus. Pe. in. l. si quis ex consensu. all. quod ambe debent consentire. ¶ Tu dic quod aut iudex est incompetens respectu vtriusque partis: & tunc vtraque pars debet consentire. ita intelligitur opinio Petr. Si vero iudex est incompetens respectu vnius tantum: et tunc sufficit consensus illius, qui non est de iurisdictione: quia tunc illius preiudicium tantum agitur: & ita intelligo dictum Spec. positum in ti. de compe. iud. adi. §. j. versi. sed quid si duo pisani.

Summarium.

1 Iudex in quem prorogatur iurisdictio, an habeat necesse expresse dicere, placet quod prorogetis, ad hoc vt prorogatio teneat? Et an saltem requiratur eius scientia? nu. seq.

2 Statuto cauente, quod minor citra duorum consanguineorum consensum non contrahat, an si cum duobus consang. contrahat sine curatore, efficax sit contractus.

3 Iudex si absentem citari fecit, nec seruiens retulit, & in sic absentem processit, an valeat processus sine seruientis relatione factus.

§. Conuenire. In prorogatione iurisdictionis de persona ad personam sufficit consensus partium, nec requiritur consensus iud. quia lex iulia priuatorum iudiciorum de consensu tantum partium facit mentionem, non de consensu iudi. & nos debemus esse contenti verbis legis. h. d. notabiliter. ¶ In tex. consensus. i. scientia, id est, dicere vtrum † requiratur, quod iudex sciat se non esse iudicem competentem, & quod prorogent iurisdictionem in eum: non autem intelligas, quod queratur vtrum iudex debeat expresse consentire, dicendo placet mihi quod prorogetis iurisdictionem. in me, vt patebit ex his, que statim dicam. ¶ Finis istius text. inducitur ad. q. † si statutum dicit, quod minor debeat contrahere cum consensu duorum consanguineorum: ipse contraxit cum consensu illorum, & non curatorum: nunquid valet. & videtur quod sic per istum tex. Sumus tamen et verum: quia de iure communi debet interuenire authoritas curatorum: vt. l. si curatorum. C. de i inte. rest. nec ob. ista l. quia hoc requiritur. authoritas iudi. nulla alia lege cauetur ac i l. j. de verb. obli. quoties. ¶ Opp. extra glo. quod requiratur scientia iudi. quia quoties alicui datur potestas, & nescit non valet quod agitur: vt. l. quero. ff. de eo qui pro tuto. ne. gessit. Idem in herede. l. si heres institutus. j. de here. quod ita dicamus in iudi. ista est fortis oppo. ¶ So. interdum ille qui habet potestatem, nescit illud quod ei principaliter dat sibi, quod facit: & tunc si ignorat non valet, quod facit, vt interdum qui habet potestatem scit illud quod principaliter est causa sue potestatis, non tamen

scit

scit quo,nec alias circumstatias:et tunc non vitiat.in.l.quid si dubitet.de acqui.here.et.l.gallus.§.sciendum.de libe.et posthu.et ita hic in iudice qui sciebat se iudice.nesciebat tamen quo.utrum esset ordi. vel prorogatus,et quod facit non vitiatur,ut hic. ¶ Ex quo infero,quod si iudex sciat se iudicem incopetentem et ignorat utrum partes sciant,vel ignoret prorogatione:quod non valet processus. ¶ Infertur † etiam ad aliud iudex fecit citari absentem:seruiens tamen non fecit sibi relatione:et iudex procedit contra absentem sine relatione:quod non valet processus:quia ignorat illud,quod est causa sui processus. ¶ Item inducitur ad aliud,quod si iudex ferat sententiam et sciat litem non fore conte.quod non valet:secus si ignoraret quomodo esset contest.utruz per confessionem,vel negatione. primum dicit Bar.in.l.hec aut.§.non defendi.j.quibus ex cau. in poss.ea.Quia ad hoc quod quis contumax per iudi.pronuntietur: debet constare iudici de contumacia ut ibi.facit quod no.in sili.in.c. prudentia.de offi.dele.pro quo facit quod no.Inno.e.tit.in.c.consuluit.glo.iuste.e.ti.et ideo consilium est,quod iudex dicat verbis citatio. cote.etc.et de hoc etiam ponit Bart.in.l.multum.de condi.et de. et alleg.istum text.pro secundo facit quod dixi in.d.l.gallus.§.si ei⁹.j. de lib.et posthu.et dixi tibi in.l.qui in unum.j.de testa.ubi etiam hoc anno preterito tetigi.

Summarium.

1 Prorogatio temporis ad tempus quando efficaciter fiat,& quando non? Et an scientia iudicis requiratur? Et quid in aliis prorogationis generibus? & nu.seq.

3 Episcopus quo casu extra territorium,etiam inuito alio iudice iurisdictionem suam exerceat?

4 Prorogatio de habitu ad actum quedam est.

5 Iurisdictio prorogata num sit eadem natura cum prima,an vero diuersa? Et an a prorogato iudice appellari possit?

§. **Si iudex.** Iurisdictio delegata pot prorogari de tempore ad tps de consensu ambarum partium,et etiam iudicis,nisi per delegatem fuerit prorogatio inhibita.h.d.nota. ¶ In tex.datus,id est,delegat⁹.Principali.i.principis qui delegauit. ¶ In glo.† inhibita.interdum tepus apponitur iudici et iurisdictioni.et pot prorogari,ut hic. interdum apponitur tps iudici tantum:ut in ordinario iudice:ut si statutum dicat,quod si ca ventiletur inter duos consanguineos,quod terminetur.j.duos meses.et tunc loquitur.l.iij.C.ut intra certum tps.et ut oes tam ci.quam mili.l.fi.Interdum statuitur iurisdictioni et instatie:et non pot prorogari,ut.l.properadu.in gl.all. ¶ Circa gl.ista quero quo intelligitur hic consensus.rndeo pro scietia.i. oportet quod iudex sciat,quod partes prorogauerint de tpe ad tps iurisdictione. ¶ Sed quare in hoc casu requiritur scietia iudicis: cum secus est de prorogatione de psona ad psona.rndeo quod hic pro tanto requiritur scia:quia si ipse ignoraret illud quod est principalis ca sui pcessus non valeret quod fieret.iudex enim ad certum tps datus finito tpe scit se iurisdictione non hre:et ita ignorat pncipale:et ita non vz processus,ut.l.qro.j.quod cum falso tu.et.l.heres institutus.de acqui.he. ¶ Et ide est de proroga.de loco ad locu,et de re ad re. Requiritur enim scia iudicis.quia alias nesciret pncipale processus. ¶ In prorogatione aut de psona ad psona non sic:quia licet iudex nesciat prorogatione partium:tamen pot pcedere:quia iuste pot ignorare,vel credere,vel nescire utrum illi sint subditi sui,vel non et semper credit illud quod est pncipalis ca sui processus.s.iurisdictione. credit enim vel credere pot illos esse subditos suos:et ideo semp se scit iudice,lz nesciat quo.et ideo vz pcess⁹,ut.l.qd si dubitet.de acq. he.et sec⁹ tamen si sciret illos non ee subditos:ut.s.pxi.§.dixi. ¶ Nunquid † possit fieri prorogatio de loco ad locum:et post multa dic aut loquimur i delegato:et tunc dic ut i.c.statutu.§.i nullo.de rescrip.lib.vj.quia pot fieri etiam inuito iudice:quia tex.ibi generaliter loquitur.aut loquimur de ordi.Et tunc dic quod si iudex illi⁹ loci,ubi fit prorogatio,expresse prohibet,quod pot:et tunc non potest fieri. Aut tacet:et pot.ut.l.heres in fundo.de usufru.lega.et.c.sancimus.de rest.spo.et ista vera inter non suos subditos:si aut inter suos subditos extra territorium vellet cognoscere,et una parte inuita:et non pot,nisi in casu speciali:quando eps est expulsus de sede: quia † tunc pot etiam inuito iudice in alieno territorio.ut in cle.Quis. in prin.de foro cope.ro.ideo quia iudex ex territorio pro puato hr: ut.l.preses.de offi.presi.Est et alia † spes prorogationis de habitu ad actu,de quo p Inno.in.c.prudetia.extra de offi.dele.et per Bal.in.l.si quis ex consensu.C.de epi.audi.et fit quando tribus vel pluribus comittitur causa,quod si omnes interesse nequeant,quod duo ex ipsis procedant.quia procedere non debent nisi tertij iudi.habeant excusationem literatorie.vel nuntium spalem:ut dicto.c.prudentia.lz quilibet ipsorum habeat iurisdi.habitu,non tamen actu:partes tamen in ipsos duos tunc actu possunt iurisdictionem prorogare etiam non habita excusatione tertij.ita ponit Inn.in dicto.c.prudentia. ¶ Idem est in iudicibus quorum iurisdictio. quantum ad exercitium finitur an tps eorum per octo dies:ut.l.pridie.s.de ferijs.et.l.omnes.cum glo.C.de fe.licet enim per illud tps non habeant iurisdictione actu,tamen partes possunt in eos iurisdictione prorogare.ita not.magr meus.d.Baldus in dicta.l. si quis ex cosensu.de epi.audi. An † autem iurisdictio prorogata sit eiusde nature cum persona,vel habeat propriam natura:hoc ponit Petr.in.d.l.si quis ex consensu.et quod eiusde nature est.An aut possit appellari,ide tz ibi,quod sic,si talis sit iudex prorogat⁹,a quo al's poterat appellari.ut.l.consensu.ff.de appella.et ad unum tamen aduerte,quod iurisdictionis ꝓrogatio de tpe ad tps non potest fieri in eodem post tepus suum finituz.quia priuatorum consensus non facit iudicem.secus in delegato.et ita intelligitur hic prorogatio de tempore ad tempus.

§. **Legatis.** Qui causa legationis vel testimonij dicendi aut alia iusta et probabili ca: non mere voluntaria,se transfert ad aliquem locum,ubi sortitur forum rone cois patrie,vel ratione originis,aut qualibet alia rone, non pot ibi conueniri:sed habet ius reuocadi domum:h.d.usque ad.§.omnes,ibi si non. Limitatur hoc sex modis.per ordi.Premitte pro euidentia,quod multis modis quis sortitur forum.ut.l.absens.j.e.ti.in tex.Rome,ubi sortitur forum ratione communis patrie:vel alio loco ubi sortiat forum alia ca,puta originis.Et est text.ro ideo ne officium sit eis damnosum:ut.l.videlicet.s.qui. ex cau.maio.alia ideo ne turbetur officium legationis.vel tertia.ideo,quia sunt ibi ad tempus breue,ut.l.quesitum.§.ide respondit.de fund.instru. ¶ Et inducit hoc Bar.quod etiam isti de qubus hic non possunt pro represaliis capi,nec etiam detineri. quod est not.Et not.gl.destinati.etiam gl.venera t.

Summarium.

1 Aditio quandoque quodammodo fit coacte,& quandoque nuda voluntate & non facto.

2 Statuto si caueatur quod quis conueniatur cessante omni priuilegio,qualiter intelligi debeat?

§. **Omnes.** hic limitatur illud quod dicitur. in.§.legatis sex modis usque ad §.in omnibus.Prima limitatio.quod illa sunt vera,quando conueniunt super contractu,vel obligatione alibi facta,secus si sup contractu celebrato in eodem loco,in quo reperiuntur.Ibi enim omnes supradicti possunt conueniri,si contraxerit an sue tempore legationis.secda limitatio.quod illa procedunt durante causa rationabili,propter quam ibi sunt:sed ea finita possunt conueniri.tertia limitatio.quod illa procedunt,quando conueniuntur super contractu celebrato in propria terra vel prouincia.si autez couenirentur.de contractu facto extra prouincia:non possunt petere se remitti,proinde acsi in illo loco proprio,ubi reperiuntur contraxissent.ratio ideo quia contrahendo extra prouincia videntur consentire,quod extra prouincia conueniantur.unde indebite petunt se ad locu propriu remitti.h.d.usque ad.§.sz si agat. ¶ In tex.plane.secda limitatio.Ite tertia limitatio. ¶ In gl.contraxerunt quando dicit quod secus in quasi contractu:forte istud non esset verum in quasi contractu,qui fit ex mera voluntate,et consistit in facto:ut in neg.gest. quia sunt alie rationes,quod in aditione,que † quodam modo fit coacte:ut non adita non transmittatur et que fit etiam nuda voluntate,et non facto. ¶ In glo.compellitur.no.glo.secdo quatenus dicit de priuilegio cessante.Ide no.in contractu.et in.l.heres absens.j.e.Et † facit ad.q.si statutum dicat,quod quis conueniatur omni priuilegio cessante:quod debet intelligi de priuilegio impetrato,non a pacto vel statuto concesso.

Summarium.

1 Reconuentio in criminali num fieri possit.

§. **Sed et si agant.** Ille qui agit cora aliquo iudice,potest cora eode conueniri:vel reconueniri:nec potest declinare forum eius

nisi agat ex causa, que sibi inuito accidat. h. d. nota. z est quarta 1 limitatio. ¶ Iste. §. inducitur ad† q. ꝙ in causa criminali non potest fieri reconuentio sm Bar. in auth. z consequenter. quod verum est, quando illa causa reconuentionis est minor, ꝙ criminalis. Constat tamen, ꝙ causa conuentionis z reconuentionis debent simul terminari. Et ita non potest fieri hic: quia causa criminalis maior: etiam ideo prius debet terminari criminalis. l. per minorem. ff. licet iste. §. modicū ad hoc faciat quia hic non agebatur criminaliter, sed ciuiliter tantum. Item inducitur ad. q. an clericus in causa reconuentionis possit cōueniri coram iudice seculari: z tunc aut in causa ecclesiastica z spirituali: z non pōt vt. c. decernimus. z. c. quanto. de iud. Aut in causa prophana: z tunc aut circa eandem causam, vel contingentem, z potest reconueniri: vt forte si agat petitorio, potest recōueniri in possessorio vel simili: vt z in. l. iij. de quibus rebus ad eūdem iud. ea. Aut in causa prophana penitus separata: z tūc si sit ecclesie non potest: quia sicut ecclesiam non potest conueniri, ita nec reconueniri. Aut in causa prophana: z in hoc est dubium: quia quidā dicunt ꝙ non: quia iudex nullo mō pōt. c. de causis. de ordi. cogni. tamen opinio est, ꝙ possit per. c. at si clerici de iudi. z ita ibi videtur tenere. Io. an. iij. q. viij. §. cuius agēdo. in pn. probatur in. §. reuerēdissimis. in auf. san. epis. z quod. no. in. d. auf. et consequenter.

§. **Sed si dubitetur.** Super exceptione dilatoria cognoscēdum est z pronuntiandum anteꝙ ad vlteriora procedatur: z si pronuntietur: causa obstare, remittetur opponens ad iudi. cōpetentem prestita cautione. ꝙ certa die coram illo competenti iudi. comparebit. h. d. multum nota. per Baldum. Et ponuntur hic quinta z sexta limitatio. ad. §. legatis, nam persone de quibus ille. §. loquitur in duobus casibus hic contentis respondere tenentur. ¶ Opp. contra primum ꝙ non sit super dilatoria. d. l. j. C. de ord. cog. Sol. vt. ff. e. l. de qua re. ¶ Item contra secundū de. c. si. de sentētia excō. So. ibi in clerico cui opponitur sententia excomm. de qua laicus intromittere non debet: hic vero in laico. ¶ No. gloss. promissione. que semper alleg. et est similis in. l. nisi. §. quāuis. si cui plus ꝙ per. l. fal. z. l. j. de preto. stip. Circa quam dic ꝙ aut remittitur alicui cautio quam nō potest. puta forensi: tunc debet promittere: vt hic. in. l. cum non facile, si cui plus quā per. l. fal. Si vero remittitur alias. q2 non tenet, dz obligare bona, quando est in suo loco: vt. l. filio. ff. vt lega. no. ca. ¶ In glo. accipere. no. glo. ꝙ vbi iudex alias habet iurisditioctionem, habet locum iste tex. al's non. Idem tenet Innoc. in. c. preterea. de dila. z Spe. in ti. de compe. iudi. adit. §. j. ver. sed nunquid incompetens. ¶ Item not. in eadem glo. ꝙ iste tex. locum habet in iudi. longinquo. secus si propinquo.

§. **In omnibus.** Dū exceptio fori discutitur: tēpus pscriptionis nō labitur. Bald. z est multū singularis z vix reperies alibi. protelatur. vt quia conuentus allegat causam legationis: actor dicit legationem finitam. nā dum iudex de hoc cognoscit, non currit tempus actori. ¶ In gloss. que oppo. neutra. so. glo. valet. Dic ergo ꝙ in contrario erat certum ipsum fore legatum, z sciebat: hic ignorabat.

§. **His datur.** Mulctā nō potest indicere nisi iudex qui merū habet imperiū. h. d. penam vero quilibet iud. potest imponere, qui potest de cā cognoscere: vt no. Inno. in. c. licet. extra de pe. est autem differentia inter mulctam z penam vt. l. aliud est fraus. §. inter mulctā. de ver. signifi. ¶ In tex. publice iudicium, id est, merum imperium. hic habetur quis possit mulctam imponere: penam quilibet iudex: quia ex quo a lege dicitur iudex potest declarare. ita dicit Innocen. in. c. licet. extra de pe.

Summarium.

1 Iudex aduersus cōtumacē latitātē ad secūdū decretū procedere pt.
2 Processus aduersus latitātem contumacem factus num sit efficax?

NOn videtur. Contra illum, qui habet exceptionem declinatoriam fori non potest procedi tanꝙ cō 1 tumacem. Bart. premitte† ꝙ contra contumacem latitātem proceditur ad secundum decretū: vt. l. fulcinius. z in discursu tit. ff. quibus ex cau. in pos. ea. Et no. ꝙ iste processus factus contra istum, tanꝙ contra contumacem, non valet, quando sic esset presens z c. ¶ Gl. querit z opponit z primo qñ ex defectu iurisdict. citātis. secundo ex defectu iuris agentis. tertio propter defectum persone agentis: vt quia est bannitus vel excommunic. Ego dico, quando propter defectum citationis, vt si citatio fuit facta die feriata: quia non valet processus: vt. c. fi. de fe. item quando est defectus ex parte loci: vt. s. de arbi. l. sed z si cū dies. z. l. quesitum. de re iudic. z clem. pastoralis. eodem tit. de re iudic. item qñ est defectus, quādo non tenetur rñdere propter priuilegium: vt s. §. legatis. z. l. si quis ex aliena. ¶ In glo. fina. que finaliter distinguit aut est certum: z nō tenetur, aut est dubium z tenetur. z valet processus. Bar. dicit contra gloss. quia valet processus fa 2 ctus contra absentem: licet absens possit mulctari. ¶ Et† ideo tu dic plenius vtrum valeat processus factus contra citatum et non comparentem, dic ita: aut non tenetur comparere propter defectum iurisdictionis citantis: z tunc nō valet processus, siue esset certum siue non: vt. l. extra territorium. z capitulo. at si clerici. de iudic. quia si tunc non valet sententia, vt ibi: nec processus. Interdum est defectus propter alia: z tūc aut iudex scit competere exceptionem absenti: z processus est nullus: vt. l. quesitū. de re iudi. z. c. si duobus. in princ. de appellatio. z est ratio quia iudex debet seruare exceptionem declinatoriam absenti, qui obtinet locū psentis ipsius, z supplere de facto, qñ fit. l. ampliorē. in princip. C. de appella. z ideo quicquid facit contra ipsum est nullum, tanꝙ a doloso factum. Aut iudex nihil scit: tunc text. in dicto. c. si duobus. videtur dicere, ꝙ vz. tu dic plenius: z tunc aut pars agens scit exceptionem absenti competere: z tunc dicendum est idem: quia non valet. ita no. dicit Innoc. in. c. preterea. de dilationibus. vbi mirabiliter videtur glossare hanc. l. Aut neuter scit: z tunc aut est defectus ex parte iuris agentis: z tunc nō valet processus. ita intelligitur lex, eo tempore. de pecul. Aut est defectus propter locum non tutum: z tunc idem in cle. pastoralis. de re iudic. z dicta. l. si cum dies. Aut propter defectum citationis: z tunc non valet vt. c. fi. de ferijs. interdum est defectus propter defectum persone agentis: quia agens est bānitus, vel excommunicatus: z tunc idem. quia nō valet. l. vir bonus. iudi. sol. interdum propter priuilegium. vt quia legatus, z tunc si iudex est certus non valet. c. hic allegat. si duobus. z ita intelligo. l. si quis ex aliena.

LIs nulla. Inter subiectum alterius potestati, z illum cui subiectus est non potest esse iudicium: nisi in casu, quo penes ipm subiectum potest subsistere. h. d. ¶ Premitte ꝙ qs subiectus alterius potestati, acquirit illi, in cuius est potestate: vt. l. placet. de acqui. here. in gl. est alius casus in. l. imperator. ff. ad trebel. itē alius in auf. vnde si parens. C. de inoffi. testa. signa. gl.

Summarium.

1 Iudex qui ex causa relaturus est aliquod commodum, an pronuntiare in causa queat?
2 Iudex ob modicam causam recusari potest.

SI quis ex aliena. Citatus licet habeat declinatoriam fori, tenetur comparere, et exceptionem illam opponere, de qua iudex ipse cognoscit z pronūtiabit. h. d. z in hoc semper all'. Quā examina, vt plene no. in. l. ex quacunq;. s. si quis in ius voc. non ierit per Barto. z per Inno. in. c. preterea de dila. z differt finis a principio quia principium loquitur quando citatus nullo mō erat de iurisdictiōe citantis: finis vero loquitur quando citatus erat de iurisdictione, lz habeat declinatoriam. 1 ¶ Glo. in fine oppo. z nota. soluit.† Ex qua inferūt quidā, ꝙ si commoditas aliqua, puta sportularum perueniret ad iudicem, ipse non posset iudicare. ita dicit gl. in. l. de iure. ff. ad muni. Pe. tamen dicit, ꝙ etiā si iudex haberet vtilitatem potest pronuntiare. q2 hoc non de directo, sz per obliquū. ar. l. prima. ff. de autho. tuto. z est simile in teste, qui potest esse testis in testamēto, in quo aliquid sibi legatur: vt. l. qui testō. ff. de testamentis. Barto. ta 2 men tz glos. hic, z in. l. de iure. ff. ad mu. quia† iudex propter modicam suspitionem potest recusari: quia si fuit aduocatus vt. l. si pretor. s. de iuris. om. iudic. z hec suspitio posset fieri z opponi semper iudici: z non posset cognoscere. quod esse non debet. tu distingue plenius vt dicit Io. and. in. c. statutum. de rescript. ꝙ aut est contentio de parte ad partem: z tunc iudex licet habeat vtilitatem, potest pronuntiare, vt hic: si vero sit contentio inter partem z iudicem cognoscere volentes de causa propter sportulas, z

las,z non potest.ita notat Joannes Andreas in dicto capitulo statutum.de rescrip.libro sexto.z ponit Innocentius in.c.ex parte.extra de verborum significatio.z in capitulo venerabili. gloss.magna.de censibus.Nunquid valet processus factus contra contumacem in casu istius.l.dic aut loquimur in principio huius.l.z non valet:in fine vero valet.ita notat Cynus in.l.generaliter.C.de episcopis z clericis.vbi dicit,ꝙ si episcopus sit vocatus zc.z in capitulo cum persone.de priuilegijs.libr.sexto. ¶ Item debes limitare istam.l.quando proceditur super declinatoria,que non contingit negotium principale. ita notat Innocentius in capitulo ceterum.extra de iudic.z gloss.videtur ordi.in capitulo primo.glo.final.de inuestit.in mari.facta in vsib.feudo.z quod notat Cy.in.l.prima.C.vbi cau.sta.in simili. ¶ Item inducitur ad questionem,de qua vide per Bar.in.l.fina.§.diuus.de publi.de denuntiatoribus maleficiorum.que incipit zc.facit in contrarium vide ibi.

Secus. Circa gloss.quid si loquamur de maioribus iudicibus z non possunt fieri,si sint ceci.vt.l.si longius.ff.e.Secus in delegatis, in quibus nõ est tantum preiudicium vt hic.Item in fine gloss.qualiter sententiam dabit in scriptis.dic ꝙ iudex vbi non potest per se,potest tamen assessor.vt nota.in.l.certi iur. C.eodem titulo.z videtur ratio in.c.fina.extra de sententia z re iudi.libr.sexto.Et inducitur ad.q.ꝙ si filius vasalli sit cecus,ꝙ adhuc potest de feudo inuestiri.

Summarium.

1 Declinatoria fori quando opponi debeat.
2 Milites quandoꝙ largè sumuntur, & qui sunt.
3 Citatione sola num quis forum sortiatur.

Si quis postea. Declinatoria fori superueniens post citationem,non eximit quem a foro.hoc dicit.Bart.vel sic.Preuentio per citationem,non prodest status mutatio,nec noui priuilegij acquisitio,quin coram iudice citante teneatur litigare.gl.alleg.concor.l.cum quid.ff.de iurisditione omnium iudicum z.c.penultimo.de foro competenti.Et adde l.incolam.la.ij.z quod ibi notat.ff.ad municip.et.C.vt lite pen. l.secunda.z quod not.in capitulo vt debitus.de appellatio.in gloss.et quod nota.per Bartolum.ff.de pen.l.prima.z per Jo. andre.in capitulo.j.de oblig.ad ratioci. ¶ Uel alterius fori qui mutauit domicilium,quod potest:vt.l.que manumittitur.C. de oper.liber.z.l.domicilium.ad municip.In glo.penulti.soluere videtur.l.quod aũt.si quis cau.per.l.non distinguemus.§.itẽ si Rome.ff.de arbi.dic vt in contra.Et illa vera,ꝙ 1 †ante litem contesta.debet opponi declinatoria,quando ante litem contestatam competit.si vero post litem contesta.superueniret:tunc posset.vt in.c.insinuante.de officio delega.z adde.l.hos accusare.§.hoc beneficio.ff.de accusatio.vbi probantur exceptiones dilatorie superuenientes post litem contesta.sine facto conuenti, possunt opponi.Pro quo.l.ij.C.de consor.eiusdem litis. ¶ Itẽ solu.l.qui cum vno.§.reus.ff.de re mi. 2 †scilicet ꝙ milites largo modo dicuntur omnes qui sub aliquo officio,et sub vno exercent officium:vt militia mercatorum,militia campsorũ.So.gl. videtur diuinatio.Ideo Barto.dicit ꝙ dicendum est sicut ad primum contrarium,ꝙ aut fuit inuitus factus:z prodest aut voluntarius:z non prodest,vt hic.sed ista solu.est contra illum §.quia ibi de voluntario expresse loquitur.Et ideo dic ꝙ ille.§. nihil facit.quia ibi non agitur coram quo conueniatur de primo delicto,de quo erat accusatus:quia certe esset accusatus coram primo,vt hic.si de secũdo delicto,quod commisit eo ipso ꝙ est accusatus z voluntarie fit miles:quia tunc debet puniri coram magistro militum de illo delicto,quod secundo commisit.vt hic. ¶ Sed oppo.de.l.iuris ordi.C.de iurisditione omnium iudicum.quia videtur quod potest mutare forum:z ideo videtur ꝙ de nihilo nobis seruiat.Solut.interdum quis sortitur forum ratione contractus:z tunc non potest mutare,quin semper in loco contractus conueniatur:vt in contra.interdum 3 ratione domicilij,z potest vt hic. ¶ Secundo †oppo.quia non videtur ꝙ per citationem,imo requiritur lit.contest.vt.ff.e.vbi ceptum.Imo etiam videtur,ꝙ nec sentẽtia preoccupetur in primo.vt in capitulo cum ab homine.de iudi.cum similibus.dico ꝙ tres sunt casus:quia interdum fit preoccupatio de iurisditione ad non iurisditionem.et tunc fit preoccupatio per habentem iurisditionem per solam citationem vt hic.Interdum fit preoccupatio de iurisditione ad iurisditionem vt quia sunt duo iudices habentes in eodem iurisditionem.z tunc non fit preoccupatio nisi per lit.contestat.vt.l.vbi ceptum.quia non dicitur incipi nisi per lit.contestat.z ponit Barto.in.l.si pluribus.de lega. primo.et hoc quando iudices supra eum habent iurisditionem si non vno respectu,tamen diuersis respectibus,vt in iudice ecclesiastico qui tendit ad degradationẽ.z iudice seculari qui tendit ad penam corporalem.z tunc non fit preoccupatio per vnum ipsorum.vt in authen.vt clerici apud proprios episco. post principium.z in capitulo cum non ab homine.de iudicijs. ¶ Sed nunquid ista.l.habeat locum in clerico:Guilliel.de cugno ponit in.l.qui autem.si quis caut.et Joan.Andre.in titu. de oblig.ad ratiocinia.z dic plene per Bartolum.in.l.prima.ff. de penis.vbi eam plene examinat. ¶ Item queritur nunquid habeat locum in collegiato:z dic vt.l.incola.ff.ad municipa. vbi bonus casus.Sed quid in monacho:z dic vt in gloss.in dicta.l.incola.Item quid si fiat conuersus.Sed quid erit,si citatio sit commissa per iudicem sed nondum parti denũtiata:nũquid hac citatione preueniretur,si mutauit domicilium:z ista questio vt audiui a domino Bald.habuit locum in persona leodegarij.Et fuit dictum z consultum per notabilissimos viros,ꝙ non nocebat.per.l.qui absenti.de acquirend.possessio.z clemen.fina.vt lite pendente.aliud quando iudici z aduersario cognita.vt authen.que semel.quomodo z quando iud.tene mẽti.pro quo capitu.primo.de concess.preben.libro sexto. ¶ Sed quid si citatio sit facta per nuntium sine mandato iudicis nunquid per eam fiet preuentio:z dic ꝙ non quia est ipso iure nulla:vt.l.final.de custo.reorũ. ¶ Sed nunquid requiritur relatio nuntij:z dic ꝙ aut querimus nunquid contra absentem possit procedi:z nõ potest sine relatione:quia ignorat iud.illud quod est principale in iurisditione:vt dixi.ff.ea.l.prima.§.cõuenire.et ita intelligitur.nota.per Bartolum in.l.multum.de condictio. z demonstrationib.Aut querimus nunquid per citationem sine relatione fiat preuentio:z tunc quia sic se rei veritas habet. z dic vt hic.facit.l.si sponsus.ff.de dona.inter vir.z vxo.in prin. ¶ Sed nunquid ista.l.locum habeat in delegato:z dic vt in capitulo vt debitus.extra de appellationibus.z quod nota.in capitulo cum ad monasterium.de re iudi.z vide gloss.in.l.ij.C. vt lite pendente.

Summarium.

1 Soluere Parrhisijs hic,qui se constituit,an alibi ꝙ parrhisijs cõdẽnari queat: Et quid si obligatio in aliquo loco nouetur,an alibi innouans conueniri possit,quàm in loco nouationis.

Si quis in. Quoad forum inspicitur causa primitiua z originalis,non secundaria.hoc dicit.Bal.vel sic,si quis tempore legationis z loco legationis constituat se soluturum quod alibi promisit,non adiecto certo loco:non potest cõueniri vbi constituit:quia videtur se referre ad locũ primi contractus.h.d.nota. ¶ In gloss.in versiculo.vel pone.Ista solut.est vera in se.Et not.gloss.istam z similem.in.l.iij.de bo.autho.iudi.po.que semper alleg.ꝙ 1 †si quis constituat hic se soluturum parrhisijs:nõ põt cõueniri hic,sed parrhisijs:vt,l.cõtraxisse.de act.z obli.z hoc verum nisi haberet alias domicilium,vel posset alias conueniri.vt.l.heres.§.final.ff.e.Neutra so.gloss.valet ꝙtum ad istum text.z ideo dicit ꝙ contrarium loquitur quando concurrunt locus z tempus in legato.Secus si vnum tantũ, vt hic:vt dixi in casu.per quod videtur determinari ꝙ si obligatio nouetur in aliquo loco ꝙ non possit cõueniri nisi in loco,vbi fit nouatio contrarium tamen credo,ꝙ hic loquimur,in constituto,quod est accessorium,quod sequitur naturam principalis, quod remanet:secus in nouatione,vbi prima tollitur.argumẽ. in.l.obligationum fere.de act.z oblig.

Summarium.

1 Insulæ marinæ in cuius sint dominio: Et papa si in mari moriatur vbinam fieri electio debeat.

Insule. Iste sunt tres insule principales sardinia, terantaysa et sicilia. secundum Odo. per istam. l. dominus Barto. dicit quod cum esset assessor in ciuitate Pisana, fecit suspēdi tres pyratas, qui deliquerāt in insulis Italie, et in subditis districtui vel iurisditioni ciuitatis pisanū. sp em̄ voluit punire malefactores. ¶ Sz 1 † contra: q̄r insule marine non sunt in dn̄io alicuius. vt. l. adeo. §. insula. de acquir. rerum dominio. ergo dominus Bart. male fecit. So. dico quod non sunt in dominio alicuius priuati, sed bene sunt de iurisditione loci, in cuius districtu vel territorio sunt posite. et q̄tum ad hoc dicitur pars illius loci, vel ciuitatis vt hic et in capitulo vbi maius periculum. de electione. libro sexto. circa medium. vbi dicit gloss. quod si papa moriatur in mari, quod debet fieri electio eius in loco, cui est subiectum illud mare, pro quo etiam facit, quod no. quod sit de districtu vel territorio. in. c. primo. de postulatio. prela. et vide quod nota. C. de conditio. institu. l. si testamentum. per Bald.

Summarium.

1 Differre, desistere & renuntiare respectu litis quid inter se distet: & qualiter aduersus vnunquemque desistentem. s. renuntiantem & differentem a iure succursum fit.
2 Expensas in lite multipliciter venire.

Destitisse. Hic ponit differētia inter ista tria verba, scz differre 1 desistere, et renuntiare, differt † litem ille, qui nec litigat, nec renuntiat sed tantum negligit. desistit autem ille, qui renuntiat liti quā calūniose instituit. Si vero non calumniose, sed bona fide: tunc dicitur deserere, vel renuntiare. hoc dicit. cōtra differentes prouidetur per authen. qui semel. C. quomodo et qn̄ iudex. in causa ciuili: sed in causa criminali, per. l. si ea que. qui accusa. non possunt. contra desistentes in causa ciuili, prouidetur per hanc. l. et. l. eum quē temere. ī. e. vt teneatur ad expensas. sz in cā criminali tenetur de calumnia ad penā tallionis. contra deserentes seu renuntiantes, prouidetur vt amplius non audiatur, vt. l. postquā liti. C. de pact. Item in criminali, vt teneatur pena turpilliani, si deserat sine abolitione, vt in. l. j. ad turpilia. et. C. de abolitio. l. fallaciter. ¶ Sed nunquid ille, qui litem deseruit, quam calumniandi animo non instituerat, puniatur in expen̄. Bartol. dicit quod non. et dat bonam practicam, quod si in medio litis producatur contra aliquem instrumentum per qd̄ appareat ipsum habere causam, quod non tenetur in expen̄. qd̄ tamen verum est, si habuit iustam causam litigandi: al's secus 2 vt. ī. e. eum quem temere. Expense † enim multipliciter in litem veniunt scilz ratione contumacie: vt. l. sancimus. C. e. aliqn̄ ratione calumnie, aliquando ratione victorie.

Si iam. Soluitur iudicium, si peruenit ad casum, a quo non poterat incipere. hoc dicit. facit. l. Julianus ait, si alter. ī. e. et quod plene nota. per Bartol. in. l. pluribus. §. et si placuit. de verbo. obligatio. vbi examinat istud brocard. et vide per Dyn̄ in. c. actum legitime.

Summarium.

1 Iudicare minor ann. xviij. num cogatur.
2 Iudicem num se pronuntiare poterit, qui infamis est.
3 Procuratores ad resignandum, si constituit quis, an reuocato vno, poterit alius reuocari.

Cum pretor. Quod vni prohibetur, alijs permitti videtur. hoc primo. et illi possunt iudicem delegare, quibus est concessum a lege senatuscon. vel constitu. principum, aut consuetudine. hoc secundo. Et dic breuiter, quod omnes ordinarij habentes iurisditionem possunt delegare. ergo competit omnibus iurisditionem ordinariam habentibus: vt. l. imperium. in fin. de iuris. om. iud. Item dicit, quod non omnes possunt iudices delegari: quia quidam prohibētur propter defectum naturalē, et illi qui carent iudicio, rationis vt furiosus et impubes. quidā per legē vt infamis, qd̄ moribus vt femine. Itē q̄tū ad ius publicum pertinet patria potestas nō curatur. h. d. vltimo. ¶ In glo. prima. in fin. oppo. de. l. gallus. §. et quid si tantum. de lib. et posthu. et. l. mulier. in prin. ad trebel, quia expresso vno casu veniunt oēs similes. glo. soluit, quod hoc qd̄ dicitur, habet verum nisi esset ratio eadem prohibitionis. Quod facit ad questionē quā habui de facto, quod sicut. l. prima. C. de secundis nupt. corrigitur per canonicum ius in infamia, quod ita est in alijs penis ibi positis. quod est verum. licet quidam contra: quia eadem subest ratio et eadem causa in omnibus per istam glo. finis enim per causam regulatur: vt. l. cum patri. §. dulcissimis. de leg. ij. Sz quero nunquid per istam prohibitionem perdet iudicaturam: Et dic breuiter quod non: quia aliud est prohibere ne se impediat: et aliud ex toto remouere. vt est tex. cum gloss. not. in. l. et si pluribus. ī. de 2 authoritate tu. tene menti perpetuo. ¶ In glo. fi. habes quod † minor decemocto annis non cogitur iudicare. ¶ Sed quid si non fuit oppositum: Inno. in. c. cum super abbatiam. de offi. deleg. videtur sic dicere: aut prohibetur ex defectu nature, et non potest vt pupillus et furiosus. aut prohibetur moribus, aut per. l. et potest: nisi opponatur. et vide eundem Innocē. in. c. sciscitatus. de rescriptis. et glo. in. c. cum vicesimam. de officio deleg. vbi ponit 2 aliam. q. nūquid † poterit se iudicem pronuntiare, si sit infamis: et de istis duabus vide per Bartol. in. l. quidam consulebant. de 3 re iudi. ī. et dic vt ibi. Item † facit ad. q. quod si quis constituit procuratores ad renuntiandum, et quosdam reuocauerit, alios nō. non reuocati possunt resignare benefic. necesse est enim quod reuocatio ad ipsorum notitiam perueniat: vt cle. j. de renun.

Summarium.

1 Minor rem cum alio communem habens num diuidere eam possit.

In tribus. In duplicibus iudicijs, ille dicitur actor originarius et principalis, qui ad iudiciū primo prouocat. et si ambo pariter prouocant, sorte dirimendum est. cū sit hoc necesse scire propter ordinez iudicij. h. d. cum. l. se. tex. et glo. ¶ Actor. s. originarius et principalis. qd̄ est necesse scire propter ordinē iudicij: vt in glo. et propter litem contest. et testium productionē. nā quo ad adiudicationē faciendam. l. vt possit vtrinque fieri, vterque est actor et reus q̄r vterque dat libellū suū, al's non posset res adiudicari illi, qui non dedit libellum. et hoc est quod sequitur: quia par cā &c. ¶ Actorem. s. originarium. glos. proponit aliquos effectus: ego ponam alios in testatore prohibente alienationem. Po- 1 ne † quod minor habet rem communem cum alio : queritur an possit diuidere: q̄r est alienatio: et dic, quod aut prouocat prior: q̄r est actor originarius: et non potest. aut prouocatur et potest: q̄r non est actor originarius: vt. l. j. §. si communis. ī. de rebus eo. quia in isto casu nō alienant libere. Ite facit: quia bāniti et excommunicati prohibentur agere. banniti ex forma statuti, qui non possunt prouocare: quia agerent principaliter: si tn̄ prouocentur: pn̄t agere. et est ratio in casu isto: q̄r non sunt voluntarij actores. ¶ In gloss. que opponit de. c. j. de sortileg. Sol. quod aut alio modo potest fieri: et non curas de sorte. in contrarijs tn̄ sic. vt hic. et. l. fina. C. de legat. in prin.

Summarium.

1 Filiusfa. iudex qui per imperitiā iudicauit quatenus cōdemnetur. Et an pater ob id, & quatenus conueniri queat. Et quid si condemnetur filius ob delictum ex contractu descendens.
2 Errorem iuris latam culpam esse.
3 Arbiter in arbitrando num litem suam faciat. Et quid in notario, qui per imperitiam partem lædit.

Si filiusfa. Si filiusfamilias iudex per imperitiā faciat litē suā, cōdemnatur inquantum religioni iudicantis equum videbitur, quod quantitatem peculij non excedit. sed si per dolum male iudicauit in solidum: et talis actio non transit ad habendū iudi. hoc dicit. cum. l. seq. Ista est notabilissima. l. ¶ Faciat per impru dētiam. intelligitur insolidum: quia aliter finis contradi- 1 ceret principio. et † intelligitur vt veram estimationē litis p̄stare cogatur.

cogatur: vt in fine. l. quam hic coniungas. vt bene sonet litera cum eo. ¶ Oppo. secundo gloss. sed non bene soluit, ꝙ non est speciale. ⁊ ideo fo. ad. l. j. §. cum seruus. vt in. l. iij. §. sed vtrum. s. de mi. ꝙ illa. l. ⁊ similes loquunt in contractibus vel quasi. idē in his que re ꝯh. ⁊ tūc insolidū ꝯdēnat. Si vero ex quasi delicto, quod venit non sua voluntate ⁊ sponte, sed ex quodam errore: ⁊ tunc mitigatur: vt hic, in princip. Sed tunc ob. fin. l. sed dic ꝙ ibi non ex errore, sed ex dolo voluntario. ⁊ ita concor. sed tunc oppo. de. l. si iudex. de variis ⁊ extraor. cog. ⁊ instit. de oblig. ex quasi male. in prin. Sed illic in patrefamilias: hic in filiofa. qui peculiū habeat. ⁊ tenetur q̄tū regioni iudex videbitur? ¶ Sed oppo. de. l. secunda. j. quod cum eo. vbi tenetur inquantum facere potest. sed illa loquitur quando filius conuenitur post mortem patris de contractu facto, quando erat in potestate: hic cōueniebatur viuente patre: quia distinguitur, vt. s. dixi. ¶ Et ideo distingue aut post mortē patris cōuenitur ⁊ tenetur in id quod facere potest: vt. l. prima. j. quod cum eo. ⁊ ideo est: quia executio fit: tamen hoc casu sententia fertur cōtra ipsum. ⁊ ideo pretor voluit sibi subuenire. Aut in vita: ⁊ dic vt. s. Sed contra ꝙ non fiat executio, quando pater viuit: dic ꝙ si filius habet peculium. contra patrem fiet executio quodcunqꝫ sit peculium. si autem nullum habet: ⁊ tunc non fiet executio contra ipsum: vt in capitulo secundo. extra de delic. ¶ Et hoc verum nisi in legitima filij ⁊ alimentis, vt not. Io. And. in dicto capitulo. ij. et Specula. in tit. de execu. senten. §. sequitur. versi. sed hic si filius. In aliis autem non tenetur. nec valeret statutum in contrar. vt dicto capitulo. ij. ⁊ ita intelligitur glo. posita. C. de decretis decurio. in rubric. quia debet restringi quantum ad legitimam, et quantum debet prestari pro alimentis: quia non valet consuetudo in contrar. vt dicto capitulo. ij. ergo nec statutum, vt dicta gloss. que sic debet intelligi. ¶ Et ista sunt vera in lite pecuniaria: quia si criminaliter filius condemnetur remanet peculium penes patrem: vt. l. iij. C. de bo. dam. nisi exprimeretur expresse in sententia. facit quod not. in. l. si finita. §. si de vectigalibus. de damno infecto. ¶ Et hec etiam vera quando obligatio cōcernit peculium: quia si conueniretur ratione depositi, vel commodati, quia filius: ⁊ condemnatur insolidum: vt lege, ⁊ si condemnatus. de noxa. ⁊. l. iij. §. sed vtrum. de mino. Si vero non habet fiet executio contra patrem in legitima ⁊ alimētis: vt. s. ¶ Sed nunq̄ in hoc casu vltimo requiritur consensus patris? glo. videtur ꝙ sic. j. e. l. si longius. ⁊ videtur in. l. iij. §. j. j. commo. ⁊ dicto §. sed vtrum. sed illa gl. l. longius. §. j. est vera. ⁊ probatur in. c. si annum. de iud. libro sexto. quia in his in quibus patri nihil queritur, non est necessarius consensus. ¶ Sed contra Azon. oppo. ꝙ teneatur insolidum: vt. l. secunda. s. quod quisqꝫ iuris. Sol. contrarium loquitur quando per imperitiam iudicauit. et fuit in lata culpa, que dolo equiparatur. vt. l. quod nerua depo. 2 hic erat in leui: quia per imprudentiam. ¶ Sed † contra, quia error iuris est lata culpa: vt. l. liberorū. §. not. ⁊ quod ibi not. de his qui not. infa. gloss. in. §. j. insti. de oblig. que ex quasi delic. ꝙ aut iudex errauit. in. l. multum clara ⁊c. vt ibi, facit quod not. C. de pe. iud. qui male iudic. in. l. prima. per Bartolum. licet Archidia. contra in capitulo cupientes. de elec. libro sexto. ¶ Sed contra de. l. iiij. §. in eum. de damno infecto. So. aut male iudicauit negligendo. ⁊ loquitur contra. aut male faciendo: vt hic. sed ego non video rationem. Et ideo dic ꝙ errauit in opini. magis communi: aut in obscura ⁊ dubia: vt. s. dixi. ¶ Item oppo. ꝙ nō faciat litem suam: quia pars potest appellare. ergo respectu iudi. liberatus. dic ꝙ licet debeat appellare, non tamen prodest iudici: vt. l. iniquissi. de iur. ⁊ fac. igno. ⁊ not. in. l. prima. s. quod quisqꝫ iur. quia pars potuit habere iustam causam non appellandi, puta propter paupertatem: vt. l. si procurator. §. si ignorantes. j. mand. ¶ Sed quid si pars in hoc casu appellauit nunquid pars, contra iudicem poterit agere? ⁊ istam. q. disputauit dominus Bartolus. ⁊ incipit iudex per imperitiam iudicauit ⁊c. ⁊ finaliter ⁊ post multas distinctiones dicit quatuor membra. quia aut iudex infirmauit, aut confirmauit, aut fuit deserta, aut pendet: habet tamen pro constanti, ꝙ vbi pars potuit appellare, ⁊ non appellauit: potest suam actionem contra iudi. exercere: quia potuit iustam causam habere non appellandi: vt. s. dictū est. ⁊ ipse ibi assignat multas rationes. ¶ Et isto primo casu, quādo iudex appellationis īfirmauit, iudex desinit teneri ad interesse principales, tenebitur tamen ad sumptus litis in causa appellationis factos. j. rem ratam haberi. l. si sine. §. cum autem. ⁊. §. marcellus. ad quod. c. sacro. de senten. excommu. Itē quia desinit esse iudex per appellationem: vt. l. prima. in fin. de appellatio. ergo ⁊c. vt capitulo si quis. extra de fur. ⁊ hoc modo intellige opi. not. in. l. si. de va. et extraord. cog. nisi. dic ꝙ quando sententia est nulla, iudex non facit litem suam scilicet quo ad totale interesse sed bene quantum ad expen. vt. s. Aut in causa appellationis succubuit: et sic confirmauit, ⁊ non tenetur. talis enim sententia excusat eum: vt. l. a proconsulibus. C. de appellatio. facit. l. prima. si plur. vna sent. condem. sunt. Ad glo. pre. facit. de excep. rei iud. l. prima. in principio. Aut pendet causa appellationis: et tunc quia non est pronuntiatum, non poterit conueniri. ff. de ali. iudi. mut. causa fact. l. tertia. in principio. Aut causa appellationis fuit deserta negligētia partis, vel alio modo: quia renuntiauit. Et tunc cum ratione renuntiationis sit quesitum ius liberationis iudici respectu interesse, non remanet obligatus ad sumptus, ⁊ non potest pars per suam renuntiationem tacitam vel expressam obligationem contra iudicem resuscitare. s. de pac. l. fina. nec partis negligentia sibi nocere. C. de appel. ⁊ cōsul. l. preses. ⁊ de euictio. l. j. in prin. ⁊. l. habemus. §. Caia in eodem titulo. ita dicit Bartol. quem ibi vide latius. hoc tamen vltimum non credo verum: quia ex quo pars excusatur ab appellando propter iustam causam, ⁊ iudex tenetur: vt. s. dictum est. ita potest habere iustam causam litem non prosequendi paritate rationis. 3 Quero † quid in arbitro male iudicāte, nūquid facit litem suam? dic ꝙ sic secundū intellectum glossatoris, vt est casus in. l. si quis in conscribendo. C. de pact. ⁊ gl. in. l. fina. j. de extraordi. cogni. ¶ Sed nunquid premissa habēt locum in notario, qui per imperitiam ledit partem, vt teneatur ad interesse? ⁊ dic ꝙ sic, vt. l. si. C. de magi. conue.

Summarium.

1 Iudex non tenetur deserere negotia sua propria propter litigantium vtilitatem.

IVlianus ait. Si iudex efficiatur pars in totū, vl' pro parte admouendus est, ⁊ alter subrogandus: quia nō debet esse iudex in causa propria. ⁊ idē si longo tempore est absfuturus. hoc dicit. cum prin. l. sequentis. ¶ Et not. in fin. ꝙ † iudex nō 1 tenetur deserere negotia sua propria propter vtilitatem litigantium. plene. s. de arbitris. l. licet. ⁊ adde. j. de vaca. mune. l. semp. §. si. vbi est not. text. ¶ Ad hanc. l. si longius. idem est in aduocato: quia si diu esset absfuturus, quia debet cōmittere alium, ⁊ querere: nec debet expectari ille. Ita debet intelligi. l. ait pretor. in fine. quibus ex causis maio. ¶ Et hec sunt vera in delegato: sed quid de ordinario, qui fuit factus heres, certe non amouebitur a iudicatura: sed ibitur ad alium competentem. vt in authentico, vt clerici apud proprios episcopos. circa medium. vbi textus ⁊ gloss. vel potest dici ꝙ causa delegabitur alij: vt. l. pretor. s. de iurisditione omnium iudicum. Sed quid si post sententiam fuit factus heres, nunquid poterit appellare? videtur ꝙ non: quia venit contra factum suum. sed hoc verum tanquam iudex, sed bene tanquam pars. et est gloss. in. l. prima. j. de excep. rei vend. l. prima.

Summarium.

1 Debitorem in fuga propria authoritate capi posse? Et an de fuga suspectus citari debeat?

2 Extraordinarium & ordinarium remedium quandoqꝫ cōcurrere?

3 Filius quando in actionibus per patrem quæsitis agit, quid referat, agat proprio nomine, an patris & procuratorio. Et quas actiones filius exercere posit.

4 Pater in actionib. filijfa. num quando est, præsens posit exercitiū concedere filio.

5 Patris consensus, an requiratur, quando filius conuenitur.

§. Si filiusfa. Actiones quesite patri per filium possunt per ipsum filium intentari nomine proprio patre absente, si non sit alius, qui nomine patris agat. hoc dicit notabi. Et potest etiam in his constituere procuratorem. s. de procurato. l. filiusfami. Idem etiam videtur si pater esset presens ⁊ furiosus vel vilis persona: quia haberetur pro absente, vt. j. de iniuriis. l. sed si vnius. §. filiam. et dicta. l. filius. §. final. ⁊ filia. de procurato. Actiones

vero competentes patri, non tamen per filium sibi quesitas, nō potest filius intentare nomine proprio, etiam absente patre, sed nomine patris tanquam coniuncta persona sic: vt. l. sed hec. in princi. de procur. ⁊. C. e. l. exigendi. ¶ Competit. sed ex persona filij quesita, si nomine proprio agat: vt quia pater non misit procurato. Idem si misit, sed non sufficientem vel idoneum. vel qui non potest docere de mandato. nam paria sunt non habere mandatum vel non posse de ipso docere: vt. ī. de iniur. l. sȝ si vnius. §. procuratorē patris. et ibi no. Bal. ¶ Vtili. q2 directa est penes patrē ⁊ affixa ossibus: vt. l. quid ergo casus de pecu. et ista vtilis est datiua ab lege. ¶ Subtrahat. no. nō dȝ īstrui fu-

1 ga debitoris nec expectari, ꝙ fugiat. Et † iō sicut pōt debitor capi, qñ iam est in fuga: vt. l. ait pretor, si debitor. ī. que in frau. cre. ⁊ no. ī. de pig. quesitū. Ita cū dubitat̄ de fuga sua nō dȝ citari, ne fuga sibi instruat̄. per istū tex. Ita not. Iac. butr. C. qūo ⁊ qñ iud. l. cōsentaneū. Bal. ¶ Si res moueat. i. equitas suadeat. vel sit eadē rō, que est in dicto iul. ¶ Credidit quo casu nō solū hȝ

2 vtilē certi ꝯdic. vt hic: sȝ etiā officiū iudi. Et est † casus, in quo ordi. ⁊ extraordinarium remedium simul cōcurrūt fauore studentiū: vt. ī. si cer. pe. l. cū filius. in tex. ⁊ gl. quā not. ꝑpetuo. Egestate. no. ꝙ nō est expectādū ꝙ creditor moriat̄ fame. vñ si eēt multū paup, hoc eēt iusta cā abbreuiādi dilationes iuris. s. illas que dātur iudicātis ad soluēdū. Bal. tene mēti. Auget̄ eius vtili-

3 tas. ⁊ iō agere poterit. ¶ In gl. prima habes, ꝙ † filius agit in actionibꝰ ꝑ pr̄em filio acqsitis, ꝓcuratorio nō noie ꝓprio. cuiꝰ effectꝰ est: q2 qñ noie ꝓprio, iurat de calūnia. secꝰ si noie pr̄is: vt l. ij. §. sȝ q2 veremur. cū seq. C. de iur. calū. Itē q2 si noie ꝓprio, nō cauet de rato: secꝰ si noie pr̄is: vt. l. pōponiꝰ. §. fi. s̄. de ꝓcur. Itē si noie ꝓprio, nō tenebit̄ defendere pr̄em in cā recōuētionis: secꝰ si noie pr̄is. vt. l. si seruū. §. fi. s̄. de procur. Est ēt aliꝰ effectꝰ, vtrū noie ꝓprio vel alieno: q2 si proprio, ⁊ pr̄ decederet: tūc nō cōicaret fribꝰ suis: secꝰ si alieno. ⁊ est iō in alijs casibꝰ, quare noie suo filius agit: q2 filio principal'r fit iniuria, vel furtū. hoc vltimū ponit Bar. in. d. l. filiusfamilias. ⁊ vide ipsum. in. l. in factū. de act. ⁊ oblig. ī. q2 ponit extraneū intellectū. ¶ In alia glo. que querit q̄s actiones filiusfamilias possit intētare. circa qđ dic, ꝙ refert: q2 quedā sunt, que total'r filio cōpetūt, ⁊ quo ad dñiū ⁊ quo ad exercitiū, vt actiōes ex castrēsi vel q̄si. ⁊ iō pr̄e pñte ⁊ ꝯdicēte pt: vt. l. ij. ad mace. Quedā sunt q̄ sunt i dñio pr̄is ⁊ exercitio pr̄is. ⁊ tūc filiꝰ nō pōt eas noie ꝓprio intētare: q2 nullo iure cauet̄, qñ nō sunt per filiū acquisite: sȝ vt dictū est, pōt eas noie pr̄is intentare: ⁊ iurabit, ⁊ cauebit, vt dictū est in gl. precedēti. Si vero per filiū fuerunt acquisite: pōt, qñ pr̄ est absens. ⁊ ita lequitur iste. §. cum limitationibus iam dictis. Quedam sunt, que quo ad dominium acquirūtur filio, exercitium vero patri: ⁊ tunc quando pater est presens, non potest filius intentare. si vero pater esset absens: tunc filius nomine proprio exerceret: vt in isto. §. nota. ⁊

4 gloss. circa hoc distinguit. vide glossam. ¶ Gloss. querit † nunquid pater exercitium istius actionis filio concedere potest? qđ intellige vt gloss. habeat dubium, quando pater est presens, et concedit, vt filius nomine possit proprio intentare. ⁊ est casus secundum gloss. in authen. quod locum. C. de colla. quod intellige, ꝙ nomine proprio: quia consolidatur exercitium cum dominio, ⁊ extinguitur exercitium patris, ⁊ consolidatur, sicut in vsufructu. l. vti frui. si vsusfructus petatur. ⁊ potest fieri extra iudicium. vt. l. honores. in fine. ī. de decurionibus. ⁊ non requiritur ꝙ exprimentur actiones specialiter, sed sufficit ꝙ generaliter. quam alleg. Bartol. Sed si intelligas gloss. istam in actionibus, que patri acquiruntur, ⁊ quo ad dominium ⁊ exercitiū, ⁊ est p̄sens filius: impossibile est ꝙ proprio nomine possit intentare: quia ⁊ proprietas, ⁊ exercitium est penes patrem, ⁊ ipso exercitium concedente adhuc remanet penes ipsum proprietas. ⁊ ideo directam, nec nomine proprio potest intentare. ⁊ ideo debes intelligere glos. in actionibus quarum proprietas est penes filium, vt hic in sex casibus. Al's autem non potest locum habere hec gloss. si enim ⁊ proprietas, vel dominium est penes patrē, ⁊ filio concedatur exercitium: filius tunc non habet pleniora iura, quam vnus procurator, qui nomine proprio litem exercere

5 non potest. ¶ Item † querit gloss. nunquid requiratur consensus patris, quando filius conuenitur? ⁊ dicit ꝙ non: glo. est cōtra. in. l. iij. §. si filio. ī. commod. et. l. iij. §. sed vtrum. de mino. que sunt false. ⁊ ideo dic ꝙ in aduentitijs requiritur consensus in signum repudiationis: vt. l. final. §. necessitatem. de bon. que libe. In alijs autem, que patri non acquiruntur not. ⁊ ita intelligitur ista gloss. ⁊ probatur in. c. si annus. extra de iudi. libro sexto. ¶ Item glo. querit, quid de monacho. not. eam. ⁊ semper alle. et est similis in. c. ex parte tua. extra de accusa. Item not. glo. ꝙ filio apponi debet curator.

Summarium.

HEres absens. Ista. l. tractat de foro competenti, et de secunda parte rubrice. Bald. heres sortitur forum ex persona defuncti, ⁊ debet ibi se defendere etiam si sit absens, nec potest proprio priuilegio se excusare. hoc dicit princip. nota. ¶ Priuilegio. simile habes in authen. qua in

1 prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. Not. † quando priuilegiatus succedit non priuilegiato, non vtitur priuilegio suo: vt l. fiscus. ī. de iure fisci. primū quod hic dicitur, habet verum, qñ illud est trāsibile ad heredem. ⁊ ideo si defunctus iurasset, quia non transit iuramentum ad heredem: vt. l. generaliter. C. de iureiurand. non transiret. ita notat Ioanes Andreas in. c. final. de foro competenti. libro sexto. in nouella. Ad quod bene facit. l. quesitum. §. fina. de precario. licet Abbas teneat contrarium secundum Bald. ¶ Sed istud quod dicit de iuramento, non videtur posse procedere: quia primo, si dicamus ratione exceptionis si iurasti mihi nihil deberi, ⁊ postea ab herede meo petatur: habebis exceptionem. si queris in actione, quia iurasti mihi aliquid dare: ⁊ tunc etiam videtur, ꝙ non possit habere locum: quia licet ex iuramento non agatur, agitur tamen ratione contractus, precarium tamen ad heredem non transit: vt. l. cum precario. §. fina. de preca. ⁊ ideo heres non potest conueniri, nisi quatenus ad eum peruenit: vt. l. quesitum. §. fina. cum sua glos. not. eo. titu. ¶ Item habes hic. ꝙ heres potest conueniri si est presens, non autem quando est absens: quia tātum defenditur.

2 Sed nonne ille qui defenditur, conuenitur. Pro † quo sciēdum, ꝙ conuentio est duplex. quedam perfecta, per quam venitur ad diffinitiuam. ⁊ ista non potest fieri nisi ipso presente: quia verbum absolute positum debet intelligi in principali significato: vt. l. quod iussit. de re iudicat. et tunc contestabitur lis ipso presente. licet postea se absentaret: quia tunc essent remedia. l. consentaneum. quomodo ⁊ quando iud. C. Alia est conuentio imperfecta, per quam non peruenitur ad diffinitiuam: vt est, quādo est absens: quia lis non potest contestari, nec sententia ferri, sed hic debet se defendere ad hoc, ꝙ nisi faciat peruenietur ad missionem in possessionem: vt capitulo romana. §. contrahentes. de foro competenti. cum similibus. non autem, quod possit lis cōtestari, nec ad diffinitiuam perueniri. modo intelligis tex. licet hoc per aliquem non dicatur. ¶ Item nota circa gloss. de priuilegijs. ⁊ vide Cynum ⁊ gloss. in authen. quas actiones. C.

3 de sacrosanctis ecclesijs. ꝙ † priuilegia concessa a iure scripto, in dubio videntur concessa motu proprio. ⁊ vide etiam ibi. q. quā habuit in facto de quibusdam, qui pretendunt se exemptos, vt sunt fratres de monte carmelo. Et pone ipsi successerunt alicui laico: nunquid poterunt conueniri coram iudice loci: vbi defunctus habebat domicilium? ⁊ dic ꝙ vbi ipsi pretendunt se habere priuilegium iuris communis: vt quia est clericus, qui non potest conueniri, nisi coram ipso: ⁊ tunc debebit conueniri corā loci episcopo, vbi defunctus habebat domicilium, vel conueniri poterat: non tamen coram iudice defuncti: quia licet quis sortiatur ibi forum, non tamen coram quocunq; iudice, sed tātum coram suo: vt dicimus in contractu: quia ratione contractus sortitur quis domicilium coram iudice competente non alio: vt est text. cum cum gloss. not. in. l. j. s̄. si quis in ius vo. non ierit. Aut pretendit se priuilegium habere, ꝙ non conueniatur nisi coram ep̄o sui loci. ⁊ dic vt distinguit gl. q2 aut ꝑuilegiū est in corpe iuris clausum, aut nō. ⁊ vide gl. istā, ⁊ eādē gl. in. l. ij. C. de sum. tri ni. ⁊ fide catho. ¶ Vltimo op. hic đr, ꝙ nullo priuilegio excusa-

4 tur. contra de capitulo, ex literis. extra de dolo ⁊ contu. vbi † secundum priuilegium non valet nisi fiat mentio expresse in scđo de priore: hic tamen non fit, ergo videtur ꝙ nō valeat. ¶ Solu. aut priuilegium quod conceditur secundo in corpore iuris non est clausum: et non valet, nisi in secundo fiat mentio de primo. aut priuilegium conceditur secūdum ius cōmune, ⁊ est clausum in corpore iuris communis: ⁊ valet, licet non fiat expressa mentio vt hic. ⁊. c. penultimo. extra de sepulturis. ⁊ cle. alma. de senten.

senten. excommunicatio. facit. c. j. & qd ibi not. de rescript. et est ratio quia in secundo casu non fit in fauorem alicuius expresse sed statuitur ius cõmune. Item quia sine postulatione vt. s.

Summarium.

1. Sententia diffinitiua aduersus absentem, lite non contestata, an ferri possit?
2. Foro alterius licet quis pacto se subijcere non possit, poterit tamẽ pacto ab eo se eximere.
3. Contractus ac delicta quo ad fori sortitionẽ æquiparari.
4. Remissio ad suum iudicem num in contractibus locum habeat?
5. Episcopus in alterius territorio an citare possit?
6. Obligatus sub conditione in loco domicilij, si postea alibi nata obligatione reperiatur, an ibi conueniri possit?
7. Forum sortiri scholasticus per quæuis tempora, quibus studij causa alicubi immoratur, non dicitur.
8. Fur repertus cũ re furtiua, nũ vbi reperitur, capi ac suspẽdi possit?

§. Si quis tutelam.

Hic. §. est notabilis & hz materiam cotidianam. h. d. vbi geritur negotium ex quo resultat contractus vel quasi, sortitur quis forum, nisi ẽuium sit actum: vel sit cõtractum cum viatore, quem quis sciebat confestim recessurum. hoc Primo vsqz ad. §. apud labeonem. Barto. & Bald. Quod est verum siue contractus fiat per se siue per alium vere vel interpretatiue. Item & in loco domicilij & vbicunqz actus geritur, ex quo resultet obligatio, etiam si non sit contractus vel quasi, sed delictum aut quasi. h. d. cum. l. seq. vsqz ad. l. si debitori. ¶ Et diuiditur. nam primo loquitur in quasi contractu: secundo de contractu: tertio quod de contractu dixerat, limitat. quarto tripliciter extendit. Secunda ibi proinde, tertia, ibi nunquid. quarta in. §. apud labeonem. vsqz ad. l. si debitori. ¶ In text. defendere. si abest, non tamen perfecte conuenitur: quia [1] † si venire non vult, non poterit lis contestari, nec ad sententiam diffinitiuam perueniri: sed fiet missio in possessionem, vt sequitur, & hoc secundum illam opini. ꝙ non habeat locum remissio. Si vero esset pñs: tunc posset ibi conueniri: vt in princip. l. quod intellige scilicet perfecte: quia cogetur litem contestari precise per capturam persone vel mulcta indicta. C. quomodo & quando iu. l. consentaneum. & in auf. de exhiben. reis. §. si vero. etiam quidam. ¶ Bona. s. que habet ibi, vt. c. romana. §. cõtrahentes. de foro competen. libr. vj. dic tamen, ꝙ ibi non habebat maiorem partem fortunarum suarum. vnde non sortitur ibi domicilium: vt. l. libertus. §. sola. ĩ. ad mu. alias esset contra quod statim dixerat, neqz ibi domicilium &c. Si vero non haberet ibi bona, pronuntiabitur per iudicem de mittendo in possessio. bonorum alibi existẽtium: & fiet executio per iudicem loci, vbi bona sunt: vt dicto. §. contrahentes. licet alij contra, vt in fin. magne gloss. vbi conuenerit, & non ibi secundum glo. Alias enim si tantum esset actum, vt conuenfretur alibi, non propterea sequeretur, ꝙ non posset conueniri ibi. ¶ Nota ergo, [2] † ꝙ licet per pactum non possit quis se subijcere foro, vt. l. si conuenerit. s. de iuris. om. iudi. potest tamen per pactum se a foro eximere. quod vix alibi reperies. facit tamen. l. si quis conscribendo. C. de pac. sed ibi loquitur de foro, quod quis sortitur ex priuilegio: hic de illo qui sortitur iure criminis. quod etiã ideo difficilius videbatur se posse eximere. facit. ĩ. de testa. mil. l. eius militis. §. militia. ¶ In ver. nunquid. nota ꝙ vbi quis aliquid emit in aliquo loco, non ideo est presumendum, ꝙ velit ibi pretium tradere. Nã vbi. hic repetit vt addat, & magis declaret, scilicet ꝙ licet habeat tabernam vel hospicium in loco, non propterea videtur habere ibi domicilium. vñ non posset ibi conueniri pro alijs cõtractibus alibi factis. quod nota pro istis mercatoribus florentinis, vel lombardis, qui veniunt huc nouiter & aperiunt bancũ. nam non possunt conueniri hic, nisi transferant maiorem partem fortunarum suarum. vel faciant se ciues. quod est verum de contractibus alibi factis: secus de his quos faciunt hic: vt sequitur. ibiqz distraxit, &c. vt puta Rome. Idem si alibi, vt habeat dubium. Est ibi ratione domicilij. al's enim si non haberet domicilium in loco, vbi celebratus est contractus, & alibi collata solutio non posset ibi conueniri: vt est gloss. in. l. si quis in legatione. s. e. & in. l. vlt. de bon. autho. iud. pos. quas gloss. tene menti. ¶ In. l. omnem. pro contractu. etiam si non sit ex contractu sed ex delicto. Et [3] † sic not. ꝙ ẽctus ac delicta equiparantur quo ad forum: ad hoc alleg. pro glo. in. §. si quis tutelam. ¶ In gloss. supple. nota, quod prima opinio non est vera: quia siue reperiatur siue non, debet ibi defendi, quia princip. l. facit ad hoc. Alia vero opinio fuit, ꝙ si nõ sit in loco cõtractus, vel quasi habet locum remissio. Et fundari potest: quia si non vult constituere procuratorem, ꝙ cogatur, vel cogatur iurare de calumnia: quia al's non videtur opinio eorum fatua: quia etiam delegatus principis in causa pecuniaria non posset facere, vt pars personaliter compareat: vt. c. j. ex de iud. & l. j. §. vsus. s. de procu. ¶ No. glo. mirabilem. in ver. vt in auf. ꝙ contractus & delicta equiparantur. hoc mirum tempore istorũ iuriuz: sed in iure postea facto non. quã nõ tz Bar. in. l. non possunt. & quod ibi not. s. de legi. quia etiam statuta per. l. trahuntur ad futurum. ¶ Pro determinatione gloss. huius, et opinionum istarum est hodie decretalis romana. §. contrahentes. s. alle. quia [4] † in contractibus non habet locum remissio etiã si non sunt bona in loco: quia pronuntiabitur per iudicem vt dictum est. habet tamen locum remissio in quatuor casibus fm omnes. & sic limitantur. d. §. contrahentes. Primo quãdo est renuntiatum foro: vt dicta. l. j. si quis in ius voca. non ier. & ibi notatur in tex. & glo. Secundo quando latitaret absens. vt in auf. de exhiben. reis. §. si vero etiam quidam. Tertio quando non habet bona in loco contractus. quod non placet vt in dicto. §. contrahentes. & ideo dic. Tertio qñ agitur super statu persone, vt. C. vbi decuri. conu. l. fin. Quarto si debitor fugit. fm Odof. quia sicut poterat per creditorem capi propria authoritate. ita fortius per iudicem alterius loci, & remitti. & dicas. ꝙ ista remissio fit, vbi est necessaria presentia persone puta vt litem contestetur: vel quia iudex posset scire melius veritatem. Al's nunquam in ciuili causa quis est cogendus precise personaliter venire: vt l. final. C. de procur a. et. c. iij. de iud. lib. vj. ¶ Item habet locum in terris, que subsunt vni domino. nam tunc si iudex alterius loci denegaret remittere puniretur per superiorem: vt in. §. si quis vero comprehensorum. in auf. vt nulli iudic. secus si essent sub diuersis dominis. nam tunc si denegaret non esset quis cogendus venire. ¶ Et ideo in ciuitatibus lombardie, que non recognoscunt superiorem etiam in delictis, non consueuerunt hodie fieri remissiones. ¶ Sed si [5] † queritur vtrum episcopus in alterius territorio possit citare? Respondetur querendo primũ. nunquid iudex loci contractus possit eum citare? Et est antiqua qõ. & quidam ꝙ sic indirecte. per. l. omnes. §. executoribus. versi. verum si apparitor. C. de episcopis & clericis. et dicto. §. contrahentes, videtur casus. Secunda fuit opinio ꝙ non: quia esset mittere falcem in messem alienam: sed debet mittere literas iudi. loci, vbi est, vt videtur casus in. l. final. ĩ. de re iudicata. & clemen. pastoralis. de re iudica. Dominus Cyn. disputauit istam. q. & eam posuit in dicta. l. omnes. & distinguit, quod aut vult iudex citare realiter per captionem persone: et non potest. quia esset mittere falcem in alienam messem. quod est prohibitum: vt. l. sicuti. §. aristo. ĩ. si serui. ven. Aut vult citare per nuntiũ per literas: et tenuit in sua disputatione quod potest de rigore iuris. ¶ Sed ad clementi. pastoralis dicit, ꝙ non potest reduci in pace, sed transeat cum alijs erroribus canonist. ¶ Sed Bart. istam questio. mouit in. l. j. §. preside. de requi. re. dicit ꝙ hoc est verum si ambo territoria erant subdita vni domino: si vero diuersis: tunc non debet directo mitti nuntius, sed scribi iudici illius loci, vt moneat eum, vt compareat. ita intelligitur. l. j. §. presides. ĩ. de requir. re. et ita etiã potest intelligi. clemen. pastoralis alleg. vel potest intelligi clemen. quando fit citatio in territorio maioris domini, sed si minorum vel equalis, de decreto posset nuntius mitti secundum Bartol. in dicto. §. presides. ¶ Secunda questio nunquid habet locum remissio. Dictum est. Tertia est: vtrum si non remittatur: habet locum mulcta? Et gloss. ꝙ sic. Ibi, ꝙ si non habet bona. vide gloss. Oppo. extra gloss. ꝙ in loco contractus vel quasi, quis non sortiatur forum. ĩ. e. exigere. So. est speciale in contractu dotis, vt non sortiatur quis forum. et dic vt ibi dicam. Quero, quia hic loquimur de illo qui scienter contrahit et scit se obligari. Sed quid de ignorante, puta de illo, cuius negotia ignoranter geruntur, & sine volũtate obligatur: nunquid sortietur forum hic? respondeo sic vt est casus in. l. qui certo loco. ĩ. de condictio. indebi. secundum verum intellectum. quia quolibet loco potest conueniri et vide ibi Bartol. ¶ Item queritur, nunquid in loco contractus sit quis subditus iudici, vt possit cogi ad collectas, & alia onera? gloss. ꝙ non in clemen. quamuis. de foro competen. contraria gloss. est in. c. a nobis. & e sentẽtia excommunicatio. & ideo distingue quod aut querimus nunquid ratione illius ẽctus, vel qsi, et dic quod illo respectu dr subdit⁹, quo ad alia nõ. ¶ Itẽ [6] † querit pone habes isthic domiciliũ pmisisti mihi. x. sub ẽdõne: & nata obligatiõe reperiã te

hic: an possum te cõuenire: & videtur q̃ nõ, sed tñ in loco vbi es tpe nate obligat. per tex. istum ibi. vnde obliga. & per. l. q̃mnem. & videtur casus. ĩ. e. si vxor. Cõtrarium determinat Bald. & dicit q̃ sortitur quis forum in loco ctus tali rõne: q: adueniente conditione retrotrahitur per. l. potior. & qui balneum. qui pot. in pign. ha. & per. l. si vt proponitur. de fideiu. sed tempore contractus hic erat subditus. ergo & per eãdem rationem similẽ. q. determinat Archi. in. c. ij. de consti. lib. vj. Bart. Brixien. declarat contra. per. c. a nobis de sen. excõ. sed ego vltra ipsos dico. vñ q̃ non sortitur forum hic: quia ad hoc q̃ retrahatur requiritur q̃ sit in eo. statu. ar. l. bonorum. ff. rem ra. ha. & l. qui balneũ. §. citra prędium. al. pro quo facit bñ. in. l. si tñ acceptũ. ff. iud. sol. ¶ Et ideo dic q̃ interdũ euẽtus cõditionis est talis. q̃ est sufficiẽs ad obligandũ partẽ per se & tunc totus actus dependet ab euentu cõditionis: & nõ retrahitur cditio: vt. l. ĩ. qui po. in pig. habe. & l. quidam cũ filium. de ver. obli. interdum euentus cditionis est talis q̃ nõ est sufficiens ad obligationem per se sine ctu: & tũc dico q̃ retrotrahitur: vt. l. potior. & l. qui balneũ. itẽ not. in. l. que legate. de re. iur. & ibi vide. Et ita in casu nostro. q. ita est: & ideo teneo me cũ magr̃o meo dño Bal. & cũ Archi. Si ĩ eodẽ casu lo queretur: sed in casu suo in quo loquitur, teneo contrariũ, vt per Bart. brixiens. in. q. sua disputata. in. c. preterea. de dila. & ibi etiã vide Inn. ¶ In gl. scit. facit in ar. ad. q. q̃ si cham cum aliquo, qui no hʒ immobilia; & postea habeat, q̃ non possim ipsum facere incarcerari. & dic q̃ aut sciebat creditor, aut ignorabat. arg. l. creditores. de priui. credi. & l. bona. §. de illo. de dam. infe. ¶ In

7 glo. domiciliũ. dic q̃ † si aliquis staret in studio per mille annos & rõne studij: q̃ nõ sortitur forũ: vt. l. questitũ. de le. iij. & per Bar. l. lex cornelia. §. domũ. de iniur. ¶ In fi. glos. dic q̃ gl. est cõtra. in. l. ij. §. oẽs. s. e. & ibi dixi. ¶ In gl. quot quot. pone q̃ vendidi ibi aduene equũ, & volo ipsum conuenire in loco ctus: ipse opponit, q̃ est aduena & incontinenti recessurus: queritur quid iuris? Dicta, dic q̃ refert: q: aut est actũ expresse, q̃ aduena soluat in loco contractus: & tũc ibi põt cueniri nõ ratione contractus. sed rõne collate solutionis: vt. ĩ. §. fin. Aut est actum cñi: & non põt: vt. s. ver. proinde. Aut est dubium: & tunc aut aduena emit rem sibi necessariam ad iter, puta quia emit equum: & tũc, quia non potest vltra ire sine equo: videtur actum q̃ hic soluat: quia inconueniens esset q̃ cum re mea recederet: vt. l. si quis legationis. ĩ. e. ne ctus claudicet. ar. in. l. si. de accep. Aut nõ est sibi necessaria ad iter: & videtur habita fides de precio: & alter videtur hr̃e fidem de re: & nõ põt cõuenire eũ, nisi alter rẽ petat. arg. in. l. iul. §. offerri. de acti. em. ¶ Itẽ iste text. facit cõtra opinio. Bart.

8 positã in. l. si domum. ĩ. de fur. que † est terribilis. q̃ si reperiatur fur cum re furtiua: q̃ ibi põt capi & suspendi. tamen iste tex. dicit q̃ non: quia nõ est equũ. q̃ per tot loca conueniatur per que trãsit: nec quantũ ad rigorem iuris est vera: licet eam per aliquas rationes suasiuas fundet. de quo dic vt ibi per eum. & per Bal. in. l. abducta. C. de furt. & bene facit contra eum. ĩ. e. non als. §. j. ¶ In glo. debebit que querit. quid si debitor cepit vagari. &c. not. glo. & similem in. l. iiij. §. fina. ĩ. de dam. infec. pro quo. l. eius qui. §. fina. ad municip. ¶ Item in eo quod dicit ratione originis. vide Bart. in. l. assumptio ad munic. pro gloss. ista etiam videtur Cy. in. l. iuris ordinem. C. de iurisdi. om. iudi. ¶ Item in fi. quando dicit ratione cursus decennij. glo. habuisti statim contrariam in gloss. domicilium. & illa est vera: quia etiã si per mille annos ibi staret vt ibi dixi: vt ponit Bartol. in. l. seia. §. pamphile. de fundo instruc. & dicta. l. quesitum. et hoc nisi ratione contractus: quia tunc sortitur forum, vt hic.

Summarium.

1 Debitor rei restituendæ difficultate, num à pœna liberetur?
2 Tempus modicum in iure quando dicatur?
3 Debitori pecuniam ad solutionem paratam habenti, dilatio non datur. Et cũm lex dat dilationem cautionem præstari debere. Et quid quando à contrahentibus? Et quid si à principe.
4 Debitor vbi præstare cautionem detrectat, an incarcerari possit?
5 Sententia diffinitiua in confessum, an ferri debeat?
6 Prouisio hominis ad ea que lex operatur, non extenditur.

SI debitori. In confessum nõ est ferenda sententia, sed dãda est sibi dilatio ad soluendum cum competẽti cautela. Barto. Vel si post libellum oblatũ quis confiteatur debitum condemnabitur, et dabitur sibi tempus ad soluendum, quod datur iudicatis. h. d. sm Iaco. Rau. ¶ Et sic sunt casus duo. Sed posterior est verior & notabilior velim actionem. i. libellum: non tamen edidi: licet Iaco. dicat, q̃ edidi. no. q̃ debitori datur dilatio, etiam si non habet pecuniam ad manum. ¶ Itẽ iste tex. facit contra opi. Bart. positã in. l. continuus. §. illud. de ver. ob.

1 & in. l. quod te. si cert. pet. vbi dicit † q̃ licet debitor speciei non liberetur a pena propter difficultatem prestationis: sʒ datur sibi tempus: vt. l. cum res. de leg. j. secus tñ in debitore pecunie: quia difficultas eum non excusat a pena: sicut nec a carceribus. hic tñ est casus cõtra eũ. & ita dixi in. d. l. quod te. in repetitione. ¶ Itẽ

2 † no. quod dicatur modicũ tps. & alibi modicũ tempus. vt. l. fraudẽ. all. in glo. de iudi. sisti. & alibi qd iudicis statur arbitrio. vt. l. penulti. de iudi. sed dic, q̃ vbi. l. limitat, stamus legi. sed vbi nõ est determinatũ, statur arbitrio iudi. vt. l. j. de iure delibe. & l.

3 si ita quis. §. seia cauit. de verb. oblig. ¶ Itẽ † no. in gloss. q̃ vbi debitor hʒ pecuniã expeditã, non datur sibi dilatio. ¶ Itẽ not. hic q̃ qñ lex dat dilationem dʒ p̃stari cautio. Idẽ qñ a contrahentibus vt. l. in oibus. ĩ. e. idem quando a principe: vt. l. vniuersa. C.

4 de preci. impe. offe. ¶ Item no. † aliud sm Bar. vbi debitor nõ prestaret cautionem, q̃ posset incarcerari. ¶ Sed cõtra: q: non dʒ quis incarcerari propter cautionẽ: q: sufficit iuratoria. itẽ qñ agitur noĩe proprio nõ est necessaria cautio. vt. §. sed hodie. insti. de satisda. So. illa loquitur de cautione, que fit añ sñiam: q: non põt cogi: hic vero loqmur de cautione, que fieri dʒ post sñiam: q: tũc cõstat de debito. & iõ magis dʒ ardẽter cõstringi. sʒ Cy. & Iac. de are. in quadã apostilla dicũt, q̃ hodie nõ seruat. ¶ Sʒ dic sm Bal. q̃ aut pars petit: & sine dubio dʒ fieri. Aut nõ petit & tũc dicit q̃ si est soluendo, nõ dat cautio, q: etiã nõ datur sibi dilatio, vt dictũ est. veritas tñ est, q̃ vbi pars petit, quod de iu-

5 re dʒ fieri cautio. ¶ In alia glos. nũquid † in cfessum sit ferenda sñia? dic q̃ aut fit cõfessio post lit. cõtest. & tunc dʒ ferri sñia: vt. l. iulia. & l. j. & qd ibi no. ĩ. de cfessis. Aut fit cõfessio añ post litem contest. & tunc fit animo litẽ cõtest. aut animo declinãdi iudiciũ: aut est dubiũ. Primo casu fertur sñia: q: aliqñ interest in confessum dari sñiam: vt. l. vtiqʒ. de rei vend. Aut fit aio declinandi: & nõ datur sñia: vt hic. Aut est dubiũ & nũc p̃sumimus factam fuisse cõfessionẽ animo litis cõtestandi. & hec vera in ciuili: q: in criminali siue ante litis cõtesta. siue post, fertur sententia: vt. l. si confessus. de custo. reo. ¶ Itẽ circa premissa not. q̃ ea, que dicũtur hic, q̃ in cõfessum vel condemnatũ fit executio post quatuor menses, & datur eis ad executionẽ tempus quadrimestre: est verum de executione hominis, nõ legis: vt. l. furti. in princi. de his qui no. infa. & ibi per Guil. & Bart. ponit in. l. talis scriptura. §.

6 fi. de. l. j. Ad ea † em & circa ea que. l. operatur, nõ extenditur hominis prouisio. & ibi videtur. facit. l. qui vltro. de pe.

QUi non. Omne agens in agẽdo repatitur. Bal. vel sic, iudicẽ coram quo qs agit, declinare non põt, si ibi reconuenit. h. d. Ista l. facit, an clericus incã reconuẽtionis possit cueniri corã laico? de q̃ in. c. at si clerici. de iudi. & dixi. in. l. ij. §. sʒ si agãt.

Summarium.

1 Sententiam ferri non posse super eo, in quo lis contestata non est.
2 Iudicia super futuro non fundantur.

NOn potest. Ius post lit. contest. superueniẽs agẽti, cõdẽnationẽ ex eadẽ instãtia nõ inducit Bal. vel sic. si post litẽ cõtestatã supueniat actori ius, super quo p̃ncipaliter agebat: nõ p̃t sup illo ferri diffinitiua. q: non est in iudiciũ deductũ, nec super ipso lis est cõtest. & iõ necesse est actori de nouo agere. h. d. nota. & est ista. l. vnus aphorismus. adde. c. abbate sane. de re iu. in. vj.

1 vbi glossat hec. l. ¶ Alia interpellatiõe. & alio iudicio. Not. † q̃ sup quo nõ est lis cõtestata nõ põt ferri sñia. Itẽ no. q̃ dr in glo. in scdo cõtrario, & dic q̃ istud nõ vr̃ hr̃e rõnem: q: per hoc videt q̃ si titus possidebat hereditatem, que adhuc mihi delata non est. s. quia adhuc non est mortuus ille, cuius est: q̃ si post litẽ contest. mihi sit delata, q̃ possit in ea cõdẽnari, quod nõ videtur verum. ¶ Et ideo dic, q̃ duo sunt consideranda scʒ ius actoris: et illud dʒ esse tempore litis contesta. & ius rei. Et illud dʒ considerari tpe sentẽtie. q: in iudicijs est quasi quidam ctus stipl̃onis & actor litis contest. obtinet vicem interrogantis. tpe sentẽtie reus tʒ vicẽ rñdentis. & ideo sufficit q̃ extremũ rei sit habile tpe sñie. Si tñ ius actoris sit factum tempore litis contestate. & ita patet so. ad. l. iiij. & l. quesitũ. cũ simili. Ad. l. si rem. §. fi. de pig. act. dic q̃ ibi

ꝙ ibi agebaꝛ ex cā p̄ceden̄.s.ex vēditione. ¶ Op.de.c.abbate sane.ex̄ de re iu.in.vj.vbi d̄r totū ɜtrariū.So.ista.l.int. lligiť ſm illud.c.ꝛ iō refert vt ibi dicit tex.ꝙ aut agitur cā expreſſa aut general'r.pro quo alleg.Bar.l.fi.C.de anna.excep.Sed tn̄ Pet.in l.vnica.C.de alie.iud.mu.cā fac.dicit ꝙ illud.c.procedit de equitate canonica nō aūt de rigore iuris ciuilis.Nō eſt:qꝛ nō p̄t fieri cōdēnatio,niſi ſuper illo,in quo tibi ius cōpetebat tp̄e litis conteſt.ꝛ fuit in iudiciū deductū.qđ nō pōt fieri,ſi tūc nō competit. ¶ Circa hoc diſtingue:cū queritur an poſſit ferri diffinitiua ſuper iure ſuperueniēti poſt lit.cōteſt.qꝛ aut illud ius erat acceſſorium ad primū,qđ p̄incipaliter intētabaꝛ,ꝛ qđ tp̄e litis cōpetebat:ꝛ tūc ferri p̄t:vt.l.ediles.§.itē ſciēdū.ꝛ.l.j.§.nō tm̄ dolꝰ.ſ.de poſiti.ꝛ de rei vend.nō ſolū.Aut illud erat principale.i.illud qđ p̄ncipaliter intētabatur:ꝛ tūc aut ſupuenit ex cā de preterito:ꝛ idē:vt.l.ſi rē.§.ſi.de pig.act.Aut ex cā de futuro.i.que habuit oꝛtū poſt lit.cōteſt.ꝛ tūc aut nō erat defectus ex parte actoꝛis ſꝫ ex p̄te rei:vt qꝛ deficiebat cā quare deberet cōdēnari tp̄e litis cōte.tn̄ actoꝛi cōpetebat ius:ꝛ tūc idē.qꝛ pōt ɜdēnari ſi ſupueniat añ ſniam:vt.l.iiij.ſ.de peti.here.ꝛ.l.ſinautē.§.poſſidere.de rei ven.ita intelligitur.l.qſitū.de pecu.Aut erat defectus ex parte actoris.ꝛ tunc aut egit ex cā certa ꝛ expreſſa:vt dico rē meā ex venditione:vel te obligatū ex ſtipulatione:ꝛ nō pōt fieri cōdēnatio.vt hic.Aut egit gn̄aliter:vt dico rem ad me pertinere iure dn̄ij vel quaſi:vel te obnoxiū:ꝛ tūc vr̄ in iudiciū deducere nō ſolū ius cōpetēs tp̄e litis cōte.ſꝫ ēt oē ius futurū.poſt litis ɜteſt.ſupueniēs:ꝛ iō ſup eo p̄t fieri ɜdēnatio de eqtate canonica vt.d.c.abbate.

2 de ſubtilitate vero iuris ciuilis,ſecus:qꝛ †iudicia ſup futuro nō fundanť.ſ.e.nō queādmodū.qđ dic vt plene notatur per Cynū in.l.j.C.de ali.iudi.in.vj.q.Itē aduertēdū:qꝛ iſti iterū agenti in caſu huius.l.nō ob.exceptio rei iudi.vt.l.ſi mr̄.§.eandē.ſ.de excep.rei iud.ꝛ adde notata in.l.nō queādmodū.ſ.e.ꝛ qđ ibi dixi.ꝛ vide.le.ſi nō moꝛtis.§.j.ſ.ti.j.que videtur ſuperiori note cōtrariari. ¶ Item vide.l.ſi titius.de verb.obli.ꝛ.c.rainaldus de teſtamen.vbi agitur ad penam nondum commiſſam:vt ibi,ſuper verbo.ſi contra ipſum venerit:ꝛ ibi not.

Summarium.

1 Rei vendicationem aduerſus legatum non competere,niſi pro alterius poſſeſſione.

2 Forum quem ſortiri ratione rei,qua ratione ſit intelligendum?

Non alias. Pro ɜctu vel delicto cōmiſſo in loco legationis,poteſt legatꝰ ɜueniri,ꝛ etiā rei vēd.pro re aliena,quā incepit ibi poſſidere:secꝰ ſi alibi:lꝫ ibi fuerit cōtinuata poſſeſſio.h.d.vſqꝫ ad.l.de eo.

1 ¶ No.ver.†ſed ſi poſtulať.ꝙ rei vēdicatio nō cōpetit aduerſus legatū niſi pro poſſeſſione alteriꝰ:vt.d.l.vnica.de ali.iudi.qđ facit ad.q.ſi aliquis legat actiones ſuas,nō vr̄ legare res ſuas:qꝛ pro rebus ſuis nō hꝫ locū rei ven.Quod eſt verum actu,ſed habitu ſic.ar.in.l.j.§.hoc interdictū.ſ.vti poſſi.de qua vide in.l.ſi.de here.vel act.vendi. ¶ Itē.no.mirabilē limi-

2 tationē ad ti.C.vbi in rē acti.qꝛ †qđ d̄r,ꝙ rōne rei qs ſoꝛtitur forū:verū eſt vbi res eſt vt p̄petuo ibi ſtet,itē vbi fuit incepta poſſeſſio:nō autē ꝙ in quocūqꝫ loco,vbi repiatur cū re,qđ poſſit cōueniri:ſꝫ tm̄ in loco vbi incepta eſt poſſideri.ꝙ facit ɜ Bart.de quo dixi in.§.ſi quis tutelā.in fine.Salua eius pace.hic eſt caſus a cōtra.ſenſu,ꝙ etiā ſi res nō ſit ibi māſura,pōt cōueniri.quod eſt cōtra opinionē Cyn.Barto.ꝛ aliquoꝛum alioꝛum.C.vbi in rem act.l.fi.ꝛ ita tenet ibi Saly.

De eo. Propter aditionē hereditatis vel reſtitutionē eius factā legato,in loco legationis,nō pōt ibi ɜueniri:licet ex hoc obligetur ex quodam quaſi ɜctu:ſi tn̄ nō cauet:ſit miſſio in poſſeſſionem bonoꝝ.h.d.vſqꝫ ad.l.ſed ſi reſtituatur. ¶ Ibi ne impediatur.iſta rō nō eſt ſufficiēs.ſed eſt alia de qua dixi in.l.ij.§.oīs.eſt duplex.Primo qꝛ iſtud ſit quaſi ex quadā neceſſitate trāſmiſſionis ad heredē. ¶ Itē rōne quaſi ɜctus,qui ſolo aīo celebratur,ꝛ ſine fcō ſuo:ſecus ſi fcō.vt.l.interdū.Per qđ tene mēti ad.q.de heretico q incepit eſſe hereticus in Roma:lꝫ poſtea mutet domicilium.Utrū poſſit accuſari de hereſi:qꝛ ſolo animo ɜtrahitur.

Summarium.

1 Officiū iudicis vbi quis intentat,num tūc reconuentio locū hēat?

Sed ſi reſtituatur. In p̄ma gloſſ.aduerte,que vr̄ dicere,ꝙ vbi quis intentat †officiū iudicis ꝙ nō hꝫ locū recōuētio per.l.j.in fi.de var.ꝛ extraoꝛ.cog.Sed circa hoc dicit Bal.aut illud officiū iudicis requirit magnaꝫ cauſe cognitionē:aut diſceptationē:ꝛ tūc pōt fieri reconuētio.vt.l.j.§.fi.de var.ꝛ extraoꝛdi.cog.aut non requirit cauſe cognitionē,nec fieri diſceptationē,nec altioꝛē indaginē:vt in reſtitutione fideicōmiſſi,qđ dꝫ fieri ſimpl'r ꝛ de plano:vt.l.ille a quo.§.ſi de teſtō.ad trebel.et tunc non habet locum,vt hic.Bal.

§. Contra. Si legatus heres inſtitutꝰ,ꝛ de reſtituēdo rogatus,in loco legationis hereditatē reſtituat,priuilegiū ſuū nō trāſit ad fideicōmiſſarium:quia perſonale.hoc primo.Ad qđ.l.quia,perinde.§.reſtituta ad treb.ꝛ.l.cum patronus.de leg.ij. ¶ Item vbi non cogitur quis iudicium ſuſcipere nec etiam iurare,vel alium actū litis deciſoriū facere.hoc ſcđo.Ad quod vide.l.in ɜctibus.§.illo.C.de non nu.pecu. ¶ Itē vbi periculū eſt in moꝛa,vel ius actoꝛis eſt periturū cogiť legatꝰ iudiciū ſuſcipere quatenꝰ neceſſitas exigit.h.d.vſqꝫ ad.§.ſi poteſt. ¶ Ibi,vt lis cōteſtetur.ꝛ non vltra,ſed mittetur proceſſus ad aliū iudicē vbi faciet fidem.facit.l.ſi.C.de teſti. ¶ Et facit in arg.iſte tex.ꝙ ſi papa alicui cōcedat conſeruatoꝛem,ꝛ non heres inſtituatur,ꝛ reſtituat hereditatem ꝙ ad fideicommiſſarium non tranſit priuilegium conſeruatoꝛis.no.ex ſi.glo.ibi in actione de dolo pro quo.iiij.q.vij.quod pro eo.

Summarium.

1 Legem ſemper certam eſſe,de eo quod eſt in rerum natura.

2 Lex ad monſtra & portenta non ſe extendit.

§. Si pater. In ventre preſumūtur eſſe tres in dubio,ꝛ iō iā natus non admittitur interim ad petendum hereditatem,nec debitum hereditarium,niſi pro quarta parte.Barto.Quod dic vt plene declaratur per eūdē.ſ.de acqui.here.l.cū quidā.§.quod dicitur.ꝛ.§.ſuū heredē.ꝛ vide.l.antiqui.ſ.ſi pars heredita.pe.vel ſic.incertitudo nature naturate non tolliť per certitudinē nature naturātis.Fran.Accurſij.vel ſic.iudex non hꝫ neceſſe attendere ſcientiam,que apud Deum eſt vel naturā:ſed illā que cadit in eū ex veriſimilibus iuris p̄ſumptionibus.Bal. ¶ Moꝛtuus abinteſtato.Partem.ſcilicet quartam,ne cōtrarietur iam dictis.ipſe tamē eſt heres ſuus neceſſarius,pro dimidia,ex quo in ventre nō erat niſi vnus:vt.d.l.cum quidam.§.ſuū heredē.de acquir.here.non tamen admittitur niſi pro parte quarta:vt quia in primo.ſ.in faciendo ipſum heredem operatur.l.que ipſum facit heredem ne-

1 ceſſariū etiā ignoꝛātē.Lex †aūt ſemp de eo,quod eſt in rerū natura certa eſt.ſed in ſecundo,ſcilicet in admittendo ipſum ad iudiciū,operatur homo,ſcilicet iudex,qui de illo non eſt certus.et ideo non debet ſequi illud quod euenire poteſt:vt hic,ꝛ.d.l.antiqui. ¶ Sed videtur,ꝙ non ſit heres,niſi pro octaua:quia poſſunt eſſe ſeptē:vt.d.l.antiqui.Solutio dico,ꝙ naturaliter non ſunt niſi tres,quando autem in ventre ſunt vltra tres illud eſt quoddam monſtrum,vel poꝛtentoſum:vt.l.vtrum.de reb.dub.

2 Ad †quod lex ſe non extendit regulariter.

Summarium.

1 Conuentio ac reconuentio in criminalibus,num locum habeat? Et qualiter in his ferenda ſit ſententia?

Qui prioꝛ. In cauſa conuentionis et reconuentionis hic eſt oꝛdo,vt prius audiantur iura conuenientis.ſecundo reconueniētis.h.d.ſm verā lec.Et intellige vt ſtatim vbi poſt actū vnius,ſequať actꝰ alterius:nō autē vt primo nō debeat terminari cauſa cōueniētis,ꝛ poſt recōuenientis.hoc etiam p̄probatur iure.C.vt.C.de compen.l.neqꝫ.ꝛ iure auť.in auť.ꝛ conſequētur.C.de ſenten.ꝛ iure canonum.vt.c.j.de mutu.pet.ꝛ de reſcriptis.diſpendia.§.reus. ¶ Et quicquid dicat gloſ.dic quod iſta

1 l.loquitur in cā ciuili.Et †ideo dic ꝙ aut ambe cauſe ſunt criminales:ꝛ non procedit hec lex.ſed.l.is reus.ſ.de publi.iudi.Aut vna criminalis altera ciuilis : et idem.nam tunc loquitur

lex fi. C. de ordi. iud. nõ ergo bñ dicit φ in criminalibus habeat locũ. Aut ambe sunt ciuiles: ⁊ tũc aut vna est super petitorio, altera sup possessorio: ⁊ nõ procedit hec. l. sed. l. si de vi. cũ materia sua. ĩ. eo. Aut ambe sup petitorio: ⁊ tũc aut scđa est pᵱiudicialis ad psonã, ⁊ sil'r nõ procedit. sed de preiudiciali est primo cognoscendum ⁊ pronuntiandũ: ⁊ super alia supersedẽdum: vt. C. de adult. l. qm̃ Alexandrum. ⁊ insti. de acti. §. preiudiciales. Aut neutra est preiudicialis: ⁊ tunc aut scđa est emergens: ⁊ similiter nõ procedit, sed super illa est primo cognoscendum ⁊ pronũtiandum, ⁊ super alia supersedendum. s. e. l. ij. §. sed et si dubitetur. aut vtraq3 est principalis. ⁊ tunc procedit hec. l. vt in singulis actibus. primo admittatur, qui primo prouocauit: ⁊ post singulos actus admittat' alter. similiter ad eosdẽ actus: ⁊ cã vtriusq3 eadem sententia terminetur premissa tñ in ordine scripture sñia pmi: a'ls posset appellari vt. l. j. in fi. que sñie sine appella. rescin.

Summarium.

1 Iudicium cœptum quando censeatur?
2 Contumax coram priore iudice, an possit coram secundo exceptiones proponere. Et an possit se priori processu apud secundum iudicem se adiuuare?

Vbi ceptum. Pro intellectu isti' l. vidẽdum, φ plene no. Bar. in. l. sepulchri violati actio. ĩ. de sepul. viol. ⁊ aliter nõ summat': ⁊ limitat' ista. l. nisi ex necessitate fuerit ceptũ: q2 tunc remittitur: vt. s. e. sed si restituatur. Itẽ limitatur qñ iudex est impeditus fm glo. Est ⁊ tertia limitatio fm Bar. q2 locũ habet qñ reus cõuentus nõ est cõtumax cõparere corã primo iudice, s3 si esset cõtumax posset corã alio conueniri: nec põt opponere de pendeñ. lit. coram alio iudi. postφ coram illo non vult cõparere. ita dicit hic ⁊ circa. l. sepulchri. ¶ Queritur † qñ dicatur iudicium ceptũ: videtur φ post citationẽ: vt. l. si quis posteaφ. s. in cõtrarium videtur qđ requiratur litis contestatio per. §. fi. insti. de pena temere litigã. Sed dic φ aut cõuenio te corã iudice competen. ⁊ tunc sufficit citatio: vt. d. l. si quis. Aut coram iudice nõ cõpeten. ⁊ tunc requiritur litis contestatio q2 oportet tũc pro regula iuris. ¶ Item queritur † quis poterit in alio iudicio excipere: ⁊ dic φ ille qui nõ fuit contumax, ille autẽ qui fuit contumax, vt sicut non potest se iuuare de processu iam facto, nisi soluat expeñ. vt. l. properandum. §. censemus. C. de iudi. ita nõ potest opponere exceptionem. Sed Barto. ibi in dicta. l. sepulchri. Item etiam iudex non potest impedire, ⁊ suam iurisdictionem defendere. ⁊ si alter in preiudicium lit. pendeñ. se intromittat fm Barto. qui hoc ibi plene ponit.

Summarium.

1 Iudicium cum defuncto cœptum ad quos successores pertranseat?
2 Fiscus proprios habet iudices.

Si petitor. Instãtia cepta cũ defuncto transit ad heredẽ eius pro hereditarijs portionibus: nec potest vnus partẽ alterius in iudiciũ deducere. h. d. notabiliter. ¶ Et adde, φ † etiã ad alios vniuersales successores transit: l3 nõ sit heres: vt. ĩ. e. tam ex contractibus. preterφ in fiscũ, in quẽ nõ trã sit: l3 sit verus successor: q2 † iudices suos h3 spãles. hoc probatur in. l. si cõstante. §. fi. so. ma. vbi est tex. not. in successorem singularem nũφ transit: vt no. per Inno. in. c. q2. v. ex de iudi. l3 hodie hec limitentur per. c. ij. vt lite pendẽte. lib. vj. Et adde qđ plene no. per Bar. in. l. si hominem. j. de fide. Instãtia vero incepta coram arbitro nõ trã sit in heredem nisi expresse sit dictũ: vt. s. de arbi. l. diem proferre. §. j. ¶ Egerit. prosequendo instantiam ceptam cum defuncto. ¶ Deductam esse. et ideo sententia pro eo lata non nocet alijs.

Si iudex. Nouus iudex delegatus alteri subrogatus. tantum tempus habet ad finiendam causam, quantum habuit ille cui subrogatus est, etiam si hoc omnino dicatur expresse per delegantem: dum tamen per hoc non excedatur tempus instantie, scilicet triennium. hoc dicit. ¶ Magistratus delegans.

Summarium.

1 Declinatoriam ante litem contestatam non amitti.

Non videtur. Petens copiã libelli nõ videtur in iudicem cõsentire. h. d. no. Idem est de quocũq3 actu fcõ añ litẽ contest. coram iudice. Nũφ † em perditur declinatoria vsq3 ad litem contestatã vt. s. de iurisd. om. iudi. l. si conuenerit. fallit in duobus casibus. primus est, qñ per illũ actũ peteret per iudicem aliquid fieri: puta pronũtiari super alia exceptione emergẽti. nõ enim posset pronuntiare, nisi esset iudex: ⁊ ideo tacite videtur in eum cõsentire: vt. ĩ. e. l. sed ⁊ si susceperit. in prin. ¶ Itẽ fallit qñ opponeret exceptionẽ suspitionis, que de sui natura debet sequi declinatoriam fori. Nã ⁊ tunc perdit declinatoriam iuxta no. in c. inter monasterium. extra de re iudi. per Inno. ⁊ per Barto. in l. quidam consulebant. in e. ti. facit au'. offeratur. C. de litis contest. ¶ In tex. iudicem, scilicet non suum. genus actionis. i. libelli in quo continetur actio.

Si is qui Rome. Iudiciũ inchoatũ cũ defuncto nõ vitiatur ex persona successorum. h. d. Jacob. Rau. vel fit instantia cepta cum defuncto transit ad heredes eius, corã eodem iudice terminanda. Barto. no. φ hic instantia cause transit ad heredem: vt. l. si seruus. s. de his qui no. infam. ⁊ dixi. s. e. si petitor.

Summarium.

1 Iudicium rectum omne sententia terminari. Et iudicium trium personarum actum legitimum esse.
2 Iudicium vt super futuro non fundatur, sic nec rescripta generaliter impetrata ad lites futuras non extenduntur.
3 Sententia sub conditione num efficaciter ferri queat?
4 Rei vendicatione agens, si generaliter dicat rem ad se pertinere iure dominij vel quasi, quæ tamen re vera ad eum tempore litis contestatæ, non competebat, si eidem post litem contest. dominium superueniat, num super eo sententia ferri queat?

Non quemadmoduz. Judicium nõ põt fundari sup futuro: secus in actibus. h. d. hec lex est vulgaris. ⁊ est rõ in iudicijs: q2 † oẽ rectũ iudiciũ terminatur in sententia: s3 si debitũ nõ subsistit, sñia ferri nõ põt: q2 eẽt iniusta vel frustratoria: si cõdõ debiti nõ ĩ futurũ subsistet. qđ ẽe nõ d3: vt. ĩ. e. l. si pretor. ¶ Itẽ iudiciũ est actus legitimus qui nõ recipit diẽ vel cõditionem. vt. l. actus legitimi. de re iudic. Et † adde, φ sicut iudiciũ non fundatur in futuro, ita nec rescripta generaliter impetrata extẽduntur ad lites futuras: vt. c. fi. extra de rescriptis. Idẽ in procuratore constituto ad lites: q2 intelligitur de presentibus, non futuris: vt no. s. de procur. l. oim. ¶ In glo. que opponit de. l. in. l. aquilia, si deletũ. prima solutio est vera, scđa nõ procedit: q2 actio. l. aquilie nõ datur, nisi ad interesse: ⁊ pendẽte cõditione nõ interest. ¶ Item op. de. l. j. de fideicom. dic vt dixi. ¶ Item op. glo. de. l. j. §. biduum. so. aut † ago super iure de presenti: ⁊ si lata est sñia sub cõditione, t3: vt ibi. aut ago super iure de futuro, ⁊ non possum, vt hic. ¶ Item hoc verum de extrinseca: secus de intrinseca: vt in. l. cum iudex. C. de sententijs. ¶ Item not. tex. in fine, dum dicit nõ posse. per quem vr̃, φ decisio decretalis, abbate sane, de re iudi. lib. vj. nõ possit sustineri. Si eñ ibi, φ † si quis agat rei vendicatione dicẽs generaliter rem ad se pertinere iure dominij vel quasi. que tñ reuera nõ pertinebat tempore litis contestate, si post litem contestatam superueniat dominium actori põt super illo ferri sñia. Sed hoc vr̃ impossibile. nam aut dices, φ illud dominiũ superueniens fuerit in iudiciũ deductũ propter generalitatẽ petitionis: ⁊ hoc est falsum: q2 si vellet expresse non posset: vt hic. Aut dices φ nullũ fuit in iudicium deductum, quod est verius: ⁊ tunc sequitur, φ non potest ferri super eo sententia: cum non sit in eo lis contest. vt. s. e. l. non potest videri. procedit ergo decretalis de equitate canonica, non de rigore iuris ciuilis: vt plene not. per Cynum in. l. prima. C. de alie. iudi. ⁊ tunc dicas, quod ibi non est casus, vbi fertur sententia super eo, quod non erat in iudicium deductum: non autem dicas, quod de equitate canonica videatur

videatur deductū in iudiciū. Nā hoc esset periculosum dicere: q2 si reus absolueretur, non posset actor agere postea ex causa superuenienti post litem contestatam. quod tamē facere potest de iure ciuili: vt.l.si mater.§.eandem.de excep.rei iudic. Debemus ergo illi decretali dare intellectum minus preiudicialē. ¶ Itē op.de not.in.l.non potest.s.e.quia ibi fertur sententia super eo, quod post litem contestatam accidit per.l.si rem.§.fi.de pig.ac. Sed dic, q iudex ipsum agētem pōt repellere, vt hic: si vero nō opponatur: potest ferri snia, z valet: vt ibi. Paulus de Castro.

Summarium

1 Mulieres quandoq; coniugum morte gaudent.
2 Appellari in arbitrarijs an posit?

INterdum. Petēti iustam dilationem non est denegāda. z dr iusta ex causis, vel personis. Et pēdēte dilatione supsedetur in processu.h.d.vsq; ad.§.senator. ¶ Itē no. q ista dilatio dat arbitrio iudicis: q2 si iudex videret prēm, qui nō curaret de morte filij: vel mulierē, que nō curaret de morte mariti: quia 1 †aliqñ gaudent vt.l.pr seuerinā.§.socrus.j.de cōdi.z de.iudex tūc nō dz dare dilationē: q2 hic nō subest humanitas luct9, que est cā dilationis cōcedende. Item non pōt pars appellare: quia 2 †in arbitrarijs nō debet appellari: vt not.in.l.non quicquid.j.e. z ibi dicam. z no.per Inno.in.c.conquestus.de ferijs.

Summarium.

1 Actiones pro consequendo olim legato, quot dabantur? & quid hodie?
2 Forum quem sortiri occasione rei mobilis, vbi eadem est.

QVod legatur. Spēs legata solui dz, vbi est, sine dolo tñ, vel culpa heredis: sed quātitas solui dz vbi petit.i.vbi peti dz.h.d.no. ¶ Et not. 1 †q ēt de iure.ff.dabantur due actiones pro legato.s.psonalis z realis.hodie dat etiā hypothecaria.vt.l.j.C.cōia delegatis. ¶ Debet.i.pōt. nam z alibi potest peti.s.vbi est maior pars hereditatis.z vbi heres habet domiciliū: vt hic, circa fi.magne gl. Sed qñ agitur psonali, non pōt peti res vbi est: nisi sit ibi maior pars hereditatis: vel heres 2 habeat domicilium: vel alia rōne sortiatur forū. ¶ Et †not.hic dū dicit de re mobili. q in re mobili quis sortitur forū, vbi est res mobilis: sicut vbi est res immobilis.facit.s.e.si legationis. lz alij dicāt cōtra.vt no.in.l.fi.C.vbi in rē actio.vbi vide. In glos.etiā si actor.que oppo.doc.nō tenent so.gl.sed dicūt, q ista.l.intelligitur fm illas. ¶ In alia glo.i.vbi peti dz.ego dixi, q vbicūq; heres pōt couenire, nō tñ in loco vbi defunctus couenire potuit. z si opponatur de.l.heres absens.s.e.q2 verū est, q heres ibi dz defendi, vbi defendi debuit, rōne ɔctuū vel quasi defuncti: z ēt obligationum.sed hic defunctus pro legato non est obligatus.

Summarium.

1 Iurisdictionem ignoranti acquiri posse, sed & inuito.nu.seq.
3 Arbiter ob propria negocia non debet partium negocia deserere.

CVm furiosus. Furiosus hñs dilucida interualla pōt iudex delegari: nec in delegatione requirit eius ɔsensus, vel scia: z qcqd facit tpe sane mētis vz.h.d.vsq; ad.§.qui legatiōis. Adijcitur z adiūgit alijs delegatis.z no.de adiuncto.aliqñ subiūgitur, vt.s.e.si iudex.aliqñ pncipalr dat. ¶ Nec 1 eñ.no.tex.singularē, q †ignoranti acquiritur.iurisdictio.z sic furiosus adiūgi pōt, in loco absentis vel ignorātis.vt.l.ij.j.de iure codicillo. Lz quidā dicāt cōtra. q ignorāti nō acquiritur iurisdictio.vt no.per Inno.in.c.ex cōquestione.de resti.spol.pro cuius intellectu op.de his q dixi.s.e.l.ij.z.l.qro.d eo qui pro tu.nego. gess. ¶ So.dic q ignorāti acqrit iurisdict.vt hic: sz exercitiū iurisdict.nō, vt ibi. Sed cōtra, q nō acquirat ignorāti, vt in.c.j.z c.si tibi absenti.de preben.lib.vj. ¶ So.illud quod non acquiritur inuito non acquiritur ignoranti: si vero aliquid acquiritur 2 inuito, z etiam ignoranti: vt hic.iurisdictio †autem inuito acquiritur: vt.c.prudentiā.de offi.dele.quod est not. ¶ Item opp.de c.super eo.z.c.vt debitus.extra de appellationibus.vbi acquiritur iurisdictio a tempore rescripti. Sol.fm quosdam acquiritur actu: añ autē habitu hēbat: vt no.in.d.c.ex cōquestione. ¶ No 3 ta †gl.P.fm doc. q arbiter propter sua propria negotia, nō dz deserere negotia partium, de quibus est cōpromissum. ¶ Sed contra glo.videtur casus in.l.licet.s.de arbi. Solu.aut ab initio erat certum de impedimento arbitri: z tunc loquitur.l.contra. aut non erat a prin.impeditus sed ex postfacto.z loquit gl.ista.

§. Qui legationis. Legatus fideiubens in loco legationis, nō habet priuilegium reuocandi domū.h.d.sed priuilegiū sui iudicis non amittit.vt.s.si qs in ius voc.non ierit. l.j. z hic in glo.et iste.§.examinatur.s.e.l.ij.§.item si egi.per gloss.in Italia.istud facit dubium: sed dic vt in glos.

Summarium.

1 Iudex in arbitrarijs qui non facit, quòd pars petit, non dicitur eā grauare: & ideo nec eam appellare posse.
2 Iudex non debet dicere legem rigorosam esse: nec debet esse clementior lege.

NOn quicquid. Illa que per.l. cōmittuntur officio iudicis, non hz iudex necesse facere: secus in illis que determinate precipiuntur.h.d.not. 1 ¶ Et est effectus: quia in primis, si in †arbitrarijs, lz iudex nō faciat illud, qd pars petit: non dr partē grauare: z iō nō pōt appellari: vt no.per Inno.in.c.cōquestus.de ferijs.in fi. Nec etiā facit iudex litē suā: secus in his, que pcipiuntur per legē: vt.l.iiij.§.in eū.de dam.infec.z.l.properandum.§.sin aūt vtraq;.C.e.z ista est mens z vtilitas huius.l. ¶ Pone exēplū extra glo.per.l.ad peremptoriū.j.e.q2 inuito iudici cōmittitur vt ūi assignet vnū pro oībus: z iō lz per partē requiratur, facit, si vult. al's nō. ¶ Item interdū.s.e.z qd ibi dixi rōne effect9: vt dixi. ¶ In scdo dcō pone, q actor ponit reū incidisse in penā alicuius legis, puta.l.si qs maior.C.de transac.iu 2 dex †dicit q illa.l.est nimis rigorosa.certe iudex hoc nō dz dicere: imo punitur: casus est hic, nō enim debet esse clementior lege.

Summarium.

1 Suspectus de fuga vt personaliter præhendi potest, sic multo magis satisdationem præstare cogi. Et quid si obligatus purè esset an posit cogi cauere.nu.seq.
3 Cautionē i triplici esse drīa in cōtractibus & vltimis volūtatibus.
4 Debitor sub conditione, num adueniente conditione posit alteri promittere compelli.

IN omnibus. In ɔctibus bone fidei pēdente ɔdine vel die, pōt debitor ad instantiā creditorū cogi satisdare de soluēdo debitū adueniēte die, si iusta cā subsistat.h.d.ista not.l.vulgaris z singularis. ¶ Et intellige iustā cām, si dubitetur 1 de fuga.nā †sicut pōt tūc capi, vt no.per Ia.but.in.l.ɔsentaneū. C.qūo z qñ iudex.z dixi.s.e.l.si longius.§.si filius.ita fortius cogi pōt satisdare.vt hic.z.j.de pui.credi.l.si creditores.per quā.l. intelligas istā glo.q2 in multis istā supplet, z glosat in quatuor. 2 ¶ Quid aūt si obligatio esset pura, vtrū possit cogi cauere? dic q aut pōt statim exigi debitū, z nō pōt cogi: sz dz agi ad ipsum debitū.vt.j.de ɔdic.ob cām.l.si mulier.z.l.hoc senatus.§.j.j.de vsufr.ea.rerū.que vsu.cō.bū tñ posset cogi ad faciēdū instrm de debito: si nullū fuisset factū: vel esset pditū: vt.l.sicut datā.C.de lib.cā.z est gl.in.l.chyrograph.j.de admi.tu.sec9 si posset statim exigi: q2 debitor est paup. qd dic vt plene no.per Bar.j.de libe. leg.l.iiij.§.nūc de effectu.z.l.si finita.§.elegāter.de dā.infec.z tāgitur per eūdē.j.so.ma.l.ij.in prin.z eod.in glo. ¶ In gl.in pn. 3 †no. q triplex est drīa inter cautionem in ɔctibus z in vltimis volūtatibus.q2 in ɔctibus fit authoritate.l.ciuilis.vt hic.in vltimis volun.authoritate ptoris. ¶ Secunda q2 in vltimis voluntatibus cū fideiussore: hic non semper, nisi sit suspitio. ¶ Tertia est q2 ibi indistincte semper cauetur: hic non nisi subsit iusta cā.

¶ In eadem glo. nunquid in contractibus stricti iuris caueatur? glo. ponit duas opinio. Bar. disting. aut facile potest prestari, & cogitur. aut non, & non cogitur. ita dicit in. l. ij. ī. so. ma. ¶ In eadem glo. videtur, quando dicit, q potest peti interim pendente condi. doct. dicunt hoc non verum: quia ista secunda non plus operatur q prima: ergo &c. vt. l. bis idem. ī. de verbo. obliga. Item quia superstitiosa cautio fieri non debet: vt. l. hec stipulatio. §. fin. ī. vt leg. no. cau. & l. non cogendum. de procura. ¶ Sed ego dico, q adhuc ista glo. procedit: quia potest esse, q in prima non essent testes vel instrumentum. ita singulariter ponit in. l. iiij. in. §. nunc de effectu. de libe. leg. quem ibi omnino vide. pro quo. l. sicut datam. de libe. cau. ¶ Item gl. videtur, q sine fideiussore. sed docto quod subsit iusta causa, de qua dixi. s. & intellige quando ex postfacto venit suspitio: vt. l. fin. §. is autē. de spon. & dixi. s. e. l. heres. §. si quis tutelam. in gloss. sic: & l. si creditores. all'. & vide ibi. Et ideo si queramus vtrum ista cautio erit cum fideiussoribus? respondeo, glo. vult q si vult petere nudam cautionem, audiatur: secus si cum fideiussoribus. Sed primum dictum intellige verum, quando cautio secunda cōtinet aliquā vtilitatem, puta: quia prima fuit sine testibus, vel instrumento: secunda petitur cum testibus, vel cum instrumento. per. d. l. sicut datam. & expresse per Bar. in dicto. §. nunc de effectu. al's nō esset prestanda: quia superfluis cautionibus &c. vt. l. hec stipulatio. §. diuus. alle. Secundum vero dictum, q non possint fideiussores peti: non est verum: quia imo peti possunt, si causa suspitionis subsistat: vt. l. creditorum. de priuile. credit. & hic in fine dum dicit, ex iusta causa. al's non. & ita intelligitur. l. ij. C. de here. vel acti. vend. & hoc verum in cautione ciuili: secus in pretoria: vt in toto ti. ī. vt lega. no. ca. ¶ Item hoc verum, quādo dilatio fuit concessa per creditorem: secus si per alium. quia tunc indistincte cauet cum fideiussore: puta si fuit concessa per. l. vt. l. si constante. §. quoties. so. mat. vel per principem vt. l. vniuersa. C. de preci. impe. offe. vel per iudicem: vt not. s. e. si debitori. ¶ An autem possit cogi ad penam promittendam. dic vt no. s. qui satisda. cogan. l. ij. in fine. et de preto. stip. l. fina. per Bar. ¶ Sed queritur 4 † nunquid alteri cogatur debitor adueniente die promittere? et dic q si sine preiudicio suo potest facere, cogitur. si vero vellet creditor q debitor promitteret vni litigatori: & posset esse preiudicium suum: & non cogitur, vt no. notabiliter. ī. so. matr. l. ij.

SI vero. In loco diuortij potest dos repeti. h. d. tex. quod est verum si fuerit ibi tradita. al's secus. h. d. gloss. vide. l. iurisgentium. §. post diuortium. s. de pactis. in. ver. si. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Actio arbitraria occasiōne loci in facti obligationibus locum habet.
2 Actio subrogata, eius cui subrogatur naturam non sapit.

EUm qui. Licet quis promiserit factum in certo loco, si tamē non facit potest agi ad interesse, quod eius loco succedit, etiam alio loco: vbi debitor sortiatur forum. h. d. tex. cum glo. ¶ Et no. 1 † q actio arbitraria ratione loci, locum habet etiam in obligationibus facti. Oldra. premitte q locus debet adijci vt. l. ij. §. si insulam. ī. de eo quod certo lo. & non debet fieri, nisi in illo 2 loco: vt. l. is qui. e. ti. & ista est ratio dubitādi. ¶ Et † no. q actio subrogata, nō sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur: licet regulariter contra. que sit ratio cogitabis.

NOn idcirco. Si iudicium sit inceptum contra plures, potest quo ad quosdam procedi, & quo ad alios supersederi. h. d. sm Barto. no. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Inhabilitas in iudicio quando obijci possit. Et sententiam quandoq cum inhabili valere nu. seq.
3 Inhabilitas quandoq in fauorem personæ, quandoq in odium inducitur. Et quis sit effectus?
4 Actus cum excommunicato factos efficaces esse. Et quid de futuris.
5 Inhabilitas occulta & dubia iudicium non impedit, nec vitiat.

§. Cum postea. Non valet iudicium, si actor legitimam personam in eo standi non habeat: licet inhabilitas fuit occulta: sed quandocunq de inhabilitate constiterit, pronuntiabitur iudicium retro nullum: & reus absoluetur ab instantia iudicis. h. d. no. No. 1 q requiritur declaratio. ¶ Op. † de lege ita demum. C. de procu. so. interdum quis est inhabilis ad agendum nomine alieno: & tunc loquitur contrarium. aut quis est inhabilis nomine proprio, & potest opponi quandocunq, vt hic. & primum intellige vbi haberet mandatum, al's secus: vt. l. licet. C. de procu. Oppo. 2 de. l. non eo minus. C. de procu. quia † valet sententia etiam cum inhabili: vt in. c. pia. de exceptionibus. hic innuitur cōtrarium. Solu. dic q interdum inhabilitas inducit incapacitatem: et tunc non valet iudicium nomine suo: & quandocunq potest oppo. vt hic in seruo, qui nihil est de iure ciuili. 3 Interdum † ista inhabilitas non inducit capacitatem, sed est introducta in fauorē persone: vt in minoribus. & si contra eos non valet: si pro eis: valet: vt dicta. l. non eo minus. quia quod in fauorem &c. Interdū inhabilitas introducitur in odium mere persone. Et tunc dic, q sententia valet: quia exceptio non contingit, vel attingit 4 causam principalem vt est in excommunicato. & † actus per eum facti valēt: licet in futuris, secus: vt dicto. c. pia. Et ista faciunt ad q. de monacho: quia ea iura, que habent in seruis locum, habēt locum in monachis: vt in. c. cum olim. de priuile. per Inno. licet idem dicat cōtra in. c. cum. J. & A. de re iud. & dicit q si iudiciū inceperit nomine monasterij: & tunc habet locum distinctio legis, nō eo minus. de procu. Nisi fecerit de licētia abbatis. Aut egit nomine proprio: & tunc quia nihil habet: et iudicium nō va5 let, quod facit nomine proprio. casus est hic. ¶ Oppo. quia † qn est dubium de habilitate persone: q ratione dubij vz iudicium. vt. l. Barbarius. s. de offi. pre. si. & l. ij. C. de sen. & interlocu. et. l. j. C. de testa. ¶ Item etiam videtur in parte. in. l. si putas. cū gl. sua. C. de peti. here. Et dubium stat, nunquid inhabilitas occulta validet iudicium? & circa quod dic. q interdum inhabilitas est in persona iudicis: et nō reddit iudicium nullum propter publicam vtilitatem: nec vt dicit Bar. in teste: vt. l. cum. l. de testa. interdum est inhabilitas persone iudicis: et tunc si est incapax: dic vt. s. Si vero non est incapax: & tūc valet iudicium: vt dicta l. si putas. cum glo. licet postea quandocunq constiterit non valeat iudicium, et reddatur retro nullum: vt hic habetur casus. & probatur bene in. l. ordi. ī. de lib. cau. Per quam intelligitur gl. in. d. l. si putas.

ARgentarium. Argētarius vbi gessit, potest conueniri: & ibi tenetur actiones edere. h. d. ¶ Iste tex. facit ad. q. notariorum qui etiā tenentur ad portandum processum corā auditore, q si notarius dicat habere processum alibi: q non videtur sibi dari dilatio. quia secum debet habere. & hoc nisi iusta causa: vel possit excommunicari.

Summarium.

1 Pupillus habens domicilium apud vnum iudicem, & bona apud alium, abs quo iudice prouidebitur, tum respectu personæ tutele, tum bonorum?

§. Nomine. Sententia lata in vno loco per vnū iudicem, potest executioni mādari in alio loco per alium iudicem. & in hoc alleg. ¶ Sed vtrum hoc fiat ad literas primi iudicis, vel ad simplicem requisitionem partis? videtur plene no. in Spec. de execu. sentē. §. nunc dicendum sed pone. & per Bar. in. l. a diuo pio. in princ. §. j. de re iudica. vel sic. si heres ex contractu defuncti fuerit conuentus, & condemnatus in loco proprij domicilij, potest petere q sententia mittatur executioni in loco contractus, si heres hz ibi bona. h. d. multum singulariter, quod forte alibi non reperies. Sicut ergo potest creditor agere in loco cōtractus: & si reus se ibi non defendit, mitti in posses. bonorum. que ibi habet ex primo & secundo decreto: vt. s. e. l. heres absens. §. si quis tutelam. ita etiam si egit alibi, & sententiam obtinuit, potest petere illam mandari executioni in lo1 co contractus. quod est menti tenendum. Et premitte, q † si pupillus habeat in vno loco domicilium, & bona alibi: tamen habeat alia bona, q iudex domicilij, cui persona pupilli est subiecta, dabit tutores: quia tutor datur persone: bonis tamen alibi positis, iudex in cuius territorio sunt, dabit curatores. Ita not. in. l. pupillo. de tuto. & cura. da. ab his. & ita intelligitur. l. iurisperitos. §. cum oriundus. de excu. tuto. & l. propter litem. §. fi. e. ti. curatores

ti.curatores dati Rome bonis. ¶ Not. ꝙ executio fit per aliũ iudicem in.c.postulasti.de for.compe.l.episcopale.de epis.audi.

IUdex. Furor superueniens non facit quem desinere esse iudicem ipso iure: sed si furor est perpetuus ꝛ cõtinuus, potest mutari ꝛ alius subrogari.h.dicit.permanet ipso iure ꝛ habitu, non actu. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Rescripto imperrando num requiratur consensus partis aduersæ. Et princeps nemini notabili viro verecundiam ingerit.
2 Iudici, cùm recusatur, verecundiam esse.

OBseruandum. Iudex nõ est nominatim ab altera parte petendus: quia non solet tunc dari, nisi ad verecundiam petiti iudicis.h.d. Si vero nominetur ab vtraqꝫ parte: tũc potest cõcedi: nec poterit amplius recusari.vt in.c.super questio.in fin.de offic.delega. 1 An† autem requiratur consensus partis in impetratione rescripti, etiam si non nominatim iudex petatur. Dic ꝙ non, si tale rescriptum non est parti preiudiciale: vt no.per Inno.in.c.olim.de verbo.sig.ꝛ ita habui in facto. ¶ Nota ꝙ princeps nõ debet ingerere verecundiã alicui notabili viro. 2 ¶ Item† nota, ꝙ verecundia est recusari: vt.l.si vero. §.qui pro rei qualitate.ff.qui satis.cogan. Paulus.

Summarium.

1 Magistratus durante officio à subditis num conueniri posint? & nu.seq.ad fin.
2 Statuti pars, aut testamenti, quæ ad rem faciat, an efficaciter produci queat, vt probet, ac si intergrum productum esset?

PArs literarum. Maiores magistratꝰ durante officio, nec agere, nec conueniri possunt: nec etiaꝫ de illis causis cognoscere, in qbꝰ prius fuerant tutores vel curatores.h.dicit. Et 1 †intellige hanc.l.in magistratibus temporalibus: sed perpetui bene possunt cõueniri.al's periret ius actoris. arg.eorum que notantur in.l.nisi.§.si.de tute.ꝛ rõnib.distra. Et ita determinat Barto.in.l.de pupillo.§.si quis ipsi pretori.vide pro hoc.l.iubemus.C.ad.l.iul.repe.cum gloss.no. Et adde quod no.Cyn.C.de episco.audi.l.si preses.ꝛ.ff.de offi.presi.l.senatus. 2 ¶ Pars†literarum.not.hic arg.ꝙ potest produci pars statuti, vel pars testamenti.que facit ad propositum: ꝛ facit fidem ac si totum statutum vel testamẽtum produceretur. Ad hoc.ff.de eden.l.si legatum.ꝛ quod ibi no.in tex.ꝛ gl.ꝛ quod no.per Bar. ff.de noui ope.nuntiatio.in rubrica. ¶ Oppo.de.l.secunda.§.legatis.ff.e.so.aut vult ibi remanere ꝛ potest cõueniri: vt hic.aut non: ꝛ non potest. ¶ Si queratur vtrum magistratus potest conueniri durante officio: distingue.aut sunt magistratus sine administratione: ꝛ possunt, vt in fi. Aut administrationem habent: ꝛ dic aut sunt perpetui: ꝛ dic vt dixi per iam dicta in glos. Si vero vult agere: dic quod aut habet socium: ꝛ potest, aut non.ꝛ tunc coram maiore iudice potest agere, saltem vsqꝫ ad litem contestatam.vt dicta.l.senatus. Et not.per Cynum in dicta.l.episcopale. Paulus.

Summarium.

1 Declinatoriã fori non opponit, qui alium ex necessitate defendit.
2 Promittens fundum, ea lege, vt si non dederit, soluat certam rem in pœnam, si interim moriatur pluribus hæredibus relictis, quorum alij satisfacere promissis defuncti velint, alij non, an volentes euitent pœnam.

VEnditor. Venditor sequi debet forũ emptoris, cum ipsum defendit, nec vtitur priuilegio proprij iudicis.hoc dicit.no.ſm Bart.ꝛ Bald. 1 ¶ Nota†ergo ꝙ qui defendit alium ex necessitate, non potest opponere fori declinatoriam ex persona sua: vt hic.sed peremtoriam sic: vt.ff.mandati.l.idemqꝫ.§.generaliter. in fin. Bald.ꝛ adde ꝙ hec.l.non habet locum in fisco vendente, qui semper remittitur ad forum suum: vt.C.de iure fisc.l.iij.ꝛ ibi no.p An.de baru.ꝛ Bar.ꝛ per eandẽ rationẽ non videtur habere locum in clerico venditore. Ita not.glo.xi.q.i.clericus nullus.sed Iaco.butri.cum esset in facto determinauit hoc esse verum, quando clericus venditor susciperet in se iudicium animo nouandi: secus si tanꝙ simplex defensor.ꝛ vide qd not. Albericus in auf.clericus.de epi.ꝛ cle.ꝛ quod not.per Bar.in.l.procurator.ad exhibendum.ff.rem ra.habe. Et glo.in fin.non videtur procedere, ꝙ fiat executio cõtra venditorem: quia si emptor est condemnatus ad rei restitutionem: debet contra eũ fieri executio, nisi dicas, ꝙ ille dolo desijt possidere.ꝛ ita condemnatur ad estimationem.quod non videtur procedere: quia ex dolo suo hoc fit, quod venditori non nocet: vt.l.si perlusorio.de appella.ꝛ l.ideo.ff.de euictio. Et si dicas, ꝙ contra venditorem fertur sententia, non procedit: quia venit vt defensor, contra quem non fit executio.vt.l.plautius, de procura.ꝛ ibi no.nec obst.auf.contra in prouincia.quia ibi fit executio contra illum, cui fuit denun- 2 tiatum: vt ibi. ¶ Et iura allegata in gloss.faciunt† ad.q.quam ponit Bar.in.l.eadem.§.cato.de verbo.obli.ꝙ si iste promittat mihi fundum: ꝛ si non det, promittat penam: ꝙ si decedat pluribus heredibus relictis: ꝙ licet omnes excepto vno velint soluere partem suam, adhuc tamen tenentur ad penam.quia partẽ suam possunt cedere.ꝛ alleg.istam gloss.pro quo.auf.si captiui.de episcopali audien.ꝛ.l.si procurator.§.si ignorantes in medio. Pro intellectu huius legis videndum quod not. Ioan.fa.insti.de replicat.§.final.

Summarium.

1 Iurisdictionem hodie sola citatione perpetuari.
2 Prohibitionem expressam plus operari quam tacitam.

§. Iudices autem. Delegatus potest cogi iudicare per successorem delegantis.h.d. Glo.non videtur procedere circa prin.ꝛ ideo dic, ꝙ aut iudex dicit delego te post mortem meã: vel post finitum officium: ꝛ non potest.vt in contrar.aut simpliciter: ꝛ potest, vt hic. ¶ Et vltra dum glo.dicit, ꝙ aut est lis contest.nõ 1 procedit: quia† hodie fit perpetuatio iurisdictionis per solam citationem: vt in.c.gratum.al's relatum.extra de off.dele. ¶ No. tamen gloss.quia innuit, ꝙ sicut quando iudex delegat perpetuata iurisdictione per citationem, non expirat iurisdictio delegatis morte: vt.l.ꝛ quia.ff.de iuris.om.iu.ita est quando iurisdictio delegantis expirat tempore: vt hic innuitur.quando gloss. format contra.ꝛ alibi conuenies.ꝛ ideo notandum. ¶ Item in 2 fi.gl.no.† ꝙ plus operatur expressa prohibitio, ꝙ tacita prohibitio.l.heres.in fundo.de vsufr.leg.facit, ꝙ dixi.ff.e.l.ij.§.si iudex. ¶ Item fin.huius text.in eodem sensu ꝛc. Inducitur ad.q. de not.qui ponit secundus testis dicit sicut primus ꝛc.de qua per can.in.c.intelligentiam.extra de verbo, significatio.ꝛ vide Barto.in.l.eos.de fal. Paulus.

Summarium.

1 Forum quis sortitur ex solo iussu, atqꝫ testatoris mandato.
2 AEs alienum fundum non sequitur.
3 Fideicommissum vbi peti debeat? Et quid si executor testantis voluntatem non exequatur, quis exequetur?
4 Debitum hæreditarium fundum non respicit.
5 Legatarij in colligendis legatis, an verò creditores in repetendis nominibus præferantur.
6 Hæres an Romæ inuentus, pro legato soluendo conueniri posit.

SI fideicommissum. Fideicõmissum regulariter tribus locis peti potest.s. vbi est maior pars hereditatis. Item vbi testator voluit. Item vbi heres habet domicilium. ꝛ ibi dicitur esse maior hereditatis pars, vbi est maior pars corporum: licet ibi plura debita sint contracta: nisi pupillus debitis dicta bona sunt specialiter obnoxia.h.d.not. 2 vsqꝫ ad.§.tractatum.ipse etiam si alibi, sortitur forum. Et† ita facit. Not.circa prin.ꝙ ex solo iussu ꝛ mandato testatoris, quis sortitur forum, vbi constituit se soluisse: vt.l.contraxisse.ff.de act.

ꝛ obli. Ita ex mãdato testatoris. ¶ Cum non loci.no.text.qui
2 semper alleg. ꝙ †es alienum non sequitur fundum.concor.sunt
in glo. ¶ Oppo.contra,prin.de.l.heres absens.§.e. ¶ Sol.ibi
vt dixi in.l.ꝙ legatur.§.e.ꝙ illa.l.loquitur de contractibus vel
quasi defuncti:hic nõ erat obligatio ex parte defuncti.ſm Bar
to. ¶ Oppo.ꝙ heres possit conueniri vbicunqꝫ sortitur forum:
vt.§.e.l.ij.in fin. ¶ So.illud est verum.quando ex proprio con-
tractu,vel quasi,vel delicto:non autem quãdo obligatur par-
tim ex facto suo ꝛ partim testatoris:vt hic,propter quod red-
dit̃ hec.l.singularis ꝙ vbi est maior pars hereditatis ꝛc. ¶ Et
3 †inducitur ad.q.coram quo iudice petetur fideicommissum.vt
fuit in facto in causa rogerij.per heredem:ꝛ dic ꝙ coram iudi-
ce,vbi est maior pars hereditatis. Item etiam ꝙ si per executo-
rem nõ impleat voluntatem testatoris,ꝙ episcopus loci, vbi
est maior pars hereditatis exequitur.ſm Iaco.Barto.ꝛ docto.
¶ Item etiam inducitur ad.q.de vsuris.si testator debet vsu-
ras.ꝛ certe in hoc casu non mutatur conditio obligationis:qꝛ
4 ad hoc est obligatus testator. ¶ Not.in.§.tractatũ,ꝙ †debi-
tum hereditarium non respicit certas res,sed totum patrimo-
nium.Ex hoc sequitur,ꝙ lꝫ debita sint in vno loco contracta:
non tamen debent exsolui de bonis tantum illius loci,sed de bo
nis alibi positis. ¶ Item sequitur,ꝙ si creditor alterius loci ve-
niret ad locum,vbi debita illa sunt contracta:ꝙ̃ pariter admit-
teretur cum alijs, quorum debita fuerunt ibi contracta. nec
possent ibi dicere,nos sumus potiores in istis bonis:quia debi-
ta nostra fuerunt hic cõtracta,sed debita vestra fuerunt cõtra-
cta alibi. Item sequitur ꝙ si legatarij petant legatũ,vbi est ma
ior pars hereditatis.l.corporum hereditariorum,ꝛ creditores il
lius loci dicant,nos volumus ꝙ primo satisfiat nobis de istis
bonis:et de eo,quod superet,satisfiet vobis:non audiantur
postꝙ̃ ibi est maior pars hereditatis.quia ipsorum debita non
respiciũt ista bona tantum.vnde possunt dicere legatarij.facia-
tis vobis satisfieri etiam de alijs bonis,que sunt bene sufficien-
tia. ista est mens iurisconsult hic.nec obst.l.fina.§.licẽ.C.de
iur.deliber.vbi creditores preferuntur legatarijs:quia illud est
verum,quando bona non sufficiunt ad debita ꝛ legata soluen-
da:quia tunc conuenientius est ꝙ legatarij perdant,ꝙ̃ credito-
5 res:secus †si sint sufficientia ad vtrãqꝫ. Nã tunc vbi maior pars
hereditatis est,legatarij preferuntur creditoribus.casus est hic,
quem nunquam obliuiscaris. ¶ Sed hic loquitur ex parte de-
bitorum:quid ex parte creditorum:vtrũ credita respiciant cer-
tum locum:dic ꝙ non eadem ratione sed totum patrimonium:
vt.ĩ.de leg.ij.l.Caius.in princi.ꝛ de.l.iij.l.quesitum.§.peto.per
Iaco.de are. ¶ In ver.quid tamen.glo.opponit.quia Rome.
etiam not.istam glo.ſm Bar.ꝙ si quis conueniatur Rome,ꝙ
debet dici in libello expresse,ꝙ ratione cõmunis patrie:neutruꝫ
placet:quia hic nõ conuenitur Rome:vt videbis in.l.ꝙ̃uis.nec
dictum Barto.quia hoc verum,quando est dubium de iurisdi
dictione:hic tamen non est dubium:vt no.per Innoc.in.c.cum
in iure.de offi.delega. ¶ In fin.glo.dum dicit ꝙ deficientibus
fructibus ꝛc. Istud non est verum:quia multum refert an testa
tor dicat,lego alimenta titio,que percipientur et colligentur ex
fructibus talis fundi:ꝛ tunc obtinet verum glos.et.l.in ea alleg.
An dicat.lego tibi alimenta,ꝛ volo ꝙ heres prestet de fructibꝰ
talis fundi,ꝛ eum tibi pro alimentis obligo.nam tunc heres,si
fructus non sufficiant supplere debet:vt.l.lucius.ĩ.de ali.lega.
6 ꝛ probatur in.l.quidam testamento.ĩ.de leg.j. ¶ Item not.†ꝙ
heres Rome pro legato non potest conueniri:vt text.aperte di-
cit:licet gloss.aliter intelligat,ꝛ male.Quia dico.ꝙ nec Rome,
nec in loco originis,nec electionis,nec manumissionis,quorum
ratione quis sortitur forum:vt.l.ciues.C.de inco.libro.x.heres
pro legato potest conueniri,nisi ibi habeat domicilium:vel sit
maior pars facultatum:vt hic.Nec obst.l.Roma.quia Rome
quis sortitur forum ratione contractus.vel quasi:vel delicti,vel
quasi:non autem ꝙ ibi possit peti legatum.Paulus.

Summarium.

1 Fideicommissarium quandoqꝫ hæredem dici.
2 Declinatoriam habens num si procuratorij exceptionem obijciat, videatur declinatoriæ renuntiare?
3 Exceptiones plures habens,si eas præposteret,an videatur renuntiasse præposteratis non oppositis?

§. Quotiens. Ubi cepit heres legata soluere, vel consensit conueniri tacite vel
expresse in iudicio vel extra,potest ad alia legata conueniri.h.d.
cum.l.seq.ꝛ prin.l.seq.Quod intellige dummodo sortiatur forũ
ex aliqua causa in loco,vbi conueniri cõsensit.al's enim,si iudex
esset omnino incompetens tunc consensus extra iudicium presti
tus,non faceret eum competentem.§.de iurisdi.om.iud.l.si con
uenerit.Ex quo sequitur,ꝙ si propter dictum consensum conue
nitur in loco vbi forum sortitur.si non consensisset non cõuenire
tur,nisi haberet ibi domicilium:vel esset maior pars heredita-
tis.quod est speciale in legatis.male ergo sensit gloss.§.in versic.
quid tamen.que dicit,ꝙ Rome potest heres conueniri ratione
cõmunis patrie:licet ibi non sit maior pars hereditatis. ¶ Sol
uere.§.Rome,vt patet in prin.l.seq.vel vbi sortitur forum aliqua
ratione,puta originis:secus si nullo modo,vt dictuꝫ est. ¶ Hac
prescriptione.§.ꝙ non sit maior pars hereditatis.vel non habet
1 domicilium,ſm glo.fideicommissarij.not.†glo.expositiuam,ꝙ
interdum fideicõmissarius appellatur heres.quod facit ad.q.si
testator dicat,facio tales fideicommissarios:ꝙ si nullum alium
heredem instituat,ꝙ isti erunt heredes.non oẽs enim sciunt di
cere talem heredem instituo:vt est gl.in.l.quoties.C.famil.erci.
¶ Consenserint etiam extra iudicium,vt differat a sequenti.
2 ¶ Item not.ꝙ†si quis habens declinatoriam,opponat exce-
ptionem procuratorij vel peremptoriam.ꝙ videtur declinatorie
renuntiare.casus est hic,quẽ alibi forte non ita clarum reperies.
¶ In glo.que opponit de.l.argentarium.dic ꝙ glo.non proce
dit.sed quod dicit,nec in actore.in reo locum habet.sed non ob.
l.cõtra.quia ibi erat iudicium finitum,ꝛ fiebat executio. ¶ Ad
3 l.non videtur.§.e.soluo:vt ibi dixi. ¶ Item no.ꝙ†vbi quis ha
bet plures exceptiones dilatorias,ꝛ eas preposterat,ꝙ si propo-
nat post ponendam ꝙ primam perdit.Nec obstat glo.in.l.pro-
pter litem.§.j.de excu.tuto.quia illa in peremptorijs,vt ibi solet
no.glo. ¶ Item not.casus,vbi quis perdit declinatoriam:duo
sunt hic.tertius ponitur per Inno.in.c.preterea.de dila.videli
cet ꝙ in casibus,in quibus proceditur lite non contesta.si pars
sit contumax in primo termino,videtur renuntiare declinato-
rie.nec postea potest eã opponere.quod est mirabile:licet post
idem Inno.in.c.innotuit.istud dictum limitauit.quod est verũ
si se iudicem pronuntiauit,ꝙ dic vt ibi.Paulus de Castro.

Summarium.

1 Legata panni Parisiensis petia vna,aut Aurelianensis pauseria vna, legatum tale vbi peti debeat?
2 Legato facto de tribus vini pippis,si hic in vsu non sint pippæ, sed bottæ,qualiter & vbi peti debeat huiusmodi legatum?
3 Modicum quandoqꝫ expenditur ex qualitate personæ.

§. Si libertis suis. Legatum solui debet,vbi testator vo
luit,voluntas autem presumitur ex tribus.§.ex conditione rei
legate. Item dignitate legatarij. Item exitu rei iudicate tẽpore
testamenti.in quibus quidem locis potest omne legatum peti:
sed ad cautionem prestandam potest heres conueniri vbicunqꝫ
sortitur forum ex aliqua ratione.h.d.vsqꝫ ad fi.scḋm verum in-
tellectum. ¶ Tesseras.quedam mẽsure sunt,quibus in Roma
vtuntur,ꝛ non alibi. ¶ Pondo.§.duo. ¶ Et not.tex.qui semp
allegatur. ¶ Eo loci sit.§.vbi petitur. Qui petit etiam actione
personali,si erat hic tempore testamenti:quia testator videtur
voluisse,ꝙ ibi soluatur:vt.l.cum res.de leg.j.ergo potest ibi pe-
ti:vt.§.e.si fideicommissum.in fin.prin.secus si non erat ibi tem
pore testamenti:quia tunc non posset ibi peti actione personali,
sed reali tantum:vt.§.e.quod legatur.in fi.Et ita intellige gloss.
¶ Et si nihil sit.dum tamen sortiatur ibi forum ex aliqua cau-
sa:puta Rome,vel in loco originis:non tamen requiritur ꝙ ibi
habet domicilium:vt in glo.al's si esset iudex omnino incompe-
tens,non posset cogere ad cauendum:vt no.§.e.l.ij.§.sed ꝛ si du
bitetur.facit cõtra Bar.qui dicit,ꝙ si res ibi sit,cogitur:aliter
non.qui dicit contra text. ¶ Principium huius text.inducitur
1 ad.q.†si quis legat mihi vnã petiam panni parisiensis,vel pau
seriam Aurelianensem,ꝙ ibi debet peti:sed circa hoc dic,ꝙ res
est,vel fit in vno loco,ꝛ non reperitur alibi:ꝛ tunc obtinet iste
text.Aut alibi reperitur:ꝛ tunc si expedit legatario petitur hic
scḋm vnum intellectum.aut alibi fit ꝛ venditur.ꝛ tunc ibi,vbi
testator est:vt tex.dicit in.l.titia.§.j.de auro ꝛ arg.leg. ¶ Item
2 facit in arg.ꝙ †si quis leget tres pippas vini.cum hic non sint
in vsu,sed botte:ꝙ si non potest hic reduci ad similem mensurã
illius,ꝙ Tholose vbi his vtuntur.debent peti:secus si possunt
reduci.vt argu.in dicta.l.titia.§.j. ¶ Item facit in argu.si quis
legat tres bottas vini:vtrum veniant vasa ꝛ botte:dic aut di-
cit bottas

cit bottas vini: ⁊ non veniunt. aut bottas vinarias. ⁊ veniunt. ita not. in. l. titia seio. de. l. ij. ¶ Item not. secundam lec. glos. que facit in arg. ꝙ si quis legat alimenta alicui studenti, ꝙ videtur velle, ꝙ prestentur sibi in studio. vt. l. plenū. alleg. in gl. ¶ Item not. si. glo. pro quā alle. l. titia. §. si. de auro ⁊ argen. lega. quam al leg. Oldra. in consilijs suis. ¶ Item facit in arg. ꝙ si quis parisijs existens legat centum bottas vini vni cardinali, ꝙ hic vbi sunt cardinales debent solui. ¶ Item no. † ꝙ modicum dicitur ratione persone notabilis. quod tamen magnum esset vni pauperi. ⁊ vide gloss. de ista materia huius. §. ⁊ l. preceden. per Cy. in. l. j. C. vbi de fideicom. agi opor. Istos intellectus non po nit, nec aliquis alius. Paulus de Castro.

Vix certis. Hic ponuntur octo casus, in quibus seruus potest esse in iudicio contra dominū. quorum quatuor sunt criminales. ⁊ de criminibus tāgentibus statum serui. vel multum ledeñ. rem publicam. quatuor vero sunt ciuiles, in quibus agit pro statu suo ad libertatem consequendam. hoc dicit. l. vix de hoc in. l. si vere. ⁊ l. si filio. de. l. iij. ⁊ in. c. ij. de cog. spirituali. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Causa vna alia maior quatuor modis dici potest.

Ex minorem. Si in eodem iudicio inter eosdē minor ⁊ maior causa moueantur, supersedetur in minori ⁊ proceditur in maiori. h. d. ¶ Et no ta † ꝙ vna causa potest dici maior altera, quatuor modis. Primo rōne authoritatis: vt petitio hereditatis, que dicitur maior alijs petitionibus particularibus propter authoritatem centumuiralis iudicij: vt. l. si quis libertatis. de pet. heredi. ⁊ l. fi. C. e. ti. nam si per vnum agatur pe titione hereditatis contra aliquem dicentem testamentum nullum, vel annullandum: ⁊ per alium agatur ad libertatem conse quendam ex eodem testamento: proceditur in primo, supersede tur in secundo: vt ibi. ⁊ ita loquitur primum exemplum. gloss. Secūdo modo dicitur maior ratione preiudicij: vt causa status. nam si quis te accusat: ⁊ tu dicis eum seruum tuum. hec secunda dicitur maior: quia preiudicialis ad personam: quia an seruus est, a te scire non potest: vt. l. quoniam Alexandrum. C. de adulte. ⁊ ita loquitur secundum exemplum. Tertio dicitur maior ratione contingentie: vt q̄d proprietatis ⁊ fructuum: vt cum ago contra te rei vendicatione ad rem: postea ago ad fructus eiusdem rei. Nam prima est maior. nam fructus deberi non pos sunt, nisi res sit mea. ⁊ ideo proceditur in prima ⁊ supersedetur in secunda: vt. l. fundi. ⁊ l. fundum. ſ. de excep. ⁊ ita loquitur tertium exemplum. ¶ Quarto dicitur maior ratione preeminentie: vt criminalis ad ciuilem. nam proceditur in criminali, ⁊ supersede tur in ciuili, si inter eosdem intententur, vna ab vno altera ab al tero: vt. l. fi. C. de ordi. iudi. fm Bartol. ⁊ ita loquitur vltimum exemplum gloss. Paulus.

Summarium.

1 Iudex successor prioris procedere non debet sine citatione.

Edictum quod. Nouus iudex, noua citatio Iac. butr. vel dic, si numerus citationum non fuit per predecessores completus, successor com plebit eundem, nullamq; aliam superaddet. si vero completus fuit, vnam superaddet. Bart. premitte, ꝙ ad sententiam proferendam requiruntur tria edicta: vt. ſ. e. ad peremptorium. ¶ Edictū. i. citatio. ¶ Nota † ꝙ successor non debet procedere sine citatione. quod est notādum. premitte tamen, quod habetur. ſ. e. ad peremptorium. ¶ Sed quid si predecessor pronuntiauit ipsum contumacem: nunquid successor debet aliam dare? Bal. hic dicit ꝙ non: quia illa pronuntiatio est interlocutoria: vt. l. cum clericis. C. de episco. ⁊ cler. sed interlocutoria est seruanda per successorem. ſ. e. mortuo. ⁊ ita ista lex debet intelligi. vbi stetit in nudis finibus citationis. et ita si pronuntiasset actorem mittendum in possessionem, debet il lam seruare successor, quod credo verum. ¶ Sed hic dicitur de ordinarijs, quando ordinarius successit ord. sed quid transfertur de ordinario ad delegatum, post numerum citationum? Inn. videtur tenere, ꝙ non in. c. dudum. in penulti. glo. de elect. sed Archidia. contra ⁊ verius per hanc. l. vj. q. iij. si egrotans. ⁊ xxiiij. q. iij. de illicita. Paulus. melius in. q. iij. ix. caueant. vbi tenet, ꝙ successor iterum debet citare. ¶ Sed quid si pendente dilatione iudex moritur: nunquid citatio habebit effectum? quidā ꝙ non: quia circunducitur edictum: vt. ſ. e. ⁊ post edictum. quidam dicunt, ꝙ aut nomine proprio: ⁊ non habet effectum: aut non, ⁊ sic de hoc dic plene per Ioan. andre. in. c. licet in beato. extra de accusa.

Summarium.

1 Sententiam latam cum falso procuratore in sui præiudicium ratā dominus habere potest: non partis.
2 Procurator falsus rem in iudicium deducere non potest.

Licet verum. Ratihabitio retro trahitur, ⁊ confirmat iudicium cum falso procuratore actitatū. h. d. Bartol. ⁊ loquitur ex parte actorum. cum procurator eius non habebat mandatum. qd tamen intellige, si ratihabitio superueniat añ sententiam latam. Idem † si post sententiam, dum tamen sit lata contra ipsum falsum procuratorem. nam potest dominus eā ratam habere in sui preiudicium. vt. l. iij. §. falsus. ſ. rem ra. hab. secus pro ipso falso procuratore. nam tunc dominus non posset eam ratam habere in preiudicium alterius partis: imo semper potest altera pars dicere iudicium nullū: q: factum cū falso procuratore. Ita intelligitur. l. licet. C. de procurato. fm Pet. ⁊ Cy. qui ita notant eleganter in. l. situtor. C. in quibus cau. in integr. restitu. non est necessaria, licet aliter videatur tenere gloss. in. l. si mater. §. hoc iure. de excep. rei iudica. Quod dic vt ibi plene per Bartol. Et adde hic quod notat Cy. in. l. cum non solum. §. necessitate. de bo. que libe. ⁊ quod no. in Spe. de his que fiūt a pla. versic. sed pone. ⁊ per Innocen. de rescrip. c. ex parte decani. in fin. ¶ Et ad. q. gloss. de iud. vide quod plene no. per eundem in c. prudentiam. de offi. delega. ⁊ per gloss. C. de iure fisc. l. ij. lib. x. Premitte ad euidentiam. l. non videtur. ſ. e. ¶ Item, ꝙ † procu rator falsus non potest rem in iudicium deducere: vt. l. iij. §. falsus. rem ra. habe. ¶ In glo. que opponit de. l. si ante acceptum iudicium semel, per quam videtur, ꝙ iudicium non retrotraha tur. dic ꝙ ibi loquitur in procuratore, vel defensore rei, qui pōt defendere etiam sine mandato: vt. l. similem. ⁊ l. iudicium. de so lu. vnde ratihabitio superueniens nō trahitur retro: quia retrotractio non fit, nisi ad confirmandum actum inualidum, sed il la que facta sunt per eum valent: vt dictum est. sed hic loquitur de procuratore actorum, qui sine mandato agere non potest. nec valet quod agit. vnde ratihabitio superueniens retrotrahitur, vt confirmet. Ita colligitur ex not. in. l. iulianus. in gloss. alleg. ¶ In gloss. que querit, not. gloss. que semper alleg. ad hoc. et est: quia procurator hic factus dominus: sed iudex nō. sed istud non videtur sufficiens: quia etiam si aliquis nomine eiusdem iu dicaret, nō valeret iudicium: quia deficit iurisdictio. ¶ Et ideo dic: quia iudex quicquid facit est nullum, ⁊ ita non potest habe ri ratum. hic tamen in procurato. actus aliqualiter valet, saltem in preiudicium ipsius falsi procuratoris: vt teneatur ad expensas: vt ponit Inno. in dicto. c. prudentiam. dic meliorem rationem per An. de baru. in. l. ij. C. de iure fisci.

Summarium.

1 Filius si ante litem contestatam moritur, non proceditur super libello ab eo edito, sed proponendus est nouus.
2 Actiones ex delicto post litem contest. ad patrem tanquam filij hæ redem pertransire.
3 Feudum si quis accipiat pro se & suis filijs, tale feudum ad filios pertransit, & si filij hæredes patris non sint.

Tam ex cōtractibus. Instantia cepta cum filio, per eius mortē tran sit in patrem cum modificatione de peculio: ⁊ incepta cum procuratore transit in dominum, non tamen in patrem procuratoris. h. d. not. l. ¶ Nota circa prin. prime glo. magne, ꝙ † si filius moriatur

ante litem contestatam, ꝙ non proceditur super primo libello, imo est necessarius alius. Et vltra cum glo. opponit dic, ꝙ substantia non mutatur, qualitas tamen sic. vt. l. in delictis. §. si detracta. ĩ. de noxa. ¶ Et † nota hic, ꝙ actiones ex delicto post litem contestatam efficiuntur transitorie ad patrem, sicut ad heredem: vt. C. ex delic. defunc. l. j. ita intelligo tex. quicquid gl. dicat. ¶ Item ꝙ ex persona patris fit mutatio instantie: quia cõtra filium dabatur insolidum, contra patrem de peculio. sed hec est mutatio qualitatis, et non substantie actionis. que mutatio non est prohibita: vt. l. in delictis. alleg. et adde. l. ꝙꝙ. §. iul. de aqua plu. arcen. et quod not. s̃. de procurato. l. mutari. et vide no. pone † ꝙ aliquis recipit feudum pro se et filijs suis: certe feudum transit ad filios, etiam si non sint heredes: vt not. in. l. vt iurisiurandi. §. i. de oper. liber. et not. in. l. gallus. §. nunc de lege. pone ergo ꝙ lis est contestata super feudo: moritur pater: filij non sunt heredes: nunquid transibit instantia ad eos. diceres tu ꝙ non? sic: quia nõ transit ad singularem successorem: vt dixi. s̃. e. si iudex. et not. per Inn. in. c. quia. de iudi. certe contrarium dico per illam l. not. nec obstant notata Innocen. quia loquitur in extraneo: secus in filio, tene menti.

(2 and 3 in margin)

Summarium.

1 Iudex ordinarius superior num possit inferiori pariter ordinario inhibere ne in causa procedat, vt eam ad se aduocet?

2 Delegans sicut potest delegato inhibere, ita eius interlocutoriam reuocare.

IUdicium sol. Hic ponuntur tres casus notabiles in qb⁹ impedit̃ ꝓcessus delegati. Prim⁹ est cũ delegãs ꝓhibet. Scd̃s ẽ cũ ꝓhibet supior delegantis. Tertius est cum delegatus efficitur ordinarius illius cause. hoc dicit. not. et dic ꝙ impeditur his casibus quo ad futura. sed que facta sunt remanent firma: vt not. per Innocen. in. c. intimasti. de appella. ¶ Item loquitur hec. l. cum delegans inhibet, et nullum alium subrogat. al's enim soluitur: sed subrogatus procedet. argumen. s̃. e. l. si iudex. et. ĩ. e. mortuo. Idem si ad se aduocaret cãm. nam tunc non soluitur, nisi quo ad delegatum: vt not. per Guil. in. l. et quia. de iurisdict. om. iud. ¶ Et allegatur ista lex, ꝙ per litem cõtestatam delegatus non efficitur dominus litis: secus in procurato. vt hic gloss. ¶ Quero † nunquid ordinarius possit alteri iudici ordinario inferiori inhibere, ne procedat, et causam ad se aduocare? dic ꝙ nõ, vt in auł. de defenso. ciuita. §. sed interim. et in. c. romana. de fo. competen. lib. vj. et quod not. in. c. pastoralis. de offi. ordi. et per Archidi. xj. q. j. de persona. Fallit in principe, qui potest et quãcunq; ad ordinarium causam aduocare expresse, vel tacite, scilicet alteri committendo. de offic. lega. c. licet. de appellatio. vt nostrum. et quod notat Archidia. xxxiiij. q. xi. §. is ita. Et vide quod not. per Ioan. and. de offi. Archid. c. dilecto. qui videtur velle, ꝙ quando inferior ordinarius exercet iurisdictionem aliquo modo nomine superioris, vt Archidiaconus, qui est tanꝙ vicarius episcopi: ꝙ superior potest sibi inhibere: licet Innocen. videatur ibi sentire contrarium. Et adde, ꝙ sicut delegans potest inhibere delegato: ita potest eius sententiam interlocutoriam reuocare: vt not. ĩ. a quibus appella. non licet. l. fin. quod tene menti. quia ita pridie in facto consultus respondi. et allegaui dictum Bar. Paulus.

(1 and 2 in margin)

SI locus. In delegatione videt̃ expressus locus solitus. h. d. facit. l. ꝙ si nolit. §. qui assidua. de edili. edict. et de iure fisc. l. super creandis. libro. x. et. ĩ. de aqua plu. arce. l. si primus. §. recte placuit lex sequens. non legitur. Paulus.

SOlemus. In iudicium videtur deductum. quicquid poterat sub petitione comprehendi: licet non sit specialiter expressum. hoc dicit. ¶ Ex quo patet, ꝙ si quis dicat rem quam alter possidet, pertinere ad se in libello: qd̃ videtur intentare petitorium et possessorium: cum verba sint generalia. quod videtur per Ber. in. c. cum ecclesia sutrina. de causa possessionis et proprietatis. et in gloss. ĩ. e. si quis intentione. et facit. l. an et eandem. §. actiones. de exceptio. rei iudica. ¶ Nota istum textum ſm Bartol. ꝙ valet libellus. peto a te hereditatem excepto tali fundo: quia partes possunt consentire, ne aliquid in petitione veniat. ¶ In gloss. que opponit. ĩ. de arbi. de. l. si cum dies. Bar. dicit ꝙ idem esset in arbitris: vbi proceditur per libella ñ. secus si ex compromisso: vt ibi.

LAtrunculator. Iudex maleficiorũ nõ dz de cã pecuniaria cognoscere. ad hoc alleg. hoc est verũ ꝑncipaliter, sed incidenter postquam de crimine cognouit, potest cogere criminosum ad rem restituendam: vt. l. interdũ. §. qui furem. ĩ. de fur. et ibi per Barto. et in auł. de manda. prin. §. ꝙ si delinquentis. coll. iij.

Summarium.

1 Iudicium actum trium personarum dici.

INter litigatores. In iudicio requirũtur due persone. s. actoris et rei. et actor dicitur sustinere onus probationis: reus vero gaudere commodo possessionis. h. d. Adde ꝙ requiritur et tertia persona, scilicet iudicis. vñ (1) dicitur iudicium actus trium personarum: vt in. c. forus. post medium. de verbo. significatione. Paulus.

Summarium.

1 Citandus personaliter vt compareat nõ est, qui per procuratorem se tueri potest.

2 Clausula de defendendo quid contineat?

REcte defendi. Dicitur quis se defendere per se vel aliũ: nec dicitur plene se defendere, nisi soluat iudicatum. h. d. ¶ Et not. ex primo dicto, (1) ꝙ † non est quis citandus vt personaliter compareat: cum possit se defendere per procuratorem: nisi esset necessaria presentia persone. quod dic vt. l. fin. C. de procurato. et in. c. j. de iudi. libr. vi. ¶ Ex secundo dicto nota ꝙ (2) † clausula de defendendo continet clausulam iudicatum solui: sicut econtra. ĩ. iudica. solui. l. iudicatum solui. vnde si quis promisit se defendere sub pena: nisi soluat iudicatum, incidit in penam. quod singulariter not. ¶ Recte defendi. quod expedit scire, ad hunc finem, vt sciamus, an debeat fieri missio in possessionem que fit quando reus se non defendit. ¶ Cum satisdatione. de iudicio sisti. quod est verum, quando per alium se defendit: sed si per se: nõ prestaret eam, si possideret immobilia. quod dic vt. l. sciendum. ĩ. qui satisdare cogan. et est casus in. l. hec autem. §. recte defendi. quib. ex cau. in possessio. eatur.

Summarium.

1 Interesse verum, rei æstimationem dici.

2 Prædo quod interesse prætendere queat?

NOn a iudice. Contra dolosum fit estimatio interesse per iuramẽtum in litem. quod quidem interesse, cum sit affectionis etiam predo potest pretendere: qui tamem verum interesse pretendere non potest. hoc dicit. ¶ Interest. s. vere. (1) ꝙ † quidem interesse dicitur estimatio rei. Iuratur. quod est interesse affectionis. si ergo depositarius per dolum non vult rem restituere, que quidem valebat centum: non condemnatur tamẽ ad illa centum: sed ad illud quod actor iurabit, propter affectionem. nam si tantum afficiebatur ꝙ voluisset ipsam potius, ꝙꝙ cẽtum et quinquaginta: dabitur sibi iuramentum, ꝙ ita sit. et si ita iurabit, in centum quinquaginta fiet condemnatio: licet reuera non valebat nisi centum. ¶ Deniq; probat quod dixerat. nam (2) † predo non potest pretendere verum interesse: cum non sit dominus, sed tantum affectionis ratione cuius aduersarius sibi condemnabitur. Allegatur, quod predo est restituendus. dicam in. l. si idem.

§. Si quis in alio. Si mutatur persona iudicis, vel res, aut actio, stipulatio iudicatum solui non committitur. h. d. tex. cum glo. et est no. §. Paulus.

Summarium.

Summarium.

1 Consuetudines de dote lucrãda vbi diuersæ sunt, puta in loco originis mulieris, & domicilij viri, vtra in huiusmodi lucro sit spectanda.
2 Notarius an posſit in vno loco rogari de conficiendo instrumento, & in alio cogi ingrossare.

Exigere dotẽ. In contractu dotis est hoc speciale, vt non inspiciatur locus contractus: sed vbi vir habet domicilium. h. d. Bartol. vel sic. vbi agitur ex distractu, non inspicitur locus contractus: sed locus vbi fit distractus. h. d. Cyn. que lectura videtur vera. Bartol. in. l. ij. C. vbi & apud quos. de qua dic vt no. in. l. qui certo loco. ff. de cõdictio. indebi. per Guil. & Bart. Sed prima lectu. communiter tenetur. Secundum quã 1 inducitur in argumen. ad. q. q̃ † si in dote lucranda sunt diuerse consuetudines, vna in loco originis mulieris: q̃ vir lucretur tertiam: alia in domicilio viri, q̃ lucretur dimidiã inspicietur cõsuetudo, que est in domicilio viri. de qua. q. dic vt not. per Bar. in. l. omnes populi. de iustitia & iure. per Jo. and. in. c. j. de spon. per Archidia. xij. distin. c. illud. ¶ Et prima lectu. gloss. not. q̃ 2 † si notarius concipiat instrumentum in aliquo loco: non tenetur in alio grossare: nec potest in vno loco rogari de instrumento: & conficere notam: & in alio instrũm ingrossare. quod intellige verum, quando fit instrumentum quantum ad probationẽ: secus si fieret ad solennitatem: vt in testamento ceci, in quo requiritur scriptura per septem testes signata: vt. l. hac consultissima. C. qui testa. face. pos. nam tunc notarius debet in pñtia ipsius ceci instrumentum perficere cum omni solennitate. nec valeret, si in domo sua solennitatem adhiberet ex interuallo, cum debeat adesse in ipso actu. vt in dicta. l. hac ↄsultissima probatur. & C. de testa. antiquitas. facit. l. obligari. §. tutor. de auto. tuto. & ita pridie de facto consultus respondi. ¶ Item not. q̃ ratio huius l. q̃ non sortiatur forum in loco contractus tantum: est quia ibi videtur contraxisse, vbi maritus habet domicilium. Item quia ibi mulier est domicilium habitura cum viro.

Summarium.

1 Reus confitens rem de qua agitur, actoris esse, qualiter intelligatur confiteri eius esse?
2 Testium dicta ita debent interpretari, vt ipsis non noceant, & ad concordiam reduci. Et an interpretatio per legem fieri debeat an per hominem?

Si quis intentione. In iudicijs verba ambigua interpretantur pro proferente. ad hoc alleg. ¶ Et nota petitionem vel exceptionem ambiguam admitti in iudicio. quod est verum quando potest recipere sanum intellectum, al's reijcitur. argumen. de leg. j. l. titie textores. & de flu. l. j. §. labeo. & dic per Bartol. in. l. j. de exceptio. ¶ Et nota gloss. 1 que dicit, q̃ † si reus confitetur rem ad actorẽ pertinere intelligatur confiteri, q̃ pertineat tanq̃ debita, non tanq̃ sua: quia primum est sibi vtilius, vt non teneatur ad fructus, nisi secundum legem. videamus. ff. de vsur. in secundo sic. ¶ Sed hoc est verũ, si non appareat. q̃ actor diceret eã suam iure dominij vel quasi, nam tunc responsio rei intelligeretur ſm petitionem actoris. vt ff. de interrog. act. l. si defensor. §. j. & §. preterea. insti. de inuti. stipu. ſm Bald. ¶ Uel pone exemplum in reo ſm ipsum, si actor narrabat duo in libello. quorum vnum faciebat pro reo: aliud cõtra. puta q̃ reus possidebat rem suam: reus autem negat narrata prout narrantur in libello simpliciter. certe videtur negare, quod faciebat contra se. s. q̃ res esset actoris. sed q̃d faciebat pro se non. s. q̃ ipse possideret: quia commodum est sibi possidere: vt s. e. inter litigatores. quod tene menti. Et not. etiam q̃ istud est verum sine protestatione. facit. l. cum precum. C. de liber. cau.
2 ¶ Item † que hic dicuntur. locum habent in testibus: vt semper interpretatio fiat, ne sibi noceãt. & ad concordiam reduci debẽt: vt not. in. c. cum tu. extra de testi. & idem in notario, qui loco testis habetur. vt. l. domitius. de testa. ¶ Item in glo. videtur, q̃ interpretatio fiat per. l. et ideo videtur q̃ consensus partis non sit necessarius: vt. l. que sub conditione. §. fina. ff. de condi. instit. respondeo. licet. l. interpretetur, adhuc tamen requiritur declaratio hominis, qui declarabit quod magis sibi expedit. argu. in l. leuissima. & quod ibi not. de conditio. & demonstr. ¶ Item, que sit ratio inter contractus & iudicia. vide in. l. inter stipulantem. §. j. ff. de verbo. oblig. ¶ Item in fine gloss. cuerit Barto. respondet q̃ sic, si inter partes. vt si pars non possit deliberare vtrum cedat vel contendat. argumen. l. si defensor. §. illud. ff. de interroga. actio.

Summarium.

1 Actori vbi per missionem in poss. ex primo decreto, non potest esse consultum, iudex quid facere debeat?
2 Testamentum quod nullum est, si quis annullari petat, an recte petat?

Qui se dicit. Qui dicit se liberandum, est liber a die sententie, vl' decreti pro eo interpositi. Bar. ¶ Uel sic. qui se liberandum dicit, debet petere se liberum, non retro liberum pronũtiari. h. d. Bal. ¶ Uel propius ad literam: licet seruus sit redemptus suis nummis, non tamen est liber, nisi sequatur manumissio, ad quam fiendam potest dominus per iudicem cõpelli. sed si contumaciter abest, ipse iudex seruum liberabit. h. d. 1 ¶ Et not. singulariter vltimum dictum. & fin. l. q̃ † vbi non põt actori esse consultũ per missio. in possessio. ex primo decreto. iudex interponit decretum contra absentem, quod habet vim sententie diffinitiue. Ad quod facit. C. si vt se ab hered. absti. auf. si omnes. Bar. tamen alleg. tex. in. c. pmo. de eo qui mit. in po. causa rei seruan. lib. vj. vbi est casus. ¶ Quod facit ad. q. si petatur testamentum annullari, q̃d potest ferri sententia diffinitiua in absentia partis. quia non potest procedi ad missionem personalem. 2 ¶ Ista. l. inducitur in argumen. ad. q. q̃ † si quis petat testamentum, quod sit nullum, annullari: q̃ valeat petitio, nec possit aduersarius repellere. quia intelligitur annullari, quatenus de facto processit: vt. l. elegãter. §. j. s. de dolo. & l. ex empto. §. cui vina, de act. emp. facit. l. fundus. de rescind. ven. l. solutum. §. j. de pignor. & c. accedens. vt lit. non contest. & not. per Inno. in. c. examinata. de iud. vbi ponit. q. ad hoc vnum bonum dictum. & ita in sili habui pridie de facto. de quodã minore, qui petierat se in integrum restitui. aduersus actum, qui erat ipso iure nullus. ¶ Item facit ad aliam. q. quam habuit dominus Bald. perusij tẽpore meo, statutum est ibi, q̃ nisi quis faciat insinuari testamentum. ff. duos menses sit nullum. verum tamen. ff. duos menses potest insinuari: nisi per venientes abintestato petatur cassari contingit q̃ venientes abintestato post duos menses petierunt nullum pronuntiari: alter vult. ff. alios duos menses gaudere priuilegio statuti, nõ obstãte petitione inepta ptis aduerse, que debet petere cassari, & non facit. & fuit maxima controuersia inter doc. finaliter tamen fuit consultum. q̃ venientes abintestato bene petebant. arg. iam dictorum & istius. l.

Summarium.

1 Peremptorium necessarium esse, si quando iudex velit ad diffinitiuam venire.
2 Citationem fieri debere ad partis instantiam.
3 Argumentum ab allusione vocabuli in iure procedere.
4 Comminatio iuridiciaria, quot modis fieri queat?
5 Iudex, an per hoc quod in prima & secunda citatione, quod veniat reus ad diffinitiuam, comminatio huiusmodi peremptoria dicatur?
6 Iudex num posſit nulla subsistẽte iusta causa dilationem minuere?

Ad peremptorium. Ad sententiam diffinitiuam peruenitur precedente peremptorio ordine hic expresso. qui tamen ordo potest per iudicem moderari & alterari ex causa. h. d. vsq; ad. l. & post edictum. Bar. Quam l. examina, vt plene not. per Cyn. in auf. qui semel quomodo & quando iudex. & per Bartol. in. l. si finita. §. nullam. de dam. infect. per glo. xxiiij. q. iij. de illicita. per Innoc. in. c. ad petitionem. de accu. Et adde gloss. in. c. constitutionem. de sententia excom. 1 lib. vj. ¶ Ad peremptorium quod † est necessarium: cum iudex

vult venire ad sententiam diffinitiuam. Et ita intelliguntur iste l. per gloss. j. e. ⁊ post edictum. Sunt ⁊ alij casus in quibus similiter requiritur hic ordo peremptorij. s. cum venitur ad missionē ex primo decreto: vt not. glo. in. l. si finita. §. iulianus. de damno infecto. Et idem videtur sentire in. l. ⁊ post edictum. in penult. q. ⁊ per Inno. in. c. j. vt lit. non contesta. ⁊ videtur tex. in. l. presenti. circa medium. C. de his qui ad ecclesias confugi. Item est necessarium cum proceditur ad transferendam possessionem in aduersarium lit. quasi contesta. vt. l. consentaneum. quomodo ⁊ qñ iudex. ¶ Item ⁊ cum proceditur ad absolutionem ab instātia iudicij: vt not. per Innocen. in. c. consuluit. de offic. delega. ⁊ per Bart. in. l. cum titia. de accu. ⁊ dicam. j. e. ⁊ post. §. circunducto. Item ⁊ cum proceditur ad excommunicatio. vt. d. c. constitutionem. ⁊ c. de illicita. Idem videtur cum quis citatur ad videndum testes iurare: vt. d. c. consuluit. sed al's ꝙ extra istos casus non requiritur iste ordo: sed quelibet citatio intelligitur peremptoria: vt cum quis citatur ad videndum publicari processum, vel concludendum in causa: vel cum datur dilatio ad probandum: nunquid dilatio vna sufficit ⁊ intelligetur peremptoria? dic secundū predictos doc. vbi. s. Ad vltimū facit. l. j. in fi. C. de dila. ¶ Petat. no. 2 †citationem debere fieri ad instantiam ⁊ petitionem partis: al's nō valet: ⁊ ad hoc alleg. Unde dicit Bart. in. d. §. iulia. ꝙ iudex in visitatione processus, debet videre si citationes facte sunt ad instantiam partis: al's annullatur processus, vide ibi per eum. ¶ Peremptorium quod erit quarta citatio, nec debet ista continere interuallum tot dierum, postꝙ alia precesserunt cum interuallo: quod patet. quia non fit de necessitate sed benignitate, postꝙ precesserunt tres: vt. l. tres denuntiationes quomodo ⁊ quando iudex. ⁊ in. c. consuluit. de offic. delega. not. ¶ Quod 3 †inde hoc nomen ⁊c. Not. argumen. ab allusione vocabuli vt. l. tugurij. de verbo. signifi. quod dic per Bar. in. l. j. j. de testa. ¶ Comminatur. 4 †hec comminatio potest dupliciter fieri: primo prout hic dicitur. s. ꝙ in eius absentia proceditur. secundo vt dicatur citamus te peremptorie. nam hoc verbum hз vim comminationis. et no. ꝙ qñ peruenitur ad tertiam vel quartam citationem, hec comminatio non est necessaria: cum ille habeant in se peremptorium annexum: vt dicta. l. tres denun. secus si iudex vellet, ꝙ prima ⁊ secunda essent peremptorie: quia tunc oporteret hoc expresse dicere: cum de iure non sint peremptorie: vt. ll. precedentibus. ¶ Item aduertendum, ꝙ 5 †lз iudex dicat in prima ⁊ secunda citatione ꝙ reus veniat ad sententiam audiendam: hec comminatio non censetur peremptoria: cum quelibet citatio fiat ad illum fi. Et idem est, si dicat, al's prout de iure poterimus procedemus, quia post primam vel secundam, non potest de iure procedere ad sentētiam, nisi fuerint peremptorie. opз ergo ꝙ alterū de duobus dicatur: vel ꝙ ponatur peremptorie. vel quando eius absentia procedetur: vt no. per Bar. C. de cohort. l. si apparitor. facit quod not. Inno. de rescrip. c. causam que. ¶ In glo. fi. pone, ꝙ 6 †nulla causa subest minuendi dilationem: nunquid iudex poterit minuere? dic ꝙ sic ſm Innocen. in dicto. c. ad petitionem. ⁊ hoc si legis authoritate conceditur facere. s. e. non quicquid. dat tamen ipse practicā, ꝙ iudex apponat causam, quare innuit: ⁊ tunc licet non sit vera, credetur tamen sibi plusꝙ parti: ⁊ non poterit appellare. qđ not. ¶ Item vide gloss. in dicto. c. constitutionem. de sententia excommunicationis. ꝙ debet fieri vnum edictum pro omnibus. Paulus.

Summarium.

Et post edictum. In. l. preceden. Adde ꝙ interdum prima vel secunda citatio intelliguntur etiam si non sit expresse dictum. s. cum iudex monet partem personaliter: vt. l. cessante. C. quomodo ⁊ quando iudex. Idem si non iudex, sed nuntius personaliter apprehendit partem, ⁊ ipse respondet, ꝙ non veniet. nam amplior citatio non requiritur. vt no. per gloss. l. tres. ⁊ per Innocen. in dicto. c. ad petitionem. ⁊ per gloss. in dicto. c. de illicita. ¶ Casus in. l. ⁊ post edictum. post peremptorium edictum iterū absens reus ex benignitate citatur: qui si non venerit: sententia ſm iustitiam profertur. sed si venerit in peremptorio, ⁊ actor abest, cessat illa citatio, ⁊ illius edicti perimitur sententia diffinitiua, non profertur: lis tñ remanet actori salua. h. d. vsq; ad. §. sciendum. Bart. Et diuiditur in tres partes. in prima loquitur quando reus est absens. in secunda, quando actor est absens: ⁊ quid debet facere iudex. in tertia, quid sequitur ex ordi. iudi. secunda ibi, ꝙ si nec. tertia ibi, circunducto. ¶ Citari debet. ⁊ erit quinta citatio, de benignitate tamen, nō 1 de necessitate. in. c. consuluit. de offi. delega. Tres †enim sole necessarie sunt: vt. l. tres. alle. si tamen actor petat, etiam. quinta erit necessaria. Responderit. i. cōparuerit. Circunducēdū. i. de actis abolendum. quia perinde erit, ac si non emanasset: vnde necesse habebit actor iterum facere ipsum citari peremptorie. ¶ Et no. 2 †qr de iure isto fforum. si reus comparebat in termino peremptorio, ⁊ actor non habebat reus aliud remedium, nisi vt circunduceretur edictum, ⁊ haberetur pro non citato, instantia tamen litis remanebat tota firma. vnde non habebat actor necesse incipere litem a capite: sed sufficiebat iterum facere reum citari sed hodie per iura. C. potest reus petere se absolui ab instantia iudicij: vt. C. e. properandum. §. et si quidem. ⁊ hoc est plus: quia tota instātia perit. et opз actorē a capite reincipere: vt. j. de accu. li 3 bellorum. §. ꝙ si libelli. ¶ Item cum petitur edictum circunduci, non est necesse, ꝙ actor absens citetur secus cum petitur absolui ab instantia iudicij: cum sit maioris preiudicij, vt no. elegāter Inno. in dicto. c. consuluit. et Bart. in. l. cum titia. j. de accu. Hodie vero per ius auē. potest reus adhuc plus petere, ꝙ actore absente feratur diffinitiua, etiam lite non contesta. vt in auē. qui semel. quod facere non poterat de iure. ff. vel. C. etiam lit. contesta. quia actore absente non contrahebatur eremodicium. ratio autem est quare lite non contesta. potest procedi contra actorem ad diffinitiuam, non autem contra reum: quia reo contra absentem actorem non prouisum esset per missionem ex primo decreto, sicut econtra. ergo ⁊c. vt. s. eo. qui se in fi. Conueniri possit. i. de nouo citari. ita ꝙ nō requiratur, vt a capite rei actor incipiat litigare. Et. q. stat in hoc, vtrum pereat tota instantia. quia non posset iterum citari, sed a capite esset incipiendum: an vero pereat instantia tantum edicti illius. quia tunc secus, et respondetur ꝙ hoc vltimum est verius, vt sequitur. ¶ Instantia. nota ꝙ etiam vnius actus lite cōtest. dicitur instantia. Bal. 4 non solum totius litis. Et †adde ꝙ pluribus modis dicitur qs absolui ab instantia iudicij: et aliquando talis absolutio habet vim diffinitiue: aliquando vim interlocutorie: vt plene no. Bar. in dicta. l. cum titia. Litigari. i. citari. al's videretur innuere contra. ¶ Item nota hic ſm Bartol. ꝙ si post citationem peremptoriam, apponatur de benignitate quarta, vel quinta citatio: ꝙ nō necesse est, ꝙ in tali ponatur peremptorie. quia per hoc nō videtur ab eo recessum. Et est effectus, qr non est necessaria alia citatio, ⁊ de nouo. quod intelligo verum, quando reus non comparet: qr si actor esset secus. argumen. in. l. post diem. de. l. cōmiss. ¶ Circa qđ dic, ꝙ aut ista quarta vel quinta citatio fuit fcā per iud. de benignitate et sine postulatione actoris: ⁊ tunc si reus illa die veniat: tunc nō videtur recessum a peremptorio: licet actor compareat. quia iudex parti non potuit preiudicare. et ideo licet actor nō compareat, reus sic: non erit locus nouis citationibus. Si vero post peremptorium actor aliam citationem petijt: ⁊ tūc si reus in illa comparet, actor non: et tunc circūducetur effectus edicti. ⁊ erit sibi necessaria noua citatio. quia actor videtur recessisse a peremptorio: vt probatur expresse in dicta. l. post diē. esse multū not. ꝙ ⁊ probatur hic. ¶ Item no. ꝙ sicut absente actore reus potest contractum liquidare: ita actor reo absente potest ⁊c. auē. quod semel. ſm omnes. quia non est vera ad hoc ratio 5 diuersit. ¶ Item †nunquid post peremptorium iudex partem ream absentem poterit per duos aut tres vel plures dies expectare, ⁊ post illos pronuntiare sine noua citatione? ⁊ dicendum est, ꝙ sic: quia potest iterum citare: ergo multo magis expectare: vt probabit in. c. consuluit. de offi. del. ⁊ ita dicit se Bar. millesies fecisse. Contra tamen ipsum videtur casus in. l. si vicem. §. fi. j. quod vi aut clam. ⁊ glos. in. §. omnis. insti. de obli. sed dic ꝙ primum verius. nec obstat dicta. l. si vicem. quia hic peremptorio facto reus pronuntiatur contumax: ⁊ sic certe semper remanet in eadem contumacia. Item quia in. l. si vicē. §. fin. citabatur pars ad contradicendum, vel voluntatem suam declarandam. nam sequenti die non potest declarare: quia nescit vtrum alter edificet, vel nō. ⁊ ideo requiritur noua citatio. at in. c. consuluit, reus citabatur ad audiēdam voluntatem iudicis, ⁊ non ipsum citari.

citati.nec per eum aliquid erat sciendum.quod impedire posset contra.

§. **Sciendum.** Uerus contumax non appellat,sed fictus sic.Ad hoc alle.quod declara vt plene not.per Bartol.in.l.ex consensu.§.eum.de appellatio.& per gloss.magistram.in clemen.j.de do.& contuma.& per Cyn.C.e.properandum.§.cum autem.¶ Defuerit.s.vere.secus si non vere,sed ficte.Paulus.

Summarium.

1 Incidens causa quæ dicatur,& quæ emergens?

DE qua re. Iudex cogitur pronuntiare super re,de qua cognouit.& potest eius iurisdictio prorogari de re,ad rem.hoc dicit.cum.§.seq.¶ Et not.ꝙ si est ordinarius cogetur per superiorem:si delegatus per delegātem.quod est verum si sit de sua iurisdictione:al's non,vt in.c.pastoralis.de offic.delega.& l.iij.C.qui pro sua iurisdictione.Item cogetur precise vel causatiue propter penam.vel al's faciet litem suam:vt.l.iiij.§.in eum.de dam.infecto.¶ In gloss.que querit,quid sit emergens.dic melius,ꝙ†incidens causa dicitur ea,que tangit negotium principale:vt exceptio pacti,vel prescriptionis.sed emergens dicitur quod non tangit negotium principaliter:vt si iudex non habet iurisdictionem:vel actor est excommunicatus:vel preuaricatus super primo,non est puniendus:& super secundo sic.vt dicta gl.similia verba ponit Innocen.in.c.cum inter seniorum.de elect.Aduertendum tamen,ꝙ si super incideñ.fuerit pronuntiatum,non est nullus processus:vt.l.ait pretor.§.quid tamen.ff.de mi.& ibi per Bar.¶ Item si super emergenti non est pronuntiatum non reddetur etiam processus nullus.quia eoipso,ꝙ proceditur ad vlteriora,videtur tacite etiam pronuntiatum super emergenti:vt.l.alleg.exhibita.& melius probatur in.c.suborta.de re iud.et in capitu,cum ex parte.de appella.facit quod not.Bar.in.l.inquiramus.de testamen.& in.l.j.C.de appellatio.& l.si mācipium.§.si communi.de euict.& vide in glos.Paulus.

§. **Cum absentem.** Iudicium agitatū nomine absentis,qui viuere credebatur,quantum ad eum est nullū:sed nomine ipsius solutum potest ab herede cui proficit repeti.hoc dicit.secundum Bartol.Et adde quod plene notat in.l.neratius.de reg.iur.per glo.in.l.si vero pro condemnato.qui satisda.cogan.per Cynū.¶ Oppo.de.l.cum quasi.in prin.de fideicommiss.lib.multi soluunt,ꝙ ibi est speciale fauore libertatis.¶ Solu.aut actus est factus nomine mortui:et non valet.secus econtra,vt hic,prout dicta.l.neratius.Aut non est factus nomine mortui.sʒ qui absens credebatur: aut principaliter ad vtilitatem eius.& idem.Aut non principaliter sed per consequentiam:& tunc valet in persona heredis defuncti:vt dicta.l.cum quasi.quia ibi principaliter fiebat vtilitas serui:ius tamen patronatus,per consequētiam acquiritur suo heredi.Sol.in medio,glo.posita est vera:licet per docto.non teneatur.Paulus.

Summarium.

1 Iudex propter tres exceptiones sententiæ executionem retardare debet.
2 Executor nudus ac merus de exceptionibus aduersus sententiam nō agnoscit.
3 Citatio generalis ad omnem causam,an fieri possit? Et quid inde?
4 Sententia declaratoria in personali,velut & in reali ferri potest.

SI pretor. Iudex cui commissa est executio sentētie,non debet de ipsius iniquitate cognoscere:nec propter ipsius iniquitatis exceptionem executionem retardare.hoc dicit prin.de quo dic vt plene not.in.c.pastoralis.§.quia vero.de offici.delega.& per Innocen.in.c.de cetero.de re iudicata.propter†tres tamen exceptiones tardabit executionem.prima est si opponatur,ꝙ sentētia non sit lata.nam de hoc cognoscet,vt colligitur,dum dicit de iudi.cognoscit.Secunda est quando opponitur.ꝙ sententia est nulla:vt sequitur in.§.marcellus.secundum verum intellectum.Et sic exceptio nullitatis retardat executionem:nisi iudex cognoscat,ꝙ maliciose proponatur:vt.C.de fal.l.satis aperte.de quo dic vt plene per Bart.in.l.iiij.§.condemnatum.de re iudi.tertia exceptio est,si opponatur.ꝙ veniat sententia rescindēda per restitu.in integrum:vt in.§.fina.secundum vnum intellectum.quod est verū,si nō requirat altiorem indaginem:al's mittitur executioni prestita cautione:vt in.c.substituta.de restitu.in integrū.& C.de preci.impe.offe.auf.que supplicatio.et hoc vult tota lex,que est multum singularis.¶ Et ista vera sunt si habet executor aliquam iurisdictionem de se:vt cum iudex alterius loci mittit executioni sententiam alterius iudicis.ff.eo.argentarium.§.nomine.vel cum ordinarius exequitur sententiam delegati:vt.l.a diuo pio.in prin.de re iudicata.Tales enim debent supersedere.Et de istis exceptionibus poterit cognoscere.secus in simplici viatore,& seruitore curie qui non habet nisi nudum misterium facti,coram quo non sunt tales exceptiones proponende.Ad hoc.j.e.l.fina.¶ Abesse.per hoc videtur ꝙ†possit fieri generalis citatio vt compareat quis ad causam peragendam:& si non compareat potest ad singulos actus procedi,eo vlterius non citato:quia generalis est ad omnes actus.sed si esset citatus ad vnum actum:puta ad videndum iurare testes,licet esset in illo contumax:deberet citari ad alios:vt in.c.consuluit.de offic.delega.Et nota per glossellam.C.e.auf.iubemus.que incipit,citabitur tamen .ita Innocen.in.c.auditis.de procura.quod tene menti.¶ Absentem debere.not.quia non condemnauit eum.sed declarauit eum debere.¶ Et sic†not.secūdum Bartol.ꝙ in personali ferri potest sententia declaratoria:vt hic,& j.de arbi.l.quid tñ.§.si arbiter.sicut in reali.vt.l.sicuti.§.si queratur.si serui.ven.et.l.ex diuerso.de rei vēd.

§. **Marcellus.** Iste est not.§.hoc dicit.sentētia lata contra absentem per falsas allegationes scienter factas,non valet ipso iure.h.d.& nō est alibi.& hunc intellectum habuit gloss.super verbo sciens.que melius loquitur ꝙ alia,que incipit:imo sed si lata esset contra presentem,licet per falsas allegationes valeret.sed competeret restitutio in integrum.Ita intelligitur totus titu.C.si ex fal.alle.& j.de except.l.que agnitis.& de re iudi.diuus.que omnes limitātur per istum singularem.§.Et not.quia.§.iste excipit hunc casum a prin.l.scilicet vt executor debeat hanc exceptionem admittere.Et not.ꝙ quatuor requiruntur.¶ Dolum sciens.ecce primum.Falso secundum..Et hoc modo.ecce tertium. Item,quia erat absens voluntarie.¶ In glos.approbatum.Nota ꝙ oportet,ꝙ iudex ex falsis allegationibus ferat sententiam , & alr̃.nisi probetur ex falsis allegationibus:vt in.c.cum.I.& A.de re iudica.Paulus.

Summarium.

1 Sententia lata aduersus absentem impeditum an sit efficax? Et ex sententia quot remedia nascantur? nu.seq.

§. **Paulus.** Sñia lata contra absentē & impeditū cōparere,nō mittit̃ executioni,si de hoc opponit̃.h.d.¶ Sʒ†si querat̃,an valeat? dic ꝙ nō:si iudex sciebat impedimentū:sʒ si ignorabat.vʒ:sʒ rescinditur per restit.in integ.vt.l.quesitū.de re iu.& l.fi.ff.de in inte.resti.Actionē iudicati.cū actor intentat actionē in factū ex sñia.& ꝙ sequit̃,vel exeq:intellige qñ intētat offm̃ iud.qcqd gl.dicat.& sic all'.iste tex.ꝙ†ex sñia oriunt̃ duo remedia.s.actio in fcm̃,& officiū iudicis.& pmū reqrit ordinē iudiciariū:scd̃m ñ:vt no.j.ff mi.l.minor.xxv.an.cui fideicōmissum.ad B.j.de pe.here.l.itē veniūt.§.idē recte.

Summarium.

1 Rei identitate durante,res eadem permanet.
2 Compromissum factum per vniuersitatem,an morte expiret?

PRoponebatur. Ista est pulchra.l.lʒ mutet̃ iudex,instātia durat eadē.h.d.Iaco.but.& Bal.& pdest hoc scire ad ea,q̃ habent̃.ff.e.nō a iudice.§.fi.Uld.Itē q: si nō mutat̃ instātia,noui iudices resumēt eā in eodē statu:al's incipiēdū eēt a capite.tria facit.pmo rñdet.q.& ei⁹ rñsionē pbat tribus exēplis.Tertio per reductionē ad absurdū,& scd̃a ibi.Neqʒ tertia ibi.Qd̃ si qs.Et loquit̃ hec.l.de quadruplici toto,scʒ de toto nūerali,de toto vl'i,de toto itegrali.Itē de toto iudiciali,&

1 in omnibus concludit ꝙ † durante identitate, res durat eadem: 2 licet in substantia contingat mutatio Bald. ¶ Item † per hãc l. determinat Dy. ꝙ compromissum factum per vniuersitatem non expirat morte compromittentium, sed transit ad successores: quia eadem durat vniuersitas, secus in alio herede. ff. de arbi. l. diem proferre. §. j. & ff. de lega. j. & si grege. per Dy. ¶ Item alleg. ꝙ interdictum positum in vniuersitate, per mortem ancianorum non expirat. sed durat in successoribus. ¶ Dicit tamen Io. and. in. c. ex rescripto. in fi. de iureiurand. ꝙ secus in iuramento ab vniuersitate præstito: quia cum sit personale, non egreditur personam illorum, qui iurauerunt. argumen. in eodem titu. c. veritatis. In contrarium facit in auf. de iureiurã. a morieñ. præsti. vbi transit ad successorem. cogitabis. not. tamẽ dictum suum. Eadem res. i. instantia. Fore. i. sequeretur. Decederent. al's enim si non decederent, non esset necessarius cibus qui fit ad restaurationem deperditi. secundum Philosophum not. gl. prima cum. l. sequen.

Summarium.

1 Pater in filij causa, & ecõtra iudex esse potest, nisi recusatio proponatur.

In priuatis. Filius potest esse iudex in causa patris, & econtra. hoc dicit. Dic tamen, ꝙ † poterit re- 1 cusari, si pars vult: quia propter quamlibet cõsanguinitatem vel affinitatem, vel etiam nimiam amicitiam, aut familiaritatem recusari potest: vt in. c. postremo. de offic. delegat. insinuante. & ita intelligo contraria. glo. scilicet. l. qui iurisdictioni. de iurisditio. om. iudicum. & l. quin etiam. & quod ibi not. de arbi. & l. cornelia. de iniur. Nam si opponatur de suspitione tempore congruo non poterit esse iudex: vt dictis iuribus. sed si non opponatur procedit iudicium. et hoc vult hec. l. quicquid alij cantent. & quidam dicunt, ꝙ verior sol. est in dicta. l. quin etiam, quod nihil est dicere.

Summarium.

1 Citatio dubia citatum non arctat ad comparendum.

2 Practica, vbi banniti ob contumaciam apprehenduntur, qui nomina cum alijs similia habeat, possint efficaciter condemnari, nec possit excipere de nominis similitudine.

3 Opinio doctorum communis ab expensis releuare quãq; solet.

Eum quem. Temerarius litigator punitur in expensis, quas aduersarius fecit tam in lite, ꝙ itinere. hoc dicit. ¶ Not. gloss. que ponit secundum 1 exemplum. Ex † qua not. ꝙ dubia citatio non arctat citatum. & ad hoc semper alleg. & vide Bartol. in. l. demonstratio. §. final. in princip. de conditio. et demonstratio. quia si sint plures eiusdem nominis, temerarium est citare aliquem, de ipsis: nisi apponatur aliqua demonstratio, per quam differat ab altero. Ex quo sequitur. quod est temeraria, & non arctat citatum: nec valet. & quicquid factum est vigore ipsius similiter non valet. vnde semel quidam euasit penam capitis: quia citatus fuit in causa criminali: ipse vero non comparuit. & propterea fuit in bãno positus. nam cũ postea captus. esset, ad & mortem iudicaretur ratione banni: excusauit se, ꝙ nõ tenebatur comparere ad illam citationem: quia erat alius eiusdem nominis. & ipse ignorabat de quo iudex sentiret. vnde non valuit bannũ factum ratione citationis nulle. et per consequens non debebat mori ratione banni, & per istam gloss. euasit. ¶ Unde Bartol. in dicta. l. demonstratio. de conditio. & demõ. 2 practicã † ponit, ꝙ quando capiuntur tales bãniti, iudex faciet eos confiteri, ꝙ ipsi sunt eedem persone, & eadem corpora que in citatione & banno comprehenduntur. & tunc non poterunt variare. Et adde quod tunc quis punitur de temeritate, quando per se vel alium habentem mandatum traxit aliquem ad iudicium: secus si procurator exeat mandatum. not. in capi. licet in beato. de accusatio. per Bartol. ¶ Ad contrarium gloss. de. l. properandum. dic ꝙ interdum quis nullam causam petendi habet: & tunc dicitur temerarius. & habet locum quod dicitur hic interdum habet causam: licet non iustam: et habet locum contrarium. interdum habet iustam causam: puta, quia habet opi- 3 nionem docto. communem: et † illa excusat: vt. l. qui solius. §. etiam &c.

§. Iudicibus. Superior non est consulendus de facto: sed de iure sic. h. d. Et dic de hoc vt no. C. e. l. iudices. & de rela. l. j. Paulus.

Summarium.

1 Error in iudicis impetrati nomine rescriptum non vitiat. Et quid in errore nominis partis? remissiuè.

Si iudici. Error † in nomine iudicis. nõ 1 vitiat rescriptum, si constet de corpore. hoc dicit. quidam hic sentiunt de errore nominis partis. ita intelligitur. c. significãte. de rescript. & ibi per Innocen. compo. collec. & alios. & adde. ff. de reb. dub. l. qui habebat. que. l. est. l. domini Bald. & est multum singularis.

Qui nec. Sententia lata ab eo, qui nulli iurisdictioni preest, vel cognitioni. nõ valet. h. d. dic vt. C. de iuris. om. iudi. l. priuatorum.

Non nunquam. Nuntijs publicis, non debet cã delegari, nisi necessitas vrgeat. puta si modica est & vilis. hoc dicit. not. Barto. & vide quod not. Innocen. in c. cum olim. de priuile. in gloss. iste portarius. & de re iudicata. de cetero. Et ad id quod dixi. s. e. si pretor.

De inofficioso testamento Rub.

Summarium.

1 Querela præteritione, an exhæredato competat? & item ius nullum dicendi, at bonorum poss. contrata. quando competere dicatur? remissiuè.

2 Quærela olim quatuor casibus competebat.

3 Quærelam patri competere exhæredato, si non exhæredationis causa sit expressa.

Sciendum. Querela inofficiosi testamenti competit ascendentibus & descendentibus, collateralibus autem, non vltra fratrem & sororem. hoc dicit. ¶ Et procedit iurisconsl. hoc ordine, Nam in hac l. ponit quibus querela competit, in. l. ij. ponit in quo querela fundetur. in. l. iij. cũ l. seq. ponit quid debeat in libello ponere qui eam intentat. in. l. nam & his. §. j. pone quid debeat probare 1 ad gloss. hic positam. ¶ Et † quero hic vtrum querela competat preterito, vel exheredato: & quando competat ius dicendi nullũ vel contratabu. vide gloss. in auf. ex causa. C. de liberis preteritis. et in authen. de heredi. et fal. §. exheredatos. vbi est gloss. singularis. & per Dynum in. l. gallus. de liberis & posthumis. in magna distin. quam recitat Bartol. in. l. filio preterito. de iniu- 2 sto testamen. ¶ Et premitte, ꝙ † in quatuor casibus competebat olim querela, scil; exheredato, vel pro exheredato habito. Item illi cui erat relictum minus legitima portione, si nolebat eam acceptare. sed si acceptabat, sibi preiudicabat: vt. ff. e. pap. §. si conditioni. Tertio quando relicta erat legitima integre, sed in ea grauabatur per legatum vel fideicommissum. Quarto qñ relinquebat cũ dilatione diei, vel ꝯdõnis. Sz hodie oẽs isti modi amputati sunt per. l. omnimõ. & l. qm̃ in prioribus. C. eo. excepto primo modo, & sic olim erant frequentes, hodie nõ: vt in prima gloss. & istud est menti tenendum. ¶ In gloss. parentibus. in principio. hoc intellige nisi pater esset exclusus repudiatione, vel tempore, vel morte: quia interdum ex transmissione, interdum vigore successionis nepos veniet: vt. ff. e. pater filium. dicam. C. e. filium. & not. in. l. iij. §. si emancipatus. de contratabu. per gloss. tamen melius facit. l. si quis. de iniusto. ¶ Item in se- 3 cundo dicto gloss. intellige, ꝙ † pater habet querelam si non fuerit exheredationis causa expressa, que est necessaria hodie secundum veram opinio. Iacob. de bello visu. in. §. aliud quoq; capitulum. & §. siue igitur. licet Bartol. videatur tenere contrarium. in. l. filio preterito. de iniusto. ¶ In gloss. eadem. in fin. de fratre dic: vt in. l. fratris. C. e. et ibi vide multas per Guil.

Summarium.

Summarium.

1 Testamentum quasi dementis hodie non rescinditur, quando causa exhæredationis inserta est.
2 Petitionem omnem coloratam esse debere.
3 Institutio filij num sit de testamenti solennitate?

Hoc colore. Querela proponitur captato colore dementie, in qua proponēs, habet probare se indigne fuisse ab hereditate submotum. hoc dicit. vsqz ad. l. posthumus. secundum Bartol. Et not. hic de dictione, quasi, quia est nota impropriεtatis. ¶ Item no. de dictione, rite & recte, vt in gloss. que semper alleg. 1 Hodie† non rescinditur testamentū quasi dementis, quando est inserta causa, sed si non probatur, bene remanent hodie legata firma secundum Iacobum de areti. & Bartol. in. l. filio preterito. quia quilibet sequens ita fecisset. Secundum hoc sequeretur ꝙ si non esset inserta causa rescinderetur tanquam dementis, et non conseruarentur legata per auf. ex causa. vt. ĩ. e. l. titia. quod tamen est falsum: vt ibi tenent omnes. cum faciunt vim in hoc verbo quasi. nam si esset vere demens testator, non conseruarentur per illā auf. Sed quia non est vere demens conseruantur: vnde puto ꝙ etiam hodie rescindatur hoc colore captato. ista est veritas. quod miror non vidisse tam solennes docto. 2 ¶ Hoc colore. Nota† ꝙ omnis petitio debet esse colorata. 3 ¶ In gloss. sed recte. not. gloss. per quam videtur, quod† institutio filij non est de solennitate testamenti. de quo dic vt in. l. si filius, qui in potestate. de liberis & posthumis. et ibi dixi.

Summarium.

1 Exhæredatio in ascendentibus ac descendentibus per lineam mascul. vt testamentum subsistat, est necessaria: per lineam verò fœmineam, præteritio pro exhæredatione habetur.
2 Pater filijs iniurius esse non debet.
3 Præteritio, quot modis sumatur?
4 Quærela olim pacto remitti poterat. & quid hodie?

Inofficiosum. ibi. Exheredat. hoc referas ad descendentes et ascendentes per lineam masculinam. 1 In† quibus est necessaria exheredatio. & quod subijcit, vel pretereunt. referas ad maternam lineam, cuius preteritio habetur pro exheredatione: vt insti. e. §. final. Item not. contra nouercas. ¶ In. § huius. ibi, resqz & intentio. ¶ Item nota hic quomodo fundatur intentio actoris. quomodo autem concludatur, habetur. ĩ. e. mater decedens. & l. que de inofficioso. 2 quia petetur rescindi testamentum. Item† not. quod pater non debet facere iniuriam filijs, etiam in potestate. ¶ In glo. mag. in principio. que dicit, quid est preterire. contra hoc videtur casus in. l. omnimodo. C. eodem titu. in. §. qui vero. vbi dicitur, preteritus, si nihil relinquatur. Pro cuius intellectu est dicendum secundum Bartol. in. l. filio preterito. 3 Quod† preteritio capitur tripliciter. Vno modo large. Alio modo stricte. Alio modo strictissime. Strictissime capitur quando nulla mentio fit in testamento. stricte, quando fit mentio, sed nihil sibi relinquitur: vt dicta. l. omnimodo. large capitur quando aliquid relinquitur, sed non per modum institutionis. et ita intelligitur glo. vide ibi latius per Bartol. ¶ Item in gloss. in versiculo. item 4 olim. adde aliud: quia † olim per pactum excludebatur a querela. De iure. C. tamen secus vt. l. si quando. §. illud. C. e. Item est alius casus: quia vbi apponebatur dies vel conditio agebatur querela. hodie de iure. C. reijcitur: vt. l. quoniam in prioribus. Item in gloss. in versi. Item quia. hoc iure istud videtur contra id quod statim dixit, & contra casum in. l. ita tamen. §. qui rogatus, ad velle. et ideo dic quod de iure fforum requirebatur institutio, sed non de iure. C. sed hodie per iura authen. sunt redacta quantum ad hoc ad iura fforum, vt dixi in. l. si filius, qui in potestate. de liberis et posthumis. ¶ Item not. gloss. in versiculo. Item olim. & vide gloss. in. l. si filius. s. de mi. que videtur tenere quod sufficiat hodie iure legati relinquere. que tamen non est vera, si ita intelligitur. ¶ Item querit gloss. in fin. an habeat hodie locum querela: de quo plene dic per gloss. et Bartol. in. l. prima. ĩ. de testamen. et ibi etiam dixi.

Summarium.

1 Posthumus alienus quis dicatur?
2 Natus ex secto matris ventre, num posthumus propriè dicatur?

Posthumus. Posthumus exheredat⁹ vel pro exheredato habitus, habet querelam vbicunqz haberet, si tempore mortis testatoris iam natus esset, siue sit de suis, siue de legitimis, siue de cognatis, hoc primo. qui si foret institutus, licet eēt posthumus alienus, valeret institutio: et ex ea cōpeteret bonorum possessio nomine ventris, si adhuc esset in ventre. vel secundum ta. si postquam natus esset: licet ex ea non posset adiri hereditas de iure ciuili. et ideo imputatur illi, qui non instituit. hoc secundo. Et que dicta sunt in posthumo locum habēt in illo, qui non nascitur, sicut verus posthumus, sed exsectus fuit de ventre. hoc dicit. tertio et vltimo text. cum gloss. & doct. ¶ Quid ergo. hic premitte quis est posthumus alienus, de quo dic vt dixi in. l. gallus. in principio de liberis & posthumis. Et sciendum, ꝙ olim posthumus alienus non poterat heres institui de iure ciuili. l. vt ex illa institutione adiretur hereditas de iure ciuili: sed de iure pretorio sic: quia poterat ex ea peti bo- 1 norum possessio. secundum tabul. Et† dicitur alienus posthumus, omnis ille, qui si iam natus esset, non teneret primum locum in suitate. vt posthumus nepos, quem filius precedit, vel quicunqz alius ex linea transuersali: vel linea materna. in quibus lineis non est reperire suitatem. & hoc erat verum, nisi in quibusdam casibus adinuentis per gallum, velle. & sceuolam, ad tollendum materiam subuertendorum testamētorū: qui ponuntur in. l. gallus. Sed per iustinianum fuit introductum, ꝙ indistincte possit institui. vt insti. de bono. possessio. in principio. ¶ Hoc premisso pone casum. iurisconsultus dicit, quod posthumus habet querelam siue sit de legitimis, siue de cognatis. contra. talis posthumus, si non sit de suis, non potest esse. nisi alienus: sed talem non poterat quis instituere: et si instituisset, non potuisset hereditatem adire de iure ciuili: et sic reddidisset testatorem intestatum nō adeūdo. sic ergo imputatur sibi, quare non instituit sed exheredauit: ergo imputatur cur intestatus non decessit, quod fuisset, si instituisset. ¶ Sed hoc apud iudicem, nemo potest impetrare. ad fundandum suam intentionem, quod quis intestatus non decessit: ergo bene fecit exheredare. et sic querela videtur non competere. Sed respondet in versicu. Non enim, ꝙ imo potuit eum instituere: quia non prohibetur institutio de alieno posthumo, licet ex ea non possit hereditas adiri de iure ciuili: q2 sunt alia remedia de iure p̄torio: 2 vt sequitur. ¶ Ex secto. iste† tamen non dicitur proprie posthumus: vt. l. anniculus. §. falsum. de verbo. significatio. tamen pro posthumo reputatur: vt hic & facit ad questionem. ꝙ si quis instituerit posthumos suos: videatur etiam tales instituere. & ita consuluit Bald. in ciuitate Lucana pro quo. l. quod dicitur. de liberis & posthumis. alij dicebant contra. ꝙ non videtur institutus: vt. l. commodissime. de liberis & posthumis.

Summarium.

1 Testamento infringendo, vel eum admitti, cuius non interfit.
2 Res inter alios acta, quando alijs prodesse dicatur?
3 Testamenti inofficiosi agens, cuius non interfit, à quot personis repelli queat, ac quousqz?
4 Exceptio, tibi nullum ius competit, quæ exceptio sit? Et quæ, tua non interest?
5 Libellus hoc solo ineptus, quia non interest agentis, non propter remedium intentatum, non potest reijci, vt ineptus. Et quid contra, & item si propter ineptam conclusionem?

§. Si qui ex. Sententia rescissoria testamenti lata ad petitionem eius, cuius non interest, prodest illis, quorum interest. hoc dicit. 1 multum singulariter hic. §. Nota † quod ad rumpendum testamentum admittitur ille, cuius non interest. ¶ Item

not. ꝙ sententia iniusta dicitur annullata. in gloss. que opponit. 2 C. res inter alios acta ⁊c. solue melius: quia † aut ille, qui agit, petit sibi aliquid dari, vel fieri: et tunc aliis non prodest, nec nocet: vt in contratabu.. Aut petit aliquid rescindi vel cassari. et licet sua non interest, aliis tamen prodest: vt hic. Istam solutionem ponit Innocentius. in capitulo super his. extra de accusa. et not. solutio. Bald. et dic vt per eum ibi de materia huius. §. vel dic ꝙ in actione rescissoria, si feratur pro actore alteri prodest, vt hic. secus si contra. vel si feratur in declinatoria, aut introductoria. quod plene examina fm Cynum in. l. ii. C. quibus res iudicata non nocet. ¶ Item in fin. gloss. nunquid querela sit accusatio, vel actio? gloss. determinat ꝙ non: sed est quoddam medium. ⁊ bene secundum Bartol. qui tenet, ꝙ est officium iudicis. ¶ Et pone casum in filio, qui fuerit exheredatus: nepos, vel alius cognatus intentauit querelam, dicens testamentum inofficiosum propter exheredationem filii. poterat quidem repelli: quia non interest sua, sed filii. Si tamen repulsus non est: valet sententia ad eius petitionem lata. non tamen 3 prodest sibi, sed filio. Sed † a quo potest repelli? dic ꝙ a tribus scilicet ab herede, contra quem agit: vt hic. et argumen. de elect. ca. cum inter. R. seniorum. ⁊ de testi. c. ex parte, in primo. ⁊ quod ibi nota. Item a iudice, qui interrogabit eum, quod ius habet in hereditate. et q̃ respondere non poterit eũ repellet: vt nota. C. de transactio. l. vbi pactum. in gloss. magna. et. ff. de bon. liber. l. qui cum maior. §. primo. et. c. examinata, de iudic. in gloss. si patris. Item a filio exheredato: quia sibi primo loco competebat ius agendi: vt. l. sepe. ff. de re iudic. Sed vsq̃ ad quod tempus? dic vsq̃ ad contestatio. litis. post non: quia querela, quam intentabat, vere competebat: licet non sibi. ita no. Innocen. de accusatio. in. c. super his. ⁊ de procura. quando nostra. vbi vide. et per gloss. in dicto capitulo ex parte. de testib. ¶ Si autem querela, quam intentabat nullo modo competebat: vt quia dicebat se exheredatum: cum non esset. puto, ꝙ possit opponi vsq̃ ad 4 sententiam, sicut quelibet exceptio peremptoria. Hec † enim vere est peremptoria: quia perimit ius intentatum. C. sententiam rescin. non posse. l. peremptorias. sed prima, quia tua non interest, est dilatoria: quia ius intentatum non perimit: cum vere cõpeteret, sed repellit ageñ. Plus dico, quod si lata esset sententia isto casu ad petitionem ageñ. in qua exprimeretur eum cognatum ⁊ exheredatum, qui tamen erat talis: quod ei non poterat querela competere, non valeret sententia tanq̃ continens iuris errorem expressum: vt. l. secunda. C. quando prouocatio est necessaria. ⁊. l. si expressum. de appellat. Si vero sibi competeret pro parte, sed ageret in totum: tunc dic vt. ff. eo. qui repudiantis. §. primo. et tãgitur in. l. papiñ. §. sed nec impuberis. et. l. mater de5 cedens. ¶ Ex predictis no. † quod quando libellus est ineptus ex hoc solo, quia non interest agentis, non propter remedium intentatum: quia vere competebat, non potest reiici, nisi vsq̃ ad litem contestatam. vbi vero propter remedium intentatum: q̃ vere non competebat: tunc vsq̃ ad sententiam. ⁊ aliquando post, vt dixi. Si vero propter malam conclusionem libelli: tunc in quacunq̃ parte iudicii potest repelli: vt not. per Cynum in l. prima. C. vt que desunt aduo. partium. ita intelligitur. c. examinata. de iudi. si tamen non opponatur, videtur valere sententia: potest tamen rescindi in causa appellationis: vt in. c. cum ad sedem. de restitutio. spoliato. sed si propter solam accusationem. dic vt per Innocen. in dicto capitulo examinata. ¶ An autẽ iste. §. locum habeat in contratabu. credo ꝙ non: quia per contratabu. non reducitur quis ordo ad casum intestati: vt ex duobus. §. final. cum. l. sequen. de contratabu. nec in iure dicendi nullum: vt. l. antiqui. in fin. si pars here. peta. in gloss. pro quo vide gloss. super verbo, scilicet directe. in. i. solutione in. l. pap. §. fi. i. e. nisi probetur.

§. **Si quis instituta.** Querela preparata transmittitur ad heredem. et dicitur preparata per citationem, vel libelli oblationem. hoc dicit. Vsq̃ ad legem Pap. Bartol. ¶ Controuersia. nota ꝙ dicitur controuersia, etiam lite non contesta. de quo per Cynum in. l. si quis maior. C. de transactio. in gloss. super verbo heredem. nota ꝙ sumitur suum hic, pro posteritate sua: vt. l. si quis fil. in fin. C. eodem titul. quia mater transmittitur ad filium, qui tamen non est suus auo materno. Ex quibus nota, quod interdum capitur suus large pro posteritate sua: vt dixi in. l. gallus. §. nunc de lege. de lib. ⁊ posthu.

Papinianus. Querela etiam preparata licet transeat ad heredem, vt. s. l. proxi. non tamen ad patrem: quia non est heres filii, sed occupat bona iure peculii. hoc dicit. text. cum glos.

§. **Si quis post.** Non potest quis redire ad querelam, cui semel renuntiauit tacite vel expresse. hoc dicit textus cum gloss. ⁊ adde. l. cum mota. C. de transactio. ¶ Et not. gloss. singularem hic, que videtur velle, quod intentans querelam, si non comparet in termino peremptorio, videtur renũtiare querele: sicut si sibi esset assignatus terminus ad agendum: vt. l. diffamari. de inge. et ma. et de remissio. pig. l. si eo tempore. Et idem videtur sentire in criminalibus, vt accusator non comparens in termino peremptorio ad litigãdum, videatur desistere ab accusatione: secus in ciuili: quia tantum circunducitur edictum: vt. l. ⁊ post edictũ: §. i. s. titulo primo. Sed Bartol. hic ⁊ doctores idem dicunt in criminali. quod proceditur sicut in ciuili. vt. l. absentem. de penis. l. inter accus. de publi. iudi. Sed tu dic, ꝙ pro gloss. videtur casus in capitulo licet. de accusatio. ⁊ ibi expresse per Innocen. in glo. que incipit. Sed quare, vbi no. ꝙ accusator, qui non comparet in termino, videtur renuntiare accusationi. quam nullus alle. ⁊ tene menti.

§. **Si Imperator.** Dignitas instituti nõ excludit querelã. hoc primo. Item testamentum illius, qui desinit militare subiacet querele: nisi decesserit. i. annum missionis. hoc dicit. cum principio. l. sequen. vsq̃ ad. §. sed nec impuberis. Not. circa glo. ꝙ magis est priuilegiata legitima filii, q̃ legata pia. ⁊ semper alleg.

Summarium.

1 Pupillari expressa matrem excludi, & quid in tacita? & nu. 5.
2 Pater pupillo filio turpem personam substituere potest.
3 Pupillares tabellæ, quando patris testamentum, & quando ipsius pupilli esse dicantur?
4 Substitutionem pupillarem filii testamentum esse.
6 Legata sine testamento consistere possunt, substitutio non potest.
7 Pater turpis persona pupillariter filio non substituit.
8 Testamento per querelam rupto cur omnia in eo rumpantur: non item rupto per contratabulas?

§. **Sed nec impuberis.** Tabule pupillares nõ possunt per matrem vel fratrem impuberis: vel fratrem testatoris per querelam expugnari: si tamen patris testamentum fuerit ex toto ruptum, per querelam, rumpuntur etiam tabule pupillares: secus si pro parte. hoc dicit. dicit no. Et alleg. 1 † ꝙ expressa pupillaris excludit matrem: secus in tacita, vt. l. precibus. C. de impuber. ⁊ al. substitutio. vbi habetur vtrunq̃. in capitulo si pater. de testamen. libro sexto. ¶ Item ex tex. coniuncta glossella que incipit qui substituit turpem personam. ꝙ 2 † pater potest filio pupillo turpem personam substituere. quod est expressum in. l. si is qui. de vulga. ⁊ pupilla. In text. et gloss. In text. scilicet cui nihil erat relictum in pupillari substitutio3 ne: cum tamen debeat habere legitimam. Dominus Georgius de Silliis dicit pro intellectu. §. ꝙ † quotienscunq̃ est fauor pupilli, testamentum pupillare dicitur esse pupilli, non patris. vbi vero est fauor eiusdem, quod non sit suum, sed patris, vt hic quando mater agebat, tunc dicitur patris, et non suum. hoc dicit. in lege iulia. de acquirend. heređi. et ibi probatur. in. l. cum antiquioribus. de iure deliberand. in. l. si filius, qui patri. de vulga. in repetitione sua. ⁊. l. patris. eodem titulo. de vulga. ita dicit fere hunc. §. intelligendum. ¶ Testamentum, 4 ⁊ pupillarem substitutionem. que † est testamentum filii. ¶ Hoc fecit. aut ergo mater conqueritur de filio: et non potest. quia filius non fecit, sed pater. conqueretur de patre: ⁊ idem quia pater in nullo sibi tenebatur. ¶ Patris frater. qui dicebat turpem personam substitutam. ⁊ sic sibi debuisse relinqui legitimam de bonis filii. sed non, postquam pater fraterq̃ suus testamentum fecit: sed non admittitur. nam aut conqueritur de fratre patreq̃ pupilli: et non potest. quia non testabatur de bonis suis, sed impuberis. Aut de pupillo: et idem, quia pupillus in nullo sibi tenebatur: vt supra eodem. l. prima. Frater impuberis. scilicet exheredatus in testamento patris, qui dicebat substitutionem inofficiosam: quia turpis persona substituta, scilicet excluditur ea ratione, quia mater. et sic bona remanebunt penes substitutum. Si tamen vult

querelare

querelare testamentum patris, in quo exheredatus est, et in quo pupillaris substitutio continetur. Unde admittitur. et si obtineat et rescindat, in totum rescinditur etiam substitutio pupillaris. et bona deuenirent ad eum abintestato. Sed si pro parte remanet substitutio, et etiam bona pupilli penes substitutum Si patris. s. testamentum. ¶ Non dixit. s. inofficiosum. Sed si in patris: scilicet testamento. ¶ Obtentum est. scilicet in querela. ¶ Nec hoc. s. pupillare testamentum. ¶ Ualebit. quia rescisso paterno, rescinditur pupillare. ¶ Nota, † quod pupillaris expressa, excludit matrem: secus in tacita, que non admittitur secundum aliquos aliquo modo. Alij et verius dicunt, quod admittitur sed non habet effectum: quia matre mortua venit substitutus vigore tacite pupillaris. quod non faceret si nullo modo comprehenderetur: vt est casus singularis in. l. final. in. §. final. de institutio. et substitutio. Et nota quod hoc verum in tacita verbis et mente: secus si verbis tacita, mente tamen expressa: vt in compendiosa: quia illa excludit matrem, vt est casus in. c. si pater. de testamen. libro sexto. et. l. lucius. de vulga. ¶ Item nota, quod ista substitutio pupillaris conseruatur per aut. ex causa, secundum Dynum in. l. prima. de vulga. et pupilla. licet quidam contra. quia licet per illam authen. conseruentur legata, illa † tamen possunt esse sine testamento: substitutio autem non. Sed communis opinio est, quod imo conseruatur per dictam authen. quia etiam conseruantur tutele, que non possunt fieri nisi in testamento. ¶ Item † no. hic secundum Bartolum, quod pater turpis persona non potest substituere filio pupillariter. quia sicut remouetur ab administratione eius in vita: quia pater vilis actionem de dote intentare non potest: vt. l. soluto matrimo. tit. solut. matri. ita et in morte sibi remouetur. ¶ In gloss. prima an admittatur variatio: doctores ponunt in. l. j. C. de furt. et multi distinguunt quod aut circa diuersos, et admittitur, licet iste text. modicum faciat. aut circa idem: et tunc aut in eadem instantia, et non potest. aut in diuersis: et tunc aut obtinuit: et non potest variare. Aut succubuit: et potest. vt. l. emilius. §. idem quesiit. de liber. legat. dic tamen vt ibi. ¶ Item nota si. huius glo. melius declarantem vtrum sit testamentum patris, vel filij, quod alia. et Bal. semper alleg. In gloss. final. que † est ratio quare testamento rupto per querelam, omnia rumpuntur: secus per contrata. quia querela est remedium iuris ciuilis: et potest facere desinere esse heredem: secus in contratab. que est de iure pretorio. pro quo vide gloss. in. l. in substitutione. de vulga. et. l. ex duobus. in gloss. alleg.

Summarium.

1. Legitimam relinquere ffforum tempore num satis fuerat quoquo relicti titulo?
2. Donatio mortis causa num in legitimam computetur? Et quid in donatione inter viuos,
3. Legitimam si mortis causa filio pater donet, num posset filium postea efficaci testamento causa non inserta exhæredare? Et exhæredationem etiam hodie sine causa quandoque valere. numero sequen.
5. Lagata ac mortis causa donationes hodie equiparari.
6. Legata hodie in legitimam imputari, qualiter intelligendum sit?

§. Si quis mortis Si filius habeat tantum, quod sufficiat ad legitimam per donationem causa mortis, non potest habere querelam. hoc dicit. Gloss. dicit quod hodie hoc non sufficeret: quia debet habere iure institutionis: vt in. §. aliud quoque capitulum. et sic innuit, quod † secundum ista tempora non requirebatur institutio, sed poterat relinqui quoquo relicti titulo: quod est falsum. nam etiam secundum ista tempora, debebat filius heres institui, vel exheredari. al's erat testamentum nullum: vt. l. gallus. §. in omnibus. de liberis et posthumis. vnde dicebatur preteritus etiam si per fideicommissum relicta erat hereditas, et poterat dicere nullum, vel intentare contratabu. tanquam preteritus: vt est casus in. l. ita tamen. §. qui rogatus. ad trebel. et nota. C. eo. l. sancimus. §. cum aut. Unde oportet te intelligere istum textum. quod iste filius, cui facta erat donatio fuit postea exheredatus: vel fuit sibi relictum aliquid iure institutionis. nam † tunc computabit sibi in legitimam illam donationem: et si non sufficiet aget ad supplementum: vt. j. e. si no mortis. Quod intelligo verum etiam secundum ista tempora, vt ibi dicam. donatio vero inter viuos similiter imputatur in legitimam, si sumit effectum post mortem: vt quia facta filio in potestate: vt. l. filium, quem habentem. C. familie ercisc. Si vero sumit effectum in vita, vt facta filio emancipato: tunc no imputatur, nisi sit dictum expresse. ita intelligitur dicta. l. si quando. §. et generaliter. et. l. sancimus post princip. C. e. et ita fecit Accursius, cum emancipauit filium suum. de hoc per Cynum in dicta. l. filium. et per Bartol. in. l. in quartam. ad legem falcidiam. ¶ Et nota † quod puto, quod etiam hodie remaneat secundum verum intellectum iste. §. s. quod si pater filio donaret legitimam causa mortis, quod sufficiat ipsum postea exheredare, etiam sine causa: et valebit testamentum, postquam habet legitimam: quia tunc requiritur causa, quando nihil habuit. Nec obstat. §. aliud quoque capitulum. vbi videtur expresse dici. quod non sufficiat donatio, sed requiratur institutio: quia illud est verum, nisi exheredetur etiam sine causa. Nam † et al's valet etiam hodie exheredatio sine causa, vt not. in. l. cum filio. de vulga. et pupilla. et. C. e. l. filia matrem. et ita tenui in repetitione. l. filio preterito Tholose, et Auenione, vt dictum est. et vide. l. etiam. §. si ex debita. et. l. si vero. §. j. de bon. liber. et. l. sequens questio de le. ij. et. l. si patronus testamento. in principio. de bon. liber. ¶ Contra premissa oppo. dictum est. s. quod donationes causa mortis computantur in quartam. Contra etiam, legata non computantur in quartam. probatur secundum ista iura, quia filius agnoscendo qualecunque legatum, etiam minimum excluditur a querela: vt. l. si is qui. §. final. j. e. cum similibus. ergo non computatur in quartam. Si enim computaretur, ageret ad supplementum. Sed ita est. quod † legata et donationes causa mortis equiparantur: vt. l. etiam. §. si ex debita. de bo. lib. et. l. fin. de donatio. causa mor. igitur concluditur. quod sicut donationes causa mortis computantur in quartam ita et legata. ¶ Solu. dico quod legata et donationes causa mortis in hoc differunt: quia donatio causa mortis fit volen. et accipien. l. inter mortis. j. de donatio. causa mortis. et ideo ex quo scienter aliquid capit, videtur renuntiare querele: secus tamen in legatis, que fiunt surdo et absenti: vt. l. cum pater. §. surdo. de legat. ij. et ideo nisi legatum post mortem agnoscat, non videtur renuntiare querele. Sed dices tu, idem est in vtroque: quia ex quo agnouit, non agit querela. respondeo. quod non: primo dictum est, quia vbi quis accipit donatio. causa mor. videtur iudicium testatoris approbare, quantum ad hoc, vt non habeat querelam: non tamen in totum approbat, quando postea possit agere ad supplementum quarte: secus tamen in legato. quia illud agnoscitur post mortem, et scitur tota voluntas testatoris. et ideo agnoscendo videtur omni iuri renuntiare. quod secus est in donatione causa mortis. vbi eligitur quedam media via: vt dictum est. Hodie † tamen imputantur legata in quartam: vt. l. omnimodo. C. e. quod intellige si aliquid sibi relinquatur iure institutionis, per ea que dixi in. l. si filius qui in potestate. de liberis et posthumis. Sed vna. l. est que interturbat spiritum meum. l. si meuio. §. j. de bon. liber. vbi videtur probari, quod legatum etiam iure isto computetur in quartam: quia si acceptetur, et non sufficiat, agitur ad supplementum. Sed dic, quod illa loquitur in contratabu. que competit patrono qui non potest agere preteritus, nisi ad quartam suam duntaxat: et ita non reducit ad causam intestati omnimodo: vt. l. pantonius. si quis a pa. fuerit ma. et. l. si cum patrono. de contratab. hic vero loquitur in querela, que reducitur ad casum totaliter intestati si agatur simpliciter. ¶ Sed contra premissa oppo. quod imo eoipso, quod quis disponit de sua re videtur reuocata donatio causa mortis. vt. l. non omnis. et quod ibi not. si certum petatur. et etiam si obligetur. argumen. in. l. in fideicommis. et. l. xj. §. si rem. de legatis. iij. Sol. illud est verum vbi fit certa dispositio sup re vel rebus causa mortis donatis. secus si no super illis, licet fiat alia dispositio. vt probatur in. l. sequens questio. de lega. ij. tene menti ista. quia non reperies scripta. Paulus.

Summarium.

1. Substitutio pupillaris num grauamen dicatur?

§. Si quis impuberi. Per pupillarem substitutionem non videtur filius grauari: et ideo non habet querelam. hoc dicit. Secus si per fideicommissum. quod dic vt plene not. C. e. l. ex tribus. ¶ Impuberi. institu-

to etiam in sola legitima. ¶ Querelam. videbatur contra: quia secundum ista tempora dabatur querela etiam illi, cui relinquebatur legitima si postea grauabatur in ea. vt di. xi. s. e. l. j. sed verum erat si per legatum vel fideicommissum: sed 1 †pupillaris substitutio non dicitur grauamen, sed prouisio filij, que potest fieri etiam in legitima. sed fideicommissum vel legatum non: vt. l. quoniam. C. e. z. l. coheredi. §. cum filio. de vulga. z pup. Paulus.

§. **Quoniam autem.** Quarta ps ei', quod quis habiturus est abintestato, dicitur legitima excludit querelam, si sibi relinquatur. hoc primo. Item exheredatus, qui non admittitur, sed admitti speratur facit partem alteri exheredato, vt non admittatur ad querelam: nisi pro portione, quam esset habiturus abintestato. hoc secundo. Et inter descendentes fit successio in stirpes, non in capita: quia tantum habebant plures descendentes ex vno pro legitima sua, quantum debuisset habere ille a quo descendunt. hoc tertio z vltimo. Sufficit. s. si relinquatur. Exheredati. Et vnus agit qrela, alter tacet: qz pro qta pte agit Sextuncia. i. dicere, q si illi, qui solus descēdit ab vno relinquatur sextuncia. i. vncia cum dimidia excluditur a querela: sed in alijs tribus, qui descendunt ab altero, si cuilibet eorum relinquatur semiuncia similiter excluditur a querela: quia inter omnes tres non debent habere, nisi vnciam cum dimidia: sicut pater eorum, si viueret. de qua quemlibet ipsorum tāgit media vncia.

Summarium.

1 AEs alienum legitima potentius est.
2 Filius in bonis paternis creditoribus hæreditarijs an præferendus sit?
3 Relicta pro resarciēdis restituēdisque vsuris & male ablatis, æs alienum dici. Et vsurarium & hominum & Dei debitorem esse.
4 Sepulturæ humanitas maior, quam debiti naturæ.
5 Libertates legitima fauorabiliores. Et an legata ad pias causas legitimam minuant. & quæ dicantur pia legata?
6 Falcidia iure institutionis, an de libertatibus detrahi queat?
7 Falcidiam in legitimam imputari. Et an duas filius detrahat quartas?
8 Cautela filio instituto, cui nihil ex institutione commodi futurum est, vt testamentum impugnans vt abintestato ad hæreditatem perueniat, in edictum, si quis omissa caus. non incidat.
9 Pater in legandis libertatibus, an possit filij legitimam in totum tollere? Et an ea saltem statuto tolli queat?
10 Substituti datio sui hæredis existentiam tollit, facitque vt liberum sit suo ab hæreditate abstinere. & de necessario voluntarium hæredem facit.
11 Querelam instituto aduersus vulgariter substitutum quādoque dari.

§. **Quarta autem.** Legitima intelligitur deducto ere alieno et funeris impensa, z seruis libertate donatis. z ex causa grauaminis filius insolidum institutus, potest repudiare, z habet querelam contra sibi vulgariter substitutum. z non incidit in edictum, si quis omissa causa testa. si repudiat ex testamento, z recepit abintestato: quia non facit in fraudem legatorum, sed vt patris fraudem excludat. h. d. Bartol. et est scrupulosus. §. tamen vtilis. Et diuiditur. Nam primo querit, vtrum es alienum z funeris impensa de patrimonio deducantur. z dicit q sic. vnde filius de residuo tantum debet habere quartam. vt si erant in bonis. ccc. z es alienum cum funeris impensa ascendebant ad centum: deducuntur de patrimonio centum. z sic non valeret patrimonium, nisi ducenta: de quibus debet habere quartam, scilicet 1 quinquaginta. hoc primo. ¶ Nota† gloss. q legitima es alienū est potius, quam debita iure nature. contrariū videbatur: qz etiā legitima dicitur debita, sicut es alienū: vt. l. cum ratio. ff. de bo. dam. tamen hic probatur, q non est ita debita: quia preualet es alienum. Et ideo glo. dicit in. l. cum emancipata. C. de iur. z fac. igno. q legitima non dicitur debita, sed quasi debita: vt. l. fin. in princip. de cura. furio. z hic probatur. ¶ Ex hoc etiam sequitur, q si tantum esset in ere alieno, quantum in bonis, filius nihil dz habere pro legitima. per quod videtur, q ipsius preteritio vel exheredatio tunc non noceret: quia pater non delinquit non re- 2 linquendo sibi legitimam, quam habere non debebat. Tu† dic contra. quia saltem filius prefertur creditoribus in bonis paternis: quia potest retinere bona, z offerre debitum propter affectionem forte, quam habet ad bona, que fuerunt antecessorum suorum. Et ideo saltem ratione affectionis debebant sibi relinqui: al's habebit querelam, vel contrata. vel dicet nullum. Probatur in. l. libertus qui soluendo. ff. de bo. liber. que. l. est singula- 3 ris. ¶ Item† adde q etiam illa, que testator relinquit restituenda pro vsuris, z male ablatis, dicuntur es alienum, z debent de hereditate primo deduci, quam legitima deducatur. Ideo quia pro qualibet est debitor Dei z etiam hominum: licet ignorentur qui sunt. xiiij. q. ij. pro obeuntibus. ita consuluit excellens doc. Federicus de senis, consil. ccxliij. z est valde menti tenendum. ¶ Itē not. q si in hereditate non essent nisi decem floreni, z illi sint necessarij pro sepultura testatorum, non potest filius de illis petere 4 legitimam, z relinquere patrem insepultum. quia† maior est humanitas sepulture, quam debitū nature. hoc probat hic. ¶ Secundo queritur in ver. Sed an z libertates. quid de seruis, quibus est relicta hereditas, vtrum deducantur de patrimonio, sicut es alienum. z hic quinque facit. Primo format. q. quando extraneus est institutus insolidum, filio vero est aliquid relictum pro legitima: quod sufficit, si serui non deducantur: sed si deducantur, non sufficit. secundo antequam ad istam respondeat, format eandem. q. in alijs terminis, scz quando ipse filius fuit insolidū institutus, z multis seruis relicta libertas, qui si computētur in primo data libertate, non remanet sibi tantum, quod sufficiat ad legitimam: vtrum tunc filius habebit querelam. tertio ad vtranque questionem respondet. quarto ex responsione secunde qōnis mouet vnum inconueniens. quinto ad id inconueniens dat remedium. secunda ibi. z nūquid. tertia ibi, potest dici. quarta ibi, cum igitur. quinta ibi nisi forte. ¶ Queritur igitur de primo, si sunt. ccc. in bonis, z tot serui, qui valent centum, quibus omnibus est relicta libertas, et extraneus institutus: filio vero sunt relicta quinquaginta. Certe si serui computentur in patrimonio cum valeat patrimonium. ccc. filius non habet legitimā. quia deberet haberet septuagintaquinque de. ccc. Et sic habebit querelam z rescindet testamētum z libertates: sed si serui deducantur, cum nō remaneant, nisi ducenta, reperit se habere quartam de ducentis. z sic non habebit querelam. Queritur quid iuris? Respondet iuriscons. in vers. potest dici, hoc modo scilicet, quartam detrahendam deductis libertatibus. hoc est dicere q ad hoc q sciamus, an habeat quartam iste filius, debent deduci de patrimonio dicti serui, z videre deinde an de residuo ha- 5 beat quartam in casu igitur isto, si hoc fiat, iam reperitur filius habere quartam. ¶ Nota† igitur libertates esse magis fauorabiles, quam legitima: quia legatum libertatis simile est patri. nam seruitus morti comparatur. z pium est reducere quem de morte ad vitam. per quod videretur, q verū esset de legatis relictis ad pias causas, puta pauperibus. vel in legato alimentorum vel legato dotis: omnia enim ista sunt pia, sicut libertas. bene viderentur deduci de hereditate antequam legitima filij. z q nō deberent defalcari ad supplementum legitime, contrarium est verum: quia legitima prefertur his legatis. ita intelligitur glos. s. e. l. papia. §. si Imperator. que dicit patrem non posse relinquere Deo, z sic ad pias causas in preiudicium filij. quod tene menti. fauorabilior enim est libertas, per quam quis de morte reducitur ad vitam, quam ista legata, per que prouidetur, q quis non moriatur. nam z aliunde forte posset ei prouideri, ne moriatur, quam per ista legata. sed seruo nō potest prouideri, vt reducatur ad vitam, nisi per libertatem relictam. ¶ Sequitur versiculus. et nunquid. z hic stat tota difficultas. hic format eādem. q. in alijs terminis. s. cum filius sit insolidū institutus. Pone in patrimonio valente. ccc. vbi erant tot serui, qui valebant quinquaginta. quibus omnibus est relicta libertas. vnde si liberentur nō remanet filio legitima, que est quarta pars de. ccc. si serui computentur in patrimonio z sic lxxv. sibi vero non remanent nisi quinquaginta, vnde aget querela. sed si deducantur, non solum remanet legitima, sed totū: qz deductis seruis, non censetur valere patrimoniū nisi qnquaginta de quibus quarta pars sunt. xij. cū dimidio que sola debuisset habere filius, si alter fuisset institut'. nunc autem non solum. xij. tantum habet, que sunt quarta pars patrimonij, sed etiam quinquaginta, que sunt totum patrimonium. Queritur quid iuris? iurisconsultus arguit, q non habet querelam per talem rationem. licet omnibus seruis sit relicta libertas, tamen filius, ex quo est institutus potest detrahere falcidiam de legatis iure institutionis. que falcidia est quarta pars totius patrimonij: z sic de omnibus. ccc. ista vero falcidia computatur in debita iure nature. Nam qualitercunque filius habeat quartam partem bonorum, sufficit. quia non debet habere duas quartas. sed hic per falcidiam iure institutionis, habet quartam

quartam omnium.ccc.ergo non potest conqueri. Sed iurisconsultus dicit, ꝙ ista ratio nihil valet: quia † falcidia iure institutionis nō detrahitur de libertatibus. quia non possunt liberari pro parte. ⁊ pro parte non. ⁊ ideo soluit questionem, per aliam rōnē meliorē in deducendis libertatibus quartam detrahēdā. ⁊ si vis scire, an habeat quartā partem deducas libertates: ⁊ tūc illud quod remanet censetur patrimonium. filius autem iste nō solum quartam eius quod remanet habet, sed totum: ergo non potest habere querelam. h. d. ¶ Pone ꝙ filius non potest detrahere duas quartas, vt hic dicam. glos. dicit, ꝙ iste tex. corrigitur: quia non potest hodie pater filium grauare in legitima. ⁊ si grauat tollitur grauamen: vt in auf. de trien. ⁊ semi. §. prohibemus. vbi tenet idem glo. ꝙ hic. sed certe de libertatibus nihil dicitur ibi. nec videtur hoc verū: quia Iustinianus introducit ꝙ tunc grauamen tolleretur: quando ratione illius poterat agere querela: ⁊ hoc ad tollendum materiam subuertendorum testamentorum: vt patet in. l. quoniam in prioribus. C. e. sed qñ grauabatur per libertatem, non poterat agere querela: vt hic. ergo videtur ꝙ nihil immutatum: secus esset, si nihil esset in patrimonio, nisi serui: quia non posset omnibus hodie relinqui libertas in preiudicium filij. quoniam tunc etiam olim competebat querela: vt. j. versicu. proxi. ¶ Ultimo † not. ꝙ falcidia imputatur in legitimā: ⁊ sic nō potest filius detrahere duas quartas. facit. j. e. l. §. si quis impubes. ⁊ dicā in. §. meminisse. ¶ Itē gloss. propter dictionem, cum, reddit tex. scrupulosum. nam sufficiebat dicere, si quis. sicut si cum quis. vnde aliqui dicunt, ꝙ superfluit illa dictio, cum, aliqui transponunt eam ad versicu. falcidia autem. dicentes, si cum. i. quando quis ⁊c. legentes interrogatiue ⁊ suspēsiue vsq; illuc, qui habet falcidiā. sed idē est sensus. ¶ Sequitur versiculus. cum igitur. hic est quarta pars, in qua ponitur inconueniens quod resultat ex predictis. nam si pater potest dando libertates minuere patrimonium, ⁊ per consequens legitimā. nec filius de hoc posset cōqueri, vt dictum est, sequetur ꝙ poterit filium hoc modo defraudare tota legitima: puta, si non sunt in hereditate, nisi serui. nam dando eis libertatem, dicetur nihil esse in patrimonio: et sic filium nihil debere habere pro legitima, quod est iniquum. ¶ Sed respondetur, ꝙ † hoc casu postꝙ pater vult filiū ex toto fraudare: filius potest conqueri. ⁊ remedium est, vt si ipse non sit in potestate constitutus, repudiet hereditatem ex institutione. nam tunc si quidem habet substitutum vulgarem, qui velit adire, intentabit querelā contra ipm, per quā rescindit institutiones ⁊ libertates. Si vero substitutum non habet, recipiet hereditatem abintestato, ⁊ legata libertatum euanescūt. nec potest dici, ꝙ incidat in edictū, si quis omis. caus. testa. quia hoc non fecit in fraudem legatorum. quo casu loquitur ille ti. sed fecit ad excludendum fraudem patris, ꝙ facere potuit impune. hoc dicit. ¶ Nota gloss. ꝙ † licet pater possit legando libertates diminuere filio legitimā vt. s. versiculo proxi. non tamen potest ipsam ex toto tollere. Et sic facit optime pro opinio. illorum, qui dicunt, ꝙ per statutum non potest tolli ex toto legitima filij: sed diminui sic. de quo per Cy. C. de mino. l. sancimus. et per Dyn. in. c. indultum. de regu. iuris. ¶ Item facit contra illos, qui dant remedia qualiter pater possit defraudare filium legitima: quia fraude reperta, nihil proderit cautela. de quo per Dyn. in. l. hereditarium. de bo. authoritate iudi. possi. ⁊ in. l. non vsq;. si quis a paren. fue. manu. per Ber. ⁊ per Hostien. in. c. raynutius. ⁊ raynaldus. de testa. ¶ Item not. dum dicit, si non fuit in potestate. nam si esset. talis repudiatio sibi non prodesset: quia cū sit suus ⁊ necessarius per repudiationem non desinit: vt. l. j. §. qui sunt in potestate. si quis omis. causa testa. vnde illa existentia sui heredis confirmat libertatem: vt. l. cum quasi. §. sed si quis. de fideicommis. liber. et hoc verum, quando non habet substitutum vulga. nam † tunc datio substituti tollit existentiam sui heredis, ⁊ sic prodesset repudiatio. ⁊ est ratio: quia dando substitutum, dat sibi licentiā abstinendi. ⁊ facit eum de necessario voluntarium, fm gloss. hic positam, quam perpetuo tene menti. quia semper alleg. ⁊ est de hoc casus in. l. si filius heres. de lib. ⁊ post. et vide que ibi dixi. et hoc dicit gloss. in effectu vsq; ad versiculum. querelam instituet ¶ Ultimo † not. ꝙ instituto datur querela, quando grauatus est in legitima contra substitutum vulgarem, sicut datur cōtra coheredem: vt colligitur. j. in. §. vnde si quis. Nam isti equiparantur: vt. l. si titio ⁊ meuio. §. iul. de leg. ij. olim ergo sicut competebat querela exheredato: ita ⁊ instituto, ⁊ in legitima grauato: vt dixi. s. l. j. licet gloss. ab illo versiculo vsq; in fi. multum in hoc laborat, licet non expediebat. hodie vero non procederet cōsilium huius. l. quia cum pro tali grauamine possit agi querela, vt hic: remouebitur de legitima. vt. C. e. l. quoniā. secus in casu, qui est. s. §. proximo. Paulus de Castro.

Summarium.

1. Testatoris iudicium non videtur approbare, qui ab legatarijs aliquid accipit.
2. Nummum recipiens ex testatoris iudicio, an querelam, & ius ad supplementum agendi perdat?
3. Conditionis implendæ causa datum, in legitimam num hodie imputetur?

§. Si conditioni.

Si filius aliquid percipiat ex iudicio testatoris, etiam gratia conditionis implende, perdit querelam, quā habet, vel habiturus erat, siue ab herede, siue a legatario percipiat. h. d. ¶ Et intellige duobus modis. Primo in filio exheredato, vt sentit prima gl. ⁊ tunc puto ꝙ hodie corrigatur in hoc, quod dicit de legatario: quia legata remanent hodie firma. per auf. ex causa. Recipiendo † a legatarijs, non videtur approbare iudicium testatoris. quia. l. approbat quo ad legata: et non ipse. Nam ⁊ si vellet reprobare, non posset. Preterea etiam rescisso testamento per querelam, cum ipse succedat abintestato, legatarij deberent implere conditionem in persona. ergo si primo recipit, non renuntiat querele. ⁊ hec est ratio demonstratiua. secus esset si reciperet ab instituto: quia per querelam potest institutionem impugnare: vnde † recipiendo etiam vnum nummum perdit querelam: vt hic. vel dicas, ꝙ agat ad supplementum: quia illud nō competit exheredato, sed instituto. istud est nouū ⁊ credo verissimum. ¶ Item secundo intelligitur in filio instituto in minori parte, ꝙ sit legitima: qui habebat olim querelā, Sed tunc hodie corrigitur: quia agit ad supplementum: vt. l. omnimodo. Item, quia licet olim recipiendo datum gratia cōditionis implende perderet querelam, vt hic: tamen ius agendi ad supplementum hodie non perdit: vt. l. si quando. §. ⁊ generaliter. C. e. ⁊ in auf. vt cum. de appella. cog. §. ceterum. ¶ Tertio, † quia olim datum gratia conditionis implende, imputabatur in legitimam, vt hic. Sed hodie non: sed petet suppleri de ipsis rebus hereditarijs. ⁊ illud quod capit gratia conditionis, habebit precipuum: vt. l. sancimus. §. repletionē. C. eo. ⁊ fm istū intellectum procedunt gloss. due iste, que aliter facerent te vacillare. Uel dic, ꝙ nec etiam olim imputabat in legitimam datum causa conditionis implende. nec propter hoc excludebatur a querela: sed quia recipiendo: iudicium testatoris approbabat vt notat gloss. que incipit. nisi.

Summarium.

1. Legitima de rebus hæreditarijs hodie detrahi debet.
2. Hæres olim de restituēdo grauatus, quatenus restituere cogebatur?
3. Filius legitimam & fructus eius fforum tempore habere debebat, idq; in omni quarta generale.
4. Filius in proprietate institutus, an possit in vsufructu omnino grauari?
5. Legitima alij accrescit, quando alterius pars diminuitur.

§. Unde si quis.

Filius grauatus ⁊ restituturus ad certū tempus fructus medij temporis in legitimam computat. h. d. Bartol. ⁊ intellige de quarta trebellianica que imputatur in legitimam: et etiam in eo, quod sibi deficiebat ad legitimam. nam de vtraq; hic loquitur. sed primū de trebel. corrigitur per. l. iubemus. C. ad trebell. quia detrahitur de bonis hereditarijs statim per filios primi gradus, siue sint rogati sub conditione, siue ad certum tēpus, quicquid glo. hic dicat. pro quo facit glo. j. e. l. §. meminisse. in fine magne glo. Ratio quia imputatur in legitimam, ⁊ ideo censetur eodem iure, inꝙ̄tum loquitur de legitima dupliciter corrigitur. Primo †, quia ipsa legitima debet hodie de ipsis rebus hereditarijs detrahi: vt. l. sancim⁹. §. repletionē. C. e. ¶ Itē quia non expectatur hodie, vt currat tempus, ⁊ sic percipiatur furctus pro legitima: vt hic dicitur. nam per hoc patet, ꝙ † olim tenebatur heres in toto eo, qd erat rogatus, restituere: nec deducebatur de legitima: sꝫ hodie statim deducitur. Et debet ipsam habere pure: vt. C. e. quoniam in prioribus. Ex quo sequitur, ꝙ de ipsis rebus hereditarijs deducitur, nec expectatur lapsus tēporis, de quo vide per Cy. in. d. §. repletionem: vbi declarat istū

§. ¶ Ex semisse. cui tamen abintestato debebantur octo vncie: quia succedebat cum nepte ex altero filio, cui nepti debebatur tertia pars, ꝛ accrescebat isti filio. vnde legitima de octo vncijs erant due vncie, que dicebantur sextans. i. sexta pars totius hereditatis. quia diuisa in sex partes quelibet pars cōtinet duas vncias. Si ergo rogatus restituere semissem, pro trebellianica non potest detrahere nisi quartam partem semissis, quem rogatus est restituere. que est vncia cum dimidia adhuc: ergo restat sibi pro supplemento legitime media vncia, quam retinere non poterat ex trebelliano. et ideo volebat intentare querelam contra coheredem: quod videbatur olim posse propter grauamen. sed dicit contrarium. quia cum istud grauamen sit positum ad tēpus, non est sibi preiudiciale: cum possit interim recipere fructus, de quibus sibi satisfaciet. h. d. Sextans. i. due vncie. Hereditatem. i. illum semissem. Debitam portionem. i. totam legitimam ꝛ eius fructus. Nota †, ꝙ etiam isto tempore filius debebat habere legitimam ꝛ fructus eius, quod est generale in omi quarta: vt. l. ꝙ de bonis. §. fructus. ad leg. falcid. ꝛ. l. mulier. §. si heres. ad trebell. poterat tamen hoc tempore de fructibus fraudari, quādo sibi relinquebatur de proprietate, quam debent habere: vt si instituebatur insolidum etiam poterat legare alteri vsufructum bonorum: vt. ff. de vsufru. l. omnium. ꝛ de vsufruct. legat. vx. mee. ꝛ sic interim habebat nudam proprietatem. quod † hodie correctum est, vt saltem quo ad legitimā, non possit vsusfructus legari: vt in auth. de trien. ꝛ semis. §. prohibemus. ꝛ no. in dicta. l. omnium. et dicta. l. vxori. ¶ Not. glo. primam, que continet vnum bonum dictum. s. ꝙ † quando alteri pars diminuitur legitima alterius crescit. de quo dicam in. l. si pars iudicantium. ꝛ dominus Bald. dicit ꝙ continet meram dulcedinem. Paulus.

Summarium.

1 Remedia contraria sub conditione proponi simul posse.

§. Si quis irritum.

Duo remedia contraria non possunt simul proponi, etiam alternatiue: sed debet quis alterum eligere. h. d. multū not. Sed † sub cōdōne pñt proponi, vt not. in. l. j. C. quando prouo. non est necesse. vbi possum dicere sententiam nullam: ꝛ si qua est appello. facit. c. constitutus. de resti. in integ. ꝛ quod no. C. loca. l. conductorem. ꝛ. ff. de actio. emp. l. j. in princ. secundum Bart. sed hic non ponitur disiunctiua libelli, sed disiunctiua legis. nec ponitur inter duo contraria: sed inter compatibilia: dum dicit irritum vel ruptum. sed cum subditur vel inofficiosum ponitur copulatiua. vnde non proponebantur disiunctiue, sed copulatiue. si vero disiunctiue, forte admitteretur: nisi propter incertitudinem repellatur.

§. Si filius.

Querela potest proponi per filium in modum exceptionis: sed tunc dꝫ in ea concludere ꝛ petere rescindi testamentum, sicut si proponeret per modum actionis. h. d. not. adde. l. nec non. §. exemplo. et quod ibi not. ex quibus cau. maio. ꝛ. l. si preteritus. ff. de contrata. ꝛ quod not. per Bartol. in. l. nam ꝛ postea. §. si minor. de iureiuran. Paulus.

Summarium.

1 Sententia ffforum iure an in absentem actorem ferri potuit? Et quid hodie?
2 Sententia, quando quis veniret puniendus in alio, quam in quo sententia ferretur, vt pœnam euitet, quod remedium subsit?
3 Fisco applicatur, quod ab indigno aufertur.
4 Quartæ duæ num hodie detrahi possint.

§. Meminisse.

Succūbens in querela per sententiam latam contra ipsum presentem perdit illud, quod ex testamēto percepturus erat ad sui commodum, ꝛ applicatur fisco: secus si percepturus erat ad commodum alienum, vel contra eum absentem lata sit sententia: vel ante ipsam sententiam destiterit. h. d. ¶ Et si absente. sꝫ † qñ poterat sententia ferri in eius absentia: cum esset actor, secundum ista tempora: vt. s. titu. j. l. ꝛ post. §. j. dic ꝙ se absentauit post ꝯclusionem in causa: vt. l. q̄uis indubitati. ꝛ quod ibi not. C. de adulte. non ergo videtur bona ratio gloss. ꝙ ista sententia lata contra absentem videatur ex defectu probationum in casu isto: quia post conclusionem in causa, hoc nō potest dici. ꝛ ideo dic quia grauatur in vno, releuatur in alio. Est † ergo remediū, vt cum quis propter sententiam latam contra eum puniendum in alio, q̄ in quo lata est, se absentet, cum iudex vult ferre sententiam: et euitabit penā. quod est mirabile. sed si constaret de fraude vere vel presumptiue ibi: hoc non prodesset sibi. argumen. s. de transac. l. cum hic. §. si lis. ꝛ. ff. de rei ven. l. in fundo. ¶ Opp. quia hic dicitur ꝙ vsqꝫ ad sententiam licitum est penitere. contra de. l. j. C. de plus peti. ꝛ. l. libertus. s. de in ius vocan. ¶ So. aut quis punitur in eo, quod petit: ꝛ tunc ante litis contest. penitere potest: vt in contrario. aut in alio: ꝛ vsqꝫ ad sententiam, vt hic. ¶ Item † nota ꝙ id quod aufertur ab indigno applicatur fisco. pro quo. l. Claudius. ꝛ. l. mulierem. ff. de his quibus vt indignis. que ita probant, sicut hic: licet glo. contra. pro quo. l. hereditas. C. de his quibus vt indig. ꝛ ibi plene per Barto. facit. l. j. C. de secundis nup. dic vt ibi. ¶ Item † not. glo. scilicet treb. de quest. an hodie possunt detrahi due quarte: quod est hodie expeditum iure canonico in. c. raynucius. ꝛ. c. raynaldus. extra de testa. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Quartam ad querelam excludendam vnam sufficere.
2 Exceptio, tibi nō competit querela, talis ve actio, in iudicij limine opponi potest ad agentē excludēdū. Et quid si in principio ad litiscontestationem impediendam non opponatur, num ad victoriam impediendam post opponi queat?
3 Exceptiones quæ ipso iure agētis intentionem non perimunt, sed elidunt, quando opponi debeant?
4 Legitimam æs alienum dici: & ideo filium in ea grauari nō posse.

§. Si quis impubes.

Qualitercunqꝫ filius habeat quartā excluditur a querela: sed si de facto fuit admissus, ꝛ succubuit: non perdit eam, si aliunde q̄ ex testamento habeat. h. d. ¶ No. † ergo ꝙ sufficit vna quarta ꝯcor. s. e. l. §. quarta. ¶ Itē not. † ꝙ ista exceptio tibi non cōpetit querela, vel talis actio, potest opponi in limine iudicij ad excludendū ageñ. ꝛ sic impediet litiscontest. facit quod not. C. de transac. l. vbi pactum. item si nō opponatur in princip. ad impediendum contestationem litis. potest opponi post ad impediendum victoriam: vt videtur ibi, ꝙ si egerit, nec obtinuit. quod est regulare in omnibus exceptionibus, que impediunt litiscontest. vt. ff. de condi. indebi. l. eleganter. §. si post. ꝛ ibi not. per Bartol. ꝛ in. c. j. de litis contest. lib. vj. Exceptiones † vero que non perimunt ipso iure intētionē ageñ. sed elidunt, vt pacti de non petendo, non possunt a princip. opponi ad impediendum litis contest. sed opponuntur ex postfacto: vt dicto. c. j. ꝛ. C. de prescrip. long. tempo. l. empto. ¶ Item no. † ꝙ legitima dicitur es alienum: ꝛ ideo non potest filius in ea grauari: vt plene not. C. e. ex tribus. per Cyn. non tamen proprie dicitur es alienum: vt dixi in. §. quarta. ¶ Item ꝙ vbi competit aliud remedium cessat querela. nam ad istam quartam diui pij, filius habet ꝯdictionē ex. l. s. de adop. l. si arrogator. per quā condictionem si consequetur illam solam quartam excluditur a querela per quam fuisset consecutus totum. quod est notādum. ꝛ in hoc stat virtus istius. §. quam nullus declarat. ¶ Diui pij, quam consequitur per condictionem ex. l. vt dictum est.

§. Si ex causa.

Rescisso testamento per querelam, rescindūtur omnia in eo relicta. ꝛ prestita repetuntur a soluente directa: ab obtinente vtili, saluo, ꝙ libertates, que semel cōpetierunt, si post quinquennium in fideicommissarijs agatur: sed directe bene reuocantur tunc. hoc dicit. cum. l. sequen. Iaco. raueñ. ¶ Suus heres. Sed nūquid tempus mortis inspicitur ad hoc, vt quis dicatur suus heres. vt inst. §. sui. de heredi. abintest. ¶ Solu. quando nullum est factum testamentum: illud est verum: sed vbi fecit testamentum non inspicitur tempus mortis, sed adite hereditatis: vt. l. si quis posthumos. §. si filium. de liber. ꝛ posthumis. Bonorum possessor. si erit ille, qui obtinuit. Hoc. s. bonorum possessor. se contendit, id est, dicit, vt est filius emancipatus, qui rescisso testamē to non est suus heres abintestato: sed habet petere bo. possessionem vnde liberi, secundum ista tempora: hodie admittitur de iure ciuili: vt in auth. de heredi. abintestato. §. nullā. fere. i. vt plurimum. ¶ In gloss. ibi, ipso iure. que non soluit. dic, aut in herede presente: et preiudicat. aut absente: et nō, quia presumitur pro absente: vt. s. §. meminisse.

Si pars iudicantium. Si sententie iudicum sunt difformes, preualet illa, que pro testamento fertur: nisi sit euidenter iniqua. Item qui cõsequitur legatum ex testamento ad sui commodum, repellitur a querela: secus si ad commodum alienum. hoc dicit. tota. l. non perdit legatum. & tene menti.

Summarium.

1 Testamento rupto non rumpi quæ ex testamento non dependẽt. Et quis inde effectus sequatur? Et quid in donatione causa mortis, nume. seq.

Etiam si. Succumbens in quarela nõ perdit illud quod extra testamentum capit. h. d. ¶ Nota † hic, ꝙ ea que ex testamento non dependent, testamento rupto non rumpuntur: sicut hic in donatione cã mortis. Et est effectus: quia ad illorum confirmationem non requiritur aditio hereditatis: secus si dependerent ex testamento: vt. l. eam quam. C. de fideicommiss. pro quo l. si quando. de lega. j. & † ideo hoc in donatione causa mortis: quia eam confirmando in testamento, videtur reuocare. & ita habet vim legati: vt. l. sequens questio. de lega. ij. et dicta. l. si quando. quod secus est si non esset confirmata: quia tunc peteretur per condic. ex. l. si quis a paren. que etiam locum habet in donatione cã mortis: vt est tex. cum glos. in. l. cum pater. §. meuio. de lega. ij.

Summarium.

1 Dolo qui non capit, capere videtur. Et petitio in non iure inefficax, in iure non præiudicat.

Nihil interest. Qui percepit commodum ex testamento per se, vel alium sue potestati subiectum: vel percipere potuit, sed fraudulenter omisit, repellitur a querela: secus si fuerit visus percipere, sed petitio non habuerit effectum. Item secus, si percipiat in consequentiam sine facto suo. h. d. tota. l. not. † ꝙ qui dolo non capit, capere videtur. ¶ Item no. ꝙ petitio inefficax in nõ iure, nõ preiudicat in iure. Paulus.

Summarium.

1 Frater si eam personam hæredem instituat, quæ alioqui abintestato ad hæreditatem ventura sit, vt porẽ filium vel nepotes infames, aut viles, an eius testamentum alius frater per querelam impugnare possit?

2 Clausula codicillaris num legata filio exhæredato confirmet? Et quid in præterito?

3 Legatum relictũ à filio præterito, num ab auth. ex cã confirmetur?

4 Legata ex clausula codicillari debeantur, an ex alia causa, multum referre.

Titia filiam. Clausula codicillaris nihil operatur, qñ testamentum rumpitur per querelam: quia idẽ defectus est in ea: que est in testamento: secus si testamentum deficit ex alia causa, que nõ subest in clausula codicillari. h. d. not. & vide quod plene not. per Bar. in. l. j. de iure codicill. & ꝙ plene no. de le. iij. l. etiam. ¶ Filio legatum dedit. & filiam aliam preteriit, vel exheredauit. & illa egit querela, & obtinuit eadem. Ista clausula codicillaris, que melius probatur hic, ꝙ alibi Bal. ¶ Credat. idẽ si non credat. vt. l. j. in fin. de lega. iij. nisi essent tales venientes ab intestato, quos si testator sciuisset se habere, eos instituisset: & tot legata forte non fecisset. nam tunc quo ad eos nihil operabitur illa clausula: vt. j. de iure codicillo. si is qui. & l. cum pater. §. cum existimaret. de leg. ij. facit. l. sicut certi. C. de testa. mili. & l. si cum vel in vtero. eo. titu. Bald. ¶ In gloss. soror. not. gloss. istam no. 1 ex qua singulariter infertur ẽm docto. ꝙ † si frater eam personã heredem instituat, que esset ventura abintestato ad hereditatẽ, puta filium vel nepotes infames, vel viles: ꝙ frater non potest eius testamentum querelare: vt in ista glos. in prin. & ita limitatur. l. fratris. C. e. tit. ꝙ tenent omnes docto. quod facit in argu. ꝙ si statutum dicat ꝙ filia non succedat patri, nec etiam fratri, ꝙdiu erit masculus: ꝙ si frater filium suum, vel fratrem, vel patrem turpes personas instituit, filia non venit obstante statuto: ita determinatur per istam gloss. not. quam tene menti. ¶ Sed 2 queritur: quia videmus hic, ꝙ † clausula codicillaris non confirmat legata filio exheredato. quid in preterito? dic breuiter, ꝙ si relinquantur ab ipso preterito, ꝙ non valeat: nec confirmantur per clausulam codicillarem: vt est casus in. l. ex filio. ẽm verum intellectum. j. de leg. iij. Aut fuerunt relicta ab herede: et valẽt, & prestabuntur per preteritum venientibus abintestato: vt. l. j. §. sciendum. e. ti. & iste est verus intellectus illius. l. secundum Bar 3 to. ¶ Sed † nunquid quando a filio preterito legatur, cõfirmatur per auf. ex causa. Certe Bartol. ibi tenet ꝙ non: quia non valet, & habetur pro non scripto. & illa auf. tantum confirmat legata simpliciter: non autem a preterito relicta: vt ibi in tex. & gloss. licet quidam ibi allegent eam: sed non facit secundum Barto. 4 ¶ Sed † ad quid est hodie hoc necesse scire: cum ex causa preteritionis vel exheredationis legata debeantur vt dicta auf. ex cã. respondeo illa tantum loquitur de legatis singularibus, sed per clausulam codicillarem quis videtur legare fideicommissum vltimo a venientibus abintestato: vt per Barto. in dicta. l. j. de iure codicil. ¶ Item refert in alio: quia si debeantur vigore illius auf. petuntur condictione ex. l. illa, que est stricti iuris. si vero petentur ex codicillis: petentur actione ex testamento. que est bone fidei, vel illi comparatur: vt. l. minorum. C. in quibus causis. in integr. restitutio. Paulus.

Summarium.

1 Quærelam præparasse non videtur, qui in ea intentata non perseuerauit.

2 Instantia, cui quis post renuntiauit, nihil operatur.

3 Quærelam, qua quis repudiatione est exclusus, per successionem non deferri.

§. Heredi eius. Qui a lite mota desistit, quærelam non trãsmittit. Bar. 1 ¶ No. ergo, † ꝙ non videtur querelam preparasse, qui non perseuerauit. facit ad not. in. l. si pecuniam. in princip. de condict. ob 2 causam. Bal. ¶ Item † nota ꝙ instantia cui quis renuntiauit. nihil operatur. per quod videtur, ꝙ interruptio prescriptionis facta per litẽ contestatã euanescat, si renuntietur liti. Bal. ¶ Sed dic, ꝙ hoc est verum si renuntietur liti & cause: secus si soli instantie. per gloss. ordi. C. de iudi. properand. §. & si quidam. circa 3 fi. §. super verbo iudicij. ¶ Item not. ꝙ † querela a qua quis per repudiationem est exclusus: per successionem nõ defertur. idem est si sit exclusus lapsu temporis, vel per sentẽtiam, aut alio modo. C. e. si quis filium. per successorium edictum autem nũꝙ defertur, nisi precedẽs totaliter sit exclusus: vt. s. e. l. pater filium. et j. e. suus. & sic deferuntur contrarijs modis. Paulus.

Summarium.

1 Iudicis sententia quando plus efficiat, quam testatoris factum?

2 Iudicium familiæ ercisc undæ, inter hæredes etiam diuerso iure venientes locum habere. Et quid in iure accrescendi.

§. Filius qui de. Si querela fuerit intentata contra vnum ex heredibus pro parte, pro illa tantum parte rescinditur testamentum, & sententia contra ipsum lata non nocet alteri coheredi. h. d. Et not. 1 casum in quo plus potest sententia iudi. ꝙ factum testatoris. quia iudex põt facere quẽ pro parte testatũ, & pro parte intestatũ. quod 2 testator non poterat. ¶ Itẽ † not. ꝙ iudiciũ famil. ercis. cõpetit inter hẽdes diuerso iure veniẽtes. s. heredẽ ex testõ, & abintestato sed ius accrescẽdi nõ hẽret locũ iter tales. j. de bo. po. sed ta. cũ prono.

Filio qui. Si vnus ex filijs exheredatis egit qrela pro parte sua tm̃, & obtinuit: non tenetur victoriam suam alteri filio communicare. h. d. adde. l. debitor. §. fin. j. ad senatuscon. trebell.

Summarium.

1 Secundus in data si aduersus beneficij possessorem egerit, & obti-

nuerit: an sententia priori in data præiudicet?
2 Testamenti iuris in contratabul. quæstio non fit, sed iuris eius qui præteritus est.
3 Sententia pro possessore lata, eum bonæ fid. possessorem censeri facit.

§. Contratabul. Pater qui contrata. inde bite intentauit, filijs testatoris venientibus, hereditatem cum fructibus restituere tenetur. Bar. vel sic. victoria superueniens in eo, qui debuit preferri: tollit victoriam eius, qui inordinate prelatus est. Bald. Et facit ad. q. † q̃ si secundus in data egit contra possessorem beneficij, et obtinuit: q̃ sententia non preiudicat priori in data: sed quandocunq; obtineat recuperabit beneficium cum fructibus. Et aduerte. nam prout loquitur de patre & filijs s̃m primam lectu. in duobus male egit. Primo quia cum preceditur a filijs testatoris, qui non erant exclusi, non competebat sibi aliquod remediũ contra testamẽtum. secundo, quia posito, q̃ illi essent exclusi, nõ competebat sibi contratab. quam intentauit, sed querela. secundum Barto. Hec duo probantur. s̃. e. pater filium. sed certe iste text. optime facit pro illa ex positione, que ibi ponitur, querela. i. contrata. dic vt ibi dicam. ¶ Item nota ad quod alleg. semper q̃ † in contrata. non queritur de iure testamenti, sed de iure preteriti. Guil. dicit q̃ in contrata. non petitur testamentum rescindi: quia rescindi non potest. cum sit remedium pretoris. quod nõ potest tollere testamentum, quod est de iure ciuili: vt. l. testamenti factio. de testa. Sed preteritus petit se admitti contratab. non obstañ. tabulis. secus in querela, in qua petit testamẽtum rescindi: vt probatur. ĵ. e. l. mater. versi. secundum quod. & not. ĵ. e. qui de inofficioso. in fi. magne glo. ¶ In text. Adeptus sit. per quã consecutus fuit legitimam suam tantũ, si instituta non erat turpis persona: sed si turpis erat: fuit consequutus totam hereditatem: vt. ĵ. si quis a paren. fue. ma. l. pãtonius. sed postq̃ extabat filia testatoris etiam legitimã non debebat habere: sicut nec patronus extantibus filijs liberti: vt. l. si ex modica. in prin. de bon. lib. et instit. e. §. sed nostra. ¶ Cum fructibus. quatenus factus est locupletior. nam † ista sententia pro ipso lata facit eum censeri bone fidei possessor. qui non tenetur de fructibus, nisi quatenus factus est locupletior. & etiam si sententia sit nulla, vel iniusta. argu. ĵ. de peti. heredita. l. sed si lege. §. scire. & ĵ. de noxa. l. & generaliter. & de reli. & sump. fun. at si qs. §. sed si adita. & de excu. tut. l. qui testimonio. & adde quod notat Archi. de elec. c. si. lib. vj. et vide. c. cum in nostris. de preben. Paulus.

Summarium.

1 Legitima vt suppleatur, cùm quis agit, num qui ad partem non admittitur partem faciat?
2 Legitima quanta sit?
3 Legitimæ successio vniuersalis non est. Et an in particulari successione accrescendi ius locum habeat?

Qui repudiantis. Qui non admittitur ad partem nec admitti speratur non facit partem: secus si speratur admitti. ad hoc alleg. vel sic, si vnus exheredatus repudiet querelã, alter admittitur in totum: secus si nõ repudiet sed speratur admitti. quia tunc non potest agere, nisi pro parte sua: sed si egit in totum, & pendente iudicio alter repudiet, in totum obtinebit. h. d. not. Ageret. s. insolidum altero adhuc non repudiante. hic, scilicet qui egit insolidum. Iste tex. loquitur de querela, que vno repudiante accrescit alteri. ¶ Quero quid de iure agendi ad supplementum. pone † q̃ quidam habens tres sorores vtrinq; coniunctas & matrem: instituto extraneo matri aliquid relinquit pro legitima: non tamen tantum q̃ sufficeret: sorores autem preterijt. mater agit ad supplementũ, & petit tertiam partem totius hereditatis. heres vero scriptus, dicit q̃ nõ debet habere nisi tertiam partem eius, quod erat habitura abintestato: quo casu non esset habitura nisi quartam partẽ hereditatis, & tres vncias. quia alie tres sorores: cum sic vtrinq; cõiuncte fuissent admisse ad hereditatem vna secum: vt in auf. de functo. Et sic quelibet habuisset tres vncias abitestato. legitima 2 † vero est tertia pars eius, quod quis abintestato est habitur⁹. & sic dicit eam non debere habere nisi vnam vnciam. Mater vero dicit se debere habere quatuor vncias & sic tertiam totius hereditatis: quia illi fratres vel sorores sunt exclusi per testamentum, postq̃ fuit instituta persona non turpis. non enim possunt aliquid petere: vt. C. e. l. fratres. si ergo sunt exclusi, non faciunt sibi partem: quia perinde est, ac si nõ essent: vt in hac. l. & s̃. e. pater filium. sed si non essent in rerum natura, mater debuisset habere tertiam totius: ergo & nunc. Et istam partem disputando tenuit Iaco. butr. vt refert Bart. s̃. e. pater filium. sed ipse tenet contrarium. nam aut ista mater vult venire iure suo: et non potest, nisi ad tertiã eius, quod esset habitura abintestato, que est vna vncia: vt. C. e. l. parentibus. Aut iure accrescendi, propter exclusionem aliorum: & non potest. quia † in legitima nõ est vniuersalis successio, sed particularis: cũ debeatur ere alieno deducto: vt. s̃. e. papiñ. §. quarta. coniuncta. l. nam quod. in fin. ad trebell. Sed in particulari successione non habet locum ius accrescendi etiam inter coniunctos coniunctione legali: vt. ĵ. de lega. ij. l. & proculo. sed requiritur verbalis vel realis: vt. l. re coniuncti. de leg. iij. cum similibus. Sed ista mater cum fratribus defuncti non erat coniuncta, nisi cõiunctione legali quo ad legitimã. Ergo non potest ex ipsorum persona pretendere ius accrescendi: & dicit de facto tenuisse. Sed cum pridie contingeret mihi de facto pro opinione Ia. but. allegabã tex. cum glo. in. l. papinianus. §. vnde si quis. vbi per dictionem, que sic vni, scilicet nepti ex filio, augeatur legitima alterius filij: q: vbi vel debuisset habere vnciam cũ dimidia si successisset cũ illo, cui diminueretur. si cum illo succedit in casu illo habet sextantẽ. id est, duas vncias. Item adducebam alium solennem testem. s. Oldr. qui ita consulendo determinauit. q. que incipit, questio, an potius. vbi vide. s. q̃ mater debeat habere tertiam totius per. l. cõi liberto. ĵ. de bo. lib. & per. §. sed nostra. insti. de succe. lib. quẽ etiam alleg. Bart. et butr. in auf. quibus modis nat. effi. sui. §. si quis autem. & §. si vero. in quibus dicit esse casum. ¶ Tamen ab opi. Barto. non recessi. & cogita responsum ad iura. eadem questio formatur. in filijs. per Dy. in. l. plene. §. si duobus. et. §. si coniuncti. de lega. j. & dic: vt dicta. l. pater. per Bartol. ego autem vltra ipsum faciebam vnam rationem: quia non accresceret matri ius fratrũ vel sororum quod nunq̃ habuerunt testamento facto per fratrẽ nõ turpibus personis heredibus institutis: propter quod omnino ab hereditate predicta sunt exclusi: ergo matri accrescere nõ põt & per hoc p3 solutio ad iura. per Old. alleg. cogitabis. Paulus.

Summarium.

1 Quærela mota ad sententiam lite non contest. non peruenitur.
2 Hæres in tota causa, licet præsens fuerit, sententia aduersus eum lata legatarijs non præiudicat.

§. Cum contratabu. Sententia lata in querela cõtra presentem facit ius quo ad omnes: secus si contra absentem. hoc d. not. ¶ Non respondente. i. non veniente secundum gloss. vel non posset perueniri ad diffinitiuam. vult dicere, quod bene respondit libello: & sic fuit lis contest. sed postea in sententia non comparuit. ¶ Ex † qua nota duo. Primo q̃ in quarta omnino potest perueniri ad sententiam lite non contest. quod Bart. reprobat. quia cum nil petatur a parte, nec posset esse cõsultũ agẽti querela per missionem in pos. ex primo decreto, potest perueniri ad sententiam lites non contest. s̃. ti. ij. qui se. & C. si vt se ab heredi absti. auf. si omnes. & ideo exponas proprie non respondente scilicet libello. ¶ Et no. ex † glos. Secundo q̃ licet heres fuerit presens in tota causa: sed in sententia fuit absens: talis sententia non preiudicat legatarijs. dicit tamen Bart. q̃ acta facta cum presente, bene preiudicant: & sententia in presentia lata preiudicat & etiam actus, s̃m Inno. vt notat Bar. in. l. si mater. §. si. de excep. rei iudi. tene menti verba sua.

Summarium.

1 Quærelã intẽdit quis pro ea duntaxat parte, quam abintestato habiturus est.
2 Iuri, quod qs sibi cõpetere ignorat, an aliud intẽtãdo renũtiare videatur? Et quid si plura habens remedia, inualidum intentet, quod efficax existimabat?
3 Quærela & contratabulas in quo distent?

Mater decedens. Querela inofficiosi pro ea parte de iure competit, pro qua abintestato succeditur: sed si in totum intentetur, in totum testamentum rescinditur: sed

ditur: sed non tota hereditas sibi conceditur: sed etiam eã communicat illi qui secũ abintestato esset successurus: licet ille fuerit institutus, & ex testamento adiuerit, q: non videtur repudiasse viam intestati, quã ignorabat sibi competere. h. d. Bal. diuidit in quatuor partes. primo ponitur thema & qõ. secundo examinatur pro quota parte debeat quis admitti ad querelã. tertio determinatur questio: quid iuris sit si fuit in plus admissus, quam debeat admitti. quarto elicitur vna conclusio. Secũda ibi, Nũdi filia. Tertia ibi, Ceterum. Quarta in fin. ibi, Ex quibus. Itẽ secunda diuiditur. quia primo ponitur allegatio pro filia preterita ageñ. qrela. secundo allegatio & determinatio cõtra ipsam pro filia instituta. scda ibi. Sed non est admittẽdũ. Item tertia diuiditur. quia primo ponitur determinatio questionis. secũdo rñdet tacite questioni, & responsionem probat. secunda ibi. Nec

1 em. not. pulcherrimum casum. & not. plures regulas. q †pro illa parte tantũ potest quis agere querela, quã esset habiturus abin

2 testato. Et not. ad id ad †quod alleg. q iuri quod quis ignorat sibi competere, nõ videtur renuntiare. ¶ Item, q vbi quis scit se habere plura remedia ad idẽ: q acceptando vnum quod credit valere, & non valet: non videtur aliis renuntiare, qd facit ad acceptationem bñficiorum. ¶ In gl. sed nonne. ista glo. est nõt. Sed pone q filia preterita agit cõtra extraneum tantum, & insolidum pro nouẽ vnciis: nunquid ista filia habebit totũ? & ista questio hic nõ tãgitur. sed dic q totum habebit: q: extraneus in totum est exclusus. q: testñ est ruptũ: nec alia filia que iam agnouit, & in iure quesito non habet locum ius accrescendi. vt. l. j. §. interdum. de vsufruc. accresce. & hoc nisi sequeretur absurditas. quia decederet pro parte testatus etiam, sicut videmus in simili in. l. si seruus communis ab extero. de acqui. here. Itẽ q: venit diuerso iure. ¶ In glo. inexpugnabiliter. de isto passu vtrũ eligẽdo vnã viam plurium iurium succedendi videatur renũtiare alteri iuri? dic plene per Bart. in. l. pedius. de acquir. heredi. & per gl. in. l. que fideicommissum. de leg. ij. similis glo. que est in. l. qui

3 filiũ. de acquir. here. ¶ In glos. fin. not. †q querela inofficiosi & cõtratabulas differunt. primo nñq institutis datur querela: q: exheredatus pro parte tantũ, quam habiturus esset abintestato agere debet. vt. s. e. filio. in prin. & hic. & j. e. circa. cõtrata. añt datur etiam instituto aperto sibi edicto: vt. l. si post mortẽ. §. fin. de bo. poss. cõtrata. ¶ Item cõtrata. ante & post aditã intentatur: vt. l. illud. in prin. j. de contrata. querela añt non nisi adita hereditate: vt. s. eo. pap. §. si conditioni. ¶ Item, q: in querela, si semel institutus adiuerit hereditatẽ, & quereletur postea testñ: institutus in minori habet virilem. casus est hic. sed secus est in contrata. q: si institutus semel agnouit, licet post petatur contrata. non potest habere amplius: vt. l. ex duobus. §. sed illud. j. de contratab. & hoc sentit glo. in fi. que tenet ipsam veritatem. lz dicat sibi nõ placere. Et est ratio drie: quia in querela totum testñ rũpitur, & eius etiam institutio. ideo habet virilem: secus per concontrata. quia per contratab. non rumpitur institutio. & ideo in ampliori parte non potest succedere.

Summarium.

1 Carboniani commoda quæ ac quot sint?
2 Quorum bonorum interd. quando detur?
3 Conditionis melioris esse non debet, qui status dubij est, quã certi.
4 Carboniani beneficio in possesionem missus, an actiones, & quas mouere posit?
5 Carboniana possesio, num ius misso tribuat?
6 Remedia duo simul an intentari posint.

Qui de inofficioso. Carboniana bonorum possessio nõ datur exheredato, siue negetur filius, siue nõ: illi vero dat, qui hoc ipso q al's vere non est filius, est heres vel bonorũ

1 possessor. h. d. Iac. butri. ¶ Et †no. hic tria cõmoda carboniani. primũ est quia missus ex eo vere possidet: vt hic. & l. iij. §. missum. ad carbo. Secundum est quia de bonis recipit alimẽta. qd in aliis possessoriis adipiscende possessionis non reperitur vt missus in possessionẽ, per interdictum quorũ bonorum, vel cõdictione ex. l. edicto. C. de edic. diui Adri. debeat de bonis interim habere alimenta. Tertium est: q: missus ex eo intentat actiones hereditarias. de quo dic vt statim dicam in gl. Est & quartum, qd hic non cõtinetur: q: durante pupillari etate, nõ cogitur respondere super petitorio: quia essent ibi fiende probationes de statu, que debent differri in tps pubertatis. C. ad carboni. l. j. Est & quintũ: q: filius admittitur ad istam bonorum possessionem extraordinariã petendã etiam si non petierit bo. pos. ordinariam: & sic nõ habeat ius in re: vt notat glo. ordi. in dicta. l. j. que est not. Secus in aliis possessoriis adipiscẽde. Nã

2 †quorũ bonorum non datur, nisi primo quis petierit ordinariã bono. possessionẽ, puta fm tab. vel vnde liber. nec possessorium. l. edicto. competit añq sit adita hereditas ex testamento. licet hoc facit dubiũ. ¶ Bonorum possessor. puta si dicatur patrem decessisse intestatum: vel dicat se preteritũ. nam tunc hoc ipso q cõstabit eum filium, apparebit ipsum esse heredẽ abintestato, vel bonorum possessorem per contrata. vel bene liberi, sed exheredatus: licet sit filius ante prolatã querelã, non est heres, vel bonorum possessor. Non patiatur. i. dicere q interim intentabit actiones hereditarias. quod dic vt in glo. Nec actionem, scz hereditatis petitionem, ista non est hereditaria q: nunquã cõpetit de facto. & dic q potest eã intẽtare prolata prius & terminata querela contra heredẽ scriptum. vel dic vt in glo. confiteretur. i. dicere, quia etiam si heres confiteretur se ipsum esse filium, tamen postq est exheredatus nõ sequitur q esset heres aut bonorũ pos

3 sessor: & sic non competit sibi carboniana. Idem †ergo si quis negat. Quia non debet esse melioris cõditionis in statu dubio, q in statu certo. quod tene menti. secus esset si diceret se preteritum vel patrem decessisse abintestato. nã tunc si aduersarius cõfiteretur ipsum esse filium, hoc ipso cõstaret ipsum esse heredem, vel bonorũ possessorẽ: & ideo si negat, cõpetit carboniana. ¶ In

4 gloss. non patiatur. si †queritur an missus ex carboniano possit mouere actiones? aut queritur de petitione hereditatis, que nõ est hereditaria: aut de aliis particularibus hereditariis: de primo dic. Aut queritur, an possit: & dico q sic etiam cõtra illũ, qui negat eum esse filium. dz tamen plene probare de filiatione. casus est in. l. j. ad carb. C. Aut queritur an bñ faciat? et tunc aut expedit sibi q discutiet statim de statu: vt quia habet probationes in prõptu, que possunt perire: & tunc bene facit. vt. l. iij. §. duecãe. ad carbo. aut non habet in promptu, nec sibi expedit, q de statu, disputetur: & tunc male facit intentare petitionẽ hereditatis: quia necesse hz probare de statu. vñ dz esse cõtentus de prouisione carboniana. ita intelligit & l. j. C. de carbo. Si vero vult intẽtare particulares actiones hereditarias: tunc aut cõtra illũ, qui negat ipsum esse filiũ: & dicit se heredẽ: & non põt. q: per hoc fieret piudiciũ petitioni hereditatis. nã si cõdẽnaretur, presumeretur ipsum nõ esse heredẽ: sed illũ, qui dicit se filiũ. & ideo supsedebitur vsqz ad tps pubertatis. Ad hoc. s. de iudi. l. per minorem. & quod ibi notatur. et de arbi. l. nõ distinguemus. §. si is. et de pe. here. si quis libertates. Aut contra alios: et tunc aut nullam prestitit satisdationẽ: & non admittitur: quia nõ datur sibi bonorũ administratio: vt. j. ad carbo. l. sz & is. §. deniqz. Aut satisdationẽ prestitit: & tunc aut vult agere tanq curator bonorũ: et potest. vt. l. penulti. ad carbo. Quod videtur intelligendũ de actionibus tẽpore perituris: vt in hac glo. Aut vult agere tãq heres vel bonorum possessor. Et tunc aut nõ petiit bo. poss. ordi. s. vnde liberi. vel contrata. sed tñ extraordinariã carbonianam:

5 & tunc nõ potest. quia †talis carboniana non tribuit sibi ius in bonis, vt not. s. e. papian. circa princ. in gl. que incipit tres sunt. Nec facit ipsum esse filium. Et hic est casus in. l. iij. §. missum. ad carbo. Aut petiit bo. pos. ordinariã: & in illa se fundat: & tũc potest: vt dicto. §. missum. cõiuncto. §. fi. ¶ In glo. fin. ista gloss. est not. & bñ arguit circa intellectum. tñ dicit, q executio põt fieri in petitione hereditatis obtento in querela. qd nõ est verum: vt est expressum. s. e. posthumus. §. si quis ex his. ¶ Item in eo, quod dicit de actione in factum: nõ est verum: quia requirit iudicium ordinariũ: secus est in iudicis officio, qd ex sentẽtia descendit: vt l. si pretor. §. fi. s. ti. j. & l. minor. xxv. annis circumuent. s. de mino.

6 & l. qui restituere. j. de rei ven. ¶ In fin. glo. querit de not. q: †q duo remedia possunt intẽtari vnũ pure aliud sub cõditione. con cor. l. j. de act. & ibi not. Et Bal. argu. huius glo. formabat libellum super vsuris repetẽdis per debitorem, qui tamen iurauerat non repetere. & faciebat sic, q impetrato rescripto petebat aliud iuramentum remitti per. c. debitorum. extra de iureiur. quo remisso petebat vsuras. Sed vt ipe dicit, iste libellus fuit repulsus & bene: q: eoipso q quis petit, venit contra iuramentũ: & in hoc peccat: ideo non potest petere nisi prius sibi remissum fuerit, que ratio cessat hic.

Eum qui in. Qui fraude heredis scripti desistit a querela, destitisse non videtur. h. d. Et est arg. q si quis renuntiat bñficio credens sibi aliud esse collatum a papa, cum non sit: & hoc fecit ad instantiam alicuius, qui fraudulenter eũ induxit q talis renuntiatio nõ valet, probatur etiam in. l. mater de-

cedens. circa fi. ibi, nã & hi qui nesciant. etiã. Paulus de Castro.

§. **Item quesitum.** Heres qui soluit legatum sciẽs testamẽtum posse querelari non repetit: quia donatio videtur. h. d. & sic not. ꝙ paria sunt scienter soluere indebitum, vel id quod potest ex postfacto indebitum fieri: quia neutro casu repetit. Paulus de Castro.

§. **Idem respondit.** Causa confusionis reducta ad non causam, reintegrat iura in pristinum statum. Bald. quod not. per Cy. C. e. l. si maritus. facit. l. dominus. ff. de vsufru. ¶ In gloss. docto. in dicta. l. si maritus. tenent contrarium & faciunt differẽtiam vtrum acceptando delinquat, vel non. dic vt ibi.

Summarium.

1 Matris hæreditas filio num fforum iure quæratur?

Filius non. Acceptatione legati facta per patrem, non tollitur querela filio competens, hoc primo. quam potest etiã ipẽ pater nomine filij intentare: licet nomine suo nõ possit: hoc dicit secũdo. item intentãs querelã ex persona alterius, & succũbẽs non perdit commodum ex testamento. hoc tertio & vltimo dicit tota. l. ¶ Et no. tex. ibi. Quoniam alij commodũ victorie parat.
1 Per quẽ videtur, ꝙ † etiã de iure fforum hereditas patris queretur filio. de quo plene disputat glo. in. l. is qui heres. de acqui. heredi. & per doc. in. l. j. C. qui admit. ad bo. pos. idem videtur dicere gl. de hereditate filij emãcipati, ꝙ etiã olim querebatur nepoti in potestate aui retẽto. C. de pe. here. l. si putas. quod est falsum, vt probatur expresse in. l. filiũ. de colla. bono. & vide in. l. pater filium. Iure successionis. not. ꝙ aliquid cõpetit iure successionis, ꝙ nõ cõpeteret nomine proprio. facit. ff. de his quib. vt indi. l. qui titij testamentũ, facit. l. fi. in prin. de leg. iij. Glo. inducit ad q. de illo, qui tulit sentẽtiã primam a qua fuit appellatum ad superiorẽ quo de officio remoto post iud. fuit ad illud assumptus: vt possit iudicare de sua sententia. quia non facit tanꝗ primus iudex sed tãꝗ secundus. de hoc dic vt. l. eos. C. de appella. & ad de quo not. in. l. j. ff. de excep. rei ven. Paulus.

Si proponas. Emãcipatus preteritus non habet querelã. Sed contra tabulas: sed exheredatus habet querelam cõtra institutũ etiam si sit filius eius & in potestate aui retentus: & si obtineat iungitur filio suo in hereditate per titulũ de cõiung. h. d. ¶ Nota hic glo. not. ꝙ titulus de coniungen. cũ eman. liber. est correctus. de quo dixi in. l. gallus. §. & quid si tantum. de lib. & posthu. Paulus.

§. **Si hereditatem.** Per contractũ factum cum herede tãꝗ herede perdit quis querelã. h. d. facit in argu. contra filios primi matrimonij cõtrahentes cum nouerca, cui plus fuit relictum, ꝗ eis: vt videantur renuntiare beneficio. l. hac edictali. C. de secundis nupt. Bald. Paulus.

Summarium.

1 Exhæredatus cũm ad quærelam in totum propter alterius exclusionem venit, quo iure venire censeatur?
Ius accrescendi vel post quærelæ agnitionem locum habere.
2 Ius accrescendi contra testatoris voluntatem procedere.
3

§. **Si duo sunt.** In q̃rela agnita postea repudiata locũ habet ius accrescendi. h. d. ¶ Nota † ergo primo ꝙ quando vnus exheredatus venit ad quelã in totũ, propter exclusionẽ alterius non venit iure proprio, sed iure accrescendi. quod hꝫ locũ in particulari successione inter disiunctos vel coniunctos cõiunctione legali: vt. l. & proculo. de leg. ij. & sic facit ad. q. de qua dixi in. l. qui repudiantes. §. e. ¶ Secundo not. ꝙ † post agnitionem querele, locũ habet ius accrescendi: secus est in hereditate, qui post agnitionẽ alteri non accrescit. vt. l. j. §. interdum. de vsufr. accre. & not. §. e. mater. in glos. sed nonne ratio est: quia in primo per agnitionẽ querele non acquiritur ius in bonis: secus in agnitione hereditatis, vel legati. quod tene menti. ¶ Tertio † nota, ꝙ ius accrescendi procedit contra voluntatẽ testatoris. nã querela, nõ est ex voluntate, sed contra. quod est contra. glo. que dicit, ꝙ ius accrescendi procedit ex tacita volũtate testatoris. in. l. si titio & meuio. §. ij. de le. ij. Sed dic, ꝙ illud est verũ regulariter: sed nõ semper vt hic. Paulus. vel dic ꝙ in his que veniunt a testatore cessat ius accrescendi cõtra eius volũtatem, vt in contra. in his autẽ, que veniũt vel dantur a lege, non accrescere: licet sit contra ipsius testatoris voluntatem vtrunq; vt. l. ius accrescendi. casus est hic.

Circa mortis. Ex postfacto potest quis decedere pro parte testat⁹ & pro parte intestatus. ad hoc alle. dic ex postfacto i. post aditam hereditatem, sed ante non: vt. ff. de iniusto testamento. l. si ego.

Si non morte. Datum inter viuos cõputatur in legitima: sed si hoc fuit dictum expresse a querela excludit. hoc primo. & si non sufficit ad legitimam agitur ad supplemẽtum. hoc secundo. & etiã abintestato succeditur cũ fratribus. hoc tertio. de primo. dic vt plene dicit. §. e. papi. versi. si quis mortis. de secundo dicit glo. ꝙ est additum a compositoribus noui iuris. quia ius agendi non fuerat introductum isto tẽpore, sed per Iustinianum: vt. C. e. l. omnimõ. tñ potes dicere, ꝙ hic loquitur in donatione, in qua filius semel consensit. nõ eñ poterat alteri fieri: cũ sit cõtractus. vñ cum per talẽ ɔcessum excludatur a querela: cõueniens erat, ꝙ si aliquid sibi deficeret, suppleretur. sed. l. omnimodo. loquitur in hereditate vel legato, in qua filius non cõsenserat. vnde si nõ sufficiebat, non tenebatur olim acceptare: sed habebat querelã. Sed hoc per Iustinianum introductũ est, vt acceptare teneaṫ & agat ad supplemẽtũ. Et si dicas postꝗ filius consensit in donatione etiã si modica sit, debet sibi imputari, vt perdat querelã: nec agat ad supplementum: vt. l. papiñ. §. si cõditioni. §. e. & l. si pars. §. fi. ponẽdo qꝺ illud procedit, qñ cõsensit in eo, ꝙ sibi relictum est in testõ. nã tunc & ipm approbare. sed hic cõsensit in donatione q̃ sit extra testm̃. vnde cũ grauetur in vno: q: querelam perdit: releuatur in alio: q: ad supplementũ agit, ꝙ tene menti. & per istum tex. consului si statutũ dicit, ꝙ filia dotata arbitrio boni viri: quia modicũ habuerit in dotẽ inspecta conditione patris in quãtitate bonorum: non propterea succedat, sed petet sibi suppleri dotem. q: ius agendi ad supplementũ nõ solũ habet locum in hereditate, vel legato: vt. l. omnimodo. sed etiam in datis inter viuos: vt hic. quod puto not. de vltimo dic, ꝙ donatio simplex tunc confertur abintestato: quãdo facta est filio emancipato: vt. l. lib. C. de colla. & ita intelligiṫ hic: si vero facta sit filio in potestate: dic vt plene not. per docto. C. e. ti. auth. ex testõ. ¶ Itẽ no. ibi viri boni arbitrio, ꝙ supplemẽtũ legitime fit arbitrio boni viri. Idẽ habetur. C. e. l. scimus circa princi. pro quo dicit Oldradus, ꝙ si iudici videbatur fiet suppletio in vna re tantum: si non expedit, ꝙ singule res diuidantur: quicquid in alijs quartis dicatur: vt no. in. l. filium quẽ habentem famil. ercisc.

§. **Si quis.** Ius imperfectũ intẽtatũ, & ex postfacto fortificatum cõdẽnationem inducit. h. d. Bal. vel sic. Si querela sit intentata per illũ, cui nõ cõpetebat in actu, sed in habitu: si pendente iudicio supueniat ius in actu cũ effectu videtur intentasse querelam. hoc dicit. Et ꝙ feretur sententia pro eo: q: ex causa precedenti litis contest. superuenit. ꝙ dic vt. l. non potest videri. §. de iudi. & adde quod no. §. e. pater filium. per quam. l. pone hic casum. Paulus.

Si sub hac. Libertas data causa implende conditionis in testamento inofficioso adiecte, non rescinditur: sed eius pretium a manumisso soluitur. hoc dicit. Bartol. ¶ Et not. qñ quis ꝓpter cãm aliquã perdit ius qꝺ hꝫ, reducta cã ad non cãm, recuperat illud, vel estimationẽ eius. vt dictũ est. §. e. eũ qui §. fi. per qꝺ inducitur. ar. ꝙ si qs renũtiat bñficio veteri acceptando nouũ, quod postea ab ipso euincitur, recuperat vetus: vt ipẽ not. Archid. viij. q. iij. c. talia. & alle. hanc. l. Bald.

Si instituta. Si q̃rela iam mota p trãsactionẽ remittaṫ, remissa nõ vr̃ nisi fides trãsactionis seruet. h. d. illa tamen transactio pro non facta habetur. & ideo decedens ad herẽdẽ non transmittit tanꝗ si preparata non fuisset: vt. C. de transac. l. cum mota. dic vt ibi per. P. & Cyn. Paulus.

Summarium.

1 Exhæredatio eius, quem quis filium negat, num efficax sit?

§. Ei qui

§. **Si quis se.** Lz exheredatus fuerit in testō filius no appellatus, tñ hz querelam. h. d.

1 ¶ An† autē teneatur exheredatio illius, quē quis negat filiū: dic q aut non negat in ipso actu exheredationis, sz in alia parte testi: z tūc vz vt hic. fm glo. Si vero in actu exheredationis: tūc aut pr errauit credēs ipsum nō eē filiū, cū esset. z tūc nō vz: quia deficit cā finalis: vt. j. de lib. z posth. l. posthumus. §. fi. z ad carbo. l. j. C. psumo aūt ipm errasse, qñ in vita non habebat ipm pro filio: si vero nō errauit vt qz in tota vita sua habuerat eū pro filio, z ita tractauerat: cū talia verba nō faciūt exhrdationē illā, qz non presumuntur dicta cum illa intētione, q credat eū non filium. Sed ex iracundia quadam: sicut solent aliqui dicere iste nō est filius meus: quia nō sequitur mores meos: vel non diligit me, sicut debet. ita intelligo. l. iij. circa prin. de liber. z posthu.

§. **De inofficioso.** ¶ Testm̄ militis non impugnatur per q̄relā. h. d. priuilegiū testatoris prefertur priuilegio filij exheredati. h. d. no. z sic not. q priuilegiatus nō vtitur priuilegio suo cōtra testm̄ priuilegiati. de quo dic vt in auk. q̄s actiones. C. de sac. san. ec. p Cy. z de materia istius. §. vide plene per eundem in. l. fin. C. e. ti.

Summarium.

1 Nepos quis dicatur?
2 Præsumptionem pro sententia esse, & si ab ea appellatum sit?
3 Actor qui pauper est, vincens ab reo alimenta habere debet: & itē pro litis sumptibus, si vnde eos faciat, non habeat?

§. **De inofficioso.** Si exheredatus obtinuerit in q̄rela p vnā sniaz, lz ab illa fuerit appellatū: si tñ est pauper, dn̄t sibi de aduersarij bonis alimēta decerni z aduersarius ad hec pstāda cogi vsqz ad finē litis. h. d. ¶ Not. hic in vbo nepos, z in vbo patruū. q

1 †nepos appellatur filius fratris, z ita dr fm cōem vsum loquēdi: sz pprie dr filius filij. de pmo tñ hr hic. z. x. coll. quibus modis fratrum fil. admitt. §. item si fratris. z. C. de successorio edicto. l. ij. z not. extra de scismat. c. j. li. vj. z de pe. c. soliti. e. lib. z no. per Joā.

2 An. de elect. c. fundamenta. in nouella. ¶ Scdo no. † q psumitur pro snia, lz ab ea fuerit appellatū. facit. l. herēnius. §. Caia. de euic. z q no. i. c. bone. per Inn. z in hoc vr fundari clem. j. de seq̄stratione po. z fruc. que dicit, q lata vna snia pro actore, fructus bnfi

3 cij sequestrātur. ¶ Tertio no. † q si actor est pauper, postq obtinuit p vnā sniam, dz hre alimenta ab reo. z etiā pro sumptibus litis, si nō hz vn̄ faciat. ar. vt hic. z. l. fi. C. de or. cog. ¶ In triuz facit. l. Imperator. de tu. z ra. distra. dic q aut agitur actione psonali: z tūc nec alimēta neqz sumptus debēt decerni, vt ibi. Aut actione reali vel mista pro rebus, quas dicit suas: z tūc aut pro modica re, vel tali de qua nō pcipiantur fructus. z idē: qz est eadē rō. Aut pro magna pte bonorū. z tunc aut est vera psumptio z agētē: z dn̄t decerni postq obtinuit per vnā sniam. Nā hic erat psumptio z eū pp exhere. sz si nō esset z eū psumptio: z eēt talis, quē zstaret nulla bona hre: tūc vr q statim dn̄t sibi alimēta decerni: vt. d. l. fi. de or. cog. z de lib. ag. l. si neget. ¶ Ultimo dicūt qdā, q iste. §. limitat. l. q de inoffi. qz illa pcedit, nisi exheredatus habuerit vnā sniam pro se. sz tu dic, lz tūc debeāt sibi decerni alimēta, vt hic no. tamen competet sibi bonorum posses. carbo. per quam plus consequeretur: quia esset in possessione bonorum et actiones hereditarias intentaret: vt ibi.

Summarium.

1 Præteritio matris, vel quæ se filium habere sciat, pro exhæredatione habetur. Et exhæredationem variè dici.

§. **De testamento.** Qñ testm̄ ē inofficiosum re nō zsilio, lz cōpetat z ipm querela: legata tñ firma pmanēt ex ipso p q̄relā expugnato: secus si esset inofficiosum re z zsilio. h. d. fm gl. cū. l. se. et fm istū intellectū audiui a dño Bal. q ipe oppo. de ista. l. cū repeteret. l. filio pterito. qui tz ibi, q si pteteatur filius, quē qs ignorabat se hre: rupto testō nō zseruātur legata p illā authoritatē: qz si sciuisset filiū hre, nō pterijsset: secus si sciebat. Et ad hoc inducit. l. sicut certi. z. l. si cū vel in vtero de testō militis. z. l. si is q. de iure cod. cōtra quē oppo. Bal. de. l. ista. vbi mr pterijt filium, quē ignorabat se hre. z dr q cū filius nō fuerit fraudatus zsilio mris, remaneāt legata firma. nō est qd sibi imputetur. Sz Bar. tūc non rñdit: sed q volebat videre, z die seq. rñdit q alia lectura Azonis est verior, scdm quā. h. d. Siue testm̄ sit inofficiosum re z zsilio, siue re tm̄, ipso rescisso per querelā rescindunt legata z fm istā Paulus corrigat sniam Imperatoris. sic. s. de mino. l.

1 emilius largianus. ¶ Et † no. q pteritio mris hr pro exhere. et si filium noscat se hre. z dr: ista exheredatio largissime sumpta: qz nō pcedit ex mēte, nec ex verbis, fm Bar. tñ dic de hoc vt dicā in. l. pr filiū. est z alia que dr largo mō sumpta. scz qñ procedit ex mēte non ex verbis: vt preteritio militis, que hr pro exheredatione, si sciebat filium hre, non als: vt dicta. l. sicut certi. cum seq. de testa. militis. est z alia stricte z proprie sumpta, que fit ex mente z verbis expressis. de qua in. l. iij. de liberis z posthu. Item not. Barto. in. l. filio preterito. de iniusto testamento.

Summarium.

1 Tertius in causa interueniens, si eius intersit, an admitti debeat?

SI suspecta. Legatarij pro suo interesse pn̄t adesse liti de inofficioso mote z heredē scriptū, si de collusione dubitant. Itē pn̄t testm̄ defendere z a snia z heredē lata appella-

1 re. h. d. not. De † isto tertio. qd interuenit tertius, si sua interest, qd facere possit. vide qd plene no. Inno. in. c. cū sup. de re iudi. z de spo. c. veniens. in fin. de ma. z ob. c. humilis. z de excep. c. cum inter. Et adde gl. s. quibus ex cau. ma. l. cum miles. §. si quis reip. q non solū potest venire, sed est citandus. sed tu dic vt not. Inno. in dicto. c. humilis. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Filio naturali tantum num aduersus patris testamentum remediū aliquod competat? Et sententia à transactione quo ad effectus suos quid differt, vsq nu. seq.

§. **De inofficioso.** Filius naturalis habet querelā cōtra testamētū

1 matris. h. d. Sed † cōtra testamentum patris nullum remedium competit filio naturali. licet hodie abintestato in certa portione succedat: vt not. glo. j. de contratab. l. j. in princi. z insti. e. §. cum autem. Quāuis si super querela mota transigerētur legata z libertates firma pmanerēt. de quo dic plene: vt in. l. controuersia.

2 s. de transac. Alium † effectum habet sententia. quia per ipsam rescinditur testamentum: vt. s. e. papi. §. fin. z alium transactio, per quam non rescinditur: vt hic. sed alibi iudicantur ad paria s. quo ad decisionem litis: qz per vtranqz deciditur, z ex vtraqz paratur exceptio litis finite: vt. C. de transac. l. fratris. z. l. j. in fi. ad tertulianum. facit. l. fin. j. mandati. que. l. est no.

§. **Quoniam femina.** Femina non pōt adoptare, z per ipsum adoptatus nō potest hre querelā z testm̄ eius. Et sic no. exheredationē eius, quē quis putabat filiū adop. cum nō esset: nō inualidare institutionē: vt. C. de fideicō. l. eā quā. z de heredi. instit. l. nec apud. licet in zrium faciat. j. ad carb. l. j. §. papi.

§. **In ea prouincia.** Querela dz intētari in loco vbi heres hz domiciliū. h. d. sz gl. dicit q et vbi est maior ps hrditatis. vt i. l. si fideicō. de iudi. sz ibi nō dz agi, nisi in loco domicilij. fm Cy. qd est no. igitur cū agitur, non sortitur quis forū ex actu. Paulus.

ADuersus. Pr z testm̄ filij in adoptionē dati: z de q̄si castrēsi peculio testantis hz querelā. fm glo. ¶ Ex quo habes quod de iure isto quasi castrense peculium non erat priuilegiatum, sicut castrense. hodie secus: vt. l. fi. C. e.

§. **Tutores.** Agēs querela nomine alieno, z succumbens non perdit commodum ex testō. Summa vt. s. e. l. filius. §. multo magis. Paulus.

Summarium.

1 Statutum à prætore in venientibus abintestato, vt primis exclusis, sequentes veniant successores, locum etiam habere in remedijs aduersus testamentum.

SI is qui. In querela locū hz successorium edictū de gradu in gradū, z de capite in caput. hoc. d. vel aliter sic excluso illo, cui ex ordine

primo loco querela competebat sequens in ordine, vel in gradu per successorium edictum admittitur ad eandem hereditatem.

1 †Quod ergo pretor statuit in veniẽtib. abintesta. vt exclusis primis veniant sequentes successores: vt. j. de succ. edic. per totum, locum habet etiam in remediis contra testamẽtum: vt hic. facit j. de bo. lib. l. ij. De quo dic vt plene in. l. pater filium. ⁊ adde qđ dr in. l. si quis posthumos. §. si filiũ. de libe. ⁊ posthu. ¶ In text. sequẽs. s. in gradu, vt nepos qui est in alio gradu, ꝙ filius. vł dic sequens. s. in ordine, vt pater, qui est in eodem gradu cũ filio in diuerso ordine ⁊ in diuerso capite. q: primo vocatur filius, scđo pr̃: vt. s̃. l. pater filiũ. ⁊ intelligitur ꝙ iste sequẽs sit exheredatus: ał's non habet querelam, sed contrata. ⁊ ibi dicam.

§. **Quantum.** Querela cõpetit ꝯ̃ istitutos siue sint de lib. siue de extraneis. h. d. illud qđ dicit de lib. est verũ quatenus habet. ꝙ̃tũ habiturus esset abintestato: ał's secus vt. j. e. mr̃ deced. ⁊ sic non est drĩa in effectu inter querelã ⁊ ꝯ̃tab. quo ad hoc. Sed glo. videtur casus facere. nã vtraq; datur cõtra institutos ⁊ liberos: sʒ neutra datur, vbi liberi non plus habẽt, ꝙ̃ essent abintestato habituri.

§. **Si heres.** Lʒ exheredatus succedat instituto, nõ propterea ꝑdit q̃relã, sec⁹ si rem aliquã hr̃ditariã ab instituto sibi relictã agnoscat: vel testõ inoffi. se subscribat. Nã his casib⁹ vr̃ approbare iudiciũ defuncti. h. d. vsq; ad fi. ¶ Nocebit. dic ꝯ̃ heredes, si sint pro ꝑte instituti. vel dic ꝯ̃ legatarios per modũ ꝯditionis: q: si petãt legata, excludam eos dicendo testamentum esse inofficiosum. But.

Si exheredatus. Prestans patrocinium legatario, vel procurationem, querelam perdit. idem si heres existat legatario: ⁊ idem si ex persona sua petat legatum. hoc dicit. ¶ Oppo. contra princip. de. l. si pars. infi. s̃. e. vbi dicitur ꝙ si exheredatus consequitur legatum ex testamento, vt alterius ministerio, qui rogatus erat instituere: ⁊ sic ad commodũ alterius receperat: non perdet querelam: ergo nec ꝑ aduocationẽ, vel procurationẽ procurãdo. cũ hoc sit ad cõmodum alterius. so. dic, ꝙ in recipiẽdo nõ defendebat testm̃: hic sit.

Summarium.

1 Testamenti rumpendi ordo vbi est, est & succedendi ordo.
2 Præcedentes extare sed exclusos esse, & non extare paria esse.
3 Prætor in hæreditatibus abintestato, quot edicta fecerit?
4 Quærelæ remedium quærere in sequentibus gradibus ex trãsmissione, & per successor. edictum longe differre.
5 Hæreditas filij patri non perinde debita, ac contra: & cur ita.
6 Amor paternus magis descendit, quàm ascendat?
7 Opus proprium diligit quisq; magis, quàm ab eo diligatur?
8 Hæreditas filij & si patri iure naturæ debita non sit, debetur tamen ex pietatis officio, quod naturali rei æquipollet.
9 Auus in filij emancipati hæreditate ius maius, quàm in matris hæreditate habet.
10 Sententiæ acquiescere num videatur, qui non appellat?
11 Filios per sententiam exclusos vel temporis cursu à quærela, non ob id repelli abintestato, si per alium testamentum rumpatur. Et quærelam & hæreditatem abintestato diuersa esse.
12 Petitio hæreditatis ante quærelam non competit. Et petitio hæreditatis longioris vitæ, quàm quærela.
13 Sententia contra filium in quærela lata, num ei noceat venienti abintestato, si per alium ipsi aperiatur via?
14 Exclusio per repudiationem simpliciter facta, plus efficit, quàm quæ per sententiam vel temporis cursu fit.
15 Successorium edictum in quærela de gradu in gradum num locum habeat?
16 Præcedens in gradu exclusus num obstet sequenti?
17 Dominij continuatio in filij persona de paternis bonis, an faciat vt paterna præteritio filij testamentum reddat nullum?
18 Actus ab agentis intentione denominari.
19 Quærelam odiosam magis, quàm contratabul.
20 Nepos per successorium edictum num contratabulas habeat.
21 Possessio vnde legitimi & vnde liberi in quo distent?
22 Præcedens in gradu, & item sequens excluso præcedente qualiter veniant?
23 Charitatis naturalis naturæq; officio nostræ posteritati aliqd relinquere obligamur.
24 Successorium edictum in iure agendi ad supplementum num locũ habeat? Et ius agẽdi ad supplementũ in locũ quærelæ succedere.

Pater filium. Ista est subtilis. l. ⁊ hʒ materiã subtilem ⁊ altã. in successione cõtra testm̃ filij ꝑferuntur descẽdẽtes parentibus, quibus exclusis parentes vocãtur q: lʒ nõ sit eis debita filiorũ hereditas de iure nature, turbato tñ ordine mortalitatis, ex officio pietatis non minus est relinquendũ, ꝙ̃ liberis, quibus est debita. h. d. not. Diuiditur: primo loquitur qñ filij qui precedebãt parẽtes, nõ erant adhuc exclusi. scđo qñ exclusi erant. tertio ꝙ dicit probat. scđa ibi. ꝙ si contra. tertia ibi, nã ⁊ si parentibus.

1 ¶ Nota †ergo tria in hac. l. Primo ꝙ vbi est ordo rumpendi, est etiã succedendi. nã sicut filij ꝑferũtur aliis in succedendo: vt in auť. in successione. C. de suis. ⁊ le. libe. ita ⁊ in rũpendo. vt hic. facit. j. de ꝯ̃ta. l. j. ver. primo. Scđo no. ꝙ añꝙ̃ ꝑcedens excludať, sequẽs ad rũpẽdũ nõ admittitur: sʒ eius intẽtio dr pẽdere. Nõ est: q: cũ ad succedẽdũ nõ admittereť, nullũ locũ possit facere sibi in rũpẽdo, vel irritãdo: vt. j. de bo. poss. ꝯ̃tab. l. si post mor. §. liberi. iõ em̃ quis rũpit, vt sibi locũ faciat: ꝙ si facere non põt, nõ rũpit: vt hic. ⁊. j. de iniusto testõ. l. nã ⁊ si sub condõne. §. rũpendo. si tñ facto nõ admitteretur: tũc rũperet: lʒ nõ ad sui cõmodũ: vt. s̃. e. si quis. §. si quis ex his. ⁊ l. mater decedens. ¶ Et hec faciũt ad. q. dicit statutũ, qđ masculo exñte femina nõ succedat: vtrũ talis femina si sit ꝑterita vel exheredata exñte masculo, possit dicere testm̃ nullũ, vel q̃relare? de quo dic scđm qđ not. per Bar. in. l. j. §. si pr̃. de cõiũg. cũ eman. l. j. ⁊ de ꝯ̃ta. l. j. §. fi. ⁊ dicit in. l. si quis posthumos. §. si filiũ. de libe. ⁊ posthu.

2 ¶ Tertio †no. ꝙ paria sunt precedẽtes non extare, vel extare, ⁊ esse exclusas. q: neutro casu obstãt sequentibus: vt hic. ⁊ ibi de ꝯ̃tab. l. j. §. fi. ¶ Itẽ neutro casu faciunt partẽ. vt. j. e. qui repu. ¶ Quarto no. ꝙ exclusis filiis pr̃ vocatur ad querelã. qđ exponit Azo. i. cõtratab. q: cum sit preteritus, non põt sibi querela cõpetere: vt. j. e. si proponas. Alij intelligũt proprie, qđ an sit verũ. j. dicã. Secundum istos tñ si dicatur, qño vocatur pater ad querelã. cum filij sint exclusi, qđ vr̃ ꝯ̃. l. nã ⁊ si parẽtibus. §. j. vbi querela a qua qs est exclusus, nõ trãsmittitur. Rñde, ꝙ nõ trãsmittitur ad heredem, vt ibi. sed bene deferetur in sequentẽ in ordine, vel gradu per successoriũ edictũ. nã hic iste pater nõ venit tãꝙ̃ heres filioꝝ. quod patet: quia etiã ipsis venientibus cõpetit patri. Qđ nõ esset, si veniret tãꝙ̃ heres: q: veniẽs nõ hʒ heredẽ: vt. j. pro herede. l. j. ⁊ de here. vel actione ven. l. j. ⁊ ibi no. glo. ¶ Item q: cõpetit filiis exclusis. ꝙ nõ esset, si veniret tãꝙ̃ heres: vt. l. si quis filiũ. C. e. venit ergo per successoriũ edictũ. i. successiue. pro cuius intellectu

3 †est aduertẽdũ, ꝙ ꝑtor in hereditatib⁹ abintestato fecit duo edicta. nã in vno vocauit abintestato personas in quadruplici gñe successiue, scʒ liberorum: post liberos legitimos: post legitimos, cognatos: post cognatos, vñ vir ⁊ vxor: vt. j. qs or. in po. bo. seruetur. l. j. in prin. Sʒ quodlibet genus vnũ caput: vel vnus ordo edicti dr. nã dr caput, vel ordo liberorũ. Itẽ caput vel ordo legitimorum. ⁊ sic de aliis. Itẽ quodlibet caput hʒ in se diuersos gradus. nã in capite liberorũ est gradus primus. scʒ libe. gradus scđs. s. nepotũ, gradus pronepotũ, ⁊ sic de aliis. voluit autẽ ꝑtor quousq; extarẽt aliqui de primo capite liberorũ, sequẽs caput legitimorũ nõ admitteretur. ⁊ silr quousq; extarẽt aliqui de legitimis nõ admitterenť cog. Itẽ voluit. ꝙ ĩ quolibet capite, ille qui ꝑcedit in gradu, esset potior, vt filius potior nepote, vt nepos pronepo. Verũ q: ꝯtingebat interdũ, ꝙ tpe mortis testatoris extabãt oẽs iste ꝑsone, scʒ liberorũ, ⁊ cog. deinde liberi excludebãtur bonorũ possessione. vñ libe. tpe, vel repudiatiõe. ⁊ dubitabatur, an sequens caput legitimorũ admittereť ad possessionẽ legitimorũ. videbant em̃ quidem ꝙ cũ tpe mortis stetissent liberi legitimi erãt exclusi. vnde videbatur ꝙ perpetuo exclusi ꝑmanerent, quasi deberet inspici tp̃s mortis. ⁊ eodẽ mõ, si in capite libe. extabant plures gradus. s. filij nepo. ⁊ pronepo. cum exclusis filiis propter quod euenire poterat ꝙ qs decederet sine herede, ꝙ̃tunciũq; multi de consanguinitate extarent. ⁊ sic bona deferrẽtur in fiscũ tãꝙ̃ vacãtia: vt. l. fi. de succe. edic. propter quod ꝑtor fecit scđm edictum in quo voluit, ꝙ excluso primo capite lib. ab vnde liberi, etiã post mortem legi. veniant cognati. Itẽ ꝙ excluso primo gradu vnius capitis, puta filiorũ, veniet secundus gradus eiusdem capitis, scʒ nepotum, quousq; tamẽ extant aliqui de priori capite, non veniat sequens caput. ⁊ istud edictum vocauit successorium: quia precedentibus exclusis veniunt sequentes successiue ex eorum persona, non ex persona exclusi. nec veniunt ad illam bo. poss. quam habuit exclusus, sed ad suam propriam. nã exclusis liberis ab vnde lib. veniũt legitimi, nõ ab vñ libe. sed ab vñ legiti. Itẽ exclusis legitimis veniũt cognati. ab vñ cognati. Dicitur ergo istud successorium edictũ habere locum de capite in caput. de capite liber. in caput legitim. et de gradu

de gradu in gradum.⁊ hec statuta fuerunt per pretorē in hereditatibus abintestato,que postea per iurisconsultos fuerūt extēsa ad remedia contra testamentum:vt ad querelam.quia exclusis precedentibus in ordine vel capite,vocantur sequētes ad eādem siue sint sequētes in ordine vt hic:siue in gradu:vt.§.e.si is

4 qui.Multum†aūt refert,an sequentes veniant ex transmissione ad querelam:an per succe.edic.Nam primo casu veniens per successionem,venit ex persona illius,cui dicit se successisse.vnde requiritur,ꝙ ille sit mortuus.Item ꝙ nō fuerit exclusus,repudiatione vel tpe:vt.l.si quis filiū.Item non inspicitur conditio illius successoris.nam etiam si esset penitus extraneus admittitur ad querelā transmissam ad eum,per illum cui cōpetebat.nō inspiciuntur merita sua,sed illius,ex eius ꝑsona venit.et ita de ea loquitur.l.posthu.cum seq.§.e.nam si parentibus.§.fi.§.e.⁊.l.si quis filium.sed ille qui venit per successo.edictum longe diuersum est.nam ille venit ex persona sua,nō ex persona exclusi vnde requiritur ꝙ sit talis cui possit querela competere,puta pater filius vel frater,si esset extraneus non posset venire etiam si esset precedens exclusus,vt hic.Item requiritur ꝙ sint exclusi precedentes repudiatione,tempore,vel sententia.Item inspiciuntur merita sua,non merita precedeñ.exclusi:vt.l.iij.§.si emā.de bo.poss.contrata.Hec omnia vera sunt,si presupponas sequentem posse venire ad querelā:in casu vero istius leg.puto aliā opinionem veriorē:de qua subijciam.

5 Quinto†no.in.l.nam ⁊ si pa.ꝙ hereditas filij non est debita patri,sicut econtra.de iure nature.⁊ hoc propter duo.s.propter votū parentū,qui naturaliter thesaurisant filijs,nō econtra acquirunt filij.vt in euangelio.⁊.j̄.de bo.lib.l.nihil.§.facilior.secūdo propter naturalem charitatē parentum erga filios.i.quia prediligunt filios eis superuiuere.⁊ se premori.⁊ si contrarium superueniat turbatur ordo mortalitatis.Unde pater debet magis diligere filios.ꝙ diligatur.⁊ hoc

6 est naturale:tum†quia amor magis descendit.⁊ magis dependet.facit.l.isti quidē.quod met.cau.⁊ de excu.tu.l.amicissimos.§.lucius.tū quia ꝼm Aristotelem in lib.x.ethicorū.cap.xx.vnus

7 quisqꝫ† propriū opus diligit magis:ꝙ diligatᷣ ab eo.vt poete qui diligunt propria poemata,⁊ parentes,qui diligūt proprios liberos magis,ꝙ diligātur.⁊ benefactores,qui diligūt eos quibus benefaciunt, magis ꝙ ab eis diligantur.dicit enim benefactores curare salutē benefactorum,tāꝙ proprij opis:illis aūt nō cure esse nec paria reddere:quia nō reciproce diligūt.¶ Sexto

8 no.†ꝙ licet patri non sit debita hereditas filij iure nature.tamē debetur ex officio pietatis qđ equipollet rōni nature per quod solent cōiter doct.dicere,legitima patris est hodie aucta per auf.de triente ⁊ se.sicut legitima filiorum.de quo per doc.in auf.nouissima.C.e.ti.⁊ in auf.de trien.⁊ se.§.i.colla.¶ Et antequā intrem glos.quero cum hic essent duo filij exhere.qui precedebant patrem in querela,ad cuius commodum habent illam querelā.responde si queratur de illo filio,qui fuit susceptus post emancipa.dic ꝙ ille habet ad commodum suum:quia non sit in ptāte istius.aut nihil sibi acquirit de hereditate patris sui filij emancipati.sed si queris de alio suscepto,ante emancipationem,qui remāsit in potestate aui.dic ꝙ ille habet ad commodum ipsius aui.nam rescisso testamento.hereditatem pro parte sua queret auo ꝼm ista tempora.lꝫ sit hereditas patris sui.probatur in.l.si putas.C.de pe.here.⁊.j̄.de colla.bo.l.si filium.⁊ de bo.pos.contrata.l.si retentus.secus in hereditate matris.que etiam isto tpe acquirebatur filiosa.ꝼm quosdam,vt probatur.j̄.e.l.filius.post prin.⁊ no.ple.j̄.de acqui.here.l.si is qui heres.§.fi.⁊ per doct.in

9 l.j.de his qui admit.ad bo.Nam†auus maius ius habet in hereditate filij emancipati,cum duret adhuc ius cog.non obstante emācipatione,quā in hereditate matris que est penitꝰ extranea.¶ Nunc capio glo.que format tres difficiles oppo.Et primo oppo.ꝙ isti patri non cōpetat querela cum sit preteritus,sꝫ contrata.vt.j̄.si quis a paren.fuerit ma.l.j.in prin.⁊.j̄.e.l.si proponas.So.Azo fatetur contrarium.⁊ exponit hic querelam.i.contratab.⁊ hoc videtur tenere glo.hic in.d.l.j.si quis a pa.fuerit ma.⁊.l.posthumorum.circa prin.de iniusto testa.quod est bene ponderandum.ex quo glo.se firmauerunt.Et hoc etiā sequitᷣ Ja.bu.sed Oldr.dicit patri competere contrata.vt.l.contraria.⁊ etiam querelam,vt hic.nec obstat.j̄.e.si proponas.quia loquitur in filio preterito cui non competit nisi contrata.sed loquitur in patre cui datur vtrumqꝫ remedium ꝼm eum.Sed hoc dictū nō est verum:quia querela est remedium:vt.C.de lib.prete.l.maximum vitiū.si aliud remedium non est ita odiosum,sicut querela,per illud non rescinditur testamentum:sed petitur tantum legitima:vt.§.e.l.papi.§.si quis impubes.sed per contrata.que datur patri,non petitur nisi legitima.si non est instituta turpis persona:vt.j̄.si quis a patre fuerit ma.l.papi.Preterea non habent in se rationem:nam si filio preterito nō datur nisi vnū remedium:vt.l.si proponas.multo minus patri cui non est ita debita hereditas,secundum Bar.vnde est tertia opinio ꝙ hic querela stet proprie.Ad contrarium respondetur ꝙ patri preterito datur contrata.quando filij non precedunt:vt ibi.quia tunc vr̄ pro preterito.Sed quando precedunt datur querela:quia tunc habetur pro exheredato:vt hic.quo casu datur querela,vt.§.e.hanc solut.tenet Bart.sed certe gratia disputationis probatur multipliciter ꝙ nō est vera.Primo:quia videtur contra.l.filio.§.contratab.j̄.e.vbi filij precedebant,⁊ tamen pater intentauerat tāꝙ preteritus:⁊ ideo dicitur ibi male intētasse,quia filij nō erant adhuc exclusi.nam si exclusi fuissent.bene intentasset.licet Bart.ibi distinguat intellectum litere.Item quia nepoti preterito,qui precedebatur a filio datur contrata.casus est in.l.iij.§.si emancipatus.de contrata.quicquid dicant Dyn.⁊ Barto.pro se,cum faciat contra eos:vt.j̄.dicam.tamen plenius probatur per rationem inconuincibilem.nam secundum hāc opinionem sequitur ꝙ plus delinquit filius pretereundo patrem,quādo habet filios:ꝙ quando non habet.quod patet aperte.nam si non haberet filios,patri preterito daretur contrata.per quā non rūpetur testamentum,sed consequitur tantum legitimam:vt.d.l.papi.sed si habet filios dabitur sibi querela ꝼm eos.per quam rescindetur totum testamentum,vt.§.e.mater.⁊.l.papi.§.fi.⁊ videbitur testatus tanꝙ furiosus:vt.j̄.eo.qui repudiantis.vt.§.l.proxi.secus si daretur contrata.⁊ sic ergo magis punitur pretereundo patrem,quādo habet lib.ergo magis delinquit.Quod est contra mentem ⁊ fundamentum.Bar.qui dicit,ꝙ qñ hꝫ liberos non tenetur patrem instituere vel exheredare:quia non est qđ sibi imputetur:cū liberi pcedāt.Et ideo hr̄ pro exhe.⁊ tamen apparet totum cōtrarium,scꝫ qđ magis imputatur:ex quo magis punitur.⁊ propter istā vnicā rationē ego teneo me cū Azo.⁊ Accursio.Querelā,id est,ꝯta,al's non est multum extranea expositio.nā etiam intentans contrata.conqueritur de iure suo diminuto.vt.d.l.filio.§.contrata.j̄.e.nō ergo caret veritate hec expositio alleg.de le.ij.l.cum filio.§.heres meus.Nec est verum fundamentum Bar.ꝙ vr̄ etiam exheredatus,qñ filij precedūt:vt.j̄.plenius demonstrabo.¶ Scđo oppo.reiecta opi.alderici ⁊ Bartol.ꝙ hic detur querela non videtur,ꝙ hoc possit stare.nam rescisso testamento per querelam intentatam per patrē filij tanꝙ posteriores abintestato preferūtur patri:vt.§.e.posthumus.§.si quis ex his.⁊.l.mater decedens.ergo poterit pater repelli per exceptionem,tua non interest agere.Solutio,si teneamus opinio.glo.ꝙ exponatur querela.i.contratabu.reducitur res ad causam intestati.Sed consequetur pater tantum legitimam,ꝼm aliam opi.ꝙ detur querela.Aldericus fatetur cōtrarium,ꝙ hic pater non rumpet ad suum commodum sed filiorū:⁊ ideo possit repelli a princip.Sed si nō fuerit repulsus.procedet hec.l.vt rumpat.Sed Bulgarus contradicens ꝙ postꝙ dicti filij sunt exclusi per sententiam,non admittentur abintestato,per.l.qui repudiantis.j̄.e.Sed Alde.⁊ glo.respondent ꝙ ibi fuit expulsus per repudiationem.hic per sentētiam.⁊ sic volūt,ꝙ exclusus a querela per repudiationem sit etiam exclusus abintestato.Sed si per sententiam,vel lapsu temporis secus.Bar.contra.nam secundum hoc,si pater iste rumperet ad commodū filiorum,posset excludi a princ.cuius contrarium,innuit text.in fin.dum dicit ꝙ pater suam intentionem implet.non enim implet,si non sibi,sed alijs prodesset.Item contra.l.nam et si parentib.vbi text.innuit quod iste pater per querelam obtinebit hereditatem.dicit ergo ꝙ filij exclusi per sententiam non admittentur abintestato:sicut si essent exclusi per repudiationem.nam

10 †ille qui non appellat,videtur acquiescere sententie.⁊ sic repudiare vt.C.quomodo ⁊ quādo iudex.l.ab eo.⁊ de re iudi.l.absolutionem.¶ Tu vero subtilius considera:quia non sine misterio glos.defendit Aldericum.dico†enim ꝙ filij exclusi per sen-

11 tentiam,vel cursu temporis a querela.non propterea repellūtur abintestato,si per alium rumpatur testamentum.secus si per repudiationem vel lapsu temporis.probatur certū est,ꝙ aliud est querela,aliud hereditas abintestato:vt per no.in.l.qui de inoff.si ergo cōtra filium currit prescriptio in querela:quia nō egit j̄.biennium rupto testamento per alium,non nocet sibi ista prescriptio in hereditate,que est penitus diuersa.Hoc probatur.j̄.de aqua plu.arcen.l.si prius.in princip.⁊ de serui.vrba.prediorum.l.si edes mee.⁊ ad hoc facit optime.ꝙ dicunt canoniste ꝙ prescriptio est odiosa.⁊ ideo licet.l.concurrat pro vno iure,non extenditur ad alia iura etiam similia:vt in cap.monachus.de capel.monachorū.de prescrip.audi.de decimis.c.cōtingat.in.c.

12 tua.in principio.⁊ ibi clare per Innocen.preterea†ante querelam non competit petitio. hereditatis. vt not. in dicta.l. qui

de inoffi.vnde non potest currere prescriptio:vt.l.j.in fi.de an-
nali excep.maxime cum sit longioris vite, quam querele. Itē prescri
ptio q̄rele currit inter filiū & heredem.vnde solis heredibus de-
bet prodesse.& non patri:quia ius prescriptionis est personale,&
prodest tantum prescribenti.argumen.ad hoc,quemadmodum
13 serui.admittatur.l.quam. ¶ Item† quod dicit de sententia pro-
batur.nam licet lata sit contra filium in querela,que est prepa-
ratoria,non debet sibi nocere in hereditate abintestato:si per
alium aperiatur ad eum via.quia iudex hoc intendebat cum he
reditas sit diuersa.l.si diuersa.j.de excep.rei iudic.l.si testamen-
to.et si ex testamento.&.l.si quis ad exhibendum.facit quod no.
per Innocen.in.c.quoniam fre.vt lite non contesta.super verbo
nominare.hoc etiam videtur determinari per tex.quasi impro-
priis terminis in.c.in via.de procu.vbi dicit,quod si sententia sit la-
ta contra vnum,puta contra actorem,& sit exclusus per senten-
tiam,eidem preclusa est via super iure suo.non enim per ipsam
ius est sublatum:vt no.in.l.iulianus verū debitor.de cōdi.inde.
alius cuius non interest obtinuit sententia rescindi,quod dicit ipse,
quod hoc non proderit obtinenti.sed illi cuius interest:licet fuisset
exclusus per dictam.l.posthumus.§.si quis ex his.ita dicendū
est hic quod licet filii sint per sententiam exclusi,si effectus illius sen
tentie rescindatur per procuratorem hoc proderit filiis.nec ob-
stat,quod non appellando videatur acquiescere.nam pone quod succu
buit per tres sententias.amplius enim appellare non potest:et
sic cessat ratio.si vero sit exclusus per repudiationem a querela:
tunc quia illa procedit ex voluntate repudiantis fit in ea larga
extēsio vt extendatur etiā ad hereditatē.pro hoc do tibi gl.in.l.
14 ordinata.j.de succes.edict.l.j.§.videndum.vbi† hoc expresse, quod
exclusio per repud.simpliciter fcā,plus operatur quam exclusio per
sententiam vel lapsu temporis.non obstat ergo.l.ista que innuit
quod pater aget ad vtilitatem suam.quia dico quod aget per contra-
tab.non per querelam.& sic faciunt ista ad illa,que tenui.s.pro-
xi. ¶ Tertia oppo.quod licet filii qui precedebant sint exclusi,ta-
men sequens scilicet pater non admittatur:vt.j.de iniusto testa
mento.l.si quis ex hereditate,in princip.vbi filius erat exclusus
per exheredationem,sequens.s.nepos nō admittitur.super hoc
facte sunt in gl.due difficiles oppo.nā dicit Azo quod ibi sequens
erat in alio gradu:sed hic erat in eodem.nam pater est in eodē
gradu cum nepotibus quo ad filium:quia quilibet in primo:li-
cet sint in diuerso ordine:quia filii preferuntur.Sed nepos est in
gradu diuerso.vnde dicit ipse,quod sicut excluso filio non admitti
tur nepos,ita nec admittetur auus nec proauus.qui sunt in di-
15 uersis gradibus.& ita intelligit.l.si is qui.j.eo. ¶ Ex† quo not.
quod successorium edictum non habet locum in querela de gradu
in gradum secundum eum:sed de capite in caput,sic.sed & glos.
cōtra,quod etiam excluso filio admittatur nepos ad querelam.per
l.si is qui.que generaliter loquitur de quolibet sequente. ¶ Itē
admitteretur auus & proauus,vt hic.sic habet locum de gradu
in gradum,& de capite in caput.ista est verior ratio.nam,quod di
cit de auo probatur:quia licet ista.l.loquatur de patre,tamen.l.
sequens loquitur generaliter de parentibus secundum Barto.
¶ Item de nepo.probatur.nam si exclusis filiis admittitur
pater,vt hic:multo fortius nepos ex illis filiis,quibus heredi-
tas est magis debita,quam ascendentibus. Ad contrarium respon
detur quod in.l.si quis filio,licet filius esset exclusus ab here.per ex-
heredationem,vt.l.j.§.si pater.de coniungen.cum eman.lib.ta-
mē ab ipsa querela non erat exclusus.sicut in.l.ista.& ideo quia
sperabatur admitti obstat nepoti.vt hac.l.in princip.Sed ipso
excluso a querela nepos admitteretur ex persona sua.Ita tenet
Dyn.in.l.contraria.&.l.si quis posthumos.§.si filium.de liber.
& posthumis.et in.c.non debet aliquis.de reg.iur.& Cyn.C.e.l.
si quis filium.Sed tu da aliam solut.nam ibi dicitur quod excluso
filio per exheredationem nepos non admittitur ad rumpendū:
quia non obtinebit primum locum tempore mortis:sed queri-
mus an admittatur ad querelam:quo casu dic vt statim dicam.
16 Distinguo † igitur.cum queritur an precedens exclusus obstet
sequenti.dic aut erat exclusus morte naturali vel ciuili:et non
obstat etiam quo ad ius dicendi nullum,vel contratab.vt.l.gal
lus.§.& quid si tantum.de liberis & posthumis.et.l.prima.§.fin.
de bono.possess.contratabu.Aut per exheredationem:et tunc
aut queritur,an obstet sequenti quo ad ius dicendi nullum.et
dico,quod sic,etiam si sit a querela exclusus,postquam sequens nō
tenebat primum locum tempore mortis,nunquam potest dice-
re nullum.hec est causa,& in.l.si quis filio exheredato. Aut que-
ritur an obstet sequenti quo ad querelam vel contratabu.& tunc
aut precedens non erat exclusus:& tunc obstat po.tam in quere
la,vt hac.l.in princi.quam in contratabu.vt.l.illud.§.j.de contrata.
quam sic intelligo.si vero sit exclusus precedens a querela,nunquam
obstat sequenti.nec in querela,nec in contratabu.de querela est
casus secundum Bartol.sed tu dic,quod est casus.j.e.l.si is qui.de
contratabu.est opinio.tamen de hoc videtur textus.in.l.iij.§.si
emancipatus.de contratabu. ¶ Quarto & vltimo oppo.extra
gloss.dictum est,quod nepoti datur querela excluso filio,sicut da-
tur patri contratabu.si est preteritus,non potest habere quere-
lam:vt.j.e.si proponas.Solu.verum est quod preterito non datur
querela,secus quando preceditur ab alio.ita intelligitur.l.si fi-
lio.secundum Dynum & Bartol.& etiam ista.l.Sed que sit ra-
tio Bartol.subtilissime.dicit enim considerandum ad huius
intellectum,quid sit,non quod preteritio filii sui,postea reddit
testamentum nullum:quia vbi cessabit ratio illa,dabit quere-
lam.dicit ergo quod cum filius in potestate sit dominus rerum pa-
ternarum in vita patris,nisi pater ipsum priuet per exhereda-
tionem,non potest illud dominium alteri assignare.contra quia
non possunt esse duo domini insolidū.vt.l.quod contra.§.vni duo.
de regul.iur.& hanc dic esse mentem.l.in suis.de liberis & post-
humis.ex quo patet quare pretertio materna non reddit testa-
mentum nullum:quia dominium rerum maternarum non con-
tinuatur in filium:& ideo cum non habet necesse instituere vel
expresse exheredare,p̄teritio habetur pro exheredatione.ex quo
sequitur,quod cum preterito filio nō continuetur dominium in
nepotē,preteritio ipsius habeatur pro exheredatione.sicut pre-
teritio paterna nil mirum.ergo si datur querela:quia non est
preteritus,sed exheredatus,nec etiam datur secundum tabu.
contra eum.quia non erat necesse de iure pretorio.vel ciuili.Sed
certe primum fundamentum non dicitur continere veritatem.
Nam si continuatio dominii est in causa sequitur quod cum conti-
nuetur dominium rerum hereditariarum.non sufficeret relin-
quere legitimam nisi a residuo esset exheredatus.Quod est fal-
sum: quia relicta legitima de residuo secure testatur.vt.s.e.l.
papi.§.si quis.et.§.quoniam autem quarta.Nec obstat,si dica-
tur relinquendo legitimā,videtur ipsum a residuo exheredare.
Nam eodem modo posset dici quod instituendo alium,videtur fi-
lium dominio rerum suarum priuare:quia qui vult dominum
alium esse:vt.ff.de procurato.l.papi.§.sed & his.Preterea filius
in vita patris,non est vere dominus rerum paternarum.sed fi-
ctitie & imaginatiue propter spem,quam habet vt post mortem
fit verus dominus ipse.vt dictā.l.in suis.Facit quod no.in auk.
si qua mulier.de sacrosanct.ecclesiis.& de lib.agno.l.final.conce-
dere patri.posset ergo pater qui habet vnum dominum,potest
facere alium dominum absque eo quod priuaret filium,qui habet
dominium fictum,et in spe.quia sic faciendo facit euanescere il-
lam spem effectu quod facilius fit quam si filius esset verus domi-
nus.sic videmus in simili si quis vendit rem duobus,scilicet pri
mo & secundo.nam primus qui habet actionem ex empto vide-
tur quodam modo dominus rei imaginatiue:vt.l.qui actio-
nem.de regu.iur.Si tamen tradatur secundo,transfertur domi
nium in secūdum,& euanescit fictum dominium primum,quod
fieri non posset,si in primum esset dominium translatum:vt.C.
de rei vendica.l.quoties.& de act.empti.l.si ea res.§.final.de rei
17 vendic.l.si actio.non ergo quod continuatio dominii non facit
vt preteritio paterna reddat testamentum nullum:sed solenni-
tatis omissio.Quia inter ceteras solennitates testamenti,hec est
de liberis instituendis vel exheredandis:vt.j.de liberis & post-
humis.l.inter cetera.&.l.gallus.§.in omnibus.nam & hodie pre-
teritio materna,vel filii emancipati facta sine causa,reddit testa
mentum nullum propter omissam solennitatem:vt in auk.cum
de appella.cog.§.aliud quoque capitulum.& not.in auk.de here.
& fal.§.exheredatas.& per Dyn.in.l.gallus.in glo.magna.& ta
men in illis non cōtinuatur dominium.Sed hoc operatur omis
sio cause & solēnitatis.Idem ergo operatur preteritio filii in po
testate etiam cum causa,& solennitatis omissione:nisi talis cau
sa esset vera quia tunc haberetur pro exheredatione:vt in.l.filio
preterito. ¶ Itē quod Bar.subiicit de preteritione materna,quod hr̄
pro exheredatione.quia nō cōtinuatur.similiter nō vr̄ bene dictū.
nā in emācipato non cōtinuatur:& tn̄ non vr̄ exheredatus:vt.j.
e.l.si proponas.nec ideo datur querela preterito a matre:quia non
sit exheredatus.nā etiā si mater preterit filiū quē ignorabat se
hr̄e,datur sibi querela,vt.j.e.si instituta.§.fin.& tn̄ non pōt dici
ipm̄ exheredasse:quia exheredare est actus priuationis,qui non
cadit in ignorātē:quia ignorās nihil agit:vt.s.de iudi.l.ij.in princ.
de iur.om.iu.si per errorē.de acq.here.clodius.de act.& obli.l.ex
18 malefi.§.longe minus.Actus† enim denominatur ab intētione
agentis.si cer.pet.l.non omnis.quia intentio non cadit in igno
rantem:vt.j.de reg.iur.l.in totum.Sed ideo datur querela pre-
terito a matre:quia nullum remedium erat sibi introductum de
iure ciuili,vel pretorio.nam ius dicendi nullum non:quia non
est in

est in potestate. Itẽ ꝯta. non: quia non extenditur ad testamẽta feminarũ: vt. l. illud. §. ad testamẽta. de ꝯta. Dat ergo sibi q̃rela, ne remaneat destituta. vnde text. insti. de exhe. lib. §. fina. non dicit, ꝙ talis preteritio sit exheredatio, sed idem operatur. quia vtraq; facit competere querelam. Sic etiam videmus in simili in emancipato exheredato: nam licet de iure ciuili non cognoscatur: tamen quia pretor nullum remediũ sibi dedit: ideo ne remaneat destitutus, ius ciuile dat sibi querelã, sed prohibita bonorũ possessione gratia litis agnoscẽde: vt not. s. l. posthumus. §. fi. cũ. l. seq. ⁊. j. eo. si proponas. ex quibus patet, ꝙ conclusio sua nõ procedit, scz, ꝙ nepos preteritus, quem precedit filius habeatur pro exheredato. quia non continuatur in eum dominiũ. hoc enim de continuatione dominij non debet attendi: vt dictũ est. Item hoc nulla. l. cauetur, sed potius innuunt leges contrariũ. nã. l. si quis filiũ. C. e. dicit ꝙ nepos ex filio exheredato, mortuo filio añ p̃parationẽ querele, erat olim destitutus oĩ auxilio quo ad querelã: ⁊ ideo statuit ibi, ꝙ trãsmittatur ad eũ etiã nõ p̃parata. Sed si habetur pro exheredato, ⁊ si haberet querelã ex psona sua, sicut ibi dicũt doc. nõ eẽt destitutus omni remedio, imo melius esset sibi venire ex persona sua, q̃ ex persona patris. Tñ quia tempus inciperet sibi currere post mortem patris, ꝙ nõ est in querela, quam intentaret ex persona patris nõ excludetur, vt l. iij. §. emancipatus. de contrata. hoc autem est contra mentem illius. l. dum dicit, ꝙ omni remedio exclusus erat. preterea non est imputandum testatori, si pretereat nepotem, quãdo filia p̃cedit: quia non tenetur ipsum heredem instituere vel exheredare: vt. l. si quis filio. de iniusto testamento. secus quando non precedit: quia tunc tenetur: vt. l. gallus. §. nunc de lege. de lib. ⁊ posthu. Et tamen si videretur exheredatus, ⁊ sic daretur sibi querela: magis videretur sibi imputãdũ, q̃ si videretur p̃teritꝰ. Quo 19 casu daṫ ꝯta. tm̃. vt. j. dicã: q; † querela est magis odiosa, q̃ cõtrata. quod patet: quia non currit vt. l. maximum vitium. C. de lib. pre. Item quia per querelam rescinditur ex toto testm̃ ⁊ reducitur ad causam intestati: ⁊ omnia legata annihilantur: vt. j. e. l. mater decedens. ⁊. l. qui repudiant. ⁊. s. e. papi. §. fin. secus in contrata. per quã testamentum nõ rescinditur: vt no. j. e. filio. §. ꝯta. ⁊. l. ⁊ si contrata. de vulg. ⁊ pupil. ⁊ de contrata. l. filium. nec etiam omnia legata rescinduntur: vt. j. de leg. prestan. per totũ. dico igitur ꝙ talis nepos preteritus, quem pretendit filius exheredatus excluso filio a querela, non hʒ ipse querelã per succes. edic. tanq̃ exheredatus. ¶ Item nõ potest dicere nullum: q; nõ obtinebit primum locum tempore mortis: vt. d. l. si quis filio. in in prin. Sed dic ꝙ habebit contrata. quia postq̃ ius ciuile sibi non subuenit, ius pretorium subuenit: ⁊ per hoc optime. l. iij. §. si emancipatus. j. de ꝯta. quã doc. alle. pro se. sed facit. ꝯ. nã ibi filius precedebat. ⁊ tamen nepos ex eo nõ hʒ querelam: sed ꝯtab. vt dr ibi expresse. Sed si tm̃ esset exheredatus: tunc haberet querelã, vt dicitur ibi in fi. Itẽ si solus pater esset exheredatus, adhuc nepos haberet ꝯta. vt ibi tʒ glo. Nec obst. e. ti. l. illud. §. j. vbi dr ꝙ nepoti ex filio exheredato: nõ daṫ ꝯta. illud intelligo añq̃ filius excludatur a querela, sed post sic. ¶ Item non obst. j. e. si non mortis. §. fi. ⁊. l. si is qui. vbi excluso precedenti datur querela sequenti. quia intelligo, qñ sequens fuit exheredatus. ¶ Itẽ non ob. ꝙ talis nepos, quem filius precedebat non erat instituẽdus de veritate ex iure pretorio: ergo non datur sibi ꝯta. vt insti. de exhere. li. §. fi. nam verum est inspecto princip. s. filio existẽte, ⁊ nõ excluso. sed inspecto euentu, sic. sicut alibi dr in. l. posthu 20 morum. de iniusto testõ. ¶ Et si † queratur vtrũ nepos habeat ꝯta. per succe. edic. rñdeo sic. nã excluso filio a querela successiue vocatur nepos ad remedium suũ. ⁊ hoc est verũ per succe. edic. nõ enim est necesse, ꝙ ille qui successiue venit, intentet illud remedium, quod competebat precedenti excluso venire per edictum succe. sed sufficit ꝙ intẽtet remedium sibi proprium ⁊ appropriatum: vt pʒ in. l. quia exclusis liberis ab vñ. lib. vocantur per suc- 21 ce. edic. ab vnde legitimi. quia † est diuersa ab vnde liberi. q; vñ liberi durat anno, sed vnde legitimi centum diebus: vt. j. quis ordo in bon. poss. seruetur. l. fina. ¶ Ut ergo plenius liqueat, si 22 † queratur qualiter precedens in gradu ⁊ etiam sequens excluso precedente veniat. Distingue, aut ambo sunt exheredati: aut ambo sunt preteriti: aut vnus preteritus, ⁊ alter exheredatus. Primo casu precedens vocatur ad querelam, ⁊ etiã sequẽs excluso precedẽte per succe. edictũ. ⁊ tunc proprie dr habere locũ successorium edictum in querela. i. de querela in querelam, intelligo ita. l. si is qui. ⁊. l. si non mortis. §. fi. j. e. Sed secundo casu cũ ambo sunt preteriti: tunc si quidem ille qui precedebat erat in potestate, habet duo remedia, scilicet ius dicendi nullum: quia tenebat primum locum in suitate tempore mortis: ⁊ sic propter eius preteritionem deficit solennitas testamenti. Item ⁊ cõtrata. quia deficit naturalis charitas quã pretor cõsiderauit: ipso vero excluso per repudiationem: vt q; testm̃ approbauit, vel per sentẽtiã, tunc sequens non vocatur ad ius dicendi nullũ: q; tunc non tʒ primũ locum tpe mortis. ⁊ sic eius preteritio nõ facit deficere solẽnitatẽ: verum quia deficit naturalis charitas ⁊ debitũ, 23 non est satisfactum debito nature, per † quã quis obligatur sue posteritati aliquid relinquere. quã equitatẽ principaliter pretor ꝯsiderauit. Ideo datur sibi ꝯta. que lʒ loquatur qñ p̃cedẽs erat emãcipatus: eadẽ ratio ⁊ maior est, qñ vterq; erat in potestate. Ex quo pʒ singularis limitatio ad. l. filio p̃terito. de iniusto testamento. vbi preteritus potest approbare testamẽtum. nam verũ est in preiudiciũ sui: sed in p̃iudiciũ nepotis ex eo, nõ. primo ipso approbante nepos vocabitur. facit. l. si post mortem. §. fi. de contrata. ⁊ isto casu dr habere locũ successoriũ edic. contrata. j. de cõtrata. in contrata. licet cõmuniter soleat dici contrarium. Sʒ nõ video fundamentum. ad qð facit. l. ij. de bo. lib. non enim video multum maiorem rationẽ in contrata. parentum, q̃ in cõtrata. liberorum. Imo cũ hereditas sit magis debita liberis, q̃ patri: magis debet habere locũ in cõtrata. liberorũ. iste est casus. j. de lib. ⁊ posthu. l. si quis posthumos. §. si filiũ. in fi. Tertio casu, qñ vnus est preteritus sequens exheredatus: tunc precedens habebit remedium suũ: q; dicet nullũ, si est in potestate, vel habebit contrata. vel de iure dicendi nullum in querela. ¶ Si vero econtra precedens sit exheredatus sequens preteritus: tunc precedẽs habebit querelam, ⁊ ipso excluso sequens habebit contrata. siue sit sequẽs in gradu, siue in ordine: ⁊ iste est casus istius legis, exponendo querelam. i. contrata. quam expositionem tenuerũt vbiq; glo. a qua expositione non recedo. et tunc dicetur successorium edictũ habere locũ de querela in ꝯta. ¶ Ultimo queritur 24 † circa predicta vtrum in iure agendi ad supplemẽtum habeat locum successorium edictum. Bartol. format istam. q. hic: sed nõ bene declarat. vnde aduerte. aut vtriq;. s. precedenti ⁊ sequenti fuit aliquid relictum pro legitima; aut neutri, aut alteri tantum Primo casu, si precedens fuit exclusus a iure agendi. ad supplementum tempore vel repudiatione, puto ꝙ sequens ex successorio edicto agat ad supplementum: quia non est satisfactum debito nature quousq; precedens, vel sequens habeat legitimam. ¶ Item quia illud succedit in locum querele, in qua locum habet successorium edictum. ergo ⁊c. vt. C. e. l. omnimodo. coniuncta. l. si is qui. j. e. ¶ Si vero precedens non esset exclusus ab illo iure tempore repudiatione vel morte: sed agnito eo, quod sibi relictum est, decedat: tunc ius agendi ad supplementum transmitteret ad heredem: vt colligitur. C. e. l. si quis filium. Et ideo sequens non admitteretur, nisi esset heres precedentis: quia tũc veniret ex persona illius, ⁊ peteret suppleri quod deficiebat illi, non ꝙ deficiebat. Secundo vero casu quando neutri est aliquid relictum, non habet locum: quia non potest dici suppleri, ꝙ nihil est: sed habent locum que vlterius dicta sunt, q̃ per not. in. l. iiij. de dãno infecto. in princ. de precario. sed si manente. ¶ Tertio vero casu quando vni est aliquid relictum, alteri non, tunc aut precedenti nihil est relictum, puta filio: sequenti sic, puta nepoti: tunc excluso filio a iure dicendi nullum contratab. vel querela, nepos non admittitur ad rumpendum, sed agit ad supplementum. Nam licet illud relictum non sit sibi factum ad hunc finem vt excludatur a rumpendo: quia tempore quo fuit exclusus filius precedebat: et sic nõ poterat rũpere: tamen ex quo deuenit ad casum rumpendi tale relictum vel institutio excludet eum a rumpendo, ac si facta esset ad illum finem. ad quod optime facit. l. filio quem pater. j. de liberis ⁊ posthumis. in principio. §. final. vbi est expressum in ratione sui. ⁊ sic dicetur habere locum successorium edictum de iure dicendi nullum. vel querela in ius agendi ad supplementum. Si non econtra precedẽti fuit aliquid relictum pro legitima, sequenti non: tunc si precedens non esset exclusus, sed ad heredem transmisit: sequens admittitur, vt. s. dictum est. ¶ Si vero exclusus fuit: tunc multum dubito qualiter sequens veniet: tunc dici non potest ꝙ agat ad supplementum, ex quo sibi nihil est relictum: et sic nil est ꝙ suppleatur. ¶ Item si dicemus vocari ad contrata. hoc durum videtur. ex quo patet aliquid relinqui precedenti: ⁊ sic nõ tantum petitur sicut si exheredasset, vel preterijsset. vñ videtur ꝙ eligẽda media via est: vt dicamus ꝙ aut precedens non fuit exclusus a toto, sed ab eo, ꝙ sibi relictum fuit: quia non agnouit, sed repudiauit: ⁊ etiam a iure agendi ad supplementum: ⁊ tunc q̃q̃ sic nihil esset sibi relictum: sequens vocabitur ad remedium suum. ad contrabu. vel querelam secundum ea, que supra dicta sunt. nam et tunc est aliquid ꝙ patri imputetur q; non integrã legitimã reliquit, quã si forte reliq̃sset. filius accepisset. facit. s. e. l. nihil. §. si cũ filius. in rõne sui. ¶ Si vero nõ fuit exclusus a toto:

vt quia qđ ſibi relictum erat, agnouit, ſed a iure agendi ad ſupplementum fuit excluſus lapſu tempoꝛis: quia non egit. ĩ. quinquennium ẜm opin. Bart. in. l. ſi quis filium. C. e. vel quia repudiauit expꝛeſſe: vt. l. ſi quando. §. generaliter. e. titu. tunc benigna opinio ꝙ ſequens nullo modo admittatur cõtra teſtm̃: qꝛ illud quod agnouit ſuccedat loco integre legitime. ⁊ ſic nõ ſit tantum imputandũ patri ac ſi nihil reliquiſſet, ad qđ facit. ſ. eo. papi. §. quarta. ⁊ ꝙ ibi dicitur. vbi habetur ꝙ nõ ita imputatur illi qui minuit legitimã ſicut illi qui vult. vt no. per Cyn. in. l. ſancimus. C. de nup. ⁊ per Di. de reg. iur. c. indultum. ex pꝛedictis remanet hec. l. declarata. cetera ſucce. edic. in remediis contra teſtamentũ tetigi in. l. ſi quis poſthumos. §. ſi filiũ, de lib. ⁊ poſthu. in heredi tatibus aũt abinteſtato in. l. ſi fili⁹ heres. Bar. autẽ foꝛmat hic tres pulchꝛas. q. ¶ Utrum in legitima habeat locum ius accreſcendi. de quibus tetigi in. l. qui repudiãtis. Sed quia pꝛopoſitũ noſtrum ipſas hic non tangit: vlterius non pꝛoſequoꝛ.

De petitione hæreditatis *Rubrica.*

¶ Dictum eſt. ſ. ti. pꝛoxi. de querela, que pꝛeparatoꝛia petitionis eſt hereditatis: ſequitur de ipſo pꝛeparato. videndũ. ⁊ pꝛimo iuriſconſultus ponit de pe. here. directa. ſ. in hoc ti. cum ſequen. Secundo ponit de vtili ſcʒ in tertio ⁊ quarto ti. ⁊ hoc pꝛout videtur vtilis inſpecta cõditione agentis. Sed dicitur aliquando vtilis inſpecta conditione conuenti: ⁊ de hac dicitur in. l. nec vllam. §. quod ſi quis ad. §. ſe. ĩ. eo. ¶ Item iſte titulus diuiditur in. v. partes. Nam pꝛimo ponitur cui cõpetat hereditatis petitio in tribus pꝛimis legibus. Secundo ponitur cõtra quem. hec incipit in. l. regulariter ⁊ durat vſqꝫ ad. l. Item vidẽdũ. §. nunc videamus. ibi tertia in qua ponitur, que res veniant, vſqꝫ ad. §. pꝛidie. ibi quarta, in qua ponuntur verba ſenatuſcõſulti, per qđ fuit hec actio introducta, cũ expoſitionib⁹ iuriſcõſulti. ⁊ durat vſqꝫ ad. l. Si bonefidei. §. petitio. ibi quinta. ⁊ vltima in qua materiam explicat vſqꝫ ad finem ti. ¶ Et no. in hoc ti. melioꝛes leges que ſint ad materiã, Innoc. quã ipſe tractat in. c. nihil. de elec. ſcʒ cũ quis poſſidet pꝛelaturã, vel beneficiũ, in quo nõ habet ius, vel de quo poteſt pꝛiuari. Utrũ geſta per eũ valeant, vel nõ? de quo tangã in. l. Item veniunt. in pꝛincip. ĩ. e. ⁊ vbicũqꝫ cadet.

Summarium.

1 Ius vetus, nouum, ac nouiſſimum quodnam dicatur?

2 Hæredem hæredis, teſtatoris hæredem eſſe.

3 Hæreditas num adiri poſsit, ex eo teſtamento, quòd filij præteritione nullum eſt, per filium tamen approbato?

Hereditas. Pertiet ad nos hereditas iure veteri ſcilʒ. l. xij. ta. vel nouo, ſcʒ ſenatuſcõſultis. Item veteri, aut ex teſtamẽto, aut abinteſtato. Item ſi ex teſtõ: aut ex perſona noſtra immediate, aut mediate perſona alterius. h. d. ¶ Not. ꝙ † ius vetus dicitur. l. xij. tab. alibi dicitur ius galli ius vetus. vt. l. gallus. §. ille caſus. de lib. ⁊ poſthu. Sed dic ꝙ diuerſis reſpectibus. nam. l. xij. tab. dicitur ius vetus reſpectu aliarum partiuʒ iuris: qꝛ illa venit a grecis: ⁊ pꝛimo fuit in vꝛbe, ꝙ̃ alie leges fierent per populũ. vñ leg. alie per populũ vel pꝛincipẽ facte dicuntur ius nouũ reſpectu alterius. ſʒ ius galli dicitur ius vetus, reſpectu leg. velle. que fuit facta poſt illud. ſed reſpectu. l. xij. tab. diceretur nouum. per hoc patet ꝙ ſenatuſconſulta, que appellantur ius nouum reſpectu. l. xij. tabu. dicerẽtur ius antiquũ reſpectu nouellarum conſtitutionum ⁊ authenticoꝛũ. patet ergo quomodo debeãt intelligi iſta cõtraria de iure veteri vel nouo: quia ſi pꝛoferuntur a lege, in dubio intelliguntur. l. xij. tab. vt hic. ⁊ in. l. ij. §. ſi mater. ad tertul. niſi aliud diceretur pꝛopter ſubiectã materiam. vt in. §. ille caſus. ¶ Si vero pꝛoferuntur ab homine: tunc ſecũdũ cõmunem vſum loquendi, appellamus ius vetus, ius. ff. ius nouũ ſed ius codicis: ius nouiſſimum ius authenticoꝛũ. facit quod not. in. l. j. de leg. j. ¶ Secundo † no. in. l. veluti. ꝙ heres heredis, teſtatoꝛis 2 eſt heres. concoꝛ. l. ſi. C. de here. inſti. ⁊ l. paterfa. de vul. ⁊ pu. vbi eſt. l. ſingularis. ¶ Sed glo. hic diſputat an dicatur heres pꝛimi teſtatoꝛis, vel abinteſtato, vel ex teſtamento. determinat ꝙ dicatur heres eo modo, quo fuit pꝛimus heres. ⁊ tenent omnes. Ad qđ facit, ꝙ alibi dicitur, ꝙ talis heres habeoꝛ qualis eſt is, per quem heres efficioꝛ. ĩ. de acquir. here. l. qui aliena. §. interdũ. vbi hoc pꝛobatur. poſſet etiam dici ẜm Bal. ꝙ nec ſimpliciter ſit heres, ſicut ille. nec ſimpliciter ſic ipſe, ſed miſtim quaſi duobus capitibus adiunctis: vt dicitur in ſimili. in. d. l. gallus. §. ille caſus. de libe. ⁊ poſthu. ¶ Ultimo † not. glo. que incipit non iure. in fi. 3 que tenet, ꝙ ex teſtamento nullo per pꝛeteritionem filij, lʒ per filium appꝛobato, nõ poſſit adiri hereditas de iure ciuili, ſed neceſſaria ſit bonoꝛum poſſeſſio ẜm tab. ⁊ eſt caſus talis vbi bono. poſ. eſt neceſſaria. Item not. in. l. certum. C. vnde cognati. ⁊ ibi plene. ⁊ l. qui vxoꝛem. de iniuſto teſtamento. ⁊ de vulg. ⁊ pupil. l. ſi quis eum. quas gloſſ. not.

Summarium.

1 Hæreditatem vel ab eo peti poſſe, qui rem vnam duntaxat poſsideat, Et num tunc ad totius hæreditatis reſtitutionem, licet rem vnam poſsideat, ſit obligatus?

2 Sententiam ferri poſſe ſuper eo, quòd poſt litem conteſtatam ſuperuenerit.

SI hereditatem. In hac actiõe cõdẽnatur reus ad omnes res, quas reperitur poſſidere tempoꝛe ſententie: lʒ illas nõ poſſideret tempoꝛe litis conteſta. h. d. 1 Et not. duo † ꝙ hereditas petitur ab illo, qui † rem vnam tantũ poſſidet. concoꝛ. ĩ. e. lʒ minima. ¶ Sed an ſit obligatus ad reſtitutionẽ totius hereditatis, lʒ rẽ vnã poſſideat? vide ꝙ no. ĩ. ti. j. 2 l. j. circa pꝛin. in glo. que incipit. i. vendicando. ¶ Secundo † no. ſentẽtiam ferri ſuper eo, qđ ſuperuenerit poſt litis conteſta. de quo dic vt plene in. l. non poteſt videri. ſ. de iudi.

Summarium.

1 Controuerſia fieri quando dicitur: & quando lis eſt? Et quid de eo qui ſub pœna controuerſiam promiſit: non facit, per quos actus in pœnam incurrat?

2 Controuerſia ſola rem litigioſam in hæreditatis petitione, vel ante litem conteſtatam fieri.

3 Controuerſia ſola quem malefidei poſſeſſorem reddi, ob idqꝫ ad vſuras & fructus perceptos teneri. Et præſcriptionem, vel quo ad omnes effectus interrumpi.

4 Denuntiatio ante poſſeſsionem apprehenſam, num quem in mala fide conſtituat?

5 Hæreditatis poſſeſſor ſatiſdatione præſtita res hæreditarias, vel poſt litis conteſta. alienare poteſt.

6 Legitimus adminiſtrator num res hæreditarias necdum cautione præſtita iudicis ſaltem authoritate alienare queat?

7 Satiſdationem, quam hæreditat. petitione conuentus præſtare tenetur, duplicem eſſe.

8 Prælatus, cui de prælatura aut beneficio controuerſia mouetur, an poſsit interim bona eccleſiæ alienare?

Diuus. Poſſeſſoꝛ hereditatis poſt motã controuerſiam non poteſt aliqđ alienare de hereditate, niſi pꝛeſtiterit ſatiſdationem de hereditate reſtituenda, vel eſtimatione, vel niſi iudex hoc permiſerit. quod facere poteſt pꝛopter cauſas neceſſarias, hic expꝛeſſas, etiã ſi ſatiſdationem non pꝛeſtiterit. h. d. ẜm intellectũ Bar. ⁊ verum. Sed ſecundum glo. pꝛeſtita ſatiſdatione multo minus poſſunt alienare: qꝛ ſatiſdat de nõ alienãdo. ſed hoc nõ dicitur in litera: imo eſt ipſam deſtruere. vñ tene pꝛimã lecturã. ¶ Pꝛohibendum. ¶ In textu, ſcʒ ipſo iure. vel dic non permittendũ. nõ enim eſt neceſſaria noua pꝛohibitio iudicis: quia iſta eſt pꝛohibitio iuris. ¶ Nota hic plura. Pꝛimo, † ꝙ controuerſia dicitur 1 ante litis conteſt. per ſolam citationem. intellige. ¶ Lis vero dꝛ fieri per conteſtationem facit. ſ. de pꝛocura. l. non ſolum. §. ſi ſtatus controuerſiã. Et quod not. per Cy. in. l. ſi quis maioꝛ. de trãſactionibus. ⁊ per gloſſ. in. l. lucius. §. tres heredes. ad trebel. vt dicantur fieri ante lit. conteſt. vt. C. fi. regund. l. iij. ¶ Et per hoc determinabitur queſtio ſi quis pꝛomittit mihi non facere controuerſiam, vel non mouere litem ſub pena. per quos actus incidat in penam. de quo dic vt dicta. l. ſi quis maioꝛ per Cynum. 2 ¶ Secundo not. † ꝙ in pet. hered. res efficitur litigioſa per ſolã controuerſiam, etiam ante lit. conteſta. ⁊ hoc eſt ſpeciale in hac actione ẜm iſta tẽpoꝛa. nã ſecus erat in particularibus iudiciis: licet hodie

3 licet hodie sit idem. In glo. vt glo. dicit. Itē† per solā cōtrouersiam ad vsuras et fructus perceptos & percipiēdos etiā si a principio fuisset bonefidei quis tenetur & etiā interrūpitur pscriptio etiā quo ad omnes effectus, quos parit litis ɔtestatio: vt in eadē l. Item veniunt. §. petitā. in. l. sed & si lege. §. si ante. secus in particularibus iudicijs, in quibus ille qui semel fuit bonefidei non efficitur malefidei: nisi per cōtest. quo ad vsuras vel fructus, vel interruptionē prescriptionis: vt. l. si alienā. de vsuca. pro emptore. & l. qui scit. §. fi. de vsuris. sola† tñ denūtiatio facta anteq̄ qs 4 incipiat possidere, bene facit quem malefidei possessorem, tā in particularibus, q̄ vniuersalibus iudicijs: vt. C. de rei ven. l. si qs fundum. de lega. prestan. l. virilis. §. si adierit. & C ɔ. C. eod. ti. l. j. dicit tamen ipse vnū verbum not. q̄ etiā in peti. here. quādo mouetur cōtra titu. possidentem, q̄ aliquādo cōtingit: vt. ĩ. e. nec vl lam. §. q̄ si quis. per solam controuersiā non efficitur malefidei. sed requiritur contestatio litis. & hoc operatur titulus. Et istum dic esse casum. l. ij. in secūdo responso. C. e. tit. licet ibi glos. sentiat 5 contrarium. q̄ perpetuo tene menti. ¶ Tertio† not. q̄ possessor etiam & post contest. litis si prestitit satisdationē potest alienare res hereditarias. & intellige ex permissione iuris scripti. Itē intellige in causis necessarijs. de quibus. ĩ. subijcit. quia talis satisdatio dat sibi administrationē bonorū tāq̄ curatori bonorū: vt probatur in. l. si quis instituatur. de heredi. insti. & de iure deli. ait pretor. & l. fulcinius. §. adeo. ex quibus causis in possessionem eatur. & ad car. l. sed & si is. §. quoties. & no. e. ti. l. penult. fm Bartol. facit q̄ dixi. s̄. tit. j. l. qui de inofficioso. si vero non satisdedit: tunc non potest, nisi iudex sibi permittat. quod facere pōt 6 ex cāis necessarijs: vt subijcit. ¶ Ex quo† dico vnū tibi no. q̄ lz administrator legitimus vt tutor, vel curator da. bo. non debeat administrare, nisi prestita satisdatione. vt. l. legitimos. de legi. tu. tamen etiam si nō prius satisdederit. potest iudex ei dare licētiam alienandi in causis necessarijs, & facit ex permissione iudicis, & non iuris. Et hoc probat ista. l. no. in tutore tamē videtur, q̄ licet debeat satisdare: si tamen non satisdederit non prohibetr administrare: vt. l. mulier. de iure do. ¶ Sed in curatore magis procedit, quod dixi. sed glo. parua super verbo qd. q̄ post satisdationem possit alienare: imo videtur q̄ magis prohibendū cū satisdet de non alienando: vt in fin. leg. & ideo exponit nisi, pro sed: quasi dicat non debet alienare, sed satisdare de non alienan 7 do. quod est destruere literam. ¶ Unde† dic, q̄ est duplex satisdatio, quā prestat conuentus hac actione. vna est de nō alienando bona: & istam nō prestat: nisi opponat aliquam exceptionez, per quā petitio hereditatis differtur. de hac loquitur. §. fi. Alia est de restituēda hereditate: si contingat ipsum succumbere. vel si ɔtingat ipsum alienare pro causis necessarijs. q̄ restituat pretium. vel quod superierit. Item q̄ bene & legaliter administrabit: & frauduleter nō alienabit. & istam prestat quādocūq̄ vult, q̄ sibi pmittatur a iure potestas alienādi. & de hac loquitur hic. ¶ Et est similis illi. quā prestat curator datus bonis. ¶ Et no. quia tunc vtrū causa sit necessaria, vel nō committitur arbitrio suo. Sed si non satisdedisset, deberet hoc discuti per iudicem. et 8 iste est verus intellect⁹ istius. l. ¶ Ultimo† facit ad. q. si moueatr questio cōtra aliquem de beneficio vel prelatura, vtrum interim possit bona ecclesie alienare. etiam in casibus litis. de quo dic vt habetr in. c. venerabilis. de offi. dele. & in. c. mihi. de elec. per Inn.

Summarium.

1 Exceptio falsi testamenti ad hæreditat. petitionem præiudicialis est.

2 Hæreditatis petitione conuentus, si excipiat de testamenti falsitate, quid præstare teneatur?

3 Satisdatio de non alienando aut prohibitio quid operetur?

§. **Diuus Adrianus.** Sicut possessor cogetur satisdare, quando est controuersia de hereditate: sic quando est controuersia de falso testamento. h. d. Barto. Uel sic. si conuentus hac actione opponat aliquā exceptionem, per quā hec actio differatur vel supersedeatur in ea debet satisdare de hereditate nō diminuēda: q: illa exceptio sit preiudicialis in alio. scilicet. vt he reditas diminuatr. & hoc propter priuilegiū. in auf. huius actio1 nis. h. d. singulariter. ¶ Not.† q̄ exceptio falsi testamēti. est preiudicialis ad petitionem hereditatis: vt faciat in ea supersederi quousq̄ de falso cognoscatur. Idem esset in querela, si in modū ɔdictionis opponeretur per conuentum: vt. s̄. tit. j. l. papi. §. si filius. & hoc quo ad cognitionem: sed quo ad pronuntiationem, dic q̄ si proponitur principaliter per modū actionis, debet in ea pronuntiari. vt. s̄. l. de qua re. sed si per modum incidentis: tunc non. sed sufficit pronuntiatio in principali. vt. C. de fal. l. vbi. & l. 2 j. de ordi. iudi. ¶ Secundo† no. q̄ conuentus hac actione. si opponat except. falsi, debet satisdare de hereditate non diminuenda. id est, de quacunq̄ actione, per quā in hac actione supersedeatur. per rationem litere. Et est speciale in hac actione. nā sec⁹ esset in alijs. vnde si agit cōtra me rei vendi. & ego oppo. q̄ sis seruus meus, vel excommunicatus: & sic quousq̄ cognoscatur de hac, in actione tua supersedebitur: non reperitur, q̄ interim debeat satisdare de non alienando si tamen essem suspectus de fuga, vel dissipādo: tunc si esset res mobilis, deberet disponi: vel si esset immobilis deberet fructus sequestrari. arg. s̄. qui satisda. cogan. l. si fideiussor. in fi. & C. quando prouo. non est necesse. al's quorū appellatio non reci. l. ad executionem. & ĩ. de appel. l. Imperator. Item dico, q̄ iudex posset mihi prohibere, ne alienem: vt. l. de pollicitationibus. in fi. ĩ. de polli. & forte sub pena. ¶ Si 3 dicas† quid operetur ista satisdatio vel prohibitio: cum etiam sine ipsis alienare non possit? Rñdeo: quia magis abstinebit ab alienando. Item quia magis erit consultum actori prestita satisdatione. ¶ Ultimo dicit Guil. de cug. in. l. fi. C. e. per istum tex. q̄ conuentus hac actione, non potest agere contra debitores hereditarios, nisi quādo esset actio tēpore peritura: ne aliquid fiat in preiudicium hereditatis. secus in petitore, quē dicit indistincte debitorem posse conuenire. de quo dic vt dicam. ĩ. e. qui bona fide. & tangam in. l. si quis hereditatem.

Summarium.

1 Iudicio vniuersali moto, aut eius præparatorio, an iudicio particulari supsederi, quòd ipsi vniuersali præiudiciū afferret, debeat?

Si testamentum. Si contra scriptū heredem agatur de falso testamento, & de hereditate per vnum, & per alium ab eo petatur legatum: in electione sua est legatum soluere recepta cautione de restituendo, si succumbat. vel expectare quousq̄ falsi questio & hereditatis terminetur. Sz si petatur legatum ab eodem, qui agit de falso: debet ipsum preci se tanq̄ cōtrarium repellere. h. d. & super modico fundatū: vt. l. fi. C. e. que. l. istam corrigit. de materia istius. l. tractat. l. sequens. ¶ An debeatur. tex. q̄ fit expectando, q̄ questio falsi determi1 netur. nā si pronuntiabitur pro testamento, apparebit legatum deberi. Ex hoc patet so. ad quod querit glo. circa fi. ¶ Nota† ergo q̄ quando motū est iudicium vniuersale, vel eius preparatorium, supersedetur in iudicio particulari, qd faceret illi preiudicium, si conuentus hoc vult. Idē habetur in. l. proxima. ¶ Sz glo. hic querit, in cuius est electione legatarij an hered. vt. C. l. fi. & ĩ. l. proxi. in fi. magne gloss. tu dic, q̄ aut ille qui mouit iudiciū vniuersale. venit ad causam, & petit supersederi in particulari, ne fiat preiudicium sibi: & tunc hoc in potestate sua: vt. ĩ. l. proxi. quem sic intellige fm gloss. ibi. Aut non venit ad causam: et tunc est in electione ipsius cōuenti vniuersali iudicio: vt hic. & ĩ. de excep. rei iudi. l. ij. & de act. & obli. l. que cum herede. & ĩ. de interroga. actionibus. l. & quia. §. interdum. ita intelligitur. l. hoc autem. §. j. si quis plus quam per fal. ¶ Item etiā iudex potest hoc facere ex officio suo: vt. ĩ. l. proxi. secundum Bart. ibi. & hoc verū de iure isto. hodie non potest impedire iudicium particulare, licet pendeat vniuersale. sed distinguitur inter legatarios et creditores: vt. C. e. l. fi. & dic vt ibi. & dicā plene. ĩ. l. proxi. ¶ Sed Guil. de cug. dicit in. d. l. fin. hanc. l. non corrigi per illam: q: hic loquitur quando testamentum dicitur falsum: ibi quando petitur hereditas etiam in illa causa. Sed hoc nō habet in se rationem. ¶ Circa secundum dictum, queritur quid econtra, si fuerit petitum legatum: postea idem vult dicere testamentum falsum quid iuris? dic etiam vt. ĩ. e. l. postq̄. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Tertius cuius interest in iudicio interuenire potest, atq; petere vt liti per alios motæ, supersedeatur. Et quid de eo cuius non interest. nume. 3.

2 Appellari posse occasione qualisqualis præiudicij. Et sententia lata pro vno quale præiudicium alteri paret?

3 Lis num contestetur super quærela.

5 Impedimentum oppositum per tertium in causa per alios mota, quandiu durare dicatur?

SI quis libertatē. Lex hec est difficilis, ⁊ hoc intēdit. Iudiciū particulare per qđ fit p̄iudicium vniuersali, vel preparatorio eiusdem, differri debet quo ad iudicium vniuersale finem capiat: ad quod potest certus terminus per iudicem statui. Si vero per ipsum non fiat preiudicium nec fieri contingat, iudicium vniuersale suspendi nō debet. h. d. Bar. ¶ Et diuiditur in tres partes s̄m Bart. hic. ⁊ glo. nā primo loquitur, quando querela mouetur per vnū contra scriptum heredem, ⁊ ab alio petebatur libertas ab herede scripto, ⁊ erat qō de libertate tantum. Item seruus erat in possessione seruitutis. Itē ille qui agebat querela petebat iudicium libertatis differri: ⁊ hoc vsq̧ ad versiculum. Cum quidam. ibi secunda: quia seruus dicebat se insolidum heredem institutū, ⁊ erat in possessione libertatis ⁊ hereditatis. exheredatus aūt petebat eū in seruitutē dicens testamentum inofficiosum: ⁊ ipse seruus petebat iudicium liberale differri. ⁊ sic erat questio inter seruum ⁊ exheredatum. ⁊ hoc vsq̧ ad versum. Quotēis. Ibi tertia, ⁊ vltima, in qua libertas petebatur ex alia causa, quā ex testamento. ¶ Ista prima pars diuiditur in tres partes. Nam primo ponit mentem senatusconsulti. Secundo mētem rescripti Imperatoris. Tertio ponit quandam limitationē. secunda ibi. Sed ⁊ diuus. tertia ibi. ita demum. Glo. ponit tribus modis casum in tota. l. Primo ꝙ seruus iste qui petebat libertatem fuerat heres vna cum alio, et filius exheredatus. ⁊ cum peteret hereditatem ⁊ libertatem, exheredatus petebat super hoc iudicio supersederi. ⁊ hoc dicit gl. ꝙ istud prin. cōueniret cū ver. Nam cū quidā. vbi similis erat qō de hereditate ⁊ libertate, et eisdē terminis ponit ibi casum. Sed hec lectura non placet glo. quia nihil dicitur de coherede. Sed ego dico, ꝙ non procedit primo quia nullo modo potest cōuenire versicu. nam cum quid. quia s̄m istam esset questio inter seruū ⁊ coheredem, qui ipsum possidebat. Sed in versi. nam cū quidā. patet expresse, ꝙ erat questio inter ipsum ⁊ exheredatum. nā nec puto ꝙ sit in se vera: quia tūc petitio serui, qn̄ petit hereditatē, est preiudicialis exheredato: q̄ non presupponit illū, contra quē agit heredem: sicut cum agitur pro legato. ⁊ ideo non esset in ea supersedendū. vt patet expresse. ī. e. l. penul. vbi duo possunt mouere peti. here. contra vnum ⁊ super vtriusq̧ petitione proceditur. ¶ Secundo modo ponit casum, vt in tota. l. seruus diceret se insolidum institutū cum libertate: ⁊ sic erat questio inter ipm ⁊ exheredatum. Sed ista lectura est vera in vers. nam cum qdā. sed huic p̄ncipio non cōgruit. ¶ Et iō tertio mō ponit̄ ꝙ varietur termini. ⁊ est vera s̄m istud prin. h. d. Si cōtra ipsum scriptū heredem sit mota querela inofficiosi per vnuз, ⁊ interim seruus petit libertatem in testamento sibi relictam, super iudicio liberali debet supersederi, quousq̧ sit finitum iudiciuз querele, ne fiat preiudicium ipsi querele. h. d. preiudicium autē est istud: quia si pronuntiaretur pro libertate, presumeretur ꝙ testamentum esset validum. Et impugnaretur. ⁊ sic fieret preiudiciū exheredato. Sed si pronuntiaretur contra hereditatem, esset aliqualis presumptio contra testamētum: ⁊ sic fieret preiudicium heredi scripto. debet ergo interim supersederi. ⁊ hoc quantum ad petitionem ipsius heredis, qui pretendebat preiudicium, vt hic. ⁊ etiā ad peti. here. vt dixi. s̄. l. proxima. potest etiam hoc facere iudex ex officio suo secundum Barto. quia verba istius principij referuntur ad iudicem. gloss. tamen magna videtur dicere, ꝙ solus exheredatus potest hoc impetrare. sed tu dic vt dixi. ¶ No. primo ꝙ † tertius cuius interest, potest venire ad iudicium, ⁊ petere ꝙ supersedeatur in lite per alios mota. alius autem cuius nō interest hoc facere non potest: vt in gloss. que est not. in hoc loco s̄m Bal. Et aduertendum istud est interesse qualisqualis preiudicij, ⁊ non pleni. nam etiam lata sententia pro herede remanet ius exheredato solum: licet aliqualiter presumatur contra eum: tamē potest impedire iudicium liberale. sic † ⁊ alibi dicitur quā ratione qualisqualis preiudicij potest appellari. ī. de ap. l. sententia. ꝙ est notandum. ¶ Nec obst. C. de sententijs. l. nemo iud. q̄ gloss. ij. assignat pro contraria, ꝙ verum est, ꝙ sententia lata pro vno non facit alteri plenum preiudicium: vt ibi: sed tale quale facere pōt, vt hic. ⁊ in libertatibꝰ: q̄ p̄cedūt ex testō, qđ per q̄relā rescindit̄: vt. ī. ti. j. l. papi. §. si. facit. l. j. ī. de except. rei iudi. ⁊ ꝙ ibi not. ¶ Scđo no. † ꝙ ita demū pōt tertius venire ad impediēdū ratione p̄iudicij, ꝙ fieret iuri suo, si illud iam mouit in iudicio. idem est si speratur moueri secundum glo. sed tunc potest petere per iudicem certum terminum statui: ne diu stet in suspenso: vt ī. versi. plane. ¶ Tertio † no. in verbo contestatum est. ꝙ super querela lis contestatur quod est contra doctrinam Bar. dicentis, ꝙ cum in ea nihil petat a parte, sed a iudice tantum, non est necessaria litis contest. ⁊ sine ipsa potest ferri diffinitiua: vt ipse no. s̄. titu. j. l. qui repudiantis. §. si. ¶ Sed potest dici, ꝙ si partes sunt presentes debeat cōtest. lis: vt hic. secus si altera sit absens. ⁊ ita loquitur opinio Barto. per illum tex. Sicut dicimus in causa appellationis, vt no. in. c. per tuas. extra de appella. ⁊ l. si. §. illud. de tempo. appella. C. dicit etiam hic glo. magna no. super secunda casus positione ꝙ super querela cōtest. lis. etiam cū opponitur per modum exceptionis, seu contradictionis. quod tene menti. Et est ratio, quia ita cōcluditur in exceptione seu cōtradictione, ⁊ petitur: sicut si proponeretur per modū actionis: vt. s̄. ti. j. l. papi. §. si filius. ⁊ de bo. pos. cōtrata. l. si exheredatus. secus in alijs exceptionibus, in quibus non ita concluditur: vt plene. not. in. c. prudentiam. §. sex. ext. de offic. deleg. ¶ Quarto † no. impedimentum oppositum per tertium durat quousq̧ sit finita causa illius tertij, per sententiam diffinitiuam vel interlocutoriam ab obseruatione iudicij vt probatur hic. quod est notādum secundum Bald. facit. l. ⁊ post. §. conducto. s̄. de iudi. de re iudi. l. actorum verba. ⁊ C. quomodo ⁊ quando iudex. l. si p̄ses quasi desertam. ⁊ hoc est verum, si fuerat cuз cause cognitione: secus si inconsulte. vt in. l. j. C. de his que in test. delen. Qualiter fiat ista circunductio vel cancellatio habes hic glo. not. que alle. super verbo inducatur. Si ergo feratur sententia contra exheredatum procedetur in causa lib. al's secus. ⁊ s̄m istum debet intelligi. l. si post. ī. de excep. vbi videtur dici totum econtra ad istam. l. quia post lit. contesta. super hereditate non debeant differri particularia iudicia: sed ante sic. Quidā timore illius, exposuerunt literam, vt hic habetur in gl. que expositio destruit tex. ¶ Ideo dic, ꝙ in illa. l. ponuntur tres lecture. prima est, ꝙ conuentus vniuersali iudicio per vnū conueniebat̄ particulari per alium: ⁊ tūc tene primum intellectum glo. ꝙ non supersedeatur in iudicio particulari post litē motam. in vniuersali subaudi, ⁊ ipso per sententiā terminato per istum tex. Sed anteq̄ sit terminatum. ꝙ patet ibi dicitur finiri. Nā non dicitur finitum nisi sit sententia lata. Alij dicunt, ꝙ ibi iudicium particulare nō cōtingebat petitionē hereditatis nec faciebat sibi preiudicium: quia rei vendi. non ex cā habetur. vnde intendebatur contra heredē, sed tanq̄ extraneum: vt. l. de eo. §. si. ad exhibē. Ideo non dз differri, que lectura est vera in se per finē istius. l. ⁊ his duobus modis. illa. l. intelligitur sine scrupulo. Scđa lectura est, ꝙ ibi cōuentus pe. here. agebat contra debitores hereditarios. ⁊ ista nō pōt p̄cedere in illa. l. q̄ tūc etiā post lit. contest. sup̱ pe. here. nō agens repellit̄. ne per hoc iudiciū particulare faciat preiudiciū petitioni hereditatis. q̄ hoc nō interest ipsorū debitorū opponere. ergo ⁊c. vt hic. in gl. sup̱ verbo differēdū, ⁊ probatur. ī. e. l. bonefidei. post sniām vero latā cōtra eū, vnde possent creditores eū repellere. Guil. tñ de cug. vr̄ dicere in. l. si. C. e. ꝙ lз debitores nō possent eū repellere per eā exceptionē: tñ ille qui mouit iudiciū vniuersale, pōt eum impedire, ne agat: q̄ per hoc fieret sibi preiudiciū. ⁊ hoc per. l. diuus. §. fin. s̄. e. qđ est notandū. ⁊ hoc est verū: nisi esset actio tp̱e peritura vt. d. l. si bonefidei. ¶ Tertia lectura est, ꝙ ille qui mouerat petitionē, hic volebat agere ꝯ debitores hereditarios. ⁊ dr̄ ꝙ pōt, si fuerat lis cōtest. sup̱ hr̄ditate: al's p̄t p̱ debitorē repelli. nā primo casu magis p̄sumitur pro eo, q̄ pro scđo. q̄ lectura colligit̄ ex ƥbis Guil. de cuno in. d. l. si. C. e. ⁊ vr̄ multū applaudere. l. sз nō plз: q̄ siue agat añ litē cōte. siue post, nō tenētur sibi soluere debitores, nisi doceat se hr̄dē: vt ibidē no. Guill. facit qđ no. Inn. de ꝯcess. p̄ben. c. q̄ cū in cūctis. In glo. magna. nō ergo video, qd debeat opari litis ꝯtest. cū p̄sumptio resultat ex ea, nō sufficiat ad faciendū eū admitti. vñ tз primam lecturā.

Aduerte lector ad hūc finem, qui certæ prælectionis finis non est, sed qualem comperimus in exemplari mutilo ac conciso, si quando integrius incidat, non frustraberis, qualequale sit futurum.

LEgitimam. Per electionem iuris incōpetētis, nō videtur quis renūtiare iuri quod ignorabat sibi competere. Bart. si vero sciebat, tunc secus. s̄m gloss. quod est verū prout ista. l. loquitur in testamento rumpendo, puta inofficioso. qđ in rupto prout intelligit gloss. j. dum alleg. l. mater. s̄. tit. j. Si vero erat nullū: tūc aut poterat approbari expresse: vt q̄ nullum erat

propter

propter preteritionem.ī.de iniusto testamento.l.filio preterito.⁊ tunc idem:quia recipiēdo legatū,videtur approbare:vt ibi no. et.ī.ad leg.fal.l.si legatum.Si vero erat non solenne prout intelligit glo.parua:tunc nec tacite,nec expresse potest approbari:vt l.non dubium.⁊ quod ibi no.C.de testa.ſm Bartol.

Summarium.

Regulariter def. Hec est secunda pars huius tituli,in qua ponitur cōtra quem possit hec actio intentari:⁊ durat vsq; ad.l.Item videndum.§.fi.traditur aūt hic vna regula maxima ⁊ fundamentalis in ista materia,quam postea multis modis declarat.⁊ incipiūt declarationes in.l.per hered.vsq; ad.§.fi.⁊.h.d.regula est,ꝙ petitio hereditatis daī cōtra illū,qui aliquid de hereditate possidet,etiam minimū,siue sit res corporalis,siue ius incorporale,dummodo possideat pro hered.vel pro possessore,hoc primo.¶ Item per hanc actionem petit quis declarari se heredem esse insolidum,vel pro parte:et implorat iud.officium mercenarium ad restituendam sibi rē tm̄ illam,quā conuentus possidet.h.d.cum.l.seq.vsq; ad.l.pro here-
1 de.¶ Nota†ergo quia primo requiritur ꝙ conuentus aliquid de hereditate possideat,al's non competeret hec actio directa.sȝ vtilis bene posset competere,si offerat se liti:vel si dolo desiisset possidere.⁊ sic haberetur pro possessore:vt.ī.e.nec vllam.§.nō solum.cum.§.seq.⁊ idem si possideret pretiū rei hereditarie,qd tm̄ non est res hereditaria:vt.ī.e.quod si in diem.§.j.patet ergo ꝙ bona est practica Azo.vt p̄mo quis interrogetur,an possideat:
2 vt not.ī.e.qui interrogatus.¶ Secundo†no.ꝙ requirit.ꝙ possideat pro herede vel pro possessore:nam si possideret aliquo titulo speciali,non daretur hec actio,sed rei vendicatio:vt.C.e.l.ij.in fi.in quibus cau.cessat long.tēp.prescript.hereditatem.nisi titulus esset nullus:vt.ī.e.nec vllam.§.omnibus.vel al's haberetur pro nō titulo:vt in casibus,qui ponunt in.l.ea.§.neratius.vsq; ad.§.heredē.vtilius est habere hanc actionem,q̄ rei vendicationem.quia per istā actionē auocat quis rem:lȝ non probet se dominū:dū tamen fuerit in hereditate.qd esse pōt,etiā si erat cōmodata:vt.ī.e.nō tm̄.in prin.sȝ in rei vēdicatione opȝ ꝙ probet se dominū:vt.ī.de rei vēd.l.in rē.in prin.⁊.C.e.ti.l.fi.¶ Ratio autem quare hec actio non datur contra,titulo possidentē,est,quia ille qui alleg.titulum alle.fortius ius in illa re particulari,q̄ ille qui dicit se heredē:lȝ enim ille habeat ius in vniuerso. Item posito,ꝙ illa res fuerit in hereditate:non tm̄ sequitur ꝙ sit dominus eius:vt patet in.d.l.nō tm̄.sed ille qui alle.titulum: aut est dominus,si habuit a domino:aut quasi dñs,si habuit a nō domino.quia competit sibi publiciana.ergo debet preferri: q: qui potiora iura alle.alteri prefertur,⁊ ipsum excludit:vt.C. de edic.diui Adri.tol.l.fi.Ille vero,qui possidet pro herede vel pro possessore,quo ad res particulares,non alleg.fortiꝰ ius q̄ ille,qui agit.⁊ ideo ipsum non excludit.rei autē vendicatio datur contra titulo possidentē:quia dicit se dominū,sicut ille,qui possidet.⁊ hanc rationem voluit glo.in dicta.l.hereditatem.quam
3 declarant doct.in.l.cogi.C.e.⁊.l.hereditatis.Tertio†not.in.l.lȝ minimam.modū cōcludendi in hac actione:q: per eam non solū petit se declarari heredem,sed ad restitutionē rerum implorat officiū iudicis:idē in actione reali:vt.l.⁊ ex diuerso.de rei vendi.⁊ si seruitus ven.l.sicuti.§.si queratur.Per hoc patet ſm Bart. ꝙ glo.ſ.de eden.l.j.male format libellum in hac actione,que dicit,ꝙ debet quis dicere peto hereditatem,vel ꝙ restituas hereditatem.Nam p̄mo debet verba sua principaliter dirigere ad iudicem:⁊ petere ꝙ declaret eum heredem,quo per officiū suū cogat reum ad restitutionē rerū:vt hic probatur.¶ Vltimo no.
4 gl.scdam in.l.regulr.que semp alleg.†de possessione impropria, magis impropria ⁊ impropriissima.Sȝ doct.C.de serui.⁊ aqu.l.ij.vtuntur aliis verbis.tu dic ꝙ nos habemus possessionem.et quasi possessionem.possessio cadit in rebus corporalibus:⁊ ista quandoq; dicitur improprie:vt in rebus mobilibus,que pedibus non calcantur:⁊ sic non proprie cadit:vt.l.rem que nobis. de acquir.poss.vbi not.Vnde non datur pro ea interdictum vti possidetis.quod datur proprie possidē.sed interdictum vtrobi.vt not.ī.vtrobi.l.j.Sed quasi possessio dicitur in iuribꝰ ⁊ incorporalibus.ſ.quibus ex cauſ.maio.l.vt pretor.Item ⁊.l.seruus.§.incorporales.de acquiren.re.do.Et ista interdum dicitur proprie quasi possessio:vt illa iura cohereant rebus incorporalibus,vt seruitutes vt.ī.de serui.l.quotiens.interdum improprie vt in nomine debitorum,quod dicor improprie possidere.interdum impropriissime,vt in ipso debitore,qui possidet ipsum debitum:vt.ī.e.nec vllam.§.fina.Paulus.

Summarium.

Pro herede. Pro herede possidet,qui se heredē ex aliq causa dicit,siue putet se heredē,siue sciat se heredem nō esse,sed pro possessore possidet,qui se heredē nō contēdit,nec aliquā aliā causam vel titulum possessionis alleg.vel alleg.titulum inualidum.quod de omni titulo contingere potest.h.d.vsq; ad.l. nec vllam.§.is autē.tenetur tanq̄ possidens pro herede:lȝ gloss.
1 contra.¶ Not.†in.l.qui interrogatus.ꝙ quando ratio vel causa dicti,est eadem cum dicto,nihil releuat.vnde cum testis debeat reddere causam dicti sui:vt.C.de testi.l.solam.si interrogatus quomodo scit,respondeat quia scio:hoc non sufficit.Sȝ dȝ reddere causam per sensum corporeū:vt quia vidit,vel audiuit: nisi examinaretur sup tali materia,que non caderet in sensu corporeo,sed in intellectu:vt super dominio,quod visu vel auditu non percipitur.nā tunc talis responsio sufficeret,vt no.per Innoc.in.c.causam que.de testi.¶ Itē no.in.l.nec vllam.§.itē pro dote.in verbo quasi dotem.ꝙ quasi,est no.improprietatis.quia
2 †non dicitur dos illa que datur a minore.xij.ann.vnde facit ad
3 statutum,†quo cauetur ꝙ vxore decedēte in domo viri,vir lucretur certā partē dotis:⁊ aliqs cōtraxit cū minore.xij.an.a qua recepit aliquid nomine dotis ⁊ eam duxit in domum:⁊ ibi mortua est añ.xij.an.vtrū dēat aliqd lucrari?de quo vide qd not.ī. solu.matri.l.sed si añ.per Bart.⁊.ī.quod cum fal.tuto.l.sed an in patrē.⁊ rerum amo.l.nihil.⁊ istam.q.vidi de facto Perusii.⁊ alleg.versicu.in dicta.l.sed si ante.Pro intellectu prime glo.oppo.ꝙ contra illū,qui possidet pro herede non detur hec actio: quia titulus pro herede est titulus:vt.ī.pro herede.per totum.sȝ hec actio nō datur ꝯ titulo.possidē.C.in qui.cau.cessat lō.tēp.
4 prescrip.l.heredit.Timore istius dicit glo.prima.ꝙ†titulus pro herede sumitur tribus modis.primo quo ad vsucapionē,⁊ tunc est verus titulus.quia ille qui possidet pro herede,tunc est verus heres ⁊ putat se heredem ex aliqua iusta causa que est sufficiens ad prescribendum:vt no.in dicta.l.hereditati.per gloss. ¶ Itē inquantum glo.innuit,ꝙ si esset verus heres,non datur hec actio:nō est verū,vt patet.ī.in.l.nec vllam.§.neratius.⁊ statim dicam.¶ Secundo modo sumitur pro herede.i.nomine, vel loco heredis:vt cum procurator heredis possidet hereditatē nomine heredis:⁊ tunc contra talem datur hec actio nomine illius pro quo possidet,non nomine suo:vt.ī.e.l.etiam.§.si qs absentis.¶ Tertio modo sumitur pro qualitate possidendi:vt cū quis putat se heredem,cum non sit.nam tunc datur hec actio.⁊ ita sumitur hic.ponitur em̄ pro vero illud quod est falsum.p̄supponitur enim ꝙ ille,qui possidet pro herede non sit heres:al's nō daretur hec actio.ita sentit glo.Secundum hoc ergo si possidēs dicit se verum heredem:et actor negat:nō admittetur actor,nisi probet ipsum non esse heredē.⁊ sic de hoc discuteretur ante ingressum iudicij,quod est absurdum.vt de meritis cause principalis discutiatur,ante litis contest.ad effectum agendi.tu ergo dic clarius:aut queritur an quis admittatur ad agendum hac actione.⁊ tunc sufficit ꝙ aduersarius dicat se heredem.nō enim queritur vlterius.an hoc sit verum,vel non:sed hoc discutietur post lit.contest.Aut queritur,an agens debeat obtinere ⁊ tunc requiritur ꝙ aduersarius non sit verus heres:⁊ per hoc sequit, ꝙ in casu dubij ꝙ hec actio.ſ.putatiua,datur contra verum he-

redem.sed si hoc constabit post litē contest.non habebit effectū. Ad hoc.ĩ.famil.erciscun.cū putarem.⁊ ita intelligo gl. ¶ Pro intellectu scđe glo.oppo.nam hic dicitur ꝙ ille,qui scit se nō esse heredē,si tñ alleget se heredē:tenetur tanq̃ possidēs pro herede. 5 Cōtra,q2 †talis dr̄ p̄do:vt.ĩ.e.sed ⁊ si.l.§.si an̄ lit.⁊.l.siue bone fidei.in prin.lz p̄do nō cōuenit̄ tanq̃ possidēs pro hr̄de,sz tanq̃ possidēs pro possessore:vt in fi.huius.l.cū.l.seq. Timore istius,glo. exponit tex.tribus modis. Primo vt intelligatur de illo qui scit se non esse heredem de iure antiquo,sed putat se heredem de iure nouo,quod est contra mentē litere. Secundo de illo,qui scit se heredē de iure ciuili,sed putat se non heredē de iure pretorio:et sic tex.qui sequitur est idem cū isto.sed certe imo est aduersus,ex aduersatiuæ,sed. Tertio modo vt dicamus,ꝙ iuriscōsul.rñdet eum teneri pet.heredi.sed non dicit tanq̃ possidens pro herede,vel pro possessore.vnde dicam,ꝙ tanq̃ possidens pro possessore. ⁊ sic glo.concludit,ꝙ lz quis dicat se heredem,si tamen non esset,nō tenetur tanq̃ possidens peti.heredita.al's,enim expediret sibi mentiri:vt dicit gl.in.l.qui interrogatus. Sed alia fuit opinio in fi.glo.ꝙ imo cōuenitur tanq̃ possidens pro herede.al's iurisconsultus non rñderet mō ad quesitū. Sed ad contrariū isti non respondent.tu dic aut queritur ante prin.litis qualiter conueniatur.⁊ dic ꝙ tanq̃ possidens pro herede.postq̃ enim se heredem asserit,non queritur vlterius,an hoc credat,vel non.esset enim superflua interrogatio:cū vtroq3 casu conuenietur.⁊ ideo nō est fienda:vt.ĩ.de interroga.acti.l.de etate.§.illud. Itē presumitur,ꝙ ipse putet illud,quod dicit.argu.de supel.leg.l.labeo. Aut queritur qualiter condemnetur quod fit post litē contest. ⁊ post probationes factas:⁊ tunc postq̃ cōstat ipsum esse male fidei,condemnetur tanq̃ possidens pro possessore ⁊ tanq̃ predo vt dicto.§.si ante litem.nec obstat ratio glo.ꝙ prosit sibi mētiri. nam vt ex his apparet nullam vtilitatem consequitur:si tamen constaret a prin.ipsum esse male fidei:forte tunc cōueniretur tanq̃ possidens pro possessore. ¶ Ex his patet,qualiter debeat exponi,vel per mendacium.nam exponitur,vel pro etiā.vel qui interrogatus contradicat.ꝙ si cōtendit se heredem etiā per mēdacium,cū tñ de hoc non cōstet,nec debeat discuti:nō conuenitur tanq̃ possidens pro possessore. ¶ Pro intellectu vero gloss.super 6 l.que inter.queritur†qualiter fiant interrogationes in hac actione.hic fuerunt tres opiniones.vna fuit Bul.alia Pla.alia Io. ⁊ Azo.de quibus dic vt plene not.per doc.C.e.l.cogi. ¶ Vltimo.not.gloss.in.l.nec vllam.§.j.super verbo sciens.que dicit,ꝙ habens titulum inualidum,si putat ipsum esse inualidum,non conuenitur hac actione:q2 sicut habetur pro titulo quo ad prescriptionem,ita ⁊ quo ad excludendam istā actionem.idem no. ĩ.pro lega.l.pro legato.in vltima glo. ¶ Item no.ex eadem gl. in versiculo. Itē quid si predo.ꝙ si possessor habet titulum validum,tamen erat malefidei:non tenetur hac actione:quia magis debet attendi titulus,qui istam actionē excludit,q̃ sua mala fides:vt probatur.ĩ.e.l.§.si quis sciens.idem videtur ibi sentire gloss.mag.in fin.in contrarium quia ex tali titulo non potest sequi vsucap.vel prescriptio propter malam fidem.ergo non excludit hanc actionem:quia nō allegat fortius ius q̃ requiritur ei qui istam actionē intentat iuxta ea que dixi.s̄.eo.l.regulariter. ¶ Vnde dicit Guil.de cuno.C.e.l.cogi.⁊ etiam alij doc.te- 7 nent,ꝙ titulus commodati vel depositi,hanc actionem non excludant:quia non sunt habiles ad prescribendum.sed sustinendo gloss.que est not.dicas ꝙ licet ex isto titulo,non possit sequi prescriptio propter malam fidem,que est quid extrinsecum ab eo:tamen naturaliter est aptus natus ad prescribendū. Et istud est magis attendendum.argumen.ĩ.de tutel.l.qui habent.§.si pupil.⁊.ĩ.e.l.Itē veniunt.§.cum prediximus.⁊ quod no.ĩ.si certum pe.l.certi cōdictio.in prin.in glo.magna.tituli autem cōmodati vel depositi nō sunt apti nati ad p̄scriptionē:⁊ iō eā nō excludūt.⁊ ex h̄ sequit̄,ꝙ si possessor all'.titulū,nō ē interrogād9 de scia:q2 eēt interrogatio supflua.⁊ tene menti singul'r. Paulus.

§. Is autem.

Si heres illius,qui hr̄ditatē ad me ptinētē possidebat,de mādato ipi9 illā hereditatē alteri restituit,nō tenet̄ hac actione,si hoc facit bona fide:secus si mala.h.d.⁊ hoc casu dico,ꝙ tenet̄ vtili,sc3,q2 nō possidet:lz habeat̄ pro possessore:sec9 si possideret:quia tūc teneret̄ directa:lz hēat verū titulū hr̄ditariū:vt.§.proxi. Sed an ipse cui fcā est restō teneat̄? dic ꝙ sic vtili.nō directa:vt.ĩ.§.ꝙ si quis.versiculo.nam putat.facit.l.j.C.de inoffic.testamento.

Summarium.

1 Hæreditatis petitio num personalis sit? Et qua ratione competere dicitur? nu.seq.

3 Hæreditatis petitio quando aduersus se hæredem contendentem competat?

Heratius. Hic ponuntur aliqui casus vsq3 ad.§.heredem.in quibus titulo possidens tenetur hac actione,licet titulus sit validus:vt quia habetur pro nō titulo,tamen tenetur vtili,non directa,postq̃ titulus est validus:secus si esset inualidus:vt s̄.in.§.omnibus.q2 tūc tenetur directa,vt ibi no.gl. ¶ Primus casus est hic in eo,qui possidet vero titulo pro herede:⁊ hoc dicit.heres illius,qui hereditatem ad me pertinentē,vel rem eius singularē possidebat,hac actione mihi tenetur,sicut ipse defunctus,etiā si putabat ad defunctū pertinere.h.d. ¶ Et est not.⁊ subtilis casus.⁊ videbatur contra.nam postq̃ erat verus heres illius,habebat verū titulū pro herede:ideo videbatur ꝙ me posset excludere. Et si dicas titulus pro herede ron excludit hanc actionē:verū est si possessor cōtendit se heredē esse illius,cuius et actor:sed hic contendebat se heredē alterius:⁊ ita erat.propter hoc dicit glo.ꝙ ex persona sua non tenetur:q2 verum titulū habet:sed ex psona auctoris sui,sic:quia est successor vitiorū. ¶ Sz contra hoc facit fortiter:quia heres ex persona defuncti non cōuenitur,nisi in actionibus psonalibus:actiones autē reales,nō dātur contra heredē ex persona defuncti,nec tanq̃ cōtra heredem:sed tanq̃ cōtra quēlibet possessorem:vt.ĩ.ad exhiben.l.de eo.§.fin.⁊ not.ibidem.sed petitio hereditatis est in rem:vt.ĩ.e.l.si a bone fidei.§.j.⁊ de rei ven.l.si autem.§.secūdo. Sed respondeo: 1 quia†lz sit in rem,tamen est etiam personalis:quia est mixta:vt C.e.l.hereditat.ergo datur ex persona defuncti.quod est not.⁊ est singularis limitatio ad.l.de eo.§.fi.quia loquitur in mere realibus,non in mixtis.quod alibi in iure melius non reperitur. 2 ¶ Secundo †oppo.fortiter,ꝙ nec ex persona defuncti competat:na3 hec actio datur ratione possessionis:vt.s̄.e.regulariter. sed alia est possessio defuncti,alia heredis:vt probatur in.l.cum heredi.ĩ.de acqui.possess.⁊ quod not.s̄.quibus ex cau.maio.l.cū miles.in glos.ordi.cum ergo.per mortem defuncti finita sit eius possessio,⁊ incipiat noua in persona heredis:videtur etiam ꝙ finita sit petitio hereditatis,que contra defunctum cōpetebat,et debeat noua incipere contra heredē ex persona sua.sed hoc esse non potest propter verum titulū quē habet. ¶ In gl.que dicit, ergo nullo modo cōpetit.ista est subtilis opp. ¶ Sed rñdeo,ꝙ licet sit noua et diuersa possessio heredis:tñ censetur eadē. Item habet in se easdē qualitates,quas habebat possessio defuncti. tex.est hic singularis cum glos.sicut patet in mala fide,que erat in possessione defuncti.transit enim ad possessionem heredis:vt l.cum heres.ĩ.de diuersis ⁊ tēpo.prescrip.⁊.ĩ.de publi.l.eū qui. §.in hac actione.pōt ergo cōueniri ex psona defuncti. Sed certe puto,ꝙ etiā ex persona propria inquantū ista actio est in rē:lz gl.sentiat contrariū per.d.l.de eo.§.fin.nec ob.verus titulus:q2 est talis qui facit possessorem censeri eādē personam cū auctore: secus in alijs titulis particularibus,qui non ita faciunt:vt.s̄.de eden.l.quedam.§.is autem.⁊.ĩ.vsufr.quemad.caue.l.iij.§.fi. Et ista fuit mens huius.§.subtilis. ¶ Vltimo no.gl.que incipit videtur quod sic.in fi.que dicit ⁊ determinat ꝙ si peto a te hereditatem,quam dico fuisse sempronij,cui successi:tu dicis ꝙ possessio est titij,cui successisti:non habeo hanc actionē contra te.tūc aūt est verum ꝙ hec actio datur contra illum,qui contendit se heredem:quando dicit se heredem illius,cuius ⁊ actor:secus si alterius.quam gloss.perpetuo tene menti,quia non reperitur alibi.nec est contra literam.quia loquitur in alijs terminis.

Summarium.

1 Hæreditatis petitio quando aduersus titulo posſidentem competere dicatur?

2 Vniuersitatis emptor magis defunctum representat,quàm rei particularis,& quatenus id intelligendū? Et qua actione teneatur. Et an venditor? & nu.3.

4 Emptor oblatione sola precij dominium rei quandoq; cōsequitur.

5 Fideicommissarius licet pro hærede habeatur,non tamen perinde defuncti personam representat, atq; hæres,

6 Conditionis implendæ causa datum,an pretium cēseatur? Et quid si quis promittat domum si decem dederis,an venditiō dicatur? nume.7.

8 Hæreditatis petitione nū teneatur,qui nil de hæreditate posſidet?

§. **Quod si quis.** Hic ponitur alius casus in quo contra titulo possidẽtem datur hec actio, quãdo titulus habetur pro non titulo. & h. d. qui hereditatem emit bona fide, & a bone fidei venditore, non obstante titulo emptionis conuenitur hac actione vtili in duobus casibus, scз cum modico pretio emit: vel cum venditor non extat. nam tunc contra venditorem non est actori consultum. qđ verũ etiam si illa vẽditio sit sibi facta iussu testatoris. Et idẽ est, si possideat ex titulo testamenti: quia heres illius, qui poterat hac actione conueniri mandato suo sibi restituit. Sed ille qui iussu testatoris restituit, non conuenitur nisi aliquid habeat de hereditate. quo casu ad illud conueniretur hac actione directa. h. d. vsqз ad. §. si quis sciens. ¶ Not. ergo † in isto. §. primum casum, in quo datur peti. heredi. contra titulo possidentem, scilicet, qui possidet vniuersitatem hereditatis. Idẽ est si possideat partem eius quotam cum titulo: vt. C. e. l. ij. qđ est not. ſm Guil. de cug. ibi: secus si possideat rem particularem: vt. l. hereditatem. C. in quibus cau. cessat long. tempo. prescrip. & est ratio diuersitatis: quia † magis representat actorem suum ille, qui emit vniuersitatem, ꝙ ille qui emit rem singularem, ſm Guil. de cug. quod est notandum. quod est verum vt videatur possidere eo modo quo auctor suus: vt hic. sed nõ quo ad representationem actiue & passiue. vt. l. emptor. C. de heredi. vel acti. vẽdi. Ad quod facit. l. im modicis. ff. de contrahend. empt. ¶ Item not. ꝙ talis tenetur vtili, non directa. quia titulum hз singularem: secus si haberet vniuersalem, qui faceret eum censeri non eandem personã cum defuncto: quia tunc directa: vt. s. §. proxi. ¶ Item aduertendũ: quia talis non tenetur tanꝙ possidens pro herede vel pro possessore, sed tãꝙ emptor vniuersitatis: vt. ff. e. l. §. si quis sciẽs. ¶ Itẽ not. venditorem hereditatis similiter teneri, quod est verum, ad illud quod percepit tantum, si erat bone fidei: al's tenetur ad veram estimationem: vt. ff. e. l. si possessor. §. fi. & vtroqз casu tenetur directa quantum ad illud, quod percepit. Sed si erat hereditarium, & vt hic. & in. §. idem erit. in fi. sed quantum ad illud, quod non percepit, si conueniatur ex dolo suo, vel quo ad illud, quod erat heres, tenetur vtili: vt. ff. e. l. §. itẽ si quis dolo. & l. ꝙ si in diẽ. §. si eis. & §. fin. ¶ Ultimo † not. emptorem hereditatis teneri in duobus casibus tantum: scз cum modico pretio emit, vel cũ venditor nõ extat & esset in mala fide. quod est verũ, si vterqз fuit bone fidei: quia tunc non esset consultum contra venditorem. Idẽ est, si venditor fuit bone fidei, & non extat: quia eadem est ratio. Si vero extaret: quia tunc secus insolidum teneatur: licet modico pretio vendiderit: esset plane consultum actori, contra venditorem. Et ideo non haberet nisi rei vendicationem cõtra emptorem. si vero emptor fuit male fidei: tũc indistincte tenetur etiam extra illos duos casus: vt. ff. e. l. §. si quis sciens. ¶ No. in versiculo. idem erit. heredẽ posse in testamento rogari vt vendat & ille qui emit dicitur fideicommissarius quia habet ex causa testamenti mediate. ¶ Itẽ dicitur emptor quia habet ex causa emptionis immediate: vt. ff. de act. emp. l. si heres. ¶ Et † ex hoc, ꝙ hз ex testamento per solam oblationem pretij, consequitur dominiũ. qđ non est in alijs emptoribus, qui nõ consequuntur, nisi re sibi tradita: vt. C. de rei vẽdicatione. l. quoties. & de hoc est casus vnicus & singularis in. l. vxorem. §. agri. ff. de leg. iij. secundũ intellectum Dy. ¶ Item nota coniuncto. §. neratius. s. e. ꝙ † fideicommissarius licet habeatur pro herede, vt. l. si filius. ff. quod cum eo. tamen non ita representat personam defuncti, sicut heres. quod patet: heres tenetur directa, vt ibi: sed fideicommissarius vtili, vt hic. ¶ Ultimo † nota, ꝙ datum causa conditionis implende, non censetur pretium. Nam si quis rogatus est restituere, si. x. dederit, recipiendo pecuniam preceptam non dicitur vendere: vt hic patet. ¶ Ex hoc sequit̃, ꝙ † si promitto tibi domum, si. x. dederis, non dicitur venditio, sed magis donatio si alia causa non subsistat: & sic possidere titulo lucratiuo, non titulo oneroso. pro quo vide glos. singularem. ff. si quis omis. cau. testa. l. licet. facit. l. titius puerum. ff. de obsequi. item habes hic, ꝙ † ille qui nihil possidet hereditarium, non conuenitur hac actione. quod est verum de directa, sed vtili sic. ad illud quod consecutus est occasione hereditatis, siue sit res corporalis siue ius incorporale: vt. ff. e. ꝙ si in diem. §. sed & is. & §. fin. & ita intellige quod. s. dixi.

Summarium.

1. Titulum habens, licet malam habeat fidem, prædo non dicitur.
2. Hæreditatis petitione, cur is qui à fisco emit, indistinctè tenetur, non autem sic in eo qui a priuato?
3. Emptor vel titulo possidens hæreditatis petitione, num teneatur?

§. **Si quis sciens.** Supra locutus est titulus de eo, qui emit bo. fide hereditatem, qui non tenetur nisi in duobus casibus. hic loquitur de eo, qui emit mala fide, qui tenetur indistincte. ¶ Item subijcit alium casum, in quo tenetur similiter indistincte, scilicet cum emit a fisco. & h. d. male fidei emptor hereditatis. non tanꝙ predo, sed tanꝙ emptor vniuersitatis tenet̃ hac actione vtili: et idẽ in eo, qui emit a fisco. Idem etiam in eo, qui possidet hereditatẽ titulo pro dote. h. d. vsqз ad. §. heredem. ¶ No. † ergo ꝙ habẽs titulum, lз habeat malam fidem, non dicitur predo. vnũ si possideret rem singularem non cõueniretur hac actione: licet ille titulus non sit sufficiens ad prescribẽdum: quia magis inspicitur titulus, qui hanc actionem includit, ꝙ mala fides: vt not. glo. s. e. l. §. j. in gloss. quid si ignorans. que probatur per istum text. sed si possideret vniuersitatem teneretur vtili: vt hic. quod est verum si titulus est validus. Si vero inualidus: tunc directa. vt glo. dicit. & ita intelligitur. §. omnibus. s. e. l. ¶ Sз † quero cur emptor a fisco tenetur indistincte etiã, si sit bone fidei: secus si emit a priuato: quia tunc non tenetur, nisi in duobus casibus: respondeo quia in talem emptorem transeunt actiones actiue & passiue: qđ non est in eo, qui emit a priuato: vt. C. de heredi. vel acti. vendi. l. j. vnde cum vnũ sit inductum pro eo, inducitur aliud cõtra eũ. argu. de iureiur. eum qui. quod dic. vt not. C. e. l. cogi. per docto. ¶ Ultimo † distingue plenius, ꝙ glo. si queratur an emptor vel titulo possidens teneatur hac actione: dic aut emit vniuersitatẽ aut rem singularem. Primo casu. aut emit mala fide. & tenetur indistincte vtili, nõ tãꝙ possidẽs pro herede, vel pro possessore: sed tanꝙ possessor vniuersitatis: vt hic. Aut bona fide. & tũc aut vẽditor similiter fuit bone fidei: & non tenetur, nisi modico pretio emerit. vel si emit magno, & emptor non extat quia tunc contra venditorem non est prouisum actori. Aut fuit venditor male fidei: & tunc idem si non extat: al's secus, cũ sit contra eum plene consultũ: quia tenetur ad veram estimationem etiam si modico pretio vendidit: vt. ff. e. l. Item veniũt. §. fi. Et hec vera si emit a priuato: sed si emit a fisco, tenetur indistincte. Idẽ puto in marito, qui possidet pro dote: quia non est plene consultum contra mulierem ante solutum matrimoniũ: lз enim possit cõueniri. vt cedat actionem contra maritum soluto matrimonio: non tamẽ potest eo constante dotem repetere. vnde nisi competeret indistincte, damnificaretur heres. ¶ Si vero emit rem singularem nunꝙ tenetur hac actione, sed rei vendicatione sic: vt. C. e. l. ij. in fin. nisi venditio vel alius titulus sit nullus: quia tunc tenetur directa: vt in. §. omnibus. ¶ In gl. in. §. item si quis a fisco. que opponit & soluit. tu dic aliter per tex. in ꝫtabu. ꝙ ibi fuit vendita res simpliciter: hic autem adiecta falsa causa.

Summarium.

1. Inferri non rectè, hic hæres est, ergo dominus.
2. Titulus ex quo præscriptio sequi nequit, num hæreditatis petitionem excludat?

Heredem autem. Iste. §. hз duo dicta. & primum dictum verificatur duobus modis, secundum dictum non. & hoc dicit, ſm veram lec. heres illius, qui possidebat hereditatem, cũ titulo potest conueniri hac actione vtili: heres autẽ illius qui possidebat pro herede, vel pro possessore, potest conueniri directa: sicut ille cui successit. h. d. Bar. primum dictum intelligebant quidam in herede illius, qui possidebat rem singularem cum titulo: & dicebant, ꝙ licet defunctus non posset conueniri vtili, vel directa: tamen poterit heres eius ex suamet heredis persona. Et si dicatur quomodo potest hoc esse: quia ipse habet verum titulum pro herede quo ad personã suam. Item habet titulum quem habebat defunctus. & sic cum possideat duplici titulo, non potest hac actione conueniri. Respondebant, ꝙ de titulo defuncti non est vis: quia non conueni̇tur ex persona defuncti, sed ex persona sua. Sed ꝙtum ad titulum suum respõdebant primo: ꝙ licet ille titulus pro herede, sit verus titulus quo ad prescriptionem, non tamen quo ad dñiũ. Nam † non sequitur est heres, ergo est dominus istius rei. Et sic ista actio non excluditur. innuebãt ergo ipsi. ꝙ titulus nõ excludit istam actionem, nisi quando habens titulum, habet etiam dominium. quod est falsum. vt. s. in. §. si quis sciens. Unde scdo

soluebant, quod defunctus erat male fidei: nō poterat ipse præscribere, nec heres eius: vt. l. cū heres. de diuers. & tempo. præscript. vñ iste titulus est inutilis. Ex quo sequitur secundū eos, quod † titulus ex quo nō potest sequi præscriptio, non excludit hanc actionem: licet sit aptus natus ad præscriptionem. Sed hoc est falsum. in contra tabu. notat glo. & verius. s. in. §. omnibus. in gl. quid si ignorans. & in. §. si quis sciens. in glo. que incipit. vt. j. de reg. iur. Item quod dicunt non attendi titulum defuncti: quia conuenitur ex propria persona: volunt dicere quod cum ipse possideat pro herede, & titulus pro herede non excludat hanc actionem, potest ex propria persona conueniri: sed hoc non est bene dictum: quia tūc titulus pro herede non excludit hanc actionem, quā possidens contendit se pro herede illius, cuius & actor. Secus si dicat se heredē alterius: vt no. glo. s. ea. l. §. neratius. in. ij. gl. in fi. que est not. secūdū Barto. hic pone ergo casum in herede illius, qui possidebat hereditatem cum titulo. nam si defunctus poterat vtili conueniri, tanquam possessor vniuersitatis: vt in. §. si qs sciēs. ita & heres eius, sicut heres illius qui possidebat pro herede vel pro possessore potest conueniri directa. sicut defunctus eius: vt. s. e. l. §. neratius. & iste est verus casus. ¶ Sed queritur ex qua persona? glo. videtur dicere quod ex persona defuncti tantum: tu dic quod etiam ex persona sua, vt dixi in. §. neratius. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Tertius alterius nomine in actione mista, conueniri potest: nō sic in mere reali.

§. **Si quis absentis.** Qui possidet alieno nomine potest hac actione cōueniri ex persona illius, si ille conueniri poterat: sed ex persona propria non: quia non possidet pro herede, vel pro possessore: nisi contra voluntatem illius possideret. h. d. & est not. casus. ¶ Nota † ergo quod in actione mista potest quis conueniri nomine alterius: secus in mere reali: vt. l. officiū. de rei vē. & l. de eo. §. fi. ad exhiben. facit ad id quod dixi. s. e. l. §. neratius. & isto casu poterit dominū nominare in iudicio, non vt se a iudicio eximat, sed vt suis defensionibus instruatur: vt in auk. qua in prouincia. vbi de crimine agi oportet. lex autem. ij. C. vbi in rem actio. non habet hic locum: quia loquitur quando nomine proprio conuenitur: hic nomine alterius. ¶ Sed queritur quid in secundo casu cum conuenitur nomine proprio: cū non possit, vt hic, in ver. ipsius no. vtrum possit dominū nominare in iudicio vt procedatur secundum formam illius. l. s. quod eo non comparente, habeatur lis pro contestata? Guil. de cug. dicit quod sic in dicta. l. ij. per istum tex. idem sentit hic Bar. ¶ Sed certe ista nominatio quam facit hic tendit ad excludendam actionem: cum non possideat pro herede, vel pro possessore: & sic non cōpetebat hec actio: sed ibi competebat rei vendicatio. ¶ Unde dicūt alij quod hec nominatio fieri non potest: quia non procedit libellus cōtra istum possidentem. l. autem illa loquitur quando procedit libellus secundum Bald. quod perpetuo tene menti. posset afferre lanam & lac.

Summarium.

1 Liti se offerre quis dicatur?
2 Haberi talem, & talem esse, dissimilia sunt.

§. **Non solum.** Qui se offert liti, licet nihil possideat de hereditate, cōuenitur hac actione. h. d. dicitur † autē se offerre, si interrogatus, an possideat: respondet quod sic. vel respondet, quod non: sed dicit se velle suscipere iudicium, si autem nullo modo sit interrogatus: quid iuris sit, habes gl. singularem in. l. si a te. §. si quis fundū. de excep. rei iudi. que non est alibi. ¶ Nota ex glo. fi. quod aliud est esse † talē & aliud haberi pro tali. facit. l. si maritus. in prin. de adulte.

Summarium.

1 Possessor num liberetur, eius solutione, qui possidere dolo desijt.
2 Exceptio auctori quæsita ante alienationem successori prodest.

§. **Item si quis dolo.** Qui dolo desijt possidere, tanquā possessor hac actione tenetur, qui liberatur si possessor liti se offerat, vel rem restituat: sed satisfactio eius, qui dolo desijt possidere, non liberat possessorem. h. d. De materia glo. hic posite, vide per Bar. n. l. quoties. j. si familia fur. fe. dica. & dicas illum, qui dolo desijt possidere teneri vtili, nō directa: vt no. s. §. proximo. ¶ In glo. mag. ista expeditur per quinque contraria. Ad primū dic quod ibi loquitur in vero interesse. quo casu, quando vnus soluit, cessat. hic vero vnus tenebatur ad estimationē propter dolū, alius ad rem. in tertio cōtrario diuide glo. & primo formatur cōtrarium de. l. quoties. §. plene. & prima solutio soluit istud contrarium. aliud cōtrariū formatur. de. l. emptori. & alijs. in glo. all. & secunda so. est vera ad istam. ¶ Et † ideo pro declaratione gl. vtrum soluente illo, qui dolo desijt possidere liberetur possessor. Distingue nam aut tenetur vtraque actione personali ad interesse: & tunc liberatur: quia per solutionem vnius desinit interesse. & ita loquitur. l. de illo. cum. l. seq. & l. electio. in princ. j. de noxa. & l. quoties. si fa. fur. fe. dicatur. & de dolo si plures. Aut ille qui dolo desijt possidere tenebatur ad estimationē, sed possessor tenebatur ad rē: & tunc aut soluit antequam desineret possidere: quo casu talis sol. habetur pro emptione: vt. l. litis estimatio. & l. j. j. pro emp. quod dic vt ibi per Bar. & j. de rei ven. l. eius rei. cum. l. seq. & tūc talis sol. prodest indistincte illi, qui postea causam habuit ab eo, siue sit habiturus regressum de euictione, siue non: quia † exceptio quesita auctori, ante alienationem factam, prodest successori: vt. j. de excep. rei iudi. l. si a reo. §. fi. & C. de euic. l. emptori. Aut soluit post alienationem: & tunc fuit cōuentus ex culpa ad estimationem rei tantum: & idem quia liberatur possessor: quia talis solutio emptionem inducit. vt. j. de rebus eo. l. illicite. Aut cōuentus fuit ex dolo ad aliud, quā fuit iuratum in litem: quo casu illud quod soluit de iure est mere pena: & tunc aut possessor est habiturus regressum de euictione, & liberatur: ne ille qui desijt possidere, cogatur soluere, vt. l. quoties. §. plane. si familia fur. fe. dica. vt quia fuit sibi res don. vel actū fuit hoc expresse. & tunc solutio facta per dolosum, non liberat possessorem: vt hic. & l. sti chum. §. dolo. de solut. cetera dic vt not. per Bar. in. d. l. quoties.

Summarium.

1 Conditione vel die pendente num agi posit, vt debitor condemnetur? Et an pendente iudicio sententia ex causa de præterito, ferri posit? nu. 2.
3 Induciæ an duplicentur, si ante diem vel conditionem agatur.
4 Debitor in diem vel sub conditione, pendentibus his ad cauendū de soluendo cogi potest.

§. **Item a debitore.** Debitor hereditarius quasi possessor iuris hac actione tenetur: siue sit ex contractu, siue sit ex delicto, siue contraxit cum defuncto, siue cum herede: dū tamen presens sit obligatio: secus si esset in diem, vel sub conditione. quia tunc nō agetur vt condemnaretur ad debitum, sed ad cauendū, vt adueniente die vel cōditione solueret. h. d. cū. l. se. & se. in prin. l. quod si in diem. Debitore hereditario. qui contendit se heredē esse. ¶ No. † tex. l. quod si in diem. in prin. quod pendente die vel conditione, nō potest agi, vt debitor condemnetur. quod videtur contra opi. Innoc. qui dicit in. c. j. de plus peti. quod potest condemnari, vt adueniente die, vel conditione, soluat duplicatis tamē inducijs: quia dilatoria solutionis non impedit condemnationem secundum eū. quod videtur contra istum tex. qui indicat nō condemnari. Sed ipse respondet, quod hic agebatur petitione, qua nō tenetur, qui nō possidet pro herede, vel pro possessore: sed debitor in diem vel sub conditione, nō potest dici possidere pro herede: quia habet aliā exceptionē, quare non soluat. s. quia non tenetur adhuc. nō autē quia cōtendat se heredem. secus si ageretur illa actione qua teneretur sub die, vel sub cōditione. quod tene menti. ¶ Item † no. in versiculo primo. prout intelligitur, quod petitio hereditatis fuerit mota ratione debiti condōnalis vel in diem tantum. quod si pēdente iudicio superueniat ius ex causa de preterito, potest ferri sententia. facit. l. si rem. §. fi. de pig. acti. & plane no. in. l. non potest videri. de iudi. Sed gloss. intelligitur quod fuerit mota ratione aliarum rerum, quas possidebat debitor. ¶ Et tunc nota. quod in hac actione si queratur quid veniat: inspicitur tempus sentētie, vt hic: et. s. e. l. iiij. ¶ Item † no. secundum primum intellectum, quod si agatur ante diē vel conditionem, nō duplicantur inducie. quod est verum iure isto. vt. l. bone. §. sub cōditione. de edi. edic. quicquid dicat glo. finalis. l. pecuniam. si certum peta. hodie secus vt insti. de excep. §. hodie. ¶ Ultimo † no. secundum Bart. quod quili-

q̄ quilibet debitor in diem vel sub conditione, potest cogi ad cauendum pendente conditione vel die. ¶ Itē q̄ ad hoc agitur officio iudic. q̄d dic vt. l. in oībus. ff. de iudi. Paulus de Castro.

Summarium.

1. Possidens rerum hæreditatis pretia, qua actione conuenitur?
2. Hæreditas adita amplius hæreditas non dicitur.
3. Possessor rerum hæreditariarū, si à possessione cadat, qua actione eam recuperet?
4. Interdictum vnde vi actioq; ex delicto proueniens, an cedi possint? Et quid in alijs facultatibus, quæ actiones non sunt?
5. Hæreditatis petitione, vel eum conueniri posse, qui nec possidet, nec possidere quoq; dolo desijt, si modo ad rem recuperandam actionem habeat. Et quid in rei ven. an in eum quoq; dabitur?
6. Vendere rem alienam, num quis possit. Et qualiter eius rei tradenda sit possessio, vt ex ea vsucapio sequatur?
7. Venditor re nō tradita & si ad pretium agere nō possit, actionem tamen ad id petendum cedi posse.
8. Actio reuocatoria hæredi sibi quæsita, num in petitione hæreditatis veniat? Et si pater donationem fecerit immensam, quo casu filius reuocare potest, an mortuo patre possit filius hæreditatis petitione reuocare?

§. Sed & is qui pretia. Qui possidet aliquid pecuniarium occasione hereditatis sibi obuenientis, tenetur hac actione. Idem in debitore hereditario, cuius obligatio cepit a defuncto, vel ab hereditate: secus si ab herede. Idem est in eo, qui habet aliquam actionem occasione hereditatis sibi insitam quia tenetur hac actione, vt eam cedat. h. d. vsq; ad. §. si. qui incipit idē Iul. ¶ Circa prin. §. 1 †quero qua actione ꝯuenitur ille, qui possidet pretia rerum hereditatis. respondeo conuenitur vtili, non directa: q2 non sunt proprie hereditaria: vt no. ff. e. l. regulariter. glo. ¶ Secundo quero in versiculo non solum. quādo dicatur geri negotium hereditarium, vel heredis: rn̄deo, q̄ hereditarium dr geri iacente hereditate. quo casu queritur actio hereditati iacenti: sed post aditā hereditatē dr geri negotium heredis, & ab eo incipit obligatio: q2 †2 nō dr amodo hereditas, s3 bona heredis. ¶ Ex hoc videtur, q̄ si post aditam hereditatē per verum heredem, alius eam occupat, non cōueniatur hac actione. ¶ Sed dic contra. nam tunc cōuenitur ratione ipsarū rerū, que semel fuerūt hereditarie: l3 nunc non sint, sed heredis. sed cā que incipit ab herede, nūq̄ fuit hereditaria. & ideo in hac actione nō venit. ¶ Sed †3 quero. quid si post apprehensam possessionem per heredē cecidit a possessione: vtrum possit res illas recuperare per hāc actionē? And. de pisis consuluit q̄ nō per istum tex. q2 amodo nō sunt hereditarie, sed heredis fm eū. Idē vr̄ sentire gl. ord. ff. de fideicōmis. heredi. peti. l. j. & Azo in summa istius tituli. sed hec declaratio nō est vera simpliciter: q2 si potest recuperare ab eo, qui post aditā hereditatē occupauit hac actione: q2 semel fuerunt hereditarie, vt dictū est: ergo & idē ab eo. qui occupauit post apprehensam possessionē per eandē rationē: q2 talis apprehēsio nō dat sibi maius ius heredi. in ꝓprietate, q̄ aditio, vt per solam aditionē fit factus dn̄s, etiā añ apprehensionē: l. cum heredes. de acqui. pos. nec ob. ista litera: q2 ista actio nūq̄ fuit hereditaria, vt dictum est. ¶ Dic ergo sic. q̄ aut vult recuperare possessionem per possessoriū hereditatis q̄d est in. l. edicto. C. de edic. diui adri. & tūc nō pōt: q2 illud possessoriū est adipiscēde possessionis, quā heres nūq̄ habuit: s3 si semel habuit, dicetur recuperāde vt insti. de interdic. §. adipiscēde. aut vult recuperare res ipsas ꝑ hāc actionē: & tūc aut dn̄iū illarū rerū fuit semel in hereditate: & tunc pōt, vt dictum est. Aut nō fuit in hereditate sed fuit acquisitum in persona heredis: puta q2 heres cōpleuit prescriptionē rei, que erat in hereditate nōdū pscripte per ipsam hereditatē: & tūc nō pōt recuperare ꝑ hāc actionē: q2 illud dn̄iū nūq̄ fuit hereditariū s3 heredis. ar. hui9 tex. & est casus. ff. e. & nō. tñ. §. q̄ si pro emptore. fm Bal. quod tene mēti. ¶ In. §. iul. no. 4 †q̄ interdictū vn̄ vi, & actio preueniēs ex delicto, pn̄t cedi. & ad hoc alle. Quid in alijs facultatibus, que nō sunt proprie actiones, an pn̄t cedi. vide q̄d no. per Barto. in. l. j. in fi. & l. ij. ff. de no. ope. nū. ¶ Itē †5 no. q̄ ille qui nō possidet, nec dolo desijt possidere, s3 tñ h3 actionē ad recuperādā rem. pōt hac actione ꝯueniri, vt eā cedat. ¶ S3 quid in rei vendicatione. an possit dari contra illū, qui nullo mō possidet, nec dolo desijt possidere. tñ h3 actionē ad rē recuperādā: Cyn. & Dy. in quibusdā additionibus hic videntur dicere, q̄ sic. ar. huius. §. S3 glo. ord. dicit ꝯtrium. in. l. pōponius. §. si is qui precario. ff. de acqui. pos. in mag. glo. quam solēt ibi tenere doc. l3 de hoc tex. & de dicto Dy. & Cy. nō faciant mētionē. Nec obst. iste tex. q2 loquit̄ in actione vniuersali, in qua qcquid obuenit occasione rei, succedit loco rei, vt hic. & l. si & rē, & pretiū. ff. e. secus in rei vēdicatione, que est particularis: vt. C. de rei vendi. si ex pecunia. & l. mr̄. ¶ Itē †6 no. in versiculo idē iul. q̄ pōt qs vēdere rē alienā, quā nō possidet. Qualr̄ aūt sit tradenda, vt sequat̄ vsucapio vel acqrat̄ dn̄iū, si eēt dn̄s. vide gl. singularē i. l. si fundū. ff. de fundo dota. ¶ Itē †7 no. q̄ l3 re nō tradita, nō possit vēditor agere ad ptiū, vt. ff. de act. emp. l. iulia. §. offerri. tñ pōt cedi actio ad ptiū petēdū. Nā postq̄ iste vēditor nō possidebat, nec tradiderat, nec offerebat: tñ actionē cedebat. ¶ Ultimo †8 no. in versiculo idem scribit. q̄ actio reuocatoria soli heredi quesita, non venit in hac actione. & sic est hic casus de hoc quod querit glo. C. de inoffi. testa. auť. vnde si parens. que querit si pater fecit immensam donationem, quo casu potest filius reuocare: vtrum patre mortuo possit filius reuocare petitione heredit. & determinat q̄ non, sed per querelam inofficiose donationis. q2 actio ad reuocandū nunq̄ fuit hereditaria: quia nō fuit quesita patri vel hereditati, sed ipsi filio. de quo est hic casus qui nō alle.

Summarium.

1. Possessor bonæ fidei qui hæreditatem restituit, & indebitē soluit, qua actione repetat?

§. Idem iulianus. Bone fidei possessor, qui hereditatem restituit, vel legata soluit de hereditate: pōt hac actione cōueniri, vt cedat ꝯdictionē, quā h3 ad illa repetēda: si pro soluit de propor: tūc l3 cōpetat sibi repetitio, si tñ illa actio est sibi inutilis ꝓpter paupertatem illius, cui soluit: pōt de hereditate tantum sibi retinere, q̄tū soluit: & actionē petitori cedere: ne bona fides sibi noceat. h. d. cū. l. seq. ¶ Quero †1 circa primū dictū, qua actione pōt repetere q̄d indebite soluit: Rn̄deo cōdictione indebiti directa: vt. ff. de condi. indebi. l. ij. & istā non expedit, q̄ cedat petitori: q2 nulla vtilitas sibi resultaret: cū ipse habeat etiam vtilē: vt. l. papi. §. fi. ff. de inoffi. testa. ¶ Item habet certi cōdictionem ex stipulatione, si soluit prestita cautione, euicta hereditate legata reddi. et istam debet cedere: quia in ea est vtilitas: cum in tali cautione dentur fideiussores, contra quos cedetur actio petitori hereditatis. & sic magis erit sibi consultū, q̄ per cōdictionē indebiti. ipi vero petitori hereditatis dantur contra possessorem tres actiones, scilicet vtilis condictio indebiti. Item rei vendicatio, vt in fi. istius. l. Item & petitio hereditatis: vt. ff. e. l. §. iul. scribit. in fi. Paulus de Castro.

Item videndum. Male fidei possessor tenet̄ de imprudētia, s3 bone fidei nō. Item in hac actione cōdēnatur quis ad ea, que reperitur possidere tpe sn̄ie: l3 tpe litis ꝯtesta. nihil possideret, h. d. vsq; ad. §. nūc videam9. ¶ S3 pone q̄ nec tpe litis ꝯtest. nec tpe sn̄ie aliqd possidebat ꝯuēt9: querit̄ q̄ erūt ptes iudicis. rn̄deo si obtulit se liti, d3 eū ꝯdēnare. ff. nec vllā. §. nō solū. si aūt nō obtulit: q2 non fuit interrogatus: tūc vr̄ iudiciū frustratoriū: q̄ deat tñ absolui ab obseruatiōe iudicij: vt. ff. de rei vē. l. q̄ petitorio. s3 gl. singularis dicit, q̄ verū est q̄ reus d3 absolui postq̄ nō possidet ab obseruatione iudicij: verūtñ si actor probauit se heredē, vel dn̄m: cū agit rei vēdicatiōe, d3 iudex ipsum declarare heredē vel dn̄m. que sn̄ia mittet̄ executioni ꝯ ꝯuētū absolutū qn̄cūq; incipiet possidere. ita dicit glos. vnica. in iure. in. l. si a te. §. j. de execu. rei iudi. & illa est de gl. Bar.

Summarium.

1. Feuda num in petitione hæreditatis deueniant?
2. Hæreditariæ res quæ dicantur? Et commodatæ ac depositæ res nū in hæredit. petitione veniant? Et num de illis hæres inuentarium facere teneatur, si inuentarij beneficio gaudere velit?
3. Depositarius à possessione rerum commodatarum ac depositarum cadens, nū ad eā recuperandā remediū aliquod speciale habeat?
4. Iudicis officium vt, ad recuperandam detentationem competit, ita & ad eam conseruand m.
5. Hæreditatis petitio cum quibus concurrat?

§. Nūc videamus. Hec ē tertia ps tituli. in q̄ pōit q̄ res veniāt i hac actiōe, & durat vsq; ad. l. itē veniūt. §. ꝑdic. & ꝰ ītēdit: Paul. Cas. noue prelect. in. ff. vetus.

in hac actione veniunt res corporales, siue sint hereditarie: vt q2 testator habebat in eis plenum ius, siue non sint hereditarie, lz in hereditate inuenta: siue in illis haberem aliquod ius semiple num, vt ius pignoris, vel publicianam, vel retentionem: licet nō actionem vel nudam detentationem. Illa vero in quibus heres post mortē defuncti acquisiuit dominiū, quod penes defunctum vel hereditatem nunq̄ fuit, lz habuerit causam a defuncto. item seruitutes in hac actione nō veniunt. h. d. vsq3 ad. l. itē

1 veniunt. ¶ Glos. j. §. j. querit† vtrū feuda veniāt in hac actione: & rñdet q̄ si filius masculus agit, veniūt: sec9 si femina, vel agnatus. pro cuius euidentia est sciendum, q̄ filius nō succedit in feu do nisi sit homo: sed agnatus sic si feudum est antiquū: vt ti. an agna. vel filius. c. j. Item si est nouum, si fuit expresse actū: & tunc venit ex pacto, etiam si non sit heres. & idem in femina, quando actum est expresse. vult ergo dicere gloss. q̄ cum filius veniat ad feudum ratione hereditatis, quod feudum veniat in hac actione: secus in agnato, qui ratione hereditatis nō admittitur, lz ex pacto vel ex conditione feudi. Bart. autem dicit, q̄ lz filius admittatur ad feudum ratione hereditatis, nō tñ admittitur tāq̄ heres, sed tanq̄ extraneus. vnde nō admittitur pro portione he reditaria q2 posset heres esse in tertia parte: & tñ admitteretur insolidum ad feudum: vt. l. iurisiurandi. §. si liberi. de oper. lib. &

2 ideo dicit in hac actione nō venire. que opi. est verior. ¶ No.† in l. & non tantum. in prin. q̄ non dicuntur res hereditarie: nisi ille in quibus defunctus habebat plenum ius. ¶ Secundo not. q̄ res commodate, & deposite, veniunt in hac actionē ſm Bald. lz defunctus non haberet in eis, nisi solam detentationem. Et per hoc fuit cōsultum & determinatum, q̄ heres debet tales res cōmodatas & depositas ponere in inuentario. al's non gaudet beneficio inuentarij. qđ singulariter no. ¶ Ex hoc sequit̄ lz alique res inueniant̄, nō propterea probantur hoc ipso, qđ sint heredi-

3 tarie. ¶ Tertio† nota q̄ pro rebus depositis vel commodatis, non competit aliqua specialis actio, si depositarius vel commo darius cadat a possessione. quod verum, nisi in tribus casibus: vt dicit glo. Sed extra illos dicit gl. no. q̄ lz nō competat aliqua actio competit tamen officium iudicis ad recuperandum deten tationem illam. Que glo. semper alle. pro contra. facit. ſ. de va. & extraor. cog. l. de vsu aque. ¶ Tu dic plenius vt not. per gloss. & doc. in. l. manifestissimi. §. sed cū in scđa. C. de fur. plenissime per Bartol. in. l. rem que nobis. ſ. de acqui. pos. & de condi. furt. l. Et ideo. §. neratius. qui ibi ita dicit, q̄ nullum interdictū pro re mobili recuperanda habemus: vt ibi etiam tenet gloss. alia tamen remedia habemus pro re mobili. quia aliquando competit conditio incerti: vt habes tex. & glo. in dicta. l. et ideo. §. neratius. de condi. fur. Alia glo. videtur concedere actionem in factum, vel officiū iudicis vt habes hic. Alia est in dicta. l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. C. de fur. Quare pro concordia istorum dic, q̄ quādoq3 priuatur quis possessione rei mobilis, qui habet ius in re, vt creditor: & tūc habet locum cōdictio incerti. & ita loquitur. l. & ideo. §. neratius. alleg. quandoq3 nullum ius habet in re: et tūc aut ille priuatus possidebat: & habet locum condictio triticaria. ſ. de trit. vel ɔdictio ex. l. si coloni. C. de agri. et cēs. Quandoq3 condictio indebiti, vt. l. indebiti. §. sed si nummi. de condi. indebi. quandoq3 ille qui cadit a possessione solam detentationē habet: vt commodatarius vel depositarius: & isti habent actio nem in factum, vel officium iudicis. & ita loquitur hic. & l. mani festissimi. §. sed cum in secūda. ſ. alle. quod not. Bar. in. d. l. aquilius. & ista sunt quotidiana: quia si perdidisti librum tuū, et ego habeo probare dominium: esset difficile qualiter ageres contra me. dixi tibi: & hec merito cum possessio peruenit cū vitio. Quid si sine vitio vide glos. in. l. ciuile. C. de furt. cetera vide per Bart. Et adde quod not. per Petr. & Cyn. C. vbi causa sta. l. j. in. ij. vel

4 iij. q. & per Guil. de cug. in. l. ij. C. vbi in rem actio. Et† quod sicut competit officium iudicis ad recuperādam detentationem, vt hac glos. ita & ad eam conseruandam: vt probatur in. l. aqui-

5 lius regulus. ſ. de dona. que est not. ¶ Ultimo† no. in tex. q̄ petitio hereditatis cōcurrit cum alijs actionibus particularibus, scilicet hypothecaria, vel publiciana. ¶ Sed an possint simul intentari: dic vt dixi in. l. si quis libertatem. ſ. e.

Summarium.

1 Vsucapione per defunctū cœpta, ac per hæredem completa, non dici rem per defunctum præscriptam. Et præscriptionis princi pium ad finem trahi,

2 Vsucapione completa præscriptione, publicianam euanescere.

3 Maius minori tenebras offundere. Et præscripta per hæredem scriptum testamento per quærelam rescisso num in petitione hære dita. veniant.

4 Acquisitionem per hæredem putatiuum, & reuocabilem factam, reuocatione secuta, magis ab ipsa hæreditate, quam ab hærede factam videri.

1 §. Quod si pro emptore. Not. † singulariter q̄ licet vsucapio sit incepta per defunctum, si tamen fuit cōpleta per heredē, non dicitur res prescripta per defunctum, qui inchoauit, sed per heredem, qui compleuit. & sic principium prescri ptionis trahitur ad finem. Si enim videretur prescripta per defunctum, veniret in hac actione: quia omnia veniunt, quorum dominium fuit penes defunctum, vel hereditatem. sed hic nūq̄ fuit, sed penes heredem tantum: ergo non venit: sicut nec obligatio, que incipit ab herede: vt. ſ. e. q̄ si in diem. §. non solum. et §. idem scribit. Dicitur autem completa per heredem, si comple ta fuit post aditam hereditatem, siue fuerit apprehēsa possessio hereditatis, siue non: vt. ſ. de vsucap. l. ceptam. & l. possessio testa to. Si vero fuisset completa per hereditatem iacentem anteq̄ heres adiret veniret in hac actione: sicut & obligatio quesita hereditati iacenti: vt. l. sed vtrum. cum. l. seq. & l. q̄ si in diem. §. nō solum. ſ. e. licet glo. hic videatur sentire contrarium in prima solu

2 tione, que non est vera. sed tene secundam. ¶ Itē not.† q̄ com pleta vsucapione vel p̄scriptione euanescit publiciana, & datur sola vendicatio. Nam si non euanesceret, cum illa fuerit semel penes defunctum, vel hereditatem: veniret in hereditate: vt. ſ. proxi. Cuius contrarium hic dicitur. & sic confunditur hic opi. Iacobi de are. qui dicebat alibi contrarium. q̄ pro re prescripta cōpetebat vendicatio & publiciana quod est contra hunc tex. fa

3 cit ad predicta: quia† maius offuscat minus. vt. l. si heres a debitore. ad trebel. ¶ Ultimo no. glo. que incipit, scilicet vero in fin. querit enim an testamento rescisso per querelam, veniat in hac actione res prescripta per heredem scriptum: videbatur q̄ non per istum tex. quia dominium illud non fuit penes defunctum, vel hereditatem: sed fuit acquisitum per heredem post aditionē. glo. singulariter dicit contrarium. quia per querelam omnia rescinduntur. vult dicere, q̄ illa aditio facta per heredem rescinditur, & habetur pro non facta. Et sic videtur, q̄ illa prescriptio sit magis completa per hereditatem, q̄ per heredem. ¶ Nota

4 † ergo ex glo. q̄ acquisitio facta per heredem putatiuum & reuo cabilem, secuta reuocatione, videtur facta magis per hereditatem, q̄ per eū. ¶ Secundo no. q̄ nō prodest nisi heredi. ¶ Tertio not. q̄ non rescinditur, licet rescindatur aditio facta. l. ex contractu. de re iudi. tene bene menti.

Summarium.

1 Res empta vel hæreditatis nomine, si ipsi hæreditati necessaria non sit, an in hæreditatis petitione veniat.

2 Res empta de pecunia mea per te ac nomine tuo, cuius sit futura.

3 Animus quis præcesserit, ex actu sequenti dignoscitur.

4 Res empta ab vno fratrum simul commorantium, aut sociorum vno, num communis esse debeat.

Item veniunt. In hac actione veniunt res comparate per possessorem hereditatis, dummodo duo concurrant. s. q̄ nomine hereditatis sint empte. Item q̄ sint hereditati necessarie. nec est tunc curandum an sint empte de pecunia hereditaria, vel non. Itē licet essent empte de pecunia hereditaria: si tamen illorum duorum deficiat, vt quia non sint empte nomine hereditatis, sed ipsius possessoris, in hac actione nō

1 veniunt. hoc dicit. vsq3 ad. §. preter. ¶ Oppo. nam† si res non necessaria hereditati, non venit in hac actione, licet hereditatis nomine sit empta, ergo non liberatur possessor volendo eam tra dere inuito petitori: sed potest petitor petere pretium, si solutum est de pecunia hereditaria. ¶ Sed contra. q̄ liberatur illam tra dendo, et non teneatur de pretio: vt. ſ. eodem. sed et si. l. §. primo. ij. responso. ¶ Solu. illud est verum in bone fidei possessore, qui non tenetur, nisi quatenus est locupletior. Sz loquitur in male fi dei possessore, qui rē nō necessariā sibi retinet, & ptiū restituit. ita dicit glo. j. & bene. ¶ Tu aduerte plenius: q2 istud qđ hic dr res emptas per possessorem venire in hac actione, vel non venire: po test intelligi duobus modis. Primo in fauorem possessoris, vt li beretur res tradendo, etiam inuito petitore. Secundo in fauorē petitoris,

re petitoris, vt possit illas res petere inuito possessore.Primo casu,aut loquitur in possessore male fidei:et tūc serua literā,vt non veniāt in sui fauorē,nisi cōcurrāt illa duo,q̄ sint empte noīe hereditatis,ꝛ sint hereditati necessarie:al's nō liberatur volendo eas tradere inuito petitore:sed tenet ad p̄tiū de pecunia hereditaria solutū.Aut loquimur in possessore bone fidei:ꝛ tūc tene gl.q̄ indistincte veniūt in sui fauorē,etiā si nō sint empte noīe hereditatis,nec sint hereditati necessarie.sed fuerint empte de pecunia hereditaria.nā liberat eas tradēdo:etiā si minus valeāt, q̄ sint empte:vt.d.l.sed ꝛ si.l.§.j.Aduertendū tū,q2 qū emit noīe hereditatis,ꝛ sunt hereditati necessarie,veniūt tāq̄ hereditarie: q2 nō sunt hereditati quesite,sed ipsi possessori:sed veniūt tanq̄ ex illis sit factus locupletior.ꝛ sic peterentur vtili actione:vt no. š.e.regulariter.in prima glo.ꝛ dixi in.l.q̄ si in diē.§.sed si is.nisi possideret alias res ꝛ actiones,quarū intentaretur directa:quia tunc totū veniret simul,iuxta ea que dicā.j.§.fructus.Secundo vero casu,si queratur an veniāt illa duo in dubio:ex hoc cōstare potest:q2 sunt facte hereditatis:si vero deficit alterū:tūc aut q2 non empte noīe hereditatis,vel nō sunt necessarie:tūc dic,q̄ aut deficit primum:q2 possessor emit noīe proprio:ꝛ nō veniunt, nec potest eas petere inuito possessore etiā,si de pecunia hereditaria:q2 †res empta parte de pecunia mea nomine tuo,non efficit mea,sed tua.nec possum illam petere,nisi sim pupillus,vel miles:quo casu datur mihi electio ad rem,vel p̄tium:vt.C.de rei ven.l.si proponis.vt ibi not.ꝛ hoc vult dicere hic gl.que incipit si tamen nomine.Si vero deficit scdm:vt quia possessor emit nomine hereditatis,nō tū erat necessaria:tūc si petitor ratificat,et vult eam habere:pōt eam petere inuito possessore,etiā si empta sit de pecunia non hereditaria:q2 res empta nomine meo,efficit mea si ratifico,de quacunq̄ pecunia sit empta.vt hic.ꝛ de acq. pos.l.per procur.debeo tū soluere p̄tiū,vt hic p̄tium restituere heredi.¶ Sed quid in dubio,si non cōstat cuius nomine sit empta?rñdeo si fuit empta de pecunia hereditaria,ꝛ sit hereditati necessaria:puto q̄ videatur empta nomine hereditario,quasi ex illis duobus resultet iuris presumptio.arg.hic in verbo sine dubio.ꝛ de vsur.l.si stipulatus.¶ Si vero nō sit necessaria,vel nō cōstat:si quidem fuit deputata hereditati post emptionē,puto idem:quia †ex hoc actu p̄sumitur animus precedens,q̄ nomine hereditatis emerat.ar.j.ad mace.l.sed ꝛ iul.§.proinde.ibi intelligendū.q2 ab initio ꝛ c.ꝛ.j.re.amo.l.cōcubina.§.j.ꝛ.C.de natura.lib.cum quis.Al's aūt etiā si sit empta de pecunia hereditaria,puto q̄ magis videatur empta nomine proprio,quā hereditatis.ar.j.de solu.ꝛ magis.de verbo.ob.si ita stipulatus.§.chrysogonus.ꝛ.j.de in rem verso.l.si filius.¶ Item opp.q̄ etiam si nomine hereditatis sit empta,ꝛ sit hereditati necessaria,nō acquiratur hereditati,sed ipsi possessori:ar.š.de pac.l.si tibi.x.§.cū possessor.ꝛ.j.de cōdi.indeb.l.si vrbana.So.ibi loquitur in actionibus personalibus quesitis per predonem,que non queruntur vero heredi:nisi cedantur.sed hic loquitur in acquisitione dñij. rationem vide in.l.ea que ciuiliter.j.de acquir.re.do.¶ Ultimo †faciunt ad.q.de duobus fratribus simul habitantibus,vel socijs,quorum vnus emit aliquam rem:an efficiatur communis? de quo vide not.in.l.titium ꝛ meuium.§.altero.de admini.tuto. per Bar.ꝛ per Bal.in.l.si patruus.C.communia vtriusq̄ iud. ¶ Item faciunt ad.q.de possessore beneficij,qui non habebat ius:si aliquid emit an acquiratur beneficio,vel vero prelato?collige decisionem ex predictis.Paulus.

§. Simili modo. Si possessor male fidei vēdat res hereditarias sine causa conuenitur ad illas res,ꝛ fructus:sed si ex causa necessaria hereditati,non conuenitur nisi ad p̄tium.h.d.Effectus primi dicti est:quia tenetur illas res redimere,vel si non potest,iuratur contra eum in litem:vt.j.e.si possessor.§.fi.secus in secūdo casu,in quo non conuenitur nisi ad p̄tium.¶ Itē dico q̄ primum dictum est verum,si petitor eligat petere res:si autē eligit p̄tium forte,quia plus vendidit,q̄ valerent:potest.ita intelligitur.§.penulti.j.e.l.et.j.eo.vtrum.in secundo vero casu solum p̄tium petet:licet glos.videatur dicere,q̄ habet electionem petendi rem vel p̄tium.quod non est verum,quādo ex causa necessaria vendidit.ꝛ iura que alle.intelliguntur quando ex causa non necessaria.

§. Item non solum. Accessiones obuenientes ante aditā hereditatem veniunt in hac actione indistincte.hoc primo.sed obuenientes post hereditatem aditam,ita demum veniūt,si ex rebus hereditatis obueniant:secus si extrinsecus,ꝛ sint tales, que persone possessoris adherent.hoc scdo fructus aūt ꝛ partus ancillarum veniunt indistincte,ꝛ augēt hereditatem:quia ex rebus hereditatis obueniunt.hoc tertio ꝛ vltimo.

Summarium.

1 Possessor hæreditatis & rei singularis quo ad fructuum restitutionem quid inter se distent? Et quibus actionibus ad eorum restitutionem quis teneatur?

§. Fructus. Est vna bona glo.que subtiliter loquitur,lz egeat suppletione,quā diuide in quatuor partes.primo querit an bone fidei possessor hereditatis faciat fruct⁹ suos,sicut bone fidei possessor rei singularis.ꝛ ponendo opinio.determinat q̄ sic vsq̄ ibi.sed lz faciat.ibi secunda,in qua determinat:q̄ lz faciat suos,tenetur restituere. vsq̄ ibi,quod ergo hic &c.ibi tertia q2 actione cōuenitur ad restituēdum,vsq̄ ibi.Nec obstat ibi quarta,in qua rñdet quibusdā ll.alle.in cōtrarium.¶ Ad determinationem prime†.q.dic breuiter quod in possessore hereditatis,quo ad fructus idem per omnia,q̄ in possessore rei singularis,qui conuenitur rei vendicatione,preter q̄ in duobus.primo q2 in possessore hereditatis vbicunq̄ tenetur ad fructus restituendos,cōuenitur petitione hereditatis,que est vna ꝛ eadem cum illa,que proponitur pro omnibus rebus hereditarijs,siue fructus extēt,siue nō,sz in possessore rei singularis,qui conuenitur rei vēdicatione,nō est ita.Nā interdū conuenitur ad fructus rei vēdicatione,que est diuersa ab illa,que proponitur pro re ipsa:vt dicit hec glo.no.Adde tamē quod no.per Cy.C.si quis alteri vel sibi,cū propria.interdū vero cōuenitur ad fructus officio iudicis,vt etiam dicit hec gl.qđ est intelligendū,si sunt p̄cepti post lit.contest.vt.l.ediles.§.item sciendum.de edili.dic interdum cōuenitur cōdictione sine causa:interdū cōdictione ex.l.si ꝛ me ꝛ titium.j.si cer.pe.de quibus omnibus dic vt no.per Pe.ꝛ Cy.in.l.si certū.C.de rei vē.ꝛ dicā e.ti.l.ꝛ ex diuerso.j.¶ Scdo differūt q2 bone fidei possessor hr̄ditatis tenetur ad quoscūq̄ fructus perceptos,etiā industriales, lz sint cōsumpti.dum tū sit factus locupletior:vt.j.e.illud.§.predo.ꝛ.j.e.l.§.eos aūt.¶ Sz bone fidei possessor rei singularis qui cōuenitur rei vendicatione,non tenetur restituere fructus industriales consumptos:lz ex illis sit factus locupletior:q2 illos lucratur pro cultura ꝛ cura:vt insti.de re.di.§.si quis a non dño.ꝛ ibi not.ꝛ de offi.iudi.circa prin.¶ Sz Bar.in.l.ꝛ ex diuerso.cōmunem opi.tz,q̄ idē sit in isto,quod in possessore hereditatis,vt teneatur si est factus locupletior.per.d.l.si ꝛ me ꝛ titium.si cert. pet.¶ Item ꝛ potest esse tertia dr̄ia:q2 bone fidei possessor hereditatis tenetur ad fructus perceptos post motā cōtrouersiā:vt j.e.sed ꝛ si.l.§.si ante lit.sed possessor rei singularis,tenetur tātū ad perceptos post lit.ꝯtest.licet alij dicāt q̄ etiā teneat post motā cōtrouersiā.de quibus oībus dicā plenius in.d.l.et ex diuerso.in omnibus autem alijs dicas idem in vno,quod in alio.

Summarium.

1 Actio surrogata,num semper eius naturam in cuius locum surrogatur,sapiat? Et qualiter id sit intelligendum?

§. Cum prediximus. Qū vna actio deuoluit in aliā, intelligitur deuolui fm eius primeuā naturā ꝛ qualitatē,nō fm accidentalem.h.d.multum no.fm Bar.de hoc no.per glo.in.l. certi ꝯdictio.in prin.in gl.mag.j.si cer.pet.ꝛ sic limitatur hic regula que traditur in.l.si eum.§.qui iniuriar.si quis cautio.scz q̄ †actio subrogata sapit naturā eius,in cuius locū subrogatur. Nam illud est verum de natura p̄meua ꝛ originali.nō de extrinseca qualitate.¶ Itē limitatur.l.diuortio.š.de neg.gest.vbi ponitur,qū vna actio deuoluitur in aliā.facit.l.j.j.de in litē iuran.

Summarium.

1 Lis contestari num super actione iudicati debeat? Et quid in iudicis officio super sententiæ executione?

2 Actio iudicati cuius effectus sit?

§. Idem recte. Qū vnū est in obligatione,et aliud in solutione,ex dispositione.l.tūc facultas soluēdi p̄mittit quo ad sup actione iudicati lis sit ꝯtestata.h.d.no.Bar.ꝛ nō est alibi fm glo.si aūt sit aliud

solutione ex dispositione cōtrahentium, tunc permittit̄ cū lis est ꝯtestata sup ipa actione, vt. l. si ita stipulatus fuero. §. in melle. ff. de solu. Si vero ex dispositione testatoris vide Bar. in. l. siqn̄. §. heres. de leg. j. ¶ Itē † all'. ꝙ super actione iudicati lis cōtestat̄: secus in officio iud. qd proponit̄ pro executione. nā illud hꝫ executionē paratā. & iō fatuus est qui hoc pretermisso actionē iudicati intētat: vt not. s. de iudi. si ptor. §. fi. & de mino. l. si iud. circūuento. & est gloss. ordi. in. l. siue. §. j. de except. rei iudi. & † de quo prosit vel operetur actio iudicati: vide per Roff. in libellis suis, in titulo de actione in factum, que datur pro re iud. pro quo. l. si quis missus. ff. ne vis fiat ei. Paulus.

Summarium.

1 Electus nū appellatiōe dignitatis ad quā electus est noīari possit?
2 Electus in canonicum vltra numerum præbendamq; expectans num in capitulo vocem habeat?
3 Constitutio facta abs quibus denominationem sumat?
4 Proponendum longe prius quòd statuendum est, quàm statuatur?

§. **Preter hec.** Hic est quarta pars tituli, in qua ampliat̄ materia pet. hereditatis: & recitat̄ senatuscōsultū sup ea factū. & durat vsq; ad l. siue bone fidei. §. j. & duo facit. nā primo ponuntur verba sena. cōsul. scdo ponūtur eius interpretatiōes. Scda incipit in. §. aptāda. Itē prima diuidit̄ in tres partes. Nā primo ponit̄ prolog⁹. scdo ponunt̄ noīa illorū, qui senatusc. fecerāt. tertio ponūtur verba ipsius senatusc. Scda ibi p̄die. tertia ibi cū anq̄. Item tertia subdiuidit̄ in quatuor. Nā p̄mo loquit̄ de bone fidei possessore, qui res hereditarias vendidit ante motā sibi ꝯtrouersiā, & p̄tiū hꝫ penes se. scdo de possessore malefidei. tertio de possessore bōe fidei, qui p̄tiū cōsumpsit. quarto declarat vnū dubiū. scda ibi, itē eos. tertia ibi, eos autē. quarta ibi, petitā aūt. Et. h. d. bone fidei possessor tenet̄ inquantū factus est locupletior: male fidei vero a principio vel redactus ad malā fidē, tenet̄ insolidū de perceptis & pcipiendis. & hec nō solū in publicis, sed in priuatis petitorib⁹ locū hn̄t. Et petita qualitercūq; sit petita. h. d. vsq;. l. si possessor. fm Iac. butrig. Sꝫ istud summariū est nimis cōfusum. Iō dic, ꝙ vsq; ad. §. aptāda. ponūtur verba sena. cōsul. sup hac materia facti. in quo inter alia quinq; cauētur. primo, ꝙ bone fidei possessor, qui rē alienauit an̄ motā cōtrouersiā, nō tenetur ad vsuras pretij pcepti. Scdo ꝙ ad ipm p̄tiū pceptū tenetur, si hꝫ penes se. Tertio ꝙ bone fidei possessor qui pretiū cōsumpsit tenetur quatenus factus est locupletior. Quarto, qd male fidei possessor, qui pretiū cōsumpsit, ad ipsum omnimodo tenet̄. Quarto qd colligitur. in vers. cū anq̄. a ꝯtrario sensu, ꝙ bone fidei possessor post motā cōtrouersiā tenet̄ ad vsuras p̄tij. ¶ Sexto ꝙ tūc dr̄ cōtrouersia mota, cū fuit denūtiatū possessori lr̄is vel edictis. h. d. ¶ In versiculo p̄die. no. ꝙ noīantur hic quatuor cōsules. & glo. dicit ꝙ duo erāt in officio, & alij duo erāt electi, vt intrarent officiū finito tempore ipsorū: vt no. in. l. publius. de cōdi. & demō. & tn̄ hic 1 oēs appellātur cōsules. ¶ Ex † quo no. quatuor. Primo ꝙ syndici, vel priores electi possunt dici syndici vel priores etiam anq̄ intrēt officiū. Ad hoc facit: qr pro cincto habetur, qui proximus est cingi: vt. l. ex eo. de testa. mili. facit. l. j. ff. de bo. pos. que ex testō mili. nō tn̄ habēt administrationē in actu, sed in habitu: vt. l. iij. §. fi. de offi. pcōsul. ¶ Scdo no. ꝙ hoc nō obstañ. ꝙ nō habeant administrationē in actu, tn̄ vocantur, qn̄ agitur de aliqua cōstitutione fiēda: & hoc vt sit magis valida. facit. l. in cōcedēdo. & l. in diē. ff. de aqua plu. ar. Et facit in ar. ꝙ priores veteres debeāt 2 vocare nouos: cū volūt aliquid facere. ¶ Tertio † not. ar. ꝙ receptus in canonicū vltra numerū & expectans prebendā habet vocem in capitulo fm Cy. & Bal. & dic de hoc vt plene per Inn. & 3 Cōpostella. in. c. cum ferrarieñ. de consti. ¶ Item † no. quarto ꝙ constitutio denominatur ab illis, qui presunt. nam hic senatusconsultum fuit factum in senatu, in quo erant centū numero: vt. l. si. in prin. C. e. & ibi not. & tn̄ dicitur factum a consulibus: vt hic patet. & sic est ar. ꝙ si fiat statutum aliquod per populum, nō debeant ibi poni, nisi nomina presidentium, scilicet priorum, vel syndicorum. facit. l. j. ff. de albo scriben. & quod ibi notatur per 4 Bartol. Et quod not. in. c. fina. de procura. ¶ Ultimo † nota ꝙ per plures dies ante fienda est propositio, ad deliberandum qd sit statuendum. nam hic princeps proposuit quinto nonas martij. & responsio & statutum facta fuerunt pridie eiusdem martij i. xv. die. ¶ Item habes hic, ꝙ vocatur senatusconsultum, licet princeps interfuerit & dederit causam constitutioni. & est ratio: qr non ipse princeps statuit, sed senatores, qui habebant potestatem. l. condende. vt not. s. de legi. non ambigitur. Paulus.

Summarium.

1 Hæreditatis petitione venire quæ in fiscum deferuntur.
2 Iura in hæreditate disponentia, vt pretium rei loco succedat, item quòd post motam controuersiam possessor male fidei efficiatur, etiam locum in qualibet iuris vniuersitate habere.

§. **Aptanda est.** Hic incipiūt interpretationes ꝟborū senatuscōsulti. & diuiditur ista pars in tres partes. Nam primo exponit quod dixerat de bone fidei possessore, qui habet penes se pretiū. s. in versiculo. cū anteq̄. vsq; ad versiculum item eos. secūdo quod dixit in versiculo item eos. de male fidei possessore. tertio quod dixit in versiculo eos autem. de bone fidei possessore, que pretium consumpsit. prima durat ab isto. §. vsq; ad. l. sed & si. l. §. quod autē. licet aliquid incidenter immisceatur de possessore male fidei. secunda durat ab illo. §. quod autē. vsq; ad. §. consuluit. tertia ibi, vsq; ad. l. siue bone fidei. §. j. & h. d. senatusconsultum. Quod loquitur, quādo petitur pars hereditatis ex causa caduci per fiscū locū hꝫ etiā si petatur tota. Itē & ex quacūq; cā petatur. Item &c. & cū petitur per ciuitatem vel aliū priuatum hominē. itē non solum cum petitur hereditas, sed etiā quodlibet vniuersale. h. d. 1 vsq; ad. §. petitam. ¶ Nota ꝙ † bona que deferuntur in fiscū, petuntur pet. hereditatis. al's nō congrue poneretur in hoc titulo, quod est verū, qn̄ deferūtur in fiscū per mortem alterius: vt quia sint caduca, vel vacantia: lꝫ fiscus non possit tūc dici proprie heres, sed successor bonorum: vt no. in. l. inter eos. in fi. de fideius. et l. si constan. §. fi. so. mat. tamen agit pet. hereditatis quod est mirabile. vt not. per Barto. in. l. in cognitione. ff. ad sylla. & l. j. C. de his quibus, vt indig. Si vero petātur propter delictū alterius, & sic in eius vita: nō petūtur hac actione, sed rei vēdicatione, vel alijs remedijs iuris: vt. C. de iur. fisci. defensionis facultas. lib. x. 2 et ibi no. per Bar. ¶ Itē † no. in versiculo. Nō solū. ꝙ iura que loquuntur in hereditate, vt pretiū succedat loco rei. Itē ꝙ post motam cōtrouersiam possessor efficiatur male fidei, locū habent in qualibet vniuersitate iuris, puta peculij. vel dotis. quod tenementi perpetuo. & adde gl. no. ff. de impen. l. qd dicitur. Idem si peteretur castrum cum pertinētijs, vel beneficiū, vt no. per Inno. in. c. cunctis. de conces. preben. lib. vj. & per Barto. in. l. si post lit. ff. de excep. & omnia iura que locum habent in peti. heredita. habent locum in istis. quod alibi non ita bene inuenies.

Summarium.

1 Denūtiatio sola in hæreditatis petitiōe quē in mala fide cōstituit.
2 Denuntiatio ei qui verè scit num sit necessaria?
3 Veritas fictionem absorbet.
4 Denuntiatio procuratori facta num quem in mala fide constituat?
5 Procurator, & si verè contumax sit, non tamen domino appellandi remedium auferri.

§. **Petitam autem.** Hic exponitur qd in senatusconsulto colligitur a contrario sensu. s. ꝙ bone fidei qui iam vendidit res hereditarias, & pretium percepit, post motam controuersiam super p̄tio teneatur ad vsuras, queritur qualiter dicatur mota cōtrouersia, & hereditas petita. & hoc exponitur hic. & h. d. per solā denuntiationem a quocunq; factam videtur hereditas petita, & mota controuersia vt ex illa sola constituatur in mala fide iuris presumptione. ¶ Item vbi vere est in mala fide: quia scit hereditatē ad se non pertinere, non requiritur denuntiatio. ¶ Itē sola denuntiatio non sufficit, nisi peruenerit ad notitiam possessoris. h. d. not. vsq; ad. §. ceterum. & semper alleg. dicta huius. §. 1 ¶ No. † ergo ꝙ in petitio. hereditatis sola denūtiatio cōstituit quem in mala fide iuris presumptione. quod intellige etiam si ille cui sit, nō credat denuntiationi. et sic remaneat in prima opinione credendo ad se pertinere. Si autem denuntiationi crederet: tunc non esset dubium: & in hoc est differentia inter rei vendicationem et hanc actionem: quia in rei vendicatione per solam denuntiationem factam extra iudicium ille qui fuit semel bone fidei non efficitur male fidei iuris presumptione, nisi denūtiationi credat: vt probatur in. l. aliena. ff. pro empt. sed requiritur litis contestatio. vt. l. qui scit. §. final. ff. de vsuris. 2 ¶ Itē nota † quod in vere sciente non requiritur denuntiatio.

nam

nam cum denuntiatio fiat ad inducendum malam fidem presumptam, et in sciente sit mala fides vera, non requiritur ficta vel presumpta. quia † veritas absorbet fictionem: vt. l. filiam quam pater. ff. de liber. et posthu. Item hoc verum, quando denuntiatio non fit, nisi ad inducendum malam fidem: vt hic. et. l. prima. in fi. de acti. emp. Si autem fieret propter alios effectus, vt puta, quod quis veniat ad iudicium, vel mittat, alias incidet in penam: non sufficit scire: sed requiritur denuntiatio: vt. ff. de adulte. denuntiasse. et. l. j. §. j. ff. de lib. ag. de quo dic vt. d. l. denuntiasse. per Bar. ¶ Vltimo † no. quod denuntiatio facta procuratori, non constituit quem in mala fide, nisi deuenerit ad eius notitiam. per quod determinat Pet. in. l. ij. C. vbi in rem actio. quod si possidens alieno nomine, conuentus nominat dominum in iudicio, quo casu est fienda domino denuntiatio: vt si non veniat habeatur lis pro contestata. dicit ipse quod talis denuntiatio non est committenda ipsi reo conuento: quia periculum esset. nam si non denuntiaret, non valeret processus in preiudicium domini. arg. hic et ideo caute faciet actor, si denuntiet per se, vel faciet denuntiari per iudicem. ¶ Item ex hoc determinat Innoc. in. c. j. vt lit. non contest. quod † licet procurator sit verus contumax, tamen non aufertur domino beneficium appellandi: quia non censetur ipse propterea contumax verus: cum vera contumacia requirat dolum et veram scientiam: vt. l. ex consensu. in fi. de appella. quam scientiam non censetur habere per citationem procuratoris. et adde quod no. plene per Bart. i. l. non solum. §. morte. ff. de ope. no. nun. Paulus.

§ **Ceterum.** Que. s. dicta sunt. scilicet vt possessor qui post motam controuersiam vendidit res hereditarias conueniatur ad pretium et etiam ad vsuras, locum habent in bone fidei possessore: sed male fidei possessor rem hereditariam vendens, potest conueniri ad rem ipsam cum fructibus. epistola vero Imperatoris, que dicit, quod etiam male fidei possessor vendens conueniatur ad pretium, et non ad res, locum habet cum vendit res inutiles hereditati, quo casu non conuenitur ad res, sed ad pretium. Si vero vendidit res vtiles: tunc loquitur senatusconsultum. quo casu est in electione actoris, vtrum petat res venditas, vel pretium cum vsuris post motam controuersiam. ¶ Item quod dictum est in eo, qui se heredem esse existimat, locum habet etiam si se existimet bonorum possessorem, vel alium iustum successorem. h. d. vsque ad. l. si possessor. de materia huius. §. ceterum dic vt. l. si possessor. idem scilicet vt teneatur ad pretium. ¶ Et aduerte quia ille versiculus, vt sit in arbitrio. potest referri ad id quod. pxi. dixit de illo, qui vendidit res inutiles, et onerosas hereditati: vt tunc sit in arbitrio actoris, an petat pretium vel res. et iste intellectus tunc est verus, quando vendidit res illas post motam controuersiam: et sciebat hereditatem ad se non ptinere. Et ita intelligitur. l. si possessor. versiculo quod si forte. si autem venderet ante motam controuersiam: tunc non posset conueniri ad rem, sed ad pretium. quia vendere voluit: vt. l. nisi. §. j. ff. e. Secundo potest referri ad principium. §. ceterum. s. quando vendit res vtiles: vt tunc licet possint ipse res peti, vt ibi: tamen etiam pretium cum vsuris potest, si hoc velit actor. vt hic. et. ff. e. l. in executionibus. et hunc intellectum sentit glossella que incipit, scilicet aliis. de his duobus intellectibus habetur in. l. si possessor. in glo. sed si stricte. Paulus.

Summarium.

1 Pecunia hæreditaria quotuplex esse dicatur? Et quando redacta censenda sit?

SI possessor. Possessor hereditatis non tenetur ad vsuras pecunie in hereditate inuente, nisi eam attingat. hoc primo. Item pecunia dicitur ex rebus hereditariis redacta, que potest exigi: licet nondum sit exacta. h. d. vsque ad. §. quod si post petitam. Et distingue tres casus. Nam † quedam est pecunia hereditaria, et in hereditate inuenta: et ad vsuras illius non tenetur possessor: nisi eam attingat, etiam si sit male fidei. et etiam post lit. contest. vt hic quedam est pecunia ex rebus hereditariis redacta: et ad vsuras illius tenetur possessor, si est male fidei vere vel ficte per motionem controuersie: vt. s. in proxi. §. petitam. nam hoc ipso, quod redigit, attingit. et dicitur redacta, que potuit exigi, vt hic. quod est notandum. Nam etiam tunc puto, quod ad vsuras teneatur et ad ista est mens versiculi redacte. quod est verum, si non obtulit cessionem: alias ex illo solo liberetur, scilicet tempore venditionis esset bone fidei. Quedam est pecunia redacta ex fructibus hereditariis. et de hac dic vt. ff. e. l. heres furiosi. §. fina. Paulus.

Summarium.

1 Cōtrouersia bōe fidei possessorē, an ī mala fide cōstituat? & qtenus?
2 Venditor rei hæreditariæ ad quid conueniri possit, ad pretium, ne an vero ad rem ipsam?
3 Hæreditatis petitionem bone fidei esse, rei vendi. stricti iuris.

§ **Quid si post peti.** Si male fidei possessor res hereditarias vendidit post motam controuersiam, potest ad ipsas res conueniri etiam si res ille erant tempore periture: potest tamen petitor exigere pretium cum vsuris, si vult. h. d. secundum vnum intellectum. Si autem venderet ante motam controuersiam: tunc si res erant steriles vel tempore periture. non potest conueniri ad res, sed ad pretium: vt. s. l. proxi. circa finem. ibi sed Imperator etc. idem esset post motam controuersiam, si possessor erat bone fidei: quia 1 † controuersia non facit eum male fidei quo ad hoc: cum de necessitate vendat: vt. ff. e. nisi. §. j. et ita tenet gloss. mag. hic in fin. quam not. Et aduerte pro ipsius declaratione: quia format. v. contraria. Prima duo de. l. in estimationibus. et de. l. Item si verberatum. tendunt ad illud quod hic dicitur de vsuris. nam videtur, quod non veniant vt dictis iurib. Tertium contrarium, quod incipit, ibi sed non videtur. Quod hic. §. tendit ad illud, quod hic dicitur posse peti pretium. Nam videtur, quod non: sed ipse res debeant peti. Quartum contrarium incipit, ibi quare enim. Et quintum, quod incipit ibi circa fin. sed et si res. et quod dixi tendunt econtra ad id, quod hic dicitur esse in electione actoris petere pretium. et sic si non vult potest res petere. certe imo videtur quod non, sed pretium tantum: quod est contra. ad precedens contrarium. ¶ Distingue igitur pro declaratione glo. si † queritur 2 si possessor qui vendidit, debeat conueniri ad pretium, vel ad res. item si conuenitur ad pretium, an veniat pretium verum vel perceptum. item an veniant vsure, vel non. ¶ Dic quod aut vendidit ex necessitate vel ex voluntate: si quidem ex voluntate: tunc aut erat male fidei vere vel ficte post motam controuersiam: et tunc quatuor sunt contra eum. primo quia potest conueniri ad ipsas res venditas, que si extant, et non restituantur iurat in litem: vt. ff. e. l. §. final. et in primo dicto huius. §. et versi. i. proxi. §. similiqs modo. ¶ Secundo quia si actor vult potest petere pretium perceptum, si plus vendidit, quam valet. Nam etiam bone fidei possessor potest ad hoc conueniri: vt. ff. e. l. vtrum. ergo et male fidei: ne sit melioris conditionis: et hoc tenet hic gloss. et. ff. e. l. §. fina. et est casus. ff. et si rem et pretium. et. l. si a non domino. §. si dolo. secundum intellectum gloss. Tertium est quod est contra eum, quia si minus vendidit, quam valeret: si actor vult pretium, tenetur ad pretium verum: vt dicto. §. final. ff. e. l. Quartum est: quia tenetur ad vsuras pretii: vt. s. l. proxi. §. penultimo. versiculo. vt sit in arbitrio, et etiam et quod ibi dicitur post motam controuersiam, intelligitur hoc ipso mota, quod est male fidei: vt. e. l. §. petitam. ¶ Si vero sit bone fidei, et vendidit ante motam controuersiam: tunc non tenetur nisi ad pretium perceptum, et si est consumptum: quatenus est locupletior. §. idem placere. et. §. eos. mota vero controuersia propter factam venditionem tenetur etiam ad vsuras pretii: vt. §. petitam. ¶ Secundo casu, quando vendit ex necessitate: tunc distingue tres casus. Aut fuit necessitas ex parte persone aut ex parte hereditatis, aut ex parte rei vendite tantum. Primo casu tria sunt pro vendente. primo quia etiam si vendidit post motam controuersiam, non potest conueniri ad res, sed ad pretium. ¶ Secundum, quia non conuenitur nisi ad pretium perceptum, etiam si plus valebat: ideo quia non potuit plus vendere. Tertium est, quia non tenetur ad vsuras illius pretii. hoc etiam probatur in. l. in estimationibus. in fin. ff. eodem. Et hec sunt vera si vendens erat bone fidei vere, non per motionem controuersie, quo ad hoc efficitur male fidei: vt ibi probatur. quod est notandum. ¶ Si esset male fidei vere, tunc in nullo istorum excusatur: quia talis necessitas non videtur necessitas: cum sciat onus sibi iunctum non valere. vnde tunc dic idem per omnia quod. s. dixi, in male fidei possessore. nisi alia necessitas. de qua statim dicam. ¶ Interdum vendit ex necessitate hereditatis, vt propter es alienum: et tunc excusatur in duobus tantum. primo quia non conuenitur ad res, sed ad pretium. ¶ Secundo quia non tenetur ad vsuras ipsius pretii, vt patet. s. l. proxi. §. simili modo. in fin. ibi non amplius etc. In tertio vero non excusatur. s. in quantitate pretii. quia si vendidit minus, quam valebat: tenetur ad verum pretium: vt ibi no. gl. expresse. Nam talis necessitas non cogebat eum ad vendendum minus quam valebat: licet cogeret ad vendendum. Tertio casu quando vendit ex necessitate rei vendite:

vt quia erat tempore peritura: tunc aut vendidit ante motã con trouersiam z excusatur in vno tantum, scz, quia non tenetur ad res, sed ad pretium: vt. s. l. proxi. §. penulti. ibi sed Imperatorũ zc. Secundo in alijs duobus non. Nam tenetur ad verum pretium, si minus vẽdidit, ꝙ valet: vt ibi probatur, in versiculo, vt sibi, inꝙtum refertur ad proxi. precedeñ. vt ibi dixi. ¶ Si vero vendidit post motam cõtrouersiam, tunc aut erat male fidei vere: z tunc in nullo excusatur. nam potest conueniri ad res. itẽ ad pretium z ad vsuras, si petitor vult, z iste est casus hic. ¶ Si vero non erat vere male fidei: tunc adhuc excusat in vno: qꝛ nõ tenetur ad res. sed ad pretium: sed in alijs duobus non: vt hic te-
3 net glo. circa fin. per. l. nisi. §. j. j. e. quod not. hec † vera in petitione hereditatis, que est bone fidei: vt. C. e. l. fina. in fi. Et sic veniũt vsure ex mora: vt. l. quia tantũdem. de neg. gest. secus in rei vendicatione. que est stricti iuris. vnde non veniunt vsure pretij: vt l. item si verberatum. §. j. de rei vendica. z C. de conditio. indebi. l. j. z ibi notatur.

§. **Ait senatus.** Hic incipit exponere scdam partem senatuscon. que ponitur in. §. idem placere. vsqꝫ ad hũc. §. Et durant expositiones vsqꝫ ad. l. sꝫ z si. l. §. ij. z. h. d. Bone fidei possessor tenetur ad pretium redactum de rebus hereditarijs, si iam exegit: vel ad cedẽdum actiones si nondum exegit. si autem exegit z ex iusta causa restituit, z nihil penes eum remansit, non tenetur: nec etiam tenetur ad restituẽdum indebitum, quod exegit: nec qđ soluit imputare potest. Itẽ si rem quam vendidit redemit restituto pretio, non tenetur nisi ad ipsam rẽ prestita tamen sibi cautione de indemnitate, si propter redemptionẽ obligauit. hoc dicit. vsqꝫ ad. §. restituere.

Summarium.

1 Deperdita quæ dicantur, & quæ diminuta?
2 Iurari in litem ob dolum præteritum non solet.

§. **Restituere aũt.** Bone fidei possessor tenet restituere pretiũ, et si res vẽdite sint depdite vel diminute: male fidei ꝟo si res extẽt tenetur ad ipsas res: que si non restituãtur, iuratur in litẽ cõtra eum, etiã si nisus fuerit redimere, z non potuerit. si vero sint de-
1 perdite, vel diminute, tenetur ad verum pretium. Et † deperdite dicuntur, que naturaliter perierunt: diminute vero que perie-
2 runt ciuiliter. h. d. vsqꝫ ad. l. si z rem. ¶ Nota † ꝙ pro dolo preterito non iuratur in litem, sed propter dolum presentem tantum. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Possessor male fidei quando est, quod actori remedium detur?
2 Petere non debet quis id, cuius contrarium non esset postulaturus. Et bone fidei possess. vt in damno esse, ita nec in lucro debet.
3 Pretium loco rei in vniuersalibus succedere.
4 Possidens pro hærede aut possessore, pro re, quam à se venditam redemit qua actione conueniatur?
5 Possidens pro hærede vel possessore litem sibi moueri dubitãs in hæredit. petitione, si ab aliquo titulum acquirat, ad petitionem hæreditat. excludendam, num talis titulus ei patrocinetur?

SI **z rem z pretium.** Bone fi. possessor tenetur ad restituendam rem, quã habet. z si quid eius occasione accessit. h. d. Secundum Bar. Diuiditur in tres partes. Primo formatur questio. Scdo arguitur ad partes. Tertio questio soluitur. Secunda ibi in predone. Tertia in fi. ibi oportet, z igitur. Item diuiditur in tres. nã primo arguit pro actore, ꝙ possit petere pretium. secundo pro possessore, ꝙ liberetur prestando rem. tertio arguitur ꝙ possit vtrunqꝫ peti. secũda ibi, an hic magis. tertia ibi an vero. Ite hec tertia in duas Nã primo alle. ratio: secundo rationes probat, per orationẽ dñi Adriani. secunda ibi nam z rationem. Et est pulchra. l. z not. et
1 semper alle. ¶ Not. † in versiculo in predone. ꝙ quando possessor est male fidei, datur actori electio, an petat rem vel pretium. z sic est hic casus, de hoc quod dicit gloi. mag. in. l. possessor. §. j.
2 s. e. ¶ Item † no. ꝙ non debet quis petere id cuius contrarium non esset postulaturus. de quo dic vt in glo. ¶ Item no. ꝙ sicut bone fidei possessor non debet esse in damno, vt. s. e. l. ꝙ si possessor. ita nec in lucro: vt hic. z. j. l. proxi. z. l. sed z si. l. §. con-
3 suluit. ¶ Item † not. in vniuersalibus pretium succedere debet loco rei. de quo dic vt plene nota. per Barto. in. l. Imperator. §. fi. de leg. ij. idẽ videtur in dote z peculio z alijs vniuersitatibus iuris. arg. s. e. Item veniunt. §. non solum. in particularibus autem, dic ꝙ aut non habent certam quantitatem, vel veram, vt patet in obligationibus facti, quod semper est incertum. z tunc idem vt. l. stipulationes non diuiduntur. §. celsus. de verb. obli. Et in actione, quod met. cau. vt. s. quod met. cã. l. si ipsa res. z. l. videamus. aut habent certam quantitatem vel naturam: z tũc aut loquimur in bone fidei: z idem, vt insti. de act. §. actionum. z. j. de act. empt. l. j. in prin. Aut in stricti iuris: z tunc aut loquimur quo ad petitionem: z nunꝙ succedit. non enim potest peti pretium rei promisse: sed ipsa res, etiam si perempta sit: vt. j. de verbo. obl. l. si seruum. §. effectus. z. §. nouari. aut loquimur quo ad prestationem: z tũc si res non potest prestari, succedit estimatio loco rei per officium iudi. vt. j. de confess. l. iul. z de leg. iij. nõ
4 dubium. §. final. ¶ Ultimo † no. ꝙ ille qui semel possedit pro herede, vel pro possessore, si rem quam vendidit redemit, conueniatur ad illam peti. heredi. lꝫ habeat in ea titulum. z gl. pma assignat duas rationes. pmo qꝛ titulus hr̃ pro nõ titulo. que rõ nõ est bona. Nam tunc habetur pro non titulo, quando est nullus: vt, l. nec vllam. §. omnibus. s. e. vel quando habetur in vniuersitate, sed neutrũ istorum fuit hic. ¶ Secundo assignat glo. rõnẽ: quia licet haberet titulum, tamẽ adhuc possidet pro herede. que ratio non placet Bart. qꝛ non debet esse deterioris conditionis, qui possidet ex pluribus causis ꝙ qui possidet ex vna. z ita etiã not. ipse. C. e. l. fin. ¶ Ideo dic, ꝙ hic habuit titulum ab eo, qui habuerat ab ipso. vnde ex quo redemit perinde est, ac si nunꝙ vendidisset: quia redit in pristinam causam. arg. s. e. si possessor. §. sed z si res. z. s. de pac. ab emptione. z. j. depositi. l. j. §. si rem
5 depositam. ¶ Ex † quibus determinat Odof. ꝙ si ille qui possidet pro herede vel pro possessore dubitans sibi moueri litem in petitionẽ hereditatis, acquirat ab aliquo titulũ in ipsa re, vt excludat hanc actionem: ꝙ talis titulus sibi non patrocinatur. Nã postꝙ fuit semel fundata hec actio contra eum per superuenientiam tituli, non tollitur. sicut hic contra istum, cõtra quem fuit semel fundata ad pretium. nam non tollitur per titulum superuenientem in re. sed certe non bene facit hec. l. Bone enĩ ꝙ nõ esset fundata ad pretium: quia nõ vendidit, sed donauit: z postea fuit sibi redonata. nam tenetur, licet habeat titulum: z tamẽ cessat eius ratio. preterea hic loquitur quando habuit titulũ ab illo, qui habuerat ab eo: sed ipse loquitur quando acquirit titulum ab alio. ¶ Unde videtur, ꝙ sibi debeat prodesse ad excludendã hãc actionẽ, sicut in eo, qui possidet sine titulo cõtra quẽ potest intentari publiciana. Nã si acquirit ab alio titulum publicianam excludit: vt. j. de publi. l. siue autem. §. fin. z not. glos. ord. C. mand. l. per diuersas. hãc. q. posuit Cyn. C. e. l. fi. in additionibus. que postea fuit disputata Bononie. z Bart. aliter dicit in. d. l. fi. licet de hac. l. z de dicto Odof. nullam faciat mentionem. z dic vt ibi per eos. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Præcedentia ambigua per sequentia declarari.
2 Sed, particula quam naturam habeat?

VTrum autem. Bone fidei possessor non tenetur ad pretium, nisi quatenus factus est locupletior: z penam, quam exegit cõcernentem rem hereditariam, restituit: sed concernentem eius personã, nõ: sꝫ lucratur eam. h. d. vsqꝫ ad
1 l. sed z si. l. §. j. Et nota in hac. l. vtrum. ibi z puto sequẽtem clausulã zc. quod † precedentia ambigua per sequentia declarantur. ¶ Et ad hoc alleg. facit. l. si seruus plurium. §. fina. j. de legat. j. z de legat. ij. l. quesitum. circa princip. z. l. vxorem. in principio.
2 ¶ Item † not. in. l. sed z si. l. in princip. coniuncta glo. ꝙ dictio, sed, quando subijcitur copula, aduersatur ad factũ, non ad ius: sed si non subijciatur copula, aduersatur ad ius, z ad factum. ¶ In glo. in. l. at vbi. que videtur recedere a primo exemplo. sed dic, ꝙ z primum z secundum exempla sunt bona: quia omnia que habet possessor propter iniuriam personalem, siue pena sit legalis, siue conuentionalis non tenetur restituere. Nec obst. contrarium. l. ꝙ si in diem. z alia in glo. alle. quia loquitur in pena vel lucro, que exigũtur ratione persone tm̃. Paulus de Castro.

Summarium.

Summarium.

1 Pretium in vniuersalibus, & si loco rei succedat, non tamen res empta pretij loco succedit.
2 Transitus facilior in his quæ symbolum habent. Et pretium facilius loco rei succedere, quam contra. nu. seq.
4 Representari, quàm representare honorabilius esse.
5 Res empta de pecunia hæreditaria ab hærede i subsidiũ peti posse.

§. **Item si rem.** Res empta p bone fidei possessorem de pretio rerum hereditariarum non venit in hac actione, sed venit ipsum pretium quatenus ex emptione factus est locupletior. hoc dicit. ¶ Nota ergo ex primo dicto, ꝙ † licet in vniuersalibus pretium succedat loco rei: tamen res empta de pretio non succedit loco ptij. in contrarium facit, quod notat glo. §. l. proxi. vbi dicit penam, que succedit loco pretij, venire in hac actione sicut ipsum pretiũ. ¶ Sol. ibi pena ⁊ pretium erant eiusdem qualitatis, ⁊ nature: quia vtrunqꝫ consistebat in quantitate: ⁊ ideo vnum succedit loco alterius: quia † in habentibus symbolum facilior est trãsitus: vt. l. sed cum patrono. in princi. de bono. pos. sed hic res erat alterius nature, ꝙ pretium: ⁊ ideo succedit loco pretij. ¶ Dices ergo nec pretium debet succedere loco rei. quod est contra. l. si rem ⁊ pretium. ¶ Sol. facilius † pretium succedit loco rei, ꝙ econtra: vt hic probatur. ratio diuersitatis. q: pecunia facta est propter res, non econtra. quia fuerunt res anteꝙ pecunia. que propter difficilem permutationẽ rerum adinuenta est, vt patet in. l. j. ĩ. de contrahen. emp. res ergo censetur principale: sed pecunia accessorium deseruiens. conuenientius est ergo, ꝙ accessorium representet principale: ꝙ econtra. quia † honorabilius est represen- presentari, ꝙ representare. ¶ Item oppo. in gloss. de. l. item veniunt circa prin. ĩ. e. ⁊ de. l. Imperatorum. de leg. ij. vbi res empta de pecunia hereditaria efficitur hereditaria. ¶ Sol. fm gl. ibi nomine hereditario fuit empta: hic proprio. secus ergo si hereditario fm glo. Bartol. aliter dicit in dicta. l. Imperator. vbi plene vide per eum. ⁊ adde. l. titium ⁊ meuiũ. §. altero. de admi. tuto. ¶ † Item dico tibi ꝙ si possessor iste nõ posset pecuniã soluere: quia nihil remãsit sibi, nisi res illa empta: ꝙ in subsidium res illa efficitur hereditaria. ⁊ põt peti hac actione: sicut in singularibus iudicijs rem emptã de pecunia mea possum per vtilẽ rei vendica. in rem petere in defectum pecunie. arg. ĩ. de don. inter virum ⁊ vxor. l. vxor marito. que licet loquatur in muliere: tñ idem est in alijs: vt not. glos. ordi. in. l. proculus. in fi. vltime glo. ĩ. de iure dot. ⁊ not. per docto. C. de rei ven. l. mater. tene menti. ¶ In glos. fin. ad. l. si ipsa. §. quod metus. ¶ Solu. hic actor certat de lucro: possessor de damno: ibi econtra. ⁊ dic vt ibi per doc. an sufficiat quem semel factum locupletiorem. lꝫ postea desierit.

Summarium.

1 Ius in hæreditate habens quòd scit reuocabile, male fidei possessor habetur, vt si nullum ius haberet.
2 Coniuncta persona pro alia agere potest, etiam in re in qua illa fidem fefellit.

§. **Quod autem ait.** Hic incipit exponere tertiam partem senatus de male fidei possessore, qui desinit possidere. que ponit in versiculo, item eos. in. l. item ve. §. pridie. ⁊ durat vsqꝫ ad. §. cõsuluit. ⁊ hoc dicit. male fidei possessor, qui dolo desijt possidere, etiam lite contestata tenetur, ac si possideret. item tenetur de culpa commissa in non exigẽdo a se, vel ab alijs. Item tunc dicitur male fidei possessor, quando scienter inuasit hereditatem ⁊ sine causa: qui tenetur etiam de fructibus perceptis ⁊ percipiendis. h. d. vsqꝫ ad. §. de eo. ¶ Nota primam ⁊ secundam so. gl. ¶ Ex quibus habes duo primo, ꝙ † habens ius in hereditate sciens illud esse reuocabile, est male fidei possessor: sicut si nullum ius haberet: vt probatur in. l. j. C. de his quib. vt indig. ¶ Item ꝙ tale ius potest in iudiciũ deducere: licet sit reuocabile: q: quousqꝫ reuocetur habetur pro perpetuo. quod not. facit. ĩ. de in diẽ addic. l. iij. §. sed ⁊ marcellus. quod facit ad illa, que notat Bart. in l. iul. verum debitorem. circa fin. de condi. indebi. ¶ Item † not. in tertia sol. glo. ibi vel dic, ꝙ coniũcta persona potest agere pro coniuncta etiam in re, in qua sibi fallit fidem. Nam hic mala fide occupauerat hereditatem: ⁊ tamen dicit glo. ꝙ si erat coniũcta persona ꝙ potest agere quod no. ¶ Item no. in quarta sol. ibi vel dicas, ꝙ procurator potest agere pro domino: licet interuertat mandatum. nam hic mãdatum fuerat, ꝙ moueret actiones hereditarias: ipse vero contra voluntatem domini hereditatem occupauit: ⁊ tñ fm glo. adhuc durat sibi potestas agendi, quod est singulare. ⁊ hoc verum: quia tractatur de incommodo suo ⁊ de commodo domini. quia tenetur domino, si non egit. sed si tractaretur de commodo suo tantum: tunc ex illo mãdato quo mala fide vsus, rem non posset iuuare: vt. s. e. nec vllã. §. si quis absentis. in. fi.

Summarium.

1 Hæreditatis petitio quando contra titulo possidentem datur, in quo cum rei vendicatione consentiat.

§. **De eo autem.** Paria sunt possessorem a prin. fuisse male fidei. vel effici ex postfacto. h. d. quod limitatur tribus modis fm gloss. Primo quia hoc verum ꝙtum ad fructus ⁊ accessiones perceptas post malam fidem superuenientem, vt ad illas teneatur: secus de interitu rei, a quo excusatur propter precedentem bonã fidem: vt. ĩ. e. l. illud. ¶ Tu dic, ꝙ aut superuenit mala fides vera, ⁊ tenetur etiam de interitu: quia fuit in culpa nõ restituẽdo. Aut mala fides ficta: ⁊ tunc non tenetur post litem cõtestatam vel motam controuersiam: ⁊ tunc non tenetur de interitu: quia non fuit in culpa non restituendo. non enim statim debebat ius suum indefensum dimittere. ita loquitur. l. illud. sed ad fructus bene tenetur. quia illos debebat conseruare, vel rem diligenter colere postꝙ mota erat lis. poterat enim illud facere. sed morti non poterat prouidere. ¶ Secundo limitatur quia hoc est verũ in petitione hereditatis, que datur cõtra possidentẽ sine titulo: sed in rei vendicatione, que non datur contra titulo possidentẽ, licet superueniat mala fides vera, vel presumpta: tamen adhuc facit fructus suos, licet teneatur restituere: vt. s. de vsur. qui sit. §. final. ⁊. l. bone fidei. §. j. ĩ. de acqui. re. do. secus in petitione hereditatis: quia non facit suos post superuenientem malam fidem. ⁊ hoc operatur titulus in rei vendicatione fm glos. hic quã singulariter not. quia non est alibi melior. limitantur enim multa iura, que videntur ponere differentiam inter peti. heredita. ⁊ rei vendicationem. Nam omnia debent intelligi, quando rei vẽdicatio datur contra possidentem cum titulo: al's non esset differentia. quam gloss. multum eleganter not. Guil. de cug. C. de rei ven. l. j. ⁊ vide quod ibi not. per Pet. ⁊ Cy. ⁊ adde quod dicã in. §. si ante litem. ĩ. e. l. ¶ Tertio limitatur: quia quod hic dicit est verum in his que habent causam post malam fidem superuenientem: vt sunt fructus. Quantum vero ad illa, que habẽt causam ante malam fidem superuenientem: tunc mala fides superueniens non immutat. ita intellige. l. clam possidere. in princ. de acquiren. posses. ⁊. l. j. de vsu. transfor. quas gl. vltramon. signant pro contra. ⁊ non soluunt. ¶ Item aduerte † quia per hanc glo. puto ꝙ quando petitio hereditatis datur contra titulo possidẽtem, qđ est in aliquibus casibus: vt. s. eo. nec vllã. §. ꝙ si quis. cũ sequentibus. quod tunc idem sit quod in rei vendicatione. scꝫ ꝙ faciat fructus suos, lꝫ superueniat mala fides. ⁊ ista est quarta limitatio. Nam sicut videmus in prescriptione, quia tunc tollit spatio. x. vel. xx. annorum: licet al's durat. xxx. nam ex quo excedit terminos suos, exceditur a non suis terminis: vt no. in dicta l. nec vllam. §. idem erit dicendum. ¶ In glo. que incipit. s. vtilẽ. ⁊ in. l. hereditatem. C. in quibus cau. cessat long. temp. prescrip. ⁊ idem potest dici de alijs effectibus, quos dicam in. §. si ante litem. ¶ Et ista sunt multum singularia, ⁊ possent tibi facere maximum honorem.

Summarium.

1 Iuris error, item & iusta causa quem à dolo excusat.
2 Possessor bonæ fidei & male fid. num medium recipiant?

§. **Scire autem.** Ille dicit male fidei. qui scit ius, ⁊ errat in fcõ secus si errat etiam in iure: quia non dicetur male fidei. h. d. vel sic, error iuris excusat quẽ a dolo ⁊ mala fide. ad hoc alleg. Bartol. ¶ Not. † ergo ꝙ iuris error, item iusta causa excusat quẽ a dolo, facit. l. j. ĩ. de abige. ⁊ quod not. in. l. j. in fin. magne gloss. s. si quis ius dicen. non obtem. ⁊. ĩ. de distrac. pig. l. j. ⁊ de excu. tuto. l. qui testamento. ¶ Nota † hic, ꝙ est dare medium inter bone

fidei possessorem, & male fidei. ita vult glo. in penult. sol. Similis glo. est in. l. iij. §. genera. de acqui. poss. ¶ Oppo. de. l. si fur. §. j. et l. nonnunq̃. in princip. de vsucap.

Summarium.

1 Prædones fructus suos non faciunt.
2 Controuersiæ motione vel litis contestatione num quis malæ fidei efficiatur?
3 Scire cœpisse, vel scire posse paria esse.

§. **Si ante litem.** Male fidei possessor, q dolo desiit possidere etiã ante litem contestatam, vel motam controuersiam, tenetur ac si possideret: post litem vero contesta. vel controuersiam motam, etiam si esset possessor bone fidei, tenetur: q2 per hoc efficitur male fidei iuris p̃sumptione. h. d. vsq; ad. §. proinde inquit. ¶ In 1 tex. quasi predones. no. quia † non faciunt fructus suos. ¶ Not. tria. Primo, q̃ in hac actione idem operatur motio cõtrouersie, q̃ litis contestatio. q̃ue autem sit differẽtia inter ista. habuistis s. e. l. diuus. in princ. sed in rei vendicatione dicit gloss. j. q̃ aliqñ non sufficit motio controuersie, sed requiritur contestatio, vt. C. de rei vend. l. certum. aliquando sufficit, vt. e. ti. l. si fundum. Dic q̃. l. certum si fundum. loquitur quando controuersia vel denũtiatio facta fuit a princi. anteq̃ inciperet possidere. nam tunc sufficit: & facit eum censeri male fidei, quandocũq; postea incipiat possidere: vt ibi not. in. l. ait pretor. §. si quis particeps. j. que in fraudem credi. ¶ Si vero non fuit a prin. facta: tũc non sufficit ex postfacto fieri: vt constituat eum in mala fide. sed requiritur contestatio: vt. l. certum. Sed docto. ibi videntur dicere q̃ sufficiat etiam ex postfacto per istũ text. q2 est eadẽ ratio. ¶ Tu dic, q̃ aut possessor habebat titulum, & non sufficit controuersia vel denuntiatio superueniens: sed requiritur contestatio. & ita intelligo gloss. aut non habebat titulum: & tunc sufficiat, sicut in hac actione. & ita intelligo opin. doc. per glo. que est in. §. de eo. s. e. l. Si vero petitio hereditatis daretur contra titulo possidentem, etiam tunc forte non sufficeret motio controuersie, per ea que ibi 2 dixi. ¶ Secundo nota † q̃ per motionem controuersie vel litem contestatam, efficitur quis male fidei possessor. Mar. dicebat q̃ hoc erat verum, si incipiebat habere veram scientiam rei aliene: al's secus. Sed glo. dicit q̃ hoc ipso presumitur: quia per hoc inducitur mala fides presumpta. & hoc probatur hic ibi, cepit eã 3 scire &c. nam ponit hoc pro constanti q̃ † cepit scire, vel scire posse. quod idem est: vt. j. si certum peta. l. quod te. ¶ Tertio nota, q̃ post motam controuersiam dicitur predo. ex quo sequitur, q̃ non facit fructus suos. Sed in rei vendicatione dic vt dixi in. §. de eo. & idem de interitu. Et de vsucapione, de quibus gloss. hic tangit.

Summarium.

1 Desinere dicitur qui nunq̃ incœperit.
2 Agi posse aduersus possidere desinentem, etiam si res extent, si modo is pretium rei venditæ est consecutus, siue bonæ fidei, siue malæ fuerit.
3 Possessio si per plures manus transierit, an omnes teneantur?

§. **Perinde** Desinere possidere dicitur non solum, qui perdidit quod habebat sz qui non quesiuit quod poterat: & talis tenetur ac si possideret, siue res extent, siue non. Et si per multas manus transiuit possessio, omnes qui dolo desierunt possidere, tenentur. h. d. ¶ No 1 ta ergo. Primo † q̃ dicitur desinere, qui nunq̃ incipit. & hoc est in odium male fidei possessoris: al's secus. vt. j. de condi. & dem. 2 l. titio vsufructus. ¶ Secundo † nota, q̃ etiam si res extant, põt agi contra desinentem possidere. & hoc in petitione hereditatis, siue ille qui desiit, fuerit male fidei, siue bone fidei: & consecutus est pretium, etiam si nomine proprio vendidit: vt. s. e. l. item veniunt. §. idem placere. sed in rei vendicatione si vẽdidit nomine proprio, & res extant: non agitur cõtra vendentem ad pretium: sed contra possessorem: secus si non extarent: vt. C. de rei vendi. 3 l. mr̃. & dic plene vt ibi. ¶ Ultimo no. † q̃ lz per multas manus possessio transierit, omnes tenentur. quod videtur contra determinationem glo. & doc. in dicta. l. mater. que dicunt. q̃ non tenetur nisi primus. nec alleg. istum tex. ¶ Sed dic, q̃ ipsi loquũtur quando omnes fuerunt bone fidei possessores. hic autem fuerũt male fidei. vel dic, q̃ omnes hic habuerũt causam lucratiuam: ibi vero omnes excepto primo habuerunt causam onerosam. vnde cum illi sint bone fidei, nec sint locupletiores, non habetur recursus ad eos. secus quando omnes habent causam lucratiuam: vt ibi etiam nota. dic tamen q̃ vno soluente alij liberatur: argu. j. de his qui deie. vel effu. l. perceptione. & l. & quidem. possessor tamen rei non liberatur: vt. s. eo. nec vllam. §. si quis dolo. Paulus de Castro.

§. **Utrum is.** Etiã ille, qui dolo fecit quominus pceperit fructus, tenet' ac si percepisset. & aduersus dolo desinentem possidere iuratur in litem, ac si possedisset. hoc. d. hoc vltimum dictum intellige, si res extabat: al's non. s. e. si possessor. §. fina.

Summarium.

1 Obligatio ad antydora, an efficax sit ad persequendum? Et quid de eo quod soluitur occasione huius obligationis?
2 Locupletior qualiter quis dicatur?

§. **Consuluit.** Hic incipit exponere quartam ptẽ senatuscõ. de bone fidei pos. qui pretium vel res hereditarias consumpsit, que ponitur in. l. Item veniunt. §. pridie. versiculo eos autem. et durat vsq; ad. l. siue bone fidei. §. primo. & h. d. bone fidei possessor non tenetur, nisi quatenus est locupletior: & ideo si res hereditarias consumpsit, vel donauit, non tenetur: nec dicit' locupletior, licet habeat donatarium obligatum ad antydora: nisi quatenus ratione ta1 lis obligationis percepisset. h. d. vsq; ad. §. si quis. ¶ Et † nota hic de obligatione ad antydora, que est donatio inefficax, & consistit in veris & puris naturalibus motibus circũscriptis omni vinculo ciuili. de qua dic vt notatur in. l. si non forte. §. libertus. de cõdi. inde. & de iusti. & iur. l. ex hoc iure. & de fideius. si testamẽto. §. j. & per Joan. fa. insti. de leg. §. j. ¶ Item nota, q̃ illud, q̃ soluitur ratione talis obligationis, dicitur donatio: al's non diceretur quis fieri ex ea locupletior: non tñ est oino pura, sz assumit nomẽ cuiusdã p̃mutationis: vt hic, vel remunerationis: vt j. manda. l. si vero non remunerandi. Et ideo nõ requiritur insi2 nuatio: vt. j. de dona. l. aquilius regulus. ¶ Ultimo † qualiter quis dicatur fieri locupletior, vide. l. vxor marito. j. de dona. inter virum & vxo. que est ad hoc singularis & magistra. Paulus.

Summarium.

1 Consumere de rebus hæredit. & de suo hæreditatis contemplatione paria non esse. Et hæreditatem diminutam non videri, & si per possessorem res obligatæ sint.
2 Obligatio principalis magis attendenda, quàm accessoria.

§. **Si quis re sua.** Si possessor bone fidei aliquid cõsumpsit de suo, nõ de hereditate, licet contemplatione hereditatis hoc fecerit, al's non facturus: & licet res hereditarias obligauerit, non tamen dicitur de hereditate consumpsisse: & ideo non potest de 1 ipsa deducere. hoc dicit. & est bonus casus. Bartol. ¶ Nota † q̃ non sunt idem consumere de hereditate, vel de suo contemplatione hereditatis. ¶ Item not. q̃ non videtur diminuta hereditas, licet res eius sint obligate per possessorem. & hoc est clarũ hic: quia possessor non poterat obligare: cũ ius non haberet. sed certe idem si haberet ius reuocabile, vt institutus in testamento inofficioso. iuxta notata. s. e. l. §. quod autem. in glo. Et facit iste text. ad id quod notat gloss. s. de iudi. l. si fideicommissum. §. tra2 ctatum. in gloss. que incipit. i. hoc casu. ¶ Item not. † q̃ magis attenditur obligatio personalis, que est principalis, q̃ obligatio pignorat. que est accessoria.

§. **Adeo autem.** Si bone fidei possessor habet ius in parte hereditatis, & in alia parte non, illud quod expedit, videtur in dubio expensum de vtraq; portione. h. d. vsq; ad. §. quod autem.

§. **Quod autem.** De eo q̃ bone fidei possessor de hereditate ɔsumpsit, hereditati nõ imputatur: nisi illud quod expẽdisset, si se heredem nõ existimasset. h. d. facit. l. sed si hereditas. §. j. j. ad exhiben. & facit ad. q. de illo, qui temerarie fuit vocatus ad iudiciũ: vt nõ recuperet expẽsas, quas esset domi sue factur'. & idẽ in testibus. pro quo facit. l. ex parte. in prin. j. famil. ercisc. Paulus.

Summarium.

Summarium.

1 Actionem, quæ non sit, extingui non posse, nec ei præiudicium parari.

2 Rei vendicatione ad pretium non agi, nisi domini nomine res vẽdita sit, vel ea non extante.

3 Dominus verus ab vendicatione rei suæ quandoq; excluditur, ne bonæ fidei possessor in damno versetur. Et ideo æquius verum dominum lædi, quàm quod quis damnum recipiat.

4 Venditor in se suscipere iudicium quod mouetur contra emptorẽ, & ipsum à iudicio eximere vel inuito actore potest, idq; etiam si sua non intererit.

5 Pretium recipiens à rei vendicat. excluditur.

§. **Item si rem.** Iste.§.est difficilis.⁊ gl.subtiliter eũ intellexerũt. ¶ Pro cuius euidentia premitte, ꝙ interdum possessor hereditatis vẽdit ipsam hereditatẽ, vel partem eius.⁊ tunc vtrum emptor possit conueniri petitione hereditatis, vel debeat conueniri rei vendi. habetur. ṡ.e. nec vllam.§. quod si quis. interdũ vendit rem singularem: ⁊ tunc non potest emptor conueniri petitione hereditatis. quia habet titulum. ¶ Sed vtrum possit conueniri rei vẽdicatione: hoc subtiliter expeditur hic. ¶ Itez premitte ꝙ iudicium interdum particulare mouetur, ⁊ contra petitorẽ vel possessorẽ hereditatis: ⁊ tunc vtrum illi sit supersedendũ: ne fiat preiudicium petitioni hereditatis, habetur. ṡ.e. si legatum.⁊.l. si quis libertatem. in prin.⁊.C.e.l.fin. ¶ Interdũ mouetur inter eosdẽmet, inter quos est iudicium vniuersale: ⁊ tunc quid iuris sit, habetur in.l. si quis libertatem.§. nam cum quidam. interdũ vero petitio hereditatis mouetur contra tertium: ⁊ de hoc tangitur hic, ⁊.ĩ.e.l. si bone fidei. ⁊ ibi dicam. Aduerte tamen, quia hic loquitur, quando illud iudicium particulare non poterat moueri per possessorem hereditatis, sed per petitorem tantum, et tũc loquitur. si vero poterat moueri per vtrunq;: tunc loquitur.l. si bone fidei. Et.h.d. qui emit rem hereditariam a bone fidei possessore, potest per verum heredem conueniri rei vẽdicatione: nec põt opponere exceptionem, ꝙ non fiat preiudicium petitioni hereditatis mouẽde super pretio. quia nulla potest super pretio moueri. cum veniat restituendũ emptori in casu euictionis. Fallit in tribus casibus, in quibus conueniri non potest. primus est si vẽditor non sit factus locupletior ex pretio.⁊ emptor habeat contra eũ recursum de euictione secuta, ꝙ ista duo cõcurrant: nam tunc ne bone fidei possessor remaneat in damno, inhibetur vencatio. Secundus est si venditor velit in se suscipere iudiciũ, ac si possideret. Tertius est quando verus heres consecutus est pretium, a vẽditore, etiam si minus fuit, ꝙ res valeat: quia per hoc videtur approbare cõtractum ⁊ transit dominiũ in emptorem: sicut si reciperet debitum, quod possessor hereditatis a debitoribus exegit. Nam si fuerit bone fidei, siue male fidei cũ videatur approbare quod fecit, liberatur debitor ipso iure. h.d. vsq; ad.l. si bone fidei.§.j. iste est casus clarus. ¶ Et diuiditur in quatuor partes. primo ponitur thema ⁊ questio vsq; ad versiculum. q̃s preiudicium. Ibi secũda, in qua respondet cuidam tacite obiectioni, que posset fieri ad partem negatiuam. ⁊ ponit solum pro parte affirmatiua. vsq; ad versiculũ ⁊ puto, ibi de tertia in qua determinat pro parte affirmatiua vsq; ad versiculum: nisi. ibi quarta in qua ponuntur tres exceptiones vsq; ad finem. Aduerte bene ad casum, an exceptione scz illa ne per iudicium particulare rei vendicationis fiat preiudicium petitioni hereditatis mouende super pretio. videbatur enim hanc exceptionem obstare: quia consequendo rem, extinguitur petitio hereditatis competẽs ad pretium: vt patet. ṡ.e. nec vllam.§. item si quis dolo.⁊ sic fit sibi preiudicium per hoc particulare. non enim posset maius fieri, ꝙ ꝙ extinguatur: ergo videtur in particulari supsedendum: vt.ṡ.eo. si quis libertatẽ. sed iuriscon. respondet ꝙ imo nullum fit preiudicium. nec est verum ꝙ petitio hereditatis ad pretium extinguatur: quia illud quod non est, non potest extingui, nec sibi fieri preiudicium: sed ad pretium nulla competit petitio hereditatis, etiam si factus esset venditor locupletior quod probatur, ꝙ illud pretiũ est restituturus emptori re euicta: ergo ipsum habere non videtur: ⁊ sic ad ipsum non tenetur vt.ṡ. et si possessor.§. bone fidei. versiculo sed si vendiderit. cum ergo nulla sit hereditatis petitio ad pretium, non potest dici, ꝙ rei vendicatio extinguatur, ⁊ fiat sibi preiudicium: non ergo potest heres hac exceptione repelli ab emptione. ⁊ ita determinat ibi in tribꝰ casibus. Et aduerte quia rñsio iurisc. continet fallaciam: nec est bona. nõ enim sequitur venditor est pretiũ restituturus: ergo nõ potest, anteꝙ̃ restituat, petitor hereditatis conueniri. nam imo potest, vt dicto.§. bone fidei.⁊.l. ꝙ si in diem.§. sed si is. alia ergo erat ratio melior, ꝙ non cõpeteret ad pretium: vt in themate per §. consuluit.ṡ.e.l.⁊ dicam in gloss. Sed iurisc. ita respondet, ꝙ etiam exceptio illa que poterat opponi, scilicet ꝙ non fiat preiudicium, etiam erat calumniosa. non enim poterat opponi per emptorem: cũ sua non interesset, sed tantum intererat veri heredis: cũ in preiudiciũ eius tendat: ꝙ petitio hereditatis ad pretiũ extinguatur: ⁊ sic nõ poterat per alium opponi: vt not. in.l. si qs libertatem. in glo. mag. ⁊ hic in gl. mag. ⁊ multo magis. ideo multo magis: quia in casibus precedentibus repellitur a vendicando: ⁊ tamen erat dominꝰ: ⁊ tamen in casu isto recipiendo pretiũ desierat esse dominus: quia approbauerat cõtractũ: ⁊ sic multo magis repellit̃. ⁊ hoc vult dicere glossella parua. ¶ No. †ergo primo, ꝙ actio que non est, non potest extingui: nec ei preiudiciũ fieri. facit.c. ad dissoluendũ. de despon. impu. ⁊ super ista parte habemus hic primã gl. magnam, que primo ponit casum. Secundo querit de duabus.q. secunda incipit ibi, sed melioris. Et cum ista gl. coniũguntur alie due glosselle: vna que incipit quatuor, alia que incipit, ratio rationis. ¶ Quero igitur omissa prima parte gloss. vtrum ista rõ iurisconsulti. ꝙ ideo non competit petitio hereditatis ad pretium: quia restituturus est: sit bona. gloss. respondet, ꝙ non. nam primo competit anteꝙ̃ restituat: vt ṡ.e. ꝙ si in diem.§. sed ⁊ is.⁊.l. si possessor.§. bone fidei. ⁊ ideo dicit glo. ꝙ melior ratio est: quia non erat locupletior. vnde nõ tenebatur, vt.ṡ.e.l. vtrum. dicit tamen Ia. Butr. ꝙ hoc est verũ, ꝙ anteꝙ̃ restituat, potest agi ad pretium, si non fuit actum ad rem. si autem egisset ad rem, ⁊ fuisset eam consecutus, non posset agere ad pretium: vt.ṡ.e. nec vllam.§. item si quis dolo. ⁊ hoc forte vult dicere ista litera. ⁊ sic potest esse bona ratio ₰m eum et Bar. Sed certe glo. melius dicit: quia litera volebat innuere. ꝙ etiam anteꝙ̃ restitueret, non competeret ad pretium: al's nõ venisset ad propositum. ratio iurisconsulti, imo tenderet ad cõtrarium, ⁊ ad fortificandum rationem, que est in cõtrarium fiebat: nam si vere competebat: ergo absorbebatur per rei vendicationem: ⁊ sic fiebat sibi preiudicium. patet ergo ex tex. duas esse rationes contrarie. non competebat petitio hereditatis ad pretiũ: vna est bona: quia non est locupletior. Alia est mala: quã iurisconsultus reddit hic. in glo. quoniam victi sunt. ⁊ alie due rationes quas ponit glossella, que incipit ratio rationis: ⁊ alia que incipit, quatuor. prima est quia res fuit vendita nomine vendentis, ⁊ extabat: vnde non poterat verus heres petere pretium: q2 cũ non esset vendita nomine suo, non poterat ratificare contractum: nec etiam ratificabat agendo ad rem: ergo nõ poterat re extante petere pretium. hec ratio fundatur in.l. mater.C. de rei ven. licet gl. non alleget. ¶ Sed hec ratio non placet. nam †ipsa procedit in rei vendicatione, in qua non potest agi ad pretium, nisi sit vendita nomine domini: vel si nomine vendentis sit vendita re non extante, ⁊ ipso approbante contractum. Nam tunc in subsidium agit negotiorum gest. ad pretium: vt ibi. sed in hac actione venit pretium etiam si sit vendita nomine vendentis, et etiã re extante. ¶ Item etiam si non approbat contractũ, vt p3 ṡ.e.l.§. siue autem ab alio. Est ⁊ alia ratio, q2 non potest cõsequi rem ⁊ pretium. vult dicere, ꝙ si consecutus est rem per rei vendicationem, non potest pretium petere. quod est verũ quando consecutus est ab vno rem, ab alio vult pretium petere. Si autẽ penes eundem esset res ⁊ pretium, posset vtrunq; petere: vt.ṡ.e.l. si ⁊ rem ⁊ pretium. ¶ Sed certe videtur vtroq; casu eadem rõ: q2 qui possidet pretium, non debet remanere in lucro: licet ab alio sit consecutus rem sicut non debet consequi damnum. arg.ṡ.e.l. vtrũ. in fi.⁊.ĩ.e. post senatus. ¶ Dic ergo cum vnus possidet rẽ ⁊ alius pretium, aut agit primo ad rem: ⁊ tunc si quidem est habiturus regressum de euictione ille qui rem restituit: ⁊ tunc non potest per heredem peti pretium ne cogatur vtriq; soluere: vt.ĩ. si quad. paup. fecisse dica.l. quoties.§. petere. aut non habiturus est: ⁊ tunc dico adhuc pretium peti posse. quasi lucrum ex hereditate proueniens: vt dicta.l. vtrum.§. fi. ⁊ dicta.l. post senatus. nec obst.l. nec vllam.§. item si quis.ṡ.e. nam verum est ꝙ post cõsecutionem rei, non potest agi contra dolo desinentem possidere ad penam: vt ibi. sed ad lucrum sic: vt in casu nostro: vt dicta.l. post senatus. ¶ Si vero sit actũ primo ad pretium: tunc nõ põt agi ad rem: quia videtur approbatus contractus: vt.ĩ. in versiculo, si minori. nec obstat dictus.§. item si quis. videtur dictum econtra. nam ibi de pretio rei, in quo subest alia ratio: vt.l. illiciti.ĩ. de reb. eo. patet ergo ꝙ ista ratio quarta nõ est bona ad probandum, ꝙ non competeret petitio hereditatis ad pretium: sola ergo prima ratio bona est: quia non erat vẽditor factus lo-

cupletior. ¶ Secundo queritur in glo. vtrum ista allegatio, ad quam iurisconsultus respondet in versiculo, ꝙ preiudicium, de se esset bona. pone eniz, ꝙ venditor sit factus locupletior: ꝛ sic cõ petit petitio hereditatis ad pretium. emptor autẽ sit habiturus regressum de euictione: vtrum possit rei vendicatione cõueniri? videtur ꝙ non, per illam rationem: quia fieret preiudicium peti tioni hereditatis ad pretium competenti. Nam consequendo rẽ extinguitur petitio pretij. ꝛ sic cessat responsio iurisconsulti que non procedit, nisi quando non competit petitio ad pretiũ: in ca su vero nostro cõpetit, ꝛ per iudicium particulare extinguitur: ergo nõ potest moueri particulare. ꝛ hoc dixerunt cõplures ƒm gl. credentes illam allegationem esse bonã, postꝙ̃ iuriscõsultus ad eam respondet: sed ipsa determinat contrarium, ꝛ bene. nã iste tex. vult, ꝙ tunc non possit agi rei vendicatione, quando vẽ ditor remaneret in damno: sed in casu nostro nõ remaneret, nisi vendita esset modico pretio: ꝛ sic esset habiturus regressum de euictione in pluri, ꝙ̃ ad venditorem peruenerit, scilicet ad verã estimationem secundum glos. not. vt plene not. ibi de euic. l. j. nã etiam tunc inhibetur venditio ƒm glo. que not. loquitur nec va let illa ratio, ꝙ fiat preiudicium petitioni hereditatis ad pretiũ: q: illud preiudicium fit illi soli, qui agit ad rem: ergo non potest possessor de illo opponere: q: sua non interest. ꝛ per eandem rõnẽ nec venditor: cũ sua non intersit: quia per tale iudiciũ liberatur a petitione pretij, quo ad ipsum ageñ. Cõstat autem exceptionem illam non posse opponi, nisi per illum cuius interest: vt not. in. l. si quis libertatem. in princi. in glosella, que incipit hanc dilatio nem. non ergo erat necessaria respõsio iurisconsulti: cum allega tio de se nihil valeret, sed esset sophistica. sed etiam respõsio cum ratione non multum valet. ¶ Sed quero ab extra quod per ta lem rei vendicationem fieret in aliquo preiudicium vẽditori: pu ta quia possidebat alias res hereditarias, pro quibus poterat moueri petitio hereditatis. vnde si iste obtinet in rei vendicatio ne, erit aliqua presumptio ꝙ sit heres, quod tendit in preiudiciũ possessoris: vtrũ possit possessor idẽꝗ vẽditor petere, ꝙ differat illud iudicium quousqꝫ sit cognitum de hereditate? glos. in fin. ibidem dicit quod pro alijs rebus, ꝛ etiam sentit ꝙ lz emptor nõ possit opponere: quia sua non interest: tamen venditor sic. quod Barto. nõ tenet: sed nihil vltra dicit. Guil. de cug. C. e. l. si. dicit ꝙ possessor hereditatis non potest impedire petitorẽ, ne moueat particularia iudicia contra alios, puta debitores hereditarios: sed econtra petitor bene potest impedire possessorem post litem contesta. per. l. diuus. in fi. s. e. que verba faciũt pro Bar. ¶ Sz certe quo ad hanc rationem, ꝛ licet multa dicat, non video fun damentum in dictis suis, ꝙ multum valeat. imo videtur con tra. l. si bone fidei. j. e. que videtur dicere totum econtra, ꝙ peti tor hereditatis non possit mouere particularia iudicia, nisi in tri bus casibus, scꝫ cum res est peritura, vel cum possessor est male fidei, vel cum est negligens: al's solus possessor admittitur: vt. j. dicam. Sed ꝙ̃tum ad casum nostrum teneo ꝙ venditor ratione aliarum rerum, quas possidet, non possit impedire ibi ageñ. rei vendicatione: licet sibi fiat aliquale preiudicium. ratio, quia ipse venditor non admittitur ad recuperandum illam rem. quia nõ potest venire contra factum suum: ergo debet concedi facultas petitori, ne pereat: vt dicta. l. si bone fidei. Si autem sit tale iudi cium particulare, quod possit per vtrumqꝫ moueri, loquitur. l. illa. ¶ Expedita vnica parte. Nota † secundo, ꝙ verus domi nus excluditur a vendicatione rei sue, ne bone fidei possessor re maneat in damno, quod esset si teneretur de euictione, ꝛ de p̃tio non est factus locupletior. Et sic est mirabile, ꝙ equius est verũ dominum ledi, ꝙ̃ ꝙ quis recipiat damnum eius, quod bona fi de fecit. facit. s. e. §. si possessor. ꝛ hoc est ideo, quia vterqꝫ certat de damno: vnde melior est conditio conuenti: vt. l. si seruum. §. sequitur. de verbo. obli. sed glo. alle. id quod nostrum est ꝛc. j. de de reg. iur. ¶ Et aduertendum ꝙ licet excludatur a vendican do, non perdit dominiũ, sed excluditur ne resultet inconueniẽs. ꝛ ideo dico tibi ꝙ si venditor decederet sine herede, quo casu tale inconueniens cessaret, admittetur ad vendicandum: quia eatenus dꝫ excludi, quatenus durat exclusionis causa. ¶ Sed querit glos. quod si possessor cadat a possessione, vt perueniat ad istum heredem, an admittetur ad recuperandum per publicia nam? videtur ꝙ non: quia non datur contra dominum. contra rium determinat not. dicens, ꝙ fallit isto casu, ne bone fidei ven ditor in damno remaneat. ¶ Sed contrarium videtur: q: tunc heres sustineret partẽ rei: vnde cum vterqꝫ certet de damno: dꝫ esse melioris cõditionis, ꝙ̃ actor: vt dicta. l. si seruum. §. sequitur. de verbo. oblig. per istam glo. ꝛ hoc credo verius. ¶ Sed opp. contra predicta de. l. nec vllam. §. si quis. s. e. vbi conuenitur em ptor, quãdo res fuit modico pretio vendita: ꝛ sic venditor rema nebit in damno. glo. soluit pluribus modis hic, ꝛ ibi. sed ego te neo, ꝙ debeat intelligi secundum. §. istum. scꝫ, quando non erat habiturus regressum de euictione. Nec video rationem inter il lum, qui vendidit hereditatem, vel rem singularẽ, imo vtrobiqꝫ est eadem ratio, ne versetur in dãno. ¶ Ultimo queritur circa hoc ab extra, quis opponet illam exceptionẽ contra vẽdicantẽ, scilicet agere non potes: quia bone fidei possessor dãnificaretur? Respondeo, potest ipse, qui conuenitur hic. Item ꝛ ipse vendi tor potest in iudicio comparere, ꝛ de suo interesse allegare: vt. l. si suspecta. s. ti. j. ꝛ de iudi. l. venditor. cũ similibus. ¶ Tertio not. † in versiculo. quid tamen. ꝙ venditor potest in se suscipere iudi cium quod mouebatur contra emptorem, ꝛ ipsum emptorem a iudicio eximere etiam inuito actore: ꝛ etiam, quando sua nõ in tererit: quia non erat habiturus recursum cõtra eum de euictio ne, ꝛ cõuenietur tunc ac si possideret, facit. j. ad exhiben. Julia nus. §. ꝙ̃tum. sic videtur hic casus ꝙ etiam inuito actore possit in iudicio fieri nouatio per tertium. de hoc dic vt plene not. in. l. solutionem, vel iudicium. j. de sol. per glo. ꝛ Bart. ꝛ. s. de nego. gest. liberto. §. fi. Sic econtra possessor potest in se suscipere iudi cium, quod mouebatur cõtra vẽditorem vel alium, a quo habe bat causam: vt. s. eo. nec vllam. §. item si quis dolo. ¶ Quarto no. ꝙ † recipiẽdo p̃tiũ excludit a vẽdicãdo. per rationẽ quã dixi: quia videtur contractum approbare. Quid aũt si non recipit, sed tantum petijt, ꝛ petitio non habuit effectum: quia non fuit prosecutus: vtrum excludatur a vẽdicando? glo. videtur dicere, ꝙ non. C. de rei ven. l. mater. sed loquitur quando petitio pretij non tenebat: quia non poterat agi ad pretium. vnde ex actu nul lo nulla resultat approbatio. Sed hic tenebat: cum in hac actio ne possit agi ad pretium. vnde videtur dicendum per eandẽ gl. ꝙ excludatur, nisi in subsidium, si non esset soluendo, ꝛ cõtra eũ non haberetur recursus de euictione. arg. j. de do. inter virum ꝛ vxo. l. vxor marito, ꝛ de legat. j. l. plane. in secundo. §. versiculo. is autem. ad quem. ꝛ adde glo. s. e. quod si in diem. in fin. ¶ Ulti mo debes scire, ꝙ glo. que est. s. e. l. at vbi. ꝛ dicta. l. ꝙ si in diem. in fi. ꝛ vbicunqꝫ dicunt non posse agi contra emptorem, quãdo habiturus est regressum de euictione, debet intelligi secundum istum tex. ꝙ venditor erat bone fidei, ꝛ ex pretio non erat factus locupletior. vel quando res erat vẽdita minori pretio, ꝙ̃ valeret. vt notat hic glo. i. or. non sunt alia. Paulus de Castro.

§. Petitio. Petitio hereditatis est in rem, ꝛ con tinet personales prestationes: ideo dicitur mista. h. d. text. cum gloss. ꝛ in hoc. §. incipit vltima pars huius tituli. in qua examinat materiam per diuersas. q. vsqꝫ ad finem tituli.

§. Augent. In hac actione veniunt partus pecorum, ꝛ ancillarũ, ꝛ etiã par tuum partus. item ꝛ pensiones domorum, ꝛ mercedes predio rum: licet ex inhonesta causa sint quesite: ne possessor remaneat in lucro. h. d. vsqꝫ ad. l. iul. scribit.

Ulianus. Bone fidei possessor tenet ad sortem ꝛ vsuras. quas pcepit: al's tenet tm̃ actiones cedere: lz Julianus dederit in hoc electionẽ actori: Sz dcm̃ suũ pcedit in male fidei possessore. h. d. cũ gl. seruari. ꝛ recuperari ab illo, cui fuit mutua ta. si versetur bone fidei possessor in damno. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Solutio repetitionem ac liberationem quandoqꝫ parit. Et quali ter id sit intelligendum? & nu. 3.

2 Possessor hæreditatis, vel alius ad quem non pertinet hæreditas, si creditoribus hæreditarijs soluit, an huiusmodi solutio verum hæredem liberet: an vero ei qui verè hæres est, is reputare, an deducere possit: aut saltem nũ habeat ad repetendum indebiti condictionem.

SI quid possessor. L. ista diui ditur i tres partes. Primo loquitur de eo qd possessor here ditatis soluit creditoribus hereditarijs. Secun do de eo, ꝙ soluit sibi, vl' an possit soluere. Ter tio de negligentia ipsius. secunda ibi, sed si ip̃i. tertia ibi, sicut autem. Prima pars. h. d. quod possessor heredi tatis soluit creditoribus hereditarijs nomine suo, nõ liberat ve rum heredem ipso iure: sed ope exceptionis sic. item ex eadem so lutione competit soluenti cõdictio indebiti, quã potest cedere ve ro heredi. ¶ Item potest ipse soluẽs imputare vero heredi: dũ tamen ca

tamen caueat ipsum defensurum se aduersus creditores, si erat male fidei possessor. Si vero bone fidei, cauere non tenetur. h. d. vsq; ad. §. fin. ¶ Nota ergo † hic casum in quo eadem solutio parit repetitionem, ⁊ liberationē. Sed hoc verū de liberatione, que cōtingit ope exceptionis: sed de illa que contingit ipso iure, secus. ⁊ ita intelligitur. l. cum is. §. j. j̃. de cōdi. inde. vel dic ꝙ hoc verum, quādo fit eodem respectu: si vero fieret diuersis respectibus, vt hic: q: lȝ solueret de suo, tamen faciebat contemplatione hereditatis: competit liberatio, saltem ope exceptionis. sed dic vt. j̃. dicam. ¶ Pro declaratione glos. magne ⁊ totius materie, que confuse traditur per eā hic: ⁊. s̃. de neg. gest. l. si pupilli. §. itē queritur. ⁊ in aliquibus non bene traditur etiā per doc. satis cōfuse. C. de cōdi. indebi. l. si a patre. Dic clarius, quādo † possessor hereditatis vel alius ad quem non pertinebat, soluerit creditoribus hereditarijs, quatuor sunt videnda. Primum est an illa solutio liberet verū heredem, ⁊ qualiter. Secundum, an possit reputare vero heredi, si soluit de pecunia hereditaria, vel deducere si soluit de pecunia propria. Tertiū est si non deducit, quādo de pecunia propria soluit, vtrum habeat actionem neg. gest. vel aliam ad repetēdum a vero herede. Quartum est an habeat cōdictionem indebiti ad repetēdum ab ipsis creditoribus? Super quibus omnibus premitte tres casus indubitabiles, de quibus non est cōtentio inter doc. nec glosatores. deinde sequetur quartus, in quo est diuersitas. ¶ Dico ergo primo, ꝙ interdum soluit nomine veri heredis: ⁊ hoc constat: ⁊ tunc siue fuerit possessor bone fidei, siue male fidei: si queritur de primo, liberat heredē ipso iure, siue fuerit res hereditaria, siue sua: vt. s̃. de nego. gest. l. soluendo. ⁊. j̃. de solu. l. so. ⁊ iudicium. quia vtiliter gerit negotia heredis ipso gestu. Et si dicatur quomodo potest hoc procedere in bone fidei possessore, qui non reputat alium heredē q̄ seipsum: ergo non potest dici, ꝙ soluat nomine heredis. certe gl. hic super verbo suo nomine, que incipit. i. ex sua persona. dicit ꝙ etiam potest soluere nomine veri heredis, ⁊ non sine causa hoc dicit: quia dubiū videbatur in hoc. probatur expresse in. l. de hereditate. C. e. ti. coniuncta. d. l. si a patre. s̃. alle. que vr̃ contrara. ⁊ non potest aliter solui. Ad cōtrarium responde, ꝙ potest esse bone fidei possessor: ⁊ tamen dubitabatur an esset verus heres, vel non: quia forte errabat in iure, vel in facto: vt. s̃. e. sed ⁊ si. l. §. scire: ⁊ ipse soluit nomine veri heredis: si apparebit ipsum non esse heredem. ¶ Si vero erat male fidei, non est dubium quin vtroq; modo possit soluere: sed in dubio, si queritur an nomine proprio, an veri heredis soluere videatur? dic ꝙ si erat male fidei possessor, videtur in dubio nomine veri heredis soluere. Idē si erat bone fidei post motam cōtrouersiam: quia incipit dubitare. ⁊ ita tenet dicta gloss. j. ex sua persona, quam no. Nec obstat, quod dixi. s̃. e. item veniunt. in prin. nam interdum possessor hereditatis facit aliquid, quod non potest respicere, nisi ipsam hereditatē: vt soluere creditoribus hereditarijs: ⁊ tunc videtur facere nomine hereditario, vel nomine heredis: vt in hac gloss. interdum illud quod facit, potest respicere hereditatem, ⁊ etiam se ipsum: ⁊ tūc in dubio videtur facere nomine proprio: vt. l. ⁊ magis. de so. ⁊. l. pro herede. §. j. de acqui. here. ita loquitur quod ibi dixi. ¶ Si vero loquit̃ de secūdo, scȝ an possit reputare, vel deducere: ⁊ dicas ꝙ sic. nam etiam habet actionem, vt statim dicam: ergo ⁊ exceptionem multo fortius. ¶ Si vero queritur de tertio an habeat actionem ad repetendū, si non deducit: dic ꝙ aut soluit de pecunia hereditaria, ⁊ nō repetit ab herede. aut de pecunia propria: ⁊ tunc aut erat debitum naturale ⁊ ciuile: et repetit per actionem negotiorū gesto. q: vtiliter gessit: vt. d. l. soluendo. Aut erat debitum naturale tantum: ⁊ tunc secus: q: non gessit vtiliter. ita tenet gloss. mag. in fi. facit de solu. si is cui. §. flauius. ¶ Si vero queritur de quarto, an habeat ꝯdictionē indebiti: dicas, ꝙ non: quia creditores receperunt suū nomine illius, a quo debebant recipere: ergo non datur repetitio: vt. j̃. de condi. indeb. l. repetitio. facit. s̃. de iudi. de qua re. in fi. ¶ Secūdus casus indubitabilis est, quando nō soluit nomine veri heredis sed cuiusdam alterius, quem credebat heredem: ⁊ tunc dicas idē per omnia, quod. s̃. proxime dixi, excepto ꝙ non liberat verum heredem ipso iure, sed ope exceptionis: quia suo nomine non fuit solutum. Ita intelligitur. l. que vtiliter. §. fi. s̃. de neg. gest. et de iudic. de qua re. §. fi. ¶ Tertius casus est, quando soluit nomine proprio de pecunia hereditaria: ⁊ tunc q̄tum ad primum dic spectandum esse an soluerit proprio nomine: quia talis solutio liberat verum heredem ope exceptionis, non ipso iure. ⁊ hoc contingit ex eo, quia cum suo nomine soluit, non potest contingere ipso iure liberatio, sed ex eo, ꝙ pecunia erat veri heredis, contingit liberatio ope exceptionis ⁊ iste est casus hic. Preterea etiam q̄tum ad secundū, si queritur, an possit reputare vero heredi? ⁊ dic ꝙ sic, vt hic in tanto minus condemnetur q̄tum soluit, siue erat bonefidei possessor, siue malefidei. Nam vtroq; casu bene gessit. ¶ Si vero querit̃ de tertio an possit petere ꝑ actionem neg. gest. dicas non: quia pecunia nō erat sua, sed heredis. ¶ Quo ad contractum, an habeat cōdictionem indebiti: tunc dic ꝙ si erat bonefidei possessor ante consumptionē pecunie, habet cōditionem ad possessionem nummorum: sed post consumptionem ad proprietatem. ita debent intelligi glo. hic, quā condictionem tenetur cedere: vt in text. nō tm̄ video, quid operatur cessio, nisi essent creditores putatiui. naȝ si sunt veri cedit. solutio liberationem parit, ⁊ nō repetitur. ¶ Et † si dicatur quomodo potest eadem sol. parere repetitionē soluenti, ⁊ liberationem vero heredi ope exceptionis contra. l. qui hominem. §. fin. de solu. dic ꝙ propter diuersos respectus, quibus facta est. nam solutio ex quo nomine soluentis est facta, parit repetitionem: ex eo vero ꝙ contemplatione hereditatis, parit liberationem: secus si suo respectu tantum soluisset: vt in cōtrario. ⁊ ita intellexit Petrus in. l. si a patre. de condi. indeb. ¶ Si vero erat male fidei: dic vt statim dicam. ¶ Quartus casus est, quando soluit quis nomine suo, ⁊ de pecunia sua, in quo est diuersitas inter glossatores: ideo distingue tres casus. aut soluens erat bone fidei possessor, aut male fidei: aut erat extraneus, qui nihil possidebat de hereditate. ¶ Primo casu si queritur de primo an illa solutio liberet heredem: Azo tenuit ꝙ non indistincte: q: cū ex ea detur repetitio, nō potest parere liberationem Io. ⁊ Hug. ꝙ sic, postq̄ constituit in animo suo, ꝙ cedat in liberationem. Petrus autē dicit, ꝙ etiam anteq̄ constituat, liberat heredem ope exceptionis: q: contēplatione hereditatis soluit: non ipso iure, quia soluit nomine suo. ⁊ optime dicit ſm omnes. opinio tm̄ Azo. procedit, quando quis non soluit contemplatione hereditatis. vt dicam in tertio membro. ¶ Ex quo patet, ꝙ lȝ ista. l. loquatur qn̄ fuit soluta pecunia hereditaria: idem tamen esset, si fuisset soluta pecunia propria: vt etiam colligitur in. §. sicut autem. Si vero queritur de secundo, an possit deducere, vel imputare? dic ꝙ deducere potest, vt in. §. sicut autē. Imputare vero dicitur, nisi qui soluerit hereditariam pecuniā. ¶ Si vero queritur de tertio si non deducit, an habeat actionem negotiorum gest. contra heredem: dic ꝙ sic, quia ipso gestu gessit eius negotium, vt. C. e. l. fin. §. sinautem ex contractibus. ⁊. s̃. de nego. gestis. l. fin. in fin. ¶ Si queritur de quarto: dic ꝙ habet condictionē indebiti statim facta solutione: q: transtulit dominium, vt hic no. in glo. prima. ⁊ in gloss. mag. ¶ Secundo casu quando erat possessor male fidei: dicas idem quo ad liberationē ⁊ deductionem: sed quo ad actionem negotiorum gestorum. dic ꝙ eā nō habebat olim, si nō deducebat, sed solam deducere poterat: hodie vero datur sibi cōdictio ex. l. fi. C. e. que sic debet intelligi secundum Petrū, dum loquitur de ꝯdictione ex. l. quod est subtile ⁊ singulare ſm Cy. ibidē. ¶ Sed certe si talis so. liberabat heredē olim, sicut facta per bone fidei possessorē: cur denegaretur sibi actio negotiorum gestorū, nō video: sicut nec denegabatur bone fidei possessori soluenti. nisi dicas, ꝙ hoc operatur eius mala fides. cogita super hoc. ¶ Si queritur de quarto an habeat cōdictionem indebiti: gl. mag. hic ⁊ vbiq; tȝ ꝙ nō: q: scienter soluendo vr̃ donare Petrus. Cōtra quia subest alia causa q̄ donationis q: soluit cōtemplatione hereditatis: vnde donare nō videtur: vt. j̃. de solu. l. si cum aurum. dictū vero glo. procedit in eo, quod statim dicā in tertio membro. Et hec opinio Petr. verior est. ¶ Tertio vero casu quando soluens nihil possidebat de hereditate, ⁊ sic contēplatione sui tm̄ soluebat: tunc si queritur an liberet heredē: tene opi. Io. aliquo addito. nō enim liberat statim, sicut dicit Azo. sȝ postq̄ constituit in casu ꝙ cedet in liberationem hoc tamen addito ſm Bar. ꝙ ille cui fcā est so. consentiat. vt. j̃. de dona. l. si tibi. vbi probatur hoc expresse secundum eum. Nec obstat ratio Azo. quia potest eadem so. diuersis temporibus parere liberationem et repetitionem: vt. j̃. de furt. l. si vendidero. §. si titius. et dicas, ꝙ tunc liberatur ipso iure. ¶ Si vero queritur an possit deducere vel imputare: dic ꝙ non, quia nil possidet. ¶ Si queritur an habeat actionem negotiorum gestorū? dic ꝙ sic postq̄ contigerit liberatio, ante non. ¶ Si queratur de quarto, an habeat cōdictionem: indebiti distingue an sciebat se non teneri: ⁊ non habet. ita intelligitur quod hic dicit gloss. magna. Nam cum non soluat contemplatione hereditatis, nō subest alia presumptio, q̄ donationis. Si vero ignorabat: tunc eam habet. ar. hic predicta vera quando solutum est debitum. Si vero soluit indebitū: dic vt in gl. circa fi. que ꝑfecte loquit̃. ⁊. s̃. e. q̃d si possessor. sufficit em̄ ista distinctio et ꝑpetuo eris clarꝰ in ista materia.

Summarium.

1 Hæreditatis occupatione actionem non confundi. quam occupās aduersus defunctum habebat. Et item pœnam non committi, ad quam defunctus tenebatur, si non intra diem solueret.

2 Possessor hæreditatis bone fidei deducere potest, vel quod sibi naturaliter debetur.

§. **Sed si ipsi.** Male fidei possessor qd sibi debetur non potest deducere, nisi hoc petitori expediat: secus in possessore bone fidei. Bart. ¶ Et 1 †nota φ licet quis occupet hereditatem, nō tamen confunditur actio, quam habebat contra defunctum. Itē quod pena ad quā defunctus tenebatur, nisi in diem solueret, non committitur. qꝛ talis occupatio habetur pro solutione. quod no. Bal. ¶ Item 2 †not. φ bone fidei possessor, potest deducere, qd sibi debebatur etiam naturaliter tantum. secundum glo. ꝛ adde. l. stichum aut Pamphilum. §. j. ff. de solu. ꝛ. l. debitor. ꝛ quod ibi not. ff. ad trebel. Paulus.

§. **Sicut autem.** Male fidei possessor deducit sumptus factos in hereditate, ꝛ contra eum habetur ratio negligentie, preterφ in debitoribus exigendis: sed bone fidei possessori negligētia nō imputatur. item quod possessori solutum est ab hereditarijs debitoribus, restituere tenetur: ꝛ restitutione facta liberantur debitores ipso iure. h. d. vsq; ad fi. Bar.

Per seruum. Quesita per seruum hereditarium extra rem possessoris veniunt in hac actione. h. d. cum princ. l. se. ¶ Heredis s. scripti.

§. **Julianus.** Si venditur res nō necessaria hereditati, possessor tenetur ad ptiū tantum: sed si necessaria, tenetur ad rem, si extat: al's ad verum pretium. h. d. primum dictum intellige, quando vendit ante motam controuersiam: sed si post, tunc etiam ad rem potest conueniri, si hoc petitor elegerit: vt. s. e. si possessor. §. j. et dic vt ibi plene dixi.

Filiusfamilias. Filiusfamilias miles ex testamento habet heredem: ideo eius hereditas peti potest. h. d. hodie quilibet filiusfamil. abintestato habet heredem in aduentitijs: vt in iure abintesta. Sed ex testamento nō nisi sit miles, vt. l. fi. C. qui testa. fa. pos. Paulus de Castro.

§. **Si seruus.** Si seruus vel filiusfamilias teneat hereditatem, vel ius hereditarium, potest dominus vel pater hac actione cōueniri, si habet facultatem rei restituende. h. d. ꝛ dic φ semper videtur eam habere, si seruus, qui tenet, sit presens: secus si abesset cum rebus mobilibus. ar. ff. de noxali. l. iij.

Si a domino. Petitio hereditatis, que datur contra patrem, vel dominum ratione eius, quod tenetur per seruū vel filiumfamil. non habet naturam actionis de peculio, nisi quatenus cōpetit ad personales prestationes. ꝛ ideo cōpetit etiam post annum a die manumissionis, vel emancipationis: nec deducitur qd patri vel domino debebatur a seruo vel filiofamil. sicut deducitur de peculio. itē ab ipso filiofamil. detinēte. pōt hereditas peti. h. d. vsq; ad. §. si possessor. Paulus de Ca.

§. **Si possessor.** Pro seruo occiso ante aditā hereditatē in male fidei possessorem datur hec actio, ꝛ etiam. l. aquilie: debet tamen petitor altera tantum esse contentus. Sed si post aditam hereditatē fuerit occisus, actio tantum. l. aquilie datur. h. d. secundum Bart. hoc totum intelligit glo. vbi vult principaliter agere ad estimationem damni. nam tunc actio. l. aquilie, que ad ipsum damnū competit, si quesita fuit post aditam hereditatem, non fuit quesita hereditati, sed heredi, vnde cum sit eius propria, non venit in hac actione: vt. s. e. φ si in diem. §. nō solum. secus si ageretur ad ipsum seruum: qꝛ per interitum non fuit liberatus a petitione hereditatis: quia tenebatur. vnde tunc posset indistincte agi ſm glos. ꝛ bene. ¶ Id quoq; scilicet damnum veniet: qꝛ actio legis aquilie fuit quesitā hereditati, si nondum erat adita: ideo venit in hac actione: vt dicta. l. φ si in diem. §. non solum. Condemnari, scilicet petitione hereditatis prestita cautione, φ non agit. l. aquilia: vt sequitur, vt caueat. Proderit autem hec cautio quo ad expen. secundum gl. nam si agit. l. aquilia, ꝛ succumbat, tenebitur ad expēsas vigore cautionis: ꝛ sic iure actionis, quod est vtilius φ si teneretur officio iudicis, vt not. de rei ven. non solum. ꝛ de leg. iij. l. si mulier. §. si rem. vbi est glos. no. ¶ Ipsius. s. heredis. vide hic glos. per te.

Summarium.

1 Legis verba ad literam non esse intelligenda, vbi tum inconueniens resultaret.

2 Dolosus melioris conditionis, quàm qui in dolo non est, esse non debet.

§. **Si predo.** Legitur duobus modis. Primo secundum Mar. ſm cuius lect. h. d. licet male fidei possessor re naturaliter perempta penes eū, sit liberatus: quia nihil habet ex ea, si tamen vendidit, ꝛ pempta sit penes emptorem tenetur ad pretium: ne sit melioris conditionis, φ bone fidei possessor, qui similiter tenerētur. h. d. ſm istā lectu. Inq̄tum dicit ipm teneri ad pretiū re perempta penes emptorem, est vera in se: sed inq̄tum dicit re perempta penes eum liberari, est falsa: quia cū semper, sit in mora nō liberatur: licet esset eodem modo peritura penes actorem: vt. ff. e. l. illud. ꝛ de vi et vi ar. l. j. §. rectissime. Ideo nō congruit huic. §. ideo legitur ſm glo. aliter secundū quā lec. h. d. licet male fidei possessor re perempta penes eum, teneretur ad verum pretium rei tantum, si tamē vendidit plusφ valeret, ꝛ perempta sit penes emptorem: potest actor eligere pretium perceptum, quod est maius, φ verū: ne sit melioris conditionis, φ bone fidei possessor, qui similiter teneretur. h. d. ꝛ ſm hoc, est hic casus de eo, quod notat glo. s. e. si pos1 sessor. §. si. que incipit. not. verum. ¶ Item †not. hic verba. l. non esse intelligenda literaliter prout litera sonat, si ex hoc resultaret 2 inconueniens: facit. s. de leg. scire leges. ¶ Item †not. φ nō debet esse melioris conditionis dolosus, quam qui in dolo non est. facit. l. nō solum. ff. de noxa. ꝛ. l. si seruus. qd vi aut clā. Paulus.

§. **Quo tempore.** An sit locupletior. s. spicitur tempus sentētie. h. d. ꝛ intellige sic, quia si illo tempore reperitur locupletior licet ante non fuerit, condemnatur. arg. ff. e. si quo tempore. Si vero prius fuit locupletior, sed tunc non: tunc dic quicquid gl. dicat, φ aut desijt esse ante litem motam: ꝛ tunc non cōdemnatur: vt. s. e. sed si. l. §. j. in fi. Et not. s. quod met. cau. si propria. Aut post: ꝛ tunc glo. dicit eum condemnandū per. l. in pupillo. ff. de solu. ſz Bar. contra per istum tex. quia ibi esse locupletiorem in. l. non est causa actionis dande, vel tollende: vnde sufficit φ reperiatur tempore litis contest. sed hec est causa condemnationis moderāde. vnde debet reperiri tempore sententie: vt hic. ꝛ ista est verior.

§. **Fructus.** Omnis possessor deducit sumptus factos gratia fructuū, si percepti sunt: si autem non sunt percepti. non deducit, nisi bone fidei. h. d. cū. l. se. no. illam. l. singulariter Bar. Et limita eam per ea, que no. per Iaco. de are. ꝛ ipsum. ff. soluto ma. l. fructus. vbi eū vide. Item limitantur inq̄tum dicit de bone fidei, vt deducat de fructibus non perceptis: qꝛ locum habet in petitione hereditatis: secus in rei vendicatione, in qua hoc non reperitur. φ possit deducere, nisi de ipsis fructibus, quorum occasione sumptus facti sunt. ita notat Bar. in. l. in fundo. ff. de rei vendi. quod no.

Summarium.

1 Expensarum deductio quæ fit in petitione hæreditatis, quid distat ab ea quæ in rei vendicatione? & nu. 5.

2 Possessor male fidei ad deducendas impensas quæ remedia habeat? Et an id per modum exceptionis, an verò actionis. nu. 4. Et tum quid inter se distent? nu. 6.

3 Statutum si prohibeat exceptionem opponi, an extendatur in hoc vt non possit iudicis officium implorari?

Plane in. Expensas vtiles ꝛ necessarias factas ad perpetuam rei vtilitatem, quilibet possessor deducit re extāte, sed re perempta bone fidei tantum: voluptarias autem solus bone fidei possessor deducit, male fidei non: licet possit tollere, que sine detrimento rei possunt auferri. h. d. cum. l. se. Barto. Et aduerte: quia 1 †glo. dicit hic, quod loquitur de petitione hereditatis, sed in rei vendicatione

vendicatione seruat aliter. dic q in duobus differt. primo inquantum equiparat hic vtiles et necessarias. sed in rei vendicatione deducit necessarias indistincte: vtiles vero secundum distinctionem. l. in fundo. de rei ven. scz an dominus esset facturus. vel nõ: et si non erat facturus. an erat rem vẽditurus vel nõ: et si nõ erat vẽditurus, an erat diues vel nõ. que distinctio hic nõ fit. vnde tene indistincte deducendas sicut necessarias. Item inquantum dicit re non extante, in qua expense facte sunt. deduc. et aliis rebus. per bo. fi. possessorem. et hoc non est in rei vendicatione, quoniam nõ põt sibi consulere, nisi per retentionem illius rei, que si perempta est hoc nõ potest: vt ibi no. per Bart. quod not. Quid enim si plures res meas possidebas, et in vna fecisti expen. que desiũt esse: certe nõ deducitur de aliis rebus: secus in petitione hereditatis. et hoc operatur authoritas senatusconsulti qd voluit ideo ne bone fidei possessor

2 versaretur in dãno. vt. l. sed et si. l. §. cõsuluit. ¶ Itẽ † aduerte. q gl. hic intellexit, q male fidei possessor ad deducendũ non habeat exceptionẽ doli, sed officiũ iud. tñ: et ita etiã tenẽt doct. C. de rei ven. l. domum. ff. e. l. hereditarias. §. pen. Sed Bart. dicit ipsum hr̃e vtrũqz remedium. s. exceptionẽ et officium iudicis. sicut bone fidei possessorẽ: et si nõ opposuit exceptionẽ, põt implorare iudic. officium. et ita intelligit hanc. l. Ex qua no. aliud exceptionẽ,

3 aliud officium iudicis. vñ † lz statutum prohibeat in aliquo actu opponi exceptionẽ, si tamen subest aliqua equitas. ne quis locupletetur cum aliena iactura. poterit implorari officium iudicis per istam. l. secundum Barto. quod est no. facit. l. fi. ff. e. et. C. si tutor non

4 gess. l. j. facit. c. quemadmodum. de iureiurã. ¶ Item. l. † ista loquitur, an possit deduci per modũ exceptionis. sed si queratur an per modum exceptionis nego. gest. dic q si sunt sumptus ad quos poterat petitor compelli, vt quia soluit creditoribus hereditariis. licet nomine suo soluerit. vt. C. e. l. fi. §. finaliter ex cõtrariis. Si vero non poterat compelli, tunc secus: quia neminẽ intẽdebat sibi obligare nomine suo expendendo. vnde nõ hz actionem, sed retentionẽ tantum: vt. l. in hoc iudicium. ff. communi di ui. et. l. si in area. ff. de condi. indeb. tene bene menti ista. Paulus.

5 ¶ Item not. † ex. l. vtiles. in fi. aliã differentiã inter hanc actionem et rei vendicationem, quia in hac actione bone fidei possessor deducit expensas voluptarias, sed in rei vendicatione secus. nã solum potest abradere sine detrimẽto rei: vt. l. in fundo. circa fi. de rei ven. qd est notandũ. et hoc operatur authoritas senatuscõsulti. qui voluit bone fidei possessorẽ non versari in dãno. et ita sentit glo. in. d. l. vtiles. que incipit ne aliter. ¶ Ultimo queritur qd si heres vult habere rem. in qua facte sunt expense, nec soluere expẽ. Utrum possessor possit retinere de aliis rebus: gloss. que incipit. sz quid si heres. s. l. prox. mouet istã. q. ¶ Tu dic, q aut possessor erat bone fidei et tũc nõ liberatur heres cedẽdo rei, inuito possessore. nã si re perempta põt deducere, vt hic: fortius re extãte: qz vtrobiqz est eadẽ rõ: ne versetur in dãno cõtra authoritatẽ senatuscõsulti. possessor enim in dãno versaretur si res illa nõ sufficeret ad expẽ. qcqd gl. dicat: secus si erat male fidei: quia tunc cessat illa rõ. et ideo heres qui nõ tenetur ad expẽ. ex facto suo, sed ex facto possessoris, liberatur cedendo rei: vt probatur. ff. de aqua plu. arcen. l. cum quo. et vide quod ibi plene no. ¶ In glo.

6 desideratur. in prin. † que tenet q non est differentia inter istam exceptionem et officium iudicis, nisi in verbis Bar. dicit q imo propter statutum, vt dictum est: sed potest esse alia differẽtia: qz si iudex prefigat parti terminum ad opponendũ oẽs exceptiones, qd põt: vt. c. pastoralis. de excep. et non opposuerit. potest tamen opponere officium iudicis. casus est hic in. l. plane. ¶ Itẽ B. dicit, q exceptio doli nititur eqtate. itẽ nullus potest opponere actionem, nisi ex persona sua cõpetentẽ: vt. l. j. in prin. ff. titu. j. item nec exceptionem: vt. l. qui ex liberis. §. testõ. de secund. tab. Bar. tñ contra per. l. militis. §. veteranus. de te. mil. Paulus de Cas.

Illud quoqz. Mala fides ficta. que per litis contesta. inducitur, non nocet possessori re naturaliter pempta: secus in eo q semper fuit male fidei. h. d. multũ no. sed Bar. idẽ dicit si per controuersiã motã. efficitur male fidei. nã tũc teneretur de interitu: cũ nõ habeat iustã cãm se defendendi. et sic est in culpa nõ restituendi: vnde cessat istius legis ratio. vt no. per Bar. in. l. in fundo. et de rei ven. et dixi. s. e. sed et si. l. §. de eo.

§. **Predo.** tenetur ad omnes fructus, nec efficiuntur sui, sed hereditatem augent: sed bone fidei possessor tenetur quatenus est locupletior. h. d.

§. **Actiones.** actiones quesite possessori occasiõe rei hereditarie veniũt in hac actione. Itẽ possessori, qui occasione rei hereditarie se obligauit cauẽdũ est de indẽnitate. Itẽ liberatur possessor dãdo petitori seruũ pro noxa, qui in hereditate damnũ cõmisit. h. d. vsqz ad fin.

Summarium.

1 Fideiussores in ampliorem summã, quam fideiusserũt, non teneri.

Si quo tempore. In hac actione cõdẽnatio fit ad res quas conuentus reperitur possidere tempore sententie, siue sint plures q tempore litis contest. siue pauciores, dũ tñ nõ desierit dolo possidere. Itẽ si propter illa que superueniunt pendẽte iudicio, appareat nõ esse sufficienter cautũ, iterũ cauetur. Itẽ in hac actione veniũt fructus rerũ quas defun-

1 ctus habuit in pignore. h. d. tota. l. ¶ Et † not. hic fideiussores, qui intercesserũt in certa quãtitate, nõ teneri ad maiorẽ: lz veniãt in consequentiam illius. facit. ff. de fideiu. l. fideiussores magratum. §. pro aurelio. et quod not. per Dy. ff. de dam. infec. l. damnum. §. sabi. Sunt hic quatuor dicta in glo. que opponit de. l. nõ potest videri. s. de iud. glo. sibi inuicem est contraria. et ideo dic vt dixi. s. e. l. iiij. et dicta. l. contraria. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Respondere per verbum nego, aut per dubito paria esse, minus tñ punitur, qui per dubito, quàm qui per negãdi verbũ respondet.

2 Interrogationes variè fieri aduersus possessorẽ hæreditatis, & aduersus eiusdem debitores.

Si debitor. Debitor hereditarius nõ tenetur hac actione, nisi heredem se cõtendat. h. d. et no. eã Bar. de hoc dic

1 vt no. per glo. s. e. l. sed vtrũ. Et † nota hic q paria sunt rñdere per verbũ nego, vel per verbum dubito. Nã dubitãs hr̃ pro negãte. et per vtrũqz verbũ fit lit. cõtest. vt hic probatur. qd est notãdũ. et est gl. in auf. de exhibẽ. re. §. scimus. coll. v. Itẽ vtroqz casu transfertur onus probandi in aduersarium. et vide quod no. Inn. de maio. et obe. c. inter quatuor. in vltima gl. vbi alle. hãc. l. Minus tamen punitur qui rñdet per verbũ dubito. q qui per verbum nego, vel nõ credo: vt in. c. vasallus. et. c. si vasallus. si de feu. fuerit cõtro. et no. in. c. fina. de. l. corradi. et adde quod not. in. l. ij. C. de iuram. cal. et in auf. de trien. et se. §. illud. coll. iij. ibi. an negauerit etiam. et ibi per gloss. et in Spe. titu. de position. §. sexto. versiculo quid si interrogatus. et versiculo seq. et in cõsiliis Federici de senis. cõsilio ccxxviij. et adde quod dicã. ff. e. si bone fidei. ¶ Itẽ põdera. qd hic dicitur, cũ negat vel dubitat: an petitor fit per hanc. l. heres. nã tũc nõ põt dici i dolo: nec possidere pro possessore: qz nõ dicitur iniuste contradicere, qui sine cause cognitione nõ vult sua possessione priuari: vt nota. eleganter per An. in. c. j. in prin. glos. super verbo canonica. de concess. preben. lib. vj. per istã. l. no. in. l. prima. §. apud iul. ff. deposit. ¶ Si aũt cõfiteretur eum esse heredem, et nullam causam allegaret quare non solueret: videretur pro possessore possidere illud debitum: et ideo puto q posset hac actione conueniri, sicut debitor ex delicto: quia eadẽ est ratio: vt not.

2 in dicta. l. sed vtrum. ¶ Item † not. secundum Bart. q aliter fiunt interrogationes preparatorie, qñ agitur cõtra possessorẽ hereditatis, de quibus. s. e. qui interrogatus. et aliter qñ agitur cõtra debitorem hereditatis: qz tunc interrogatur debitor. vtrũ teneretur defuncto. et si dicat. q sic. interrogatur, quare nõ soluit: qui si rñdeat, qz vos non estis verus heres: imo agitur hac actione aut personali: qua est obligatus. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Legati assecutione ab hæreditatis petitione quemexcludi.

2 Libellum calumniosum iudex repellere potest.

Postq̃ leg. Qui legatum accepit. hereditatem abintestato petere non prohibetur: nisi sit in euidenti calumnia: debet tamen interim restituere legatum, prestita cautione, q sibi iterum restituetur, si contingat eum succumbere. ¶ Si vero non restituit et obtineat, tanto minus sibi restituetur, q pro legato

1 percepit. h. d. cum. l. se. Et † no. q licet quis sit consecutus legatũ, non excluditur a petitione hereditatis. de quo dic vt dixi. s. e. l. legitimam. ¶ Item nota q interim nõ debet gaudere cõmodo testamenti: vnde debet restituere legatum. quod videtur mi

rabile. Nam siue obtineat in pe. hereditatis, siue succumbat, recuperabit legatum: vt hic dicitur. Quare ergo debet restituere, cũ videatur superfluũ? rñdeo potest esse casus, in quo si succũbat non recuperabit: puta si dicit testamentum falsum, & perseuerauit vsq; ad sententiam: vel inofficiosum, vt. s. ti. j. papiñ. §. meminisse. & de his qui. vt indig. l. alia. ¶ Item † not. in fi. q iudex potest repellere libellum calumniosum. & adde quod not. in. l. qui cum maior. §. si patris. de bon. lib. vide etiam pro intellectu huius. l. post legatum. & quod ibi plane not. j. de his quibus vt indig. ¶ Ultimo vide quod notat Innocen. per hanc. l. & similes, in. c. cum olim. de censi. vbi ponit si quis consecutus est commodum ex instrumento, vtrum possit illud impugnare. vide per Bartol. in dicta. l. post legatum. de his quibus vt indig. & per Cyn. C. de transac. l. si ex falso.

Summarium.

1 Probationum euidentissimarum quid veniat?
2 Scienti dolus non infertur, nec decipi dicitur.

Qui se obtulit. Qui liti se obtulit vt possessor, cõdẽnatur, licet non possideat: & ad id quod interest actoris: nisi actor fuerit sciens. h. d. Adde quod dixi. s. e. nec vllã. §. non solum. & quod plene no. j. de rei vend. l. is qui se. Et † nota 1 verbum euidẽtissimis probationibus. nam que dicantur euidẽtissime: dic q etiam iuris presumptiones: vt. l. licet Imperator. j. de lega. j. ¶ Item † nota q scienti non infertur dolus, nec dici 2 tur decipi. Adde. l. tut. 2. C. de resti. in integrum. & l. cum donatio. C. de transac. Paulus de Castro.

Prædonis. Qui tacitam fidem accommodat, vt pdo dicitur possidere. h. d. & not. eam. Bar. ¶ Ex quo sequitur, q non solũ dicitur predo, qui nullum ius habet: sed etiã qui habet, & scit a se posse auocari. vel auferri. idem no. s. e. sed & si. l. §. quod autem ait. in glo. Paulus de Castro.

Lucius. Succumbens in. q. falsi potest dicere testamentum nullum. h. d. quam l. examina vt plene not. per Cy. in. l. eum qui. & l. contra maiores. C. de inoffi. testa. & vide Inn. de censi. c. olim. vbi etiam hanc. l. alleg. in. ij. glo. in fi. Paulus.

Summarium.

1 Controuersiæ motio in quibus malam fidem non inducat?
2 Fieri bene dici, quod bona fide fit. Et testamenti executorem vel tutorem qui bona fide rem minori vendiderunt pretio, nisi ad id quod perceperunt, non teneri.

In æstimationibus. Ficta mala fides per cõtestationẽ, facit quem teneri ad verum pretium rei sine causa vendite: secus si cum causa. h. d. Barto. ¶ Uel sic. si bone fidei possessor post motam controuersiam res hereditarias vendidit minus iusto pretio sine causa tenetur ad verum pretium: sed si ex necessitate sibi iniuncta per testatorem, tenetur ad perceptum tãtum. h. d. primum dictum intelligitur si petitor eligat pretium: si autem vult, potest petere rem: vt. s. e. itẽ veniunt. §. penult. q post motam controuersiam dicitur male fidei, quo ad illa, que vendidit sine causa: sed quo ad illa, que ven 1 didit cum causa, non: vt hic, quod est not. dignum. Ex † quo sequitur, q motio controuersie non inducit fictam malam fidem in his, que fiũt ex aliqua causa, licet non vera, vel iniqua aut nõ iusta. nã sicut talis qualis cã excusat a vera mala fide, vt. s. e. sed si. l. §. scire. ita & a ficta, vt hic. qđ est notandũ. ¶ In cõtrariũ facit. l. qui repertorium. in prin. de admi. tuto. vbi videtur dici, q a dolo presumpto non excusetur quis, nisi iustam causam alleget. ¶ Sol. aut illa causa de se importaret necessitatẽ, si esset vera: et tũc excusat a mala fide presumpta, vt hic. aut non importaret: et 2 tunc secus, vt in contrario. ¶ Item † not. q bene & fieri, qđ bona fide fit. ita all. eã Old. & Inn. in aliquibus locis. facit. l. q̃uis. j. de condi. & de. & no. in. l. eũ qui. §. in popularibus. j. de iureiur. ¶ Et est ar. q executor testamenti vel tutor, qui vẽdiderũt bona fide rẽ minori ptio. q̃ valeret, nõ teneãtur nisi ad id qđ pceperũt. ¶ Ultimo examia istã. l. p ea que plene dixi. s. e. si possessor. §. j.

Summarium.

1 Iudicium particulare an possit moueri per hæreditatis possessorẽ, an per petitorem contra tertium. Et an debeat impediri per vniuersale iudicium?

Si bone fidei. Iudicia particularia non differuntur per vniuersalia, si res est tempore peritura. h. d. Bar. ¶ Uel sic, bone fidei possessor, lz patiatur litem super hereditate, potest particularia iudicia contra alios mouere, si res est tpe peritura, & ideo in negligẽtia possessoris, hoc facere põt ipse petitor hereditatis. ¶ Si vero possessor sit male fidei, solus petitor hoc facere põt, sine impedimẽto possessoris. h. d. fm intellectum, quẽ puto verũ: lz per alios male tactũ. ¶ Ex quo sequitur, q qñ possessor est bone fidei, & res est tpe peritura ipe pfert in agẽdo, et in eius negligẽtia admittit petitor. cuius ɔ̃riũ sensit Guil. C. e. l. 1 in. fi. ¶ Et q. l. ista loquitur no. vtrũ † iudiciũ particulare possit moueri per possessorẽ, vel petitorẽ hereditatis cõtra tertiũ: & an debeat impediri per iudicium vniuersale: de quo promisi hoc loco dicere. l. aũt si quis libertatẽ. loquit ecõtra: iõ circa materiam huius. l. dic, q tres sunt casus. Nã aut lis non est mota sup iudicio vniuersali cõtra possessorẽ, nec sperat moueri: aut est mota, vel moueri speratur: aut est mota, & ficta. ¶ Primo casu dic q possessor hereditatis indistincte admittitur cõtra debitores hereditarios: nec pñt sibi opponere, q fiat preiudiciũ petitioni hereditatis: cũ adhuc mota nõ sit, vel moueri speret: vt. s. e. si quis libertatẽ. in prin. lz gl. ij. hic dicat ɔ̃riũ per. l. si post litem. de exceptionib⁹. vt patebit statim. Dico tñ, q si debitores dicãt se dubitare, an ipse sit heres, vel non tenetur facere fidem q sit heres, alĩs nõ coguntur sibi rñdere: vt. s. e. l. si debitor. & j. depos. l. si qs insiciatus. & hoc etiam videtur sentire Guil. de cug. C. e. l. fi. facit quod no. in. c. si deputati. de iud. per Jo. and. & per Inno. de resti. spo. in literis. qui dicũt q qñ quis agit tãq̃ platus, vel administrator, tenetur facere fidẽ de prelatura, vel administratione: hoc est verũ nisi lõgo tpe fuisset in possessione, vel administratione: q: tũc nõ cogeretur docere, cũ presumatur pro ipso, vt not. per eundem Inno. de concess. preben. quia cunctis. in glos. mag. quod no. ¶ Secundo casu cum lis est mota, vel speratur moueri: aliqua presumptio est contra possessorem. ¶ Et ideo dic aut queritur vtrũ ex illa exceptione aliqd preiudiciũ hereditati non fiat: & possit opponi per ipsos debitores. & dico q non: q: ipsorũ non interest, sed solius petitoris: vt no. s. e. sed & si. l. §. itẽ si in rẽ. in glo. magna. & ibi dixi. possunt tñ petere q ille doceat se heredem, nisi diu stetisset in possessione: vt. s. dictum est. Nam etiam tunc presumeretur pro eo: non obstante tali lite secundum Inn. vbi. s. ¶ Aut querimus, an possit opponi per petitorem hereditatis: & tũc aut possessor erat male fidei, & potest indistincte prohiberi per petitorem hereditatis: quia ipsi soli petitori competit actio, & non possessori: vt hic in fi. ¶ Imo plus dico, q etiam si res non sit tempore peritura nõ potest prohiberi petitor per possessorem male fidei, ne sibi fiat preiudicium: cũ ipse possessor nullam habeat actionem. ita intelligo fin. legis. ¶ Aut erat bone fidei: & tunc aut illud iudicium particulare descendebat ex facto ipsius possessoris, contra quod ipse possessor venire non potest: vt puta, quia non dicit rem hereditatis, quam petitor hereditatis vult vẽdicare. tũc potest indistincte: nec potest prohiberi per possessorem: cum ipse nõ possit venire contra venditionem suã. hic est casus in. §. item si rem distraxerit. & ibi dixi. ¶ Aut descendebat ex facto defuncti, quo casu vtriq; potest competere actio: vt cum agitur contra debitores hereditarios: tunc dico q aut actio non est tempore peritura: & vnus potest alterum impedire, vt hic a contrario sensu & in prima gloss. not. argu. s. e. si quis libertatem. ¶ Aut est tempore peritura: & tunc dico, q primo debet admitti possessor: & in eius negligentiam petitor, & non aliter: vt hic. licet Guilliel. contra in. l. final. C. e. qui dicit petitorẽ preferri, nec vnq̃ possit prohiberi per possessorem, sed possessor per petitorem sic: nisi cum reo est tempore peritura. Sed hoc est contra omnem rationem: quia maior est presumptio pro possessore, q̃ pro petitore. nam hoc ipso. q quis possidet, plus hz, q̃ ille qui non possidet: vt. j. vti possi. l. j. ¶ Tertio casu quando iudicium vniuersale est finitũ tũc indistincte potest moueri particulare per illũ, qui obtinuit in vniuersali, nec potest per alium prohiberi. Et iste est casus in. l. si post litem de excep. fm vnam lecturã. ¶ Predicta vera qñ petitor, vel possessor voluit exigere ab inuitis: si autem debitores sponte vellent soluere, cui soluere

cui soluere debeant: habes tex. cum gl. singularē in. l. j. §. apud iuli. ff. depo. ¶ Et not. predicta: q: melius per alios nō reperies. Sequit. l. hereditas. & princi. nō eget summario: q: breue. ¶ In pdictis omnibus nihil est hodie immutatū per. l. fi. C. e. q: illa loquitur qñ prius egit petitor vel possessor: hic econtra. vt dicit hic glo. que no. idem not. in. l. si post litem. de excep.

Summarium.

1 Legata ad pias causas per quos executioni mandari queant?

Hereditas. Bōe fidei possessor deducit expeñ. quas fecit in funere defuncti vel instructione monumēti, quas si non deducit. hz ad illas actiones negotiorum gestorum cōtra heredē: q: lz heres ad illas cōpelli nō possit iure actionis: tñ officio iudicis tam secularis q̄ ecclesiastici potest compelli. h. d. multum
1 singulariter. Et † all. fi. q legata ad pias causas executioni mandari pñt tam per iudicem ecclesiasticum q̄ secularem. ¶ Itē officiū iudicis necesse est petendū. quod est verū: si sint certa. si aūt incerta, pertinēt ad solū epm: vt in. c. cū tu. extra de vsu. ¶ Ultimo no. q pro expen. ad quas heres cōpelli poterat, cōpetit actio negotiorum gestorū, lz possessor nomine suo eas fecerit. de quo dic vt. s. e. si quid possessor. & adde pro intellectu huius. l. quintus. §. ideo positus. de annu. lega. Paulus.

Summarium.

1 Hæreditatem per curatorem furiosi aditam furioso non acquiri.
2 Substitutionem vulgarem aditione reuocabili non extingui.

Heres furiosi. Si furiosus cui delata erat hereditas in furore decesserit, dz hereditas predicta cū fructibus restitui substituto vulgari, vel proximo cognato testatoris deductis expensis necessarijs vel vtilib⁹ in hereditate factis, & ēt in psona ipsius furiosi, si alia bona non habeat. h. d. ¶ Ex qua
1 no. † q per aditionē factā per curatorē furiosi. nō acquiritur hereditas furioso: q: nō trāsmittit ad heredē, lz si decesserit in furore hr̄ hereditas pro nō adita: & sic aditio est in pēdēti. vere eñ facit eū heredē, lz reuocabiliter: & hoc facit. l. authoritate. al's aūt eē nō posset: vt. l. & si sine. §. sed qd pap. de mino. de hoc not. in. l. j. §. finaūt. in furore. C. de cura. furio. & hoc qñ fuit institutus ab extraneo. Sed si a patre: tūc efficitur suus, & necessarius heres: nō obstaū. furore: vt. l. antistius. in fi. de acqui. here. et in. l. fi. in prin. de curat. fu. & ibi ponitur ratio in tex. ¶ Quid aūt si non ipse sit institutus, sed filius eius vel seruus: certe tales adibunt sine iussu patris, & efficientur veri heredes: nec acquiretur hereditas furioso, & est casus specialis & not. e. titu. l. cum heres institutus.
2 ¶ Itē † no. q per aditionem reuocabilem non extinguitur vulgaris substitutio: & sic limitatur. l. post aditam. C. de impub. & al. sub. quod facit ad multa. facit dicta. l. et si sine. §. sed quod papiñ. de mino. & l. ij. §. si quis adita. ad tertul. ¶ Heres furiosi. s. abintestato, ad quem non fuit transmissa hereditas. ¶ Substituto scilicet vulgari, licet glo. contra. Paulus.

Summarium.

1 Possessor ad fructuum vsuras, an teneatur?

§. Fructuum. Iste. §. est valde dubi⁹ in intellectu sui. & legit tribus modis in gl. pmo q tot⁹ loquat in bōe fidei possessore: scdo qd pncipiū loquit in bone fidei: finis in male fidei, fm Mar. tertio q totus loquat in male fidei possessore. Bar. legit q̄rto mō fz Ja. de are. lz remota illa est eadē cū lec. Mar. lz ipse dicat q glo. eā nō tangit. ego puto pmā lec. que fuit Jo. & Azo. fore verā, vno tñ addito, & alia rōne, quā glo. dicat. & idē dico de scda lectu. Mar. & Bar. vno sili addito: al's eñ oēs essent false: nec possent sustineri. Scdm primam lec. & verā. h. d. bone fidei possessor nō tenetur ad vsuras fructuum perceptorum & venditorum post litem contestatam. sed perceptorum & venditorum aū litem contestatam sic: supple a tempore litis cōtestate, nō ante. h. d. al's autem esset contra. l. item veniunt. §. cum anteq̄. vbi non tenetur bone fidei possessor ad vsuras pretiorum ante litem motam: sed post sic: vt e. l. §. petitam. De perceptis autem & venditis post litem motam, ideo nō tenetur: q: pcepit & vēdidit ex necessitate fm glos. que rō nō plz: q: etiā res steriles vēdit possessor post litē motā ex necessitate: & tñ tenet ad vsuras: vt. s. e. si qd possessor. §. j. ¶ Dic ergo q rō est, q: sup pceptis post litē motā nō fuit lis cōtestata, lz cū illa veniant officio iudicis: tamen non dicitur lis cōtestata nisi sup his que precedūt cōtestationē. Sed litis cōtestatio est illa, que facit vsuras venire illarū pecuniarū, sup quib⁹ facta est, iste est verus intellectus per neminē tactus. ¶ Scda lec. Mar. h. d. male fidei possessor vere tenetur ad vsuras fructuū venditorū qñcūqz, lz mala fides ficta, que per cōtestationē inducit, nō facit quē teneri de vsuris fructuū. h. d. & idē in effectu dicit Barto. fm hoc nō est fiēda vis inter tps aū litē cōtest. vel post: sed inter malā fidē verā vel fictā. qd non vr̄ de mēte iurisconsulti. ideo non congruit litere. dico tñ, q est vera in se hoc addito, q mala fides ficta nō facit quē teneri de vsuris fructuū, supple pceptorū & vēditorū post litē motā: per rōnē quā. s. dixi. Sz perceptorū & vēditorū aū, sic: q: sup illis est lis ɔtestata: vt. d. §. cū añq̄. & §. petitā, vbi est expressum. & in hoc deficit Mar. & Bar. Nec obst. l. si possessor. §. j. s. e. vbi de vēditis post litē motā. pstantur vsure: q: ibi loquit de vēditione rerū, que aū litē cōtest. extabāt. vñ sup illis fcā erat ɔtestatio: sz nō de fructib⁹ pceptis, & veniētes post litē cōtest. qui tpe cōtestationis nō erāt in rerū natura. vñ nō pōt dici sup illis ɔtestata, nec etiā sup pretijs eorū. ¶ Tertia lec. est, q tot⁹ loquat in male fidei possessore. que lec. est oīno falsa. nā ille tenetur indistincte ad vsuras tā aū litē motā. q̄ post. Ultimo
1 † distingue cū queritur an possessor teneatur ad vsuras fructuū: aut illi fruct⁹ extāt: q: nō sunt vēditi nec ɔsumpti, & tūc nō tenet ad vsuras, lz illos tñ tenet restituere: vt. l. eū qui tacitā. in prin. ff. de his qui, vt indig. que est no. que hic all. p Bar. & declarat istā materiā. Aut sunt ɔsumpti, & nō vēditi: & tūc idē q: nō tenet ad vsuras lz ad estimationē tñ: vt. l. lz si de fructu. de vsu. & habit. vt solu. matri. l. diuortio. §. ob donationes. & vide qd ibi not. per Bar. & p Cy. C. de pig. act. l. j. Aut sunt vēditi: & q̄rit an teneat ad vsuras ptiorū: & tūc aut loquimur in singularibus iudicijs, q̄ sunt stricti iuris: & nō tenet vt. ff. de vsu. l. neqz etiā. Aut in vniuersalibus, vel bone fidei: & tūc aut erat male fidei possessor vere: & tenet indistincte: vt. l. itē veniūt. §. petitā. & §. penul. Aut erat bone fidei: & tūc aut loquit de pceptis & vēditis post litē motā: & nō tenet per rōnem quā dixi. Aut de perceptis aū: & tunc fm Azo. tenet. ¶ Tu dic aut queritur an teneat a tpe mote litis, & nō tenetur. vt. l. itē veniūt. §. cū añq̄. fallit hoc in eo a quo bona auferuntur, q: tacitā fidē accōmodauit. talis eñ nullo mō tenet ad vsuras de equitate: quia satis punitur in hoc: quia aufertur sibi hereditas: vt dicta. l. eum qui. de his quibus vt indig. per quam. l. si bene considerabis patebit verus intellectus huius. §. Paulus de Castro.

Si possessor. Possessor hereditatis omne lucrū tenetur restituere etiā ex inhonesta cā quesitum. Item res hereditarie sicut heredi possunt vendi pro soluēdo ere alieno: ita & pro alijs impensis necessarijs hereditatis. h. d. cum. l. se. Paulus.

Si qui par. Qui emit hereditatem a fisco, hanc actionem vtilem habet: sicut ille cui restituta est hereditas. h. d. ¶ Sic econtra tenet hac actiōe, nisi in certis casibus: vt in. e. l. §. si quis sciens. & §. quod si quis. & ibi not. & ideo videtur econtra q hanc actionem non habeat: licet glos. hic dubitet. Sed de hoc dic, vt not. per Cyn. C. e. cogi. in. iij. q. nam & al's est differentia, quia qui emit a fisco potest conueniri a creditoribus hereditarijs: secus si a priuato: vt. C. de hered. vel acti. ven. l. j. bene tamen habet vtiles contra debitores: vt eodem titulo. l. emptor. Paulus de castro.

§. Heres. Etiam res pignorate per defunctū possunt hac actione peti. h. d. de quo dic vt in glo. Paulus de Castro.

§. Cum predia. Male fidei possessor tenet quatenus res hereditarie sui negligentia facte sunt deteriores. h. d. ¶ Et no. ibi extra consuetudinem &c. q eoipso dicuntur fieri deteriores, q̄ culte sunt aliter, q̄ testator cōsueuit. quod not. quod verum puto, nisi maior esset vtilitas & manifesta.

Victa. Possessor tenetur restituere omne lucrum occasione rei hereditarie perceptum: licet petitor non fuisset illud percepturus. h. d. cum. l. sequenti.

Summarium.

1 Sententiæ latæ pro vno, an propter alterius petitionem vel litis pendentiam impediatur executio?

2 Malitijs obuiandum esse.

Cum idem. Ista est bona .l. ⁊ no. Si possessor hereditatis cõ uenitur a duobus insolidum. primo vincẽti re-stituere tenetur cautione indemnitatis recepta. h.d. not. Bal. ¶ Et not. 1 † ꝙ executio sentẽtie la-te pro vno nõ impedit propter petitionẽ alteri⁹ vel litis pendentiam. qđ est verum in actione reali. vel mista vt hic, ⁊ .l. is a quo. ĩ. de rei ven. Sed si vnus obtinuisset sentẽtiam in personali, ⁊ peteret eã mitti executioni in bonis que alius pe-tebat, vel dicebat sua: tũc differtur executio quousqꝫ de iure alte rius sit cognitum: vt .l. a diuo pio. §. si super rebus. de re iudi. vi-de ibi Bart. qui ponit rationẽ. ¶ Itẽ hoc est verũ. qñ per duos agitur de re per tertiũ possessa. Nã tũc lꝫ tradatur primo vincen ti, nõ fit p̄iudiciũ alteri petitori q: tm̃ est sibi, ꝙ vnus possideat, q̃tũ ꝙ alter: vt patebit ex his que statim dicã. Si vero agatur de re cuius possessio vacat. puta: q: titius obtinuit liceñ. recipiẽ di possessionem hereditatis vacantis ex .l. edicto. C. de edic. diui Adri. vel pone, ꝙ titi⁹ ⁊ ego petebam⁹ nos mitti in possessionẽ hereditatis vacãtis ex edicto diui Adri. q: quilibet nostrũ dice-bat se heredẽ insolidũ ⁊ negabat alterũ esse. titius peruenit p̄mo ad sentẽtiam: certe nõ fiet executio, nec mittetur in possessionem quousqꝫ de iure meo sit cognitum. facit ad hoc optime .l. ita. §. quotiens. ⁊ quod no. ĩ. ad trebel. ⁊ .l. titia. so. ma. Al's enim fieret mihi p̄iudiciũ: q: magis interest mea ꝙ possessio vacet, q̃ ꝙ sit apprehẽsa per titium. Sed executio nũq̃ dꝫ fieri cũ preiudicio al terius petitoris, vt pꝫ hic in fi. ⁊ .d. §. si super rebus. ita elegãter not. Inno. in .c. veniẽs extra de testi. per cuius verba limitantur .l. ista, ⁊ .l. is a quo. de rei vend. ¶ Itẽ no. nõ fieri executionẽ pro primo vincẽte: nisi caueat possessori de idẽnitate, que cautio fm glo. fit ad cõmodũ ipsius possessoris: q: si cõtingat ipsum pati li tem de facto. recuperabit expeñ. ⁊ omne damnum a primo vin-cẽte si non defendit eum. Item q: si veniet ad defensionẽ proba bit se iuste vicisse ⁊ sic faciet ipsum possessorem nõ pati lit. ¶ Ex qua glo. colligitur ꝙ facta executione pro primo secundus non dꝫ cõtra possessorem amplius audiri de iure. q: nõ possidet, nec dolo desiit possidere. ¶ Sꝫ ꝯtrium videtur innuere litera cũ di-cat posse adhuc iudicari pro secũdo petitore: ⁊ sic adhuc de iure agit. preterea si non posset agere, sequeretur ꝙ executio illa sibi preiudicaret: quia haberet inchoare nouam litẽ contra primum vincentem. ¶ Item esset aperire viã fraudibus. nã te conuenirẽ petitione hereditatis, vel rei vendicatione: ⁊ tu volẽs me a te re-pellere, submitteres quẽdã alium petitorẽ, a quo permitteres te vinci, ⁊ restituere sibi hereditatẽ, vel rẽ. ⁊ sic absolutereris a me: q: nõ possides, nec dolo desiisti possidere. qđ esset iniquum: quia 2 † malitijs est obuiandum. ĩ. de rei vendicatio. l. in fundo. ¶ Et ideo dicit hic Bartol. ꝙ adhuc potest secundus petitor consi-stere aduersus victum ⁊ prosequi litem inceptam: ⁊ primus vincens debebit venire ad causam, ⁊ defendere victum. ⁊ sentẽ-tia lata cõtra eum faciet preiudicium primo vincenti ex quo pa-tet ꝙ illa cautio non solum prestatur in fauorem ipsius victi sed etiam in fauorem alterius petitoris: vt non habeat inchoare no uam litem, sed prosequendo eandem, res sit sibi salua aduersus primum vincentem, ⁊ hoc vult dicere ista litera in fi. secundum verum intellectum. quod singulariter not. Ex quo patet, ꝙ si possessor restitueret non recepta cautione imputaretur sibi tãq̃ dolo desinenti possidere: quia non facit. quod debuit in fauorẽ alterius petitoris: vt. ĩ. ad .l. falcidiam .l. dolo. secundum Barto. ¶ Item sequitur aliud. ꝙ si prestitit cautionem ⁊ non venit ad defendendum, sententia lata pro secundo petitore faciet preiudi cium primo vincenti. imputet enim sibi quia debuit defendere ⁊ defendit: vt .l. sepe, de re iudicata. secus si cautionem non presti-tisset. quia soli victo noceret sententia. ita debet subtiliter intelli-gi .l. ista.

Summarium.

1 Pater quæ expendit in honorem filij, an animo donandi id facere videatur? Et quid de impensis factis in doctoratu filij, an frater pro virili petere possit? nu. 2.

Filius a patre. Quod p̄r expẽ-dit in honorem filij, videtur in dubio expendisse de bonis que ipse pater possidet pertinentibus ad filium, nec tenetur dicta bona restituere. nisi dictis expen-sis deductis. ⁊ licet ante sententiam exceptionẽ nõ opposuerit: cũ tñ sententia executioni mandabitur super bo nis per officium iudicis, põt idem iudicis officium ad hoc im-plorare, vt non fiat executio, nisi talibus expensis deductis. h.d. no. fm intellectum Bar. ¶ No. ergo ꝙ 1 † illa que pater expendit in honorem filij, non videtur expendisse animo donãdi, si filius habebat bona, nec hoc alibi melius reperitur. vñ põt deducere, vt hic. ⁊ si nõ deducit hꝫ actionẽ nego. gestorũ: vt. s̃. de nego. ge. l. que vtiliter. qđ est verũ, si filius erat emancipatus, al's nõ põt cõsistere obligatio. qđ dic vt in auf. vñ si parẽs. §. de inoffi. testa. Si vero bona nõ habebat filius: tũc aĩo donãdi expẽdisse vr̃: vt ĩ. fami. erci. l. si filia. §. idem scribit. ⁊ hoc si iam facte sunt expen se per patrem: sed si nondũ facte sunt lꝫ honorem acquisiuerit in vita patris: possunt post mortem patris tales expensas peti per filium tãq̃ precipue, vt. e. l. §. neratius. ⁊ de mu. ⁊ ho. l. iij. §. final. 2 ¶ Ex hoc † patet, ꝙ si p̄r fecit doctorari filium, vtrum possit al-ter frater petere expensas per patrem factas? ⁊ dic ꝙ si filius ha bebat bona aduentitia repeti possunt pro parte fratris: quia nõ videtur donare: vt hic al's secus. facit .l. vxorem. §. pater natura-lis. de leg. iij. ⁊ qđ plene no. per Barto. in .l. j. §. nec castrense. ĩ. de coll'. bo. ⁊ tene menti istam singularem .l. ¶ Et possedit. ⁊ male: q: nullum ius habebat. ¶ Item not. ꝙ possessor hereditatis. si-cut deducit expeñ. factas in hereditate: vt. s̃. e. l. plane. ita ⁊ fa-ctas in personã veri heredis. Itẽ etiam in personam ipsius pos sessoris, quando habebat iustam causam retinendi: ⁊ alia bona non habebat: ⁊ sine illis expensis viuere non potuisset: vt. s̃. e. l. heres furiosi. al's altero istorum deficiente secus.

Si pars hæred. petatur *Rubrica.*

Summarium.

1 Actionem in genere specie ac diuiduo, an sit inuenire?

2 Actio directa & vtilis inter se qualiter differunt?

3 Differentia secundùm plus vel minus propriè differre non dici.

Post actionem. Prio conti-nuat se ad precedentia. Scđo ponit tra-ctatum. scđa ibi, is qui. Not. 1 † ex glo. hic posita, ꝙ est reperire actionẽ in gñere. in specie, ⁊ in indiuiduo. qđ est contra Pe. qui dicit actionẽ in gñe nõ repiri: vt no. per Cy. C. de act. ⁊ obli. l. j. ꝯ quẽ facit .l. fu⁹ cõis meuij ⁊ castrẽsis peculij. in fi. ĩ. de stipu. ser. ¶ Tu dic ꝙ imo repit in gñe gñalissimo: vt actio q̃ est ius p̄sequẽdi in iudicio, qđ sibi debet. vt isti. de act. ĩ p̄n. nã sub hᵒ oẽs actiões ꝯtinẽt: q: ibi tã realis q̃ p̄sonalis diffinit. sꝫ Dy. ⁊ Jo. fa. isti. de act. §. j. ꝯ, qđ nõ cõprehẽdũtur. ¶ Itẽ repit ĩ gñe subalterno vt petitio hereditatis, rei vẽdi. actio ex empto ⁊c. q̃ hñt sub se spẽs diuersas, scꝫ directã: đ q̃ loquit ti. p̄cedẽs. ⁊ 2 ẽ vtilis, de q̃ loquunt duo ti. se. Nã † vtilis ⁊ directa differũt spẽ, vt dicit hec gl. idẽ. ĩ. de magistra. cõuenieñ. l. fi. ¶ Sꝫ Pe. dicit ꝯtriũ ꝙ nõ spẽ sed numero differũt. sꝫ credo gl. meli⁹ dicere: q: di-uersas hñt quodãmõ nãs. nã directe inherent ossibus, nec pñt separi: vt .l. qs ergo casus. depo. sec⁹ ĩ vtili: vt no. ĩ .l. j. §. de illo. ⁊ l. ex asse. ĩ. ad trebel. Itẽ q̃libet spẽs hꝫ sub se indiuidua. nã dire-ctarũ alia ẽ que cõpetit mihi, alia q̃ cõpetit tibi. qđ pꝫ: q: vna ex-tincta, nõ extinguit altera: ergo sunt diuerse numero: vt no. glo. ord. s̃. đ dolo. l. heredib⁹. ĩ fi. gl. quã no. Lꝫ aũt differũt numero, nõ differũt spẽ, lꝫ ĩ pl⁹ cõpetat illa, q̃ dat mihi, q̃ illa q̃ dat tibi. 3 Nã † illa q̃ differũt fm plus et min⁹, nõ p̄prie differunt spẽ: vt. ĩ. de fun. instru. l. fi. facit .l. si qs cũ totũ. de excep. rei iud. ¶ Itẽ no. ex gl. ꝙ p̄tor fuit locut⁹ in ista mã, nõ tñ introducit hãc actionẽ, nec scim⁹ vbi locut⁹ fuerit. ¶ Tu dic ꝙ añ cõpilationẽ ffoꝝ fa ctã p Ulp. ⁊ postea p Iustinianũ, p̄tores fecerãt vnã cõpilatio-nẽ in qua singulas mãs etiam ciuiles posuerãt per ordinẽ: ⁊ pri mo titulũ de pe. here. postea, si ps here. pe. ad quã cõpilationẽ, vel ordinẽ se refert hic iurisconsultus. ⁊ hoc patet in .l. j. ⁊ qđ ibi not. ĩ. si certum peta. vbi vt refert Ulp. pretor preposuit illum ti tulum in sua compilatione, tanq̃ generalem: ⁊ postea subiungit

alios tit. speciales: & tamen omnes ille actiones erant ciuiles: sz pretor ipsas ordinauit. Paulus.

Summarium.

1 Agens ex rei persona ius non metitur, sed sua.

§. **Is qui.** Hic incipit tractatum & procedit hoc ordine. Primo loquitur quando tota hereditas de qua petitur pars, possidetur per vnum, qui nullū ius habet, & per petitorem nihil. Secundo quando possidetur per duos, qui similiter nullum ius habent pro diuiso, vel indiuiso. Tertio quando possidetur per petitorem & aduersarium pro diuiso. Quarto quando possidetur per duos, quorum vnus habet ius in parte, & alter nō: & quilibet pro indiuiso, tertius vero petit partem. Quinto qñ possidetur per tres, sz per petitorē, & eius coheredem & tertiū, qui nullum ius hz, & quilibet pro diuiso. Et queritur qualiter petitor agere debeat. Secūda ibi, quinimo. Tertia ibi proinde. Quarta ibi, si ego. Quinta ibi itē si cuz me. vsqz ad. §. interdum. ¶ Et. h. d. qui se dicit heredem pro parte, debet illam totā petere: licet aduersarius possideat totum. hoc primo. & si duo totam possideant: debet a quolibet petere partem, quia qlibet detrahet de portione sua. hoc secūdo. ¶ Sed si ipse & aduersarius equaliter possident, & pro diuiso: licet illa pars quam ipse possidet pro diuiso, ascendat vsqz ad quotam, in qua institutus est: tñ adhuc potest ab aduersario partem petere, et etiam aduersarius ab eo, si heredem se contendit, & alter alterū negat heredem. Si vero se fateātur heredes, iudicium familie ercisců. 1 proponet. h. d. vsqz ad. §. si ego. ¶ Nota, † q agens nō metitur ius ex psona rei, sed ex persona sua. vnde si non haberet ius rei, similiter ipse non haberet, excluderet a reo: vt probatur hic in. l. fi. de rei vend. ex quo sequitur q reus bene metitur exceptionem suam ex persona actoris: licet ipse etiam ius non habeat. facit. l. militis. §. veteranus. de testa. mili. facit. l. qui ex liberis. §. testamento. de secund. tab.

§. **Si ego ex.** Si vnus heredum cum extraneo pro indiuiso possidet, coheres qui possidet contra solum extraneum aget. h. d. ¶ Nota in fin. q in dubijs opinionibus debemus sequi illam, que vtilior est. ¶ Itē q illa dicitur vtilior, per quaz vitatur circuitus. Nā si ageretur hic contra coheredem, coheres ageret contra extraneum, pro illa parte, que ab eo auocatur: & sic esset quidam circuitus, qui est euitandus: vt. ff. de condi. inde. l. domino testamento. & si certum pet. l. cum fundum. §. seruum tuum imprudens.

§. **Item si cum.** Qui partem possidet pro diuiso que ad suam quotā non ascendit, a coherede & extraneo pro diuiso possidentibus debet petere partem, vel fiet inter eos compensatio. hoc dicit Barto. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Libellus incertus & si interim admittatur, nisi tamen lite pendente certificetur, super eo sententia non fertur.
2 Fratrum filij qualiter patruo succedant?

§. **Interdum.** Propter incertum numerū nascēdorū, admittitur petitio partis incerte. h. d. Bar. ¶ No. non admitti petitionem incertam nisi ex iusta & rationabili cā, scilicet cum non pōt certificari. & in hoc stabitur iuramēto actoris: vt. l. j. §. fina. si quis argentum. et 1 ibi not. ff. depo. lz † autem interdū admittatur libellus incertus, tamen nisi pendente lite certificetur, non poterit sententia ferri. 2 vt not. ff. de rei ven. l. iij. §. fin. ¶ Item not. q filij fratrum succedunt fratri in capita, non in stirpes secundum hec tempora: al's enim non esset hic incertitudo, si deberent succedere in stirpes: hodie vero siquidem succedunt cum patruis: tunc succedunt in stirpes: vt in auk. cessante. C. d legit. hered. ¶ Si vo succedūt inter se: tunc fuit diuersitas inter agnatos & cognatos quia dicit agnatos succedere in capita: & sic non corrigi iura antiqua. sz cognatos in stirpes. & sic corrigitur hodie iste. §. & fuit vna de opinionibus, que raro reperiuntur in glos. suis. Et ita consuluit Barto. dicens opinionem Azo. esse veram in filijs fratrum, per §. illud. in auk. de heredi. abintesta. sed in vlterioribus collaterali bus a filijs fratrum dicit opin. Azo. non verā. vt illi semper succedant in capita per auk. post fratres. C. de leg. hered. de quo plene per ipsum. ff. de suis & legiti. l. post consanguineos. §. hereditas. & ita consuluit. Paulus.

Si ex pluribus. Qui speratur admitti ad partē, facit partem. h. d. Bar. vel sic. non potest quis petere nisi partem, in qua certum est eum ius habere, licet ex post facto possit augeri casualiter. h. d. ¶ Et not. gl. que plenius examinat. q. quam format q in aliquo loco. de qua etiam not. ff. sol. ma. l. si marito. §. cum pater. & de leg. primo. l. plane. §. si coniunctim. & dic vt ibi per Barto.

Summarium.

1 Fieri eodem tempore quòd successiuè fit, quandoq; dicitur.
2 Dubitandi si quando subest materia, sapientis est dubitare.
3 Præsumptioni si ceditur, & ab eius quoq; effectu recedi intelligitur. Nam quandiu præsumptionis causa durat, tandiu & eius effectus.
4 Adire ex testamento quòd per natiuitatem posthumi rumpi speratur, quàm quod per quærelam, cur mage quis impediatur?
5 Ius certum semper est, hominis factum incertum.
6 Posthumi præteritio testamenti solennitatem respicit, sed exhæredatio pietatis officium.

Antiqui. Posthumus nasciturus ex ventre, impedit sequentes in gradu: eos vero qui eiusdem gradus sunt, statutum est admitti, ac si tres essent nascituri, au feretur alteri vel concedetur amplius, secundū q casus euenerit. h. d. cum. l. seq. Bart. ¶ No. 1 in text. ibi. eodem tempore. & etiam q † eodem tempore dicitur fieri quod successiue fit. quod facit ad depositiones testium de 2 quo vide per Cynū. C. de testi. l. testium. in. v. q. ¶ Item † nota q vbi materia dubitandi est, sapientis & rationabilis hominis est dubitare, & ita colligit glosella. nam sm Aristotel. potentes dubitare. facile soluunt. Tertio not. non eē inspiciendum qd raro accidit. licet accidere possit: sed mediam viam eligendam. qñ non potest aliter fieri: al's non esset eligenda media via: vt. ff. de 3 nego. gest. l. nesennius. ¶ Item † not. in. l. seq. q cum receditur a presumptione iuris, receditur etiam ab effectu per ipsam inductō. Nam quatenus durat presumptionis causa, durat ipsa presumptio & eius effectus. facit ad id quod dixi. ff. tit. proxi. l. sed et si lege. §. item si rem. in. q. illa, cum venditor decessit sine herede. & ibi adde istam. l. ¶ Ultimo no. glo. que incipit imo que dispu- 4 tat quare † magis impediatur quis adire ex testamento qd speratur rumpi per natiuitatem posthumi, q quod speratur rumpi per querelam. & dicit vnum verbum not. in fi. quia quod speratur rumpi per querelam rescinditur facto hominis: sed quod per posthumum facto iuris, sine facto hominis. que glo. semper 5 alleg. quam declara sic. Nam † ius est semper certum. si enim posthumus nascetur, certum erit omnino testamentum rumpi: sed factum hominis est incertum. poterit enim esse, q filius erit indebite exheredat⁹: & tñ iudex nō rescindet testm̄. vñ magis impedit prima dubitatio, q scđa. & maioris est effectus. qd etiā ptz q p natiuitatē posthumi rūpit testm̄ in totū: vt. ff. de iniusto test. l. si ego. sz per factū hoīs interdū rūpit pro parte. ff. de inoffi. test. 6 l. circa. ¶ Itē † p̄teritio posthumi respicit solēnitatē: vñ rumpit testm̄ tāq non rite factū. Sz exheredatio filij respicit offm̄ pietatis. vñ facit rūpi testm̄ tāq nō rite fcm̄, nō tāq nō recte: vt not. ff. de inoffi. testa. l. ij. defectus aūt solennitatis maior est. arg. l. an inutilis. cū ibi no. de accept. ¶ Et no. hic in fi. gl. de testō in quo est posthum⁹ p̄terit⁹, vtrū valeat. & ista ponit materiā veritatis. lz gl. i. l. eū qui. de acq. here. dicat ẽ. pbat p. l. posthūi. d iniu. test.

Summarium.

1 Posthumus dum speratur, quatenus iam natus hæres effici possit?
2 Dubitatio non tam nocet, quàm error.
3 Emancipatus quid differ à suo?
4 Hæreditatem ex testamento quod rumpi speratur, non deferri.

Illud. Cū quis est cert⁹ de ptāte adeūdi, lz sit incertus pro quota portione deat heres eē nō impedit adire, lz efficit heres pro illa pte. pro q̄ dz eē. h. d. vel sic posthum⁹ q nō est, lz esse credat nō obstat iā nato, quin ab intestato efficiatur heres ipso iure: nec etiā insti-

tuto, cum quo simili tempore fuit institutus. Nam siue ex certa parte, siue incerta fuit iam natus institutus, etiam si erat extraneus, postq̃ nullus est in vtero, efficitur heres insolidum: q2 nō dubitat de viribus testamēti. h. d. ¶ Et nota, q2 hec. l. loquitur pro qua parte iam natus efficiat̃ heres pendēte natiuitate posthumi. s3. l. antiqui declarat quam partem petere potest. Potest autem esse, q̃ in totum sit heres, vt hic. z tamen non possit petere, nisi quartam: vt ibi. q2 per aditionē efficitur heres a lege, que est certa de rei veritate. Sed si vult petere habet hoc impetrare a iudice, qui cum non sit certus, nō audiet eum, nisi pro quarta parte: vt ibi. z sic patet q̃ non sunt contrarie. ¶ Et pro† declaratione istius materie distingue. nam aut querimus pro quota parte possit heres effici iam natus: vel vtrum possit effici pendēte natiuitate posthumi. de quo loquitur hec. l. Aut queritur quo tam petere possit, de quo loquitur. l. antiqui. Primo casu aut iā natus vult venire abintestato. aut ex testamento. ¶ Primo casu si quidem erat inferior a posthumo, nullo modo potest: quia dubitat de iure suo. cum posthumus sibi preferatur vt. s. e. antiqui. in princip. nisi tribus concurrentibus, scilicet q̃ nullus sit in vtero, z q̃ ita sit communis fama, z q̃ ita ipse credat, vt hic in fin. glo. secunde. Et de acqui. heredi. cū quidam. §. quod dicitur. z. §. non solum. Aut est in eodem gradu. Tūc gloss. videtur distinguere inter suum: quia efficitur heres ipso iure, vt hic: z emācipatum, qui nullo modo potest effici. vt. l. ventre. de acqui. heredi. quod non placet: quia ibi loquitur ex testamento, nos abintestato. ideo dic, q̃ siue sit in potestate, siue emancipatus, potest heres effici pro illa portione, que ipsum contingit re vera. vnde si nullus est in vtero efficientur heredes insolidum si aliquis est, pro virili. ratio quia non dubitat de iure adeundi: cum in omnē casum sit heres futurus, etiam emancipatus z etiā posthumus natus. vt in. l. ventre. in fi. de acquiren. heredit. licet sit incertum de portione que ipsum debet contingere. sed hoc nō nocet vt hac. l. versiculo, q̃ si forte. Nec obstat de acquiren. heredi. l. ex asse. q2 ibi adeundo errabat, z sic applicabat mentem suam ad falsum. Sz † hic dubitabat nec ad falsam mentem applicabat. vnde nō tantum nocet dubitatio, quantum nocet error quod not. patet etiam: quia dubitans intendit sequi veritatem, si ipsam sciret: sed errans intendit sequi falsitatem. Adde quod not. in. l. de statu. de testa. j. de iur. z fac. igno. in rubri. In † hoc tñ differt emācipatus a suo: quia suus efficitur heres ipso iure sine facto suo. Sed emancipatus habet petere bonorum possess. vnde liberi, secūdum ista tempora. vel hodie adire per verba expressa in auk. de heredib. abintestato. §. nullam. z sic requiritur factum suum. vt. l. j. C. de iure deliberand. ¶ Predicta vera, quando certum est in rerum natura, vtrum posthumus sit in ventre, vel non, vel quot sunt. ¶ Si vero esset incertum, vt cum est mulier. j. illos dies. j. quos partus non est adhuc formatus, sed vocatur embrio: tunc non efficitur heres etiam suus al's. quia cum sit incertum in natura, nec. l. etiam esset certa: vt dicta. l. cum quidam. §. suum heredem. z ibi not. de acquirend. heredita. ¶ Secundo casu, quando vult venire ex testamento, aut posthumus erat exheredatus: z efficitur heres insolidum, cum in omnem euentum solidum sit habiturus, secundum ista tempora. hodie idem esset quod in preterito: cum non possit exheredari. Aut fuit institutus, aut nullus erat in vtero: z efficitur heres insolidum, siue fuit iam natus institutus in certa parte, siue ex incerta: vt hac. l. secundo et tertio responso. aliquis erat: z tunc iam natus erat institutus in certa parte, vt in secundo responso huius. l. z erit heres pro illa tantū. Aut incerta: z erit heres pro virili, z posthumus pro alia virili: licet ignoret iam natus quota sit, pro virilē. z posthumus preteritus tunc si quidem erat in ventre, quicunq3 sit institutus etiam suus, non potest heres esse: quia † ex testamento quod speratur rumpi, non defertur hereditas, decedendo tamen, siue sit suus, siue emancipatu. transmittit abintestato portionem quā esset habiturus: vt. l. si filius heres. de liber. z posthumis. secundum vnum intellectum. siue ex testamento, vt dicta. l. ventre. z. l. illud. §. fina. cum. l. seq. de contrata. extraneus vero nihil transmitter. ¶ Sed si nullus est in ventre differt suus ab emancipato quia suus efficitur heres insolidum: emancipatus pendente dubio non: licet decedendo transmittat, vt dicta. l. venteret. ¶ Secundo casu principali si querit̃ quotam partem petere possit dic aut abintestato aut ex testamento, primo casu si non erat eodem gradu cum posthumo nihil petere potest, si nihil sit in vētre. Et sit de hoc communis fama z ipse ita credat: quia licet efficiatur heres per. l. vt dictum est, tamen iudex qui non est de hoc certus, non admittet. ita intelligitur. l. antiqui. in princip. sed si erat in eodem gradu admittitur pro quarta vt. e. l. in fin. ¶ Si vero ex testamento tunc aut posthumus erat exheredatus, z admittitur insolidū. Aut institutus, aut iam natus erat institutus in certa parte. puta dimidia, posthumus in alia dimidia: z tunc ad illam dimidiam petendam admittitur, qui in omnem euentum est illam habiturus, etiam si septem nascātur: cum non debeat habere, nisi vnā dimidiam. Aut ex incerta puta ex virili cum posthumo: z tunc petet quartam. ita debet intelligi gloss. in. l. antiqui. que incipit imo circa princip. dum dicit. l. illam habere locum ex testamento. Aut posthumus fuit preteritus: z tunc iam natus in nullo admittitur, licet nullus sit in ventre. z licet institutus sit filius in potestate. nam licet tunc efficiatur heres ipso iure a. l. que est de hoc certa: vt. l. ventre. de acquir. heredi. tamen iudex qui non est certus, non admittet: cum dubitetur de viribus testamenti. ita intelligo istam materiam. Paulus.

SI MORI. Qui ex postfacto apparet heres esse, a quolibet herede auocat pro rata, z sumptus pro rata sustinet. h. d. Bar.

NOn possumus. Per hanc actionē consequitur qs partem pro indiuiso, sed per iudicium familie erciscunde consequitur partem pro diuiso. hoc dicit. ¶ Et not. l. per quam patet secundum Bartol. q̃ si iudex in iudicio familie erciscunde pronuntiaret talem esse heredem pro dimidia z talem pro alia dimidia, nihil valet sententia: quia non agitur vt adiudicetur, sed vt diuidatur. quod not. sic ecōtra. in hac actione si adiudicaret partem pro diuiso nihil ageret. ¶ Not. glos. in fi. de qua videbis in. l. iij. j. de rei ven.

Summarium.

1 Litis contestationum fieri dicatur, si reus actoris libello respondeat, dico narrata prout narrantur, & petita prout petuntur, pro parte vera, & pro parte nequaq̃.

2 Controuersiam resistendo facere reus dicitur, vt actor agendo.

PErmittendum. Pōt possessor hereditatis ptī3 defendere, z partim cedere. h. d. Et † per hanc. l. pt3 q̃ si reus respondeat libello actoris sic. dico narrata prout narrantur, z petita prout petuntur pro parte esse vera z pro parte non. fit litis contestatio. z adde. l. qui solidum. in princip. et quod ibi not. per Barto. j. de legatis. ij. ¶ Item † nota hic in fin. q̃ reus dicitur facere controuersiā resistendo, sicut actor agēdo. s. de petitione heredita. l. diuus. in prin. z. l. ex sextāte. in prin. de excep. rei iudi. Paulus.

Summarium.

1 Hæreditatis petitione nomine proprio conueniri non posse, qui alieno possidet nomine.

2 Hæreditatis petitio quatenus aduersus possessoris hæredes detur.

CUm multi. Quilibet heredū putatiui heredis tenet̃ hac actione quatenus possidet, etiam si tanq̃ procurator administrauerit quia succedendo mutat sibi causam possidendi. h. d. ¶ No. † ergo q̃ ille qui nomine alieno possidet hereditatem non possit hac actione conueniri nomine proprio: vt. s. ti. j. l. nec vllam. §. si quis absentis. Tamē si succedat illi cuius nomine possidet, potest conueniri, sicut ille poterat. nam tūc possidet nomine proprio. concor. j. l. proxi. ¶ Item † not. q̃ hec actio non datur contra heredes possessoris pro hereditarijs portionibus, sed quatenus possident: quia non conuenitur tanq̃ heres, sed tanq̃ possessor. Idem in realibus in. l. de co. in fi. j. ad exhiben. z not. de preto. stipu. l. ij. Sed in mere personalibus, dic vt not. in l. pro hereditarijs. C. de heredit. acti. per Cynum z per Bart. in l. eadem. §. cato. de verbo. obli.

CUm heredis. Ista ē pulchra. l. z. h. d. qui noie alterius hereditatē detinet, nō tenet̃ hac actiōe: l3 ille cuiꝰ noie detinet, nō fuerit in rerū natura, tpe quo detinere incepit: quia non videtur pro herede vel pro possessore possidere, nisi sibi successerit, z ex sua persona se heredem contendat: tenetur tamen actione negotiorum gestorū vero heredi: sed nō heredibus illius, cuius noie possedit: q2 nō fuerūt negotia illiꝰ. h. d.

De bonorum possess. hæred. petitione. *Rubrica.*

Summarium.

1 Bonorum possessori de iure prætorio quodnam remedium detur.
2 Bonorum possessori particulares, quæ dãtur actiones ciuilesne sint an prætoriæ?
3 Fideicommissarius vniuersalis vel hæres si rerum hæreditariarum possessionem semel apprehenderit, rursusq; ab ea ceciderit, num hæreditatis petitionem habeat? Et ad quid hæc eadem actio competat?

¶ In duobus titulis precedẽtibꝰ locutus est iurisconsultus de directa ⁊ ciuili petitione heredit. hic in seq. titulo de vtili ⁊ pretoria. ⁊ †dicitur quia bonorum possessori de iure pretorio datur vtilis petitio hereditatis pretoria. Item ille cui restituta est hereditas ex trebelliano per actiones vtiles tantũ cõsequetur, ꝙ̃tum directus heres per directam ⁊ ciuilem. h.d. cum ti. se. ¶ Et not. hic vnam glo. que est in hoc titulo. ĩ. in. l. ij. que †dicit ꝙ particulares actiones, que competunt bonorũ possessori, sunt ciuiles nõ pretorie: quia inspicitur primeua earũ natura. que glo. est notanda. Et vide per Dyn. insti. de acti. §. sed iste. ¶ Item no. aliam que est in ti. seq. in. l. j. que dicit, ꝙ postꝙ̃ fideicommissarius vniuersalis, vel heres apprehendit possessionem rerũ hereditariarũ si cadat a possessione non habet hanc actionem: secus si non apprehenderit. Et fuit opinio Azo. in summa. ⁊ est ratio secundũ Bar. ꝙ post apprehensionem possessionis: desinunt res esse hereditarie: vt. l. j. §. ꝑ seruum. ⁊ quod ibi no. de acqui. pos. ¶ Sed hec actio non datur, nisi pro rebus hereditarijs. quod dictũ etiã nullo modo placet. Nam etiam per aditionem simplicem hec actio competit: quia sufficit ꝙ semel fuerint hereditarie. ¶ Itẽ video ꝙ competit ad pretium, quod tamen nunꝙ̃ fuit hereditarium: vt. l. quod si in diem. §. sed is. s̃. de pet. hered. ⁊ ideo dictũ glo. non placet: sed dic vt dixi in dicta. l. ꝙ si in diem. §. non solũ. s̃. de pet. heredi. vbi hunc passum examinaui ⁊ allegaui istã gl. Paulus de castro vtriusq; iuris doctor egregius.

FINIT HIC LIBER QVINTVS.

Incipit liber sextus.

De rei uendicatione *Rubrica.*

Summarium.

1 Rei vendicatio quotuplex sit?
2 Quasi rei vendicatio in quot partes diducta sit? Et libellus in rei vend. qua ratione formetur, & quid continere debeat?
3 Rei vendic. directa atq; vtilis cui datur, & an eidem? Et dominiũ in iure pro quo dantur variè consyderari.

¶ Super hac Rubrica, est vna gl. magna ⁊ magistra, q̃ debet in aliquibus suppleri. Quero †ergo quotuplex est vendicatio. Respondet glos. ꝙ duplex, scilicet directa ⁊ vtilis. Tu dic, ꝙ est triplex scilicet vera vendicatio ⁊ simplex. Itẽ quasi vendicatio, item vendicatio non vera, sed secũdum quid. Prima est duplex, scilicet directa, de qua loquit̃ principaliter iste titulus. Item vtilis, de qua loquit̃. l. supficiario. ĩ. e. ⁊ ti. si ager vect. vel emph. pe. ¶ Item †quasi vendicatio similiter duplex vna que datur prescribenti ante prescriptionez completam. talis enim non habet dominium, sed quasi dominium vt no. insti. de act. §. alie ⁊. l. j. in fi. ⁊ e aqua plu. ar. per Bar. licet glo. in. l. cum postulassem. §. j. de dam. infec. dicat ꝙ habet vtile, sed non est verum. talis ergo dicitur quasi vẽdicatio ⁊ publiciana. de qua loquitur ti. j. de publ. ¶ Unde qui formant libellum in rei vendica. dicunt rem ad se ptinere de iure dominij vel quasi: vt no. in. c. abbate sane in pnc. de re iudi. lib. vj. ¶ Est ⁊ alia quasi vẽdicatio q̃ cõpetit ꝑ iuribꝰ incorporalibꝰ, vt confessoria ⁊ negatoria, que dicunt̃ vendicationes: vt. s̃. si serui. ven. in rub. ⁊. l. ij. §. j. non tamen proprie: cum in illis non cadat dominium sed quasi, sicut nec possessio sed quasi, vt. ĩ. de acq. re. do. l. seruus. §. incorporales. ¶ Est ⁊ tertia vendicatio non simplex, sed secũdũ quid: vt illa q̃ proponitur adiecta cã, vt de qua in. l. s. §. ꝑ hãc. ⁊ ibi dicã. ¶ Scdo †q̃rit̃ cui det̃ directa ⁊ cui vtilis. Respondeo, directa datur directo domino de iure gentium, vel ciuili: vt. ĩ. e. in rem. in prin. Interdũ vero dat̃ non domino, in casibus, in quibus non potest referri questio. dominij, qui ponuntur in. l. si quis emptionis. §. sed hoc. ĩ. C. de prescript. xxx. an. ¶ Sed cui detur vtilis? dic plenius ꝙ̃ glos. ꝙ interdum directo domino, vt contra dolo desinentem possidere vt. l. electio. §. si is q. ĩ. de nox. interdũ vtili dño ⁊ hoc tripliciter. Primo pro vtili dominio, qd non contrariatur directo. sed subalternatur: vt illud quod habet emphyteota vel superficiarius, qui recognoscit directum dominum in superiorem. facit qd not. in. l. curationes. §. predium. ĩ. de admi. re. ad ciui. perti. ¶ Secũdo pro illo quod contrariatur ⁊ absorbet directuz: vt illud quod acquiritur ex prescriptione longi temporis. Est enim vtile nõ directum: vt hic in glo. ⁊ no. in authen. nisi tricennale. C. de bonis mat. ⁊. l. vsucap. de vsucap. ⁊. l. j. in fi. de aqua plu. arcẽ. per Bar. ¶ Tertio vbicunq; dominium sine traditione acquiritur ex solo contractu inter viuos, vel alio, qui de ipsius participat natura, vt est donatio causa mortis, nam omnibus illis casibus trãsfertur vtile, non directum. ⁊ vtilis vẽdicatio competit. vt not. in l. fi. C. de sacrosan. eccle. circa fin. in glo. que incipit, scilicet vtilem ⁊ de do. cau. mor. l. j. ⁊ de pac. inter emp. ⁊ ven. l. commissorie. ⁊. ĩ. de do. cau. mor. l. si mortis causa. et. l. qui mortis. quod tene mẽti. ¶ Interduz vero competit vtilis nõ domino: ⁊ hoc tripliciter. Primo vbicunq; quis ex aliquo priuilegio speciali potest vendicare rem emptã de pecunia sua, vt pupillus miles, mulier vel ecclesia. Nam tales non sunt domini: vt no. glo. singularis. in. l. idem ꝙ. ĩ. qui po. in pig. ha. Et tamen possunt vendicare non directa, sed vtili: vt. C. e. ti. l. si vt proponis. ⁊. ĩ. de do. inter virum ⁊ vx. l. vxor marito. ¶ Secundo potest contingere in cessionario cessa, vel vendita rei vendicatio. talis enim non est dñs: cum res non sit sibi tradita: ⁊ tamen habet vtilem ex persona sua: vt not. in. e. l. si culpa. ⁊. C. de heredi. vel acti. ven. l. fin. ¶ Tertio potest contingere in eo, cuius res mobilis fuit vsucapta post litem cõtesta. desijt enim esse dominus directus ⁊ vtilis: ⁊ remanet sibi vtilis vendicatio: vt. ĩ. e. si post acceptum. cum glo. sua. in qua feretur sententia ex processu facto sup directa: vt ibi no. ⁊. l. ꝙ̃ꝙ̃. §. iul. de aqua plu. ar. per do. cetera dic per gloss. ⁊ per Cynum. C. e. in rubrica ⁊. l. vnica de ali. iud. Paulus. de castro. Sequitur.

Summarium.

1 Vendicare rem possum iuris, quod in ea habeo occasione: quanquam in ea plenum dominium non habeam.
Et an id perpetuo verum, & qualiter intelligendum?

POst actiones. Usq; ad l. idẽ põponius. §. cum in rem. Iuriscon. tractat que res possint per hanc actionez vendicari. ⁊ dicit primo ꝙ res mobiles ⁊ immobiles, libere vero persone, licet nostre potestati subiecte, nõ vẽdicãtur simpliciter: sed adiecta causa de iure quirituz, pro iure, quod in eis habemus, alia vero remedia sunt pro ipsis reperta. h.d. vsq; ad. §. fi. ¶ Et not. in. §. per hanc limitationem ad dictum Inno. qui dicit in. c. examinata. de iudi. ꝙ †ratione iuris, ꝙ habeo in re, possum rem petere, vel vendicare: licet non habeam plenum dominium, ⁊ hoc per. l. qui tabernas. de contrahen. emp. ¶ Tu limita hoc dictum: qr non debeo vendicare simpliciter: sed debeo in libello exprimere ius quod habeo: ⁊ ratione illius iuris rem petere: al's libellus esset ineptus, casus est hic. hoc enim volunt dicere illa verba adiecta causa, ⁊ pro iure patrie potestatis, quod in illis habeo. ⁊ vide hic oĩno quod not. Inno. in. c. inter quatuor. de maio. ⁊ obe. qui q̃rit qual'r prelatꝰ agit ꝯtra subditos denegantes sibi obedientiam, ⁊ in omnibus fundat se per istum. §. ¶ Item vide quod notatur per Cyn. vbi causa stat. l. j. in. iiij. ⁊ vltima. q. circa que dic vt in gl. ⁊ not, eam in fin. dum dicit, ꝙ officium iudicis quod est extraordinarium, concurrit cum ordinario, quando cõpetunt ambo secundum ius commune, al's secus, vt. l. in causa. de mino. de quo vide. plene per Bart. in. l. in prouinciali. de ope. no. nun. ⁊ per Cy. in. l. etiam. C. si tutor. vel cura. ¶ In gloss. que incipit scilicet, erunt petendi. in fi. dic, ꝙ ideo iste actiones dicuntur preiudiciales: quia sententia lata contra vnum. facit ⁊ parat preiudicium alijs, etiam his qui in iudicio nõ fuerint: quia fratribus ⁊ alijs consanguineis: vt. l. ingenuum. s̃. de sta. hominum. l. iij. in fi. de libe. ag. Paulus.

Summarium.

1 Plura vnum totum quandoq; faciunt, quandoq; secus, Et qualiter sint ea petenda.
2 Oues meas alienis permistas, quot modis vendicare possim.

§. Per hanc autem. Per hăc actionẽ petit̃ vniuersitas corporum: licet aliqua corpora sint illi casualiter admista, q̃ non sunt vendicantis: cum tamen merus vendicans per se faciat vniuersitatem: al's nec vt vniuersitas, nec vt pars eius peti potest, sed corpora singulariter. ¶ Itẽ aliena corpora, in restitutionem non veniunt, nisi vendicans habeat in eis titulum ⁊ bonã fidem. h. d. vsq; l. qui gregem. §. armamenta secundum verum intellectum. ¶ Et † not. ꝙ interdum plura faciunt vnum totum vniuersale: ⁊ tunc qualiter sint petenda, loquitur hic: q2 sub nomine vniuersi. Interdum nullum totum faciunt, sed per se separatim considerantur. ¶ Et tunc separatim sunt petenda: vt in §. armamenta. Interdum faciunt vnum totum corporale: ⁊ tũc quid iuris habetur in. §. pomponius. vsq; ad. l. idẽ pomponi⁹. §. idẽ scribit. ¶ Item not. ꝙ ratio dubitandi in hoc. §. hec erat quia per hanc actionem vendicantur res singulares, nõ vniuersitas vt in prin. l. Sed grex est vniuersitas: ⁊c. respõdetur, ꝙ est vniuersitas corporum: ⁊ sic non iuris: quia nihil iuris habet mistum. Uniuersitas vero iuris, vt hereditas ⁊ peculium ꝑ hăc actionem non petitur: ⁊ vt. j. e. l. vendicatio. ⁊ ita intelligit̃ ꝑn. l.
2 ¶ Et no. † pro intellectu istarum ⁊ glossarum, ꝙ quando oues mee sunt commiste cum tuis, tribus modis contingit me posse vẽdicare meas. nam interdum tanq̃ partem gregis, ⁊ nõ tanq̃ gregem. Interdum econtra tanq̃ gregem, ⁊ non tanq̃ partem. Interdum nec tanq̃ gregem, nec tanq̃ partem: sed vt singula capita. quo ad primum, dic: ꝙ duobus modis possum vendicare, tanq̃ partem gregis. puta quando voluntate nostra sunt cõmiste: ⁊ sic sunt facte communes. ita intelligitur glos. ij. in fi. in. l. sed si pars. quo casu dic ꝙ etiam si numerus meaꝝ faceret gregem, non possum ipsas petere tanq̃ gregem: cum non constituant gregem per se cum tuis. non enim possunt dici grex, sed pars gregis. ¶ Secundus casus est quando sunt commiste sine voluntate nostra, non tamẽ possunt faciliter separari: vt quia erant omnes albe. nec possunt discerni tue a meis. tunc etiam puto, ꝙ efficiantur communes, ⁊ constituant vnum gregem. ꝑ rationem istius glo. ⁊ quod no. in. l. idem pomponius. in prin. j. e. ꝑ glo. vt. l. vsufructuarium. §. si in viuarijs. j. de vsufr. Quo ad secundum dico, ꝙ tunc possum vendicare tanq̃ gregẽ, ⁊ nõ tanq̃ partem, quando tria concurrunt. Primum est ꝙ numerus meorum sit sufficiens ad constituendum gregem: vt in hoc. §. per hanc, in fi. ⁊ l. ⁊ si pars. in fi. Et tunc spectandum an numer⁹ meus sit maior q̃ tuus, vel equalis: licet Jo. ⁊ Azo, hic dixerint distinguendum. sed opinionem Hug. veriorem puto. non enim potest bona ratio assignari, cur oues mee, que semel fecerũt gregem, licet commisceantur cum tuis, que sunt in equali numero, desinant esse grex. Nam primo nulla pars confundit alteram, cum non possit videri que magis. arg. j. de fideius. l. generaliter. ⁊ quod no. s̃. si pars heredi. pe. l. i. §. i. in glo. que incipit. s. pro diuiso. ¶ Secundo requiritur, ꝙ sint admiste sine voluntate nostra: al's fierent communes, ⁊ facerent vnum gregem cum tuis. ⁊ sic vendicarentur tanq̃ pars, non tanq̃ totum: vt. s̃. dictũ est. ¶ Tertio requirit̃ ꝙ possint abinuicem separari faciliter: ⁊ sic non efficiantur communes: vt quia mee erant nigre, ⁊ tue albe: al's dic vt. s̃. prox. dixi. His tribus concurrentibus tanq̃ gregẽ, non tanq̃ partem vendicabo. Interdum vero nec tanq̃ gregẽ, nec tanq̃ partem: puta si numerus mearum non sufficit ad gregem, ⁊ sunt commiste sine voluntate mea: ⁊ abinuicem separari possunt: tunc enim non faciũt vnum gregem cum tuis, sed separatim considerantur vtpote, sunt quinq; ⁊ quinq;, non faciunt. x. per se separatim considerate, vt hic no. in glo. ⁊. j. de fideius. l. ⁊ si fideiussor. nec faciunt gregem per se: quia non sufficit numerus. ⁊ sic habeo singula capita vendicare, ita intelligo. l. sz si par numerus in princ. ⁊ totam istam materiam. ¶ Ultimo aduerte quia Azo, videtur hic sentire, ꝙ si habeam. c. oues non faciant gregẽ, nisi hoc expresse sit constitutũ: vt colligit̃ in. l. sed si pars. in prima gl. quia ista dicitur vniuersitas facti. i. que sola cõgregatione capitũ que facti est, cõstituitur. secus in vniuersitate iuris. nă in illa bñ reqrit̃ expssus ꝯsensus superioris, nisi sit a iure scripto ꝯstituta: vt no. ꝑ Inn. in. c. cũ ab ecclesiarũ. de offi. ord.

§. Armamenta. Quando sunt plures res diuerse, non constituentes vnum totum, singule sunt vendicande. h. d. intellige sic vt singule in libello exprimatur. ¶ Item intellige, quando res ille nõ accedunt alicui toti: alias secus videtur in fructibus ⁊ pertinẽtijs. Potest enim quis petererem cum fructibus: vt no. per Cy. in. l. cum propria. si quis alteri vel sibi. Item castrũ cũ pertinẽtijs, vt no. in. c. inter dilectos. circa fi. de dona. ⁊ facit quod no. per Inn. in. c. tanta. de excessi. prela. qui dicit, ꝙ in istis accessorijs non requirtur tanta specificatio. sed non procedit iste libellus, peto domum cum singulis massaritijs: quia massaritie non accedũt domui secundum Bartol.

§. Pomponius. Si materie duorũ ⁊ eiusdem generis confundantur, efficitur res communis: ⁊ quilibet potest vẽdicare pro rata. ⁊ qui dolo confundit tenetur, ac si dolo desijsset possidere. h. d. cũ l. se. Bar. ¶ Et no. quia primo loquitur quando confunduntur due materie eiusdem generis, ⁊ proprie dicuntur ꝯfundi. ¶ Secundo quando miscentur due species similiter eiusdem generis, que non dicunt̃ confundi, sed misceri: ⁊ vtroq; casu non trăseũt in aliam speciem. ¶ Tertio quando miscentur due species etiã diuersi generis, ⁊ transeunt in aliam speciem. ¶ Quarto quando due materie diuersi generis miscentur. secunda incipit in. l. itẽ pompo. tertia. in. §. i. eiusdem. l. quarta. in. §. sed si plumbum. ¶ Item no. ꝙ iste tex. loquitur quando materia infecta adijcitur infecte, quo casu neutra cedit alteri: licet altera sit maior. secus si facta adijceretur facte. tanq̃ pars: quia tunc efficeretur illius, cuius est totum. ⁊ idem si infecta facte: vt. j. e. l. in. rem. §. ij. ⁊ ibi plene not. Paulus.

IDem pomponius. In rebus, que commistione non confunduntur, remanet dominium eorũ quorum erat primo: nisi voluntate dominorum sit facta commistio: quia tunc efficeret̃ res communis. h. d. Ad. l. si alieni dic ꝙ ibi concurrebant duo, bona fides. Item quia creditor recepit suum.

IDem scribit. In rebus que commistione mutant speciem, desinit dominium esse prioris domini, ⁊ efficitur specificantis. h. d. quod est verum tribus concurrentib⁹ Primo ꝙ nomine suo specificauerit, ⁊ bona fide. Item ꝙ non possit redire ad pristinam materiam, vel speciem: vt hic not. gl. ⁊ j. §. proxi. ⁊ de acquirẽ. rei do. adeo. §. cum quis. ⁊ ibi vide. ⁊ de le. in. l. quesitum. §. illud fortasse. ⁊ insti. de rer. di. §. cuz ex aliena. ¶ Quero qua actione succurretur domino? Respond. actione in factum, vt. j. e. l. in rem. §. item quecunq;. ⁊ not. j. ea. l. §. de arbore. Paulus.

SEd si plumbum. In rebus diuersi generis que commistione nõ mutant speciem, remanet dominiũ prioris domini si possint abinuicem separari: vel efficitur res communis. Bar. glo. vero videtur velle, ꝙ nunq̃ efficiatur. Sed prima verior. si separatio est impossibilis. vel minus difficilis. ¶ Et no. gl. hic magistram, que ponit differentiam inter confusionem ⁊ commistionem. ⁊ vide eam. non sunt alia.

IDem scribit. In brutis partus sequitur ventrem, ⁊ illius est, cuius est venter. ¶ Itẽ si arbor mea translata sit in agrũ tuum anteq̃ coalescat. non efficitur tua: ⁊ possum eam vendicare. postq̃ vero coaluit, tua est: nec habeo directam actionẽ, sed vtilem secundum quosdam. Sed glo. dicit ꝙ nec vtilem habeo, sed actionem in factum. h. d. cum. §. seq. textum gloss. potest dici ꝙ prima opinio est vera, contra illum, qui mala fide transtulit. ¶ Sed contra illum qui transtulit bona fide, sit vera secunda opinio, vt detur actio in factum, vt locupletetur cum aliena iactura. ¶ Sed quero quid si nullus transtulit sed flumẽ, vtrũ postq̃ coaluit, habeam aliquam actionem? respondeo ꝙ sic. in factum per eandem rationem, vt no. j. de acqui. re. do. l. adeo. §. preterea. in glo. ¶ Item quod dixi de vtili actione, que datur illi qui semel fuit dominus, ⁊ desijt esse: adde ea que dixi in rub. potest tamen comprehendi sub illo casu de illo, qui desijt esse dominus post litem contestatam: nam vtroq; casu ex facto possessoris perdit quis dominium. Paulus de castro.

§. Cum in rem. Error in noie rei petite non vitiat iudicium. si de corpore constat. incertitudo vero bene vitiat, ⁊ condemnationem impedit. h. d. cũ. §. se. ¶ Et no. gl. primam in. §. fi. que dicit ꝙ heres actoris non potest declarare libellum obscurum: quia potestas declarandi ita adheret persone ꝙ ad heredem non transmittit̃.

propter

propter quam glo. semper alle. iste finis. & vide quod no. ꝙ Bar. in. l. inter stipulantem. §. j. de verbo. oblig. & l. si quis intentione. ff. de iudi.

Summarium.

1 Res in libello petitas, quot modis declarare possimus?
2 Dominium in legato alternatur in legatarium electione non facta non transire. Et quid si rem meam simul cum tua possideas, nesciã vtra sit mea: num alternatiue illã vel illã petere queam?

Si in rem. Qui rem petit, debet eam in libello declarare secundum eius naturam & qualitatem. h. d. tota. l. secundum Bart. ¶ Not. †hic sex modis rẽ declarandam, scilicet per quiditatẽ. Nam debet dicere an sit equus, vel bos, ager vel vinea. nec sufficit dicere peto rem meam. ¶ Itẽ per quantitatem. s. an petat totũ, vel partẽ: simpliciter tñ petẽdo vr̃ petere totũ. & petẽdo partẽ vr̃ petere dimidiã scd̃m glo. cuius ꝯtrariũ videtur nota. ff. de procur. in. l. pomponius. §. sed & is, sed intellige illam secundũ istam. ¶ Tertio per quantitatẽ cũ aliqua demonstratione que fit varie secundum diuersitatem rerum. nam declaratur taz per numerum vt pecunie, quam per pondus, vt massa. quam per mẽsuram, vt triticum. ¶ Quarto declaratur per qualitatem, vt si res est alba, vel nigra: si tamen est talis qualitas, que non faciliter potest exprimi, non est necessario exprimenda. ¶ Quinto ꝑ nomen proprium, quod solum sufficit, nisi sint alie res eiusdem nominis. tunc alia demonstratio addenda est. Item & si de nomine non recordetur actor, potest recurrere ad aliam demõstrationem, que loco nominis fit. dico etiam ꝙ potest petere, ꝙ omnes res sibi exhibeantur, vt possit ostẽdere, quaz petere vult: vt. ff. de publi. l. si cum exhibuisset. §. penult. & l. iiij. §. j. si quis noxali. ff. ad exhiben. ¶ Sexto debet demonstrari per loci qualitatem: vt quo loco sit, & quibus confinibus, ad quod dic sufficere duo confinia, vt. l. forma. in prin. C. de censit. Hoc continet tota. l. dic tamen, ꝙ non omnes demonstrationes semper sunt necessarie, sed ita demum, si rei petite conueniant: nec possit aliter reddi certus. alias enim sufficeret vnam ponere, per quaz redderetur certus, vt. ff. de fur. l. in actione. in prin. & per Inno. de libel li obla. c. j. & vide dictam. l. in actione. & l. j. §. si quis argentum. ff. depo. nam quod hic deficit, illic suppletur. ¶ Item no. glo. primaz hic, que tenet, ꝙ †in legato alternatiuo nõ transit dominiũ in legatarium ante factam electionem, quod est verũ: vt. ff. de. le. j. huiusmodi. §. si stichum. non tamen respondet glo. ad. q. formatam, si possides rem meam cum tua simili: & ego ignoro, que sit mea: vtrum possim petere illam, vel illam alternatiue: sicut cum promisisti stichum aut pamphilum: quia possim ambos alternatiue petere. tu dic secus in rei vendicatione: quia cum nõ habeam ius in re tua, non possum etiam alternatiue propter incertitudinem ipsam petere: secus in duabus rebus alternatiue promissum: quia vtrunqz est in obligatione: vt. ff. de verb. obli. l. vbi autem. §. qui illud aut illud. quid ergo fiet? respõdeo possum petere per officium iudicis te cogi ad ostendendum mihi rem quã a tali emisti: quia intẽdo ipsam petere. ar. eius quod no. ff. de interroga. act. l. vbicunqz. & dicta. l. si cum exhibuisset. de publica. vel sufficit petere rem, quam a tali emisti. Nam ex hoc redderis certus. ar. hic in versiculo. sed si nomen. & in executione erit necesse, ꝙ ostendatur. ar. eius quod no. ff. de eden. l. j. in mag. glo.

Si is qui. Solutio facta per illum, qui liti se obtulit, non liberat possessorem. h. d. glo. intelligit. ꝙ soluerit veram estimationẽ rei, sed non video qualiter possit procedere: nam ille qui se offert liti, tenetur ad interesse, scilicet quantum interest actoris non fuisse deceptum. vt. ff. de peti. heredi. l. qui se liti. in fi. Sed si res extat penes possessorem. & peti potest: quia non est prescripta vt presupponitur, non est actor in illa re lesus: & ideo intelligi debet ꝙ soluerit expensas litis, vel aliud interesse actoris. & adde, quod dixi. ff. de pet. hered. l. nec vllam. §. non solum. & §. sequen. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Possidens rem pro indiuiso, in qua tantum partem habet, quatenus eam possidere dicatur?
2 Res mobilis pro indiuiso num possideri queat?
3 Hæreditas pro indiuiso per vnum ex hæredibus, & alium qui in ea ius nullum habeat, an possideri possit? Et quid de rebus hæreditariis?
4 Possessio iuriũ hæreditatis in illum non cadit, qui ea non habeat, licet secus in quasi actuum possessione.
5 Hæreditatis petitione agens aduersus eum qui ius non habet, qualiter petere debeat? Et quid differt hæreditatis petitio ab rei vendica.

Pomponius. Si res communis possideatur: per cõsortem & extraneum pro indiuiso a solo extraneo est petenda. sed si pro diuiso, petenda est a quolibet pro parte: quia quilibet de portione petentis aliquid possidet. que distinctio in re mobili vel hereditatis petitione non procedit: quia pro diuiso non possidetur. h. d. ¶ No. †primo cum quis possidet pro indiuiso rez in qua habet partem, non videtur possidere nisi partez suam. Sed si pro diuiso, necessario possidet etiam de parte alterius, cum in quolibet cespite terre alterius habeat partem. ¶ Item †no. rem mobilem non possideri pro diuiso, quod est veruz, nisi cohereat rei immobili: quia tunc censetur pars eius. & eodem modo possidetur sicut res immobilis: vt. ff. de seruit. vrb. pdio. l. binas. & cõmuni diuid. l. arbor. & l. longe. de diuersis & temp. prescript. que sic debet intelligi quicquid glo. dicat. ¶ Item †no. ꝙ hereditas non potest possideri pro indiuiso per vnum ex heredibus, & aliũ qui nullum ius habeat. Contra quod glo. fortiter opponit de. l. j. §. si ego. cum. §. seq. ff. si pars heredi. pe. & soluit pluribus modis. sed truff. sunt: nam nec glo. nec doct. veritatem ponunt. ¶ Dic ergo tu, ꝙ res hereditarie bene possunt possideri pro diuiso per coheredem & extraneum non habentem ius: vt in contrario. Sed hereditas, que consistit in iure, nunꝙ potest possideri per illum, qui non habet ius: nam licet sit in possessione rerũ hereditariarum, que facti est, non tñ possidet hereditatẽ, vel iura hereditaria: quia †possessio iurium non cadit in eo, qui non habet illa iura: licet cadat quasi possessio actuum. hoc notabiliter no. Inn. in. c. j. de cau. poss. & proprie. per cuius verba soluitur istud contrarium. Et declaratur. l. ista in fi. in qua est casus de dicto suo: licet ipse non alleg. pro quo facit optime. l. seruitutes, que in superficie. in prin. ff. de serui. vrb. predio. ibi, dum dicitur, ꝙ possideo, habendi cõsuetudinẽ. Ex† hoc sequitur, ꝙ cum quis agit pe. hereditatis cõtra illum, qui nõ habet ius, non debet petere sibi restitui hereditatem, cũ ipsam non possideat: quia non est nomẽ iuris, sed petere dz restitui illa, que de hereditate possidet. ita intelligitur. l. licet minimam. ff. de pet. heredi. al's libellus esset inept⁹ & hec differentia est inter istam & rei vendicationẽ. nam in rei vẽdicatione petit restitui rem, de qua dicit se dominũ: in petitione vero hereditatis, licet dicat se dominũ hereditatis, non tamẽ hereditatem petit restitui, sed bona. hoc subtiliter dicit ista. l. si recte intelligatur. tene menti bene predicta pro toto titulo de petitione hereditatis.

Summarium.

1 Iudicis officium in hæreditatis petitione quodnam sit?

Officium autem. Ista est vulgaris lex. & h. d. rei vendicatio datur contra quemlibet possessorem, vel detentorem, qui habeat facultatez rei restituende: licet non possideat naturaliter, vel ciuiliter. Itez siue detineat nomine proprio, siue alieno. h. d. ¶ Et no. quia videtur hic tex. cõtra Inno. in. c. quoniam frequenter. circa. fi. vt lit. non cõtest. qui dicit, ꝙ rei vẽdicatio non datur contra illum, qui est missus in possessionẽ causa rei seruande: cũ sit simplex custos. vt. l. si duo. §. creditores. vti possi. cuius contrarium hic dicitur expresse. & vide quod no. in. l. ij. C. vbi in rẽ actio. ¶ Item †no. quod sit officiuz iudicis in hac actione, scilicet vt prospiciat, an reus possideat. quod glo. intelligit ante litem contest. tu dic etiam post contestat. quia quandocunqz constaret non possidere, reus absolueretur: vt no. in. l. si a te. §. j. de excep. rei iudi. ne frustatorie procedat vlterius, põt semper hoc querere. vt. ff. e. qui petitorio. ¶ Item puto, ꝙ hoc facere possit etiam actore non petente, cum sua intersit non facere, processum nullum. In glo. que incipit videtur ergo etiam. dic ꝙ non expediebat istud contrarium hic: quia quod dicitur in. §. quia vero in authen. de testi. loquitur quãdo reus post didicita

testificata vult facere articulos directe contrarios illis actoris, vt si probaui me emisse a titio, & tu vis probare postea titium illa die alibi fuisse. Secus autē si non essent cōtrarij: quia sunt cōpatibiles, vt puta si dicam me emisse a titio, & prescripsisse: tu ēt postea dicas te emisse & prescripsisse. & ita intelligitur hic. Probatur in cle. ij. de testi. in. c. fraternitatis. & in. c. cōstitutis. Paul.

Si res mobilis. Si res mobilis vendicatur a bone fidei possessore in electione sua committitur, an restituat in loco, vbi res est, vel in loco iudicij, sumptibus petitoris, nisi petitor non solum suo sumpte, sed etiam suo periculo velit rem sibi tradi in loco iudicij: q2 tunc prefertur reo. Idem in malefidei possessore, si conueniatur ad rē, que sit alibi sine facto suo: secus si ipse transtulisset. h. d. vsq3. l. non solum.

Summarium.

1 Iudicis officium cum actione, quæ ad idem competat, concurrere.
2 Hæreditatis petitio & si stricti iuris sit, in causa tamen venire exceptionem, quæ rei occasione proueniat.
3 Remedia duo habens ad idem consequendum quorum alterum eligere tenetur, si reus absoluatur ab vno, quo actor ipse vti voluit num sententia in altero exceptionē paret? Et an ea vltra causam in ea expressam effectum porrigat?
4 Actionem iniuriarum domino competere, si seruus eius etiam ab alio possessus per alium verberetur.
5 Expensas petere actionis iure, vtilius ne sit, an iudicis officio?

Non solum. Si res facto possessoris deteriores reddite sint venit interesse deteriorationis officio iudicis deseruienti huic actioni, & actione leg. aquilie, debet tamē actor altera esse contentus. Et si vnum elegerit, debet cauere se altero non vsurū h. d. cum. l. se. & prin. se. ¶ Nota † ergo iudicis officium concurrere cum actione, que ad idem competit: quia competunt ambo secundum ius commune. al's secus, vt. s. de mino. in cause. & s. l. j. §. per hanc. & ibi notatur. ¶ Item † no. q licet hec actio sit stricti iuris, tamen venit in ea exceptio proueniens occasione rei. facit. j. de vsu. l. videamus. §. si actionem. secus in vsuris, q̄ veniūt extra rem. vt. C. de condi. inde. l. j. & no. in. l. j. C. de iudi. vbi declaratur intellectus huius. l. per pe. Cy. & Bar. ¶ Et hoc intelligo verum etiam si añ litem conte. fuit res deteriorata. vt. j. eo. ti. l. si homo. & ibi not. Et. C. eo. l. domum. Aduerte tamen, quia tunc oportet q in libello fiat expressa mentio & petatur reum condemnari ad interesse: vt no. in dicta. l. si homo. in glo. que incipit. s. q animo, sed si post litem contest. fuisset deteriorata, licet non fuisset petitum in libello, potest peti in quacunq3 parte iudicij. vt. l. ediles. §. item sciendum. de edic. & l. si quis in possessionem missum. §. iudex. & quod ibi no. de dam. infec. ¶ Item predicta procedunt in male fidei possessore, qui tenetur indistincte de damno siue dolo, siue culpa sua acciderit. Idem in bone fidei. si acciderit dolo suo. potest enim etiam possess. bone fidei committere dolum, non respectu dominij, sed respectu rei. puta si sine causa, vel immoderate verberat. vt no. in dicta. l. si homo. Sed si accidisset damnum culpa sua, non teneretur nisi accidisset post litem contestatam, vt dicta. l. si homo. & l. qui petitorio. §. j. & l. item si verberatum. §. fi. Sed si ante litem contest. secus, vt. s. de pet. hered. si quid possessor. §. sicut. Licet quidam dicant, q ibi loquitur de culpa. in omittendo, secus si in faciēdo: vt hic. ¶ Tu dic, q culpa in faciendo bere venit officio iud. actioni deseruienti vt probāt dicta iura. ¶ Itē † no. q cū qs h3 duo remedia ad idē consequendum, de quibus vnum tenetur eligere, licet reus absoluatur ab vno: quia actor voluit ipso vti. talis sententia non parat exceptionem rei iudic. in altero, quia non absoluitur ex eo. q non debeat. sed quia actor eo vti non vult: vt dixit glo. not. ¶ Ex quo no. q sententia non parat effectum vltra causam in ipsa expressam. ¶ Item † no. in. l. item si verberatum. q actio iniuriarū cōpetit domino, quando verberatur seruus eius etiam per alterū possessus. ¶ Vltimo no. glo. fi. in. l. non solum, que dicit vtilius † esse posse petere expensas iure actionis, quam officio iudicis, nam sublato princ. tollitur iudicis officium competens ad accessoria: vt. l. iiij. C. de po. sed non actio. vt not. in. l. j. C. de iudi. similis glo. est. j. de leg. iij. si mulier. §. si rem. pro quo vide etiam glos. in. l. j. C. quando & quibus quarta pars. libro decimo. & l. j. C. de vsu. Et adde quod no. s. de pet. hered. l. penul. Paulus.

Summarium.

1 Pretium in particularibus in rei locum succedere. Et quibus id casibus contingat? Et pretium qua actione petetur, nu. seq.
2 Superioris factum possessorem excusare magis, ac naturalem interitum? Et principem rem mihi auferre meam posse.

§. Si quis rem. Si possessor rem vendat ex necessitate, vel per superiorem sibi auferatur aliquo sibi dato, non tenetur a modo ad re3: sed ad pretiu3, vel ad illud quod fuit consecutus. h. d. multū no. ¶ Et † est hic casus, in quo pretium succedit loco rei in particularibus, scilicet cum res vendita est ex necessitate, siue extet, siue non. sunt & alij duo casus, quorum vnus est. j. §. prox. quando nō extat, nec possessor fuit pretium consecutus: & tamen ad pretium tenetur. Alius est in. l. iul. in prin. vbi similiter res non extabat, & possessor non tenetur ad pretium. quod fuit consecut9. est & quartus. in. l. mater. C. e. ti. ¶ Differunt autem isti casus: quia in hoc §. venit pretium actione in factum, vt statim dicam: sed in. l. mater. venit actione negociorū gestorū. Sed. j. §. prox. & l. iul. in pnc. venit officio iudic. mercenario deseruiēti huic actioni. ita debes subtiliter intelligere ista iura. ¶ Quero pro intellectu. §. de quo possessore loquitur? respondeo quicquid glo. dicat potest intelligi & de male fidei & de bone fidei. Si intelligimus in male fidei: tunc dic q tenetur ad verum pretium si vendidit minus q̄ valeret, vel si vendidit plus, tenetur ad perceptum: vt. s. de pet. heredi. l. si a patre. §. si dolo. & si dicatur in quo excusat ergo. quia vendidit ex necessitate. Nam etiam si ex voluntate vēdidisset cōdemnaretur ad verum pretium: vt. l. si possessor. §. fi. de pe. hered. respondeo, quia si ex voluntate: iuraretur contra eum in litem re extante: & sic posset in plus condemnari. q̄ esset verum precium, vt dicto. §. fi. & j. e. qui restituere. sed quando ex necessitate nō iurabitur etiam re extāte. Sed ad solum verum pretium tenetur. & hoc vult dicere hic litera non amplius. ¶ Item primo casu vēditio non valeret in preiudicium domini: quia posset rem vendicare a possessore: sed hic emptor est tutus: quia cū venditur ex necessitate, vtiliter geritur negotiū domini: & sic valet venditio rerum quo ad eum. simile. s. de pe. here. l. nisi. §. j. nam quod ibi dicitur in vniuersali, dicitur hic in particulari. vbi maius erat dubiū. ¶ Sed contra hoc oppo. de secūdo casu. §. nam si erat male fidei, teneretur re perempta penes eum ad veram estimationē vt. s. de pe. heredi. l. illud. & no. j. prox. §. ergo & re ablata per superiore3, sed hic dicitur q non tenetur, nisi ad id quod percepit. ¶ So. dico † q factum superioris magis excusat possessorem. q̄ naturalis interitus: quia illud tendit vel tendere presumitur in publicam vtilitatem: secus in interitu. vnde re ablata per superiorem etiā male fidei possessor ad nihil teneretur. si nihil cōsecutus esset: vel ad id tantū quod est consecutus. Casus est hic ad singulariter tene mēti. facit. j. de. l. cōmi. l. mulier fundos. ¶ Nota glos. ad quod semper alle. q princeps ex causa rem mihi potest auferre. facit. l. lucius. de euic. & quod not. p Bar. in. l. antiochēsium. de priui. credi. potest etia3 intelligi in bone fidei possessore: quia non tenetur, nisi ad id quod percepit, & ex quo factus est locupletior. ¶ In glo. dumtaxat. ¶ Sed quero, qua actione petetur pretium? glo. q actione neg. gestor. per. l. fi. s. de neg. gest. & l. mater. C. e. ti. Sed non placet: quia illa loquitur cum ex voluntate res vendit: sed cū ex necessitate, non cōpetit illa actio. vt. s. de nego. gest. si communes. ideo dic dari actionem in factū ne locupletetur cum aliena iactura. ar. j. e. in rē. §. itē quecunq3. & no. s. eodem. idem pomponius. §. de arbore. & j. si certum pet. si & me & titium. Et quod hic dicitur officio iudicis. dic deseruiēti illi actioni. ita intelligo istum. §. Paulus.

Summarium.

1 Pretium in particularibus rei loco quibus casibus succedat, etiam si possessor pretium consecutus non fuerit.
2 Possessori mala fides aduersus quem nocere dicatur?
3 Personali, quam reali possessorem magis astringi.

§. Si seruus petitus. Iste. §. est valde subtilis cu3 l. & habet subtilem glo. secundum intellectum gl. h. d. bone fidei possessor a prin. factus, ex post facto male fidei. nō tenetur de interitu, nisi res eodem modo, non esset paritura penes actorem: & si habuit iustam causam litigandi nullo modo tenetur. hoc. d.

Sed ego

¶ Sed ego credo, ꝙ si factus est vere male fidei, teneatur indistincte de interitu, si non habuit iustam causam litigandi. cessat enim ratio tunc. l. illud. de pe. hered. que dicit ideo ipsum non teneri, quia non debet ius suum indefensum relinquere. postꝙ̄ enim vere factus est male fidei, non potest illud pretendere: ꝛ ita videtur ibi sentire Bar. preterea non dicitur hic ꝙ fuerit factus vere male fidei, sed ficte per lit. contest. in hoc enim facit vim litere, ꝙ post litem contestatam interijt. Preterea secundum istum intellectum non bene aptatur. l. vtiqꝫ. In versiculo. non enim. vbi regulariter videtur tradi, ꝙ post lit. conte. possessor non tenetur de interitu. ꝛ licet glo. dicat, ꝙ loquitur quando habuit iustā causam litigandi: hoc tamen ibi non dicitur. Ideo alius videtur intellectus huius. §. secundū quem. h. d. bone fidei possessor post lit. contest. factus ficte male fidei, tenetur de interitu, si dolo, vel culpa sua interijt res, vel si penes dominum non esset eodem modo interitura: al's autem non. sed interitu rei liberaretur etiā ab estimatione: necessaria tamen est sententia propter accessiones. Item non videtur culpam commisisse si fuerit vsus re in eo ministerio, ad quod fuerat destinata. h. d. cū. l. multū not. glos. ergo intelligit quando superuenit mala fides vere, ꝛ secundum hoc non est fienda vis in lit. contest. quod est contra mentē litere: dum dicit, petitus. sed ego intelligo quando superuenit mala fides ficta per lit. contest. ꝛ sic limitatur per istum. §. l. illud. de pet. heredi. quia bone fidei possessor post lit. conte. non tenetur de interitu, vt ibi: ꝛ hic in. l. vtiqꝫ. versiculo, non enim. que debet sic intelligi: licet gl. aliter intelligat, vt dixi in casibus huius. §. ¶ Ex 1 †quo no. casus in quibus pretiū succedit loco rei in particularibus, licet res sit perempta ꝛ possessor non fuerit pretium consecutus. simile. s. §. prox. Sed ibi venit per actionem in factū, hic per officiū iudic. quia re perēpta durat rei vendicatio ad ipsam rem in casibus istis. sed quia non potest prestari, iudex condemnat ad estimationem: ꝛ ad aliud durat actio, ꝛ in alio fit condemnatio. Simile in personali actiōe, vbi re perempta facto debitoris durat actio ad ipsam rem: ꝛ tamen condemnatio fit in estimatione: vt. l. qui seruum. j. de verbo. obliga. distingue igitur tres casus. Nam aut possessor fuit semper male fidei, aut semper bone fidei: aut a principe. bone fidei, ꝛ superuenit mala fides. Primo casu indistincte tenetur de interitu, vt. l. illud. de peti. hered. ¶ Sed prima hoc limitat, ꝙ interest, nisi possessor haberet iustam causam litigandi: nam tunc distingueretur an esset eodem modo peritura penes actorem, vel non. sed hoc non dicitur hic, nec in. l. illud. sed dicit hoc glo. de capite suo. ꝛ ponit exemplum duobus modis, scilicet, quando possessor sciebat rem non esse suam: non tamen credebat esse agentis: ꝛ sic est male fidei, quo ad rem: ꝛ tamen habet iustam causam litigandi quo ad agentem: vnde non tenetur nisi res eodem modo nō esset peritura penes agentem. quod exemplum singulariter not. Nam 2 †ex hoc patet, ꝙ mala fides non nocet, nisi aduersus illum, aduersus quem est, facit. l. fulcinius. §. adeo. quibus ex cau. in pos. ea. ꝛ. l. j. in fi. cum. l. se. j. vti possi. in contrarium facit quod no. gl. C. de serui. ꝛ aqua. l. j. vbi dicitur ꝙ ille qui possidet vi talem rem vel precario aduersus vnum videtur habere malam fidem quo ad omnes, ꝛ contra nullum prescribit. sed alia ratio subest in prescriptione. ¶ Secundum exemplum glo. est in eo, qui retinet propter expensas. sed certe puto ꝙ tunc non teneretur de interitu. licet res non esset peritura penes dominū: cum. l. permittente possit retinere. Imputet sibi dominus, si expensas non soluit. nec debet possessor decipi legis auxilio: quia beneficium retentionis quod habet a iure propter expensas, non debet sibi esse damnosum. ar. j. commo. l. in commodato. §. sicut. ¶ Secundo casu, qū semper bone fidei: non tenetur indistincte, vt dicta. l. illud. Tertio casu, quicquid glo. dicat. distingue, aut superuenit mala fides vera: ꝛ tenetur indistincte: quia non habet causam retinendi, nec defendendi rem, in qua scit se non habere ius. ꝛ ista videtur sentire Bar. in. l. illud. ꝛ. j. e. in fundo. Aut mala fides ficta p lit. contes. ꝛ loquitur hic quia tenetur, si dolo, vel culpa sua: vt colligitur in verbo, siue dolo, ꝛ culpa a contrario sensu. potest enim cōmittere dolū respectu rei: licet sit bone fidei. vt dixi. s. e. non solum. ¶ Item ꝛ cum res non erat peritura penes dominum, et intelligo quando hoc constat: al's enim presumeretur, ꝙ esset eodem modo peritura: secus in actione personali, vt. l. cum res. in 3 fi. de. leg. j. ꝛ ita intelligitur gl. magna hic in fi. ¶ †Et est ratio diuersitatis: quia in personalibus possessor est obligatus, sed in realibus non. ꝛ sic non ita astrictus. ¶ Item in realibus post moram potest remanere bona fides. sed in personalibus non: cū conuenitur ex facto suo: quia dolo facit. si tamen non tradit illud, ad quod scit se teneri. secus ergo. si conueniretur ex facto alterius, vt no. in. l. quod te. si certum pet.

Summarium.

1. Res & si perempta sit, quæ principaliter petita fuit, sententiā propter tria necessaria & quæ sint illa? Et item re ipsa perēpta instantiam propter accessiones durare.
2. Principali extincto, num & extinguatur accessorium?
3. Litis contestatione in principali perpetuari ac corroborari iudicis officium ad accessoria competens.

Vtiqꝫ. Nota ex hac. l. plura. primo ꝙ 1 †licet res principaliter petita, sit perēpta, necessaria est sententia propter tria, scilicet fructus, partus, ꝛ stipulationem de euictione. non dicit propter expensas. ¶ Ex hoc dt bart. j. eo. in fundo ꝙ licet in pe. hereditatis. perempta re in qua sunt facte expēse, possint alie res retineri ꝓpter expensas, vt. s. de pet. heredi. l. plane. secus est in rei vendicatione: quia non possunt recuperari, nisi per retentionem eiusdem rei, secundum eum: al's enim sequeretur, ꝙ etiam propter expensas esset sententia necessaria, quod hic non dicitur. quod no. ¶ Item no. ꝙ perempta re petita adhuc durat instantia propter accessiones. ꝛ sic extincto principali, non extinguitur accessorium. 2 †Circa quod dic, ꝙ interdū extinguitur principale per solutionem: ꝛ tunc dic vt plene no. per Pe. ꝛ Cy. C. ad exhiben. l. exhibitionis. vbi not. loquitur. interdum extinguitur prescriptione: et tunc dic, vt no. per eosdē in. l. intelligere. de luitione pig. ꝛ. l. j. de iud. ꝛ de vsu. l. eos. interdum per sententiam condemnatoriam, vel transactionem: ꝛ tunc dic vt. l. terminato de fructibus ꝛ li. expen. in. l. iij. depositi. ¶ Interdum per sententiā absolutoriā: ꝛ tunc dic. vt. l. fundi. ꝛ. l. fundū. j. de excep. interdum, quia perimitur instantia: ꝛ tunc dic vt not. Inno. de iura cal. c. fi. vbi allegat hanc. l. ¶ Interdum, quia res principalis perimitur: ꝛ loqtur hic. In quo dic, ꝙ aut perimitur ante lit. conte. ꝛ tollitur accessoriū, quod veniebat officio iudic. secus si veniebat iure actionis, vt no. s. e. non solum. glo. fi. Aut post litem contestatam: et 3 tunc durat etiam officium iudicis. vt hic. ¶ Ex †quo no. per cōtestationem, que fit in principali perpetuari ꝛ corroborari iudicis officium, competens ad accessoria ꝛ ad hoc semper alle. ista. l. cum glo. sua. qualiter autem feretur sententia: glo. hic ponit. Tu dic vt no. per Inno. in rubrica. de re iudi. ¶ Item not. dum dicit de stipulatione de euictione, coniūcta glo. ꝙ reus potest Inuito actore petere sententiam, si sua interest. etiam si actor vellet renuntiare liti. sic debet limitari. l. postꝙ̄. C. de pact. facit. l. si cum te. C. de inge. ꝛ manu. ꝛ quod no. in. l. naturaliter. §. nihil cōmune. de acqui. posses. Paulus.

Summarium.

1. Pretium in locum rei num iudicis officio in particularibus succedat?
2. Possessore rem meam nomine proprio vendente qualiter aduersus eum mihi succurratur?

Si hominem. Legitur duobus modis. hoc principiū secundum vnam lec. h. d. Si bone fidei possessor rem vendat etiam ante litem contestatam, que postea pereat facto emptoris, tenetur restituere pretium: licet habuerit titulum onerosum. h. d. ¶ Videbatur contrarium. quia contra bone fidei possessorē nō datur recursus ad pretium re perempta, nisi vt non locupletetur cum aliena iactura. per. l. si. ꝛ me ꝛ titium. j. si certum pe. vnde si habuit causam onerosam, non potest dici locupletari: quia tantum erogauit, quantum accepit: vt. l. ciuitatibus in fin. de leg. j. vnde videbatur non teneri. Et ita determinatur in. l. mater. C. e. ¶ Sed certe illud est verum quando perit sine culpa emptoris al's secus, vt hic. Nam tunc datur domino actio leg. aquilie. cōtra emptorem, quam cedere poterit venditori. ꝛ sic non remanebit in damno. casus est hic singularis secundum istam lec. que limitat notata. in dicta. l. mater. ¶ Sed hoc puto verū, si emptor non haberet recursum de euictione: al's enim cessio esset inutilis venditori: quia cum teneretur de euictione, licet culpa sua perierit, vt patet. s. l. prox. coniuncta. l. item si verberatum. §. fi. posset repelli ab agendo: vt. l. vendicantem. j. de euictioni. Item hoc puto verum, quando emptor est soluendo, vel cessio similiter esset inutilis: vnde non teneretur ad pretium. ar. s. de peti. here. ꝙ

si possessor. Item est verum in bonefidei possessore vendente, & si consecutus est pretium: secus in donante, qui nihil consequitur. nam licet posset sibi cedi actio contra donatarium occidentem, tamen non conuenietur ad estimationem: quia non potest conueniri, nisi ad id quod percepit. nec ad aliud datur actio negotiorum gestorum: vt dicta. l. si me & titium. & dicta. l. mater. cum glo. & si nihil percepit, non posset in libello contra eum concludi. Ex his tribus modis limito istam lecturam vltra glos. & docto. Secundum aliam lec. h. d. ¶ Si possessor post litem contestatã rem vendat, re perempta tenetur ad restitutionẽ pretiũ: licet habuerit causam onerosam. h. d. & differt a prima: quia hic etiam si non possit cedi sibi actio contra perimentem tenetur ad pretium: quia dolo vel culpa fecit post litem contestatam vendendo. & dic ꝙ tunc ad pretium conuenietur actione negotiorum gestorum, que datur re perempta. in subsidium contra bone fidei possessorem: vt. l. fi. §. de neg. gest. & dicta. l. mater. ergo fortius contra male fidei. ar. ff. de noxa. non solum. & quod vi aut clam. l. iiii. ¶ Itẽ poterit conueniri vtili rei ven. ꝙ dolo vel culpa desinens possidere: vt. ff. e. si culpa. & tunc debet agi ad rem ipsam, & consequitur veram estimationem rei. Sed in actione negotiorum gesto. agitur ad pretium perceptum tantum, quod potest esse plus, vel minus ꝙ sit vera estimatio. dico etiam ꝙ postꝙ vendidit lite conte. super actione directa poterit officio iudicis condemnari ad estimationem vigore eiusdem actionis, que perpetuata est per contestat.

1 ar. ff. e. si post acceptum. & §. prox. Et † sic est casus in quo pretium succedit loco rei in particularibus per iudicis officium mercenarium. vt dixi. in. l. item si verberatum. §. i. si tamen iudicis officiũ nõ imploraret lite perempta, potest instituere predictas actiões: vt. §. e. non solum. in fi. cum. l. seq. ex quibus remanet istud principium cum glo. sua subtiliter declaratum. Alleg. etiam ꝙ factum emptoris reputatur factum venditoris secundum primam lect.

2 ¶ Et pro † declaratione huius materie queritur, cum possessor rei mee vendit ipsam nomine proprio, qualiter mihi succurratur. Distingue nam venit ante litem contestatã, aut post. primo casu, aut erat bone fidei aut male fidei: si bone fidei: aut habebat causam lucratiuam aut onerosam: si lucratiuã: aut vendit ex necessitate: & tunc mihi succurritur per actionem in factum ad illud tantum, quod percepit: vt. §. e. item si verberatum. §. i. & ibi dixi. quod est verum etiam re extante. nec tunc contra emptorem datur mihi actio; quia teneor ratam habere venditionem vtiliter factam. ad hoc. §. de pe. hered. sed & si lege in fi. Aut vendidit ex voluntate: & tunc re extante, nullam actionem habeo contra ipsum ad pretium, nisi ratificarem venditionem: sed possum rem meam directe petere a possessore: quia tũc pretium non succedit loco rei. Re vero perempta vel prescripta, datur mihi actio negotiorum gestorum ad pretium, & hec habentur. C. e. l. mater. & ibi plene per Cyn. & Bart. Si vero habebat causam onerosam: tunc etiam re perempta non habeo recursum contra ipsum ad pretium: quia nõ tenetur nisi quatenus est locupletior. vt no. in dicta. l. mr. ¶ Fallit quando potest sibi prouideri cessa sibi actione contra emptorem, vt hic secundum primam lec. quam limita. tribus modis, vt dixi. ¶ Item fallit quando plus percepisset ex venditione. ꝙ dedisset in emptione: vt puta habuit pro. x. & vendidit. pro. xx. nã in. x. habet causam lucratiuam. vnde teneretur ipsa restituere: ar. §. de pe. here. l. si & rem & pretium. ¶ Si vero esset male fidei possessor: tunc duplex remedium habeo cõtra ipsum. scz vtilẽ actionem in rẽ, per quã cõsequar estimationẽ etiã re extãte. vt. ff. e. si culpa. & l. q restituere. & l. nec vllã. §. itẽ si qs dolo. de pet. here. quo casu dz agi. & ꝯdẽnatio fieri in ipsa re: sed executio in estimatiõe scz bar. hic. ar. de vb. ob. q seruũ. §. fi. itẽ habeo actionẽ negotiorũ gestorũ ad ptiũ pceptũ: & hoc re tm̃ pempta. & iste est casus hic scz aliã lec. ita intelligitur gl. in fi. & põt esse vtilitas: qz õ ptiũ est maius ꝙ estimatio rei: nã si tũc põt peti a bone fidei possessore re perempta. vt dcã. l. mr. fortius a male fidei: vt. §. de pe. here. si a dño. §. dolo. vbi est casus. ¶ Itẽ re extãte possum ipsam vẽdicare. §. de pet. her. ꝙ si in diem. in fi. & hec vera cum vendit ex voluntate: si vero ex necessitate, dic vt dixi in. l. item si verberatum. §. i. ¶ Secundo casu principali cum vendit post litem contest. dic idẽ per omnia quod dixi in male fidei possessore: nisi qz hic competit ad huc vnum aliud remedium ad pretium: scilicet iudic. officium mercenarium deseruiens actioni directe proposite, vt dixi in secunda lectu. Paulus.

Summarium.

§. **Idem Iulianus.** Post litem conte. tenetur possessor ad omnes fructus & accessiones rei, tam perceptos. ꝙ qui percipi potuerunt: licet percepti non sint propter rei interitum: & hoc vsqz ad sententiam. Item hoc verum etiam si per vsucapionẽ possessor sit effectus dominus post litem conte. quo casu etiam actionẽ leg. aquilie quesitam occasione rei tenetur cedere. h. d. vsqz ad fi. ¶ Nota hic text. in fi. dum dicit plenum. coniuncta glo. que ex-

1 ponit. i. directum. nam alleg. † ꝙ paria sunt dicere pleno iure et directo iure. vnde si testator substitueret filio suo pupillo. p hec verba quandocunqz filius meus decesserit, volo ꝙ hereditas mea pleno iure perueniat ad titium: licet mater sit in medio, substitutio compendiosa continet directam pupillarem: secus si non esset illud verbum pleno iure: quia interpretaretur semper fideicommissaria: vt no. in. l. precibus. C. de impu. per glo. & per bar. in. l. centurio, de vulg. & pu. Paulus de Castro.

Summarium.

Si post acceptum. Ista est bona. l. si post litem contestatam possessor rem petitã vsuceperit, ex eadem instantia condemnatur: vt ipsam restituat, & de dolo caueat sibi: etiã possessori cauetur, si propter rem illam se necessario obligauerit. Item condemnatur ad omnes fructus & accessiões, ex re tamen sua non quesitas: sed ex re tantum petita. h. d. vsqz ad. l. a bone fidei. ¶ Nota hic plura bona. primo ꝙ vsucapio non interrumpitur per litem contestatam. & est ratio: quia est vere fauorabilis. Quedam vero prescriptio est merc odiosa vt prescriptio. xxx. annorum: & ista interrumpitur per solam actionem, licet non perpetuetur ad. xl. ann. nisi per contestationem: vt. C. de prescrip. xxx. anno. l. sicut. & l. cum notissimi. in prin. & ibi no. & l. fin. Prescriptio vero longi tẽporis, que est partim fauorabilis, partim odiosa per lit. cõte. interrumpitur, & perpetuatur ad. xl. annos: vt. C. eo. l. mote lit. & dicta. l. sicut. quedam est prescriptio sui natura currens vt annalis vel biẽnalis & ista interrumpitur per libellum principi oblatum: vt. C. quando libel. prin. da. l. i. nõ tamen perpetuatur: quia ex die interruptionis sufficiet alius annus, vel bienniũ ad nouã prescriptionẽ: vt no. §. de eo per quem fac. l. fi. in prin. Et dicit Inn. hodie istã. l. nõ procedere de iure canonico qz post lit. cõtestatã non currit vsucap. vt no. per eũ in. c.

2 propter sterilitatem. in vltima glo. extra de loca. ¶ Scdo † not. ꝙ licet actor perdiderit dominium post lit. conte. si tamen culpa rei ipsi rei sit acquisitum, fertur pro eo sententia, acsi nõ pdidisset: secus si culpa actoris, vel sine culpa rei. nã tũc reus absoluetur, vt pbatur. ff. de ꝯd. fur. l. siue manifestus. §. tã diu. cũ. l. seq. & ff. ad exhib. l. tigni. §. fi. in fi. & no. p Pe. & Cy. in. l. i. C. de alie. iudi. in. vñ. q. vbi vide. ¶ Itẽ p istũ tex. vr̃ reprobari, qd dt guil. de cug. C. e. l. mote lit. q dt, ꝙ cũ post litẽ cõtestatã cõpletur vsucapio, actor hz necesse petere restitutionẽ in integrũ. qd vr̃ falsum p hãc. l. nam imo reus cõdẽnatur ex eadẽ istãtia. Aduerte tñ diligẽter ad duo pmo ꝙ alr̃ est nũc ferẽda snia, ꝙ si nõ esset cõpleta. nã tũc iudex deberet declarare actorẽ esse dñm, & possessorẽ p officiũ suũ ꝯdẽnare ad restitutionẽ possessiõis: vt. ff. e. officiũ. Sed ea cõpleta nõ declarabit actorẽ dñm. sed ꝯdẽnabit eũ ad tradẽdũ rẽ, & trãsferẽ dũ dñium: & sic fiet ꝯdẽnatio sicut in psonali: lz duret actio realis. qd est no. & pbatur expsse. ff. si serui. vẽ. l. sicuti. §. fi qrãtur. vbi. plene. & ibi p bar. q ibi ponit hãc. l. in practica. & ita forte voluit intel

3 ligere guill. ¶ Itẽ † aduerte, qz lis diceretur ꝯtestata post oblatũ libellũ, qñcũqz sequatur rñsio: qz lit. ꝯtest. trahitur ad diẽ dati libelli. Unde

Quã si post datũ libellũ ante rñsionẽ rei fit vsucap.cõpleta,cõdẽ nabit̃,ac si post rñsionẽ cõpleta esset.arg.ĩ.de iti.actuq3.priua.l.j.§.preterea.ꝛ de excu.tut.l.si cũ ipse.ꝛ no.p Pe.ꝛ Cy.in dcã.l.j. de alie iudi.in.ix.q.qꝺ ꝑpetuo tene mẽti.facit.s.si qs cau.l.si eũ.§.fi.ꝛ.ĩ.qꝺ vi aut clã.l.j.§.sed si qs.de dã.infec.si finita.§.elegan 4 ter.ꝛ qꝺ no.ĩ.de act.ꝛ obl.ꝯstitutionib⁹.¶ Tertio no.ꝙ†excep. supueniẽs reo post lit.ꝯte.sibi nõ prodest:qñ dolo suo,vel culpa supuenit:al's ꝓdesset.vt no.s.de iud.si qs post ea ꝙ.ꝛ si qs cau. 5 l.si aũt.de quo p Bart.in.l.q.ĩ.de excep.¶ Quarto no.ꝙ†non dño dat̃ vẽdicatio,al's si nõ haberet actionẽ nõ ferret̃ ꝑ eo snia. ar.s.de neg.gest.si pupilli.§.videam⁹.ꝛ dicit gl.ꝙ ista erit vtilis rei vẽdicatio.nam directa nõ,postꝙ ꝑdidit dñiũ directũ.dicit tñ ꝙ erit eadẽ in substãtia:lʒ diuersa qualitas.¶ Ex qua not.ꝙ nõ dño dat̃ vtilis dixi.s.e.in rubꝛi.facit insti.de re.di.§.si qs in aliena.ꝛ qꝺ dixi.s.e.idẽ põponius.§.de arboꝛe.Item no.ex ea 6 dẽ gl.ꝙ†lʒ lis sit ꝯtestata sup directa.tñ fit ꝯdẽnatio in vtili.qꝺ est verũ,qñ ambe cõpetũt ad idẽ,vt ad rẽ.Quid aũt si ad diuersa:vt qꝛ directa ad rẽ,vtilis ad estimationẽ:dic vt no.p Dyn.ĩ. de aqua plu.arcẽ.l.ꝙꝙ.§.iul.ꝛ p Cy.in dcã.l.j.¶ Itẽ no.ex tex. 7 ibi pignoꝛauit.Etiã scdm verũ intellectũ,ꝙ†vitiũ litigiosi non impedit alienationẽ rei,qñ possessoꝛ est dñs,facit qꝺ no.p Inn. de cõsti.cũ in ferrariẽsis.in fine.¶ Ultimo not.in.l.preterea.ibi 8 nõ ex re sua.Etiã a cõtrario sensu,ꝙ†possessoꝛ nõ tenet̃ ad fructus ꝑceptos post litẽ cõtestatã,licet per industriã,vel occasione rei petite,p qꝺ ptʒ limitatio ad multa iura.Unde dico ꝙ si post litẽ cõtestatã super bobus vel asinis possessoꝛ arauit cũ ipsis terram suã,ꝛ fructus ꝑcepit:nõ tenet̃ ipsos restituere,qꝛ sunt q̃siti ex re pꝛopꝛia possessoris,nõ ex illis bobus lʒ ipsis mediãtibus.ꝛ vide oĩno quod no.per Pet.ꝛ Cy.ꝛ Guill.C.e.l.j. Paulus

Summarium.

1. Possessor licet post litem conte.malæ efficiatur fidei,non tamẽ vere sed ficte,an condemnetur si non sua culpa rei restituende facultatem non habeat?
2. Possidens ciuiliter an in rei vend.condemnetur.

Si a bone. Bone fidei possessoꝛ desinẽs possidere post litẽ ꝯte.sine dolo ꝛ culpa sui,nõ cõdẽnat̃ ad ipsam rẽ,nec etiã ad cauẽdũ de ipsa ꝑsequẽda,sed condemnat̃ in trib⁹ alijs,scʒ vt cedat actiones,si iã vsuceperat tẽpoꝛe sentẽtie.¶ Itẽ ad fruct⁹ ex ea ꝑceptos.Itẽ vt caueat se restituturũ si ad ipsuʒ res ꝑuenerit. Si vero desijt culpa possidere.cõdemnatur etiã ad rem,cessis sibi actionib⁹ per dñm cõtra possessoꝛẽ.Si ꝟo desijt possidere do 1 lo cõdẽnatur,ac si possideret:nec cedũtur sibi actiones.h.d.vsqʒ ad.l.in rẽ.¶ Nota†ergo ꝙ licet post litẽ cõtestatã possessoꝛ efficiatur male fidei,tñ qꝛ non vere,sed ficte nõ cõdemnatur,si sine culpa sua nõ habet facultatẽ rei restituẽde:secus si esset vere male fidei:qꝛ tenetur de interitu.ergo de fuga qualitercunqʒ cõtingẽte:vt.s.de pet.here.l.illud.ꝛ de vi ar.l.j.§.rectissime.¶ Sed q̃ro vtrũ debeat distingui an seruus fugisset penes actoꝛẽ vel nõ: vt distinguit̃.s.e.l.itẽ si ꝟberatũ.in fi.credo ꝙ nõ:qꝛ ibi nõ erat spes recuper.ãdi rẽ:nõ ibi deuenit̃ ad estimationẽ.hic sec⁹.¶ Itẽ 2 †no.ꝙ possidẽs ciuil'r nõ cõdemnat̃ in rei vẽdicatione.qꝺ est verũ,qñ nõ hʒ facultatẽ rei restituẽde:vt qꝛ res erat mobilis:sec⁹ si erat immobilis.qꝛ tũc põt restituere ciuilẽ,quã hʒ introducẽdo actoꝛẽ in possessionẽ rei.nã tũc ipse desinit,ꝛ actoꝛ incipit ciuiliter possidere.ita dʒ intelligi.in.l.põponi⁹.§.si is qui pꝛecario.de acq. pos.ꝛ.s.in rubꝛi.ꝛ per Guil.C.vbi in rẽ actio.l.ij. Paulus.

Summarium.

1. Dominium de iure ciuili qualiter quæratur?
2. Res sacræ num vendicari possint?
3. Rei vendicationis verbum simpliciter prolatum,quid notet?
4. Verbum in iudicio ab actore prolatũ,secundũ eius actoris propositum ac mentem intelligendum.

In rem actio Rei vẽdicatio cõpetit rõne dñij q̃siti de iure gẽtiũ,vel ciuili illa ꝟo q̃ nõ sunt in alicui⁹ dñio per hanc actionẽ nõ petuntur.h.d.vsqʒ ad.§.si quis rei. 1 ¶ Qualr̃†aũt acqrat̃ dñiũ de iure ciuili:dt gl.ꝑ vsucapionẽ. Intellige,ꝙ q̃rit̃ directũ p ꝑscriptionẽ,non vtilẽ,vt plene no.in aut.nisi tricẽnale.C.de bo.mat.ꝛ.l.j.in fi.de aqua plu.ar.¶ Itẽ querit̃ p arrogatiõnẽ,vt.s.de adop.nec eñ.ꝛ insti.de acq.pos.ĩ pn.Itẽ p hereditatis aditionẽ,vt.l.cũ heredes.ĩ pn.de acq.pos. ¶ Itẽ p oẽs ꝯct⁹ a iure ciuili introductos.de qbus dic.vt.l.ex 2 hoc iure.s.de iust.ꝛ iur.¶ Itẽ†qꝺ dicit res sacras nõ vẽdicari, est verũ p priuatã ꝑsonã,p ecclesiã ꝟo vel iconomũ vẽdicatur:vt C.de sa.san.ecc.sancim⁹.qꝺ est verũ adiecta cã de iure canonico rõne iuris,qꝺ in eis hʒ ecclia:vt.s.e.l.j.§.p hãc.facit.c.examinata.de iud.ꝛ sic ꝯiũge duas solutiones gl.q̃ ponũt ipsaʒ veritatẽ. 3 ¶ Itẽ†no.gl.in pn.l.q̃ vult ꝙ verbũ vẽdicatio,simpliciter platũ,intelligat̃ de directa.p qꝺ vr̃ dicẽdũ,ꝙ si qs intẽtat rei vẽdicationẽ simpl'r,videat̃ intẽtasse directã,nõ vtilẽ.ꝛ ideo si nõ ꝑbaret dñium directũ,sed vtile,puta p ꝑscriptionẽ,vel rẽ emphy 4 teoticã,nõ debet p ipso ferri snia.ꝯtũ est vex:qꝛ†in iudicio verbũ ꝑlatũ ab actoꝛe intelligit̃ scdm eius intẽtionẽ,vel scdʒ qꝺ põt ei esse vtili⁹:vt.s.de iud.l.si qs intẽtiõe.ꝛ ibi no.¶ Itẽ qꝛ omne ius suũ videtur in iudiciũ deduxisse:vt.e.ti.l.solemus.ꝛ ita tenet Dy.insti.de acti.§.alie.ꝛ.l.an ꝛ eadem.§.actiones.de except.rei iudi.ꝛ Bar.C.de vsur.l.j. Paulus.

Summarium.

1. Accessione rei quando quis dominus esse desinat? Et qualiter succurratur mihi ad recuperandum rem meam?
2. Pictura tabulæ,aut contra quando cedere dicatur?

§. Si quis rei. Usqʒ ad finẽ.l. tractatur ista materia.Uide cũ res mea ac 1 cedit tue,vtrũ desinaʒ esse dñs,ꝛ possim eã vẽdicare.¶ Et†no. ad euidẽtiã,qꝛ loquit̃ de quadruplici accessione.Primo qñ res mea tanꝙ pars accedit tue,tanꝙ toti particulari,vel idiuiduali:sicut est statua,vel sciphus.ꝛ in hoc distinguit̃ an accedat per ferruminationẽ,q̃ fit p eadẽ materiã:an p applũbaturã,q̃ fit p diuersam:vt primo casu desinã esse dñs:nec possuʒ eã vẽdicare, etiã postꝙ fuerit separata:succurrit̃ tñ mihi ope exceptionis,si possideo:vt cõsequar estimationẽ:vel per actionẽ in factũ,si non possideo.ꝛ hoc qñ bona fides per te sit adiũcta:al's nõ desino esse dñs,scdm gl.¶ Scdo casu nõ desino esse dñs,nec tñ possum vẽdicare,dũ est cõiuncta:si bona fide cõiũxisti:sed agã actiõe ad exhibẽdũ,vt dissoluas.ꝛ ea dissoluta vẽdicabo.sed si mala fide, possum etiã añ dissolutionẽ vẽdicare vtili rei vendicatiõe,scdm gl.ꝛ hoc vsqʒ.§.at in his coꝛpoꝛib⁹.¶ Scdo loquit̃ qñ res mea accedit tue tãꝙ toti vniuersali vt ouis mea gregi tuo.q̃ cum nõ mutet spẽm,nõ desinit esse mea:ꝛ semp vẽdicare possum.ꝛ hoc vsqʒ ad.§.tignũ.¶ Tertio cũ accedit tue tãꝙ toti integrali,vt tignũ meũ domui tue:quo casu nõ desino esse dñs,verumtñ siue bona fide,siue mala adiunxisti,nõ possuʒ vẽdicare:nec ad exhibẽdũ agere,vt separet̃.ꝛ hoc ꝑpter publicã vtilitatẽ.s.ne vrbis diffoꝛmet̃ ruinis:sed dant̃ mihi alia remedia.ꝛ hoc vsqʒ ad.§.fi. ¶ Quarto qñ accedit tue,q̃ nõ põt dici totũ,lʒ est talis fine qua res mea stare nõ põt:puta cũ de cemẽtis meis edificatur dom⁹ ĩ solo tuo,siue quo solo nõ põt dom⁹ ꝯsistere,nõ tñ ẽ totũ,lʒ pars dom⁹:ꝛ ĩ hoc dʒ est idẽ qꝺ.s.prime.Põt ẽt poni exẽplũ de lr̃a mea facta in charta tua,siue qua lr̃a mea stare nõ põt.vel de pictura mea fcã in tabula tua.iste.§.in vers.lʒ ꝛ id.¶ Itẽ no.ꝙ de plurib⁹.Querit̃ primo an desinã esse dñs rei mee.vel nõ.¶ Secũdo casu quo desino,qual'r mihi succurret̃.¶ Tertio eo casu quo nõ desino,an agã rei vẽdicatiõe durãte ꝯiũctione,vel non. ¶ Quarto si nõ agã,qualiter mihi succurret̃:Quinto an separatiõe fcã,possim vẽdicare:¶ Itẽ no.ꝙ ĩ hoc.§.j.est vna gl.magistra,q̃ plene loquit̃:lʒ tñ habeat duas alias ꝯrias,quarũ vna est in versiculo in oĩb⁹ sup verbo,trahit.q̃ incipit rõne maioris partis.alia est in versiculo.Item quecũqʒ.que incipit,vt ferrum ferro.Sed ista meli⁹ ꝛ verius loquitur.Itẽ diuide istam primaʒ partẽ in duas.pmo dicit an desinã esse dñs rei mee.Scdo,si desino,qualiter mihi succurrit̃.scda ibi,in omnib⁹.ꝛ vsqʒ ad illũ.§. h.d.pars cedit toti,ꝛ liquidũ aridoꝛi ei vniat̃ secundum Bart. ¶ Istud dictũ limitat̃ duob⁹ modis.Primo qꝛ verũ est,si accedit p ferruminationẽ:sec⁹ si p applũbationẽ:vt pꝛobat̃.ĩ.in versiculo.item quecunqʒ.ꝛ hoc tenet hic glo.sup verbo toti⁹.¶ Secundo procedit,qñ bona fide per dñm totius,sit adiũctũ:secus si mala fide:quia tunc nõ desineret esse dñs.ꝛ posset statim vendicare vtili vendicatione,scdm gl.insti.de re.diui.§.si qs in aliena.secũdũ gl.in.§.itẽ quecunqʒ.que incipit vt ferrũ ferro.tenet.ꝙ idẽ sit si mala fides,vt desinat esse dominus.sed hec verioꝛ.Ex qua not.ꝙ directo domino datur interdum vtilis vendicatio. ĩ.de noxa.electio.§.si is.et dixi.s.in rubꝛica et hoc contingit propter coniunctionem rei mee cum re alterius:que licet

non extinguat dominium meum, si mala fide facta est, extinguit tamen directam actionem: sed propter malam fidem datur vtilis. quod est mirabile, nec bene lege probatur. vnde forte non esset malum dicere, q extinguatur dominium, licet deĩ vtilis: quia inconuenientius est directo domino dari vtilem, q nõ domino: quia hoc frequenter accidit: vt. s. e. si post acceptum. in glo. z dixi in rubrica. ¶ Ultimo no. glo. hic positam, que est no. z signa eam. ¶ Ultimo † glos. format vnum contrarium ad id quod dicitur de pictura q cedat tabule. de. l. qua ratione. versic. §. litere. sed non vt. de acqui. rer. do. breuitur dic, q interdum pictura fit ad ornatum tabule, z ipsius tabule gratia, vt in cameris dominorũ vbi pinguntur postes de vili materia ad ipsorum ornatum: z tunc pictura cedit tabule. ar. j. de auro. z ar. leg. l. z si non fuit. §. perueniamus. z hic in glo. super verbo. preualẽtiam. aut econtra tabula adijcitur gratia picture: z tunc aut est vilis pictura: z idem dici potest, vt hic in verbo, pretium, a contrario sensu. Aut est pretiosa: z tunc econtra, tabula cedit picture, vt in contrario. z que sit ratio differentie inter picturam z scripturam: dic vt ibi notatur.

§. **In omnibus.** Igitur. ¶ Hic incipit dicere qualiter puidetur illi, qui desijt esse dominus. z primo quando totã rem possidet, quo casu prouidetur ope exceptionis, scilicet quando non possidet: z tunc per viam actionis. secunda ibi, item quecunqz. hoc. d. Qui vendicat totum, repellitur exceptione, nisi restituat pretium partis, que semel fuit aliena, z propter accessionem facta est sua. hoc. d. z est hic vna gloss. mag. que parum valet. dicit enim per multa verba, q si res mea accedat tue non tanq̃ pars tota, puta media statua mea medie statue tue, licet tua sit pretiosior, vel maioris valoris, non accedit sibi mea, sed efficitur statua cõmunis. cuius cõ̃rariũ dicit scda glo. super verbo, preualentiam. que incipit partis. z alia. s. §. proxim. z ille veriores per. l. quicquid. §. fi. j. de acqui. re. do. vbi est casus. Paulus de Castro.

§. **Item quecunqz.** Ea que vni corpori vniuntur compositione durante, vendicari non possunt: nec ea soluta, si per ferruminationem fuerunt contra: secus si per applumbationem: primo tamen domino succurritur per actionem in factum: sed in vnione, que ex separatis corporibus cõsistit, quelibet sue partis dominus remanet. h. d. vsqz ad. §. tignum. secundum Bart. ¶ Et hic sunt etiam due glo. contrarie, vna est super verbo factum, que dicit, q quando fit adiunctio per ferruminationem mala fide, primus dominus partis non desinit esse dominus. Debet ergo intelligi hic quando bona fide. z idẽ dicit glo. mag. s. in. §. si quis rei, in fi. sed alia glo. que incipit, vt ferrum ferro, dicit contrariũ, quod dic vt dixi. in. §. si quis rei. ¶ Adiuncta scilicet per applumbationez z bona fide, nam si per ferruminationem, desineret esse dominus z nunq̃ vendicaret etiam separatione facta. vt. j. subijcit. ¶ Item si mala fide, possem vendicare etiam separatione facta, secundum glo. cuius cõtrarium hic dicitur. ¶ In versiculo. ideoqz. no. q quandocunqz non est mihi prouisum per speciem actionis contra aliquem, z non est equũ ex facto alieno me damnificari, vel in damno remanere, q datur mihi actio in factum, vt hic. z. l. si z me z titium. j. si certum pet. z dixi in. §. de arbore. Paulus.

Summarium.

1 Faber, qui nomine alterius bona fide in alieno solo inædificat, num de tigno iniuncto actione teneatur? Et quid de eo qui alterius nomine syluam succidit?

2 Opus vbicunqz est licitum facere, eodem quoqz fabros artisqz magistros licitum est adducere.

§. **Tignum.** Tignum alienum alijs edibus iniunctum. Non potest vendicari, vt separetur, nec peti per actionem ad exhibendum: sed agendum est actione de tigno iniuncto. h. d. Bar. ¶ Et no. hic vnam gl. magistram in ista materia de tigno iniuncto, z specialiter eam no. in vno. dum dicit. q † faber non tenetur actione de tigno iniuncto: quia fecit ex mandato alterius bona fide, vnde per hanc glo. si quis faceret edificari in re aliena. vel siluam alienam faceret cedi, non posset domin⁹ agere ɔtra fabros vel magistros cedẽtes bona fide: q2 ille act⁹ nõ ẽ de gñe ꝓhibitoꝝ, al's sec⁹, puta si qs mãdaret alicui. q aliquẽ ꝟberaret cũ ꝟberatio sit de gñe ꝓhibitorũ, vterqz teneĩ iuxta ea, q̃ habenĩ in. l. nõ solũ. §. si mãdato. j. de iniur. Unde p hãc gl. refert Bal. se defendisse quosdã magistros lignaminum, qui syluam alienam ciciderant alterius mandato, z etiam Bar. ipsam Bald. no. ¶ Et adde tu, q † vbicunqz licitum est alicui aliquod opus facere, ibi licitum est magistros z fabros necessarios adducere. z sicut ipse non potest prohiberi ita nec fabri: vt. j. communia ru. predi. l. refectionis. §. fi. z de relig. z sump. fu. l. ossa. §. fi. ¶ Itẽ quotiẽs act⁹ est impunibilis respectu principalis est etiam impunibilis respectu fabrorum z aliorum, qui mandato suo faciunt. vt est glo. singularis. j. de vi z vi ar. l. cum fundum, licet glo. C. de adulte. l. gracchus, aliter dicat, sed prima verior scdz Ja. bu. ¶ Ugi. s. vt separareĩ.

Summarium.

1 Præscriptionem aduersus iuris impedimento impeditum nõ currere. Et quid si facti impedimento?

2 Possessor bonæ fidei, num deterioris conditionis quam malæ fidei esse possit?

3 Res mea tuæ variẽ accedere potest: ac tum num eam vendicare possim: & quibus casibus?

§. **Item si quis.** Domo vnita domin⁹ cemẽtorũ nõ põt ipsam vẽdicare: sed ea dissoluta sic, etiã tẽpore prescriptionis cõpleto. h. d. Bar. z q2 non desinit esse dominus cemẽtorũ, al's non posset vendicare etiam post dissolutionẽ, vt. s. e. l. §. itẽ quecunqz. ¶ Item † no. q non valẽti agere propter impedimẽtũ iuris, non currit prescriptio. cõcor. l. j. in fi. C. de annali excep. secus si propter impedimẽtum facti, quia tunc currit, sed datur restitutio, vt. j. de serui. rusti. pre. l. z attilicin⁹. z plene no. per Cy. de bo. mat. l. j. z de preci. impe. quotiẽs. ¶ Item † no. gl. q est dare casum. in quo bone fidei possessor erit deterioris cõditionis, quã male fidei cõtra. l. si a nõ dño. §. si dolo de pet. here. sed dic q illud non operatur bona vel mala fides sed negligentia, vel non negligentia aduersarij. ¶ Ultimo † tam ex text. q ex glossis collige tres casus, cum res mea accedit tue. nam interdũ perdo dominiũ, nec vnq̃ vendicare possum: vt cum accedit per ferruminationem bona fide. quo casu succurritur per actionem in factum. vt in. §. item quecunqz. Interdum vero desino esse dominus, z semper possum vẽdicare: vt cum res mea accedit toti tuo vniuersali, vt in. §. at in his. z tunc habeo directam. vel cũ per ferruminationem vel applũbationem factam mala fide: z tunc habeo vtilem: quia maior est cõiunctio, vt no. glo. mag. in. §. si quis rei in fin. interdum non desino esse dominus, non tamen possum vendicare: vt cum accedit per applumbationem factam bona fide quo casu remaneo dñs non tamen vendico, nisi facta separatione, vt in. §. itẽ quecunqz. Uel cum tignum meum iniungitur domui tue: vel cum cementis meis facio domum in solo tuo. quo casu nõ distinguitur, an bona vel mala fide feceris. nam vtroqz casu remaneo dominus. ¶ Item neutro casu possum vendicare coniunctione durante, nec ad exhibendum agere, vt fiat separatio: sed alijs remedijs mihi succurritur: vt hic z. s. §. pxi. Differt ergo iste casus ab applumbatione. In duobus. primo quia ibi distinguitur bona fide, vel mala: hic nõ. ¶ Itẽ q2 ibi agiĩ ad exhibẽdũ vt fiat separatio: hic nõ. z p ista remanet tibi ista materia declarata. Paulus.

Summarium.

1 Probare in iudicio petitorio, quam possessorio grauius est. Et possidenti num probandi onus incumbat?

Is qui destinauit. Cõsultius est agere possessorioq̃, petitorio. h. d. ista. l. declaĩ. in. l. fi. z insti. de interd. z. l. naturaliĩ. §. nihil cõe. de acq. po. ¶ Itẽ † not. hic, q graui⁹ est ꝓbare i iudicio petitorio, q̃ possessorio. facit qd no, i. l. cũ res. C. de ꝓba. ¶ Itẽ no. q possidẽti nõ incũbit on⁹ ꝓbãdi. facit. j. de ꝓba. l. circa eũ. z de lib. cau. liberis. §. fi. qd ẽ verũ i reb⁹ corpalib⁹ sed in incorpalib⁹, dic vt. j. si serui. vẽ. l. sicuti. §. fi. q̃raĩ. in gl. z. C. de serui. z aqua. l. ij. in. iiij. q. p Cy. z p Dy. in. l. si pri⁹. de op. no. nũ. z p Inn. de ver. sig. c. abbate sane. Paulus.

Summarium.

1 Lex, is qui se obtulit, an locum habeat in vẽditore, qui ad emptoris defensionem venerit?

Pœnitere

2 Pœnitere ante litis contest. & à confessione circa preparatoria facta recedere num liceat?
3 Possessor liti offerre se nõ videtur, nisi possidere se dicat expressim.

IS qui se obtulit. Qui se offert liti sine causa, cũ non possideat ꝯdemnatur in duobus casibus, scilicet si perseuerauit vsq; post litẽ cõtestatam. Item ⁊ ante litẽ contestatam, si actor erat ab alio petiturus: al's enim licitum est ante litem contestatam penitere. ⁊ hec vera si actor ignorabat: al's autem nullo modo condemnatur: quia non decipitur actor, sed seipsum decipit. h.d. vsq; ad l. sinautem .§. possidere. ¶ Et no. tex. ibi sine causa per quem patet, ꝙ hec. l. non procederet in venditore qui venit ad defensionem emptoris: quia non facit sine causa, vt. l. sed ⁊ si. l. §. item si rem. de peti. hered. ⁊ l. venditor. de
2 iud. secundum Bal. ¶ Item † no. ꝙ licitum est penitere ante litem contestatam ⁊ a confessione facta circa preparatoria recedere: si nulla captio est actoris. Est autem captio, quando ab alio fuisset petiturus. ad hoc. ĩ. de interrog. act. de etate. §. fi. ⁊ plene. per Bar. in. l. non fatetur. ĩ. de confe. vbi declarat hanc. l. ¶ Itẽ
3 no. glo. primam que † dicit, ꝙ si non fuit quesitum a reo, vtrum possideret: ⁊ postea lite contestata appareret ipsum non possidere, non debet condemnari: quia non videtur se offerre, nisi expresse dicat se possidere, quam glo. no. sed alia glo. ĩ. de excep. rei iudi. si a te. §. j. plus dicit, ꝙ licet reus absoluatur, tamen actor declaratur dominus. ⁊ sic pro vtroq; fertur sententia. ⁊ illa est notabilior.

Summarium.

1 Possessio ex parte rei causa est condẽnationis faciendæ, & ex actoris parte actionis dandæ.

§. Possidere. Ad hoc ꝙ reus possit in hac actione condemnari, requiritur ꝙ possideat tẽpore sententie, nec sufficit tẽpore litis cõte. possedisse, si tẽpore sententie sine dolo ⁊ culpa sua possidere desierit. h.d.
1 Ex quo patet, ꝙ possessio ex parte rei est causa cõdẽnationis fiẽde, non actionis dande. ⁊ ideo tempus condemnationis inspicitur. vt ar. š. de pet. here. l. si a domino. §. quo tempore. Dominiũ vero ex parte actoris est causa actionis dande: vt. š. si pars hereditа. pet. l. j. post prin. ⁊ ideo tempus litis contestationis inspicitur, an sit dominus, vel non. vt ar. ĩ. de solu. in pupillo. ⁊ qđ ibi not. vnde si tunc non esset dominus, licet postea dominiũ superueniret, ex causa de presenti, non daretur pro eo sentẽtia. vt. š. de iudi. l. non potest videri. ¶ Item si post litem conte. desinat esse dominus, dixi. š. e. l. si post acceptum. ⁊ vide quod no. per Cyn. in. l. j. C. de ali. iud. in. vj. ⁊ vij. q. ¶ In gloss. que oppo. de. l. j. §. si rem. ĩ. depos. coniunge duas solutiones, ⁊ sic non obstabit. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Principali extincto non semper extinguitur accessorium.
2 Interpellatio extraiudicialis in realibus, num quem in mora constituat?

§. Si homo Casus superueniens excusat a culpa preceden. h.d. Barto. istud summarium non placet primo, quia hic non dicitur ꝙ precesserit culpa, sed dolus. Secundo, quia si esset verum, sequeretur ꝙ nec actio leg. aquilie competeret pro culpa precedẽ. postꝙ casus excusat ab illa. cuius contrariũ hic dicitur, ⁊ ideo dicas sic, ⁊ notabilius. Extincto principali, extinguitur accessorium, quod veniebat officio iudic. mercenario: secus in eo, quod veniebat iure actionis. h.d. no. ⁊ sic est hic casus de eo, qđ no. š. e. nõ solũ in vl-
1 tima gl. ¶ Et no. † q: dꝫ itelligi in possessore bone fidei. nã si fuisset semp male fidei, non extingueret̃ ꝑncipale. vñ nec accessoriũ: vt. š. de pet. hered. l. illud. ¶ Itẽ dꝫ intelligi cũ extinguit̃ añ litẽ ꝯtestatã. nã si post, adhuc durat iudicis officiũ mercenariũ sup accessorijs corroboratũ ꝑ litẽ ꝯtestatã. vt. š. e. l. vtiq; scđm glo. vel forte ibi loquit̃ de accessorijs sepatis a ꝑncipali, vt fruct⁹ ⁊ pt⁹. nã isti extãt, lꝫ res desinat: hic ꝟo de accessorio coherẽte rei, vt ẽ deterioratio ipsi⁹ rei, q̃ cũ ipsa re extinguit̃. ⁊ hoc forte voluit dicere litera: q: post interitũ rei, nõ est reperire interesse deteriora tionis. Unde nõ durat officiũ iudicis mercenariũ, qđ nõ dat̃ nisi ad illud, qđ extat tpe, quo imploraт̃: q: inspicitur tẽpus ꝑsens. sec⁹ in fructib⁹ ⁊ partub⁹, q tũc reperiũtur. vt. l. cõtraria. sic põt subtiliter intelligi. §. iste. Et secundũ hoc verbuꝫ petitus, stat ꝓprie, scilicet per lit. ꝯtestatã, vt. l. amplius non peti. rem ra. habe. sed secundũ intellectũ primũ gl. stat improprie, si extra iudiciũ: se
2 cundũ quem intellectũ habes notare, ꝙ † in realibus interpellatio extraiudicialis nõ cõstituit quem in mora, quo ad periculuꝫ interitus. secus in personalibus: vt no. ĩ. de verb. obli. qui rome. §. qui coheredes. in parua. glossella. que dicit. i. extra iudicium. ⁊ ĩ. si certũ pet. l. quod te. Idẽ quo ad fructus, vel quo ad interrũpendũ prescriptionẽ in realib⁹: q: non sufficit extraiudicialis interpellatio, vt no. ĩ. e. ⁊ ex diuerso. in gl. mag. ⁊. ĩ. §. px. in fine gl. ⁊. ĩ. pro emp. l. penul. nã magis cõstringitur quis ꝑ obligationẽ ꝑsonalem, q̃ ꝑ realẽ: vt patet ex ijs que dixi. š. e. Itẽ si verberatũ. §. fi. ¶ Itẽ secũdũ ꝑdicta duꝫ tex. dicit dolo possessoris. debet intelligi quo ad ipsam rem: vt quia immoderate seruũ verberauit, vt ar. š. de ijs q sunt sui vel alie. iuris. l. j. nã quo ad ipm dñiũ non poterat dolum committere, ex quo erat bone fidei: vt dixi. ⁊ not. ĩ. eo. si homo.

Summarium.

1 Hæreditatis petitionem in rem actionem dici.
2 Possessor in hæreditatis petitione possidere dolo desinẽs, qua actione teneatur? Et quid in rei vend,

§. Sed ⁊ is. Qui dolo desijt possidere etiã ante litem conte. tenetur ac si possideret in actione reali: sicut in petitione hereditatis, que similiter est
1 actio in rem. h.d. ¶ Et † not. petitionem hereditatis dici actionem in rem. simile. š. de pet. hered. l. siue bone fidei. §. j. sed etiam dicitur in personam: vnde dicitur mista. vt. C. de petit. heredi. l.
2 hereditatis. ¶ Item † no. secundum Bar. ꝙ ille qui dolo desijt possidere in pet. here. tenetur directa: cum teneatur ex verbis senatusconsult. sed in rei vendicatione tenetur vtili: quia tenet̃ ex mente, nõ ex verbis. ¶ Itẽ no. gl. magistram, ⁊ signa, que ponit diuersitates inter rei vendicationem ⁊ petitionem hereditatis.

§. Si ꝑ filiũ. Si fili⁹ vel seru⁹ ꝑ quẽ ꝯuẽt⁹ hac actiõe possidet, tpe sñie absit, ꝯdẽnat̃, vt ꝯuẽt⁹. nõ tñ fit realis executio, sꝫ dat̃ sibi tẽpus ad faciẽdũ eũ redire, vł ad cauẽdũ de restituẽdo possessionẽ cũ recuꝑauerit. h.d. ¶ Cõtra hoc op. ꝙ debeat absolũi, nec sit cogẽd⁹ ad rẽ ꝑsequẽdã, vt. š. eo. si a bone fidei. so. ibi cõuẽt⁹ rẽ q̃ erat in fuga, possidebat tm̃ ciuil'r: hic aũt ꝑ seruũ vel filiũ absentes possidebat ciuiliter ⁊ naturaliter. ⁊ ideo magis astringitur. quod not. quia quilibet interrogatus dixisset contrarium. Paulus.

Summarium.

1 Protestatio animum protestantis declarat, & eadẽ quandoq; actionem, quandoq; exceptionem parit.
2 Expensæ, quæ in seruis locum habent quoad repetitionem aut restitutionem, eadem locum habent in omnibus alijs expensis, quæ ita rei cohærent, vt efficiantur vna & eadem substantia cum re ipsa.

§. In re petita. Expẽsas necessarias per doli exceptionẽ recuꝑat possessor. h. ꝑmo. expẽsas vero vtiles sil'r, recuperat, nisi petitor sit paratus pati, ꝙ abradãtur, si possunt abradi. h. scđo. Si ꝟo tolli vel abradi nõ possint: tũc cũ ꝑ abrasionẽ nõ possunt recuperari, nec etiaꝫ aliter recuperari possunt, nisi in duob⁹ casib⁹, scꝫ cũ petitor erat rem venditurus maiori pretio, propter illas expẽsas, vel cũ precessit denũtiatio facta per possessorẽ. h.d. vsq; ad. l. ceterũ. ¶ Et no. quia primum dictum intelligitur de quolibet possessore etiaꝫ male fidei, qui potest recuperare necessarias expensas. vt. C. eo. l. domũ. dixerunt tamẽ glo. ꝙ non per exceptionẽ doli, sed per officiũ iudic. vt. l. plane. ⁊. l. fi. de pet. here. ¶ Tu dic, ꝙ etiã per exceptionem. ⁊ ille. ll. similiter intelliguntur, vt ibi dixi. ¶ Itẽ not. ꝙ secundum dictum non potest intelligi in male fidei possessore, qui nullo modo recuperat vtiles, sed donare videtur: vt inst. de re. di. §. ex diuerso. ¶ Sed potest intelligi dupliciter scilicet in eo, qui semper fuit bone fidei: ⁊ tunc debet suppleri per. l. in fundo. ĩ. e. Nam etiam in tribus casibus illius. l. potest recuꝑare vtiles, lꝫ petitor sit parat⁹ pati, vt tollat̃. ¶ Itẽ põt intelligi i eo

qui a principio est bone fidei & ex post facto est male: & tunc non indiget suppletione quia non potest recuperare, si petit quod est paratus pati: al's sic. vt. j. eo. l. iul. secundum quam. l. debet hoc intelligi. ¶ Sumptus, scilicet necessarios. ¶ Donata. que donatio non valet, competebat tamen viro retentio, secundum ista tempora. Uenalem. §. per dominum: quia dominus vendere volebat. ¶ Sed, inquit, tum facimus istud secundum dictum loqui in eo, qui semper fuit bone fidei, & suppleri per glo. oppo. per glo. nam secundum hoc idem erit in area, quod in seruo. Nam sicut expense facte in area recuperantur, si dominus erat venditurus, per dictam. l. in fundo. ita & in seruo. vt. j. eo. l. nisi. sed certe statim. in. §. fin. videtur notare differentiam inter aream & seruum. vnde non videtur posse stare in bo. fid. possessore. ¶ Timore istius dicit glo. quod primo etiam tunc quod aliud in seruo, quam in area. nam in area non solum recuperat, cum dominus est venditurus, sed cum est diues qui potest sine difficultate soluere: vt dicta. l. in fundo. Sed in seruo secus: quia non recuperat, licet dominus sit diues: sed ita demum, si erat venditurus. et ita intelligit. §. fina. hoc etiam videtur tenere Barto. in. l. in fundo. Sed non placet. Nam iste text. non loquitur in diuite, sed in paupere: qui si cogeretur expensas soluere, cum non posset, careret seruo: vt colligitur ex verbo carere. preterea maior est equitas pro possessore, vt possit recuperare expensas serui existente domino diuite. quam expensas aree: quia in expensis aree consulitur sibi per abrasionem: sed in expensis serui, non. Et sic dupliciter affligeretur: quia non recuperaret, nec abradet. Et ideo dico quod si dominus est diues multo fortius debet consuli possessori, vt recuperet expensas serui, quam expensas aree. de quibus non est dubium: vt. l. in fundo. est casus de hoc recte intelligendo. j. de pigno. act. l. si seruos. Si vero dominus est pauper, nec est venditurus, nec fuisset al's facturus: nec sibi est denuntiatum: tunc non cogeretur expensas soluere, nec consuleretur possessori per abrasionem, cum non possent abradi: & sic perdet. secus in expensis aree, in quibus consulitur per abrasionem. & iste est verus intellectus istius. §. fina.

1 ¶ Ultimo no. in. l. aut si ante, secundum intellectum glo. quod † protestatio sicut declarat animum protestantis vt. l. qui in aliena. §. celsus. de acquir. heredi. ita et actus sequens. Item protestatio parit interdum exceptionem, que al's non oriret. parit etiam interdum actionem vt cum quis receperit a reo rem petitam protestando, quod non intendit dimittere sumptus litis nam vigore protestationis potest per actionem in factum illos sumptus petere. que actio oritur ex protestatione, que si facta non fuisset, non possent peti nisi per officium iudicis. quod expirat re restituta, vt. C. depo. l. iiij. ita eleganter notatur per Pe. & Cyn. C. ad exhib. l. exhibitionis.

2 ¶ Item adde: quia † illa que dixi in expensis serui, habent locum etiam & in omnibus aliis expensis, que ita rei cohereant, quod efficiantur vna & eadem substantia cum re: vt in satis & plantatis, in quibus separatio locum non habet, vt. j. eo. si fundi possessor.

Ceterum. Male fidei possessor tenetur restituere omnes fructus & operas serui, licet perceptos vel perceptas ex artificio, quod didicit ipsius possessoris sumptibus. h. primo. percipiendas vero non. h. secundo. Item si sunt percepti. ante. xxv. annum serui. compensentur cum expensis in seruo factis. h. d. cum. l. sequen. secundum intellectum glo. ¶ Et aduerte quia. l. seq. est satis obscura. tamen potest duobus modis legi multum not. primo sic secundum glo. quod licet male fidei possessor serui restituere teneatur omnes fructus et operas eius, vt in hac. l. Item licet non possit recuperare regulariter sumptus factos in seruo, quia donasse videtur. vt insti. de rer. di. §. ex diuerso, tamen duobus concurrentibus scilicet quod illi fructus & opere sint quesite ex artificio, quod didicit possessoris sumptibus. ¶ Item quod sint percepti ante. xxv. annum, compensantur sumptus cum operis vel fructibus: & sic non perdet sumptus. nec restituet illas operas. secus si essent percepti post. xxv. annum: quia sumptus perderet. et fructus restitueret. et pot esse ro diuersa ab illa, quam ponit glo. quia talis fructus percepti ante. xxv. annum presumuntur pauci & parum valere: et ideo equum est, quod compensentur cum sumptibus. quorum occasione prouenerunt. ¶ Ex quo sequeretur quod si plus valerent. vel essent quam sumptus, illud plus restitueretur domino. ¶ Item si illi essent fructus. damnum esset possessoris. & sic est hic casus, quod male fidei possessor non condemnatur ad fructus percipiendos, nec perdit expensas quas fecit, et secundum hoc non proprie stat text. post. xx. Sed debet exponi, id est, vsque ad vicesimum, nam etiam si ante. xxv. annum ageretur ad seruum: fieret dicta compensatio vnde sine ministerio poneretur post. ¶ Secundo modo potest intelligi, vt stet proprie: & loquitur in bone fidei possessore, qui regulariter compensat fructus cum sumptibus vsque concurrentem quantitatem, vt. j. eo. l. sumptus. hoc est verum in fructibus aliarum rerum, quam hominis. Fructus autem hominis perceptos ante. xxv. annum, non tenetur compensare: quia presumuntur pauci, vt hic, sed debet eos lucrari, cum bone fidei possessori queratur ex opera serui, & ex re sua: vt. l. qui bona fide. de acqui. rer. dom. & C. e. l. j. nec compensat. vt dixi illis duobus concurrentibus, quod ante. xxv. annum sunt percepti, & quod ex artificio quod didicit sumptu possessoris. vnde & fructus lucratur & sumptus recuperat in casibus. l. nisi et. l. s. proxi. post. xxv. annum vero, licet sit casus, in quo possit sumptus recuperare: tamen debet compensare cum fructibus ex tunc perceptis. vt hic & j. eo. sumptus. ita subtiliter potest intelligi. l. ista & secundum ambas lec. non est alibi. Paulus.

Summarium.

1 Rei vendicatione qui agit, fortiori iuri innititur, quàm qui hæreditatis petitione.

2 Rem meam si tu possideas, cuius vsusfructus ad tertium pertineat, & contra aduersus te ad eandem agam: tu ad rem meam restituendam teneris vna cum fructibus, & si alius sit vsusfructus: quoniã aduersus me non potes de iure tertij allegare.

3 Vsusfructuarius necdum præstita de recte vtendo cautione, an fructus suos faciat,

4 Fructus in iure varij sunt.

5 Titulum quis habeat necne quoad fructus suos faciend. quid referat: Et qui suos fructus facit, an teneatur illos restituere. nu. seq. Et bona fides quo tempore requiritur. nu. 7.

Fructus non. Male fidei possessor tenetur de fructibus perceptis, & qui percipi honeste potuerunt si sui culpa vel dolo percepti non sunt, etiam si res petita perempta sit. Item licet a principio habuerit causam possidendi, & fructus percipiendi deficiente causa, ex tunc tenetur ad fructus: & econtra si a principio causam non habuerit, superueniente causa liberatur. h. d. cum. l. se. & prin. se. ¶ Et no. quod primum dictum, scilicet quod teneatur de percipiendis, habet locum secundum glo. quando mala fide possessor non habet titulum, al's a percipiendis excusatur: vt. C. e. l. si fundum. Ubi dicitur ipsum de perceptis teneri non de percipiendis. sed pe. & moderni doc. hoc non tenent: quia titulus non excusat eum a culpa, ex quo est male fidei. non enim debet negligere. nec obst. l. si fundum. quia licet dicat de perceptis, non negat de percipiendis. est tamen casus in quo de percipiendis non tenetur: vt. s. e. ceterum. ¶ Item secundum glo. debet intelligi hoc primum dictum quod tenetur de percipiendis ab ipso petitore vt. j. e. sinautem. §. fin. pro quo videtur casus. in. l. apud Iul. §. j. de le. j. ¶ Sed in contrarium facit quod intelligatur de percipiendis ab ipso possessore. s. de pe. hered. sed & si. l. §. quod autem ait. in secundo respons. & e. tit. C. de rei ven. l. domum. dic secundum doc. quod in petitione hereditatis tenetur de perciendis ab ipso possessore tantum: sed in rei vendicatione tenetur de percipiendis ab vtroque, & in electione actoris, est petere percipiendos a se, vel a

1 possessore: quia † fortiori iure innititur: qui agit rei vendicatione: cum dicat se dominum, quam qui peti. hered. qui se dominum non dicit, vt patet. in. l. & non tantum. supra. de pe. hered. ¶ Item

2 no. glo. fi. huius. l. fructus. que tenet quod † si tu possides rem meam, cuius vsuf. pertinet ad titium, & ego agam contra te: teneris mihi restituere rem cum fructibus: quia non potes allegare contra me de iure illius titij. nam quo ad te liberam rem habeo. l. loci corpus. §. competit. si serui. vend. similis gloss. est. j. si ager vecti. l. ij. quod est verum secundum Ia. but. & Bar. de fructibus iam perceptis per te. Nam illi sunt mei ex quo nomine vsufructuarij non sunt percepti: vt. l. si fur. j. de vsuf. Sed de percipiendis non teneris: quia non potuerunt honeste peti per te cum pertineant ad alium: vt in prin. l. et vide omnino quod no. in. l. indebiti. §. sed si nummi. j. de condict. indeb. vbi subtiliter declarat hanc gloss. & per Guill. de cug. C. e. l. solemnibus. ¶ Ultimo de materia magne gl. que est in. l. & ex diuerso. vt hic per Bar. et. C. eo. l. certum. per Pet. & Cyn. qui multum plene & perfecte loquuntur. dic tamen quod ista gloss. multipliciter diuiditur. & quodlibet dictum indiget suppletione secundum dicta eorum. & primo glo. format

3 contrarium. de. l. vxori. de vsuf. leg. de † hoc an vsufructuarius faciat fructus suos ante cautionem dic vt in dicta. l. vx. per Bart. & per Cy.

& per Cy. in l. vsusfructus. C. de vsuf. & ponit. Ioan. de fado. in
4 l. hac edictali. §. us illud adiungimus. de secun. nup. ¶ Itē † vlterius persequendo in glo. distingue secundum doc. q̄ fructuū alij sunt ciuiles, qui veniunt ex industria persone, & non ex re, vt sunt pensiones domorum & vsure. ¶ Alij dicuntur naturales, & isti sunt duplices naturales & industriales. vt in glo. pro quo. l. si nauis. ff. e. & l. vsura pecunie. de verb. sig. ¶ Item vt dicit gloss. alij sunt percepti &c. Item percepti a bone fidei possessore. &c. ista glo. communiter reprobatur: quia. l. si vsufructuarius messem. quam gl. alle. habet duos intellectus. & iste non est verus. & ideo dic secundum doc. q̄ bone fidei possessor facit fructus suos a solo separatos siue nomine suo fuerint separati, siue nomine alterius. vt. l. si seruus communis. §. locaui. ff. de furt. vsufructuari⁹ autem ita demum si nomine suo sint percepti & a solo separati. Nec distinguitur vtrū in horreo positi &c. vt. l. si fur decerpserit. ff. de vsuf. qualiter autem dicantur percipiendi vtrum a possessore, vel dño: dic vt. s. dixi. ¶ Itē ponit diuisionē, q̄ quidā habēt titulū, qd no. tū adde q̄ alij sunt in mala fide semp: quidā in bona fide semp: quidā vno tēpore in bona fide, alio in mala: vt. ff.
5 subijcietur de omnibus. Quid † autē refert vtrum, quis habeat titulū vel non. ff. subijcietur. & vide qd dixi in. l. sed & si. l. §. si ante litē. s. de pet. heredi. gl. vlterius dicit, q̄ nullus possessor etiā bone fi. facit fruct⁹ naturales suos. Sȝ Bal. opp. de. l. bone fidei. in prin. de acq. rer. do. nec so. glo. est vera. & ideo dic, q̄ aut possessor habet titulū & bonā fidē, & lucrat: vt in contra. aut non habet titulū, vel iniustū: & non lucratur. ita intelligunt doc. l. fruct⁹. de vsuf. industriales vero bone fidei facit suos. de quo dic vt gl.
6 ¶ Sed † querit, si illos quos facit suos teneat restituere: & si extant, non est dubiū: sed quando sunt cōsumpti, de hoc sunt opi. quia gl. hic dicit q̄ facit suos pro cultura & cura. similis gloss. est insti. de offi. iud. in prin. licet sit glo. cōtraria insti. de re. diuis. §. si quis a non dño. & Cy. in dicta. l. certum. Dicit q̄ aut loquimur in pet. hered. & in hoc casu, quia pretium succedit loco rei. vt. l. si rem. s. de pet. here. tenetur, quaten⁹ est fact⁹ locupletior. ¶ Sed in rei ven. non sabest illa ratio: & ideo ipsos lucrat. Bar. tñ hoc. non tenet, dicens q̄ quotiens quis ex re mea, vel mihi debita aliquid lucratur, quo ad illud tenetur ꝯdictione sine causa. vt. l. si & me & titiū. si certū pe. pro quo alleg. l. indebiti. de cōdi. indeb. ¶ Sed ego teneo glo. hic in rei vend. q̄ cōsumptos etiā in quibus est factus locupletior lucret. & h. d. l. iij. §. post lit. ff. fin. regun. cui non video respōsionē. pro quo. l. sumptus. ff. e. que nihil aliud vult. facit. §. si quis a nō domino. alle. ¶ Itē tū glo. querit, vtrū in quo tēpore requirit bona fides, querit nunquid post malā fidem superueniētē, quis faciat fructus suos: dic q̄ aut mutatur persona, propter malam fidem supueniētem in persona mutata, non facit fructus suos: vt. l. quesitum. in prin. de acq. re. dom. Aut non mutatur psona: & tūc aut est vera mala fides, & possessor nō facit suos: vt. l. bone fidei. in prin. d. l. j. de acq. rer. do. Aut ficta, & facit suos, vt. l. qui scit. §. fi. ff. de vsuris. ¶ Sed doc. querunt an quis male fidei possessor, propter titulum excusetur: dic vt. s. dixi. & ita limita. glo. istam. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Rei vendicatione agens quid petere, & iudex qualiter pronuntiare debeat: Et quid de libello in quo dominus non petit se dominum declarari, sed aduersarium condemnari: num iudex poterit eum eo nil obstante, dominum declarare: nu. 2. & 3.

4 Sententia super re pro actore lata, an ad fructus quoq; prorogatur: Et q d in absolutoria pro reo, an super re lata, in fructibus pariat exceptionem:

5 Fructus si actionis iure petantur, nempe rei ven. aut cōdi. sine causa, num tunc actio qua petuntur, cumulari possit, cum actione qua res petitur: Et ibidem regula de duabus acti. an cumulari queant.

§. Vbi autem.

Snia lata sup pncipali et erronea, facit ius ēt in fructib⁹
1 h. d. ¶ Et est no. §. Nota tria. Primo † i vbo declarauit. q̄ i rei vē. petit qs se declarari dñm. & iudex eodē modo dȝ pronuntiare. Idem in qualibet alia actione reali vt. l. sicuti. §. si queratur. si serui ven. vel mista, vt. l. licet minimam. de pet. hered. procedit
2 tamen † libellus secundum Bar. in quo quis narrat se dominū & petit reum condemnari ad restitutionem rei: licet non petat se dominum declarari. ar. s. e. l. j. §. fi. vbi dicit, q̄ petitur res. Nam hoc ipso videtur se dicere dominum. & si iudex condemnaret ad restitutionem rei, videretur ipsum dominum declarare. vt. C. de ord. iud. l. j. ¶ Item not. q̄ eodē errore quo determinatur principale, videtur determinatū accessorium in fauorem actoris, sic et in fauorem rei: nam si agit quis & succumbit indebite, incidit in penam ac si debite succubuisset: vt. l. qui rome. §. duo fratres. de verbo. obli. secundum vnum intellectum. quod dic vt ibi per
3 Bar. & l. Iul. ff. de condic. inde. ¶ Sed † circa primum no. quero, quid si peto rem meam, quam possidet titius, tamen non peto me dominum declarari: vtrum iudex in sententia possit me declarare dominum: videtur q̄ non: quia non est petitum: vt. l. vt fundus. ff. communi diuidū. Et quod not. per Innocen. in. c. ex cōque. de resti. spo. contrarium est verū: quia licet non petierim expresse, videor petiisse tacite. de quo est casus cum gloss. Innocen. in. c. cum ecclesia sutrina de causa pos. & proprieta. vbi illi clerici petebant electionem factam eis contemptis cassari ratione iuris & quasi possessionis, quam dicebat se habere in interessendo electioni, nec petebant se esse in quasi possessione. Sed adducebant illud per modum cause ad primam petitionem: & tamen papa non solum cassauit electionem sed etiam pronuntiauit eos in quasi possessione. quod non erat principaliter petitum. Ex quo dico, q̄ si dominus directus petijt rem emphyteoticam: quia incidit in commissum, non solum iudex potest declarare rem ad ipsum pertinere, sed etiam rem incidisse in commissum: licet non esset principaliter petitum, sed per modum cause adductum. et ita pridie in quadam questione de
4 facto pronuntiaui. ¶ Tertio † not. q̄ sententia lata super re pro actore facit ius in fructibus. quod intelligit gloss. etiam in alia instantia. Unde si ageretur noua rei vendicatione pro fructibus sufficeret ad fundandam intentionem actoris sententia lata super re. sic et econtra. absolutoria lata pro reo in re parit exceptionem rei iudic. in fructibus: vt. l. fundi. ff. de exceptio.
5 ¶ Ex quo † sequitur q̄ si fructus petantur iure actionis, puta rei vendicatione vel condictio. sine causa, non potest illa actio cumulari eodem libello cum rei vendicatione intentata pro re: quia hec est regula, q̄ quando due actiones sic se habent, q̄ sententia lata in vna, facit ius in alia, vel exceptionem parit: cumulari non possunt. vt dicta. l. fundi. et. l. fundum de exceptio. vt plene. not. in. l. edita. C. de eden. Secus si peterentur officio iudicis secundum Barto. hic. et est ratio vltra eum: quia quando petuntur iure actionis, videtur actor petere, q̄ procedatur super vtrunq;: et sic q̄ admittatur ad probandum fructus ad se pertinere, antequam probet super re, vel eodem tempore. quod esse non debet: quia causa rei precedit causam fructuum. non enim possunt fructus pertinere nisi res pertineat: ergo de illo primo est cognoscendum. Sed cum intentat officium iudicis, videtur petere q̄ primo finiatur causa rei, et postea per officium cogatur ad fructus, et sic nihil inordinate petit. cetera dic vt hic per Bartol. Paulus de Castro.

§. Petitor. Et qui soluit litis estimationem, cum posset restituere rem, de euictione non tenetur. Item res que non possunt sine interitu diuidi, possunt peti pro parte pro indiuiso. hoc dicit. Circa primum dictum queritur an saltim de euictione teneatur: gloss. dicit hic, q̄ sic de hoc dic vt. l. litis estimatio. ff. pro empto. Paulus.

Qui petito. In hac actione debet reus interrogari vtrum possideat ne iudicium sit frustratorium. Item post litem contestatam tenetur possessor de culpa. hoc dicit. vsq; ad fin. ¶ Nota quod positioni criminose est respondendum de quo per Barto. in. l. marcellus. rer. amo. Paulus de castro.

Iulianus. Possessor, qui a principio fuit bone fidei et ex post facto est male fidei, expensas vtiles in faciendo de nouo non recuperat: sed si fieri potest sine dispendio rei, permittit sibi tollere. hoc dicit. Si tamen dominus non permitteret tolli, debet expensas restituere: vt. s. e. siue autem. §. in re petita. Quid autem si possessor fuisset semper bone fidei: locum habet. l. ff. proxim. ¶ Si vero semper male fidei, videretur donare. vt insti. de rer. di. §. ex diuerso. quod dic vt in gloss.

Summarium.

1 Aduocatus qui in sua causa suo duntaxat patrocinio est vsus, num ab aduersario, expensas quasi alieno cōsilio vsus, petere queat:

2 Debitum frustra petit, qui quod debet, non obseruat.
3 Sententia sub conditione an ferri queat.

In fundo alieno. Ista ē no. l. possessor bonefidei expēsas vtiles ope exceptōnis recupat, si petitor erat easdē factur⁹, vel erat vēditur⁹, & ppter illas mai⁹ ptiū pceptur⁹. Sz extra istos casus si petitor erat paup. vt expensas nō possit soluere, nisi vēdat lares pprios & possessiōes parētū, nō cogitur expēsas reddere, sed possessori pmittit auferre cū triplici tñ modificatione, scz ne tñ ex hoc res efficiat deterior. ¶ Itē nisi dñs velit tm dare, quātū esset ɔsecutur⁹ ex eo, qđ tollit. Itē nisi ex hoc qđ tollit nullū cōmodū habitur⁹ est. nā his casib⁹ tollere nō permittit. h. d. sunt ergo duo casus hic expssi. in quib⁹ recupat ope exceptionis. s. cū dñs erat factur⁹. & iste limitat in tex. nā tūc recuperātur quaten⁹ res est effecta melior & quatenus expēdit possessor. Nam si expenderet. xv. & non efficeretur melior, nisi in x. sola. x. repetet non plus. & econtra, si expenderet. x. & efficeretur melior in. xv. sola. x. repetet: quia non plus expendit. ¶ Ex quo not. ꝙ vtilitatem quam sum per te consecutus, non potes a me repetere, si fine damno, vel expensa consecutus sum, esset enim illud mere inuidiosum. facit. l. ij. §. idem varus. de
1 aqua plu. arcen. quod facit ad. q. † de aduocato vel procuratore qui ducit causam suam, in propria persona: nec indiguit alio aduocato vel procuratore ꝙ si obtineat non possit recuperare expensas, quas fecisset in alio procuratore vel aduocato, si ipse procurator vel aduocatus non fuisset. nam cum nihil expenderit, nihil petere potest. ¶ Secundus casus est quando dominus erat venditurus. vel est maius pretium consecuturus. & idem per omnia quod in primo, vt hic in fin. l. ¶ Tertius casus colligitur a contrario sensu in verbo pauperem. Nam si erat diues, vel non erat ita pauper, ꝙ necesse esset sibi vendere lares paternos: tenetur expensas restituere secundum gloss. & Bar. An autem esset venditurus, vel al's facturus, vel diues, aut pauper iudex hoc considerabit varie ex personis et causis. Sed certe est et quartus casus, in quo possunt recuperari, scilicet cum fuit actori denuntiatum anteꝙ fierent. vt. s. eo. l. aut si ante. per quā suppletur hec. l. secundum Barto. ¶ Item quod hic dicitur de abrasione, habet locum in his que possunt abradi, al's secus: vt. s. eo. sinautem. §. fin. quo casu etiam si dominus sit diues, non recuperantur, sed perduntur secundum glo. ibi & Bar. hic, quod non placet, vt ibi dixi. ¶ Ultimo de materia huius. l. vide per gloss. insti. de rerum. diui. §. ex diuerso. & per docto. C. eo. domum. et not. quod gloss. mag. primo ponit practicam qualiter iudex procedet in faciendo refundi expensas in casibus, in quibus refundi debent. Secundo ponit duplicem diuisionem expensarum. Tertio ponit distinctionem, qualiter recuperantur. secunda ibi, & quia de impensis. tertia ibi de impensis ergo. In prima parte dicit glo. ꝙ iudex interloquendo admonebit actorem si vult habere sententiam. similis admonitio fit ex parte rei: vt no. j. de act. emp. l. j. in prin. & C. loca. l. quod actorum. Si vero non vult soluere dicit gloss. ꝙ condemnabit reum ad restitutionem rei restituentis sibi expensas. et bene dicit. facit in simili. l. si constante. §. quotiens sol. matri. ex qua gloss. not. duo. Primo ꝙ licet actor non ad impleat illud, ad quod tenetur, tamen fertur sententia pro eo. quod est verum, quando per illud ad quod tenetur, non erat actio sua suspensa vel elisa, sicut hic. licet enī teneatur ad expensas. tamen rei vendica. habet primam, quia illa exceptio non contingit de directo rei ven. secus si contingeret: & sic eam suspēderet: vt in emptore, qui petit rem vēditā, anteꝙ soluat pretium. non enim debet pro eo ferri sententia, nisi pretium soluat cum actio exempto sit suspensa anteꝙ soluatur pretium, vt. j. de actio. empti. l. Jul. §. offerri. et sic male ageret ante conditionis euentum, maxime cum sit in eius potestate ad implere, vt. j. de edil. edic. l. bouem. §. sub conditione. Nec obst. quod not. Innocen. de plus pe. c. j. quia loquitur in alio casu, cum agebatur ante diem, ad hoc facit quod di-
2 ci solet, † frustra petit debitum, qui quod debet. non obseruat. vt not. de mutu. pe. c. j. in glo. & de elect. significasti. ¶ Secundo
3 † not. sententiam ferri posse sub condi. intrinseca. de quo not. C. de sententijs & inter. l. cum iud. & l. cum eorum. nam hoc est verum ꝙ iudex potest actorem condemnare ad soluendum impensas vigore exceptionis proposite per reum, quod etiam videtur sentire Barto. quod est falsum. nam cum proponitur aliqua exceptio concernens aliam rem, quam petitam ad excludendum actorē, nō pt re⁹ ex illa ɔseq nisi exclusionē actoris: nō aūt pt vigore illi⁹ actor ɔdēnari: vt in. c. cū dilect⁹. circa fi. de ord. cog. vbi est casus contra hāc gl. & no. e. ti. c. fi. sec⁹ si concerneret rē petitā: vt puta, si ago rei vendi. contra te: tu excipis, ꝙ tu es dominus rei: nam si non probo, tu vero assumis in te onus probandi. & probas rem ad te pertinere, feretur pro te sententia declaratoria, sicut si principaliter egisses: vt no. j. de proba. l. circa, in gl. ordi. licet de hoc sit disceptatio magna inter Inn. & Host. i. c. ex ɔquest. de resti. spo. teneas ergo precedētē opin. Et predicta vera quando ex empto impensa opponitur ante sententiam. Sed certe et post sententiam in executione potest implorari iudicis officium. vt. l. fi. s. de pe. here. secundum Bar. vt hic & ibi. Paulus.

Redemptores. Quod quis de suo cemēto, locādo suas operas edificat in alieno, efficit illi⁹, in cui⁹ solo edificat. Itē si res quā mulier nulliter intercedēdo obligauit, vēdatur per creditorē, non perdit mulier dñium. h. d. cum. l. se.

Summarium.

1 Dominium sine traditione quandoꝙ transferri.
2 Dominium & si auocari speretur, dominus tamen antequam auocetur, vendicare potest.

Si quis. Qui emit sub pacto adiectionis in diē ante cōditionis euētū est dominus, & vendicare pōt: sed post euētū cōditionis ipso iure desinit esse domin⁹, & reuertit dominiū ad vēdi-
1 torē etiā sine noua retraditione. h. d. nota † casum in quo trāsfertur dñium sine traditione. Alios casus ponit glo. j. e. l. si ager. et
2 adde quod dixi. s. etiam in rubrica. ¶ Itē † no. ꝙ licet dñiū sperer auocari, tamen dominus potest vendicare anteꝙ auocet, vel pdat. facit. l. nō ideo minus. j. e. nā speratur debere perpetuo durare. quousqz cōtrariū appareat. facit. l. sufficit. j. de ɔdi. ind. & l. iurisperitos. in prin. de excus. tuto. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Verbis generalibus comprehensa, tacite comprehendi dici.

§. Si seruus. Res aliena mihi vendita de voluntate domini expressa, vel tacita, per illum qui habebat liberā administrationē, efficit mea.
1 h. d. ¶ Et no. glo. que dicit, ꝙ habēs liberā administrationē in genere, vēdit tacita volūtate dñi. Ex quo sequit, ꝙ illa que apphēdunt sub verbis generalib⁹, dicūtur tacite cōprehēdi. per qđ vr, ꝙ substitutiones speciales, vt vulgaris & pupillaris, q̄ cōprehēdunt in cōpēdiosa, que verbis ḡnalibus fiunt, dicātur cōprehendi tacite. qđ est veꝝ ꝗtū ad verba specifica, sed ꝗtū ad mētē, dicunt expresse: & iō pupillaris cōprehēsa in cōpēdiosa, excludit matrē, de quo dic vt. l. centurio. & l. lucius. de vulga. & pu.

Summarium.

1 Hæres ex lite contestata aduersus defunctum an condemnari possit, & quatenus.

Si in rem. Si possessor lit. conte. decesserit: quo ad rem principaliter petitā non transit instātia, in heredē: nec cōdemnari debet, nisi ad ipsum puenerit possessio: sed quo ad illa, q̄ defunct⁹, si post lit. ɔtes. desijsset possidere, veniebat absoluēd⁹: vt s. e. sinautē. §. posside. ita & heres ei⁹, si nō puenit ad eū possessio sinautē puenisset: tūc ex eadē instātia veniret ɔdēnād⁹ postꝙ lis erat ɔte. cōtra defunctū: vt. j. e. si in rē. Sed si nō fuisset ɔte. tunc esset necessariū nouū iudiciū: q2 nō cōuenitur, vt heres: sed vt qlibet possessor. Unde citationes & aliȷ act⁹ facti citra ɔtestationē, nihil valeret quo ad heredē. ad hoc. j. e. si possessor. & l. de eo. §. fi.
1 j. ad exhibē. ¶ Itē no. q2 † si lit. ɔte. cōtra defunctū, non cōdenatur heres, nisi peruenerit ad eū possessio. Sequitur ꝙ si sunt tres heredes & ad vnum ipsorum tota res peruenerit, ꝙ ipse solus est condemnandus, & aliȷ non. Ex quo sequitur aliud, ꝙ licet cōdemnetur tanꝙ heres propter contestationem factam contra defunctum, non tamen condemnatur pro hereditaria portione, sed insolidum, ex quo habet facultatem insolidum restituendi. Nec est hoc inconueniens in actionibus realibus, vel in rem scriptis. nam & al's et hoc videmus in mere personalibus: vt. j.

vt.j.commo.l.iij.§.heres.ꝛ de vi.ꝛ vi ar.l.si plures.videtur ergo hic casus pro opi.Jo.quã ponit in.l.ij.§.fi.de pto.stipu.lz ista.l. ibi non alleg.in glo.¶ Tertio nota in eo,quod dicit.si quid ex persona defuncti dolo.ꝛ etiam potest intelligi duobus modis. Primo cum defunctus dolo desijt possidere post litem contest. nam tũc condemnatur heres,licet non peruenerit ad eum possessio:ꝛ dic cõdẽnari ex eadẽ instãtia vigore vtilis actionis in rẽ, que competebat cõtra defunctum.Si vero ante litem contestatã desijsset dolo possidere:tunc illa vtilis actio non transiret ad heredem:sed daretur noua actio in factum:vt.s.e.l.cum autem.ꝛ ideo nouum iudiciũ oporteret inchoare.ꝛ ita debet intelligi glo. maior in fi.¶ Secundo potest intelligi.ꝙ aliquid dolo commissit circa accessoria rei.ꝛ quia dolo fructus percepit secundũ glo. quod non placet quia tunc etiam si sine dolo vel culpa percepisset condemnaretur heres ad ipsos,si ad eũ peruenisset.¶ Ideo pone clarius cum defunctus post litem contesta.rem deteriorauit,que deterioratio venit officio iudicis.vt.s.e.l.non solum.vñ licet ad heredem non peruenerit possessio,ꝛ sic nõ possit ferri sententia contra eum super principali,feretur super isto accessorio: quia per contestatam litem sicut erat perpetuatum iudicis officium mercenarium cõtra ipsum defunctum,lz res periret,ita et contra heredem,vt ex eadem instantia possit condemnari vt.s. e.l.vtiqz.Si vero lis non esset contestata,necesse esset mouere contra heredem actionem legis aquilie:quia iudicis officium non daretur contra eum,ex quo non peruenit possessio rei principalis.ita intelligas istam subtilem.l.cum glo.sua.Paulus de Cas.

De religiosis. Si res mea fcõ meo, vel voluntate iuncta sit loco religioso efficitur religiosa,ꝛ perdo dominiũ nec reuertitur amplius ad me:licet separetur:cõpetit tamen mihi actio in factum contra possidentem:secus si con iuncta sit sine mea voluntate:quia tũc nõ desino esse dominus: ꝛ qñcunqz separetur vendicare possum.h.d.¶ Nota ad illud qđ dicunt ius patronatus non esse spirituale,sed spirituali annexum:tamen idem censetur de eo,quod de spirituali.vt in.c. quanto.de iudi.hec tñ.l.videtur probare.ꝙ debeat dici spũale.

Fructus pen. Per hãc.l.probatur.ꝙ proposita rei vẽdicatione videatur proposita etiam ad fructus pendentes: licet expresse non sint petiti.adde.l.si.§.fi.que in fraudem credi. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Bonæ fidei possessor,an dolũ cõmittere possit:& respectu' cuius?
2 Dolus ante litem contestatam commissus quo remedio in iudiciũ veniat?Et an eo casu,possessor iudicis officio cauere compellatur.nume.3.
4 Iudicis officium etiam contra confessum ante litem cõtestatam implorari,vt de soluendo præceptum fiat.

Si homo. Ista est subtilis.l.ꝛ glos.nõ intellexit eã.legitur duobus modis in glo.ꝛ tertio modo extra glos.Et ista varietas processit propter verbũ cõuentionem ꝛ verbum dolo.que sunt in litera,in quibus ali qui faciebant magna m vim.Scõm primã lec. h.d.possessor qui a principio fuit bone fidei,ꝛ expost facto male fidei.tenetur de dolo commisso post citationem,ꝛ ante lit.cõtestatam.sed si semper fuit male fidei,tenetur de dolo ꝛ culpa.et idem post litem contestatam.h.d.secundum aliquos.Volũt ergo isti ꝙ ante citationem nõ teneatur etiam de dolo propter bonam fidem,quam semel habuit,licet superuenerit mala fides:lz post citationem ante contestationem teneatur de solo dolo.Et hoc colligebant ipsi ex verbo,conuentionem,quod constituitur quis in mora,quo ad quid:licet in plus constituatur per contestationem.Hec lect.non placet glo.inqũtum dicit ipsum non teneri de dolo commisso ante citationem.nã imo tenetur,vt.s.eodem.si post acceptũ.vbi cauet de dolo preterito,sed in omnibus alijs placet glo.¶ Secundum glo.h.d.si possessor fuit semel bone fidei,licet factus male fidei vere,non tenetur nisi de solo dolo ante contestationem litis.Sed post lit.contestatam,vel si semper fuit male fidei tenetur de dolo ꝛ culpa.h.d.fm glos.Quod autem necessario debeat sic intelligi in eo qui semel fuit bone fidei,ꝛ factus est male fidei.patet in litera dum loquitur,de bone fidei possessore,ꝛ postea dicit teneri de dolo:ergo necesse est, ꝙ superuenerit mala fides:alr̃s non posset dolum committere.ꝛ hoc operatur bona fides precedens vt de solo dolo teneatur.ar.§. iul.alr̃s incipit,si in aliena.sed hec lectu.non est vera.nam si post malam fidem fictam,que fit per litem contestatam teneretur de dolo ꝛ culpa,vt in fi.l.ergo fortius post malã fidem veram,que plus operatur ꝙ ficta,vt patet ex.l.qui scit.§.fi.de vsur.ꝛ de acq. re.do.l.bone fidei.§.per contrarium.per quas patet.ꝙ post malam fidem veram,vt not.s.eo.ꝛ ex diuerso.per doc.¶ Itẽ quia post malam fidez verã indistincte tenetur possessor de interitu,lz post fictam non,sed cum distinctione,vt dixi.s.e.Item si verbe ratum.§.fi.ꝛ.l.illud.de peti.heredita.debet ergo intelligi hec in eo,qui semper durauit bone fidei.nec debuit moueri glo.ex illo verbo,dolo.nam 1 †etiam bone fidei possessor potest dolum committere respectu rei,lz nõ respectu dñi fm Jac.butr.ꝛ dixi.s.e. non solum.Unde legitur tertio modo fm docto.¶ Bone fidei possessor non tenetur nisi de dolo añ lit.cõtest.cõmisso:post lit.vo contest.tenetur de dolo ꝛ culpa.ꝛ idem si fuit male fidei.de quibus cauere debet,cum rem ex conuentione,id est,per cõcordiã, restituit.h.d.fm verum intellectum.¶ Et not.glo.penult.que tenet,ꝙ 2 †dolus commissus ante litem cõtestatam veniat officio iudicis:tamen debeat nominatim implorari in libello.quod intellige,vt debeat actor oẽ interesse specificare:illa vero que post litem contest.eueniunt non sunt in libello specificanda,licet generaliter possit officium iudicis implorari ad illa,que post litẽ contestatam eueniunt:imo si non fuerit imploratum in libello,põt quandocunqz lite pendente implorari:secus in his que ante litẽ contestatã eueniunt.ita intelligitur.l.edil.§.item sciẽdũ.de edili. edic.¶ Quero 3 †pro intellectu tex.ꝛ glo.si dolus fuit commissus anteꝙ̃ sit deuentum ad iudicium,vtrum possessor cogatur cauere precise per officium iudicis mercenarium?Respõdeo aut nõ fuit expost deuentum ad iudicium,vt quia possessor requisitus a me extra iudicium,ꝙ rem meam restitueret,confitetur ipsam esse meam,et vult ipsam restituere:tamen non vult cauere:ꝛ tũc non potest iudicis officium implorari:cum illud deseruiat actioni,que nec est proposita,nec speratur proponi.ꝛ sic non cogetur precise:sed causatiue sic:quia nõ teneor rem recipere,nisi caueat. Et est effectus huius:quia amodo periret periculo suo.nã per illam oblationem,non constituit me in mora.et hoc est verum:cũ de damno adhuc non constat:quia tunc admittitur cautio,vt j.de statulib.l.statuliber rationẽ.Si autem constaret,non cogeret recipere rem,nisi solueret etiam interesse:vt.s.e.l.non solum. et hic in gl.pen.plene per Pet.ꝛ Cy.C.ad exhiben.l.exhibitionis.vbi omnino vide.ꝛ ita potest intelligi opinio illorum,qui dicebant ante conuentionem,non caueri,supple nisi postea conuẽtio sequatur.Si vero secuta sit conuentio:tunc aut interuenit ẽt contestatio:et non est dubium.ꝙ cogitur etiam precise per officium iudic.quod per lit.contestatam est corroboratum:vt.s.e.l. vtiqz.Aut interuenit sola conuentio,id est,citatio:ꝛ tũc aut interuenit aliquod aliud,qđ pro cõtest.ꝛ pro sententia habetur,vt cõfessio:quia possessor post citationes ꝛ ante contestationem cõfitetur rẽ pertinere ad actorem,et vult restituere:non tamen cauere ꝛ tunc per officiũ iudicis mercenarium potest cogi.Casus est hic secundum intellectum gloss.Aut talis confessio non interuenit:ꝛ tunc licet citatio sit secuta postꝙ̃ non est facta contestatio,non potest ad hoc iudicis officium mercenarium implorari.Casus est nota.in.c.significante.de appella.¶ Ex quibus patet singularis limitatio ad.l.vtiqz.s.e.nam quod ibi dicitur vt per litem contestatam corroboretur officium iudicis,locũ habet post confessionem.vnde si possessor coram iudice confitetur ad me pertinere,ꝛ ante litem contestatam res pereat sine dolo ꝛ culpa sua,possum implorare officium iudicis,vt faciat preceptum ꝙ restituat mihi fructus ꝛ partus.Ad hoc facit.l.si debitori.s.de iudic.per 4 †quam probatur ꝙ contra confessum etiam ante litem contestatam imploratur iudicis officium mercenarium,vt faciat preceptum de soluendo.quod officium dicitur tunc deseruire actioni nondum proposite,sed proponende.que proposita habetur propter confessionem.tene menti.quia sunt not.et in his consistit subtilitas huius.l.ad predicta.facit.l.si domus.§.qui confitetur.j.de lega.j. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Transactio quandoqz large sumitur,& tum quid importet?
2 Litis æstimationem qui soluit rem ab alio possessam quomodo,ac quo remedio recuperet?

Eius rei que. In soluentem litis estimationem transit dominium rei presentis,vel postea quesite.h.d.cum.l.seq.Bartol.

quas declara.vt plene per eum in.l.j.ĩ.proxi.ꝛ tene istas.l.menti
1 quia sunt notabiles. ¶ Et † nota etiam glo.secundam huius.l. prime, que dicit ꝙ verbum, transactio large sumitur interdũ pro omni actu, per quem receditur a lite: licet res non sit dubia, proprie vero quando res est dubia. ¶ Item no. paruam glosellam in.l.hec si res.super verbo ex voluntate.ꝛ vide quod not. Bart.
2 per eam.ĩ.de vsucap.l.cum solus. ¶ Ultimo † quero qñ possit rem recuperare ab alio iste.qui soluit litis estimationem, vtrum habeat aliquam actionem: respondeo, aut ipse desiit possidere culpa: tunc habet vtilem actionem sine cessione: vt not.ĩ.e.prox. Si culpa aut dolo.ꝛ tunc secus.nec etiam dominus tenetur cedere, vt.ĩ.e.is qui.cum.l.seq.licet debeat cauere, ꝙ nõ impediat eum, quo minus recuperet vt hic, quod intellige de recuperatione facti, postꝙ actionem non habet, quod est notãdũ. ¶ Item adde, ꝙ si domino istam cautionem non prestitisset cum adhuc remanserit dominus rei, posset rem petere a quolibet possessore non obstante ꝙ receperit estimationem per iuram. in litem. vt.s.de peti.here.l.nec vllam.§.item si quis dolo.ꝛ de solu.l.stichum.§.dolo.que leges faciunt multum contra istas, licet per nullum signentur contrarie. Sed solue vt dixi.

SUmptus in. Bone fidei possessor doli exceptione recuperat expensas, nisi computentur cũ fructibus.h.d.Bart. ¶ Et per istam.l.bene intellectam patet, ꝙ bone fidei possessor lucratur fructus industriales consumptos.nam si speciale est in casu isto, vt non lucretur: ergo in contrariũ est ius commune.vt.l.j.ad municip.

SOlum. Superficies cedit solo, sine quo esse nõ potest.ꝛ quod superest ex re mea, meum est.h.d.no.ꝙ pars accedit parti principaliori. vide.s.e.in rem.in fin. Paulus.

Summarium.

1 Hæres vel antequam rerum hæreditar. possession. apprehenderit, pro rebus ipsis agere potest. Et quid de prælato electo ac confirmato, necdum tamen possessionem aut administrationem adepto, an pro ecclesiæ suæ iuribus agere queat?
2 Dominium sine traditione quibus casibus transeat?

SI ager. Solus titulus inter viuos non sufficit ad transferendũ dominium, sed requiritur traditio: secus in titulo he-
1 reditario.h.d. Et † no.ꝙ heres anteꝙ apprehẽdat possessionem rerum hereditariarũ, potest agere pro ipsis rebus: quia per solam aditionẽ acquisiuit ius in eis.facit in ar.ꝙ prelatus postꝙ est electus ꝛ cõfirmatus, licet nõdum receperit possessionem vel administrationem ecclesie, possit agere pro iuribus ecclesie sue.quia per solam confirmationem acquisiuit ius, vt in.c.transmissam.de ele.ꝛ ita determinat Inno.de cau.pos.ꝛ proprie cum super.quod dic vt
2 ibi plene not.per eum. ¶ Item † nota glo.magnam, que enumerat casus, in quibus transfertur dominiũ sine traditione.ꝛ adde ꝙ possessio nunꝙ sine apprehensione acquiritur, etiã casibus istius gl.vt not.gl.ĩ.pro so.l.cum duobus.§.idẽ respõdit. Põt tamen introduci per cõsuetudinem, vt possessio acquiratur sine reali apprehensione, interueniente tamen aliquo actu corporali, vt per traditionem modice terre in fine: quia actus licet de se nõ operetur traditionem possessionis: quia non est ad hoc destinata, sicut traditio clauium: vt.l.clauibus.de contrahen.emp.tamen existente consuetudine hoc operatur: vt in.c.ij.de consue.et ibi vide per Inno. Paulus de Castro.

SI in rem. Si iudicium reale post litẽ contestatam trãsferatur in heredem venit dolus ꝛ culpa ipsius heredis. ¶ Item si possessor ante litem contestatã dolo desiit possidere, non potest heres eius conueniri vtili rei vendicatione, quia poterat ipse dolo sus: sed tenetur actione in factum, quatenus est locupletior.h.d. Adde quod dixi.s.e.si in rem. Pro expeditione glo.l.si in rem. oppo.de leg.ꝛ non tantum.§.ꝙ si pro emptore.s.de peti.here.qꝛ ea que sumunt fundamentum ab herede non dicitur hereditaria: contrarium tamen hic dicitur.glo.dicit, ꝙ illa fuit ratio dubitãdi, ꝛ ideo dic ꝙ in his, in quibus finis trahit ad se pncipiũ, ꝛ finis denominatur a principio si finiatur in persona heredis, non dicantur hereditaria: vt in contrario.sed vbi finis trahitur ad principium, sicut est in iudicijs, tempus sentẽtie trahitur ad tempus litis contest.vt.l.fructus non solum.s.e.actus denominatur a personã defuncti.ꝛ ita non obst. Paulus.

SI fundi poss. In his que continentur meo fundo, vna elementatione separatio non permittitur.h.d.Barto. Dic per omnia idem ꝙ in expensa facta in seruo, vt dixi s.e.sin autem.§.si. Ad hoc vt habeat dubium ista.l.pone casuz, ꝙ dominus non erat al's hoc facturus, nec venditurus, nec diues: vnde per actionẽ doli nõ poterat possessor recuperare istas expẽsas, quia erant vtiles. Sed videbat ꝙ deberet permitti sibi auferre, vt.s.e.in fundo.§.finge pauperem. Sed illud est verum in his, que non continentur vna elemẽtatione, vt in domo: que licet sit in fundo edificata, non tamen elementationem recipit a fundo: secus in plantatis ꝛ seminatis.que cum a terra elementẽtur, quasi vnum ꝛ idem cum terra efficiuntur.

INter officium. Sententia lata cõtra clientulum in reali, non facit preiudicium aduocato, ad quẽ in veritate res pertinebat.h.d. ¶ Quod est verum etiã, si aduocatus hoc sciebat secundum glo.ꝛ est ratio: quia cũ non haberet ius ab ipso clientulo, eius scientia vel patientia, sibi nõ nocet: quia non poterat eum prohibere: al's secus, vt.l.sepe.de re iudi.per quam declaratur hec.l.cum glos.

Summarium.

1 Peculium & si adeò deminutum, vt nisi res vna in eo permanserit, non tamen sub peculij nomine vendicari posse.
2 Aptitudinem, quàm actum quandoque magis spectari.

SI possessor. Si ad vnuz ex exheredibus possessoris isolidũ res puenit insolidũ cõdẽnat. Item vniuersitas iuris vẽdicari nõ
1 põt.h.d.cũ.l.se. ¶ Nota gl.in.l.vẽdicatio.que † dicit ꝙ licet in peculio non remanserit nisi vna res, tamen non potest vendicari sub nomine peculij: qꝛ licet non contineat iura in actu,
2 cõtinet tamen aptitudine, vel habitu. Nota ergo † aptitudinem magis inspiciendam, ꝙ actum.facit ad.q.de ecclesia parochiali in qua defecerunt omnes parochiani, si nullus est cui possint ministrari ecclesiastica sacramenta: vtrum desinat esse parochialis.quod est vtile: quia si desinit, nisi faciat se pronũtiari rector intra annum perdit eam: al's secus.ista glo.facit quod non desinat: qꝛ magis est inspicienda aptitudo, ꝙ actus, vel casus emergens.de hoc dic, vt in.c.licet canon.de elec.lib.vj.

ISa quo. Si duo vendicant eãdem rẽ ab eodem possessore, primo venienti traditur prestita cautione.h.d.Bart.ꝛ est not.l.quã declara.per ea que dixi.s.de peti.heredi.l.penulti.ꝛ per Inno.de testi.c.veniens.

AQuo seruus. Si super eadez re duplex est iudiciũ scilicet petitorium ꝛ noxale, si primus vincitur in petitorio, res traditur prestita cautione. Si primus in noxali, tradet simpliciter.h.d.Bar. Et est.l.no.secundum eũ.ꝛ est gloss.precedẽ.l. Nam illa loquitur quando vterqꝫ intentat iudicium reale.hic autem vnus reale, alter personale respectu eiusdem rei.interdũ vero vterqꝫ personale: ꝛ loquitur.l.si quis a multis.ĩ.de noxa. ¶ Item ista.l.concordat in duobus cum precedẽ.primo, quia hic ꝛ ibi res primo vincenti traditur.secundo quia vtrobiqꝫ durat iudicium inter victum ꝛ secũdum petitorem, licet res sit tradita primo. Sed differt in tribus, quia ibi pstatur cautio de defendendo victum aduersus secundum petitorem.hic tantum de restituendo quod secundo petitori fuerit solutum. Secundo qꝛ sententia lata pro secũdo petitore in casu leg.precedẽ.mittitur executioni contra primum victorem, si prestitit cautionem iuxta ea que dixi in.l.penultima.de peti.hered. Sed hic tantum contra victũ. Tertio quia in hac.l.quando primo vincenti in noxali res tradit simpliciter, nulla prestita cautione: secꝰ in.l.pcedẽ.

Summarium.

1 Possessor malæ fidei qui possidendi causam habet, an quas facit vtiles expensas donare videatur?
2 Genitiuus in oratione in iure, an dominium necesse importet?

Habitato

HAbitator in. Qui habitat in domo aliena domini voluntate, quod ibi edificat, nõ facit domini: ⁊ ideo separatum poterit vẽdicare. h. dicit. Bar. ante vero ꝙ separetur non vendicat, sed agit, vt liceat separare: vt. l. sꝫ addes. §. si inquilinus. ĩ. loca. simile. s̃. e. l. in rem. §. item quecunqꝫ. Et adde quod no. per Pet. ⁊ Cy. C. e. l. ij. qui dicunt per istã. l. ꝙ † male fidei possessor, qui habet causam possidendi non videtur donare expeñ. vtiles, sed hic nõ loquitur de possessore, sed locatore. Itẽ nõ põt dici male fidei ex quo habet iustam causam possidendi, de quo per Bart. s̃. e. l. in fundo. ¶ Nota † tex. in verbo ad eorum edificiorum. ꝙ genitiuus non significat dominiũ. nam iste fenestre ⁊ ostia dicuntur esse edificiorum quousqꝫ sunt cõiuncta: ⁊ tamẽ sunt in dñio primi domini: ergo non in dominio, vt sic dicã edificiorum, vel dñi ipsorum. de quo dic vt no. in rubri. de no. oper. nuntia. facit quod not. glo. in. l. ij. s̃. de orig. iuris. ⁊ de hered. insti. l. talem. §. fi. ⁊ de rel. ⁊ sump. fune. l. ij.

QUod infans. Actus infantis vel furiosi impunitus est. hoc. d. Paulus de Castro.

MUtius. Quod adijcitur rei causa restitutionis, ipsi rei cedit, sed quod de nouo adijcitur pertinet ad dñm materie. h. d. Bartol. Et not. hic ꝙ carina dicitur principalior pars nauis. et ideo quicquid sibi accedit tanꝙ fundamento, sibi cedit sicut superficies, que accedit solo. ¶ Nota aliud est facere, aliud reficere. vt. l. j. §. penultimo. de iti. actuqꝫ priua.

Summarium.

1 Pensiones ac vecturæ vsuræqꝫ num fructus naturales dicantur?
2 Pensiones ac vecturas accessiones fauorabiles dici.
3 Possessor malæ fidei re ad vsum destinatum vtens, an de interitu teneatur?
4 Pecunia ad fœnerandum apta nata nõ dicitur: vnde fit vt illicitum vsura lucrum dicatur.

SI nauis. Ista ẽ pulchra. l. ⁊ no. Male fidei possessor tenet̃ ad accessiones ciuiles etiam non perceptas, sed que percipi honeste potuerunt: vt sunt vecture nauium ⁊ pensiones domorum, sed ad vsuras nõ perceptas, non tenetur. Item fructus percipiẽdi dicunt̃, non qui a possessore, sed qui a petitore ꝑcipi potuerũt. h. d. tota. l. ¶ Et not. † ꝙ pensiones ⁊ vecture ⁊ etiam vsure non dicuntur fructus naturales, sed ciuiles: quia non proueniunt ex re, sed ex industria ⁊ cõtractu hominis. propter rem. Omnes autem alij, qui proueniunt ex re, dicuntur naturales, vt hic probatur. Sed ipsorum quidam sunt industriales, vt in quibus multa vertitur industria hominis. Quidã remanent in simplici nomine naturaliũ. ⁊ sic probatur hic distinctio Bart. quam ponit s̃. e. l. ex diuerso. que perfectior est, ꝙ distinc. glo. ¶ Item † no. ꝙ vecture ⁊ pensiones dicũtur accessiones fauorabiles ⁊ honeste, ⁊ ideo veniunt si non fuerunt percepte. sed percipi potuerunt. si vero dicuntur inhoneste, ⁊ ideo non veniunt, si non sunt percepte. ⁊ ista est melior ratio inter vsuras ⁊ vecturas, ꝙ illa quã ponit litera, vt probatur. s̃. e. l. fructus non solum. ⁊ patebit in sequentibus. ¶ Tertio † not. ꝙ male fidei possessor non tenetur de interitu, quando vtitur re ad vsum destinatum. ⁊ ideo tenet̃ ad fructus percipiendos s̃m literam. sed hec ratio non est bona. nã in casu quo male fidei possessor tenetur omnino de interitu, vt in casu. l. illud. s̃. de peti. here. negare nõ possumus qn teneat̃ de fructibus percipiendis. tene ergo preceden̄. rationẽ. ¶ Sed glo. querit quomodo potest esse, ꝙ sit male fi. poss. ⁊ non teneatur de interitu etiam casuali? in dicta. l. illud. respõdet duobus modis. Primo quia illud verum, quando fuit semper male fidei: secus si a prin. bone fidei, ⁊ ex postfcõ male fidei. quod nõ plꝫ vt dixi. s̃. e. item si verberatum. §. fin. vel aliter dicit glo. loquitur de illo, qui erat vere bone fidei, sed ficte male propter malam fidem illius, cui successit, que sibi nocet, vt. ĩ. tit. j. l. eñ qui. §. in hac actione. ⁊ de diuersis ⁊ tempo. prescrip. l. cum heres. Sed non placet. nam verum est, ꝙ nocet sibi quo ad prescriptionẽ: ⁊ sic vt impediat lucrum, non autem quo ad penam: vt faciat eum teneri de fructibus percipiendis. cuius contrarium hic dicitur. argu. ĩ. de reg. iu. l. qui in alterius. ¶ Dic ergo, ꝙ loquitur de illo, qui erat male fidei ficte per contestationem, qui nõ semper tenetur de casu: sed de percipiendis fructibus sic, vt hic, ⁊. s̃. e. Item si verberatum. §. fi. ⁊ ibi dixi. Itẽ not. quarto tex. coniuncta gl. ꝙ † pecunia non est apta nata ad fenerandum: ⁊ ideo vsure dicuntur illicitum lucrum. ¶ Ultimo no. fi. qualiter intelligantur fructus ꝑcipiendi. ⁊ adde. l. apud iul. §. j. de lega. j. ⁊ qd̃ dixi. s̃. e. fructus.

Summarium.

1 Beneficium quod abs te habeo, aduersus te intentare possum.
2 Actiones reales cedi posse. Et vtilẽ actionem, quæ sine cessione cõpetit prætoriã esse: & directæ præferri, contraqꝫ verũ dñm dari.

SI culpa. Ista est notabilis. l. ⁊ refert Bar. ꝙ Iac. bu. eam repetijt, ⁊ posuit omnia, que ponit Dy. in. c. pro possessore. de reg. iur. Bart. eam examinat in. l. j. ⁊. l. litis estimatio. ĩ. pro empto. ⁊. l. in depositi. de re iud. h. d. Si qui culpa desijt possidere, ⁊ propter hoc soluit estimationẽ litis, debet dominus cedere actiones suas cõtra possessorem. ¶ Item ⁊ sine cessione habet vtileꝫ, quã potest intentare etiam contra dominum qui non auditur si vellet restituere estimationem, quam percepit ⁊ retinere rẽ. h. d. not. ¶ Et sic not. † ꝙ beneficium quod habeo abs te possum intentare cõtra te. In contrariũ facit. l. amicissimos. §. lucius. de excu. tut. circa quod dic vt in predictis locis per doc. ¶ Cedat. no. † ꝙ actiones reales ceduntur. ¶ Item nota, ꝙ illa vtilis actio que competit sine cessione, est pretoria: ⁊ prefertur directe, ⁊ datur contra verum dominum. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Beneficium qui sine titulo possedit, an ad omnes teneatur fructus, an verò ad vitam necessarios restituere non astringatur?

CUm in rem. Possessor male fidei restituere dꝫ omnem commoditatem rei, etiam que in solo vsu cõsistit. h. d. ¶ Et tene secundum ⁊ tertium intellectum glo. ⁊ secundũ quem intellectum est hic casus, de hoc quod querit glo. in. c. ij. cũ super. de cau. pos. ⁊ proprie. videlicet vtrum † ille, qui possedit beneficium sine titulo, debeat restituere omnes fructus: vel an saltem ad illos qui fuerũt necessarij ad vitam suam, non teneatur? nam certe lꝫ illi qui sunt necessarij ad vitã, consistãt in solo vsu, nihilominus tenetur, vt hic. ⁊ ita determinat gloss. ibi licet non ita clare. Paulus.

Summarium.

1 Vsuras cùm quis pro alio soluit, perinde ab eo repetit, ac sortem.
2 Fructuum compensatio, num cum expensis necessarijs, ad quas dominus compelli poterat actionis iure, fieri possit?
3 Res sub conditione legata, si interim per hæredem vendatur, dominium eius in emptorem transferri. Et eundem fructus lucrifacere. Et in vltimis voluntatib. conditionem non retrotrahi.

EMptor. Qui rem vendicat, debet restituere possessori illud, quod conuersum est in vtilitatẽ ipsius actoris. ⁊ etiã vsuras, debet tamen fructus cum vsuris compensare. h. d. ⁊ intelligit glo. de vsuris futuris a tempore, quo possessor soluit pecuniam: secus in vsuris preteritis, quas possessor soluisset: quia cum illis non debet compensare fructus, sicut nec cum sorte soluta. ¶ Ex qua gl. nota duo. Primo †, ꝙ cum quis soluit vsuras pro alio, potest eas repetere tanꝙ sortem. facit. c. peruenit. de fideiussor. vnde nõ prohibetur repetere etiam de iure canonico. ¶ Secundo not. ꝙ † ista compensatio fructuum non fit cum expensis necessarijs ad quas dominus poterat compelli iure actionis: vt sunt debita. sꝫ cum illis ad quas compelli non poterat, sic: vt. s̃. e. sumptus. qd̃ est not. sic ⁊ in alio est differentia iuxta ea que dixi in. l. plane. de peti. heredi. ¶ Item † nota eandem glo. in fi. ꝙ si res legata sub conditione vẽdatur interim per heredem, transfertur dñiũ: ⁊ emptor lucratur omnes fructus perceptos quousqꝫ conditio existat: quia illa conditio non trahitur retro in preiudicium possessoris. qd̃ singulariter not. Adde quod not. in. l. sed nõ legato.

§.j.de leg.ij.⁊ in.l.j.§.j.ad syllla.vbi habetur ꝙ in vltimis voluntatibus conditio nō retrotrahit in legatis: secus in heredis institutione: vt.l.heres qñq3.de acq.here. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Verba enuntiatiua per modum causæ enuntiata num dispositionem inducant?

§. **Ancillam que.** Res data filio in peculium profectitium post mortem patris, non est sua precipua, sed hereditaria: nisi peculium sit sibi legatum: vel nisi contemplatione ipsius peculij fuerit exheredatus. quo casu tacite legatum videtur. h.d.no. ¶ Cū primo dicto concor.l.certum.C.familie ercisc. ¶ Ex vltimo dicto, nota ad quod semper allegatur ꝙ † verba, enuntiatiua, prolata per modum cause inducūt dispositionem. Quod est verum secundum glo.ope exceptionis non actionis, cōtrarium no.in.l. si socer.§.lucius.sol.mat.vbi glo.tenet ꝙ etiam iure actionis.de quo per Innocen.in.c.fi.de succe.abintesta.⁊ plene per Barto. in.l.ex hac scriptura.de dona.dicit tamen Bart.ꝙ licet habeat actionem ⁊ exceptionem, tamen ex hoc tacito legato non transfertur dominium, vt hic.⁊.l.seruum filij.in princi.al's.§.fi.⁊ melius.⁊ ibi per Iac.de are.de leg.j. Paulus.

Nonideo. Potest quis rem vendicare, licet dominiū eius ab eo speretur abire.h.d.facit.l.si quis hac.l.s̃.e.

A Tutore. Pecunia in domo vendita reperta, non tanquam thesaurus, pertinet ad illum, ad quem prius pertinebat. hoc dicit. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Iudex in fructibus quatenus condemnare debeat?
2 Principali determinato, an iudicis officium expiret?
3 Actiones personales omnes in quibus quis ad rei restitutionē vel traditionem condemnatus est, nisi iudicis iussu restituantur, arbitrarias dici.
4 Actiones & si quædam sint, in quibus quis ad tradendum vel faciendum præcisè condemnari non debeat, si tamen condemnetur præcise tradere vel facere tenetur. vnde fit iudicis sententia necessarium, quod aliàs non erat.
5 Sententia diffinitiua ab interlocutoria qualiter dignoscatur? remissiuè. Et an iudex delegatus sententiam suam exequatur?

Qui restituere. In reali fit executio iudicis officio, per quod manu militari res aufertur possessori, si eam habet: sed si dolo desijt possidere, cōdemnatur quatenus in litem iuratur. Si vero culpa, ad veram litis reiq3 estimationē, vel interesse.⁊ idem in personalibus, in quibus est cōdemnatus ad restitutionem vel traditionem rei.h,d.not. ¶ Et not.primo ibi ⁊ fructuum omnisq3 cause condemnatio fit. Et etiam coniūcta glosella, que intelligit de fructibus perceptis post sentētiam, vt iudex possit in illis condemnare ex suo officio. Ex qua not.duo, Primo limitationem ad.l.fructus.⁊.l.iul.scribit.§.j.s̃.e.in quibus dicitur, ꝙ † iudex non debet condemnare, nisi ad fructus perceptos vsq3 ad tempus sententie. nā illud est verum, quādo cōdemnat super principali, quo casu ɔdēnatio fit iudicis officio mercenario deseruienti actioni proposite, quod non extenditur ad tempus post sententiam. Sed cum sententia exequitur, tunc imploratur officium iudicis, sc3 nobile, per quod poterit quis condemnari ad fructus post sententiam perceptos. quod singulariter nota.facit.l.fi.de re iudi. ¶ Secūdo nota limitationē ad l.iiij.C.depo.⁊.l.terminato.C.de fru.⁊ lit.expen.in quibus dicitur † ꝙ terminato principali, extinguitur officium iudicis. nam illud est verum quo ad illa, que euenerūt ante sententiam: secus in his que euenerunt post sententiam: ad que potest nouum iudicis officium implorari, quod nunq̄ exeat mētem tuā. ¶ Itē not.fin.l.per quem dicit Barto.in.l.in actionibus.j̃.de in litem iuran.ꝙ † omnes actiones personales, in quibus quis est condēnatus ad rei traditionem, vel restitutionē, nisi de iussu iudicis restituantur, dicuntur arbitrarie: vt possit in eis iurari in litem, ⁊ hoc propter istam qualitatem extrinsecā: quia iudicis officio non restituitur: sicut propter alias extrinsecas qualitates dicit actio arbitraria: vt insti.de act.§.preterea. ¶ Item no.etiam ex isto text.ꝙ † licet sint alique actiones, in quibus non debeat condemnari precise ad tradendum, vel faciendum: vt est in actione ex empto: si tamen condemnetur, cogitur precise tradere, vel facere. Et sic sententia iudicis facit necessarium, quod al's nō erat. ⁊ idem posset dici in omnibus obligationibus facti, in quibus quis prestando interesse liberatur vt.l.si quis ab alio.de re iud. nam si condemnatur ad factum, cogitur ad illud precise, quod singulariter nota. ¶ Vltimo † no.gl.fi.que multum clare docet, qualiter cognoscat sentētia diffinitiua, ab interlocutoria. ¶ Et adde omnino gl.in.c.fi.de appell.in cle. ¶ Item nota ex eadē glo.circa fi.que tenet, ꝙ iudex delegatus nō potest suam sententiam executioni mādare.⁊ loquor de delegato ab inferiore a p̄ncipe.sed dicit glo.ꝙ debet eam remittere ad ordinarium delegātem.contrarium tenet gl.in.c.si contra clericum.de foro compe. ⁊ ibi per Inno.⁊ Io.and.Bar.autem tenet istam glo.in.l.a diuo pio.in prin.de re iudi.⁊ ibi plene per eum.

Is qui. Ei qui dolo desijt possidere, licet soluerit estimationem, non tenetur dominus actionem cedere, nec sibi competit vtilis sine cessione. Item potest dominus remittere contra eū iuramentum in litem, ⁊ veram estimationē rei petere, vel interesse.h.d.vsq3 ad.l.si a titio.vide quod no.per Bart.in.l.prima.j̃. pro empto.⁊ per Dy.in.c.pro possessore.de regu.iur.

Summarium.

1 Ius vel dominiū venditori superueniens, an vēditionē cōfirmet?
2 Publiciana quandoq3 aduersus dominum datur.

Si a titio. Ista lex est nota.⁊ audiui a domino Bald.ꝙ magister suus.P.palliarensis qui fuit notab.homo semper istam.l.cum.l.si a titio, de except.rei vend. ⁊ de except.doli.l.apud celsum.§.si a titio.ad vnum propositum.⁊ est singulare.h.d.cum qs vendit rem duobus, ⁊ tradit vni primo tēpore, quo non erat dominus: alteri secundo tempore, quo factus erat dominus. prefertur primus secundo l3 dominium non fuerit in primū translatū, sed in secundum: prefertur etiam ipsi vendenti agēti vel excipiēti.h.d.not. Materiam huius.l.examinat glo.j̃.tit.j.l.siquidem. in princ. ¶ Et † nota primo ꝙ ius vel dominium superueniens venditori, confirmat venditionem. quod est verum, vt ipsam de nouo implere teneatur: vt.l. si quis alienā.j̃.de act.emp. ¶ Itē q̄tum ad hoc vt emptor etiam anteq̄ sit conditio impleta, proinde admittatur acsi impleta esset, tam cōtra ipsum venditorē, q̄ eum qui habuit ab eo, vt hic.vt.j̃.de excep.rei vendi.l.si a titio.⁊.j̃.de except.do.apud celsum.§.si a titio.non autem q̄tum ad hoc, vt superueniente dominio venditori statim emptor efficiatur dominus sine alia traditione, vt hic dicit glo.⁊ patet hic in fin.l.ibi aduersus exceptionem dominij.etiam quod est verū, nisi efficiatur dominus ex causa, que licita sit vt.j̃.si certum pe. l.proinde. ¶ Item hec vera quādo fuit talis cōtractus, ex quo debebatur euictio, sicut est venditio: secus si non debebatur: q: tunc non confirmatur ex superuenienti dominio: vt.l.si seruo.j̃. qui ⁊ a quibus. Cetera circa istum passum dic vt plene not.per Bartol.in.l.cum vir predium.j̃.de vsucap.⁊ adde.l.si a titio.j̃. de pig.cum glo.sua quam omnino vide. ¶ Item † nota casum in quo publiciana datur contra dominum. nam iste primus emptor habebat publicianam, quam intentat contra vendentem factum postea dominum: vel contra secundū emptorem. in quē fuit translatum dominium.⁊ prefertur eis, vt hic patet. ¶ Tertio no.ꝙ isto casu, quando publiciana prefertur directo dominio, requiritur ꝙ pretium sit solutum.al's secus, vt.j̃.titu.j.l.de pretio. In tex.traditus sit.subaudi.⁊ postea cecidisti a possessione, que reuersa est ad sempronium dominum, cui successit ille titius, qui tibi vendidit, ⁊ eam alteri vendidit, ⁊ tradidit. vnde videbatur tibi preferendus. quia emit a vero domino: tu vero a non domino. ¶ Sed certe postq̄ factus est dominus tenetur adimplere venditionem, et ideo sicut admittetur contra ipsum vendentem, vt impleat: sic et contra ipsum, qui secundo emit ab eodem.

In speciali. In hac actione non cogitur quis respondere, pro quota parte sit dominus: sed pro quota parte possideh.d.text.cum gloss.

Superficiario:

Superficiario. Superficiarius habet vtilem in rē p̄toriam ad petendum superficiem. de hoc. §. in titulo, si ager vectig. vel emphyt. peta. Paulus.

Quae de tota. Quod interest de toto quo ad totum, idem de parte quo ad partem. Ad hoc allegatur prin. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Sententiam incertam admitti, sicut & libellum incertum, vbicūq; res à principio, vel lite pendente aduersarij facto certificari nequit, aut ex ipsius rei natura.

§. Incerte. propter iustā causam ignorantie admittitur petitio ptis incerte. h. d. Et 1 vide quod notat Innocē. extra de sepul. c. certificari. & † adde q vbicunq; non potest res certificari nec a principio, nec lite pendēte propter factum aduersarij, vel propter ipsius rei naturam, sicut admittitur libellus incertus, ita etiam sententia. ita potest intelligi. l. j. in fi. s. si pars heredit. peta. Si vero pendeñ. iudicio potest certificari, iudex debet curare q certificet. vt insti. de act. §. curare. & nisi certificetur non feret sentētiā pro actore, vt. s. eo. Idem pomponius scribit, si frumentum. §. fi. & not. s. e. l. iij. §. fi. per glo. ita intellige glo. hic. Paulus.

Quedam. Cum quis conducit rem ab illo, qui donauit: videtur in ipsum possessionem transferre. idem si donatarius tempore donationis possidebat. h. d. ¶ Et vide quod no. per Pet. & Cyn. in. l. cum falsa. C. de iur. & fac. igno. & de acquiren. pos. l. minus instructus. & not. glo. fi. que dicit q cum quis reperitur in possessione rei &c. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Vuæ atq; oliuæ num fructus sint industriales? Et quid de pomis, si ex ipsis vinum fiat?

Si eius fundi. Legit duob9 modis. Primo in bone fidei possessore. & secundū primā lec. h. d. Bone fidei possessor tenetur de fructibus perceptis qui efficiuntur sui, statim q sunt a solo separati, licet non sint in horreo reconditi. Et ideo tenetur tunc dare. i. accipientis facere. h. d. Et secundum istam lec. facias vim in verbo dare, quod est in litera. nam querebatur an bone fidei possessor teneatur fructus a solo separatos, nondū tamen reconditos dare domino rei. l. ipsius facere. Iul. q nō: q2 non erat factus dñs: ideo non poterat dominium transferre. non tamen negabat quin essent restituendi domino. Sed Paulus contra: quia fructus percepti efficiuntur bone fidei possessoris. sed percepti dicūtur eoipso, q sunt a solo separati: & hoc in1 tēdit. Et dic q tenetur officio iudic. secundū glo. ¶ Item † no. secundum hanc lec. q vue & oliue sunt fructus industriales, al's per perceptionem non efficerentur bone fidei possessoris, cuius contrarium hic vult. ¶ Sed de vuis non est dubium: quia magna vertitur industria. de oliuis autem magis erat dubitādū: quia videbātur naturales, sicut poma. Potest dici q maior vertitur industria, q̄ in pomis. vel dic melius q oliuaster destinatur ad fructus industriales. s. oleum. quod sine industria nō fit: & ideo non considerauit per se, sed habito respectu ad oleum: secus in pomis que ad alium fructum non destinantur. ¶ Ūn forte secus esset in locis in quibus de pomis fit vinum. nam tūc poma censerentur fructus industriales. quia debet considerari finis rei. arg. ad hoc. l. qui res. §. mihi Rome. de solu. et. §. j. in. e. l. ¶ Sec̄do mō legitur in male fidei possessore. & h. d. male fidei possessor tenetur de fructibus etiā nō p̄ceptis, si pcipi potuerūt: quia pro perceptis habētur in eius odium. Sed vere fructus dicuntur percepti, cum sunt a solo separati. h. d. cetera dic vt no. in l. & ex diuerso. s. e. titulo.

Summarium.

1 Possessor malæ fidei de fructibus qui post rei interitum percipi potuissent quousq; teneatur?

2 Serui, qui aliquandiu infirmus apud possessorem fuerit, quatenus operæ in petitionem veniant? Et principali extincto, extingui quo ad accessoria iudicis officia, qualiter intelligi debeat?

Si hominem. Si res petita post litem contestatam perit sine dolo & culpa bone fidei possessoris, non tenetur de fructibus, nisi vsq; ad tempus, quo vixit. Item & pro illo tempore tenetur quatenus perceptum fuit inspecto statu rei. h. d. & 1 loquitur in bone fidei possessore. nā † male fidei possessor tenetur etiam de fructibus, qui post interitum percipi potuerūt vsq; ad sentētiam, si vixisset. s. e. l. fructus. ¶ Item loquitur qñ post interitum non remanet actio ad p̄tium: vt quia penes dominū esset eodem modo peritura. Si vero remaneret, vt quia eodem modo peritura non esset, quo casu per cōtestationem quo ad interitum, videtur in mora constitui: vt. s. e. Item si verberatum. §. fi. tunc adhuc teneretur de fructibus vsq; ad sentētiam: vt. s. e. iul. scribit, si hominem. §. j. ita videtur intelligere glos. & sic ista l. limitat dictam. l. fructus. & l. iul. que dicunt possessorem teneri de fructibus rei perempte post litem cōtestatā vsq; ad sentētiā. nam procedunt. qñ post interitum remanet actio ad estimationem: vt quia possessor erat male fidei, vel bone fidei, & per contestationem cōstitutus fuit in mora: vt dictum est, post interitum 2 non tenetur de fructibus, vt hic. quod tene mēti. ¶ Item † collige aliam limitationem dum dicit, q si seruus fuit infirmus nō veniunt opere, nisi quatenus potuit operari. ex hoc limitantur iura, que dicunt post litem cōtestatam possessorem teneri de fructibus perceptis & percipiendis. nam verum est de his qui percipi potuerunt, & propter sui culpā non sunt percepti: secus si propter debilem statum ipsius rei, vt hic. quod singulariter tene mēti. vltimo nota ex his que primo dixi limitationem ad. l. vtiq;. s. e. nam quod ibi dr, q extincto principali, durat officium iudicis quo ad accessoria post litē cōtesta. est verū de accessoriis p̄ceptis: sec9 de nō p̄ceptis, vt hic. ita intellige gl. pe. hic positā. Paulus.

Item. Ista est not. l. h. d. rei vendicatio non datur contra illum, qui negat se possidere: sed si de mendacio conuincatur in actorem possessio transfertur. h. d. notab. Istam. l. examinat gloss. not. in auf. de trien. & se. §. illud. & ibi omnino vide. & p Guill. de cug. C. de pet. hered. l. fi. & per Bar. hic. ¶ Oppo. de glo. que est in. l. si duo. in prin. vti possid. & l. naturaliter. §. nihil. de acqui. possess. & not. in. l. si de vi. de iudi. distingue aut quis possidet per alium: & tunc animo non admittitur possessio, nec desinit possidere vt. l. peregre. de acq. poss. Aut per se. & tūc aut facit actū cōtrariū possessioni: & vr̄ desinere possidere: vt in gl. c̄ria. Aut non facit actū c̄riū: & nō vr̄. Ista est veritas, lz hic Bar. aliter sentiat. ¶ In gl. ij. verior opinio est, q officiū iudicis in illo casu implorabitur. Nec ob. c. significāte. de appella. vbi añ lit. c̄test. nō pōt idē officiū implorari: q2 illud verū circa ea, que respiciūt negotiū principale. Sed bene circa ea que añ litem contest. & preparationes cause. vt videmus in citatione, vt. l. fi. C. de exhibē. re. Item in defendenda iurisdictione ante litem contestatā. vt. c. j. de elec.

De publiciana in rem actione *Rubrica.*

¶ Dictum est. s. de actione in rem directa, hic de vtili. ¶ Itē s. de ciuili hic de pretoria. Paulus.

Summarium.

1 Publiciana quæ pro re ipsa datur, quot requirat?
2 Publiciana qui agit, & si dicat aduersarium suum dominum nō fuisse, non ad id probandum astringi.
3 Publiciana proposita, si ab aduersario dominium probetur, cadet cā proponēs. Et proposito dñio, quod propositū eē intelligat?
4 Publicianam rei q; vēdicationē simul num quis proponere possit?

Ait pretor. Iste titulus diuiditur in quatuor partes. Nā primo loquitur de publiciana, in qua sunt necessaria quatuor q̄ ponūtur in principio huius. l. vsq; ad. l. si ego. §. j. Ibi secunda in qua loquitur de publiciana, que datur pro iure incorporali constituto in re, in qua non sunt omnia ista necessaria: vt ibi patebit. Et hoc

vsq; ad. §. partus. in. e. l. in qua loquitur de publiciana, que competit pro accessionibus ipsius rei, in qua similiter nõ sunt omnia ista necessaria. & hoc vsq; ad. l. cum spõsus. ibi in qua diuerse. q. determinantur vsq; ad fi. tituli. ¶ Item ista prima diuiditur: quia primo ponuntur pretoris verba. Secũdo ponuntur expositiones ipsorum. secũda incipit ibi merito. ¶ Nota ex† isto pn. quatuor, que requiruntur in publiciana, que datur pro ipsa re, que postea iurisconsultus exponit ordine retrogrado, incipiendo ab vltimo vsq; ad primum. nã primo requiritur, q̃ fuerit facta traditio rei: & hoc exponitur vltimo in. l. eum qui. §. fi. cum. l. seq. ¶ Secundo, q̃ ex iusta causa. i. habili ad transferẽdum dominium, si tradens esset dominus: & hoc exponitur penultimo in. l. sunt & alie. §. j. cum. ll. sequẽtibus. ¶ Tertio q̃ sit facta a nõ domino, et hoc exponitur in hac. l. in. §. sed cur, secundum vnũ intellectum. ¶ Quarto & vltimo, q̃ res nondum sit vsucapta. & hoc exponitur vltimo in isto. §. merito. ¶ Et no. hic gl. sup verbo a non domino. Primo in eo, q̃† dicit q̃ ille qui intentat publicianam, licet dicat actorem suum non fuisse dominum: non tamen habet necesse hoc probare. quia dicit negatiue, non affirmatiue. quod facit contra doctrinam Innoc. in. c. super his. de accusa. & Bart. in. l. hoc iure. de verbo. obli. qui dicunt, q̃ quando actor fundat intentionem suam in negatiua, debet ipsam probare. Sed dic q̃ loquuntur, quãdo per negatiuam actor intendit coarguere reum: puta, q̃ non soluit quod debebat: secus si non coarguit, vt in hac glo. cogita tamen in hoc passu. ¶ Secundo† nota ex eadem gl. q̃ si proposita publiciana probaretur dominium, succumberet actor: quia hoc est contrarium ei, quod intentat: & hoc siue probaretur ex parte rei, vt in hac glo. siue ex parte actoris. & sic proponens quasi dominium nõ videtur proponere verum dominium. sed proponens simpliciter dominiũ, bene videtur proponere directum & vtile: vt dixi. s̃. tit. j. l. in rem. in prin. ¶ Tertio† nota ex eadem glo. q̃ non potest quis proponere simul & semel publicianam, & rei vendi. quia sunt cõtrarie. Sed hodie ex consuetudine proponi possunt alternatiue, dicendo rẽ ad se pertinere iure dominij, vel quasi. & procedit libellus, vt in. c. abbate sane. de sententia & re iudic. lib. vj. & ibi per gloss. plene de materia istius glo. & totius tituli. & per. Dy. & alios, instit. de act. §. alie. Paulus.

Vsic. Merito. Pro vsucapto vel p̃scripto nõ datur publiciana: q̃r competit ciuilis actio. h. d. & hic exponitur id quod dicit pretor. Sed illud quod vltimo dicit requiri. s. q̃ res nõ sit vsucapta. & no. quia gl. dicit, q̃ re vsucapta vel prescripta, non solum publiciana nõ est necessaria, sed etiam nullo modo potest intentari: quia non competit. & adde quod dixi. s̃. de petitio. heredita. & non tantum. §. q̃ si pro emptore.

Summarium.

1 Dominium sine traditione multis modis ac casibus transferri.
2 Mentionem eius fieri dici, non quod expressè dicitur, sed & quod à contrario sensu colligitur.

§. Sed cur. Legitur tribus modis. Primo vt exponat illud quod colligitur in verbo a non domino, a contrario sensu. nam cum dicatur in edicto pretoris, q̃ traditione facta a non domino res vsucapitur: & cõpetit publiciana. post vsucapionem vero completam non competit: quia acquisitum est dominiũ. Datur intelligi a contrario sensu, q̃ traditione facta a domino etiam sine vsucapione transfertur dñium. sic ergo de vsucapione dicit expresse, q̃ per ipsam dominium transfertur: de traditione vero facta a domino, dicit tacite. Sed certe dicit iurisconsultus inq̃tum loquitur de domino, non est necesse, q̃ de traditione fiat mentio. nam† multi sunt casus, in quibus dominus transfert dominium sine traditione, vt legando, vel mortis causa donando, in quibus casibus non dominus transfert vsucapiendi conditionem secuta tamen traditione. h. d. vsq; ad. l. & sunt alie. §. j. secundum primum intellectum, qui tangitur in glo. prima, & in glo. in. l. mortis. in princi. ¶ Et ex ista lect. nota duo. Primo, q̃ in verbo mentionem, fm expositionem gl. q̃† mentio dicitur fieri, non solum de eo, quod dicitur expresse, sed etiam de eo quod colligitur tacite a contrario. pro quo bene facit. l. pretor ait. §. j. j̃. de no. oper. nun. item q̃r illud habetur expresse, quod facit ad multa. ad quod bene facit. C. de reuo. don. l. his solis. ¶ Secundo† nota in. l. vel mort. caus. donationes. meliorem tex. qui sit in iure, ad hoc, q̃ per donationem causa mortis transfertur dominium sine traditione, sicut in legatis. quod est verum de primo donatario. Sed in secundum sibi substitutũ non transit, sed datur vtilis actio, vt. C. de do. cã mor. l. j. secus de scdo legatario substituto. Primo, qui appellat̃ fideicommissarius. nam in ipsum trãsfertur dominium sine traditione, sicut in legatarium: quia exequata sunt legata fideicommissis quo ad hoc, & alios effectus. vt. C. cõmunia de le. l. j. & not. in. l. j. de leg. j. ¶ Et audiui a domino Bal. q̃ iste tex. non est alibi. ¶ Secũdo modo legitur sic magis notab. vt exponat verbũ traditur, positum in edicto pretoris. & vult dicere. q̃ nõ erat necesse, q̃ pretor faceret mentionem de traditione. nam multi sunt casus, in quibus per dominum transfertur dominium sine traditione. vnde in illis per non dominum transfertur vsucapiẽdi conditio. & publiciana similiter sine traditione, quia ista procedunt ad paria, vt. j̃. de cõtrahen. emp. l. clauibus. ¶ Et hoc est verum etiam si actor non vsucapiebat, nec habebat publicianã. nã ex legato vel donatione causa mortis per ipsum facta, legatarius vel donatarius vsucapiet sine traditione, que vsucapto incipiet in persona sua. & hec lectura tangitur in. l. vel mortis in secundo versiculo. no. & in glo. l. sunt & alie. in prin. pro qua facit l. cum sponsus. §. is cui. j̃. eo. que lec. esset not. si esset vera. Sed nõ tenetur: quia ex persona legatarij, vel donatarij non potest incipere vsucapio ex ipso titulo donationis vel legati sine possessione. & ideo intelligitur. Tertio modo, vt loquatur de vsucapione incepta in persona legantis, vel que vna cũ publiciana sibi competens transit in legatarium vel donatarium sine traditione: q̃r sicut transiret verum dominiũ, si esset dominus: ita & quasi dominium & omne ius, quod habet. & idem in omnibus casibus in quibus dñũ sine traditione trãsfert̃. qui not. s̃. tit. j. l. si ager. & ita intelligitur. l. cum sponsus. §. is cui. j̃. e. Et hec lectu. est vera et tãgitur in glo. l. vel mortis. in fi. prime gl. Aut ergo legatarius, vel donatarius pretendit vsucapionem & publicianam ex persona sua, ex quo incepit ex titulo legati vel donationis: & non põt nisi facta sit sibi traditio. aut ex persona legantis vel donãtis, qui vsucapiebat: & potest etiam sine traditione: vt hic. quam lec. not. & tene menti. modo intelligis gloss. que intricassent tibi caput. Paulus.

Summarium.

1 Dominium mortis causa donatione sine traditione transferri, vt in legatis.

Sunt & alie. Omnis cã sufficiens ad transferendũ dominium si tradẽs esset dominus, sufficit ad publicianam: cum tradens nõ est dominus. & que sunt ille enumerantur plures vsq; ad. l. eũ qui. §. publiciana. h. d. ¶ Et hic est vna glos. in fin. istius. l. que disputat. Utrum† per sententiam in reali transferatur dominium. & dubium stat in hoc, quia tradens nõ tradit rẽ tanq̃ suam, sed tanq̃ recipientis. & sic non habet animũ ad trãsferendum dominium. sed restituendi illud, quod alterius est. vñ non videbatur transferri: vt. l. iij. §. subtilius. j̃. de condi. ob cãm. In cõtrarium determinat glo. & bene propter authoritatem rei iudi. de quo est casus in. l. statuliber a ceteris. §. quintus mutius. de statulib. de quo plene vide quod not. insti. de offi. iudi. §. fina. per glo. & per Bar. in. l. pomponius. §. qui iussu. de acqui. pos. et eo casu quo condemnatus non est dominus, transfertur vsucapiendi conditio & publiciana. Et ita intelligitur hec. l. in fi. & potest idem per omnia dici in iuramento: vt. j̃. eo. eũ qui. §. si petenti. dotis nomine etiam. aduerte quia licet maritus vsucapiat, nõ tamen ad suam vtilitatẽ, sed vxoris, vt. l. proculus. j̃. de iure dotium. & l. rem alienam. de dona. causa mortis. ¶ Et vide quod not. per Cyn. in. l. j. C. communia vtriusq; iudicij: vbi examinat vtrunq; passum de sententia & iuramento. Paulus.

Summarium.

1 Dominium in reali num per sententiam transferatur.

Eum qui. Titulus putatiuus sufficit ad vsucapionem. idem de titulo lucratiuo vel permutationis. item publiciana non est iudicium possessionis, sed proprietatis. h. d. vsq; ad. §. si petẽti. ¶ Et† nota in principio huius. l. q̃ ista duo

duo cõuertuntur res vsucapitur, ergo cõpetit publiciana. & ecõtra, cõpetit publiciana, ergo vsucapit. sꝫ hec cõuersio est a cõiter accidentibus. nã interdũ fallit, vt glo. dicit. ¶ Itẽ intellige pn cipiũ cũ furiosus vendit rẽ alienã: nam lꝫ nõ valeat vẽditio, res tñ vsucapitur, si emptor ignorabat. & isto casu daf publiciana tã ɔtra ipm furiosum vendentẽ, ꝙ aliũ nõ dñm. Si vero vendidisset rẽ suã similiter vsucapitur propter ignorãtiã, & datur publiciana contra alium non dñm nõ cõtra furiosum, qui est dñs, & iste est casus in. l. ij. §. si a furioso. ĩ. pro empto. quicqd gl. hic dicat. Et idẽ per oĩa dicas in eo, qui emit a minore quẽ putabat maiorem. ita intelligo versiculum, si a minore. Si vero emisset a pupillo, quẽ putabat adultum. dic plene vt not. per glo. & Bar. in. l. ij. §. si quis a pupillo. ĩ. pro emp. Paulus de Castro.

§. **Si petenti.** Si iuramentum delatũ sit actori re sibi tradita, publicianam habet: si possessori & iurauit rem non esse agentis, sola exceptio sibi competit, & non actio. h. d. ¶ Istũ. §. examina vt plene no. in. l. nam & postea. §. si. cum. l. sed & si possessori. in prin. & §. si. ĩ. de iureiuran. & per Cyn. C. communia vtriusqꝫ. l. j. circa fin. & vide omnino quod notat Io. fa. pro eius intellectu in. §. item si quis postulante. insti. de acti. in. ij. addi. sua.

§. **In publiciana.** In hac actione locum sibi vendicant illa, que in rei vendicatione. Item trãsit in heredẽ de iure ciuili vel pretorio. Item competit ex contractu serui, vel alterius administratoris. h. d. vsqꝫ ad. §. pretor.

Summarium.

1 Authoris malam fidem successori vniuersali nocere: an etiam locũ in dignitatis successore habeat? Et qd in successore particulari.
2 Publicianam competere posse, & si res non vsucapiatur?

§. **Pretor.** Ad hoc ꝙ competat publiciana requiritur bona fides. Itẽ mala fides actoris non nocet successori particulari. Sed est attendenda ipsius successoris bona vel mala fides: sec⁹ in successore vniuersali. cui⁹ bona vel mala fides nocet sui actoris. ¶ Item in re empta per seruũ inspicitur scientia vel ignorantia ipsius serui, & non dñi. ¶ Itẽ bona vel mala fides inspicitur tpe cõtractus, non añ vel post. h. d. vsqꝫ ad. §. si. ¶ Ad intelligentiam istorum textuum & glo. hic posite, vide. l. pomponius. §. cum quid. & §. fin. de acqui. posses. & de diuers. & temp. prescrip. l. cum heres. & l. an vitium. in 1 princ. ¶ Item † quod hic dicitur de successore vniuersali, vt sibi noceat mala fides authoris, hꝫ locum in successore heredit. sec⁹ in successore dignitatis. vt no. in. c. cura. de iure patro. per gl. ord. ¶ Item quod hic gloss. dicit, ꝙ hodie per auf. male fidei. C. de prescrip. long. temp. mala fides authoris nocet successori particulari, verum est quo ad prescriptionem: secus quo ad publiciaa nam, secũdum quosdam. qꝛ licet iura antiqua corrigãtur in vno 2 non corriguntur in alio. ¶ Et † potest cõpetere publi. lꝫ res non vsucapiatur, vt. ĩ. e. cum sponsus. §. in vectigalibus. & ita videtur tenere Roffre. in libell'. de quo per gloss. in. c. abbate sane. de sententia & re iudica. lib. vj. ¶ Sed hec glo. videtur tenere contrarium, quam plures tenent, & credo veriorem. Paulus.

Summarium.

1 Publiciana vt competat, traditionem fieri ex eodem titulo, quo contractum esse dicitur, necesse.
2 Fidem bonam in contractu emptionis duobus temporibus inesse debere in aliјs contract. non item.

Vsic. **Vt igitur.** Ad hoc vt traditio pariat publicianam, requiritur ꝙ sit facta respectu eiusdem tituli. Itẽ ꝙ percipiẽs tpe traditionis in ɔtu emptionis, sit bone fidei, & etiã tẽpore ɔctus. Nec refert an fiat traditio emptori, vel heredi suo ante ɔctũ, vel post. Item nõ est necessaria solutio pretij, vt hec actio cõpetat. h. d. vsqꝫ ad 1 l. siue añt. §. itẽ si hereditatem. & no. † qd primo dixi. s. vt requiratur, ꝙ traditio fiat respectu eiusdẽ tituli: al's nõ cõpeteret publiciana. & istum passum multum subtiliter, & plene per Bart. examinatur in. l. cum solus. de vsucap. vbi omnino vide. In dubio autem presumitur facta respectu eiusdem tituli: vt no. s. titu. s. l. 2 quedam mulier. Item † no. ꝙ in cõtractu emptionis requiritur bona fides duobus temporibus, scꝫ tempore contractus & traditionis: in alijs autem contractibus sufficit tempus contractus. et que sit ratio diuersitatis, dic qd vbi lex nõ distinguit nec nos distinguere debemus. & ad. hoc alleg. de quo dic vt in gloss.

§. **Item si heres.** Emptor hereditatis pro re in hereditate inuenta habet publicianam. h. d. Quod est intelligendum re sibi tradita, secundum glo. al's enim vendendo hereditatem, nõ videtur quis vendere, nisi res hereditarias. Paulus.

§ **Si duobus.** Iste est not. §. cum glos. sua. In duobus ementibus ab eodem non domino potior est conditio illius, cui res primo tradita est. Sed si emerint a diuersis, & inter se agant, potior est ɔditio possidentis. h. d. ¶ Et per istud secundum dictum quidam maliciosi aduocati mota lite contra clientulum in publiciana videntes, ꝙ ipse non habet titulum, & oporteret eum succumbere: faciunt ipsum acquirere titulum a quodam extraneo, vt excludat publicianam: sed ista fraus non prodest acquisitioni tituli, secũdum Bar. hic. Nã ex tali titulo nõ potest procedere vsucapio: cum sit male fidei. ergo nec competit publiciana. vnde non potest se tueri aduersus publicianam. de hoc videtur tex. cum glo. C. mand. l. per diuersas. & tetigi. s. de peti. heredita. l. si & rem & pretium. ¶ Vltimo no. gloss. hic magistram, & signa eam, quia not. est, quis scilicet dicatur non dominus.

§. **Hec actio.** Pro re que non vsucapitur non datur publiciana. h. d.

§. **Si seruus.** Pro re empta per seruum hereditarium siue ex causa peculiari, siue non, competit heredi publiciana: & pro re empta per seruum municipij, cõpetit ipsis municipibus. h. d. cum. l. seq. ¶ Illud quod dicitur de seruo hereditario, licet quo ad publicianã non referat, an emerit ex causa peculiari vel non: quia vtroqꝫ casu cõpetit heredi post aditam hereditatem: tamen quo ad acquisitionem possessionis & inceptionem vsucapionis bene refert: qꝛ qñ emit ex causa peculiari statim querit possessionem hereditati iacenti, & statim incipit vsucapio. Sed cũ ex cã non peculiari, non acquiritur possessio hereditati iacenti: cum non habeat animum: nec incipit vsucapio: nisi hereditate adita. & extunc habet heres publicianam. hic probatur in. l. qui a seruo. de actio. & obl. licet glos. ibi sentiat aliter. ita intelligitur. l. fina. §. fina. de vsuca. licet prima facie videatur dicere contrarium. Sed expone vt ibi in glo. que melius dicit. ꝙ illa que est hic. Paulus de Castr.

Si ego. Si de voluntate emptoris res alteri tradatur animo donandi, competit sibi publiciana. h. d.

Summarium.

1 Seruitutes causam discontinuã habentes longo tẽpore, an præscribantur, Et an in eis quasi ciuilis possessio cadat? & nu. 3.
2 Seruitutes quandoqꝫ ex titulo traditionis à nõ domino factæ, qñqꝫ ex patientia veri domini præscribi.
4 Scientiam atqꝫ patientiam veri domini pro titulo ac traditione haberi. Et in præscribendo seruitutes, quæ differentia sit inter psonales ac reales?
5 Seruitus habens cãm continuã aut discontinuã quæ sit? remissiuè.

§. **Si de.** Pro seruitute personali vel reali secuta traditione, vel alio, quod pro traditione habeatur, competit publiciana. h. d. ¶ Et intellige quando talis seruitus prescribitur, al's non competeret: vt. s. e. si autem. §. hec actio. Qualiter autem prescribantur, vide plene per Cyn. in. l. j. & ij. C. de serui. & aqua. & sine illis que ibi dicit, non potest istum §. intelligere. Item per istum textum in primo dicto. ¶ Itẽ per 1 istum text. fundat Bartol. opinionem Petr. & Cyn. et etiam suam contra gloss. scilicet ꝙ † seruitutes licet habeant causam discontinuam, tamen prescribantur: quia cadit in eis quasi possessio ciuilis cum debeantur persone, que habet animum possidendi: secus in realibus. quia cum debeantur rebus, que nõ habent animuꝫ possidendi, non cadit in eis quasi possessio ciuilis, vt. l. foramen. de seruitu. vrbano. predio. de quo dic vt not. per Petr. et Cyn. in. l. final. de prescriptio. longi tempo. melius in. l. corruptionem. et. iij. questio, C. de vsucap. vbi plene etiam casus in gloss. et per Bartol. in. l. iusto. §. non mutat. de vsucap. vbi ponitur opinio in glos. ꝙ vsusfruc. non prescribitur. ¶ Itẽ no. dum tex. dicit de seruitutibus constitutis per traditionẽ, vel 2 per patientiam. nã † subtiliter hoc intendit dicere, ꝙ interdum

quis prescribit seruitutem ex titulo traditionis facte a non dño. interdum per patientiam veri domini. In primo pone exēplū, q titius in domo vel fundo tuo constituit mihi seruitutem per pactum, et tradidit. que traditio qualiter fiat habetur. j. de seruitutibus. l. quotiens. et. j. de vsufru. l. iij. §. dare. et aduerte q in isto casu, cum prescribens habeat titulum non requiritur in prescriptione scientia vel patientia veri domini: vt probatur hic subtiliter intelligendo, dū postea subdit de prescriptione, que currit per patientiam domini. et sic ponit ista tanq̄ diuersa. hoc etiam probatur in. l. fi. §. fi. C. de prescrip. long. temporis. referendo finē ad precedeñ. et hoc sensit Pe. C. de serui. et aqua. l. ij. in. vij. q. licet ibi glo. videatur sentire contrarium, dum respondet ad illam. l. 3 fi. Sed quod dixi verius est. Et not. ¶ Idem † dico, q isto casu siue seruitus sit personalis siue realis, prescribitur longo tempore: vt dicta. l. fi. in hoc tamen est differentia: quia seruitus realis prescribitur indistincte decēnio, vt. j. de seruitu. l. si heres diutur no. ¶ Sed ibi glo. sentit contrarium. ¶ Unde melius est dicere q vtraq; prescribitur. x. annis inter presentes et. xx. inter absentes. et est casus in. l. sicut. C. de serui. et aqua. et. l. ij. eo. titulo. ¶ Si 4 † vero prescribens non habeat titulum a non dño: tunc prescribit ex scientia vel patientia, veri dñi, que pro titulo et traditione habetur: et est tūc necessaria ad prescriptionem, ita debet intelligi et limitari dicta. l. ij. Sed isto casu differentia est inter reales et personales: quia reales prescribuntur lōgo tempore, vt in. d. l. ij. personales vero vt vsusfructus, non: quia cum sit pars dominij et maius vertatur preiudicium, q̄ in realibus, non prescribitur sine vero titulo longo tempore. nam patientia non est verus titulus, sed fictus. vnde requiritur tunc tempus longissimū. xxx. annorum, sicut in p̄scriptione rei, que currit sine titulo. ita tenet Pet. in dicta. l. ij. ¶ Et aduerte: quia isto casu cum prescribens non habeat titulum in vsufr. non habebit publicianam, in qua requiritur titulus: vt. l. j. in prin. s. e. secus in realibus, in quibus patientia habetur pro titulo. et hoc etiam subtiliter colligitur ex isto tex. nam dum primo loquitur de vsufructu, non dicit nisi de vsufructu tradito: quia tunc prescribens habet titulum. Sed cū postea loquitur de seruitutibus realibus, dicit siue per traditionem constitutis, siue per patientiam. ¶ Idem dico, q in realibus, quando quis non habet verum titulū a non domino, non sufficit ad prescribendum scientia possessoris, non domini: sed requiritur scientia domini. et ita debet intelligi. l. j. C. de serui. et aqua. secūdum tertiam lec. positam in fi. gl. vide ibi Bar. Tenementi predicta quia subtilia et not. sunt, sine quibus etiam intel 5 ligi nō poterat iste. §. medullitus. Quid † aūt sit seruitus habēs causam continuam vel discōtinuam: dic per duas regulas que ponuntur per Bar. in. d. l. ij. C. de serui. et aqua. vide tex. per quē probantur in. l. foramen. j. de seruitu. vrba. predio. Paulus.

Summarium.

1 Vitium principali inherens accessorio non inherere. Et vsucapio & præscrip. quo ad suos effectus variè se habere.
2 Distrahendi verbum ad quid referatur?
3 Præscriptionem, quæ sine titulo speciali procedit, sola malæ fidei superuenientia interrumpi.
4 Possessor bonæ fidei partum suū non facit, licet fructus suos faciat.

§. **Partus.** Hic est tertia pars tituli, in qua tractatur de publi. que competit pro accessionibus rei. et primo loquitur de accessionibus que ad tempus coniunguntur cum re, et postea naturaliter disiunguntur de sui natura, vt est partus ancillarum. secundo, que de accessionibus, que de sui natura semper debent esse coniuncte, sed aliqñ casualiter disiunguntur. et de his loquitur versiculus idem ait, edibus. cum seq. vsq; ad fi. l. et iste. §. partus reputatur difficilis. et hoc intendit. Pro partu ancille furtiue et partu partus concepto penes bo. fi. possessorem siue nascatur proprie penes eum, siue non proprie nascatur, sed de ventre sit exsectus, competit publiciana: quia prescribitur non obstante vitio matris: dum modo bo. fi. possessor penes quem cōceptus est successerit titulo particulari non vniuersali. Item dum modo non superuenerit ibi mala fides ante vsucapionem completam. h. d. vsq; ad. §. idem ait. ¶ Nota ergo primo, q vitium rei non impedit vsucapionē 1 partus. et † sic vitium in principali non est in accessorio quod habet initium in persona bone fidei possessoris. magis enim inspicitur persona sua, q̄ vitium rei principalis. ¶ Item nota q in ista prescriptione aliquando requiritur minus: in alia aliquando plus. minus requiritur, quia aliquando procedit sine titulo speciali. nam licet quis habeat titulum in matre, non tamen hz in partu. vt gl. hic dicit. Sed vsucapitur titulo generali pro suo. Secūdo, quia vsucapitur sine possessione, quod patet: dum hic dicitur, si natus est penes alium, q̄ penes bone fidei possessorē matris. Et in his duobus: dic q titulus et possessio, quos quis habet in matre causant vsucapionem et publicianam in partu. Aliquando vero requiritur plus: quia prescribens debet esse bone fidei toto tempore prescriptionis. Sed in alijs sufficit q tempore contractus vel traditionis: vt. s. e. l. eum qui. §. penult. et fin. et. l. seq. ¶ Et est ratio: quia cum vnum sit pro vsucapiente, quia vsucapit sine titulo: aliud inducitur contra eum, quod debeat esse semper bone fidei. et in omnibus his promiscue capio prescriptionem pro vsucapione. ¶ Ultimo de materia istius. §. que tāgitur in glo. penultima. vide plene per glo. et doc. C. de fur. l. ancille. de alia vero materia, quam tangit glos. fina. que non est propria istius. §. Sed ideo gloss. ipsam adducit quia text. hic dicit incidenter, q heres est successor vitiorum defuncti. dic de ipsa materia in. l. pomponius. §. cum quis. de acquiren. possessio. per Bart. in. l. an vitium. et. l. cum heres. de diuer. et tempo. prescrip. 2 ¶ In tex. distracta. † not. q verbum distracta intelligitur et refertur ad venditionem, non ad alterum titulum. quod tene menti pro statutis. ¶ Item nota ad quod semper all. iste tex. in ver3 siculo si modo &c. q † p̄scriptio que currit sine titulo speciali, interrumpitur per solam superuenientem malam fidem: secus in ea que cum titulo procedit. vt. l. j. §. penulti. de vsuca. transferen4 da. Ad primum facit. l. ancillam. pro suo. ¶ Item † nota q bone fidei possessor non facit partum suū, licet faciat fructus suos. Ratio ponitur in. l. in pecudum. j. de vsufruct. Paulus

Summarium.

1 Iuris idem de accessorio seu additamento, quod de principali.

§. **Idem ait.** Pro his que accedunt rei, tāquam pars, competit publiciana: licet ille qui agit sit dominus totius, dum modo sint ab illa re separata, et non desierint esse primi domini: sed si per accessionem desierūt esse primi domini, et facta sunt eius, cuius est totū, illa actione petuntur qua petitur totum. Item qui habet publicianam in solo, habet etiam eam pro superficie, quam in solo cōstruxit. Item econtra qui habet in superficie habet eam in solo et sup̄ficie directam. h. d. vsq; ad fi. l. ¶ Et ponit duo exempla. Primo in his que per accessionem non desinunt esse primi domini, nec efficiuntur eius, cuius est totum, sc3 in iniūctis edibus, et in iniūctis statue. quod intellige per applumbationem, licet glo. dicat per ferrumminationem. ¶ Sed non placet: quia tunc idem esset, q in casu quem statim dicam. ¶ Item vnum exemplū ponit in his que per accessionem desinunt esse prioris domini, vt in eo quod accedit per alluuionem. Nam illud petitur eadem 1 actione, cum toto: vt in versiculo, quod tamen. ¶ Ex † quo no. q idem iuris est de accessorio vel additamento, quod de principali. et ad hoc allegatur per Oldr. facit. l. inter socerū. §. cum inter. de pac. dotalib.

Cum sponsus. Donatio facta per sponsum sponse valet, et publicianam parit, que prodest ad excipiendū et ad agendum, etiam contra donatorem. h. d.

§. **Is cui.** Fideicōmissarius vniuersalis habet publicianam, que competebat defuncto licet nondum apprehenderit possessionem illius rei pro qua competebat. h. d. Secundum verū intellectum idē est in herede et legatario: lz gloss. videatur hic facere differentiam, vt patet. s. e. l. j. in fin. cum. l. seq. et ibi dixi. Si vero defuncto non competebat publiciana, non posset heres, vel legatarius ex persona sua incipere vsucapere, nec publicianam habere, nisi possessionem apprehendisset: vt dixi in dicta. l. j.

Summarium.

1 Emphyteuta aliusue vtile dominium habens directum nunq̄ præscribit. Et pro vtili dominio à non dño empto quæ detur actio?
2 Feudum Baroni à rege concessum, si ab alio possideatur, ius eius quo ad Baronem, non quo ad regem præscribi potest. Et ideo ad præscriptionis vtilis dominium naturalem solam sine ciuili possessione satis esse. nu. 3.

§. In vecti-

§. **In vectiga.** Pro vtili dño potest compete re publiciana, licz res quo ad directũ dominiũ sit imprescriptibilis. pro eo vero qđ est iprescriptibile publiciana nõ cõpetit. ¶ Itẽ nõ solum datur pro toto, sed etiã pro parte rei. ¶ Itẽ datur illi qui etiã momẽto possidet. h. d. vsqz ad fin. ¶ Not. †in hoc. §. in vectigalibus. q emphyteuta 1 vel ali⁹ hñs vtile dñiũ, nũq pscribit sibi directũ. de hoc in. l. male agitur. C. de prescrip. xxx. an. ¶ Scđo no. q pro vtili dño empto a nõ dño, datr hec actio. & est rõ: qz põt pscribi. & iste est verus intellectus huius. §. quẽ declara vt plene no. per Bar. in. l. si 2 finita. §. si de vectigalibus. de dam. infec. ¶ Ex quo patet. † q si quis fuit in possessione vni⁹ castri, qđ tenebatr in feudũ a rege. per quẽdã baronẽ, q ille qui possidet nõ prescribat quo ad regẽ, tñ pscribit ius illi⁹ baronis, & añ cõpletã pscriptionẽ datr sibi pu 3 bliciana pro illo iure. hoc vult iste. §. Ex † quo sequitr aliud quod ad prescribendũ vtile dñiũ, sufficit possessio naturalis sine ciuili. nã dñs direct⁹ est ille, qui ciuilr possidet: feudatari⁹ vel emphyteuta nãliter. & tñ ille qui est in possessione iuris emphyteute vel feudatariĩ, pscribit. & idem esset in vsufructuario. ¶ Sz ad prescribẽdũ vtile dñiũ nõ sufficit nãlis sine ciuili, vt no. per glo. ord. in. l. j. in fi. magne gl. C. de iur. emph. & l. acqritr. §. fi. de ac. rer. do. & per Bar. in. l. iij. §. ex quo. de acq. po. tene mẽti pdcã. Paulus.

Summarium.

1 Solennitatem extrariam non præsumi, sed probari debere.

Quecunq. Omnis cã iusta ad acquirendũ dñiũ, si tradẽs eẽt dñs: parit publicianam, si tradens non est dñs: secus si non sit ordinata ad translactionem domini⁹, licz de se sit iusta. ¶ Item non sufficit q sit iusta, nisi probetur etiam q solen 1 nis. h. d. Et † no. fi. huius. l. qui semper alle. ad hoc q solennitas extrinseca non presumitur, sed debet probari, per illum qui alle. de quo vide per Bar. in. l. sciendum. de verbo. ob. In contrariũ facit. l. ab ea parte. ff. de proba. & adde quod not. in. l. j. C. de fideiussori. & iure haste fisca. lib. x. Paulus.

Summarium.

1 Procurator vendens rem domini voluntate atq; mandato quatenus emptori teneatur: Et an tũ dominus in procuratoris præiudicium mandatum reuocare possit:

SI quis prohibuerit. Ista est not. l. pro re vẽdita per procur. de volũtate dñi, cõpetit publiciana: licz cõtra ipsius prohibitionẽ tradiderit. Item damnũ q talis procurator sensit propter factũ dñi põt ab ipso 1 recuperare. h. d. ¶ Nota ergo † q cũ procurator vẽdit rẽ de mãdato dñi, est obligat⁹ ad pficiẽdũ vẽditionẽ & ad tradẽdũ rem. ¶ Itẽ nota q dñs tunc nõ põt sibi prohibere, q rẽ non tradat postq obligatus est. Ex quo sequitr. q dñs nõ põt reuocare mãdatũ extraiudiciale in preiudiciũ procur. de quo dic plene p Cy. C. mãda. l. si mandato. & per Bar. in. l. si añ iudi. solui. ¶ Item not. q potest aliquis prohibere alicui, q nõ faciat, qđ facere tenetur. & adde. l. mandatum distrahẽdarum. ff. manda. Paulus.

SI seruus. Pro re empta per seruum fugitiuũ per aliũ male possessum, competit publiciana: licz per traditionẽ sibi factã dominus non acquisiuerit possessionem. h. d. tex. cũ gl. sufficit ergo traditio facta seruo. Paulus.

Paulus. Publiciana nõ datur cõtra dñm: qz nec nuturalis nec ciuilis ratio dictat, vt per ipsum possit res a vero domino auocari. h. d. cum. l. seq. fallit tamen in quibusdam casibus hic not. in glo. quam vide & signa.

Si ager uectigal. uel emphi. pe. *Rubrica.*

Summarium.

1 Prædiũ a ciuitate locatũ vectigale dici, a priuato emphyteuticũ.

2 Dominij appellatione simpliciter prolata quid propriẽ veniat: Et emphyteutæ pensionem non soluenti, an ab extraneo de non soluto canone opponi queat:

Agri. Ille q cõducit rẽ in ppetuũ vel ad lõgũ tps, licz nõ sit dñs directus, hz tñ vtilẽ rei vẽdicatione tã contra extraneũ possessorẽ, q contra directũ dñm, dum mõ in solõne pẽsionis sibi nõ defecerit. 1 h. d. tot⁹ titul⁹. Et † loquitr de illo qui cõducit a ciuitate. idẽ si a priuato. nã pmo casu dr pdiũ vectigale, scđo emphyteuticũ. ¶ Itẽ licz loquatr de eo, q cõducit: idẽ ẽ in eo q emit reseruato vẽditori directo dño cũ solõne certe pẽsionis. nã talis hz vtile dñiũ. Ad hoc de resti. spo. c. olim. Et idẽ ẽ in eo, q in fundo alieno de volũtate dñi edificauit. nã directũ dñiũ edificiũ ptinet ad dñm soli, vtile vero ad edificatorẽ: vt. ff. de supfic. 2 l. j. ¶ Itẽ † no. tex. cũ gl. i. §. q i ppetuũ. q cũ loqmur de dño simpliciter intellr de directo. vñ allr. q vba sunt accipiẽda in potiore sigñato. & adde ad istũ. §. l. fi. C. de loca. pdio. ciuili. li. xj. ¶ Itẽ no. gl. i. l. iij. q dr. q licz emphyteota nõ soluat canonẽ, tñ extrane⁹ possessor nõ pt sibi hoc oppõere. Silis gl. e. ff. de rei vẽ. l. fruct⁹. i fi. Circa qđ vid. Guil. de cug. C. de rei vẽ. l. solẽnib⁹. & i spec. de loca. §. nũc aliq. v. vj. Et p Bar. i. l. idebiti. §. sz si nũmi. de cõdi. inde. ¶ Itẽ ad illđ qđ dr gl. i. l. fi. de nõ modico tpe, qñ dicatr nõ modicũ, vide p Dy. i. l. codicillr. §. istituto. de le. ij. & p gl. i cle. monasteriorũ. de rebus eccle. nõ alie. i cle. sufficit. ¶ Nõ modicũ. i. decẽn. Pau.

FINIT LIBER SEXTVS.

Incipit liber septimus.

De usufructu *Rubrica.*

Summarium.

1 Seruitutes personales quot sint. Et pro vsufructu quot remedia cõpetant.

2 Iura quæ propriẽ seruitutes nõ habentur qua ratione vendicentur.

¶ Cõtinua Rubricã. vt i gl. no. tñ q de vẽdicatiõe vsufruct⁹, nõ tractatr pncipalr i isto titulo. licz gl. videatr innuere: sz in titu. si vsufr. pe. iurisconsult⁹ tñ plres titulos posuit, vt mãm istã declararet. ¶ Sz † q̃ro quot sunt seruitutes personales: dic vt. ff. e. l. si 1 qs binas. & ibi dicã. & C. e. ti. in rubrica p Cyn. ¶ Scđo q̃ro que actio cõpetit pro vsufruc. dic q triplex põt cõpetere. s. confessoria, qñ plene acquisit⁹ est. & ista datr contra oẽm turbãtẽ, vt. ff. si vsufr. pe. l. vti frui. §. vtrũ. Et no. ff. e. cuiuscũq. §. i. Itẽ publiciana, qñ non dũ plene acquisitus, sed acquiritur: vt q prescribitr per traditionẽ factã a nõ dño, vel per patiẽtiã dñi. & ista similiter datur contra omnẽ turbantẽ excepto tñ dño. vt. s. titu. ij. l. si ego. §. j. cõiuncta. l. penul. & fi. ¶ Tertio põt competere actio ex contractu: puta qñ nõdũ est acquisit⁹, nec acquiritr: qz qs nõ est in quasi possessione ipsius, fuit tñ pmissus: & tũc agitr ex eo contractu. Et de ista actione 2 dic vt singulariter no. C. e. l. corruptionẽ. ¶ Vltimo † q̃ro qualr vendicantur alia iura incorporalia que nõ pñt proprie dici seruitutes, vt iurisdictio, vel ius quod quis hz in pbẽda, vel beneficio: dic q per quasi confessoriam, ad similitudinem seruitutum, vt no. per Innocen. in. c. inter quatuor. de maio. & obe.

Summarium.

1 Vsusfructus necdum ab vsufructuario cautione præstita nũ vsusfructus dicatur: Et an huiusmodi cautio remitti queat.

2 Fundamento sublato, & quod superædificatum est tolli.

Vsusfructus. In hac. l. ponitr diffinitio vsusfructus cõtinẽs genus spẽm & differẽtiã. ¶ Gen⁹ est dũ dicit, q est ius. i. seruitus. fm glo. qđ no. qz oĩs seruitus, ius est in re. hoc aũt verbũ gñale est ad oẽs seruitutes. ¶ Itẽ spẽm continet dum dicit vsusfructus, nã hec spẽs seruitutis diffinitr hic, nõ alia: sicut dr in ista, hõ est aĩal rõnale. ¶ Itẽ contĩnet quatuor diffas. pma est alienis rebus, ad differentiam iuris qđ quis hz in re propria, quod non potest dici seruitus. vt. ff. si vsufru. peta. l. vti frui. aliquando tñ

ius vtendi qđ quis hʒ in re propria, lʒ ꝓprie nõ dicatur vsufructus formalis ſʒ cauſalis: tñ reperiť interdũ ꝙ habet naturã formalis, vt ẽ caſus not. ĩ. de vſufruc. accre. l. inde neratius. §. j. cũ. l. ſe. ¶ Scđa dĩa eſt dũ dicit vtẽdi, ad differẽtiã iuris qđ hʒ creditor in re pignorata,, quod nõ eſt ius vtẽdi, ſʒ retinẽdi, vt gl. dicit. ¶ Tertia eſt dũ dicit fruẽdi, ad differẽtiã iuris qđ hʒ vſuarius, qui põt vti, ⁊ nõ frui. qđ in plus ſe hʒ. ¶ Quarta dũ dicit ſalua rerum ſubſtantia. qđ exponitur tribus modis in gl. prout ponať ad dĩam iuris, qđ hʒ emphyteota, qđ eſt ius ipſiꝰ ſubſtãtie: cũ habeat dñiũ vtile. ¶ Sed vſuſfructus eſt ius ſeparatũ a ſubſtãtia. ⁊ hec eſt ſatis bona. vel ſic. vult dicere, eſt ius in ſubſtantia. i. in re, ſine qua eſſe nõ poteſt. ⁊ ſm iſtã bñ cõtinuatur. l. ſeq. nõ tñ põt dici tũc dĩa. ¶ Tertio vt velit dicere, ꝙ vſuſfructuarius dʒ cauere de cõſeruando ſubſtantiam. i. proprietatẽ. Et ſm iſtã talis cautio eſt de ſubſtãtia vſuſfructus: cũ ponatur in

1 diffinitione, in qua ſola ſubſtãtialia ponũtur. ⁊ † ideo niſi preſtetur, non dicetur vſuſfructus. ſed hoc reprehendit gl. ⁊ bñ de quo dic vt no. C. e. l. vſuſfructus. per Cy. lʒ ergo ſit preſtanda, poteſt tamen dici vſuſfructus ſine ipſa. ¶ Sed queritur in gloſ. an poſſit remitti hec cautio? dic ꝙ per teſtatorem non, per heredem vero, vel alium dñm proprietatis ſic: vt hic, in glo. ⁊ C. e. l. j. Sed in contrarium facit. l. cõueniente. de pac. dota. So. dolus futurus non poteſt remitti expreſſe, ſed tacite ſic, vt. ſ̃. de pact. ſi vnus. §. illud. ¶ Duas alias. q. circa hanc cautionẽ habes expeditas in

2 text. ⁊ glo. ĩ. e. l. ſi cuius. in prin. ⁊ §. j. ¶ Ultimo † nota in. l. ij. ꝙ ſublato fundamento tollitur etiam quod in eo fundatur. facit de except. rei iudi. l. egi. ⁊ quod vi aut clã. longe. iſte ſunt. l. Oldr. ¶ Uel expone illa verba, ſalua rerum ſubſtantia, ſm ea que dicam. ĩ. e. l. vſufructu legato. Paulus de Caſtro.

Summarium.

1 Vſumfructum legandi modus. Et itẽ iura tradendi incorporalia. numero. 2.

3 Proprietates inutiles eſſe non debere. Et num quis operas ſuas in perpetuum locare poſsit?

Omnium. In hac. l. quinqʒ facit iuriſconſ. Primo dicit ex quibus cauſis conſtituitur vſuſfructus. ⁊ reſpondetur ꝙ in contractibus ⁊ in vltima voluntate. Secundo qualiter tradatur cum ſit ius incorporale. ⁊ reſpondetur ꝙ non poteſt proprie tradi, ſed fingitur tradi, cum quis inducitur in poſſeſſionem rei. Tertio in quibus rebus conſiſtit. ⁊ reſpondetur ꝙ in mobilibus. ⁊ in immobilibus. Quarto que ſit eius natura. ⁊ reſpondetur ꝙ non eſt ius perpetuum, ſed certis modis ſit, ne proprietas ſit inutilis. Que dicit de vſufru. extendit ad vſum. h. d. to-

1 ta. l. ¶ Nota † primo modum legãdi vſufr. ſcilicet, ꝙ heres det. Iſto caſu, videtur ⁊ ꝙ al's queratur ius per iſtum text. cum habeat percipere de manu heredis: ſecus ſi directo legaret: quia tunc quereretur ius ſine traditione, ſicut in legato rerũ corporalium: vt. ĩ. quemad. ſerui. amit. l. partem. §. fina. ⁊ ſ̃. de publi. l. j. §. final. ¶ Sed certe credo, ꝙ etiam primo caſu cum mandat heredi ꝙ det, acquiratur ius ſine traditione, ſicut in fideicommiſſis, que fideicommiſſarius habet percipere de manu heredis. Iuxta not. in. l. inter omnes. ſ̃. qui ſatiſdare cogan. ⁊ tamen acquiritur dominium ſine traditione vt. C. cõia de leg. l. j. ⁊ l. j.

2 ĩ. de lega. j. ¶ Secundo nota † modum tradendi iura incorporalia ſcilicet per inductionem in poſſeſſionem rei corporalis, et per patientiam. ⁊ hoc in iuribus prophanis. Quid autem in iuribus ſpiritualibus an debeant tradi per iſtum modum, vide plene per Innocen. in. c. in literis. de reſtitu. ſpo. vbi alleg. iſtum

3 tex. ¶ Item † nota proprietates non debere eſſe inutiles. Eſt argu. ꝙ nõ valeat legatum inutile proprietatis, puta vnius turris antique, in qua nulla eſt habitatio, niſi pro muribus, vt hic. ⁊ l. meuius. §. j. de legat. ij. ⁊ de leg. iij. l. qui concubinã. §. qui ortos. ⁊ de leg. j. l. generaliter. In contrarium facit, quod not. ĩ. e. l. vſuſfructuarius. In glo. quo ad commodum. ⁊ illud verius puto. ¶ Ultimo no. gl. ad. q. vtrum quis poſſit locare operas ſuas in perpetuum? de qua dic vt. C. e. antiquitas. per Cy. ⁊ Guil.

Summarium.

1 Vſuſfructus dominij quæ pars eſſe dicatur? Et quotupliciter pars habeatur? Et item quam variè totum dici contingat? nu. 2.

Vsusfructus. Uſuſfructus eſt pars dñij. h. d. et

1 intellige † ꝙ eſt pars integralis, quia ex vſufructu ⁊ proprietate conſtituitur plenum dominium ſicut paries eſt pars integralis domus: quia cum tecto ⁊ fundamento conſtituit integram domum: nõ aũt eſt pars predicamẽtalis, que eſt pars p̃dicabilis de alijs: q2 al's predicať de hoĩe ⁊ aſino. nã tũc ſequereť ꝙ ſic ad poſitionẽ hominis, ſequeretur poſitio animalis: q2 ſi homo eſt, ergo animal eſt. ita ⁊ ad poſitionẽ vſuſfructus ſequereť poſitio dñij. vt iſte hʒ vſumfructum ergo dñiũ. qđ eſt falſum. et ita intelligitur. l. recte dicimꝰ. de ver. ſig. que huic directo 2̃iať ⁊ dicit ꝙ non eſt pars dominij, verũ eſt predicamentalis, vt ibi: ſed integralis ſic, vt hic. ⁊ ita videtur ibi ſoluere glo. quã ibi approbat Bar. q2 meliꝰ loquitur q̃ hic, ⁊ in aliqua parte iuris. Et

2 † adde ꝙ tertio mõ dr̃ totũ ⁊ pars, ſcilicet totũ integrale, et pars quotitatiua. de quo per Bar. in. l. re cõiũcti de leg. iij. Paulus.

Summarium.

1 Seruitutes quæ annis decem, & quæ. xx. item & quæ legitimo tempore præſcribi dicantur?

Vsusfructus. Uſuſfructus põt conſtitui pro parte diuiſa vel indiuiſa rei. ipſe etiã de ſe diuiſibilis eſt, ⁊ legitimo tp̃e amittitur. ⁊ ſi vnus de proprietarijs vincatur, non preiudicat ſocio. h. d. ¶ Indiuiſa, ſcilʒ rei. Et aduerte ad vnam

1 gloſellam, que eſt hic, que dicit ꝙ † alie ſeruitutes nõ preſcribũtur. x. annis inter p̃ſentes, ⁊. xx. inter abſentes. ſicut vſuſfr. nihil alle. Tu dic, ꝙ aut hñt cãm cõtinuam. ⁊ eodem mõ perdũtur, vt C. de ſerui. ⁊ aqua. l. ſicut. aut cauſam diſcontinuam ⁊ tunc. xx. tantum annis perduntur etiam inter preſentes, vt. ĩ. quẽadmodum ſerui. amit. l. ſi ſic, vbi no. ⁊ iſto mõ dʒ intelligi glo. ¶ Sed queritur que eſt ratio quare vſuſfructus poteſt cõſtitui pro parte indiuiſa, ⁊ tamẽ ſecus eſt in alijs ſeruitutibus? dic ꝙ ratio eſt, quia alie ſeruitutes non poſſunt conſtitui in re indiuiſa ſine dãno ſocij: quia non potes ire per vnam partem, quin ſocius etiã habeat partem. ſecus tamen eſt in vſufructu, qui poteſt conſtitui pro p̃te ſine detrimẽto ſocij. ¶ Sʒ q̃re vſuſfructꝰ eſt diuiſibilis alie tñ ſeruitutes indiuiſibiles. rõ eſt: q2 aut ſeruitutes principaliter cõſiſtunt in actu puro vt ire agere: aut in re vt ſtillicidiũ recipere: que pro p̃te expediri nõ pñt. vſuſfructꝰ vo in acgrẽdo dñiũ in fructibus, qđ põt fieri pro parte. Paulus de Caſtro.

Vsusfructus. Efficitur quis vſuſfructuarius ſiue ſibi vſuſfructus legetur, ſiue ſibi adiudicetur. Item non ſolũ per nos acquiritur, ſed etiam per noſtre poteſtatis ſubiectos. h. d.

Summarium.

1 Emphyteoſis venditæ vter laudimia habere debeat, dominus ne, an vſuſfructuarius?

Vsufructu. Ad vſuſfructuariũ pertinet omnis fructus rei, omnis obuentio. omniſqʒ reditus atqʒ vtilitas, quam ſemel acquiſitam reſtituere non tenetur, etima finito vſufructu. Itẽ non poteſt proprietarius inuito vſuſfructuario mutare preſtinam faciem rei. h. d. vſqʒ ad. §. fi. ¶ Et no. hic diligenter iſta quatuor tanq̃ diuerſa. ſ. fructꝰ: ⁊ iſti dicuntur naturales vel induſtriales. Itẽ obuentiones, vt ſunt locationes domorũ, que ſunt fructus ciuiles. vt. ſ̃. de rei vẽ. l. ſi nauis. Item reditus ⁊ iſtud eſt vocabulum gñale ad oẽ emolumẽtũ prouenies ex re, vel occaſione rei: vt venationes, piſcationes emolumẽta iuriſdictionis ſigilli, vel curie. ĩ. e. itẽ ſi fundi. §. aucupiorum. de elect. cle. ſtatutum. ¶ Et idem eſt de hoc vocabulo prouẽtus, vel emolumentum, que ſunt gñalia. De his notat. per Inno. in. c. paſtoralis. de dona. in glo. ſuper verbo, reditus, vel prouentus. Et adde. l. fruge. ⁊ quod ibi not. de verbo. ſignificatio. ⁊ predita vera de prouẽtibus reiterabilibus. Sed ſunt quedam vtilitates, que non reiterantur ⁊ iſte non poſſunt proprie dici prouentus, ſed dicuntur vtilitates. ⁊ de his loquitur verſiculus, vnde etiam

⁊ no. in

⁊ non in.l.fructus.de verb.significatio.¶ Item nota ꝙ omnia predicta pertinēt ad vsufructuariũ,q̃ est verũ q̃n sunt separata ab ipa proprietate.i.q: nõ cõsistũt in alienatione proprietatis.nã lꝫ posse alienare proprietatē,vel obligare sit vtilitas rei vel fructus,vt.d.l.fructus.de ver.sig.tñ hoc nõ ꝑtinet ad vsufructuarium.q: magis est ius dñi,q̃ vsusfructus.q: ꝯsistit hoc in plena dispositione rei,que nõ ꝑtinet ad vsufructuariũ,sed dñm:vt C.e.l.interest.ita intellige gl.primã ⁊ hoc forte voluũt significare illa verba posita.s̃.e.l.j.salua rerũ substãtia.⁊ etiã.q.d.ꝙ est ius, quod põt percipere preter alienationē.al's eñ non perciperetur salua rei substantia.¶ Et per hoc rñdetur ad.q.not.†prima est si quis habeat vsumfructũ in re emphiteotica ⁊ contingat rem alienari per emphiteotã,q̃s habebit laudimiũ,an dñs direct⁹, vel vsufructuarius? Guil.de cug.mouet hanc.q.in.l.cũ nõ solũ.§.vbi aũt.prealle.C.de bon.que lib.¶ Tu plenius ⁊ clarius q̃ ipse dicas,aut vsusfructus fuit cõstitutus per emphiteotam,⁊ tunc pertinet ad dñm indubitãter:q: nõ hꝫ vsufructuarius laudare:cũ habeat causam emphiteota,⁊ sic nõ est superior,sꝫ inferior.laudare vero ꝑtinet ad superiorē.Aut fuit constitutus per dñm añq̃ rē.i emphiteosim traderet:q: post nõ posset:⁊ tũc aut queritur an vsufructuarius possit laudare,⁊ laudiminiũ recipere nomine proprio:⁊ dico ꝙ nõ:q: istud commodum non potest percipi preter alienationem.vnde sicut commoditas alienandi non est in fructu,nec ad vsufructuariũ pertinet,ita nec illud q̃d percipitur ex alienatione.hoc probatur optime.j̃.e.titulo.l.vetus.versiculo,hac ratione.vbi est casus in rõne sui.preterea proprietas potest alienari preter officium vsufructuarij:vt.j̃.e.locũ §.proprietarius.⁊.l.iusto.§.non mutat.de vsuca.ergo nõ habet vsusfructuarius laudare:quia hoc pertinet ad illum,cuius consensus requiritur.⁊ per cõsequens nec laudiminiũ habere.quod venit in consequentiam.Aut queritur an possit laudare nomine proprietarij:⁊ tunc dic ꝙ si est legitimus administrator eius, quod potest,vt plene not.in.l.j.C.de bon.mater.¶ Idem si non est administrator legitimus:quia tacite videtur cõstitutus procura.vt.l.j.in fin.de noui oper.nun.⁊.j̃.vsufr.quemad.caue. l.j.§.final.Utroqꝫ autem casu tenetur restituere laudiminium domino,⁊ etiam si rem retinuit isto pretio offerente domino,q̃d soluit debet restituere sibi.arg.s̃.de procura.qui proprio.§.vt in ceteris.⁊.l.si vero.sol.matrimo.¶ Item queritur si res incidit in commissum ad quem pertineat commissum?videtur ꝙ ad vsusfructuarium,per istum tex.in versiculo idem etiam.contrarium dico per supradicta.Nam vsusfructus non debet esse tante potentie,vt attrahat ad se proprietatem,que est principalis causa vsusfructus:vt.s̃.e.l.iij.in glo.⁊ not.argu.j̃.de iure codic. quod per manus.⁊ de vulga.l.ex pupillari.⁊ isto modo possunt intelligi illa verba posita in dicta.l.j.Nec obstat iste versiculus: quia loquitur de alia re aduersa,que non est vsusfructus.Tenementi predicta.¶ Ultimo facit iste versiculus,ad illa que habentur extra de iure patro.c.constitutionibus.⁊ de elec.c.querelam.facit.c.ex literis.⁊ cum secũdum.de iure patro.⁊.c.cũ Bertoldus.de re iudi. Paulus.

HActenus. Ad vsufructuarium pertinet modica refectio rei,ad quam cogi potest:magna vero refectio non:ad quam nec proprietarius cogi potest,si tamen proprietarius sponte refecerit, ipso inuito vsufructuarius vtetur. hoc dicit. cum.l.sequen.vsqꝫ ad.§.neratius.¶ Nota argu.ad.q.si res sit in litigio,ad quem pertineat facere expensas litis,an ad proprietarium,vel vsusfructuarium.nam si sunt modice pertinent ad vsusfructuarium:al's ad proprietarium.Ad hoc.l.prima.C. de bonis mater.⁊ de bo.que liberis.l.fin.§.vbi autem.versiculo. sumptibus.⁊ not.per Bartol.in.l.j.in fin.de noui operis nuntiatio.¶ Item not.argu.factum ex ordinatione per regem,ꝙ beneficiati compellantur ad refectionem edificiorum beneficij, vt intelligatur de modica refectione.vnde si totum corruat,nõ debent compelli.contrarium est verum:quia vsufructuarius lucratur fructus,beneficiatus vero non,nisi quatenus est sibi necessarium.¶ Not.gloss.fin.que non est alibi,⁊ adde.l.lucius. de annu.leg.⁊.l.caius.de alimen.⁊ cib.leg.

§. Neratius. Usufructuari⁹ inuito proprietario rem colere,⁊ etiam refectiones facere,siue sint vtiles,siue necessarie,siue voluptarie,dum tamen rei faciem non mutet ampliando,vel minuendo,quod facere non potest:lꝫ rem facturus sit meliorem.h.d.vsqꝫ ad.l.item si fundi.¶ Et no.bene,ꝙ verbũ,reficere cõprehēdit nõ solũ necessarias,sed voluptarias expẽsas.¶ Item ꝙ vsusfructuarius non potest facere rem meliorem addendo vel minuendo,al's potest vt.j̃.e.equissimum.§.fructuarius. Paulus.

Summarium.

1 Vsusfructuarium excolere rem cuius vsumfructum habet teneri, alioqui ei vsumfructum recte negari.
2 Vsusfructus concessione quæ veniant?

ITem si fundi. Ad vsusfructuarium pertinet omnis fructus ⁊ emolumentum rei,⁊ etiam eorum,qui sunt in re,siue cohereant,siue nõ.Itē siue appareant tempore concessi vsusfructus, siue postea reperiantur.Item ⁊ eorum que rei accedunt,dummodo sint talia,que per se non cõsiderentur,al's secus.potest etiaꝫ vsusfructuarius cogi rem colere arbitrio boni viri.h.d.vsqꝫ ad.§.aucupiorũ.⁊ †not.primo ꝙ vsusfructuarius cogitur colere.⁊ est ratio:quia per hoc conseruatur res in esse.vñ si nollet colere,denegaretur vsusfructus.quod est notandũ.Inducebam ad.q.ꝙ possidentes bona in territorio,licet nõ habeãt domiciliũ in loco,debeãt contribuere in refectionē murorum:q: per inhabitationē loci possessiones coluntur ⁊ per cõsequens in esse conseruantur.vt hic ergo ex ipsis rebus debet inhabitatio loci conseruari.arg.s̃.e.l.vsufructu legato.in fi.Item no.ꝙ cogitur vti arbitrio boni viri.est ar.ꝙ si vasallus male tractat subditos suos eos grauando,põt superior minus a quo tenet in feudũ ipsum cogere ad bñ tractãdũ,⁊ ad remouēdũ grauamina.¶ Itē no.diligēter distinctionē inter accessoria que ꝑ se non cõsiderãtur,vt illud q̃d euenit per alluuionē:⁊ tũc procedit regula,vt q̃d iuris de principali,vt de tali accessorio,⁊ alijs que per se cõsiderãtur in his nõ procedit regula.facit ad illud q̃d not.C. de iudi.l.j.⁊.l.intelligitur.de luitio.pig.No.etiã q̃dã esse emolumẽta,que nõ pertinent ad vsusfructuariũ,sed ad proprietariũ. q̃d facit ad ea que dixi in.l.vsufructu legato.¶ Itē not.†ꝙ in ꝯcessiõe vsusfruct⁹,veniũt oĩa que sunt in fundo,siue appareãt, siue nõ:secus in exceptione.nã nõ vr̃ excipere,nisi illa que apparent,vt in gloss.⁊ sic amplior est concessio,q̃ exceptio.quod not.

Summarium.

1 Ius id plenius eē qd' q̃s prĩcipaliter habet,quàm qd' ex cõsequẽtia.
2 Vsumfructuarium in vtendo proprietarij sequi consuetudinem nõ teneri,modo viri boni arbitrio vtatur.

AUcupiorũ. Reditus venationũ ⁊ aucupationũ ⁊ piscationũ ꝑtinet ad vsusfructuariũ.hoc primo.Itē non solũ potest vti fundo,sed instr̃o fundi,⁊ si sit tale instr̃m,ꝙ seruãdo seruari nõ põt,illud potest vēdere ⁊ aliud reuocare.Si vero seruari põt:tũc vti põt,sed nõ vendere.hoc sc̃do.Itē qui cõcedit vsumfructũ in vna re,videtur concedere,vt de alia re sua vsufructuarius percipiat,sicut ipse concedens ꝑcipere solebat,⁊ non vltra. hoc tertio.Cum vero vsusfructus principaliter ad aliquē pertinet,⁊ nõ in consequẽtiã alterius rei,põt vti plenissime etiam fructus vendendo,vel locando:lꝫ proprietarius nõ ita consueuerit vti:quia non tenetur sequi ipsius consuetudinem.Sed vti põt plenius,q̃ ipse,dummodo vtatur arbitrio boni viri.h.d.vsqꝫ ad fin.¶ Et†no.ꝙ plenius est ius,q̃d quis habet principaliter, q̃ id quod hꝫ in cõsequẽtia alterius rei.Nã illud regulariter restringitur ſm exigentiã illius rei.primum vero non recipit restrictionem.⁊ sic multa cõceduntur principaliter,que non in cõsequentiam,ſm glos.⁊ econtra multa in consequentiam,que nõ principaliter.vt.l.j.j̃.de autho.tuto.¶ Itē†no.bene,ꝙ vsufructuarius non tenetur sequi consuetudinem proprietarij,in vtendo:sed vti potest plenius quam ipse.

EX silua cedua. Qui hꝫ vsumfructũ silue,si cedua nõ est,non põt cedere stipites arborũ,sꝫ germinales tñ,qui nascunt̃ ad pedes earũ,⁊ apte sunt ad vineã.Si vero cedua sit:tũc põt cedere pedamẽta.i.stipites arborũ mediarũ,q̃ cedi cõsueuerũt.Secus si sint magne,q̃ nõ ꝯsueuerũt cedi,sꝫ ad ornatũ silue reliqui.Itē euulsis arborib⁹,q̃s cedere nõ poterat, vi vẽtorũ,vel alr̃,nõ p̃t vti,nisi pro ligno ad cõburēdũ,nõ ꝑ mã ad edificãdũ,nisi q̃ten⁹ necessariũ ē ꝑ villa.i fũdo sita,h.d.vsqꝫ ad.§.nauis.d.l.arborib⁹.text.cũ gl.ſꝫ verũ intellectũ. Paulus.

§. **Nauis.** Usufructuarius potest uti re ad usum destinatũ, licet periculũ immineat. h. d.

Summarium.

1 Cedere & concedere inter se quid distent?
2 Ius decimarum aut quoduis aliud spirituale ius, quod quis habet, an cedere alteri, aut vendere queat?

§. **Usufructuarius.** Usufructuarius potest commoditatem usufructus alteri locare, vendere, vel precario concedere per se, vel per alium: quia per hoc ipse videtur uti. h. d. usq; ad §. de illo. ius autem usufructus nõ potest alteri cedere, secundũ glo. quod intellige scilicet ut acquiratur illi, cui cedit: imo cedendo finitur usufructus, & reuertitur ad proprietatem: ut instit. e. 1 §. finitur. ¶ Et sic † nota differentiam inter cedere & concedere. nam qui cedit omne ius intendit a se abdicare. recedit enim, et alium loco sui ponit. Sed qui concedit a se non abdicat, sed aliũ secum admittit. nam dicitur a con, quod est simul, & cedo dis. & sic retinet penes se ius & alteri commoditatem concedit ita intellige gl. que est hic. & de alijs verbis vide. ff. de dona. l. ad eum. in 2 prin. per glo. & de do. causa mor. l. sepa. per Bar. ¶ Item † not. predicta ad illa, que dicunt canoniste, q̃ ius decimarũ vel aliud spirituale, quod quis habet non potest alteri vendere: vel cedere: commoditatem vero vel fructus earum sic. ut not. in. c. fin. ne prela. vices suas. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Usufructus quasi possessionem animo ab usufructuario retineri, ut veram possessionẽ à proprietario. Et ideo sicut in proprietate reperire est possessionem ciuilem, quæ animo retinetur, & naturalem quæ corpore: ita & in usufructu, & alijs iuribus incorporalibus quasi possessionem ciuilem quæ animo, & naturalẽ, quæ per vtendi actum retinetur.
2 Usufructuarius quasi possessionem ciuilem quandiu retinet, ius suum tempore non perdit. Et quid in proprietate respectu dñi?
3 Statuto si prohibeatur victualia ad inimicos deferri sub pedis amissione, & aliquis in via sit repertus cum victualibus, an puniri debeat?
4 Possessio serui, & si per alium cœpta sit, ac proinde præscriptio aduersus usufructuarium, serui tamen stipulatione veri domini nomine facta, præscriptionem huiusmodi interrumpi.

§. **De illo.** Iste est not. §. & subtilis, & alle. per practicos. h. d. ¶ Ius usufructus retinet̃, licet fructuarius re actualiter non utatur, sine culpa rei, vel casu, aut natura. Et ideo qui serui usumfructum habet in seruo fugitiuo, quicquid ille stipulatur ex re sua, & si per neminem possideatur, tunc etiam quasi possessionem usufructus retinet: nec perditur legitimo tempore non utendo. Si vero per aliũ sit apprehẽsa possessio, tunc statim usufructus quasi possessio perditur, & etiam ipsum ius incipit tẽpore pdi: nisi dictus seruus fructuario fuerit stipulatus: quia tũc prescriptio interrumpitur 1 h. d. usq; ad fin. & est litera subtilis. ¶ Nota † q̃ quasi possessio usufructus solo animo retinet̃ ab usufructuario, sicut vera possessio a proprietario. & hoc vult dicere text. ibi nam qua ratione retinetur &c. secundum verũ intellectum. Ex quo sequitur, q̃ sicut in proprietate est reperire possessionẽ ciuilem, que retinetur animo, & naturalem que retinetur corpore: ita & in usufructu vel alijs iuribus incorporalibus reperitur quasi possessio ciuilis, q̃ animo retinetur, & quasi possessio naturalis, que retinetur per actum utendi. Sed est tertia possessio penes usufructuarium, scilicet naturalis ipsius rei: quia usufructuarius rem naturaliter possidet. Ita intellige quod habetur contra. qui. ex cau. ma. l. ait pretor. §. item. & ff. unde vi. l. iij. §. unde vi. ¶ Item nota q̃ predicta possessio ciuilis perpetuo retinetur animo: licet quis re non utatur actu. quod est verum, quando per ipsum non stat, nec est in negligentia, ut in casibus hic positis. Si autem negligeret, tunc per obliuionem, que presumitur ex cursu. x. annorum perderetur: ut. l. si fur. §. i. de usucap. Et not. C. de acquir. possessio. l. licet in glo. ita intellige glo. paruam hic, que incipit usq; ad decennium. Aduerte tamen quia licet ipse retineat possessionem, non propterea videtur uti frui: nec videt̃ seruus fugitiuus operari. & ideo non facit ad. q. glo. de famulo infirmo, ut debeat habere salarium pro illo tempore quasi videatur operari. Nã hoc nõ dicitur hic, q̃ operari videatur: licet ius & quasi possessio retineatur. unde ad illam. q. dic ut nota in. l. si uno. §. Item cum 2 quidam. ff. loca. & l. cum heres. §. j. ff. de stat. libe. ¶ Tertio † nota q̃ quousq; usufructuarius quasi possessionem ciuilem usufructus retinet, ius eius nõ perditur tẽpore. idem in proprietate in qua non incipit currere prescriptio, quousq; dominus retinet ciuilem possessionem, ut not. C. de serui. fugi. l. j. in fin. magne glos. ¶ Sed aduerte ad glo. que est hic, que incipit si dicas. nam circa finem videtur, q̃ incipiat currere prescriptio statim, quod uti non potest: licet per alium nõ apprehensa sit possessio: & licet fuerit impeditus uti propter infirmitatem vel fugam: verumtamẽ cessante impedimento, sit restituendus. per. l. & attilicinus. ff. de serui. rustico. predio. ¶ Tu dic subtilius q̃ ibi loquitur in seruitutibus realibus, in quibus non cadit quasi possessio ciuilis: q2 debentur rei, que animum non habet: & ideo statim q̃ quis impeditur uti, incipiunt perdi animo. Sed quia sine sui culpa perduntur, datur restitutio ut ibi. Sed nos loquimur in seruitutibus personalibus, in quibus reperitur quasi possessio ciuilis: q2 debetur persone, que animum habet. que quidem possessio retinetur per impeditum uti: quia animũ semper habet. & ideo nũq̃ incipit prescriptio rei vere quousq; sit apprehensa per alium possessio. quod tene mẽti. Ad hec facit quod no. ff. de usucap. iusto. §. non mutat. ¶ Item nota de isto verbo, amitti, quod exponitur in actu admittendi. cum enim sit verbum presentis temporis, non significat rem preteritam, sicut lupus exit siluam, & nõdum exiuit. Alleg. ad. q. † si statutum prohibeat portari victua- 3 lia inimicis sub pena pedis: & aliquis sit repertus in itinere cũ victualibus: an debeat puniri? Et dic q̃ aut statutum loquitur per verba p̃sentis temporis, ut si quis portet victualia &c. & debet puniri. quia verum est ipsum portare. idem si per verba futuri, ut si quis portabit: quia futurum formatur a p̃senti, & eius significationem retinet: secus si loqueretur per verba preteriti tẽporis, ut si quis portauerit. nam hoc perfectam rem significat: ut. ff. de ma. testa. l. stichus seruus. de acquirend. posses. not. C. de 4 ser. fugit. l. iij. ¶ Ultimo nota q̃ † licet sit apprehensa per alium possessio serui, & sic prescriptio sit incepta contra usufructuarium, tamen interrumpitur per stipulationem serui factam nomine fructuarij. quod est mirabile. & que sit ratio, dic ut in glos. & facit ad. q. vasallorum, qui a domino recesserunt, & per alium possidentur, ut sialiquem actum faciunt nomine domini, retineant ius superioritatis. & not. predicta.

Summarium.

1 Possessionem ciuilem, quam proprietarius habet, plus operari, ac naturalem, quam usufructuarius habet. Et quid per quamlibet earum acquiratur?
2 Dominium actionemq; in pendenti esse posse.
3 Proprietarius fructibus extantibus, num aduersus furem cõdictionem furtiuam intentare queat?
4 Statuta Italiæ quibus cauetur, ut si sit inter consanguineos controuersia, de ea compromittatur, iuridica ac valida esse.

Si fur de. Fructus a solo separati per tertium nõ nomine fructuarij nõ efficiunt̃ eius, sed proprietarij, nisi postq̃ eorum possessionem nactus est. nam ex tunc acquirit dominium, & incipit sibi competere condictio furtiua, q̃ añ soli proprietario cõpetebat. cum igitur tam dominium q̃ conditio apta sint utriq; competere, licet competant proprietario, dicuntur pendere. hoc. d. & est fortis in text. Primo ponitur determinatio Iuliani. Secundo ponitur oppositio de dicto Marcelli, & rñsio ad eam. Tertio quedam illatio resultans ex dictis amborum. secunda ibi, Mar 1 cellus. tertia ibi cum autem in pendeñ. ¶ Et † not. q̃ plus operatur ciuilis possessio, quã habet proprietari⁹, q̃ naturalis quã habet usufructuarius. Nã prima facit acquiri proprietario fructus qualitercunq; a solo separatos, etiã non nomine proprietarij. Scõa vero non facit acquiri usufructuario, nisi sint separati per eũ nomine suo, fm glo. ¶ Itẽ in alijs plus operatur ciuilis q̃ naturalis. de quo vide per Dy. & Bar. in. l. iij. §. ex 3rio. de ac. pos. & per Cy. C. de rei vẽd. l. certũ. & de reg. iur. sine possessione. per Dyn. ¶ Percipiantur & a solo separentur, lz nõ recõdãtur in horreo cõtra glo. & istud tenẽt oẽs doc. Et dixi in. l. & ex diuerso. de rei vẽ. & glo. istud tz in. l. si usufructuarius messem. qui. mo. usufr. amit. ¶ In fi. in gl. nactus. que coniungitur cũ glo. fiant. ff. quod

ꝟ.q̃ expediam oppo.de.l.nec vllam.§.item si quis dolo.de peti. 2 hered. ¶ Item †no.ꝙ dominium ꝛ actio possunt esse in pendenti.dicuntur autem pendere duobus modis vt colligitur ex exemplis hic positis. Primo ratione presentis temporis,vt quando adhuc nulli competũt:sed expectatur cui competat,vt in re empta per seruum vsufructuariũ,ꝛ sibi tradita nondum pretio soluto,sed habita fide:nam adhuc dominium non competit vsufructuario,nec proprietario,sed expectatur ex cuius pecunia soluetur pretium:vt.ꝟ.e.sed ꝛ si quis.§.j.ꝛ sic pendet ratione presentis temporis. ¶ Secundo ratione futuri,vt quando competunt vni sed reuocabiliter quia possunt alteri cõpetere:vt in alijs tribus exemplis.hic positis,scilicet in re sub condit.legata,que interim heredis est.sed potest effici legatarij aduenien.cõdit. Itẽ in fetu,quem debet vsufructuarius submittere loco capitum demortuorum. Nam anteq̃ submittat dominium est eius,postea proprietarij. ¶ Item in dominio fructuum perceptorum per furem,quod est proprietarij,ꝛ sibi competit cõdictio furtiua. Sed si vsufructuarius nactus sit possessionem, erunt eius. Omnibꝰ ergo his casibus,licet competant vni,tamen ex quo possunt alteri competere,dicuntur pendere.ratione futuri euentus.facit.l. 3 j.§.si pendeat.ad maced. ¶ Sed†querit glo.si.vtrum proprietarius poterit intentare condictionem furtiuam,que sibi competit?ꝛ determinat ꝙ non:nisi consumptis fructibꝰ:quia quousq; extant,dicta condictio non est perpetua,sed reuocabilis vt hic. ¶ Tu dic contra secundum Bal.ꝛ Cy.in additionibus: quia propter hoc non impeditur eam exercere,vt.s.de rei ven.l.non ideo minus.ꝛ l.si quis hac.l. Paulus.

SI cuius. Usufructuarius tenetur satisdare de restituenda proprietate, ꝛ de vtẽdo fruendo arbitrio boni viri,ꝛ anteq̃ satisdet, agere non potest. Item si plures sint proprietarij,omnibus est satisdandum. Item per dictas cautiones prospicit damnis futuris. Sed tam pro futuris q̃ pro preteritis possunt alie actiones competere,scilicet.l.aquilie ꝛ interdictum,quod vi aut clam. Sed quia non semper dicte actiones competunt idcirco pretor dictas cautiones adinuenit.h.d. ¶ De.q.gloss.an vsufructuarius ante cautionem faciat fructus suos, vide per Bar.in.l.vxori.de vsuf.leg.

§. Sed si inter. Si cõtrouersia sit inter duos fructuarios qualiter vtantur proposito hincinde iudicio quasi communi diuidũdo,iudex reducet eos ad concordiam cogendo eos inter se cauere.h.d. Pone casum in vsufr.legato duobus alternis annis.ꝛ est contentio inter eos,quis incipiat,vt.ꝟ.quibꝰ mo.vsufr.amit.l.ij.§.si.in tex. ꝛ glo.vel in legato duobus simul:vnus vult seminare,alter non Uel vnus vult seminare bladum, alter fabas. Iudex ex officio suo reducet eos ad concordiam,vel iubendo,ꝙ quilibet vtatur parte fundi ad sensum suum,ꝛ caueant ad inuicem non impedire.vel alter vno anno alter altero.ꝛ vide Inno.de proba.c. in presentia.ꝛ quod not.v.q.iij.c.si primates.xc.dis.c.j.per gloss. 4 ¶ No.†tex.cum gl.hic que sunt in ar.ꝙ statuta Italie,quibus cauetur,ꝙ si sit controuersia inter cõsanguineos vel affines,debeant compromittere:valeant,ꝛ sint iuridica. Paulus.

Summarium.

1 Rem meliorem fieri,si quæ ad oblectationem voluptatemq; comparata sunt:in reditum ac prouentum reducantur. Et quæ testator aut proprietarius facere destinauerat,velle videtur,vt fructuarius faciat.

§. Fructuarius. Usufructuarius non põt rem deteriorem facere,sed meliorem sic,dum tamen pristinam faciem loci non mutet augẽdo vel minuendo,vel vnum in aliud transmutando:nisi quatenus proprietarius verisimiliter erat facturus.h.d.tex.cum glos. vsq; ad.§.sed si edium. Et incipit iurisconsultus hic ostendere qualiter vsufructuariꝰ debeat vti frui.ꝛ primo de vsufructuario fundi in hoc.§.secũdo de vsufructuario ediũ,in dicto.§.sed si edium.vsq; ad.l.sed ꝛ si quid.§.mancipiorũ. Tertio de vsufructuario seruorum in dicto.§.mancipiorũ. Tertio de vsufructuario vestimẽtorũ.in.e.l.§.sed si vestimentorum.vsq; ad.§.pro 1 prietat. ¶ Et no.†hic in versiculo,sed si forte.ꝙ primo videtur res fieri melior,cum illa que sunt ordinata ad delectationem et amenitatem reducuntur ad reditum. ¶ Item no.glo.que incipit ꝛ ita mutat.ꝙ quando testator vel proprietarius proposuerat aliquid facere in fundo,videtur velle ꝙ etiam,vsufructuarius faciat.quod no. In contrarium facit.l.j.§.si defunctus.ꝟ.de rebus eo.sed ibi suberat alia ratio in persona heredis,q erat minor,q̃ in persona testatoris,qui erat maior. Paulus.

Summarium.

1 Fundus vt arando excolitur,ita & domus dum inhabitatur.
2 Proprietarius quæ locare non consueuit,sed in suæ personæ vsum retinere, non potest vsufructuarius locare nec vendere. Et an emphyteota, quam in fundo ædificauit emphy. domum, destruere possit.

§. Sed si edium. Qui habet vsumfructuz domus, facere potest ea que permanent,non illa per que qualitas eius mutet addendo vel minuendo vel aliter transmutando:nec illa que ad vsum pso ne proprietarij destinata erant ad publicos vsus locando,vel rẽ ad alium vsum,q̃ destinata sit locando,vel vtendo. Item illa que ibi posuit vel in re edificauit tollere non potest.postq̃ tamẽ erunt refixa potest vendicare.h.d.vsq; ad.§.mancipiorum.in.l. 1 sed ꝛ si quid. ¶ Et no.hic in verbo ex colere,ꝙ sicut fundꝰ excolitur arando,ita domus inhabitando:quia per inhabitationez 2 conseruatur inesse. ¶ Item†no.ꝙ illa que proprietarius locare non consueuit,sed ad vsum sue persone tantum retinere,non potest vsufructuarius locare,secus si ad vsum sue persone tantum non retinebat. Naz poterit locare ꝛ vendere,licet proprietarius non consueuerit.vt.l. Item si fundi.§.si.que videtur contra.facit.l.sed ꝛ si quid.§.sed si vestimentorum. ¶ Item no.in.l.sed si quid.in prin.arg.ꝙ emphyteota non potest destruere domum, quam edificauit in fundo emphyteotico de quo in Spec.de loca.§.nũc aliqua versiculo centesimoquinquagesimonono. Bal. Paulus de Castro.

Vsic. Mancipiorum. Habens vsumfuctuum in seruis,debet eis vti secundum conditionem ꝛ statum eorum,ꝛ nõ ad aliud ministerium exercere,q̃ cõsueuerit:ꝛ eodem modo vestire debet eos,ꝛ nutrire. Item habens vsumfructum vestimẽtorum,que destinata erant ad vsuz proprietarij,non potest ipsa locare: secus si destinata erant ad ludos vel apparatus.h.d. vsq; ad.§.proprietatis.qualum.i.sabulum. Paulus de cas.

§. Proprietatis. Proprietarius non potest prohibere vsufructuarium quominus vtatur fundo ꝛ instrumentis eius,siue sint affixa,siue non:sed seruitutem nouam imponere non potest,nec debitam remittere:sed bene potest nouam acquirere. Usufructuarius vero acquirere non potest. Sed iam constitutam retinere sic,que si per eius negligentiam perdatur,proprietario tenetur.h.d.vsq; ad.§.si. ¶ Et no.glo.super verbo contineri.que dicit ꝙ in legato proprietatis non veniunt instrumenta:secus in legato vsuf. Et reddit rationem,nec est alibi melior gloss.in hac materia. ¶ Addit Cy.aliam rationem:quia legatum proprietatis magnam continet vtilitatem:cum sit perpetuum.secus in vsuf.qui est temporalis.pro quo vide.l.j.C.de his qui se defe.et quod not. per Bern.in.c.j.de parochijs.ꝛ in meo alphabeto super verbo necessitas.

Vsic. Sed nec seruitutem. proprietarius non potest etiam vsufructuario consentiente seruitutem imponere,nisi sit talis,per quam conditio vsufr.nõ fiat deterior.locum vero religiosum facere potest eo consentiente:et interim in eo nõ ꝯsentiente,si pietas vel necessitas hoc suggesserit.h.d.cum.l.se.ꝛ prin.se.ꝛ intellige tex.prout iacet:licet glo.destruat. Dicit enim ꝙ si vsufructuarius consensit,perdit vsumfructum. Sed hoc est iniquum,cum vsusfructus sit separatus et possit per se consistere secundum Cynum. ¶ Tu dic,ꝙ dictum glo.est contra mentem litere,nam secundum hoc non esset differentia inter primum casum,quando consentit,vt seruitus imponatur,ꝛ secundum,quando consentit vt fiat locus religiosus. Nam vtrobiq; perderet ius suum.ꝛ tamen tex.intendit differẽtiam facere,vt patet.in.l.locum.in versi.quibus.autem. que est aduersatiua.ꝛ ibi dum dicit,fauore religionis.dic ergo ꝙ consentiendo vt seruitus ita ponatur,non perdit vsumfructuz:nec valet consensus,nec constitutio seruitutis. Nec obst.l.apud celsum.§.quesitum.de dol.exc.quia ibi in plus consensit.scilicet vt tota res venderetur. ¶ Item non obstat ratio glos.quia potest totum vsumfructum amittere:ergo ꝛ pati seruitutem imponi. Naz non sequit:quia non intendit per hunc consensuz amittere

vsumfructum, sed alterare. Simile in domino proprietatis, qui potest totam rem alienare, & tamen non potest auferre sibi potestatem disponendi de ipsa: vt. s. de pac. l. nemo. & C. de condict. ob causam. l. ea lege. cum ibi not. ¶ Item facit contra glo. quia actus agentium voluntarij nō operatur vltra intentionem agentis. vt. ar. l. fin. C. ne vx. pro mari. & l. j. §. simul. de itinere actuq; priua. & l. voluntarie. C. de excu. tuto. bene facit. l. obligationum substantia. de acti. & obli. modo hic vsufructuarius consentiendo seruitutem imponere, non habet voluntatē amittendi vsumfructum. Paulus de Castro.

§. **Ex eo.** Proprietarius habet plenissimam correctionem serui: vsufructuarius non ita plenam, vt ipsum cicatricibus deformet. h. d. ¶ Et est hic ar. q̄ dominus possit punire subditos, quos alteri dedit in feudū. Bal.

§. **Proprietarius.** Proprietarius potest alienare proprietatem sine consensu fructuarij: nec extinguitur vsusfr. ipso iure. si tamē alienatio necessaria est, in qua debeat venire proprietas & vsusfructus: nisi vsufructuarius ad requisitionem proprietarij soluat estimationem vsusfructus, denegatur sibi ipsius persecutio h. d. text. cum glo. ¶ Pro quorum intellectu vide omnino. l. si hominem. cum glo. sua. j. de solu. & semper alle. iste. §. & tene hic secundam positionem casus. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Testator relicto filio hærede, si vxorem dominam ac vsufructuariam omnium bonorum, licet de cōsuetudine vxor alimenta habere dumtaxat debeat, si tamen clausulam idem testator in relicto adijciat, quæ alimentis nudis conuenire nequeat, quatenus sit huiusmodi relictum ampliandum?

2 Verba quæ propriè intelligi nequeant, ad significationem minus propriā porrigenda esse. Et quæ ad diminuendum adiecta sunt, augmentum quandoq; operari.

PRoculus. Legando vsumfructum videtur quis legare proprietatem: cum modus vel conditio apposita non possunt aliter operari. h. d. no. Vel sic, verbum vsusfructus, quando non potest intelligi de formali, intelligit̄ de causali, qui est cōiunct⁹ proprietati, & ipsam proprietatem continet. h. d. ¶ Et per hanc. l. pridie de facto respondi, cum iudex in sententia adiudicasset cuidam communitati vsum quorūdam pascuorum, & apposuisset aliqua verba, que non poterant conuenire nudo vsui, videbatur adiudicasse proprietatem. facit. l. donationes. in concubinaz §. species. j. de dona. ¶ Item 1 †facit, si testator relicto filio herede, relinquit vxorem suam dominam & vsufructuariam omniū bonorum: licet de consuetudine non debeat habere, nisi alimenta postq̄ extat filius, vt no. in. l. ij. & auten. ibi posita. C. si secundo. nup. mulier. si ibi apponat aliqua verba, que non possint cōuenire nudis alimentis, puta, q̄ faciat aliquas eleemosynas, vel exequias testatoris, quas facere non posset, si sola alimēta haberet: quia tunc debeat habere integrum vsumfructum. q̄ hec videtur fuisse voluntas testatoris. & ita de facto respondi. 2 ¶ Item †no. q̄ verba que non possunt intelligi proprie, improprie antur. facit. l. item sed si possessori. §. item si iurauero. j. de iure iur. ad trebel. scuola & quod no. de vulg. & pupill. l. verbis ciuilibus. Cy. & Ray. ¶ Item no. q̄ verba posita ad diminutionem operantur interdum augmentum Bal. ¶ Insulam. i. proprietatem insule. Paulus de castro.

§. **Si arbor.** Dominus debet remouere impedimētum, quod est in sua proprietate, vt fructuarius libere possit vti. h. d. Paulus.

Summarium.

1 Vsusfructus non idem quod fructus. Et in quo vtrunq; consistat. Et quid distet inter se legatum vsusfructus & simplicis fructus? Et quod legatario vtriusq; remedium aduersus turbantem competat?

2 Verba directa ab obliquis in legato apposita quid distent?

SI quis ita. Qui legat fruct⁹ annuos, videtur legare vsumfructuz. h. d. Et not. ad euidētiam q̄ 1 †aliud est vsusfruct⁹, aliud fructus. Nam vsusfructus est ius incorporale, vt. s. e. l. j. Fructus autem sunt quid corporale videbatur ergo q̄ aliud esset legare fructus, aliud vsumfructum. contrarium hic dicitur quia fructus ex iure vsusfructus resultant: vnde legando vsumfructum tantum videtur legare causam. quod est no. Et est vtilitas quia legatarius percipiet fructus de manu sua. Sed si videretur legatum tantum corpus, fructum haberet percipere de manu heredis. vt. j. de vsuf. legato. l. fundi trebatia. & de annu. lega. Caius. ¶ Item habebit confessoriam contra omnem impedientem. Sed si corpus tantum esset legatum. solam actionez ex testamento haberet, contra solum heredem. ¶ Et no. glo. hic positam, que bene declarat hanc. l. & similes, melius q̄ aliqua q̄ sit in iure. de quo per Bart. in dicta. l. fundi trebatiani. & de pu 2 blica. l. cotem. §. qui maximos. Nota †etiam ex hac glo. differentiam inter verba directa, per que legatarius habet percipere de manu sua, & verba obliqua, per que habet percipere de manu heredis. Nec obstat. C. cōia de leg. l. j. & ij. vbi equiparantur legata, que fiunt per verba directa & fideicōmissa, que fiūt p̄ obliqua. ¶ Nam ibi non repugnat natura subiecti, hic sic, vt. s. e. l. iij. §. dare. Ray. Aduerte quia sentit, q̄ si testator mandat per heredem suum mihi dari vsumfructum, non acquiratur mihi ius, nisi traditione facta. cuius contrarium ibi dixi. ¶ Nec obst. hec glo. quia non intendit contrarium dicere, sed ostendere qualiter cognoscatur legatum vsusfruct⁹ a legato fructuum. Nam tunc bene inspicitur, an sunt verba obliqua, vel directa. Si vero cōstat, q̄ voluit legare vsumfructum, non est illud inspiciendum. tene menti. Paulus.

Summarium.

1 Vsumfructum serui legare aliud, quam operam. Et quis ex vtroq; legato subnascatur effectus?

2 Filius hodie si quid patris contemplatione quærat, cui, ac quatenus quærat?

SI serui vbi. Hic icipit tractare vnā materiaz de seruo fructuario, vtrum acquirat vsufructuario vel proprietario: & qualiter, & durat vsq; ad. l. si pendē. Et breuiter vsq; ad. l. Sed & si quis. §. interduz. q̄ ex tribus causis querit vsufructuario, scilicet ex opera sua, & ex re ipsius vsufructuarij. Item cū aliquid sibi relinquitur iure institutionis. legati, vel donationis, vel causa conditionis implende contemplatione vsufructuarij: sed si cōtemplatione domini simpliciter, extra causas p̄dictas querit dño. ¶ Item non solum actionem sed exceptionem querere potest fructuario. Item cogi potest operari. Item cum contemplatione fructuarij aliquid sibi datur, non refert positus fuerit ad obli 1 gationem, vel ad solutionem. h. d. ¶ Et †no. ad euidentiam, q̄ aliud est legare vsumfructum serui: aliud operam. Primo casu querit legatario ex istis causis: secundo ex opera tantum. Item primo casu per vsucapionem proprietatis, non extinguitur vsusfructus: sed legatum operarum sic. vt. j. de vsuf. lega. l. ij. in fin. que non est alibi, secundum Ray. Et no. s. e. locum. §. proprietarius. circa finem glos. ¶ In. l. sed. & si quid. versiculo nec distin 2 guimus. Iste tex. facit in arg. contra illos, qui †dicunt q̄ hodie si filius contemplatione patris instituatur, vel aliquid acquirat q̄ nō acquiratur patri, nisi quo ad vsumfructum. Sed istud est falsum: quia quicquid acquirit filius, contemplatione patris, patri queritur pleno iure, per. l. sed si plures. §. in arrogato. de vulg. iura vero illud dicentia intelliguntur in alijs aduentitijs. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Euentum spectari, & exitu acta probari.

2 Pecuniam venditori vel in sacculo offerri emptori quandoq; satis esse, Et numerationem nonnunq̄ ad cōtractus temporis retrahi.

§. **Interdum.** Dominium rei empte p̄ seruuz fructuarium, & sibi tradite pretio nondum soluto in pendenti est quousq; pretium soluatur. Nam si soluit̄ de pecunia domini, ipsius erit: si de pecunia fructuarij erit similiter eius. Sed si de pecunia vtriusq; pro rata pretij erit vtriusq;. Nec refert quando de pecunia fructuarij soluit̄, an soluatur constante vsusfructu, vel eo finito: si vero non constat de cuius pecunia solutum sit, neutrius erit. h. d. vsq; ad. §. si operas.

1 operas. ¶ Et nota † hic euentum spectari. et quod vulgariter dicitur exitus acta probat. facit. ff. ad silla. l. si exheredatus. et de iudi. sisti. l. iij. §. quando autem. et C. de iudi. rem non nouam. in fi.
2 ¶ Item † not. hic in fi. ar. quod sufficiat offerre pecuniam in sacculo. de quo dic vt. ff. de condi. inde. l. cum seruus. per Barto. et ibi vide. ¶ Item nota in versiculo quid ergo. quod numeratio trahitur retro ad tempus cõtractus. quod est verũ quando fiebat de necessitate precedenti contractum, vt in illa, que fit pro pretio rei vendite. quod pretium erat debitum. ¶ Si vero numeratio nõ erat necessaria, vt cum quis stipulatur pecuniam quam est mutuaturus: nõ enim cogitur mutuare, si non vult: nisi se astrinxisset. tunc ergo econtra contractus siue stipulatio non trahitur retro ad tempus numerationis, vt. l. quidam cum filium. in fi. de ver. oblig. et isto casu posset procedere opi. Marcelli et Martiani, scilicet quod licet fuerit stipulatus durante vsufr. si postea finito vsufr. numerabat etiam de pecunia fructuarij, acquiratur proprietario. et adde quod plene not. ff. de regu. iur. l. que legata. tenementi. Paulus.

Summarium.

1 Actiones personales de subiecto in subiectum nõ migrare sine cessione. Et quid in exceptione?
2 Tempus stipulationis partem esse.

§. Si operas.

Annua stipulatio per seruum fructuarium interposita pro rata temporis, quo durat vsusfructus acquiritur vsufructuario, pro alia vero proprietario. h. d. ¶ Et † no. hic primo quod actiones personales non migrant de subiecto in subiectum. i. dicere quod nõ transeunt in singularem successorem sine cessione. facit. ff. vsufru. quemad. ca. l. iij. §. fin. fallit. ff. de itine. actuqz priua. l. iij. §. hoc interdictum. et quod vi aut clam. l. si is qui in puteum. §. si postea. et ff. de except. rei ven. l. fi. Fran. accur. et Cy. ¶ Tu dic de hoc vt plene no. per Dy. et Bart. ff. de aqua plu. ar. l. si tertius. §. si pus. exceptio vero bene transit in singularem successorem, ad quem transit res, cuius occasione competit: vt. ff. communi diuidũdo. l. in hoc iudicium. et de iureiur. l. etiam. ¶ Et hoc est verum pro ea parte, que acquisita est vni, sed potest esse quod pro parte queratur vni, pro parte alteri: et tunc non dicitur migrare vel ambulare de persona in personam, sed eis acquiri quatenus ratio iuris permittit vt in stipulatione annua, que lz sit vna, tamen pro parte temporis potest acquiri vni et pro parte, alteri: sicut pro parte
2 summe: quia † tempus pars est stipulationis. vt. l. j. de re. cred. ¶ Et ita intelligitur hic. non enim est intelligendum, quod pro illa parte que semel acquisita fuit fructuario, transeat ad proprietariũ. Sed quod vsufructuario non videtur fuisse quesita, nisi pro tempore, quo durabit vsusfructus: pro alio proprietario. sicut si stipularetur. xx. quia potest esse quod pro. x. queratur vni: pro. x. alij. licet sit vna stipulatio: vt. s. §. proxi. et hoc est quod vult dicere. l. si seruus communis meuij. §. fi. de stipu. seruo. que videtur huic contrariari. ¶ Item aduerte quoniam est vna gloss. que format tres oppo. et se inuoluit. non enim soluit per ordinem, sed antequam soluat vnam, ponit aliam: et deinde redit ad primam, et post ad secundam. ego eam tibi declarabo.

§. Questionis.

Si quid stipulatur seruus, quod non potest queri fructuario, queritur proprietario: licet eius nomine non stipuletur. fallit cũ stipulatur ex re fructuarij, vel ex opera sua ab ipso fructuario: quia licet non possit ipsi fructuario queri, non tamẽ queritur proprietario, nisi eius nomine stipuletur. nec valet quod agitur. hoc. d. vsqz ad. §. si duos.

Summarium.

1 Casus si quando subest dubius, id seruandum quod communiter obseruari consueuit, si tamen ratione nitatur, alioqui exemplis nequaquam, sed legibus iudicandum.
2 Facere quid alterius nomine, vel eius iussu sine mandato paria esse.

§. Si duos.

Quod seruus stipulatur ex re fructuarij, vel bone fidei possessoris pro rata vsufructus, vel possessionis, sibi querit: residuũ dño nisi noiatim dño stipuletur vel eius iussu: lz nõ noiatim: quia tũc totũ domino querit. h. d. text. tenetur tamen dominus restituere fructuario, vel possessori postquam ex re sua stipulatus est. et h. d. secũdũ
1 glo. Et not. tex. ibi vulgo creditum etc. quod † in casu dubio seruandum est illud, quod communiter seruari consueuit, dum tamen ratione fulciatur: alias non exemplis sed legibus est iudicandũ: vt. l. nemo. C. de sententijs et interlo. om. iudic. ¶ Item nota ibi
2 quoniã iussum pro nomine etc. quod † paria sunt aliquid facere nomine alterius, vel eius iussu, sine mandato: licet nõ dicatur eius nomine. vnde cum procurator facit illud, quod sibi mandatum est, videtur fecisse noie procuratorio, licet hoc nõ dicatur in instrumento hoc probat iste tex. no. ¶ Et adde, quod not. in. l. cũ post mortis. §. fi. ff. de admi. tuto. et per Bar. ff. sol. matr. l. post dotem. in. vj. lec. in fin. vbi omnino vide. l. post mortis. §. fi. quando ex facto tu. contra. no. in. l. procur. qui pro euictione. s. de procura. vbi omnino vide glos. contrariam. Paulus.

SI operas.

Annua obligatio quesita per seruum fructuariũ quatenus durat vsusfructus, acquiritur proprie vsufructuario, sed finito vsufr. pro residuo acquiritur proprietario. h. d. Gloss. oppo. de. l. a nobis. de ann. leg. per quam videtur, quod pro anno incepto non transeat ad proprietarium, sed remaneat penes vsuff. vel eius heredẽ. Tene secundam sol. quia in legato annuo quod postquam acquisitum est, potest transmitti ad heredẽ: secus in vsufr. vt in. l. in singulos. in fi. de annu. lega. vbi probatur hec sol. cetera dic vt. s. l. proxi. §. si operas. Paulus de Cast.

SI pendentes.

Fructus pendentes et maturi tempore vsusfructus constituti, pertinent ad fructuarium. Item potest vsusfructuarius rem locare ad alium vsum, quod consueuit proprietarius. dum tamen honestum. ¶ Itẽ si rem reddiderit meliorẽ. potest vti eius melioratione. h. d. vsqz ad. §. si quid cloacarũ. ¶ Dubitatio primi dicti erat: quia fructus maturi et pendentes videbantur esse fructus anni preteriti. Et sic nõ pertinere ad fructuarium, ad quem pertinent fructus futuri: quia non censentur anni preteriti, nisi sint separati. quod not. Bald. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Expensa cloacarum atqz aquæductuum ad quos pertineat. Et qua ratione contribuatur?
2 Beneficij fructus ad tempus, si quis redemit, episcopo visitanti nũ procurationem præstare teneatur?
3 Vsufructuarius ad quas expensas ob rem in vsumfructum relictã teneatur?

§. Si quid cloacarum.

Onera realia, que pro re imponuntur, pertinẽt ad vsufructuariũ. h. d. et semp all. ¶ No.
1 † ergo quod expẽsa publice cloace, vel aqueductus, ptinet ad possessores. et dic quod quilibet tenetur contribuere pro solido et libra. et idem in muris ciuitatis. vt. C. de oper. pu. l. omnes prouincie. rector. ¶ Item si vnus habet vsumfructũ, alius proprietatem.
2 vsufructuarius cogitur soluere. ¶ Item † no. ar. ibi ergo et quod ob transitum etc. quod si quis arrendauit bñficium alterius tenetur episcopo visitanti soluere procurationem. in cõtrarium facit, quod hoc onus pertineat ad illuz, qui sibi dedit in arrendamentum, postquam recipit pecuniam: quia pro hoc videtur ipsos fructus percipere: vt. ff. e. l. qui pretio. et hoc videtur verius. ¶ Uel dic, quod arrẽdator tenetur respondere episcopo: sed recuperabit ab eo, qui sibi dedit. ar. s. de pac. l. inter debitorem. cõiuncta. l. exempla. §. j. et. l. j. quod ibi no. per glo. et Bar. C. de anno. et tribu. lib. x. ¶ Et
3 no. † quod quedam sunt expense magne, que sunt in ipsa re. i. ad cõseruationem rei, et iste nõ pertinent ad vsumfructuarium: vt. s. e. l. hactenus. quedam sunt que incumbunt ipsi rei, non ad vtilitatem vel conseruationẽ eius, sz alterius, puta publici vsus. et iste pertinent ad fructuarium, lz sint magne, vt hic. Paulus.

§. Si qua.

Usufructuarius debet vti re cum sua conditione et qualitate. h. d.

OMnium.

Usufructus omniuz bonorum potest legari, dum tamen non excedat dodrantem, h. d. et no. glo. hic positam in fi. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Statuto bannitum, si offendere liceat, num & occidere quoque?

SI is qui. Proprietarius potest in alia re, in qua non est vsusfructus constitutus, facere quicquid vult: dũ modo non impediat vsusfructuariꝰ vti frui. h. d. ¶ Not. hic ꝙ licet alicui permittatur lumina obscurare, non tamen permittitur in totũ tollere, ꝛ sic verba simplicia recipiunt modificationem, vt hic. et j. de serui. l. si cui simplici. ꝛ per hoc quidam dicũt, ꝙ † si per sta- 1 tutum permittatur bannitum offendi, non tamen permittitur ipsum occidi. quia nomine offense, nõ venit totalis extinctio. Sꝫ econtra si permitteretur occidi, bene permitteretur offendi. vt. j. de adult. l. nec in ea. Paulus.

Summarium.

1 Seruitutes personales quibus constent?

2 Seruitus quam quis ea lege acquisiuit, vt cum persona extingueretur, num personalis dicenda sit? Et quid si quis alij fundum non habenti pecora pascendi, pomáue colligendi, aut fructuum partẽ aliquã ius cõcessit, num huiusmodi cõcessio seruitus dicatur?

SI quis binas. Venditor predij, si nullum aliud predium remanet, seruitutem realem retinere non potest: personalẽ vero seruitutem, vel ꝑsonale ius, aut facultatẽ retinere potest. h. d. Bl. hic disputat, † quod sicut seruitutes ꝑsonales 1 ex tribus constant, scilꝫ vsufructu, vsu ꝛ habitatione. De primo dubitatur scilicet de opere seruorum. ꝛ in effectu tenet, ꝙ nõ est seruitus realis: nec personalis. de reali cõstat: quia illa debetur de predio ad predium: hec autem debetur persone, ꝛ consistit in seruo, qui est res mobilis. de personali etiam constat: quia personalis extinguitur cum persona: vt. j. e. titio. ¶ Sed opera seruorum non: imo transmittitur ad heredẽ: vt. j. de vsufr. leg. l. ij. nõ est ergo seruitus que consistit in iure, vt. s. e. l. j. Sed est quoddã ministerium, quod consistit in facto vt. j. de oper. seruo. l. j. Ita tenet hic glo. ꝛ Pet. ꝛ Cy. C. e. in rubrica. ¶ Secundo † dubita- 2 tur, quid de seruitute quam quis acquisiuit ꝑdio suo, hoc acto, ꝙ cum persona sua extingueretur: an sit seruitus personalis? vñ ꝙ sic. constat enim ꝙ est seruitus: vt. j. de serui. rusti. predio. l. pecorum. in fi. cum. l. se. Nec potest dici realis: quia illa non extinguitur cum persona, sed transit cum re ad quẽcunꝗ vadat. vt l. via constitui. §. si fundus. e. ti. ergo est personalis. Contrarium determinat glo. que incipit imo. quia cum debeatur predio, non potest dici personalis, sꝫ realis. j. communia predio. l. j. Nec obstat ꝙ extinguitur cum persona: quia verum est quo ad commodum, nõ quo ad ius. i. nõ ipso iure, sed ope exceptionis. vñ ipso iure transit ad heredem: licet obstet exceptio. vt dicta. l. pecorũ. §. fina. cum. l. sequen. per hoc patet, ꝙ non mutat eius naturam, sicut actiones personales, que sui natura sunt ꝑpetue. ꝛ licet sit actum, ꝙ non transeant ad heredem, non desinũt esse perpetue: quia transeunt ipso iure, licet exceptio obstet. vt. l. cum quis ita. 3 §. qui ita. de verbo. oblig. ¶ Tertio dicitur, quid † si quis concedat alicui non habenti fundum ius pascendi pecora, vel colligẽdi poma de fundo suo, vel certam partem fructuum, vel ius spatiandi in fundo suo: an hec sit seruitus? Et idem si cõcedat colligendi ligna, de nemore, prout quidam nobiles faciunt. Nã si seruitus est, cõpetit confessoria ꝯ quẽlibet impedientem: al's nõ datur actio nisi contra concedentem. ꝛ illa est personalis. gloss. eadem. in fi. determinat ꝙ non est seruitus. Nam realis non, qꝛ nõ cõceditur predio, sed ꝑsone. Personalis non. Nã aut dices, ꝙ sit vsufr. ꝛ est falsum: quia illud est ius percipiendi plene oẽs fructus ꝛ reditus, vt. s. e. vsufr. legato. Sed hic non conceditur ius percipiendi, nisi vsꝗ ad certam mensuram, vel summam. Aut dices ꝙ sit vsus. ꝛ idem qꝛ ille est ius vtendi secundum exigentiam persone, que potest plus vel minus exigere, ꝙ sit concessum. ¶ Item nec habitatio est. vnde sequitur quod est quoddã ius personale, pro quo non competit actio personalis, nisi cõtra concedentem. ꝛ idem tenet Bar. j. de ali. leg. l. mela. §. fi. ꝛ alleg. casum pro glo. in. l. Caius. de annu. lega. ꝛ de contrahen. emp. l. fin. in fin. per Cy. cõtra. C. e. in rubrica, qui dicunt, ꝙ est seruitus personalis: quia de hoc iure tractatur in materia seruitutum. vt hic. ꝛ. j. de serui. l. vt pomum. ¶ Sed iste tex. potius facit cõtra, quia ponit de iure pascendi, tanquã de diuerso ab vsufructu et vsu. ¶ Tu ergo dic melius ꝛ notabilius, quia aut ex verbis cõcessionis constat: quia ille concedens voluit quod is cui concedebat, ꝑciperet de manu sua. vt quia permisit dare. x. corbes quolibet anno de fundo suo: vel mandauit heredi, ꝙ daret. ꝛ sic habet percipere de manu concedentis, vel eius heredis. Et tũc est vera opinio glo. ꝛ Bar. ꝙ non datur nisi personalis actio. Ita loquũtur iura per Bar. alle. Aut voluit, ꝙ per seipsum perciperet: vt quia concessit ius pascendi, vel colligendi ligna de nemore, vel poma de fundo, que verba referuntur ad illum, cui concedit. vel ꝙ possit spatiari: ꝛ tunc fateor ꝙ talis concessio non est proprie seruitus realis: quia non conceditur predio. nec personalis, per ea que dicta sunt: sed est quedam facultas, vt de legat. j. l. apud iul. §. si quis alicui. de serui. le. l. pater. ꝛ est personalis facultas, quia cum persona extinguitur, vt ibi. que facultas diuersa est a seruitute vt patet expresse. j. de vsufr. lega. l. j. dico tamen ꝙ hec facultas est quoddam ius personale incorporale, ꝛ ad similitudinem personalis seruitutis, ꝛ competit pro ea quasi confessoria contra quemlibet impedientẽ, sicut dicimus in alijs iuribus incorporalibus iuxta not. per Inno. in. c. inter quatuor. de ma. et obedi. pro quo facit optime. j. de dona. l. aquilius regulus. tenementi predicta.

SI titio. Si legatum vsusfru. efficiatur caducum non remanet penes heredẽ, si penes eum non est proprietas: sed transit ad illum penes quẽ reperitur. h. d. Ratio huius text. est propter naturam proprietatis que est in vsufructuario amittente vsumfructum, vt consolidetur, glo. reddit aliam rationem, que etiam bona est. Paulus.

Summarium.

1 Sententia vt in dubio quo ad rem principaliter in ea deductã, non reuocatur, sic nec quo ad ea, que accedunt.

§. Vsumfructum. Portio proprietatis accrescit portioni. Sꝫ portio vsusfructus accrescit persone. Et ideo exclusus a propria portione non habet ius accrescendi in proprietate, sed in vsufr. 1 sic. h. d. ꝛ no. hic in tex. ꝛ gloss. fi. ꝙ † sicut sententia non potest in dubio reuocari, quo ad rem, que principaliter in ea deuenit, ita nec quo ad accessoria. pro quo. l. qui Rome. §. duo fratres. ꝛ qđ ibi not. de verbo. obliga. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Ordinem scripturæ spectandum, Et prius nominatum, dilectum magis.

QVotiens. Si duobus alternis annis legetur vsusf u. primo nominatus admittitur, quod si non apparet, nisi inter se consenserint se impediunt. Itẽ si alter eorum durante anno suo consequatur proprietatẽ, licet extinctus sit vsufr. formalis, alter tamen non prius incipit vti ꝙ veniat annus suus. Itẽ per talem consecutionem proprietatis, non extinguitur vsusfructus perpetuo: quia si postea alienetur reuiuiscit. h. d. vsꝗ ad. §. si co- 1 lono. ¶ Et † nota hic ordinem scripture seruandum. ¶ Item ꝙ primo nominatus ꝑsumit magis dilectus. Paulus de Cast.

§. Si colono. Si colono legetur vsusfructus fundi, nõ tenetur ad mercedes, imo per actionem ex conducto consequetur, ꝙ sibi remittantur. ꝛ expensas factas gratia rei recuperabit. h. d. ¶ Et not. hic. ꝙ agitur ex contractu ad ipsum rescindendum. concordan. sunt in glo. ¶ Item nota ex alia glo. ꝙ cum quis facit expensas principaliter gratia rei, ꝛ ad perpetuam rei vtilitatem: licet secundario gratia fructuum: ꝛ sic gratia sui, nihilominus recuperat. qꝛ inspicitur principalis intentio. facit. l. si absente. j. e. ꝛ de impen. l. fi. ꝛ ne quid in loco publi. l. ij. §. itẽ labeo. pro quo alle. l. ꝛ si non sunt. §. perueniamus. de auro ꝛ ar. leg.

§. Vniuersorum. Cũ quis habet vsumfruc. singularum rerũ, ꝑempta forma ipsarũ perimitur vsusfructꝰ, neqꝫ remanet in eo. quod superest ex rebus: secus si habet vsumfructum omniũ bonorum: quia tunc remanet in eo quod superest. h. d. In glo. prima, que opponit de. l. si duo. de admini. tut. dic ꝙ casus sunt diuersi, quia fateor ꝙidem est dicere lego vsusfru. talis domus. ꝛ talis, ꝛ dicere lego vsusfru. domorum. Sed aliud est dicere lego vsumfruct. domorum mearum, et bonorum meorum. vt patet de se. Vel melius vt ibi nota.

Si vsusfru-

SI usufructus. Si per heredē stat, quo minus cedat dies vsusfructus, tenetur ad interesse retardationis.h.d.

§. **Vsusfructus.** Qui pretio fruitur, re frui videtur.h.d. per hunc.§. patet ꝙ si legatur res alicui, ꝛ post mortem suam rogatur alteri restituere, si ipse componat cū herede ꝛ pro re recipiat pecuniā: ꝙ non debet alteri restitui, nisi mortuo legatario. Interim ergo remanebit penes heredē. facit.l.statiꝰ florus.§.cornelie.de iu.fis.

Summarium.

1 Substantiam accidentaria mutatione non censeri demutatam. & qualiter intelligendum.
2 Forma semel perempta, num eadem restitui potest? Et simile idem non esse. Et formam rei existentiam præstare. Et formæ diuersitatem, rerum quoq; varietatem coarguere.

§. **Qui vsumfructum.** Si legaꝛ vsusfruct.rei, que consistit in substantia, non in forma: licet status rei mutetur, nō extinguitur vsusfru. Sed quotiens ad eundem statum redibit debebitur. sed si consistat in forma, per mutationem forme extinguitur, nec reuiuiscit, licet ex eadem materia similis forma fiat: 1 quia non censetur eadem.h.d.subtiliter. ¶ Nota † ergo ꝙ substantia non censetur variari per aliquam mutationem accidentalem. quod est verum si reducibilis est ad eundem statum: al's secus, vt in granis ꝛ vuis, quorum substātia variatur, si ex illis fiat farina, vel vinum: qꝛ non potest reduci ad eundem statum: vt.l.quesitum.§.illud fortasse.de legat.iij. Et ideo si legatus esset vsusfruct.bladi: ꝛ testator de illo faceret farinam, extingueretur 2 vsusfru.arg.hic in fi. ¶ Item † nota, ꝙ forma semel perempta, nunꝙ restituitur eadem, sed similis fic.ꝛ sic simile non est idem. vt no.ꝭ.depo.l.quod nerua. ¶ Item nota, ꝙ forma dat esse rei. quia per diuersitatem forme censetur diuersitas rerum.lꝫ substātia sit eadem. ¶ Ex hoc sequitur ꝙ in his que denominātur a forma, potius inspicitur forma, ꝙ substantia. Et ideo si quis promitteret mihi.c.franc.de cuneo regis Francie, quorum quilibet valet.xv.groff.ꝛ hinc ad annum alteraretur substantia francorum: quia non ita boni essent in auro, nec ita ponderosi, sicut tempore promissionis: nō tamen mutaretur forma, vel valor: qꝛ valerent.xv.groff.sicut tunc, liberaretur debitor soluendo de illis, qui currunt tempore solutionis: nec possem petere ꝙ daret mihi q̄tum plus valebant in materia tpe promissionis: quia in monetis magis inspicitur forma, ꝛ valor extrinsecus cōstitutus a p̄ncipe, ꝙ materia vel valor intrinsecus. facit quod no.ꝭ.si certum pe.l.cum quid.ꝛ de solu.l.Paulus.per Bar. ¶ In glo.fi. que querit de ratione diuersitatis inter domum ꝛ nauim. Dic ꝙ ratio est melior: quia domus non potest refici omnino ex eadē materia, imo requiritur calx arena ꝛc. secus in naui que ex eisdē nauibus potest refici.

Summarium.

1 Vsumfructum formalem cum persona extingui.

§. **Stipulatus.** Retentio vsusfructus extinguitur morte retinentis, nec transmittitur ad heredem, nisi sit actum expresse, sicut vsusfru1 ctus iam constitutus.h.d. Et † nota ꝙ habemus vsumfructum formalem iam actu constitutum. Nam ille extinguitur cum psona. ¶ Item habemus actionem pro vsusfruc.constituendo nōdum tamen actualiter constituto.ꝛ idem vt hic in gloss.ꝛ.ꝭ.de vsusfru.legato.sempronius attalus. Tertio habemus retentionem seu exceptionem vsusfructus, vt cū quis alienat proprietatē retento vsusfru. nam anteꝙ proprietatem tradat, non potest dici vsusfructus constitutus: cum habeat dominiū sed dicitur retentio seu potestas habendi in habitu. Et in hoc idem, quod.ſ. vt morte finiatur. differentia tamen est inter primum casum, et duos vltimos: quia vsusfructus constitutus ꝛ formatus nō solum morte extinguitur, sed capitis diminutione. actio vero vel retentio licet extinguatur morte, vt hic: non tamen capitis diminutione, vt.ꝭ.quibus mod.vsusfr.amit.l.ſ.ꝛ quod ibi dicitur, ꝙ actio extinguitur capitis diminutione, intellige de confessoria, que cōpetit pro vsufructu formato Paulus.

VSusfructus. Hic est duplex litera. Nam aliqui habent vsusfruc.serui.titio. aliqui seruo titij. secundum primam.h.d. si per heredem stat quominus tradat rem, cuius vsusfructus legatus est, re perempta tenetur quatenus interest moram non esse factam secundum aliam.h.d. ꝙ vsusfructus relictus seruo alterius, morte serui vel domini extinguitur. Et idͦ si cum mora fieret per heredem quominus præstetur, alter eorum decesserit, tenetur. vt.ſ. quatenus interest moram non esse factā. Et secundum istam lecturam.l.fi.C.e. contrariatur de verbo ad verbū: quia dicit ꝙ vsusfructus relictus seruo vel filiofamil. alterius, morte serui vel filij, non extinguitur, sed remanet apud patrem, vel dominū: nec finitur morte patris, quia remanet apud filium. ¶ Sol. vera est quo ad primum dictum, ꝙ extinguatur morte serui, vt hic: cuius contrarium ibi dicitur. Respondetur ꝙ hic loquitur quando fuit relictus cōtemplatione serui. Nam licet domino acquiratur, tamen morte serui extinguitur. qđ est no. Ibi vero non apparebat cuius contemplatione relictus esset: vnde ex euentu declaratur. qꝛ si precedebat filius vel seruus, videtur relictus contemplatione patris, vel domini.ꝛ est mirabilis decisio illius.l. de cuius casu Cy. fuit interrogatus in examine, ꝛ fuit magna altercatio de intellectu ipsius. Quo ad secūdum dictum, ꝙ hic extinguitur morte domini: ibi non extinguitur morte patris, sed remanet penes filium. Respondetur ꝙ ibi in patre ꝛ filio: hic in domino ꝛ seruo. Nam post mortē patris, potest remanere penes filium, qui potest habere proprium: ꝛ idͦ non extinguitur, vt ibi. Sed post mortem domini, non potest remanere penes seruum: ꝛ ideo extinguitur. Ex quo patet, ꝙ lꝫ principium illius.l. loquatur de filio ꝛ seruo. tamen finis non loquitur, nisi de filio ꝛ patre.ꝛ ita sentit ibi Bar. de quo est casus hic. cetera dic vt ibi.

QVesitum. Si vsusfructus non præstetur tempore quo promissus est succedit obligatio ad estimationē. nec auditur proprietarius volens alio tempore præstare.h.d.tex.cum gl. ꝛ expone tex. ibi eius temporis vsusfr. recte petere ꝛc.i. estimationem: quia cum constet vsusfructus illius temporis transacti animo non posse præstari, quia tempus transactum nunꝙ redit: nō debet peti vsusfructus sed estimatio, vt probatur in.l.si vsusfructus mihi.ꝭ.de vsuf.leg.ꝛ adde omnino quod ibi not.per Bar. Nota ꝙ illa que habent cōcomitantiam cum tempore, extinguūtur tempore: nec possunt alio tempore dari. quod facit ad.q. de potestate electo.

NOn vtitur. Usufructuarius tunc dicitur non vti, quando per se nec per alium vtitur: dicitur autem vti casibus hic contentis.h.d.no.

SI alij. Plus continet vsusfructus ꝙ vsus.ꝛ si vni relinquatur vsusfructꝰ, alteri vsus, quod est supra vsum pertinet ad vsufructuariū. Itē si idem corpus bis legetur, non multiplicatur legatum: secus si legetur corpus, ꝛ estimatio: quia debetur vtrūq;. ad hoc alleg. Ad hoc omnino vide.l.ij.in fi.ꝛ quod ibi not.ꝭ.de dot.prele. Paulus de Castro.

VSusfructuarius. Usufructuarius dꝫ rem conseruare in eodem statu, quo reperit: non aūt aliquid addēdo statum mutare: lꝫ ex hoc melior fiat conditio domini. Item impendia cibariorum valitudinarij serui vsusfructuarij pertinent ad ipsum.h.d.cum.l.seq. ¶ Et nota text.cum gloss. ꝙ sicut arare ꝛ seminare est cultura rusticorum prediorum, ita reficere vel edificare vrbanorū, sic et habitare dixi.ſ.e.l.item si fundi. ¶ Item in gloss.l.sequen. que dicit maxime si ex modica dicit Cyn. ꝙ illud maxime abundat: quia nisi esset modica expensa valitudinis, non pertineret ad fructuariū: vt.ſ.e.hactenus.ꝛ.ꝭ.de impen.l.omnino. impensa vero cibariorum indistincte pertinet ad eum: quia hoc principio preuidere potuit: sed casum valitudinis non ita potuit preuidere. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Titulus de legatis præstandis, an per authen. ex causa, hodie correctus sit?

Si extraneo. Rupto testamento per cōtrata. vsusfructus, qui debebat remanere penes heredem, redit ad illum, cui proprietas erat legata, si erat de personis, quarum legata conseruantur perti. de legan. prestan. h. d. ¶ Et not. glo. 1 in fin. que dicit † ꝙ titulus. de lega. prestan. hodie corrigitur per authen. ex causa. ꝛ sic illa authen. locum habet rupto testamento per contrata. Adde ꝙ not. s. de mino. l. si filius. Paulus.

Summarium.

1 Clericus decedens ad hæredem, num actionem quam temporis præteriti ratione habet, transmittat? Et quid reliquis beneficij non solutis, si beneficium permutet?

§. **Si testator.** Potest ille cui legatus est vsusfructus agere contra heredē, vt rē reficiat, si hoc testator iusserit: ꝛ si heres fuerit in mora, tenetur quatenus interest moram non esse factam, quam actionem transmittit vsusfructuarius ad heredem suum, lз vsumfructum 1 non transmittat. h. d. cum. l. seq. In qua habes arg. ꝙ † clericus decedens transmittit ad heredem suum actionem quam habebat ratione preteriti temporis. ꝛ hoc si habebat beneficium simplex: al's secus per ea que no. in. c. presenti. de offi. ord. lib. vi. Ad predicta facit optime. l. defuncta. ĵ. e. ¶ Item est ar. ꝙ clericus postꝙ arrendauit beneficiū, ꝛ fructus sunt percepti, si resignet ipsum ex causa permutationis, ꝙ arreragia preteriti temporis sunt sibi soluenda. facit. l. cuiuscunqз. post prin. ĵ. e. ti.

Summarium.

1 Expensam quam quis principaliter respectu alterius facit, & si ex consequenti in ipsius facientis vtilitatem redundet, an repetere possit? Et principale propositum magis spectandum.

2 Vasallus atqз emphyteuta, num inuito domino rei cedere, vt ab eo liberentur, possint?

Si absente. Si proprietarius absente fructuario faciat aliquam impēsam in re, que pertineat ad fructuarium, potest eaз repetere per actionē negotioꝝ gestorum. nisi fructuarius sit paratus cedere 1 vsumfructum. ꝛ adde. l. titius. ĵ. e. ¶ Itē † not. hic text. cum gl. ꝙ cum quis facit impensam principaliter respectu alterius, licet secundario redeat in ipsius facientis vtilitatē: tamen potest eam repetere, ꝛ sic inspicitur principale propositū. 2 facit quod dixi. s. e. l. quotiens. §. si colono. ¶ Item † not. arg. ꝙ vasallus ꝛ emphyteuta possunt cedere rei inuito domino, ꝛ liberantur ab eo. facit. l. cū fructuarius. ĵ. e. Richar. malumbre. Sed de vasallo dic vt in. c. j. de vasal. qui ꝯtra constit. lotha. feu. alien. ꝛ quod not. in. c. que in ecclesiarum. de consti. ¶ In emphyteuta dic ꝙ non potest cedere domino inuito, ꝛ se liberare a pensione. ar. ĵ. loca. l. si in. l. §. si domus. ꝛ. l. dominus horreorum. §. fin. ꝛ de fund. patri. l. quecunqз. ꝛ de publi. l. cotem. §. fi. nec obst. hic: quia iste vsusfructuarius non tenebatur ad annuam sol. Et sic habebat vsumfructum ex causa lucratiua, vel emerat vno p̄tio ꝛ totum soluerat: ꝛ sic non tenebatur, nisi ad istas impēsas, que cum sint facte etiam contemplatione rei, postꝙ cedit vsufructui rei. permittitur redundare tantum in vtilitatem proprietarij: secus ergo si emisset vsumfructum annuū pro annuo pretio: vt dictis iuribus. Uel distingue secundum ea que habētur per Dy. ꝛ Bar. ĵ. de aqua plu. ar. l. is cū quo. vide. Cyn. in. l. si quis curialis. ꝛ quod ibi not. de episco. ꝛ cleri.

§. **Siluam.** Usufructuarius potest colligere fructus immaturos, si sua magis interest habere. ꝙ maturos. h. d. secundum verum intellectum. Si vero sua non magis interesset colligere: tunc non posset. quia videretur malitiose facere: vt patet. s. e. l. ex silua ceduą. secundum Franc. Accur.

Si mibi. Si legatur vsusfructus a duobus heredibus, in portione cuiuslibet hз vsusfructuarius portionem vsusfructus. h. d.

Titius. Si proprietarius anteꝙ tradat vsusf. facit aliquam impensam ad vsusfructuarium pertinentem, non tenetur tradere, nisi pro rata vsusfructus sibi refundantur. h. d. Sicut enim habet actionem vt. s. e. si absente, ita exceptionem, vt hic. ꝛ habes. l. similem. ĵ. de vsufr. leg. l. generale lucius.

Titio cum. Non potest res incipere ab eo casu, quo finire dз, ad hoc. all'. Ratio dubitandi huius. l. esse poterat: quia si legabatur vsusfructus alicui cum moreretur. videbatur ꝙ deberet incipere ab herede. quod fieri potest, quando hoc agitur: vt s. e. qui vsumfructum. §. j. ꝛ ar. C. vt actiones ab herede. ꝛ quod dictum est aliud cum morietur: quia tunc voluit vsumfructum fundari in vita morientis: quia viuens moritur in. l. iiij. quando dies leg. ce. ꝛ ibi not. ar. s. e. arborib⁹. §. de illo. ꝛ sic voluit vsumfructum durare momento, ꝛ sic non valet. Ad hoc ergo, qđ no. in. l. fi. ĵ. de condi. insti. ꝛ forte idem est. In primo casu: cum relinquit post mortem. Nam dicendo relinquo post mortem tuā, non videtur velle, ꝙ fundetur in persona heredis, sed tua. argu. eius quod no. per Bart. in. l. coheredi. §. cum filij. de vulga. ꝛ pupil. cogitabis. Paulus de Castro.

Usufructu. Onus tributorum pertinet ad vsusfructuariū, nisi aliud actum sit. Item si domus in qua quis habet vsumfructū, non sit totaliter diminuta durat adhuc vsusfructus in eo, quod remanet. h. d. cum. l. si cui.

Si sub conditione. Cū qs vēdit proprietatem deducto vsufr. qui sperabatur alteri deberi, si quidē spes illa aduenerit, cum persona illius finitur: sed si non euenerit, tunc si illius cōtemplatione exceptus esset, statim redit ad proprietatem: al's fundatur ꝛ finitur in persona excipiētis. h. d. cum glo. ꝛ no. in fi. ꝙ cessante causa reseruationis, cessat reseruatio. facit. l. si in venditione. ĵ. communia predio. que est not. ad hoc ꝛ quod no. de leg. j. si quis legauerit. per Iaco. de are. Bald. quod nota pro moderno tempore ad reseruationes beneficiorum.

Dominus. Per acquisitionem proprietatis reuocabilem ex causa, que retro fingitur, ꝛ a qua dependet acquisitio, non extinguitur vsusfructus. h. d. Et not. pro sol. contrariorum, ꝙ interdum acquiritur proprietas pendente condi. vsusfruct. ꝛ ea pendente similiter alienatur: ꝛ tunc nō nocet vsusfructui. vt. s. e. quotiens, post princip. interdum acquiritur post acquisitionem vsusfruc. ꝛ tunc aut illa acquisitio dependet ex causa, que ipsam postea resoluit, vt acquisitio ex causa legati, quod principaliter ex testamento dependet: ꝛ testamentum postea resoluitur, ꝛ tūc similiter nō nocet: quia fingitur nunꝙ acquisita, vt hic. Aut nō dependet principaliter, vt cum acquiritur ex causa inter viuos, que postea resoluitur virtute testamenti, a quo principaliter nō dependet: et tunc extinguitur vsusfru. nec postea reuiuiscit, vt. ĵ. quibus mod. vsusfru. amit. l. si tibi. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Ius accrescendi in legatis testator prohibere potest. Et quid in hæreditate? Et legatum proprietatis per subsequentem adiectionē non restringi: non sic in vsusfructus legato.

§. **Per fideicommissum.** In alimentis non habet locum ius accrescendi. h. d. secundum vnum intellectum. vel sic, vbi testator prohibet, non habet locum ius accrescē 1 di. h. d. secundum alium. Et † propter hoc alle. semper gl. hic posita, quia testator potest prohibere ius accrescendi. qđ est verum in legatis. Quid autem in hereditate, vide. l. si ego. de iniusto testamen. ꝛ per Barto. in. l. quotiens. §. si duo. de heredi. instit. qd in legitima. vide in authen. vt cum de ap. cog. §. si ceterū. ¶ Itē nota eandem glo. in fin. ꝙ licet legatum proprietatis per adiectionem subsequentem non restringatur, vt. ĵ. de ali. legat. l. iiij. legatum tamen vsusfructus sic. quod est nota. ꝛ vidi de facto. et adde. s. de transact. cum hi. §. si vni. ꝛ quod ibi not. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Vsusfructuarius quos fructus ad hæredem transmittat?

Defuncta.

Defuncta. Si vsufructuarius locauerit vsumfructū ⁊ post perceptos fructus,decesserit:licet dies soluende pensionis non venisset.actionē tamē transmittit ad heredem suum.h.dicit.⁊ hic videtur quasi casus de eo,quod dixi.s.e.l.si extraneo.§.fina.cum.l.seq.quod clericus decedens transmittat ad heredem suum actionem,que sibi competebat pro fructibus preteriti tēporis.de quo habes gloss.in.c.fina.de offic.ordi.libro.vi.Quod facit contra.sed ibi intelligitur de beneficio simplici secundum Ioan.and. vel vide glo.not.de re.alie.non alie.c.hoc consultissimo.lib.vi.⁊ per Ioan.mo.in.l.i.C.de anno ciuili.lib.xi.pro quo facit.xi.q.ii.alienationes.⁊.xx.questio.i.si quis item.¶ No.pro declaratione glo.ꝙ habes quatuor casus diuersos in fructuario.in quo dicendum est vt hic,videlicet ꝙ si decedat post fructus iam collectos,licet annus nondū sit completus:⁊ licet dies pensionis nondum venerit:tamen ad heredem suum transmittit,vt hic.primus est in annuo legato in quo sufficit vltimum annum esse inceptum,ad hoc vt pro toto anno transmittat legatum ad heredem:vt.j.de annu.lega.l.a nobis.ideo,quia tale legatum de sui natura postꝙ̄ est purificatum,est transmissibile ad heredes.Sed statim incepto anno purificatur:ergo ⁊c. vsufruct.rei sui natura non transmittitur ad heredem pro fructibus nondum perceptis.Tertius casus est in viro,qui lucratur fructus dotis.nam soluto matrimonio vltimo anno nondū completo non pertinent omnes fructus illius anni ad maritum,vel eius heredem, etiam si percepti erant tempore soluti matrimonii.Sed pro rata tantum temporis illius anni,quo durauit matrimonium:vt.j.soluto matrimo.l.diuortio,dic vt ibi per Bartol.de ista materia.¶ Et est ratio:quia tempore non lucratur,nisi propter onera matrimonii:si ergo nō sustinuit onera nisi pro quarta parte vltimi anni,non debet lucrari nisi quartam partem fructuū,et residuum pertinet ad vxorē.¶ Quartus casus est in vasallo,qui decessit non relicto filio masculo:et sic feudum reuertitur ad dominum.Nā de fructibus illius anni,quo decessit,quid iuris sit,habetur in.c.si vasallus.in tit.hic finitur lex corradi.de consue reg.in.c.i.quod.c.est iuris positiui et consuetudinarium.De questio.glos.vtrum pensio debeat solui in fine anni:dic vt not.per Cyn.C.locat.l.idem.in.v.questio. Bartol.tenet ibi, ꝙ in fine: quia non potest agere, nisi contractu ex parte sua impleto.argumen.l.iul.§.offerri.de act.emp. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Legatum reiterabile quando dicatur?

§. **Sempronio.** Cui legatur pars redituum, nō cēsetur vsufructuarius.⁊ tale legatū cēsetur annuū,sicut ipi reditus annuatim percipiunt.h.d.not.primū dictū declara per ea,que not.s.e.si quis ita.⁊ per Bartol.in.l.sempronius attalus.de vsufruc.lega.¶ Ex secundo† dicto not.et tene menti,ꝙ quando legatur aliquid,quod sui natura reiteratur annuatim, vel aliquid ex eo quod reiteratur, tale legatum est reiterabile,⁊ annuum:secus si illud sui natura non reiteratur.puta lego decem.non enim videor legare,nisi semel.j.de legatis tertio.fideicommissum.§.si quis decem.sed si dico decem corbes frumenti ex reditu talis fundi:tunc quia ille reditus annuatim reiteratur,videtur istud legatū annuum:lʒ dictum non sit.casus est hic,quod est valde singulare.Paulus.

Arbores. Vsufructuarius arbores nō tenetur substituere vi tempestatis euersas.Item ad ipsum pertinet omne commodū, quod ex re percipitur,⁊ etiam pensiones rerum locatarum per proprietarium,Si hoc actum est:non tamen tenetur stare colono nisi sit actum expresse.hoc dicit.vsqʒ ad.§.fin.

§. **Cesearun.** Gloss. intelligit duobus modis. Primo ꝙ si fuerunt separate a solo tempore constituti vsufructus,pertinent ad vsumfructuariū,si ex illis debebat aliquod vectigal solui.h.d.qd intelligo si erant adhuc in fundo.¶ Item pro illa tantum parte,que debet solui secundum aliam lecturam.dicit ꝙ census debitus fundo fructuario,pertinet ad vsufructuarium.hoc dicit. not.ꝙ census fundi pertinet ad fructuarium.sicut enim eos soluere debet,vt.e.l.hactenus.ita ⁊ recipere eos qui debentur,vt hic. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Vsufructuarius post spoliationem vsufruct.non vtens an ipsum perdat?

Vtiuscunqʒ. Vsufructuarius habet interdictum vnde vi,tam pro fundo ꝙ̄ pro fructibus occasione fundi.Item si post expoliationem perdat vsumfructum.adhuc sibi competit actio pro fructibus preteriti temporis.hoc dicit.Et hoc secundum dictum facit ad hoc quod dixi.s.e.si extraneo.§.fina.¶ Et aduerte ad gloss.hic positam,que dicit† ꝙ post expoliationem potest perdi vsufructus non vtendo:quod non videtur verum:ꝙ per ipsum non stat quominus vtatur vt.s.e.arboribus.§.de illo.⁊ ibi dixi.¶ Solu.ibi erat impeditus facto nature,vel alio, ex quo sibi non dabatur recursus contra aliquem.ideo vsumfructum non perdit:hic erat impeditus facto tertii contra quē habebat recursum:ideo perdit.Sed contra tertium sibi subuenitur.Ad hanc solu.facit.l.si titius statuas.de conditio.⁊ dem. coniuncto quod not.e.titul.l.in testamento.et.j.ad.l.aquiliam. inde neratius.§.ii.intellige quod habetur.j.e.si in area.

Summarium.

1 Proprietatis causam ab vsufructu diuersam.Et an proprietario delinquente,licet alius vsumfructum habeat,proprietas confiscationi subesse possit?

2 Proprietarius an vsufructuario cauere teneatur,quòd sinet ipsum vti frui?

3 Possidens ciuiliter tantum,an rei vendic.conueniri possit?

§. **Si fundus.** Iste.§.est multum not.⁊ semper alleg.hoc dicit. vsufructuario competit actio contra quemlibet possidentem ⁊ ipsum impedientem.hoc primo.⁊ controuersia super proprietate inter duos,ius eius non differt.si de eo non est controuersia.hoc secundo.sed si controuersia est,tunc differtur restitutio.sed prestatur cautio,hoc dicit.⁊ est magistralis.§.¶ Nota† ꝙ causa proprietatis est diuersa ab vsufru.vnde controuersia super ipsa,nō differt ius vsufructus.sic etiam potest vsucapi ⁊ alienari proprietas.saluo vsufructu:vt.s.e.locum.§.proprietarius.⁊.l.iusto. §.non mutat.de vsucap.Ex quo sequitur,ꝙ si proprietarius delinqueret,non impediretur confiscatio proprietatis. licet alius haberet vsumfructum:quia in separatis non infertur de vno ad aliud.vt.l.fin.de calum.¶ Secundo nota† ꝙ proprietarius tenetur cauere vsufructuario,ꝙ ipsum non impediat vti frui. quod puto verum,quando per iudicium fuit coactus tradere vsumfructum.et sic est contra eum presumptio ꝙ impediet.vt j.si seruit.vendicetur.l.egi.secus si sponte tradidisset:quia non presumitur ꝙ velit impedire.vnde non debet grauari in cauendo.argumen.j.de pen.capitalium.§.ad statuas.et quod ibi no. per Bartol.et de damno infec.l.qui bona.§.si quis,per eundē. ¶ Tertio not.ibi.facit,quia a possessore ⁊c.prout intelligitur de eo,qui possidet ciuiliter,⁊ conuenitur rei vendicatio.ꝙ debet cauere vsufructuario possidenti naturaliter.Nam† ex hoc sequitur ꝙ possidens ciuiliter tantum potest conueniri rei vendica.et ad hoc semper all.Et sic est hic casus de.q.quam format glos.ff. de rei vendicatio.in rubrica.⁊ de hoc not.in.l.pomponius.§.cū quis.de acquiren.possessio.quod tamen limita vt dixi.s.de rei vendicatio.si a bone fidei.¶ Vltimo nota tex.mirabilem.in fi. licet prohibeatur res sequestrari tamē debet possessor satisdare actori,ꝙ si obtineat restituet sibi quicquid ex re percipiet interim:⁊ nisi satisdet,transfertur possessio ⁊ facultas percipiendi fructus in ipsum actorem.quod est mirabile,nec alibi reperitur. nec practicatur.puto tamen sane hoc intelligendum,quando esset suspitio contra reum de dilapidatione fructuum.argumen. in.l.si causa dot.§.fin autem in seuissimo.soluto matri.⁊ ad trebel.Imperator.⁊.s.qui satisda.cogan.si fideiussor in fi.⁊.l.Imperatori.in fin.de appella. Paulus.

Summarium.

1 Concesso vno,& aliud quoqʒ concessum videri,sine quo illud esse nequit.

Vsusfructuarius. Vsusfructuarius non potest imponere nouam seruitutē, nec aliquid noui facere per quod status rei mutetur, etiam si proprietarius illud facere incepisset. Item si hoc vsusfructuarius fecerit, qz statum rei mutat, vsusfru. perdit nisi contrarium sit actum. h. d. ¶ Et not. non inspici voluntatem proprietarij. contra quod facit quod not. s. e. equissimum. §. j. in glo. et ita mutat. ¶ Sol. dic q si vsusfructuarius compleret hic illud quod incepit proprietarius, mutaretur ex toto status rei: ibi secus. ¶ Item † nota, q vno concesso non videtur aliud concessum, sine quo illud esse nō potest: quando hoc esset contra naturam, vel substantiam eius. ¶ Sed nec eius: s. edificij. quod fecit, habebit vsumfru.

Vsusfructuariū. Ad vsusfructuarium pertinet omne commodum rei. h. d. Paulus de Castro.

§. **Si in vinarijs.** Propter difficilem separationem cōceditur, quod al's non concederetur. ad hoc all'. ¶ No. q licet ille, cui legatus est vsusfructus, animalium eiusdem vel diuersorum generum, licet nō debeat regulariter pncipalia capita occidere, imo in locum demortuorum alia subrogare. vt. j. e. vetus. in fin. si tamen immista aliqua capita sua que non possunt de facili separari, ne illa perdat: qz constat ad ipsum pertinere, pōt de quibuscunqz occidere etiam de capitalibus proprietarij. et sufficit q reddat eundem numerum. ex quo sequitur, q propter talem cōmistionem sunt effecta quodam modo communia. et hec est intentio litere. Adde quod not. s. de rei vend. l. idem pomponius scribit, si frumentum. in prin. ¶ Item not. glosellam, que ponit exemplum in lacu perusino, quam perusini alleg. contra florentinos: qz dicunt q a tempore glosatorum fuerunt in possessione illius lacus. et a toto tempore ec.

Quod nostrum. Quod nostrum nō est, potētialiter trāsferre possumus in alium, vt insit actualiter. Item si vsusfructuarius vult vsufructui cedere, non cogitur rem reficere, sed ab eo, in quo fecit rem deteriorē, non potest per hoc se liberare. Item penes quencunqz sit proprietas, non tenetur proprietarius reficere. h. d. vsqz ad. l. vsusfructuarius. No. in l. sz cū fructuarius. ad id qd dixi. s. e. si absente. de emphyteuta.

Summarium.

1 Partus in fructu, si non est, nec partus partuum erit. Et aliquid pendere ratione futuri euentus, quod non ratione præsentis nu. 2.

Vetus. Partus ancillarum, quarū vsusfructus legatus est, ad vsusfructuarium non pertinet, nec etiam fructus partuum: nisi sit expresse legatus. Fetus vero pecorum bene pertinet ad eum: sed tenetur ex illis loco capitum demortuorum, vel vtilium substituere. qua substitutione facta inutilia, vel demortua pertinēt ad vsusfructuarium: substituta vero ad proprietariū. Sed nōnūq dominium fetuum submittendorum est in pendenti ratione futuri euētus: licet inspecto presenti tempore sit vsusfructuarij. Et ipsius est periculum interitus. Item ad dictam submissionem non tenetur vsusfructuarius, nisi sit legatus vsuf. vniuersitatis: secus si singulorum capitum. Nec etiam tenetur ad submittendum, nisi illa que nascuntur grege vacuo, et talis submissio facti est. h. d. vsqz ad. l. si in area. ¶ Nota † in hac. l. vetus. ibi hac ratione, ec. q si partus non est in fructu, ergo vsusfructus partuū non pertinent ad vsusfruc. facit ad id quod dixi. s. e. vsufr. legato. Nam si alienatio rei non est in fructu, vt ibi not. in gloss. et C. e. l. interest. ergo nec illud, qd prouenit ex alienatione: puta laudimium, vt ibi dixi. ¶ Item not. ex. l. vel inutilium. q vnus et idē transfert in se dominium rei aliene, domino absente et ignorante et etiam a se abdicat dominium rei sue, et alij ignoranti facit acquiri se solo authore. quod alibi non reperitur. Cyn. dic q hoc fit legis autho. al's enim fieri nō posset. vt. l. id qd nostrū. de regu. iur. et. l. si quis vi. §. differentia. de acquir. poss. ¶ Item 2 † nota in. l. quid ergo. aliquid pendere ratione futuri euētus, qd nō ratione presentis. de quo dixi. s. e. si fur decerpserit. ¶ Item no. in versiculo. sz quod dicitur, q si habeo. x. oues, que faciunt gregem: aliud est legare vsumfruct. gregis mei sub nomine vniuersitatis, et aliud legare vsumfructum. x. ouium mearū. per quod videtur q aliud sit legare capitulo, aliud canonicis. Nā primum legatum acquireretur ecclesie, secundum vero singul. canonicis. Cynus. ¶ Tu dic q idem est vtrobiqz quia legatū scilicet omnibus canonicis, vel canonicis indefinite, videtur factum capitulo: vt probatur in. l. ciuibus. j. de re. diui. sm vnum intellectum. et ita videtur sentire Pet. et Cy. in. l. j. C. de sacrosan. eccle. et Bartol. in dicta. l. ciuibus: et ita esset hic, si non haberet nisi. x. oues. quia paria essent legare vsumfructum gregis, vel illarum. x. ouium. debet ergo hic intelligi, quando habebat plures, et legabat vsumfructum. x. ouium. Nam non consyderantur, vt vniuersitas, sed vt singula capita: quia testator non ita disposuerat, vt illa. x. facerent gregem, sed centum. secus si sola x. haberet. ¶ Ultimo not. q aliqua facti sunt. concor. l. consilio. §. fin. de cura. furio. et in illis non sufficit solus animus. l. bouem. §. j. de edi. edic. per. l. in ementis. et quod ibi not. C. de contrahen. empt. ¶ Item aduerte ad glosellam, in versiculo item si forte. que videtur sentire contra illud, quod dixi in summario, scilicet, q vsusfructuarius debeat submittere etiam de his que nascuntur grege pleno, sed contrarium videtur sonare litera. In consilijs tamen non discederem a glo. Paulus.

Summarium.

1 Vsusfructus areæ num ædificio extincto amittatur?

Si in area. Si edificetur in area, in qua quis habet vsumfructum, et antequ vsusfructus tempore perdatur, edificium destruatur. reddit vsusfructus in pristinam causam. h. d. ¶ Et aduerte ad gloss. ne te decipiat. dicit † enim q edificio facto vsusfructus aree est amissus statim. quod est verum quantum ad commoditatem: quia non potest vti frui area, postq est edificatum: ius vero vsusfruc. durat, quod patet: quia tempore perditur, vt hic. Nam si esset extinctum amplius non extingueretur tempore. ¶ Dic ergo q est amissus statim facto edificio. i. impedit⁹, quo destructo, redit in pristinam causam. ¶ Item quod hic dicitur, vt tempore perdatur: quia propter edificium non potest vti, frui. vnde non vtendo. x. annis perditur. videtur contra tex. in. l. arboribus. §. de illo. s. e. et quod ibi dixi solue vt dixi. s. e. cuiuscunqz. in prin.

Si dominus. Dominus nude proprietatis potest legare vsumfructum, quod legatum habebit effectum, cum vsusfructus ad proprietatem redibit. h. d. l. se. vide per te.

De usufructu accrescendo *Rubrica.*

Summarium.

1 Ius accrescendi inter quos coniunctos in vsufructu locum habeat?
2 Proprietatem quàm vsumfructum difficilius accrescere.

Quotiens. In vsufructu locū hz ius accrescēdi inter ɔiūctos si iter disiūctos. h pmo. Itē sufficit ad hoc ɔiunctio legalis. hoc scdo. Itē si plures sint, quorū aliqui sint cōiuncti, aliqui disiūcti, et portio vnius cōiūctorū deficiat, solis cōiunctis accrescit, nō disiūctis. h. d. ¶ Circa primū dictū. l. querit † in gl. j. in fi. de quibus cōiūctis loquit. Rūdet et bñ, q de ɔiūctis re tm, verbis tm, re tm, vel re et vbis. Aduerte tū si sunt ɔiūcti vbis tm, ppie dr hre locū iter eos ius accrescēdi: qz portiones fuerāt a pnc. diuise: vñ accrescit illud, qd qs nūq habuit. qd ppie accrescere dr. Si vo sint cōiūcti re: tūc qz cuilibet a pn. fuit res insolidū assignata, magis dr nō decrescere, q accrescere, vt no. i. l. hec scriptura. et. l. si sepatiz. de ɔdi. et demo. et. C. de cadu. §. sinaūt disiūcti. et. §. sinaūt ad deficiētē. qd est verū in proprietate, in qua nō hz locū ius accrescēdi post acqsitionē semel factā, vt. j. e. §. interdū. ¶ Idē est in vsufr. si portio deficeret anq acqrerer, sz si semel eēt acqsita: tūc qz fuit semel ablata a collegatario p ɔcursuz si postea deficeret diceret accrescere. et hec sunt vtilia pp on⁹ portiōis dficiētis. nā cū accrescit, trāsit on⁹: sec⁹ si nō decrescit, vt. d. §. sinaūt ad deficiētis. Et dic vt ibi. ¶ Scdo. op. i eadē gl. de. l. mulieri. et titio. d ɔdi. et de. vbi coniun-

ubi coniuncto verbis non accrescit portio deficientis. gloss. clare non soluit. dic ergo ꝙ mulier illa coniuncta, que nolebat portionem deficientis non habebat portionem suam iure communi sꝫ iure speciali, ⁊ contra voluntatem testatoris: quia non impleta conditione admittebatur ad legatum ex quadam dispensatione iuris. unde solam portionem suā habet. ¶ Hic autem debet intelligi, quando de iure communi admittebatur. Illud autē non est indistincte verum, per qđ ille qui admittitur ex iure speciali, non habet ius accrescendi: sed est distinguēdum, ut ibi per Bart. in. l. re coniuncti. de leg. iij. ¶ Circa secundum dictum. l. querit gl. secunda de quibus disiunctis intelligitur, ut inter eos non sit ius accrescendi. glo. sentit, ꝙ de disiunctis re ⁊ verbis. nā si aliquo modo essent coniuncti, locum haberet etiam si verbis tantum. Nam si talis coniunctio iuris accrescendi in proprietate, potius in usufr. Et in hoc bene dicit ut colligitur hic in princ. ⁊ in. §. interdum. Sed in alio non videtur bene sentire. tenet em̄ ꝙ quando inter duos sunt diuise portiones, siue pro diuiso siue pro indiuiso, licet sint positi in eadem oratione, non sunt coniuncti ṽbis, nec re: puta titio in dimidia, seio in alia dimidia usumfructum lego: tunc ergo sunt coniuncti verbis sm gloss. quando ita specifice diuiduntur, puta titio ⁊ seio usumfructum fundi lego equis portionibus. ita videtur sentire gloss. ĩ. e. l. §. interdum. Sed hoc non est verum. Ista enim est magis distinctio verbalis ꝙ̄ realis. ¶ Unde dic, ꝙ quandocūqꝫ ponuntur in eadem oratione sub eodem verbo qualitercunqꝫ portiones diuidātur, tū̄ sunt cōiuncti verbis: qꝛ in tali coniunctione verbali, solū̄ inspicitur unitas sermonis ⁊ complexus verborū̄: nec est curanda distinctio portionum. ut. l. triplici. de verb. sig. ⁊ in hoc videntur cōcordare omnes doc. ¶ In. q. vero glo. utrum inter coniunctos verbis, habeat locum ius accrescendi: de quo quidam dubitāt, ut in glos. patet. dic aut inter eos est ommimoda distinctio realis: ⁊ tunc nō habet locum, ut puta seio ⁊ titio singulis, lego singulos seruos: sunt verbis coniuncti sed re omnino disiū̄cti. ut. l. huiusmodi. §. quibus. de leg. j. Idem si diceretur titio partē fundi pro diuiso, ⁊ seio aliam partēꝫ lego. ita potest intelligi hic iste versiculus, scilicet ut loquatur in coniunctis verbis, sed re omnino disiunctis. ¶ Et in hoc bene sentit glo. ¶ Si vero non essent omnino disiuncti, ut quia portiones pro indiuiso assignarētur quo casu neutra potest ad oculum demōstrari: ut. l. meuius. §. duobus. de leg. ij. tunc inter eos habet locum, sicut inter coniū̄ctos re: ut. ĩ. de leg. j. l. si duobus. §. fi. ⁊. l. meuio. in prin. de leg. ij. sm unum intellectum. hec vera, quando relinquitur ab eodē herede. si aūt a diuersis dic ut. ĩ. e. l. penult. ¶ Circa tertiū̄ dictum opp. ꝙ inter duos dn̄os, qui sunt coniuncti coniunctione legali, non habeat locū̄ ius accrescendi, ut. ĩ. de leg. ij. et proculo. Solu. ibi in proprietate, que † difficilius accrescit. ꝙ̄ usufr. Et est rō: qꝛ si semel accresceret, nunꝙ̄ rediret ad heredem. Et sic est accremētum perpetuum: secus in usufructu, qui speratur redire per mortem, vel capitis diminutionem illius, cui accrescit. ⁊ sic non est tātum preiudicium heredi. Hec vera sunt in legatis: secus in hereditate. ubi etiam inter disiunctos locum habet, ne quis decedat pro parte testatus, ⁊ pro parte intestatus: ut. l. si seruus communis ab extero. de acqui. here. ¶ Itē hec vera, quando ambo domini erant capaces: sꝫ si unus erat incapax a principio. ⁊ tūc etiam legatum proprietatis totum acquiritur capaci, ut. l. verū̄ si seruo. ĩ. pro socio. ¶ Circa quartum dictum op. ꝙ portio deficiens non accrescat soli coniū̄cto, sed etiam disiunto: ut. l. Item ꝙ sabinus. ĩ. de heredib. insti. tene primam so. glos. ꝙ ibi illi instituti sine partibus, qui vocabantur ad unam unciam vacātē, non erāt coniuncti verbis: qꝛ in diuersis orationibus positi. nec re, qꝛ illa uncia non fuit assignata cuilibet eorū̄ insolidū̄: nec expresse, quod requiritur: ut no. ĩ. e. §. fina. Et ideo portio deficiens accrescit omnibus. nec obst. l. si ita quis heredi. e. ti. quia ibi oēs erant coniuncti: ideo omnibus accrescit. ¶ Et eodem mō solue ꝯ̄rium de. l. meuio. de leg. ij. Nam sm verū̄ intellectum, ibi aliqui erāt cōiuncti re, aliqui verbis: puta titio ⁊ sempronio lego fundum equis portionibus. Ista est ṗma lec. que ibi ponitur in gl. quā ibi sequitur Bart. Isti sunt verbis tantum coniuncti. Itē sempronio eundem fundum lego. iste est coniunctus re, cū ṗmis. certe si portio unius ex primis deficiat, accrescit utriqꝫ tam illi qui secum coniunctus erat verbis, ꝙ̄ illi qui coniunctus erat re: quia neutra coniunctio potentior est altera. Paulus de Castro.

Summarium.

1. Coniuncti in dubio qui intelligantur?
2. Ius accrescendi in proprietate post acquisitum resolutumqꝫ ius nū locum habeat. Et quid in usufructu? nu. 3.
4. Proprietatis acquisitionem causam instantaneam, usufructus successiuam habere.
5. Ius accrescēdi in usufructu inter viuos constituto, nū locū habeat?
6. Coniuncti re, ut qui dicantur, quot requirātur, item & ut inter eos ius accrescendi locum habeat?

1 **§. Interdum.** † Lꝫ usufructuarij sint ṽbis disiū̄cti, si tamen re coniuncti sunt, locū̄ habet inter eos ius accrescendi, etiam post ius acquisitum ⁊ resolutum: secus in proprietate, in qua post acquisitum ius, locuꝫ non hꝫ. Item cōiū̄ctio realis inducitur per legatum cuilibet insolidum factum, in quo partes fiunt per concursum, ⁊ nō inducitur per retentionē usufructus. h. d. usqꝫ ad. l. iij. §. non solum. ⁊ est no. §. ⁊ semper alleg. Et fuit repetitus per dominum Ray. de forliuio, qui fuit magister Bar. Uerū̄tamē ipse quasi de verbo ad verbū̄ posuit ⁊ recitauit petitionem quam fecit Barto. in l. re coniuncti. de leg. iij. ⁊ posset eum in aliquibus reprehendere, verū̄tn̄ reprehensiones sue non sunt multum vigentes. ¶ Nota ex isto prin. coniuncto prin. l. ꝙ cum loquimur de coniunctis, in dubio intelligitur de coniunctis verbis. Ita etiam videtur sumi in tota. l. j. de cadu. tollen. ⁊ insti. de leg. §. si eadem. Appellat hic. l. coniunctos re, verbis disiunctos. ⁊ hoc facit pro opin. illorum qui dicunt coniunctionem verbalem esse potētiorem, ꝙ̄ realem in iure accrescendi, cuius cōtrarium. s̄. proxi. dixi. ¶ Scđo no. † ꝙ in proprietate post ius acquisitū̄ ⁊ resolutum, non habet ius accrescendi. ⁊ ad hoc all'. facit. l. aquam. §. fi. quemad. seruit. amit. hoc autem fallit in casibus ṗmo in auf. de heredi. ⁊ fal. §. si quis autē nō implēs. ¶ Sed dic ꝙ improprie nō est ius accrescendi, sed. l. illa aufert ab uno ⁊ applicat alteri. Item fallit. ĩ. de assig. lib. l. utrū̄. in prin. et. C. si socius liberal. imper. l. j. ⁊. ĩ. de acquir. heredi. l. si minor. ⁊. l. qui patri heres extitit. in quibus post ius acquisitum ⁊ resolutum hꝫ locum. ¶ Tertio no. † ꝙ in usufructu post ius acquisitum regulariter hꝫ locum. videtur tamē dicendum ꝙ isto casu accrescat sine onere. ut. ĩ. de annu. leg. l. titia. in princ. ubi usufructus semel constitutus ⁊ finitus redit ad alterum sine onere: secus si nunꝙ̄ fuisset cōstitutus, ut no. vel dic ꝙ ibi loquitur quando consolidatur cum proprietate, quo casu proprie dicitur sumi: quia extinguitur. Sed non loquitur quando accrescit. quo casu adhuc durat formalis. quod tene menti. facit quod dicam in. §. non solum. ¶ Quarto † no. ꝙ acquisitio proprietatis habet causam instantaneam. quia statim perfecte acquiritur. Sed acquisitio usufructus habet causam successiuam: quia non statim acquiritur perfecte. quod facit pro opin. glo. C. e. l. corruptionem. ubi dicit ꝙ si quis ex contractu tenetur ad dandum usumfructum, licet semel tradiderit, non est liberatus ab actione ex contractu: quia non videtur perfecte tradidisse. quam glos. reprobat ipse. Sed Bartol. eam sustinet in. l. ij. de verbo. obli. pro cuius opinione videtur hic casus. facit. s̄. de arbitris. inter Castilianum. ¶ Quinto † nota in. l. idem neratius. versiculo, unde celsus. ꝙ in usufruc. etiam cōstituto inter viuos, hꝫ locū̄ ius accrescendi. ꝙ venit in proprietate. dic ut. ĩ. de verb. obliga. si mihi ⁊ titio, per Bar. ⁊ tangit in. l. re coniuncti. in fin. q. ¶ Ultimo † collige ex istis tex. cum glo. tria magistralia, que requiruntur ad hoc, ꝙ dicantur re coniuncti, ⁊ habeat locū̄ ius accrescendi. ¶ Primum est ꝙ cuilibet res sit insolidum legata: et si quidem in diuersis orationibus sunt coniuncti re tantum. Si vero in eadem, sunt re ⁊ verbis. ¶ Secundum est ꝙ legata sint expresse: secus si tacite, ut colligitur in glo. que est hic in fin. que incipit pro portionibus. Tertium est, ꝙ faciant partes sibi per concursum. Ex quibus determinantur plures. q. nam ex primo cum dixi, ꝙ debent esse legata cuilibet insolidum, determinatur quid si uni insolidum alteri pro parte: puta titio lego fundum. Item dimidiam eius fundi lego sempronio. utrū̄ in hac dimidia sint re coniuncti? videtur ꝙ sic, quia primo fuit legata titio, sub appellatione totius, secū̄do legatur sempronio sub appellatione dimidie. ꝯ̄rium est verū̄: quia legādo ipsam seio, vr̄ eā ademisse titio? ⁊ sic titius non vocatur ad eā ex voluntate testatoris, ut. C. de leg. l. cum questio. Et sic non hꝫ locū̄ in ea ius accrescendi, ⁊ hoc cum legatur uni totum integrale, ⁊ alteri pars quotitatiua, vel quantitatiua. Quid si uni totum integrale, alteri pars integralis: vel uni totum uniuersale, alteri pars subiectiua? dic ut. l. re coniuncti. per Barto. ¶ Ex secundo colligitur intellectus. l. Item ꝙ sabinus. de heredi. instit. Nam ibi instituti sine partibus, non vocabantur ad portionem vacantem expressa voluntate testatoris. et ideo non dicuntur re coniuncti, argumen. istius. Ex tertio determinantur, quid si uni legantur decem et alteri decem utrum sit inter eos ius accrescendi?

certe dic q̄ si in diuersis orationibus, non: quia cuilibet debentur. x. ⁊ sic non sunt re coniuncti: quia non faciunt sibi partē per concursum. ar. de proba. quinquaginta. non enim eadem. x. sed diuersa videntur legata, cum quantitas possit multiplicari. videlicet cum in diuersis orationibus legatur: secus in corpore vt l. plane. §. j. de leg. j. ¶ Si vero in eadem oratione, puta titio. x. ⁊ seio. x. lego tunc eadem. x. videntur legata: ⁊ sic sunt re coniuncti. ⁊ locum habet ius accrescendi: quia faciunt sibi partem per concursum. ita intelligitur. l. stipulatio ista. §. eum qui. de verb. obligatio. ⁊ in hoc concord. Pet. ⁊ Barto. ¶ Item determinatur, si duobus legatur fundus, hoc acto expresse, q̄ quilibet habeat insolidum. quo casu vnus debet habere rem, alter estimationem: vt. l. si pluribus. de lega. j. non habet locum inter eos ius accrescendi: quia non dicuntur re coniuncti. cum sibi non faciāt partem per concursum. de materia vero gloss. vide Bartol. in. l. re coniuncti.

Summarium.

1 Ius accrescendi in vsufructu portionum diuersitas ac qualitatum varietas, an impediat?

2 Vsumfructum accrescere, aut consolidari, num paria sint: & quæ inde vtilitas?

3 Ius accrescendi num in eo legato locum habeat, in quo vni fundus legatur, & alteri diuersis tn̄ orationibus, vsusfructus dimidia?

4 Vsusfructus causalis proprietati cōiunctus quam naturam habeat?

§. **Non solum.** Ius accrescēdi locū hꝫ inter vsumfructū formalem, ⁊ causalem. Item vsusfructus qui semel fuit formalis, licet redeat ad proprietatem, tamen aliquando retinet naturam formalis, licet sit effectus causalis. h. d. notab. ⁊ est mirabilis casus ⁊ subtilis. Premitte, si legat̄ vni fundus simpliciter, vł legat̄ quo ad proprietatem ⁊ vsumfructum: si postea legatur alteri vsusfructus: tunc ambo in vsufructu concurrunt. nam proprietarius habebit dimidiam causalis: vsufructuarius dimidiam formalis vt j. de vsufructu lega. l. si alij. ⁊ de vsufru. ear. rer. que vsu consu. l. si tibi. ¶ Pone ergo q̄ portio vsusfructuarij, qui habet formalē, deficiat: ⁊ sic redeat ad proprietarium. Utrum videatur redire iure consolidationis vel iure accrescendi. videbatur q̄ iure consolidationis. nam hoc est regulare, quotiens ad proprietatem redit, contrarium hic dicitur. nam illud verum, quando proprietarius non concurrit in vsufructu cum vsufructuario: nec est coniunctus cum eo. Sed hic legatus totus vsusfructus. Primo casu legabatur fundus. ¶ Itē ille idē vsusfructus fuit legatus alteri: ⁊ sic cuilibet insolidum. licet ergo portio proprietarij sit causalis, tamen portio vsufructuarij que est formalis, magis dicitur illi portioni causali accrescere, q̄ redire ⁊ consolidari cum proprietate. quia maiorem conuenientiam habet cum illa portione vsufr. causalis. q̄ cū proprietate. hoc dicitur hic primo multū subtiliter. ¶ Ex hoc ergo nota 1 † q̄ licet portiones vsusfructus sint diuersarū qualitatum: quia vna formalis, altera causalis, non propterea impedit̄ ius in eis accrescendi. Quid in proprietate. idem potest dici in proprietate quando partes deferuntur vni ex diuersis iuribus ⁊ qualitatibus, vt est casus in. l. plane. in fi. de acquiren. here. in. l. sed cum patrono. erant duo. Sic vnus. Item ibi contra. iura. dic vt. l. Sed cum patrono. de bono. poss. 2 ¶ Sed † quero que est vtilitas, an dicatur consolidari vel accrescere? Respondeo, quia cum consolidatur, ad proprietatem redit sine onere: sed cum accrescit redit cum onere. vt dixi in. §. interdum. 3 ¶ Secundo. † quero quid si vni legatur fundus, alteri dimidia vsusfructus in diuersis orationibꝰ, an sit inter eos ius accrescendi? puto q̄ non: quia non sunt re coniuncti: quia legando dimidiam vni, videtur primo adimere, cum totum vsumfructū legauerat sub appellatione fundi: vt. C. de lega. l. cum questio. et sic ex voluntate testatorum non concurrunt in eodem: secus cum legat totum vsumfructum: quia non videtur primo totum adimere: sed vtrīq; insolidum legare. ⁊ sic ambo cōcurrūt. 4 ¶ Ex secundo dicto nota. q̄ † vsusfructus causalis qui coniunctus est proprietati, habet naturam formalis, vt pereat morte: vel capitis diminutione. ⁊ hoc verum, quando semel fuit formalis, postea factus est causalis. quia naturam, quā sibi assumpsit, retinet. Sed quid si semper fuit causalis? Glosella penultima hic innuit secus: quia non interueniret tūc factum alterius. ¶ Sed glos. j. l. proxima in fin. mouet hanc. q. dic, q̄ idem est si semper fuit causalis, vt eisdem modis pereat. casus est. j. ea. l. si mulieri. iij. responso. quod sane intellige, quando est alia pars cui potest accrescere, vt in casu huius. §. al's secus. puta habebas vsumfructum formalem integralem fundo: redemisti proprietatem. certe morte vel capitis diminutione tua nō peribit vsusfructus causalis. quia neutri accresceret: sed cum eadem proprietate remaneret. ⁊ sic esset hoc ludibrio dicere. ¶ Item si ponas alium disiunctum, puta legata fuit verbi dimidia vsusfruct. in altera dimidia separatim redemisti proprietatem: certe morte capitis diminutione tua, non peribit tua portio quia non posset mihi accrescere vt. s. l. j. post princip. et sic remaneret cum eadem proprietate. frustra ergo diceremus eam perire. Ad hoc. j. ea. l. Idem est. ij. responso. ita intelligo istum subtilem. §.

§. **Si tibi pro.** Portio vsusfructus deficiens partim accrescit habenti vsumfructum formalem, partim habenti causalem pro portionibus, quas habent siue semper duret causalis, siue primo fuerit causalis. Sed cum accrescit formali, siue econtra. Item inter heredem ⁊ legatarium. cum sunt disiuncti. non habet locum in vsufructuario ius accrescendi. h. d. cum. l. sequen. et princip. seq. vsq; ad. §. si mihi. et differt a. §. s. proximo. quia ibi portio vsusfructus formalis deficiens non reperiebat aliam portionem, q̄ causalem. Sꝫ hic penes vnum reperiebat formalem, penes alium causalem. Unde magis videbatur accrescere formali, quam causali, quasi maiorem conuenientiam habeat cum illa. contrarium tamen hic dicitur. ¶ Gloss. in hac. l. si tibi. querit si tibi relictus est fundus pleno iure, postea tibi mihi et titio iure vsusfructus eiusdem: qualiter diuidetur vsusfructus. Respondet ⁊ bn̄, q̄ primo debetur prima dimidia ei, qui debet habere eam dimidiam ratione legati facti de fundo, quod cōtinet etiam vsumfructum, vt. j. de vsufructu earum rerum. l. si tibi, altera vero dimidia iuris diuidetur inter nos pro virili: ⁊ sic tu qui fuisti nominatus bis, duplicem portionem habebis. vt. j. de stipu. seru. l. iiij. et. l. dominus seruum. de pecu. lega. licet eā glos. alleg. pro contrario. Sed obstat. l. cum questio. §. fina. C. de lega. que dicit q̄ si eidem pluries legetur eadem res. licet pluries nominetur, nō multiplicatur legatū. ¶ So. ibi pluries legabatur sub eadem appellatione puta fundum lego titio, eundē fundū lego eidem. Sꝫ hic sub diuersa: quia primo sub denominatione ⁊ appellatione fundi legauit vsumfructum: deinde eidem legat sub appellatione vsusfru. vt no. j. de stip. seruo. l. iiij. al's. ij. ¶ Ultimo querit glos. de alia. q. quam formaui. s. §. proximo. ⁊ dic vt ibi. Paulus.

§. **Si mihi.** Si vni ex re coniunctis sit relictum pure, alteri sub conditione, non faciunt sibi partem per concursum conditione pendente, sed ea tantum eueniente, si remaneat res in eodem statu: al's penes illum erit totum, penes quem esse potest. h. d. facit iste text. ad. q. de qua not. s. si pars here. pe. l. ij. in glo. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Collectiui nominis in coniungendo natura quæ sit?

2 Et, & cum, in coniungendo num differentiam inter se habeant aliquam?

3 Verbum, hæredes, quando pro filijs exponatur. Et quid si mulris relinquatur, inter quos affectionis ordo insit, qualiter succedant?

Si quis titio. Coniuncti per nomen collectiuum loco vnius habentur vt ad vnam portionem admittantur. Item inter, ⁊. ⁊ cum, quo ad coniūctionem non est differentia. hoc dicit. ⁊ semper alleg. 1 ¶ Nota † ergo virtutem nominis collectiui, vt plures coniungat intantum, q̄ pro vno representetur, est ⁊ alia que fuit de mente iurisconsul. licet non dicatur expresse vt si portio vnius ex illis, qui sub vno nomine continentur deficiat, alij coniuncti sub illo nomine preferantur alijs coniunctis. nam si decederet hic vnus ex heredibus, alij heredes preferrentur in iure accrescendi alijs cōiunctis per copulam, ⁊, vel cum, licet omnes sint coniuncti verbis. nam heredes sunt magis coniuncti: quia per nomen collectiuum, ⁊ per copulatiuam, ⁊, hoc vult tacite iste tex. al's non faceret ad titulum secundum Barto. qui ita notat in. l. re coniuncti. ⁊ sic est casus in quo inter coniunctos verbis tantum, alij alijs preferuntur. ¶ Et heredibus suis. scilicet testatoris. ⁊ sic cessant s̄ria. ¶ Legauerit scꝫ a legatario. q2 vni legauit fundū. vel dic a coherede: q2 q̄tuor heredes erant

2 erant instituti: et sic cessat contrarium prime glo. ¶ Item † no. non esse differentiam inter et, et cum, quo ad coniungendum. quia neutra facit copulatos pro vno reputari: sed bene est differentia in modo coniungendi. nã copula, et, coniungit fm ordinem coniunctorum verbis: copula vero, cum, eodem tempore. qđ dic vt plene no. per Bar. in. l. gallus. §. quidam recte. de lib. et posth. et ibi dixi. Itẽ copula, et, cõiungit principaliter: sed cum, cõiungit accessorie. quod dic vt plene no. in. l. si cui. de fundo instruc. per gl. et Bar. ¶ Item debes scire, q hic verbum heredibus, debet intelligi de heredibus ipsius testatoris non de heredibus titij. et cessant multa cõtraria. quem intellectum tenet glo. et doc. in. l. fin. C. de impu. et al'. et vide ibi Bald. et que ibi scripsit in margine. Bal. et hic. Ad contrarium de. l. plane. de lega. j. dic vt in glo. Sed glo. dicit, q quotiens relinquitur vsusfructus alicui et heredibus suis: q intelligitur heredib' in liberis. et ita innuit q liberi in vsusfruc. admittũtur in vita testatoris. ¶ Sed contra primum vide q non intelligatur heredibus, in liberis: et ita portio ista non valeat. facit. l. cum antiquitas. C. de vsufruc. vbi probatur q ad quoscunq; successorum transit. Item facit. l. stipulatio hoc modo. §. si quis ita. de verbo. obligatio. Item q semper quia presumitur in rem pactus esse, non in personam vt l. si necessarias. §. de vẽdendo. de pig. act. ¶ Item ista expositio 3 videtur mirabilis: quia † verbum, heredibus, nõ exponitur pro filijs, nisi in certis casibus quos tibi notaui in. l. gallus. §. nunc de le. et ibi Barto. Item contra secundum, quod glo. innuit, facit dictum docto. et Bartol. in dicta. l. gallus. §. quidam recte. q quotiens relinquitur multis, inter quos est ordo affectionis, veniunt ordine successiuo. Si fiat per verbum heredes. vt instituo illum et suos heredes, et liberos: quia viuens non habet heredẽ, vt. l. neminem. de acquiren. heredita. Quid dicendum? gloss. est valde notabilis, si sit vera: hʒ tamen fortissima cõtraria. non tamen reprobatur per docto. Ad contraria potest sic dici, q. l. antiquitas loquitur de herede ipsius testatoris. l. vero ista secundũ istum intellectum, loquitur de herede legatarij. ¶ Item nõ obstat. l. stipulatio. §. cum quesita. quia ibi loquitur in stipulationibus, in quibus presumitur pro omnibus stipulari: hic in legatis in quibus non videtur sentire, nisi de filijs testatoris. ne proprietates etc. Et si dicas, q fauorabiliores sunt vltra voluntatem: verum est nisi malitia parentis obstet. vt not. in dicta. l. antiquitas. ¶ Ad dictũ doct. dic q in proprietate loquitur. cogitabis.

Summarium.

1 Cum & vna, qualiter copulent coniunganq;? Et quid quando copula &, ponitur in dispositione, qualiter instituti aut quibus relictum est, succedere dicantur?

2 Vsumfructum causalem, quem liberi instituti habent, formali accrescere, sicut econtrario.

3 Extraneus si cum liberis in vsufructu institutus est, qualiter vsusfructus diuisionem inter eos recipiet?

Si mulieri. Inter cõiunctos in vsufructu locum habet ius accrescendi de vno ad alterum, siue ambo habeant vsumfructum formalem, siue alter formalem et causalem: siue vnus formalem alter vero pro parte formalem, pro parte causalem: in eo tamen quem quis habet vt causalem, nõ potest dici legatarius, sed in formali sic. h. d. et est text. scrupulosus. Diuide in tres partes. Primo loquitur quando quis legauit mulieri vsumfructũ cum liberis, et neutrum eorum instituit: nam tunc liberi habent vnam partem vsusfructus, que dicitur formalis, et in eo dicuntur legatarij. Secundo quando liberos instituit et vsumfructũ legauit mulieri, vt frueretur cum liberis. quo casu liberi debent habere dimidiam, in qua non possunt dici legatarij: quia a se, ipsis non potuit legari. ¶ Item illa dimidia erit causalis: quia coniuncta proprietati, habebit ius accrescendi locum de vno ad alterum. ¶ Tertio quando instituit liberos puta in dimidia vna et cũ extraneo in alia dimidia et vsumfructum legauit mulieri, vt frueretur cũ liberis. vel dicit econtra. q liberi fruerẽtur cum muliere. causalis enim vsusfructus debet diuidi inter liberos et mulierem duntaxat: extraneus autem nudã proprietatem habebit. Isto tertio casu liberi in ea parte in qua sunt instituti non possunt dici legatarij in vsufructu. ¶ Item in illa parte habẽt vsumfructum causalem, in parte vero extranei qua sunt legatarij et mulier habet locum ius accrescendi. Secunda pars ibi, idem intelligendum. Tertia ibi, quid si misti. ¶ Not. ex primo dicto, q cum legatur mulieri cum liberis, ambo simul admittuntur ad legatum in eodẽ tempore. et hoc contingit pro 1 pter dictionem, cum, que † copulat eodem tempore, sicut dictio, vna, vt. l. final. C. de impu. et alijs substi. si autem fuisset apposita dictio, et, viderentur q ordine successiuo admittantur scilicet primo mater, et post eius mortem, liberi: vt. l. gallus. §. quidam recte. de liberis et posthumis. cum glo. et ita tenet ibi Bartol. vel dic, q ibi inter copulatos erat ordo affectionis. quia vnus erat filius testatoris. Sed hic erant penitus extranei: et sic non erat ordo. vnde etiam si fuisset apposita dictio, et, idem esset, vt simul venirent. et sic est hic duplex ratio quare simul veniunt. 2 ¶ Ex secundo dicto nota, † q vsusfructus causalis, quem habent liberi instituti accrescit formali. sicut econtra ergo perit morte, vel capitis diminutione. sicut formalis: licet nunq formalis fuerit. al's enim non posset accrescere. et sic soluitur hic questio de qua. s. e. si tibi. in fin. gloss. quod dic, vt dixi in. l. idem. §. nõ solum. ¶ Circa † tertium dictum, quero quando extraneus 3 fuit institutus cum liberis, qualiter diuidetur vsusfructus. Respondeo quo ad portionem illius extranei cum eis, q diuidetur equaliter inter liberos et mulierem, vt dimidiam liberi, dimidiam habeat mulier: et ambo erunt legatarij: et vtraq; dimidia erit formalis. Sed quo ad portionem, in qua liberi sunt instituti, gloss. magna circa fin. videtur ponere tres opiniones. Multum breuiter, vna est, q tota illa portio pertinebit ad matrem: quia sufficit q liberi habeant portionem in formali: secus si non habeant: quia illa portio causalis diuideretur inter eos, vt in versiculo. s. idem intelligendum. ¶ Secunda opinio est econtra q tota illa portio remanebit penes liberos: quia sufficit, q mater habeat portionem in parte extranei. ¶ Tertia est opinio q etiam ista diuidetur, vt dimidiam mater habeat, sicut dictũ est de parte extranei: et hanc puto veram: quia alie precedentes non habent rationem. Paulus.

Si proprietas. Si pluribus legatur proprietas fundi, et vni vsusfructus eius, vel econtra: diuiditur vsusfructus in duas portiones equales. hoc dicit. ¶ Poterat enim dubitari vtrum idem esset isto casu, cum legatur proprietas fundi, sicut cũ legatur fundus: vt. s. e. Idem. §. non solum. et. l. si alij. de vsufru. et respondetur, q sic hoc verum cum vni legat proprietatem fundi, alteri vero vsumfructum: quia in vsufructu concurrunt ambo, sicut si dixisset, lego fundum. quod est not. nam in plus se habet fundus q proprietas que est portio fundi. ¶ Sed cum adijcitur fundi, idem importat quod bene not. secus si dixisset lego titio proprietatem fundi deducto vsufru. et seio lego vsumfructum. nam tunc titius non continetur in vsufru. cum simpliciter prolatum, vel cum adiectione fundi, intelligitur de pleno. quod est notandum. Bal.

Inter dominum. Exclusus a portione sua vsuff. per sententiam, non perdit ius accrescendi, quia vsusfructus accrescit persone, non portioni. hoc dicit. dic de hoc vt. s. e. l. si titio. §. primo. Paulus de Castro.

Cum singulis. Cum diuersi habent a diuersis petere: non possunt dici coniuncti, nec habet locum inter eos ius accrescendi, sicut si inter eos omnino diuise essent portiones. hoc dicit. cum. l. sequen. Bald. et est nota. l. ¶ Nota ergo cum duobus legatur a diuersis heredibus. nõ est inter eos coniunctio. Idem si a diuersis testatoribus, vel in testamentis diuersorum: vt. j. titu. ij. si sub conditione. facit. l. quid ergo si quis duos. de lega. primo. Item intendunt in eadem vt institutus et substitutus. Nam licet vni legatur ab vno, alteri ab altero: possunt tamen esse coniuncti et inter eos ius accrescendi, vt. j. de le. j. l. plane. §. si in. ij. vel. iij. responso. et ibi per Dy. et Barto. Portionibus. scilicet pro diuiso: vt. s. e. l. j. et vide que ibi dixi et tene vlimam so. gl. Paulus.

Quando dies usufructus cedat Rubrica.

Summarium.

1 Legati dies dupliciter cedere dicitur.

2 Actio & si regulariter anteq dies veniat, in legatis & stipulationibus, nata sit, non tamen perinde in vsufructus legato.

Quamquam. Si legatur vsusfru. simpliciter sine commemoratione temporis, licet habeat causam successiuam & concomitantiam cum tẽpore: tamen vnũ legatum est, & semel dies cedit: secus si tẽporis commemoratione: quia tũc sunt plura legata, & pluries dies cedit. h. d. pᵐo. Item dies vsusfructus non cedit, nisi cũ peti potest: & ideo non cedit anteq̃ existat persona, a qua potest peti, vel per quam potest peti, vel dies ex quo potest peti. hoc secũdo. & quibus modis cedit dies vsusfructus eisdem cedit dies actionis ad ipsum competentis. h. d. tota. l. Primo ergo ostendit, quotupl'r cedit. Secũdo quãdo cedit. Tertio q̃d de vsufructuario dicit, ad actionẽ extendit. Secunda ibi dies. Tertia ibi, nõ solum. Et premitte, q̃ † dies legati dicitur cedere dupliciter. Primo quo ad transmissionem: & tunc cedit a morte testatoris. Secundo quo ad petitionem, & tunc ab adita hereditate. nam ante peti non potest. & hec in legato proprietatis. verum q2 vsusfructus ad heredem non transmittitur, prima cessio non habet in eo locum, sed tantum secunda, que non est nisi cum peti põt. hoc intendit iste titulus, & nihil aliud est. ¶ Item † nota in fine, q̃ licet in alijs legatis vel stipulationibus anteq̃ veniat dies, nata sit actio: vt not. plene per Cy. & in. l. j. C. vt act. ab herede, & cõtra heredem. & per Bar. in. l. ita stipulatus. de verb. oblig. secus tamen in actione que competit pro vsufructu: quia ante diẽ non est nata actio: vt hic dicit tex. in fin. quod nota & tene menti.

Quibus modis usus fructus amittatur Rubrica.

Non solum. Ususfructus et actio pro ipo cõpetens siue de iure ciuili, siue pretorio, capitis diminutione amittitur, dũ modo dies eius cesserit: al's secus. & ideo si legatur cum commemoratione temporis, puta singul. annis, vel mensibus: quia tot sunt legata, quot anni, vel menses, & in principio cuiuslibet anni cedit dies pro illo anno. & in princip. cuiuslibet mensis pro illo mense, capitis diminutio superueniens nõ extinguit legatum, nisi pro illo anno, vel mense, cuius dies cessit non pro sequenti anno, vel mẽse, cuius dies nõdum cessit. h. d. tota. l. ¶ Queritur circa primum dictum, de qua actione loquatur? respondeo, q̃ de confessoria, que competit pro vsusfruct. constituto, & eodem modo tollitur. ¶ Item actione personali competenti pro vsufructu cõstituto secundum ea, que notaui. s. de vsufr. accre. l. j. §. interdum. & C. e. tit. l. corruptionem. super glo. ¶ Sed quid de actione personali competenti pro vsufructu iam constituto, puta quia promisisti mihi vsumfructum: anteq̃ tradas, vel constituas sum capite diminutus vtrum illa actio extinguatur? videtur q̃ non, vt hic in versiculo. Sed ita demum in hoc stat intellectus. l. corruptionem. alleg. dic vt ibi, & tactum est. s. de vsufructu. l. qui vsumfructum. §. j. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Legatarij licet inter se verbis sint coniuncti, si tamen tempore nõ coniunguntur inter eos ius accrescendi locum non habet.

2 Temporum commemoratio actus multiplicat, vt & tempora multiplicãtur. Et verbum quãdocunq; in substitutione quid notet.

3 Concurrere plures quando possunt, si inter se non concordent, mutuo se impediunt. Et quid si duo rei stipulandi aduersus debitorem, ita se gerant, vt vnus coram vno, & alter coram alio iudice debitorem trahere velint, an coram vtroq; respondere teneatur, an vero ipsi concordare debeant?

Si duobus. In hac. l. iurisconsultus plane declarat, cũ legatur vsusfructus alternis annis, vtrum proprietas sit continuo nuda vel non, vt aliquo modo ad ipsam reuertatur vsusfru. ¶ Et breuiter sume talem distinctionẽ ex ea. q̃ aut legatur pluribus, aut vni. primo casu aut pluribus separatim in vtẽdo, puta titio & seyo lego fundum alternis annis, vt vnus vno anno, alter altero fruatur. aut coniunctim: quia voluit eos eodẽ anno vti frui: & ita vnum annum voluit esse ipsorum, alium vero heredis proprietarij. primo casu cum voluit eos vti frui diuersis annis, distingue tres casus: aut ambo remanent in eodem statu: q2 nullus moritur, aut capite diminuitur: & tunc proprietas continue nuda est: quia finito anno vnius immediate incipit annus alterius. & ita nunq̃ ad proprietatem reuertitur. & iste est casus. in prin. l. ¶ Vel alter ipsorum moritur. & tũc reuertitur ad proprietatẽ pro alternis annis, quibus ille mortuus fruiturus erat. vnde vno anno vtetur proprietarius, altero alter vsusfructuarius. & iste est casus in versiculo, q̃ si ex duobus. Aut alter iporum capite minuitur: & tunc vsusfructus non extinguitur ppetuo, sed pro illo tantum anno, quo capite minutus est: & pro illo reuertitur ad proprietatem. in sequentibus autẽ annis quidem resumit vsumfructum, quod est verum, si passus fuit minimam capitis diminutionem: quia l3 illa extinguat vsumfructũ cõstitutum, non tamen reddit quem inhabilem pro tempore futuro ad vsumfructum nouum: secus in maxima & media, que extinguũt & inhabilem reddunt. vt not. j. l. proxi. in prima gl. ¶ Pro illo aũt anno, quo alter capite minutus est, non accrescit alteri fructuario: quia licet coniunctus sit verbis in legando: sunt tñ omnino disiuncti re: quia eodem tempore non cõcurrunt in vtẽdo. & iste est casus in versiculo si non mors. & ita intelligit gl. prima huius. l. que ponit eos coniunctos verbis: licet in vtendo disiunctos. Sed Cyn. eam reprobat, quia si essent coniuncti solum verbis, accresceret solum fructuario, & non rediret ad proprietatem: vt. s. tit. ij. l3. in prin. ¶ Tu tene glos. per ea que ibi dixi sup secunda glo. predicta vera quando concordant in vtendo. Si vero discordant: quia quilibet vellet esse primus: tunc se impediũt. & durãte discordia vsusfructus est penes proprietatem. & ita nõ est nuda. Iste est casus in versiculo, cum singulis. in principio. Secũdo vero casu, quando legatur pluribus alternis annis cõiunctis, tam in legando, q̃ in vtendo: quia voluit eos simul alternis annis vti frui: tunc idem, q̃ quando legatur vni alternis annis. quo casu dic q̃ vno anno vtetur vsusfructuarij, altero anno proprietarius, & sic alternis annis proprietas est plena, alternis vero vacua. & hic est casus in. ij. respon. huius. l. versiculo cũ si legatario. in quo loquitur quãdo legatur vni alternis annis. & in versiculo, multum est enim. circa finem. In quo loquitur qñ legatur pluribus, vt alternis annis simul fruantur hoc ipsis remanentibus in eodem statu. Si vero capite minuãtur tunc pro illo anno, quo cessit dies legati, extinguitur & ad proprietatem redit pro sequentibus. Aut non. & hic est casus in versiculo, q̃ in vno. in quo loquitur quando vni legatur tantum. Idem si pluribus. hoc intendit tota. l. Ex † qua nota primo in verbo, q̃ si ex duobus. q̃ licet legatarij sint verbis coniuncti, si tamen non cõiunguntur in tempore, non habet locum inter eos ius accrescendi. ¶ Secundo nota in versiculo, q̃ † si vno. q̃ cõmemoratio tẽporum multiplicat actus, sicut multiplicantur tempora. & allegatur in materia substitutionis, vt si testator substituat quandocunq3 decesserit filius. nam illa dictio, quandocunq3, significat pluralitatem temporum. facit ergo esse plures substitutiones diuersas secundum temporũ diuersitatem, vt si decedat. j. pubertatem sit vulgaris substitutio, & j. pupillarem etatem sit pupillaris substitutio post pupillarem etatem, sit fideicommissaria. facit. l. pater seuerinam. §. conditionum verba. de condi. & demonstratio. No. † in versiculo cum singulis. q̃ quãdo plures non possunt simul concurrere, nisi concordent, se impediũt. et est ar. q̃ si sunt duo rei stipulandi, & vnus velit debitorem conueni re coram vno iudice, alter coram alio: non teneatur debitor rñdere, sed debeant adinuicem cõcordare. ita notat Guil. per hũc tex. C. de iurisd. om. iudi. l. nemo. ¶ Ultimo nota gl. in versiculo multum & enim. que incipit apertius dixisset. que tenet q̃ cum legatur vsusfructus alternis annis, primus annus debeat eẽ vsusfructuarij. secundus proprietarij. & ita incipit ab honorato non a grauato: non ergo possunt se impedire adinuicem honoratus & grauatus: cum honoratus precedere debeat: secus in duobus honoratis, vt in versiculo, cum singulis. in prin. tene bene menti glo. ¶ Ultimo scias, q̃ illud quod hic dicitur. & s. l. j. de capitis diminutione minima, vt per illam extinguatur vsusfruc. hodie corrigitur. C. e. ti. l. corruptionem. & no. j. l. proxi. in prin. de maxima in glo. ¶ Item glo. opponit. de. l. equissimum. s. de vsufructu, tene vltimam solutionem.

Summarium.

1 Legatum quantitatis sua natura reiterabile non est. Et verba illa, quandiu

quandiu vixeris,reiterationem important.

2 Interpretatio in testamentis ea faciēda est,per quam legata amplientur potius, ac minuantur.

3 Temporum commemoratio vt legata multiplicat,ita & repetitio tacita vel expressa.

Sicut. Sicut commemoratio tēporis facit esse plura legata,ita ⁊ commemoratio actuum,que habent concomitantiam cum tempore,licet nullum sit appositum nomē distributiuū.h.d.vsq₃ ad.§.hec autem.Et iste text.melius facit ad q̄nē de substitutione cōpēdiosa,de qua tetigi.s̄.l.proxi.q̄ ille tex.¶ In tex.legari pōt. quo casu tot sunt legata,quot anni.⁊ capitis diminutio superueniens pro illo tantum anno,extinguit,quo dies cessit capitis diminutione.quo casu tot erant legata,quot vicibus capite minuetur:vt ecce titio vsumfructum lego.⁊ si capite minutus fuerit,vel aliter amiserit,eundem vsufructum sibi lego.certum est enim,q̄ si nūq̄ capite minueretur vnum tantum esset legatum pro toto tempore vite sue:quia non est facta commemoratio tēporum:vt.s̄.tit.j.l.j.in prin.Si vero capite minuatur cēsetur primo vnum legatum a tempore,quo incepit vti frui vsq₃ ad capitis diminutionem,que ipsum facit finire:deinde eodem momēto post capitis diminutionem,incipiet secūdum legatum virtute repetitionis,⁊ durabit vsq₃ ad aliam capitis diminutionem.⁊ sic de singulis.cui secundo,vel tertio legato non nocebit capitis diminutio precedens:quia tempore quo superuenit nōdum cesserat dies illius.non aūt intelligas vt ista repetitio quotiens capite minuto fuerit,⁊ etiā faciat esse tot legata,quot sunt anni sicut cum dicitur singulis annis.⁊ est longa differentia:quia cum dicitur singulis annis,capitis diminutio extinguit pro toto illo,cuius dies cessit:⁊ pro illo reuertitur ad proprietatem.et sic nō resumet legatarius nisi anno seq.licet quedam glosella.s̄.l.proxima.versiculo,quod ⁊ in vno.que incipit,vt videatur,sentiat q̄ statim resumet post capitis diminutionem,vt patet.e.l.versiculo si non mors.¶ Sed si repetatur hoc modo,quotiēs capite minutus fuerit:tūc per capitis diminutionem perdet pro tempore preterito,⁊ eodem momento resumet pro tempore futuro virtute repetitionis.quia statim post capitis diminutionem secundum legatum,vt patet.j̄.e.l.§.idem papianus.Nec enim potest dici eodem momento.Sed primo casu non incipit scdm legatum,nisi adueniente secundo anno.¶ In text.ibi.Quam diu viuat.Nota istum tex.vult enim dicere,q̄ si lego tibi vsumfructum q̄ diu viuas:videtur repetitum quotiēs capite minutus sit.ergo si capite minutus vnum tantum est legatū.In contrarium facit.q̄ tot sint legata,quot anni.j̄.de annu.lega.l.legatum.¶ Sol.ibi loquitur in 1 †legato quantitatis quod sui natura non est reiterabile.vnde illa verba,q̄diu vixeris,reiterant legatum per singulos annos.que interpretatio fauorabilis est legato.⁊ nisi talis fieret,tūc resultaret interpretatio odiosa.Esset enim sensus q̄ legatum non duraret penes legatariū,nisi q̄diu vixerit,⁊ sic post mortem restitueretur heredi.vt.l.titia.§.fin.de leg.ij.constat 2 †autem q̄ in testam.fauorabilior interpretatio sumenda est,vt magis amplientur legata,q̄ minuantur.Nos autem loquimur in vsufructuario,qui sui natura habet annuum emolumentum.vnde quo ad hoc,non est illa interpretatio necessaria,sed danda est sibi alia fauorabilior.scilicet vt videatur repetitū,quotiens capite minutus fuerit.quod est vtilius,q̄ si per singulos annos.Nam tunc capitis diminutio extingueret legatum illius anni,cuius dies cessit:nec resumeret post nisi vsq₃ ad annum venientē.Sed cū repetitur,capite minutus fuerit,eodē momento perdit,⁊ resumit.vt.j̄.e.l.§.idem papiñ.¶ Ultimo 3 †collige ex hac.l.q̄ sicut commemoratio tēporis multiplicat legata,ita ⁊ repetitio tacita,vel expressa.¶ Et primo ponuntur duo exempla de expressa,secundo duo de tacita,in versiculo,vñ tractatum.⁊.h.d.in summa. Paulus.

Summarium.

1 Cōiuncti num verbis dicantur,qui in diuersis orationibus positi,per &,particulam coniunguntur? Et an copula verbalem coniunctionem facere censeatur?

2 Ius accrescendi num locum habeat inter coniunctum & substitutū alterius coniuncti?

§. Hec autem. Si in persona vnius ex re ⁊ verbis coniunctis in vsufructu,totus vsusfructus repetatur,⁊ idem per repetitionem obtineat,saluum est inter eos ius accrescendi:quia licet coniunctio verbalis sit soluta,remanet tamen inter eos cōiūctio realis.h.d. 1 ¶ Et nota hic casum expressum secundum Bar.q̄ †duo positi in diuersis orationibus,licet coniunctis per copulam,nō tamē dicuntur verbis cōiuncti.Si eñ dico sic,titio ⁊ seio lego vsumfructum fundi.quo ad hoc legatum sunt re ⁊ verbis coniuncti. si postea dico:⁊ quotiens titius capite minutus fuerit,eundem vsumfructum sibi lego.quo ad repetitionē dicitur verbis disiūctus:licet re coniunctus.vt hic in fi.dicitur expresse.⁊ tamen iste due orationes sunt coniuncte per copulam:sequitur ergo q̄ copula non est illa,que faciat coniunctionē verbalem,sed vnitas sermonis ⁊ complexus verborum eiusdem orationis:vt.l.triplici.de verbo.sig.licet Petr.dixerit contrarium ⁊ male secundum Barto.in.l.re coniuncti.de lega.iij.¶ Item not.tex.in.§.hoc si 2 alius titio substitutus ⁊c.nam †per hoc videtur probari q̄ inter coniunctum ⁊ substitutum alterius coniuncti,locum habet ius accrescendi.quod est verum si substituto legata esset eadem res insolidum:puta titio ⁊ seio lego fundū:⁊ si titius noluerit eundem fundum,partem suam lego sempronio.nam licet inter titium ⁊ sempronium sit coniunctio verbalis.nō tamen est inter sempronium ⁊ seium:cum sit positus in diuersa oratione:nec etiam est inter eos coniunctio realis cum non tota res,sed pars legata sit.

Summarium.

1 Fieri eodem momento dici,quæ vel successiuē fiunt.

§. Idem papiñ. Iste.§.est valde difficilis,et doc.nihil dicunt.Si in persona vnius ex re ⁊ verbis cōiunctis in vsufructu,repetitio fiat pro parte illius portionis,quam habebat per concursum,in illa tñ remanent re cōiuncti,que si deficiat tota cōsocio accrescit.et reddet consocio sibi:partem vero alteram eiusdem portionis,quā per capitis diminutionē amisit,ille recuperabit per concursum:cum admittatur per cōsocium,cui semel accreuit.restat ergo vt cum ad proprietatem redeat vna cum alia portione,que non potest accrescere.h.d.tex.cum glo.vestra multum subtiliter.Et est valde difficilis in sustinendo ipsum ab impugnationibus.Diuiditur in duas partes.Primo loquitur de portionibus,quas coniuncti sibi retinent, vtrum alteri ab altero accrescat.Secundo de portione,que per capitis diminutionē semel fuit pdita.Secunda ibi nec enim.Item.s̄.§.proxi.locutus est,quando in persona vnius repetitur totus vsusfructus:⁊ sic sunt re ⁊ verbis coniuncti,sed per concursum faciunt sibi partem:⁊ quilibet habet dimidiā.postea dicit ⁊ quandocunq₃ titius capite minutus fuerit,dimidiam illius dimidie,quam per concursum haberet,sibi lego.Cōtingit ipsum capite minui:⁊ sic totam dimidiā suam perdidit.Sed statim eodem momento dimidiam illius,dimidie virtute repetitionis resumpsit.¶ Queritur an remaneant coniuncti,⁊ qualiter inter eos sit ius accrescendi:¶ Rñdetur primo q̄ illa dimidia quā titius resumpsit,si sibi deficiat, quia moriatur,q₃ accrescit tota meuio:rō q₃ sunt re cōiuncti.Nā semel illa dimidia fuit legata meuio in p̄mo legato,quo legatꝰ fuit totus vsusfructus,nec per repetitionem fuit soluta.¶ Sed econtra si deficiat portio meuij,non tota accrescit titio sed pro parte,⁊ pro altera parte redit ad proprietatem.sed non declarat pro qua parte.Tu dic secūdum verum intellectum,q̄ cum meuius habeat dimidiā iure suo,sola dimidia illius dimidie,accrescit,sic econtra debet esse vt equalitas seruetur:altera vero dimidia illius dimidie,redibit ad proprietatem.¶ Sed queritur secūdo in versiculo,nec enim certum est,q̄ titius per capitis diminutionem totam dimidiam suam perdidit:⁊ dimidiā illius ex repetitione resumpsit:⁊ sic remanet alia dimidia eiusdem,de qua testator non disposuit.¶ Queritur nunc,licet titius ex repetitione non habeat nisi dimidiam dimidie:vtrum alterā dimidiam eiusdem dimidie,saltem habeat per ius accrescendi in totum,vel pro parte videtur q̄ sic in totum,postq̄ testator de illa dimidia perdita non disposuit.arg.j̄.de heredi.insti.l.si alterius.⁊.l.j.§.si ex fundo.vel saltē videtur q̄ accrescat sibi pro parte,quam resumpsit,scilicet pro quarta totius,⁊ consocio pro dimidia.argu.j̄.de heredi.insti.l.si hereditas.§.j.in fi.vbi videtur expressum contrarium.respondetur scilicet,q̄ eo momento,quo totam dimidiam perdidit,statim dimidiam eiusdē resumpsit,altera dimidia sibi nō accrescit:quia illud quod quis perdit,sibi non dꝫ accrescere:al's enim frustra perderet,h,dicit in effectu.

Quid ergo erit de illa dimidia dimidie? respõdeo accrescet meuio. & sic habebit tres quartas, que si sibi deficiũt, vna accrescet, altere due redibunt ad proprietatem. ¶ Circa quod formo aliquas oppo. sine quibus nõ potest haberi intellectus. Et primo circa dimidiã dimidie, quam resumpsit titius. dicitur enim hic, ꝙ si ipsam postea perdat totam meuio accrescit. oppo. duobus modis, ꝙ nihil accrescat. primo: quia cum meuio sit totus vsusfructus legatus, cũ postea dimidia dimidie sit repetita, in psona titij, videtur meuio adempta: vt. C. de lega. cum qõ. Sequitur ergo ꝙ meuius non sit in ea re coniunctus: quia non habet eam ex voluntate testatoris. ¶ Sol. contrarium loquitur cũ ab eo cui fuit legatum totum, solus testator adimit postea partem. & sic post desinit illam partem habere ex volũtate testatoris. vñ non est inter eos coniunctio. Sed hic ista pars fuit meuio ꝑmo adempta per dispositionem. l. amittentis eos ad cõcursum, que non fecit meuium desinere eam habere ex voluntate testatoris: & sic non soluit coniunctionem testator. ergo postea repetendo dimidiam eandem in persona titij, videtur magis. l. dispositionem secutus, ꝙ meuio adimere. ¶ Et sic nõ desinit meuius ex eius testatoris voluntate habere. vnde remanet adhuc coniunctus. ar. ad hoc in. l. rem legatam. ff. de adimen. lega. ¶ Secundo ad idem, licet meuius sit in ea re coniunctus, tamen tota est penes solum titium: & sic non facit sibi meuius partem per concursum: vt. s. tit. j. l. idem neratius. & ibi dixi. ¶ Sol. semel fecit meuius titio partem per concursum in toto legato vsusfructus: & sic portio que remansit penes titium, assumpsit sibi illam naturam & qualitatem, vt posset accrescere meuio. & eandem nunc sibi retinet: licet nõ ex primo legato, sed ex repetitione: quia vr repetijsse sub eadem qualitate. arg. in. l. seie. & §. Caio. ff. de fundo instruc. l. titius habeat. ar. s. tit. ij. l. idem neratius. §. fi. in fi. l. ¶ Sed circa dimidiam meuij op. duobus modis similiter. Primo, ꝙ tota accrescat titio. cuius contrarium dicitur in text. & gl. Nã licet titius partem suam perdiderit, tamen saluum sibi remanet ius accrescendi, vt. s. tit. ij. l. interdum. & de vsufructu. l. si titio. §. j. ¶ Sol. quicquid glo. dicat, ꝙ in contrario totum ꝑdidit, & nihil resumpsit: sed hic resumpsit partem ex voluntate testatoris, & per hoc videtur prohiberi ꝙ vltra illam partem non habeat, que prohibitio valet vsq; ad concurrentem quantitatẽ. arg. C. de procur. l. maritus. contingit ergo hoc ratione limitate portionis. ¶ Secũdo oppo. ꝙ nihil de dimidia meuij accrescat titio. q: in illa nulla est inter eos cõiũctio in partem tñ repetita, vt sentiunt omnes glo. ¶ Solu. licet non sit nunc, semel tamen fuit. vnde retinet sibi pristinam naturam, vt accrescat titio pro parte: sicut portio titij retinet sibi naturam pristinam in fauorem meuij. vt. s. dixi. ¶ Ultimo scias ꝙ gl. ij. dicit, ꝙ non potest, qñ in personam titij non fuit repetita dimidia per. l. cum qõ. C. de leg. videtur sentire ꝙ illa dimidia videretur a meuio adempta. Et sic non essent cõiuncti. Sed certe idem esset, cum repetitur dimidia dimidie: dic ergo ꝙ imo etiam & tunc essent re coniuncti in alia dimidia. per ea. que. s. dicta sunt. & ita sentit glo. fi. ¶ Sz in vno non bene dicit scilicet ꝙ tunc ex persona meuij non accresceret, nisi dimidia dimidie titio. Nam tantum accrescit, quãdo dimidia dimidie repetita est titio: ergo plꝰ debet accrescere, qñ tota dimidia. dic ergo ꝙ tota dimidia meuij accrescet titio tũc, sicut econtra: vt equalitas seruetur. arg. in. l. penultima. C. communi di. & l. fi. de fruc. & lit. expen. paria sunt ergo repetere dimidiam in persona titij, vel totum. vt. s. §. proxi. ¶ Ultimo no. 3 tex. cum glo. ꝙ † eodem momento dicuntur aliqua fieri, lz successiue fiant. primo enim quis amittit, secũdo immediate resumit, tamen eodem momẽto fieri dicuntur: ad hoc. ff. communia predio. l. si cum binas. & no. ff. de vulg. & pupilla. l. si pater captus. et l. quidam. de pecul. leg. Glos. super verbo amisisset. In fi. querit que est ratio, quare titio nihil accrescit de parte, quam amisit. et ponit duas rationes, quarum prima modicum valet: secunda vero non procedit, quia si esset vera sequeretur, ꝙ nunꝙ in vsufructu haberet locũ ius accrescendi: quia est resolubilis. nec ob. l. pecuniã. quam alleg. quia ibi erat ius resolubile in persona alterius cui sperabatur ius queri. Paulus de Castro.

§. **Morte.** Usufructꝰ extinguit morte vsufructuarij, siue ipm hẽat de iure ciuili. siue ꝑtorio. nec põt cũ causa lr amittit in eiꝰ ꝑsona repeti: sz in ꝑsona heredis sui. fic. Itẽ vsusfructꝰ acqsit ꝑ suũ, nõ ꝑdit ꝑ alienationẽ ipiꝰ sui vel vsufructꝰ eiꝰ. h. d. vsq; ad. l. ex. §. rei. tex. cũ gl. Pau.

Summarium.

1 Accessorium quod principali maius est, num cũ principali extinguí dicatur?

2 Ager, num si in eo transplantetur vinea, ager esse desinat?

Repeti. Mutatione rei extinguit vsusfructus, qui habetur in ea, nec restituitur: licet res in pristinam redeat formã. Si tamen non est eadem forma, sed similis, sed vsusfructus alterius rei sibi coherẽtis nõ propterea extinguitur, siue illa coherens sit principalis ad illam, que mutatur siue sit accessoria. h. d. vsq; ad. l. si vsusfructus messem. Et ponuntur exempla de mutatione rei de cuius vsusfr. queritur. quorũ duo sunt in hoc. §. cum se. alia sunt in. l. quod tamen. §. agri. vsq; ad fi. in. l. vero fundi. vsq; ad. d. §. agri. ponuntur duo casus, cum vna res mutatur. & de vsufruct. alterius sibi coherentis queritur. quorum vnus est, quando illa coherens est principalis, secundus quando est accessoria. in. l. qd tamen. in prin. Secũdo ponitur vnus casus incidens, si res mutata redeat in pristinã formam, vtrum vsusfructus restituatur. in dicta. l. quid tñ. §. j. quia omnia ꝑma quatuor exẽpla duobus exceptis sunt, qñ res taliter mutatur, ꝙ in pristinam formã omnino eandem redire non potest: vel nõ solet. & in illis, dic ꝙ vsusfructus statim extinguitur, nec vnꝙ recuperatur: duo vero exẽpla, quorũ vnũ est de vsufru. aree, in qua edificatur. aliud de vsufru. masse, de qua fiunt vasa, loquitur de tali mutatione, que nõ impedit rem redire ad pristinam & eãdem formã. & in illis duobus, dic ꝙ non extinguitur statim, sed lapso tempore, quo solet vsusfructus perire. Interim autem non amittitur ius vsusfructus, sed commoditas. Et ideo, si ante lapsum tempus rediret in pristinam formam ipso iure vsusfructus redit in pristinũ statum. Primum de vsusfru. aree patet in. l. si in area. s. de vsufructu. & quod ibi dixi. & ff. quemadmo. serui. amit. l. si locus. Secũdum de vsufructu masse patet ex gl. que est. s. de vsufructu. l. qui vsumfructum. in prin. in gl. que incipit. si vero vsusfructuarius masse. in prin. que vult hoc dicere, si bene inspiciatur. ¶ Itẽ no. 1 l. qδ tamen, in prin. que alle. per glo. ff. de pecu. lega. l. ij. ꝙ † accessorium quod est maius principale, non extinguitur cum principali. quod nõ videtur bene dictum per. §. si tamen alienã. insti. de re. diui. vnde melius dic, postꝙ ius est acquisitum in accessorio, quod sine principali poterat a ꝑncipio subsistere: tale ius cũ principali nõ extinguitur. ita videtur hic Cy. sentire in vna ad 2 ditione. facit quod ipse notat in. l. j. C. de iudi. ¶ Ultimo † nota in. §. sed si stagni. in fi. ꝙ licet in agro ponatur vinea, non tamẽ desinit esse ager. quia adhuc possunt ibi exerceri opera agri, vt seminare. facit. l. certo generi. ff. de seruit. rusti. pred. in gl. magna que modici est effectus, tene primam sol. que probatur ex tex.

Summarium.

1 Possessor bonæ fidei, quàm vsusfructuarius plus iuris habere censetur.

Si vsusfructuarius. Fructus tunc efficiuntur fructuarij, cum separati sunt a solo per se vel per alium nomine suo: licet in horreo non sint reconditi: & illos ad heredem transmittit. bone fidei vero possessores qualitercũq; a solo separati sint, licet non nomine suo. h. d. secundum veram lec. que ponitur hic in fi. glo. & approbatur per doct. C. de rei vẽ. l. certum. & s. de rei ven. l. & ex diuerso. & secundum istam, Julianus non corrigit labeonem sed ipsum approbat cum distinctione. & idem Cy. ¶ Et † sic nota ꝙ plus iuris habet bone fidei pos 1 sessor. ꝙ vsusfructuarius. & est ratio: quia possidet tanꝙ dominus. facit. C. de fur. l. apud.

Summarium.

1 Generare vnumquodq; suum simile dicitur.

Excepta. Indiuisibiles cãe pariũt idiuisibiles effectꝰ: diuisibiles aũt pariũt diuisibiles. h. d. bal. ¶ Et † sic no. ꝙ vnũquodq; gñat sibi sile. 1

Interdum. Si legatus sit vsusfructus tãdiu, ꝙdiu alienetur incipiẽte proprietario alienare, vsusfructus statim extinguitur. h. d. ¶ Et nota ibi, nam incipiente pro eo qδ not. in. l. ea leg. C. de condi. ob causam. & s. de iurisdi. om. iudic. l. si quis id

si quis id quod.§.dum proponitur.per Iac.butr.et Bartol.

Summarium.

1 Restitutioni res obnoxia num efficaciter alienetur?
2 Ius accrescedi inter legatarios diuersorum testatorum locum non habet.

SI sub conditione. Si vsusfructus legatus vni sub conditione per heredem, alteri pure legetur, licet interim legatum heredis valeat, tamen existente conditione resoluitur. Inter predictos legatarios diuersorum testatorum, non habet locum ius accrescendi.h.d.et est.l.magistra. ¶ Nota 1 ex primo dicto quod res subiecta restitutioni, sub conditione potest alienari: et valet alienatio quousque existat conditio. quod an hodie sit verum dic vt not.per Cyn.in auf.res que.communia de leg.et per dy.et Bart.in.l.seruo legato.§.j.de lega.j. ¶ Sed quero quid si conditio primi legati existeret? respondeo non extingueretur legatum heredis, vt.j.si certum pet.l.proinde.secundum Franc.accur.et Cyn. ¶ Item quero, quid si heres legaret eidem, cui legauerat testator? Respondeo pendente conditione habet ex legato heredis: sed illa existente mutatur causa. et videtur habere ex legato testatoris: vt.j.ad.l.falcidiam.l.fundo.et ibi not. de heredi.insti.l.si seruus.§.qui fideicommissariam. ¶ Ex secundo 2 dicto no. quod inter legatarios diuersorum testatorum, non habet locum ius accrescedi. quod est verum siue facta sint a diuersis, vt hic: siue ab vno. vt no.in.l.si duobus.de testa.mil.et.C.in eo.tit. l.iij.fallit in casu singulari.l.qui patri.de acquir.heredi.

SI tibi. Vsusfructus extinguitur per acquisitionem proprietatis. etiam reuocabilem: et licet reuocetur non reuiuiscit vsusfructus iam extinctus .h.d.quam.l.declara.vt dixi.s.de vsufruct.l.dnis.

SI seruo. Vsusfructus legatus seruo hereditario per aditionem hereditatis.non extinguitur quasi mutato dominio, cum nulla re vera sit mutatio: sed tunc dies eius cedit, et non ante. Item nec personalis seruitus, nec realis per alienationem proprietatis extinguitur.h.d.cum.l.sequen.

Summarium.

1 Iurisdictionem plenam habens quo ad merum mistumque imperium, si ea semiplene vtatur, puta quo ad actus simplicis iurisdictionis, an quasi possessionem quo ad merum ac mistum imperium retinere dicatur?

IS qui. Qui vtitur parte integrali contemplatione totius, retinet totum: secus si contemplatione solius partis. Tunc autem videtur contemplatione totius vti, qui scit totum se habere: alias videtur vti contemplatione solius partis.h.d. Et est.l.valde singula1 ris. ¶ Et per hanc.l.determinatur questio, de illo qui habet plenam iurisdictionem quo ad merum et mistum imperium: et ipse vtitur semiplene.puta quo ad actus simplicis iurisdictionis, vtrum retineat quo ad merum et mistum imperium? Et certe distinguendum est vt hic. ¶ Item facit ad aliud, si quis tenetur quolibet anno dare.xij.et ipse per longum tempus non dedit nisi sex: vtrum ille qui recipit preiudicet sibi in residuo? et videntur distinguendum vt hic.pro quo vide.c.olim.et quod ibi not.extra de censibus.et per Cy.C.de prescript.xxx.anno.cum notissimi.§.in his. et in Specu.de loca.et.§.nunc aliqua.versiculo.xlij.et de prescrip. in quarta parte.versiculo quid si cum deberet.et versiculo sed pone miles quidam.vbi omnino vide et per Io.and.in regul.plus in se.in mercurialibus.facit.C.de agri.et censi.cum scimus.§. illud. Paulus.

SI vsusfructus. Ciuitas videtur mori, cum aratrum patitur: et tunc eius vsusfructus extinguitur.h.d.Et no. glo.hic positam.pro qua vide per Inno.de no.ope. nun.cum ex iniuncto. Paulus de Castro.

SI mulieri. Vsusfructus retinetur per domesticum, familiam, et per virum, vel vxorem vtentem nomine vsufructuarij.h.d.Et no.quod tales vtentes iure familiari, vel vtuntur, vel ingrediuntur, non sibi eam acquirunt sed ipsam retinent pro absente.vide Bartol.j. de acqui.pos.qui iure familiaritatis.et per Innocen.de prescri. si diligenti. Paulus.

SI ager. Per inundationem, per quam flumen mutat alueum, perditur vsusfructus et proprietas, sed ea cessante restituitur vtraque de equitate, licet non de rigore: per inundationem vero simplicem, per quam alueus non mutatur, nullo modo extinguitur: licet interim commoditas cesset, que inundatione cessante redit ad pristinum statum.h.d.cum.l.se.et secundum istam distinc.intellige omnia iura in glo.allegata.

Summarium.

1 Locator per rei locatæ alienationem a conductore in alium factam num priuari possessione dicatur, quamquam, & conductor pensionem soluere non desinat? Et qualiter tunc locatori aduersus conductorem alienantem succurratur? nu.2.
2 Pensionis solutione num possessio quæratur? & an inde probetur?
3 Proprietarius qui vsumfructum sibi locatum, si alij relocet, an vsufructuarium possessione priuet?
4 Actio personalis ad vsumfructum competens, num tempore, vt vsusfructus extinguatur?

POmponius. Ista est valde singularis.l.et subtilis et male declarata.h.d. Si proprietarius, cui vsusfructuarius locauerat vsumfructum proprietatem vendat alteri pleno iure, et tradat: priuat fructuarium a possessione: et per consequens vsumfructum non vtendo tempore perdit: licet proprietarius continue pensionem soluat: tamen tenetur fructuario ad interesse. Idem si vsumfructum tantum sibi locatum, vel venditum alteri locet, vel vendat nomine proprio: secus si simpliciter. ¶ Item cum legatur vni vsusfructus et alteri restituere rogatur. videtur legatarius nomine fideicommissarij vti frui: et ideo negligentia non nocet fideicommissario. et actionem ex testamento, quam habet legitimo tempore in vsufructu constituto perdendo, perdat.h. d.vsque ad.l.penultimam secundum intellectum quem puto ve1 rum et magis propitium litere. ¶ Not. ex prin.l.quod licet locator videatur semper possessionem retinere. nec vnquam prescribatur contra eum, quousque conductor retinet eam penes se, siue soluat pensionem, siue non, quia semper videtur eam retinere nomine locatoris.vt.C.de prescrip.xxx.anno.l.male.si tamen in alium transferat locatorem possessione priuat: et per consequens ius eius tempore perditur: vt hic, et.l.iij.§.quod si seruus.de acquiren.possess.et C.in eo.ti.l.fin.et ibi plene not. Quod est verum etiam si conductor post translationem et alienationem factam, soluat continue pensionem locatori.tex.est hic singularis, qui non ita bene alibi reperitur. ¶ Ex hoc nota duo. primo: quod quando vnus possidet, et alter pro illa re mihi pensionem soluit, licet sciente, et patiente eo, qui possidet: non tamen sibi preiudicatur in possessione, sicut nec in dominio. Nam per talem solutionem nec possessionem nec dominium acquiro. facit.C.de rei ven.l.solennibus.et de dona.l.cen2 sualis. ¶ Secundo nota ex hoc quod licet per solutionem pensionis interdum acquiratur possessio de nouo, et probetur vt.C.de agri.et censi.l.litibus.et not.in.l.que vniuersas.§.quod per colonum.de acqui.pos.per glo.et per Bar.illud est intelligendum, quando nullus alius quam soluens possidet. nam si vnus possideret, alter mihi solueret: per talem solutionem nec mihi acquiritur, nec probatur possessio, secundum Barto.ita notat.in dicto.§.quod per colonum.vbi not.alle.hanc.l. Ita debet intelligi.c.inter dilectos. circa fin.de fide instru. ¶ Predicta vera, quando conductor alteri tradidit . secus, si ficte nam si colonus meus alteri rem meam venderet, et ab emptore conduceret: quo casu ficte tradidisse videtur: vt.l.quedam mulier.de rei vendi. Si tamen mihi pensionem soluit, fingitur illi non tradidisse. nec me possessione priuat. casus est singularis in.l.quis.§.j.de acquiren.posses.et ibi per Dyn.et Barto.qui non hanc.l.alle. ¶ Sed quero qualiter succurratur locatori, cum conductor in alium transfert possessionem? Respondeo, aut loquimur antequam ius locatoris perdatur tempore: et tunc succurritur condictione ex.l.fin.C.de acquiren. pos.ita intelligitur glo.hic in fin.scilicet ad recuperandum possessionem. ¶ Aut postquam perditum est ius eius: et tunc succurritur sibi contra conductorem ad interesse, vt hic in text. ¶ Item in subsidium potest restitui aduersus emptorem, vt no.in Spe.de loca.§.nunc aliqua.versiculo.xliij.et de prescript.versiculo pone

3 colonus. vbi omnino vide quia ibi allegat hanc. l. ¶ Circa † versiculum, ꝙꝙ. quero cum proprietarius vsumfructum sibi locatū alteri locat, vtrum vsufructuarium possessione priuet? glo. indistincte tenet ꝙ non etiam si proprio nomine locauerit. ⁊ ita intelligit istum versiculum. per. l. que vniuersas. §. fin. de acquir. poss. ita sentit glo. que incipit, etiam suo nomine. sed tunc obstat fortiter versiculus sequens, cuius nomine. glosella super verbo suo nomine, intelligit versiculum sequentem, quando proprietarius vsumfructum sibi non locatum per vsufructuarium alteri locauit suo nomine. quo casu priuat possessione vsufructuarium: secus si sibi locatus esset. Sed hoc nō placet: quia tota. l. loquitur in eisdem terminis. ⁊ ista expositio est diuinatio. Preterea licet fuerit sibi locatus vsusfructus, si tamē nomine proprio alteri locat: videtur locare tanꝙ proprietarius, ⁊ pro iure quod habet in vsufructu ratione proprietatis, non pro eo quod habet ab vsuf. ⁊ ideo secundus conductor non videtur possidere nomine vsufructuarij. ¶ Tu ergo dic ꝙ aut proprietarius vsumfructū sibi locatum locat simpliciter: ⁊ tunc videtur locare pro iure quod habet ab vsufructuario, ⁊ sic nomine vsufructuarij videt̄ secundus conductor possidere, non autem videtur locare nomine proprio: quia tūc peccaret, cum ad interesse teneatur: vt. s. proxi. quod non presumitur velle facere, vt. j. pro soc. l. merito. Aut locat expresse nomine proprio: ⁊ tunc non est locus interesse. videtur enim ratione iuris quod habet propter proprietatem locare. Ita loquitur versiculus sequens. ideo secundus cōductor nō possidet nomine vsufructuarij. Idem puto per omnia dicēdū, cum vsumfructū sibi venditum alteri vendidit, vt distinguatur an simpliciter, an nomine suo. ita intelligo versiculū, sed si a me: quia ratio diuersitatis reddi non potest. nec obstat. l. qui vniuersas. §. fin. quia ibi loquitur in colono, qui non habebat proprietatē: vnde licet proprio nomine locet, non potest dici locasse, nisi pro iure, quod habet ab eo, qui sibi locauit. Sed cum proprietatem hʒ, potest dici locasse ratione sue proprietatis, vt hic. Preterea nec ibi dicitur, ꝙ proprio nomine locauerit, sʒ simpliciter. ¶ Distingue ergo ex predictis: aut ille cui vsufructuarius locauit vel vendidit vsumfructū alteri locat, vel vendit: tunc aut erat dominus proprietatis, aut non dominus. Primo casu aut vendit proprietatem pleno iure: ⁊ videtur nomine proprio vendere, vt in prin. l. aut vsumfructum tantum: ⁊ tunc aut simpliciter, aut suo nomine vt hic. Secūdo casu aut alienauit rem lʒ dominium nō haberet: ⁊ tunc locatorem possessione priuat: vt. l. nō solum. §. qui pignori. de vsufructu. Aut illud ius tantum, quod habebat a locatore: ⁊ tunc siue vsufruc. siue nomine proprio, non priuat ipsum possessione: quia nō potest videri alienasse nisi pro iure, quod ab eo habet. vt dicta. l. qui vniuersas. §. fi. ¶ Ultimo

4 † no. quia hic in fi. videtur casus ꝙ actio personalis, que competit ad vsumfructum petendum, non perdatur tēpore, quo perditur vsusfructus, scilicet decēnio. de quo plene no. in. l. corruptionem. C. de vsufructu. Paulus.

Cum gregis. Non summatur. sed oppo. quia vniuersitas conseruatur in vno, vt. l. sicut. §. fi. quod cuiusqʒ vniuer. ¶ Sed verum est in vniuersitatibus proprietatis. vt. l. si grege. in fin. de lega. j. secus in vsufruc. ⁊ rationem dic vt. j. et insti. de le. §. gregis.

De usufructu earum rerum quæ usu consu. Rub.

¶ Bene staret in rubrica, vel alienātur: ⁊ dicimus consumuntur. vt bladum, vinum: minuuntur, vt vestes: alienantur, vt pecunia. vt. j. l. j. dicam. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Vsusfructus nū in his rebus, quæ cōsumūtur vsu cōsistere queat?
2 Consumi quæ dicantur? Et quæ minui?

Senatus. Omnium rerū que sunt in patrimonio nrō potest vsusfructus legari etiā earū rerum, que vsu consumuntur, minuuntur, vel alienantur. ⁊ etiam nominum, debitorum, siue sint in patrimonio legātis siue aliena: non in his tamen proprie cadit vsusfructus, sed abusiue: quia tenetur fructuarius cauere proprietario de restituendo tantūdem finito vsufructu. h. d. vsqʒ ad. l. hoc sena-

1 tus. §. j. ¶ Et † nota ꝙ ideo nō cadit in his proprie vsusfructus, quia non potest cadere diffinitio: cum dicatur vsusfructus. est ius vtendi fruendi salua rerum substantia. i. ꝙ nec cōsumatur, nec minuatur, nec alienetur. quod in his esse non potest. ¶ Di-

2 cuntur † autem cōsumi que parata sunt ad esum, vel potum, vt blada, vel vina: minui vt vestis: alienari, vt pecunia: qua quis vti non potest, nisi alienet. Paulus.

Summarium.

1 Vsusfructus num præstita ab vsufru. cautione, an censeri debeat?
2 Debitum, si quādo soluitur, quippiam indebitē omittitur, quo remedio illud omissum repetatur?
3 Cautio peti non debet, quando res ipsa peti potest.

§. Si pecunie. Si in rebus, que vsu cōsumūtur sit omissa cautio pendēte vsufructu potest condici incerti condictione: sed eo finito nō cōdicitur cautio. Sed res ipsa siue fuerit in illis legatus vsusfructus, siue vsus: quia in talibus vsusfructus ⁊ vsus idem sunt. h. d. vsqʒ ad fi. l. ¶ No. tex. ibi finito vsufructu, ⁊ ibi ꝯstante vsuf.

1 ⁊c. ꝙ † licet cautio non sit prestita, tamen adhuc vsusfructus dicitur. per quod patet, ꝙ non est de substātia vsusfructus, vt not.

2 per glo. s. de vsufr. l. j. per hunc. §. ¶ Secundo † nota ꝙ quando illud quod soluitur est debitum, si tamen aliquid indebite omittitur, potest illud omissum repeti non condictio. indebiti, sed incerti. vt hic. ⁊. j. de condic. inde. l. sed ⁊ si me putem. §. cum. et ibi

3 plene. glo. de ista condictione incerti. ¶ Tertio no. † ꝙ quando potest peti res ipsa, nō debet peti cautio, per quod patet ꝙ si qs est mihi pure obligatus, non possum agere ad ipsum debitum, superflua enim illa esset obligatio. ad quod facit. l. si mulier. de cōdi. ob causam. ⁊ de iure do. licet. Circa quod omnino vide qđ not. per glo. ⁊ Bart. j. de liber. leg. l. iij. §. nunc de effectu. ⁊. l. si finita. §. eleganter. de dam. infect. Paulus.

Si tibi. x. milia. Si pecunia quo ad proprietatem legatur vni, ⁊ vsusfructus eiusdem legatur alteri proprietas, primo pertinet ad legatarium proprietatis, qui tenebitur legatario vsusfruc. dimidiam soluere cautione recepta. hoc primo. Item si fundus legatur vni, vsusfructus alteri, proprietas cum dimidia: vsusfructus pertinet ad legatarium proprietatis: altera dimidia vsusfructus ad legatarium vsusfructus, qui cauere tenebitur legatario proprietatis, non hereditatis. hoc secundo. Item si pluribus legatur vsusfructus rerum, que vsu consumuntur, nō solum tenentur cauere heredi, sed etiam inter se propter spem iuris accrescendi. hoc tertio ⁊ vltimo tex. cum glo. Et iste finis alibi non reperitur, quod propter spem iuris accrescendi debeant legatarij inter se cauere. ¶ Sed hoc non habet locū in legato proprietatis, nec in legato vsufru. illius rei, que vsu nō consumitur: quia illi cui accrescit, aliter est prouisum. Nam existente casu iuris accrescendi potest ille cui accrescit partem accrescentem vendicare rei vendicatione, vel per confessoriam. quod esse non potest in his rebus, que vsu consumuntur: cum in illis fuerit translatum dominium in vsufructuarium, cuius pars deficit. secundum glo. quam nota. Paulus.

Summarium.

1 Vsu quæ consumi possunt, & quæ non, inter se quām multis modis differant?

Si tibi vini. In rebus que vsu consumuntur dominium trāsfertur in vsufructuarium, qui tenetur cauere de restituēdo tāndē, vel estimationē finito vsufr. h. d. ¶ Et no. † septē differētias inter res, q̄ vsu cōsumunt̄ ⁊ illas q̄ nō ꝯsumunt̄. Nā in p̄mis trāsit dominium in vsufructuariū: in secūdis non. vt. l. j. s. de vsufruc. ⁊. j. queadmo. vsuf. cau. l. si vsuf. nomine. ¶ Secūda differentia, quia in primis cauetur de restituendo tantūdem vel estimationem vt hic, nec alia cautio prestatur. Sʒ in secundis prestatur duplex cautio, scʒ de vtendo fruēdo arbitrio boni viri, ⁊ restituendo eandem rem finito vsufruc. vt. s. de vsuf. l. si cuius. in prin. ⁊. §. j. ¶ Tertia est, quia in p̄mis nō cadit proprie vsusf. sed impro-

sed improprie,vt.§.e.l.ij.in secundis vero proprie.Est et quarta: quia in primis cautio omissa cōdicitur in certi cōdictiōe,vt.§.e.hoc senatus.§.j.sed in secūdis res ipsa vēdicatur,vt.j.vsufr.quēad.caue.l. si vsufructuarius noie.¶ Est et quinta,quia in primis nō differt vsus ab vsufructu,quia nō plus importat vnū quam aliud:vt.§.e.hoc senatus.§.quod in vsufructuario.Sed in secūdis sic.vt.j.de vsu et habita.l.j.et.ij.¶ Est et sexta:quia in primis legatarij cauent adinuicē propter spē iuris accrescēdi:in secūdis nō,vt.§.l.prima.in fin. ¶ Est et septima:quia in duobus primis tm̄ casibus,pōt vsufructus extingui,scz morte et capitis diminutione,vt.j.e.in stipulatione cū.l.seq.sed in secūdis pōt extingui alijs modis:vt.§.ti.prox.l.repeti.§.rei cū leg.sequētibus.¶ Octaua est quia proprie nō est vsufructus earum rerum,que vsu cōsumuntur. Paulus de Cast.

Summarium.

1 Legatario vtrū sit vtilius abs testatore,an ab lege cautione de recte arbitrioq; boni viri fruendo,releuari?

2 Testamento qui pro alio fideiubere tenetur,an quod soluit pro illo repetat? Et qua actione?

Tribus. Ista est bona.l.et sunt hic duo quae non reperiuntur alibi,in tex.et gl.Et audiui Dyn.fecisse in examine vnū quaestiū vni de ista gl.qui rūdit directe cōtra determinationē tex.sed ipse fuit supportatus:quia materia ē peregrina h.d.Cū legatur vsufructus pecunie,vel aliarū rerū, quae vsu cōsumūtur,possunt aliqui ex heredibus grauari vt pro legatarijs caueāt,valet qz legatū cautionis:et dicitur incertū,cū in fcō cōsistat:licet legatū vsufructus tūc dicatur certū,quia cōsistit in quātitate,que certa est.nec pōt dicta quātitas peti nisi prestita cautione,ad quā prestandā pōt legatarius agere cōtra heredes grauatos.tenetur etiā ipse legatarius cauere nuda cautione:licet per testatorē sit releuatus a cautione.¶ Itē si quid solutū sit per heredes vigore cautionis,per eos prestite,repetere nō possunt actione mandati a legatario:quia nō fecerūt hoc ex mādato suo,sed ex mādato testōris,vt se liberarēt ex testamēto.¶ Itē dictū legatū cautionis videtur factū fauore legatarij,nō heredū.h.d.tota.l. et est valde no.diuiditur in tres partes scdm.Cy.¶ Primo quaeritur, an valeat legatū cautionis,et quale sit:et cuius effectus.et iuxta ea declarat quoddā dubiū.¶ Secundo vtrū ex hac fideiussione agatur mandati.¶ Tertio queritur cuius cōtēplatione factū videatur.Secūda ibi finito.Tertia ibi,de illo.¶ Et †no.tex.ibi illud etiā nobis.etc.quod licet legatarius sit releuatus a nuda promissione,quod alibi nō ita reperitur.Idē est in eo qui releuatus est per legē vt.l.filio.j.vt leg.no.ca.Sed ibi plus est:quia tenetur cauere cum hypotheca bonorum:sed releuatus per testatorē,tenetur tātū nude repromittere,vt hic.ita vr quod debeat intelligi.l.fi.vt lega.no.ca.secundū vnā solutionē gl.que est ibi,pro qua videtur hic casus,licet nō alleget et per hoc dicūt doc.quod procurator releuatus a satisdatione per dominū,non est releuatus a nuda cautiōe,imo debet per stipulationē se obligare.scdm Jac.de Bel.vis.de quo per Cy.C.de satisd.l.j.et de procur.l.j.in cōtrariū facit.§.de pcu. si defunctus.¶ Vel dic quod interdū testator expresse satisdationē remittit:et tūc nec etiā ad nudā cautionē tenetur,dummodo talem satisdationē possit remittere,et ita loquitur.l.fi.vt leg.no.ca.et per gl.in.l.filio,in fi.e.ti.Interdū remittit tacite mādando alijs, quod pro ipso satisdent:quo casu videtur ipsum releuare a satisdatione:et tūc tenetur ad nudā promissionē:vt hic.et est ratio triplex. Prima vt fideiussoria obligatio,quā prestāt illi heredes habeat principalē,cui inhereat secūdū quosdā.Ex quo sequitur quod promittere debet nō solū illis,qui promiserūt pro se vt hic dicit glos. sed etiā alteri,qui nō fuit grauatus.Scda ratio est vt illi heredes,qui pro ipso promittūt possint repetere ab eo illud,quod per ipso soluēt.nam cū nō habeāt actionē mandati,vt in versiculo seq.nec actionē negotiorū gestorū,vt ibi in gl.prospicitur eis vt legatarius per stipulationē se obliget.Tertia ratio est:quia testator istam satisdationē nō potest omnino remittere,vt.C.de vsufructu.l.j. 2 ¶ Vltimo†no.in versiculo se.quod ille qui tenetur ex testamēto ad fideiubēdū pro alio,nō potest ab eodē illud quod soluit repetere per actionē mādati,vt hic:nec per actionē negotiorū gestorum,vt in gl.que est no.quia cū quis facit ex necessitate nō cōpetit ei illa actio, vt.§.negotiorū gestorū.si cōmunes.in fi.agent igitur ex stipulatione interposita per legatariū:vt.§.dixi.vel actione in factum, ne fiat locupletior cum aliena iactura secundū bart.ar.j.si certū pe.si et me et titiuz.Nota bene istam gl.que alibi non reperitur, secundum doc. Paulus de Cast.

In stipulatione. Vsufructus pecunie duobus tātum casibus,potest extingui,scilicet morte,et capitis diminutione,et illi duo tātum in stipulatione cōprehenduntur.h.primo.Item vsufr.et vsus pecunie idez sunt.h. secundo.¶ Item cautio,de ipsa reddenda potest interponi antequam tradatur,et post.hoc tertio.¶ Item lana et aromata dicūtur de rebus,que vsu consumuntur:et ideo in hijs non cadit proprie vsufructus.h.d.vsqz ad.l.fi. Paulus.

Cum pecunia. Cū proprietas alicui legatur,licet adijciatur,ad vitam suam habeat,vel vt hēat vsum eius:nihilominus dicitur legatum proprietatis,non vsus,vel vsufructus. h.d. not. ¶ Et sic legatum proprietatis per tales adiectiōes nō alteratur.¶ Ex hoc dico,quod cū testator vult aliquē heredē facere,puta filiū,vel extraneū,vxorē vero suā vsufructuariā bonorū suorū in vita sua,nō dz ipsam instituere heredē in vita sua,et post mortē suā filiū.vel extraneū prout qdā imperiti notarij faciūt.Nā per hoc nō est vsufructuaria,sed heres in proprietate,non obstat,quod adijciat,vt hēat vsumfructū oīm bonorum in vita sua.casus est in hac.l.notabi.Ex quo sequitur magnus effectus:quia post mortē suā debēt bona filio restitui,vel extraneo detracta quarta.quod non esset si ipsam tm̄ vsufructuariā reliquisset,in quo vt plurimū per notarios imperitos erratur,qui mentē testatorū isto mō subuertunt.et ita pridie de fcō rūdi per hāc.l.¶ Quero qd refert,an sit legatū proprietatis vel vsufructus in hac.l.cū vtrūqz morte extinguatur?rūdeo,quia primū nō extingueretur capitis diminutione, secundum sic.¶ Item in primo nō teneretur cauere:in secundo sic,vt.§.e.l.secunda.

Si usufructus petatur. Rubrica.

Summarium.

1 Vsufructuario pro vsufructu quem possidet,quotuplex actio,& quae competat?

¶ Ista rubrica hz duas partes.Prima pars.si vsufructus pertinet ad cōfessoriā:scda pars dū dt,vel ad aliū ptinere negetur:pertinet ad negatoriā.¶ Itē prima cōpetit vsufructuario,scda domino:vt.j.e.l.vti frui.et ibi plene.¶ Itē no.†quo ad primā ptē 1 quod interdū qs agit per vsuf.quē possidet.et tūc cōpetit duplex actio scz cōfessoria,quae est realis:et cōpetit cōtra quēlibet turbātē,vt dcā. l.vti frui.post prin.in versiculo,vtrū.¶ Itē actio personalis ex testamēto,vel ex cōtractu:et ista cōpetit cōtra obligatū dumtaxat. iuxta no.in.l.corruptionē.C.de vsuf.interdū agit per vsuf.quē nō possidet:et tūc aut semel possedit:et idē,vt cōpetat duplex.actio sicut in primo hoc tm̄ casu dz probare de iure suo.Sed in primo nō,dicta.l.vti frui,versiculo.quod si forte.Aut nunquam possedit:et tūc nō datur cōfessoria:quia nō datur,nisi per vsufructu cōstituto:sed antequam tradatur non est constitutus,nisi in vltima voluntate detur.ergo tunc actio personalis.

Summarium.

1 Vsufructuarius iura proprietati debita nō proprio nomine vendicet.Et vsumfructuariū domini procuratorem censeri.

2 Directo quod non permittitur,per obliquum quandoq; permitti.

3 Exceptio contra actus naturam,vitiatur,non actum vitiat.

4 Necessitate quod permittitur,permitti quatenus necessitas subest, intelligitur.

5 Legans fundum suum,an & ius eundi per alium fundum suum legare videatur,vt is qui vsumfructum legat?

Si fundo. Vsufructuarius non pōt directo vēdicare vsumfructum,per quod consequitur,ne in seruitute turbetur.h.primo.¶ Item qui petit vsumfructū consequitur omnē commoditatem ad vsumfructum necessariam tam ad alium fundum,proprietarij quam alterius.nec valet exceptio talis commoditatis sine qua vsufructus pe 1 ti nō potest.h.d.vsqz ad.l.si ab herede.¶ Nota†primo,quod vsuf

fructuari⁹ nō pōt ꝓprio noīe vēdicare iura debita ꝓprietati. naꝫ seruitutes reales proprietati debētur. ꝛ hec est ratio primi dicti: noīe vero proprietarij, bn̄ pōt. ꝛ habet tūc vtilē actionē. ꝛ ita loqtur. l. j. §. idē iul. ꝭ. de remissio. Et est ratio: qꝛ vsuffructuari⁹ cēseꝛ procurator proprietarij. vt. l. j. in fi. cū. l. seq. de oper. no. nū. ꝛ. l. j. §. 2 fi. ꝭ. vsuff. queād. ca. ¶ Scd̄o † no. ꝙ illud: qd̄ nō permittitur dire cto permittitur per indirectū, qn̄ diuersa subest ratio: al's secus. 3 vt. l. qdā decedēs. de admi. tu. ¶ Tertio † no. in. l. ij. ꝟsiculo vsqꝫ ad eo. ꝙ exceptio ꝯtra naturā actus vitiatur ꝛ nō vitiat actū. de 4 hoc in. l. per seruū. §. fi. ꝭ. de vsu ꝛ hab. ¶ Ultimo † no. in. l. dubitat. ꝙ id qd̄ ex necessitate permittitur, permittitur quatenus necessitas subest. facit qd̄ nota. s̄. de iudi. in. l. sed ꝛ si restituatur. §. 5 sed si dies. in glo. in. ꝭ. q. sed pro remedio. ¶ Sed † quero si qs mihi legat ꝓprietatē fundi sui, vtrū videaꝛ mihi legare ius eūdi ꝑ aliū fundū suū, sicut cuꝫ legat vsumfructū: de hoc habes glo. ꝙ nō. ꝭ. de adim. le. l. iij. §. si loci. de quo plene ꝑ bar. i. l. j. de serui. le.

Si ab herede. Si heres a quo fuit legatus vsusfructus fundi sui seruitutē ipōnat, vel alias ipꝫ deteriorē faciat, postꝙ̄ vsusfruct⁹ petit⁹ est, tenetur ad interesse. h. d. scd̄m veram lec. que posita est in fi. glo.

Qui vsumfructum. Usufruct⁹ tēpore amissus, nō restituitur siue debeaꝛ iure ciuili, siue iure ꝑtorio: nec debet esse melioris cōditiōis, qui habet minus iuris, ꝙ̄ qui habet plus. h. d. ¶ Et not. tex. in fi. dicit enim, dn̄s sui vsusfructus: qd̄ alibi nō reperitur. de quo vide Guill. de cug. C. de vsuf. le. in rub. bal. no. ius tēpore amissuꝫ, nō restituiꝛ.

Fundus. Detractio facta contēplatione certe ꝑsone, anteꝙ̄ ille ꝑsone ius queraꝛ nihil detrahit. h. d. Bal. ꝛ est notabilis casus. Pau.

Summarium.

1 Seruire res sua nemini potest. Et ius agendi metiꝛ quis ex iure quod in persona sua residet, non in aliena.

2 Actore non probante vel iniustum possessorem absolui. Et an possidens cum conuenitur probare de iure suo teneatur?

3 Actio confessoria negatoriaq; aduersus quem dentur?

Uti frui. Confessoria pro vsuff. daꝛ habenti vsumfructū formalē separatū a proprietate: nō aūt habēti causalē cuꝫ eo cōiunctū: negatoria ꝟo datur dn̄o. h. primo. Itē agēs negatoria ꝯtra possidētē vsumfructū, nisi dn̄m se probet, succūbit. h. secūdo. Iteꝫ cōfessoria daꝛ ꝯtra quēlibet possidētē. h. tertio. Itē vsusfructuari⁹ nō pōt de directo vēdicare seruitutē debitā fundo. Itē confessoria ꝛ negatoria dātur etiā pro parte rei, in qua vsusfructus debe 1 tur, vel negaꝛ. h. d. vsqꝫ ad. §. in ijs. ¶ Et no. † in p̄nc. tex. q semper alle. ꝙ res sua nemini seruit. Itē in versiculo, de suo enīꝫ. ꝛc. No. ꝙ ius agēdi metitur quis ex iure qd̄ residet in ꝑsona sua, nō ex eo, quod in ꝑsona tertij. facit. s̄. si pars hereditatis pe. l. j. circa prin. ꝛ qd̄ no. in Spe. de teste. §. nūc vidēdū. versiculo. Itē agens. 2 ¶ Tertio † no. in ꝟsiculo, ꝙ si forte, ꝙ actore nō probāte etiā iniust⁹ possessor absoluiꝛ in incorporalib⁹ sicut in corpalib⁹. ¶ Et sic possidēs nō teneꝛ probare cū cōuenitur, nisi post fundatā intētionē actoris. Si autē agat: tūc pro istis seruitutib⁹, probare teneꝛ: licet possideat: vt no. ꝭ. si serui. ven. l. sicuti. §. si qraꝛ. ꝛ ita in- 3 tellige, qd̄ dixi. s̄. eo. in rubrica. ¶ Ultimo not. iste † actiones cōfessoria ꝛ negatoria dātur ꝯtra quēlibet possidētē, vt hic: vł turbantem, vt. ꝭ. si serui. vend. l. si quis diuturno. ꝛ dicuntur in rem. ¶ Adde quod no. per Cy. C. de vsuff. in rubrica.

Summarium.

1 Actio & si per contestationem perpetuetur, non tamen natura aut eius rei, de qua agitur, conditio.

§. In ijs. In ꝯfessoria ꝛ negatoria veniūt fructus ꝛ oīs cā, ꝛ si post litē ꝯtestatā vsusfruct⁹ extinguaꝛ: si quidē sui natura sine culpa rei cōueti. nō veniūt nisi fruct⁹ preteriti, nō autē vsumfr. de nouo teneꝛ cōstituere. Si vero extinguaꝛ culpa sui, nō solū tenetur ad fruct⁹ ꝑteritos, sed ad ꝯstituēdū ipsum de nouo, ꝛ ad cauēdū de euictione. Itē predicta vera sunt, cū nō possessor agit cōtra possidentē: sed si possessor agat cōtra nō possidētē: tunc non venit fruct⁹, sed tātū cōsequiꝛ agēs, vt in possessione seruitutis, vel libertatis nō turbeꝛ. Itē q 1 sine dolo possidere desijt, in hac actione absoluitur: sed qui liti se offert, cōdēnaꝛ. h. d. vsqꝫ ad fi. ti. ¶ Et no. † diligēter in versiculo si post litē. ꝙ lꝫ ꝑ ꝯtestationē litis ꝑpetueꝛ actio, nō tū ꝑpetuatur natura, vel ꝯditio rei de qua agiꝛ. ¶ Itē circa fi. ꝙ ꝯfessoria ꝛ negatoria danꝛ possidēti. ꝛ idē in qualibet actione. q daꝛ ꝑ iuribus incorporalibus: vt inst i. de act. §. eque. ꝛ. §. sed iste. facit. ꝭ. si serui. ven. l. ꝛ si forte. §. j. Paulus de Castro.

De operis seruorum. *Rubrica.*

Summarium.

1 Opera seruorum ab vsufructu quid ac quàm varie differt?

Opera. In isto titulo ponunꝛ aliqua, in qb⁹ opera seruorū differt ab vsuff. ꝛ aliqua in qb⁹ ꝯuenit. et re vera nec est vsuff. nec vsus. ꝛ sic nō pōt 1 dici seruit⁹ ꝑsonalis, vt ex sequētib⁹ patebit. ¶ Primū † ergo in quo differt, est. qꝛ opa seruorꝫ est fci, ꝛ i fcō ꝯsistit: vt hic in p̄n. vsuff. aūt ꝛ alie seruitutes sunt ius, vt s̄. de vsuff. l. j. ¶ Scd̄m est qꝛ opa seruorū nō est in rerū natura anteꝙ̄ inducaꝛ, vt in scd̄o dcō. ſꝫ vsusfruct⁹ statim ꝙ est ꝯstitut⁹. ¶ Tertiū est: qꝛ opere seruorū nō ad mittūtur capitis diminutiōe, vt in. l. ij. sec⁹ in vsufructu. vt. s̄. qb⁹ mo. vsuf. amit. l. j. ¶ Quartū est: qꝛ opa seruorū se habet ad vsumfructū, tanꝙ̄ pars ad totū: ꝛ vsusfruct⁹ ad eā, tanꝙ̄ totū ad parteꝫ. Un̄ dr̄ ꝙ opere sunt in vsuf. sed vsusfruct⁹ ꝯsistit in opis, supple ꝛ in alijs, vt in. l. ij. ꝛ. iij. in p̄n. ¶ Quintū est: qꝛ opera magis accedit vsui, ꝙ̄ vsufructui, vt i. l. operis. ¶ Sextū est: qꝛ in hoīe debili, vel minoris etatis cōtingere pōt, vt nulla sit opa: vt. l. fi. §. si minor ꝛ tū in eodē pōt cōsistere vsusfruct⁹: qꝛ si stipulareꝛ ex re fructuarij, ei acqreret: vt. s̄. de vsufructu. l. si serui vsusfruct⁹. cū l. sequētib⁹. ¶ Septima dr̄ia scd̄m gl. qꝛ opa seruorū morte non extinguiꝛ, sed vsuff. sic: vt. ꝭ. de vsuf. leg. l. ij. ¶ Octaua: qꝛ vsucapiōe proprietatis, perdiꝛ opera: vt dicta. l. ij. sed vsuff. nō, vt. s̄. de vsufructu. l. locū. §. ꝓprietatis. ꝛ de vsuc. iusto. §. nō mutat. Cōuenit aūt i aliqb⁹ cū vsufructu: qꝛ ope dn̄r deductis necessarijs ipēsis, sicut fruct⁹, vt in. l. iiij. Scd̄o rn̄so. scd̄o, qꝛ cū veniꝛ ad estimationē operarū, habeꝛ ꝯsideratio ad ꝑsonā scd̄m ꝙ ꝛ quātū poterat opari, vt. l. fi. in princ. sic in vsufructu, si deueniatur ad estimationē cōtra ꝯtumacē, vel dolosuꝫ, rō habeꝛ, vt estimatio fiat scd̄m qd̄ ꝛ quātū ꝑcipere potuit, scd̄m cōditionē rei. ad hoc. s̄. de vsufructu fructus. ꝛ. l. si nauis. ꝛ ita debet intelligi. l. vti frui. §. in ijs. s̄. ti. j. ¶ Ultimo no. l. fi. in fi. ꝙ interesse affectionis non considerátur, quod dic. vt. l. cum seruus. ꝭ. man.

De usu & habitatione. *Rubrica.*

Summarium.

1 Concessum capiti, membris quoq; concessum videri. & quorsum inducatur?

2 Relictum pauperibus, an in eos quoq; qui ipsis subseruiunt distribui queat?

3 Concessio de præsenti, an ad futura porrigatur, & quæ? Et in tacita permissione inhonestum non venire.

Nunc videndum. Usus in minus se habet, ꝙ̄ vsusfructus, ꝛ eisdem modis cōstituitur. Itē qui habet vsum domus, potest in habitare cuꝫ familia sibi necessaria vir cū vxore, vxor cum marito, socer cum nuru, ꝛ econtra. potest etiam hospites gratis, vel nō gratis, dum modo sint honesti: non tamen potest alijs seorsum a se concedere. Idem si ageretur ne cum talibus habitaret talis ꝯditio remittereꝛ. h. d. vsqꝫ ad. l. si habitatio. ¶ Et no. quia primo loquitur de vsu domus vsqꝫ ad illam. l. vbi loquitur de habitatione eiusdem, vsqꝫ ad. §. si vsus fundi. vbi incipit loqui de vsu aliarū rerū. ꝛ p̄mo de fundi, scd̄o de vsu pecorum

pecorũ,tertio de vſu eqtĳ,quarto de vſu ſeruorũ.partes patent. ¶ Itẽ no.l.ĳ.cũ ſe.ꝙ† ꝯceſſum capiti vr̃ ꝯceſſum ẽt mẽbris,ſine qbꝰ caput eẽ nõ põt.Vñ ꝯceſſuʒ dño,vr̃ ꝯceſſuʒ familiaribꝰ,ſi ſine illa ꝯceſſiõe ſibi ſeruire nõ poſſent.Et ad hoc ſunt iſti tex.not. facit qđ plene no.in.l.j.C.de epi.ꝛ cle.facit ẽt in auẽ.de nõ alie.§. nos igiẽ.ꝛ.ſ̃.de iud.non al'.§.j.ꝛ qbꝰ modis vſu.amit.ſi mulier. de ſerui.leg.l.pr̃.bal. Ad hoc ẽt.ĩ.de exercitoria.l.j.§.nõ aũt.ꝟſiculo,qd em̃.de auro ꝛ ar.leg.vxori.de p̃ca.l.penul.de itin.actuqꝫ pua.l.veteres.ꝑ quas leg.ꝯſuluit Oldr.ꝙ† ſi aliqd relinquiẽ in vſus pauperũ,põt diſtribui ad vſus ſeruiẽtiũ paupibꝰ,ſine qbꝰ pauperes viuere nõ poſſent.in ꝯſilio.liiĳ.de aua.q.vide ꝑ Ioã. and.in addi.Spe.de decim.facit de pec.leg.l.Nã qđ.§.itẽ ſi qs. Itẽ no.in.l.ceterũ.ĳ.rñ.tex.cũ gl.ꝙ nõ põt dici.inqlinꝰ.q nõ inhabitat. ¶ Itẽ† no.in.e.l.§.fi.ꝙ ꝯceſſio extẽdiẽ ad futura,q̃ tpe ꝯceſſionis ſunt ꝟoſil'ia.itẽ ꝟiſil'e eſt viduã maritũ dẽre recipere. ¶ Vltimo no.i.l.nõ al'r.ꝙ ĩ tacita ꝑmiſſiõe nõ venit inhoneſtũ.

Summarium.

1 Vſus an non vtendo,aut capitis diminutione perdatur?
2 Legatum cõmoditatis alicuius rei,an vſumfructũ eiuſdẽ cõplectatur? Et legatũ vſuſtructus adiectione reſtringi,nõ proprietatis.

Cui vſus. Habere vſum domꝰ vel habitationẽ paria ſunt in qbuſdã.Naʒ vtroqꝫ caſu habitare põt cũ eiſdẽ ꝑſonis,de qbus.ſ̃. dcm̃ eſt.Itẽ neutro caſu donare põt,ꝛ neutrũ ad heredẽ trãſmittiẽ.In aliqbꝰ tñ differũt:q2 habitatio nõ vtẽdo vl' capitis diminutiõe nõ amittiẽ:ſecꝰ i vſu.vel vſuſf.Itẽ cũ relinquiẽ cõmoditas magis vr̃ relictꝰ vſus.q̃ vſuſfructꝰ.Itẽ legatũ vſuſfructꝰ ꝑ adiectionẽ habitationis,reſtringiẽ.Itẽ cũ relinquitur.habitatio videtur relicta ad vitam illius cui relinquitur h.d. ¶ Et aduerte† q2 iſtđ ꝑn.ibi,nec nõ vtẽdo.ꝛc.vr̃ poſſe intelligi de vſu,ꝙ nõ vtẽdo,nõ ꝑdaẽ:nec capitis diminutiõe.de hoc dic vt.C.de vſufructu.l.cũ antiqtas.ꝑ Pe.ꝛ Cy.Itẽ† no.diligẽter ꝟſiculũ.ſed ſi.ꝙ cũ legaẽ cõmoditas alicuiꝰ rei.nõ vr̃ legatꝰ vſuſfructꝰ:ſʒ vſus.qđ ẽ ſingulare.Itẽ ꝟſi.ſeq.ſʒ ſi.ꝙ legatũ vſuſfructus,ꝑ adiectionẽ reſtringiẽ:ſecꝰ in legato ꝓprietatis.vt.l.fi. ſ̃.de vſufructu ea.re.que vſu conſu.ꝛ ſic videtur hic caſus de hoc quod not.glo.ſ̃.de vſufructu.l.dominus.in fin.

Summarium.

1 Fundo ſi quid ſuperfluum ineſt,vltra vſuarĳ neceſsitatem,ad quẽ pertineat? Et quid in habitatione?
2 Decimæ cui de fundo debentur,an quo tempore colliguntur fructus,illuc ꝓficiſci queat,illicq́; ſtare,vt ne fraudenẽ fructꝰ,curet?

§. Si vſus. Minꝰ eſt hr̃e vſum fundi.q̃ vſumfructũ:ꝛ qcãlẽ vſum hʒ.põt habitare in fundo.i.in edificĳs poſitis in fundo,ꝛ ipſis vti cũ oibꝰ cõmoditatibꝰ ſuis ꝛ ꝓhibere dñm ꝛ familiã eius domeſticã,ne illuc veniãt ad habitãdũ niſi tẽpore,quo recolligũtur fructus,ꝛ quatenus ad recollectionẽ ipſorũ neceſſariũ.põt etiã ex fructibus ꝛ alĳs que naſcũtur in fundo recipere quãtũ ſufficit ſibi,ꝛ alĳs qdẽ,non ſolũ in fundo vti põt.ſed etiã in opidũ portare.h.d.vſqꝫ ad.l.plenũ.§.ſed ſi pecoris. ¶ Not.ergo primo ꝙ† ſi qd eſt ſupfluũ in fundo vltra neceſſitatẽ vſuarĳ,illud ꝑtinet ad dñm:ſecꝰ in habitatione:q2 lʒ ampla ſit pluſquã expediat vſuario:tñ dñs nõ inhabitabit,vt.ſ̃.ea.l.ceterũ.iĳ.rñ.ꝟ.ſed ꝛ q2 ei.ĩ.l.diuꝰ.§.j.iõ vr̃ colligi ex mẽte huiꝰ lr̃e.q2 ſupfluũ eiꝰ qđ eſt i fundo.põt dñs ꝑcipere ſine moleſtia ſua:cũ nõ libẽter qs hoſpitẽ extraneũ ſecuʒ in domo recipiat. ¶ Scđo no.diligẽter,ꝙ qua rõne dñs eẽt moleſtꝰ,eadẽ rõne ꝛ familia,quã hʒ ꝯtẽplatiõe ſui ipſiꝰ dñi.vñ eſt argu.ꝙ ſicut illud qđ qs facit ad inſtãtiã ſupioris,nõ vr̃ ſponte fcm̃.iuxta not.ꝑ Inn.in.c.ſi diligẽti de ꝓſcrip.ꝛ ꝑ gl.in.l.j.§.fi.ꝛ l.que onerãde.ĩ.quarũ re actio.nõ.da.ita illud qđ facit ad inſtãtiã familiarĩũ dñi.qđ itellige de multũ domeſticis ꝛ dilectis ab eo. ¶ Itẽ no.in.l.plenũ.§.ꝑmo arg.ꝙ† ille cui debẽtur decime poteſt venire ad fundum tempore quo fructus recolliguntur,et ſtare ibi,ne fructus defraudentur. ¶ Item verſiculo iubentius in fin.ꝙ aliquid de facili.permittitur cum alter non multum grauatur,vt in creditore de euictione.ꝛ not.iſtos text.quia licet prima facie videantur faciles,ad multa tamen poſſunt tibi ſeruire. Paulus de Caſtro.

Summarium.

1 Vtilitates quæ ex corpore procedunt,quædam ſeparate à corpore vtiles,& quædam inutiles.
2 Teſtatorum voluntates reſtringendæ non ſunt.

§. Sed ſi pecoris. In hoc.§.ponitur qd ꝑtineat ad eũ q hʒ vſuʒ pecoris,vel bouũ.ꝛ collige ex eo ꝙ† q̃daʒ ſunt vtilitates rei,que procedũt a corpore:ſed poſtea ſeparantur a corpore,ita ꝙ poteſt quis eis vti ſine corpore:vt ſunt in pecoribus lac.ꝛ caſei,que a corpore pecorum procedunt:ſed poſtea ſeparãtur,ꝛ poteſt quis eis vti ſine corpore pecorum:ꝛ talia non pertinent ad vſuarium,niſi quantum ſufficit ad vſum,vel neceſſitates ſuas.Quedam ſunt vtilitates,quibus quis non poteſt vti,quin vtatur corpore vt vtilitas ſtercorandi,vel in bobus vtilitas arandi,vel vehẽdi. ꝛ iſte pertinent ad vſuarium.h.d. ¶ Et† no.ꝙ voluntates teſtatorum non ſunt reſtringende.

§. Equitĳ. Verba debent interpretari ſecundum conditionem illius,ad quem dirigun tur.ꝛ ad hoc alle.iſte.§.ꝛ.l.j.de mil.teſta.ꝛ facit ad arg.ꝙ ſi maritus relinquat vxori lectum fulcitũ non veniant paramenta feſtiua aut culcitre de ferto:tamen ei non queritur.Bal.hoc verum ſi contingebat eam remanere in viduitate:ſecus ſi dedit ſibi licentiam ſe maritandi,ſicut aliqui teſtatorum faciunt,qui in illum caſum ſcilicet ſi maritetur,aliquid ſibi legant.et de hac queſtio.dic vt not.per Iacob.de Aret.in.l.j.vxori.de auro et argen.lega.

Summarium.

1 Legatum illud plenius quod cui principaliter relinquitur,quam quod habet ex conſequenti alterius miniſterio.

§. Si vſus miniſterĳ. Habens vſum ſeruorum per ſeipſum acquiſitum,poteſt eis vti ad miniſterium ſuum neceſſariarum ſibi perſonarum.Sed ſi acquiſitus erat ſibi per filiuʒ, non poteſt vti niſi ad miniſterium ſuum tantum,ꝛ illius per quem acquiſiuit,ſecundum glo.ꝛ hoc primo.Item operas dictorum ſeruorum locare non poteſt,ſed per ſe tantum vti,quod facere videẽ ſiue faciat eos in re ſua operari,ſiue in opere quod ipſe vſuarius faciendum conducit. ¶ Item ꝙ tales ſerui ſtipulantur ex operibus ſuis vſuario non acquiritur:quia locatio cenſetur:ſecus in eo,quod ex re vſuarĳ ſtipulantur.hoc dicit vſqꝫ ad.l.per ſeruum.§.j. ¶ No.ex primo ꝛ ſecũdo ſcilicet reſpõſo,† ꝙ plenius eſt legatum factum alicui principaliter,q̃ factuʒ alteri,ꝛ ſibi conſequenter acquiſitum.Nam illud quod factum eſt alicui principaliter,attrahit conſequentias.Sed factum in conſequentiam alias conſequentias non attrahit.quod tene bñ menti.ꝛ ſic plenius eſt legatum factuʒ monaſterio,q̃ factũ monacho licet per ipſum acquiratur monaſterio. ¶ Item not.ꝙ paria ſunt facere ſeruum operari in re ſua,vel in aliena,que tamen pertineat ad ipſum cura,ſolicitudine,vel cultura.Nam et illa cenſetur ſua:vt hic probatur.ꝛ facit bene.l.ſi pupilli.in princip.de neg.geſt. Paulus de Caſtro.

Summarium.

1 Totum partem integralem oportune infert,non contra.Et quid de parte ſubiectiua?

§. Vſuſfructus. Vſus ineſt fructui tanq̃ pars ſubſtantialis.et integralis,ſine qua fructus eſſe non poteſt:ſecus econtra.ꝛ ideo ſi delegato vſuſfructus adimatur vſus ſi quidem a principio nõ valet legatum,tanq̃ continens repugnantiam.Sed ex poſt facto non valet adẽptio.Si vero adimatur fructus,ſi quidem ſimpliciter:totum videtur adẽptum.Si vero fructus ſine vſu, remanet legatum in vſu,ac ſi a principio vſus fuiſſet legatus. hoc dicit cum.l.ſequenti.ꝛ in principio ſequen.Nota ex primo dicto,ꝙ† ad poſitionem totius ſequitur poſitio partis integralis:ſed non econtra.ꝛ hoc in toto et parte integrali:ſed

in toto ⁊ parte subiectiuā, vt est genus ⁊ species; ⁊ totū econtra: nam ad positionem generis, non sequitur positio speciei, sed econtra. Non enim sequitur, animal est, ergo homo est. Sed ecōtra sic, homo est: ergo animal est, vt. j. de leg. iij. si quid earum. §. interpretum. Item no. hic in fi. coniuncta. l. Sed si de fructu. versiculo, sed si vsuff. qui debet continuari cum fi. istius. §. ꝙ longa differentia est, an adiectio contra naturam actus apponatur a principio, quo casu vitiat actum: an ex post facto. ⁊ tunc vitiatur ⁊ non vitiat. quod gloss. inducit ad questio. de conuersis, de qua vide per Cy. in authen. ingressi. de sacro sanc. eccl. ⁊ no. in. l. fin. de condi. a, po. ⁊ adde. l. si peculiū. §. sicut. de pecul. lega. ¶ Itē ꝙ sicut paria sunt legare vsumfructum, ⁊ fructus fundi: vt. s. de vsuf. l. si quis ita legauerit. Sic ⁊ paria sunt admittere fructus, vel vsumfructum: quia vtrobiq3 totum videtur ademptum. ¶ Ultimo no. in. l. sed si de fructu. in princip. ꝙ paria sunt a pn. limitanter disponere, vel legare, vel ex post facto disposita limitare facit. l. lucius. §. qui habebat. ad Trebel. Paulus.

§. Poterit. Si vni legetur pars integralis, et postea totum: pars cum toto cōfunditur. Sed si diuersis, tunc in parte integrali concurrunt, nisi contrarium sit actum. Item si nihil super est ad vsum, tota commoditas ad vsuarium pertinet. Item, sicut vsuarius non potest impedire dominum percipere fructus, ita nec dominus vsuarium percipere vsum. h. d. cum. l. seq.

Si ita legatus est. Habens vsum in fundo vti potest etiam instrumētis. Item dominus proprietatis inuito vsuario vel fructuario, rem custodire potest. Item quod seruꝰ vsuarius acquisiuit ex pecunia sibi tradita per vsuarium ipsi vsuario acquirit. h. d. tota. l. ¶ Et not. in. §. dominus. 2 ar. ꝙ dominus fundi inuito feudatario, potest custodire fundū concessum in feudum. quod no. Cy. facit. j. commo. si vt certo. §. si de me petisses. Bal. Paulus de Cast.

Filiofamil. Sicut vsusfructus legatus filiofamilias, vel seruo acquiritur patri, vel domino: sic ⁊ nudo vsu. ⁊ potest pater vel dominus etiam absente seruo vel filio vti. h. d. ¶ Sed ad quas personas extendetur? dic vt. s. e. l. plenum. §. si vsuff. vbi tex. ⁊ glo. Paulus de Castro.

Si domus. Si tota vtilitas rei pertinet ad vsuarium, ad ipsum solum pertinebunt expense refectionis. Sed si ad vsuarium ⁊ dominum pertineat vtilitas, expense similiter ad vtrunq3 pertinebunt. h. d. ⁊ idem dici potest de cultura fundi. sicut intelligo. s. e. si habitatio. §. si. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Vsum iuxta vsuarij necessitatem constitui. Et quid in vsufructu?
2 Actum non ob id vitiari quòd occasionaliter succedens offendit iuris dispositionem, si primum ritè, & secundum iura dispositum est.

Usus pars. Seruitus vsus est indiuisibilis: sed vsusfructus diuisibilis. h. d. quod intelligitur duobus modis secundum glo. ¶ Primo quo ad ius, scilicet vt istius seruitutis vsus non possit pro parte cōstitui, nec pro parte peti nec pro parte ad heredes transmitti, sed insolidum: secus in vsufructu vt. l. v. s. de vsuf. Secundo quo ad rem in qua constituitur: quia vsus non potest constitui in parte rei pro indiuiso, sicut nec alie seruitutes: vt. j. de serui. l. pro parte. secus in vsusfr. vt dicta. l. v. ⁊ est ratio differentie in vtroq3 dicto secundum gloss. quia 1 † vsus constituitur secundum necessitatem vsuarij, que interdū potest esse in plus, interdum in minus. Sed vsusfructus constituitur respectu omnium fructuum ⁊ commoditatū rei. Ita intelligitur ex princ. ⁊ ex fin. glos. que verba non habent saporem. Nam licet vsus constituatur secundum necessitatem: tamen res necessarie ad vsum possunt diuidi. si enim indigeo quolibet anno. iiij. corbibus frumenti: cur non potest mihi legari dimidia eorum quorum indigeo, sicut dimidia pars fructuum? non video. ¶ Item sicut necessitas mea potest esse in plus ⁊ minus: sic ⁊ fructus possunt esse interdum plures, interdum pauciores. Hec autem varietas non impedit quin pro parte secundum casus concurrentiam possit relinqui. Unde Bar. in. l. rem, si vsuff. ad. l. falc. videtur sentire, licet non explicet: explicat tamen plene in. l. stipulationes non diuiduntur. in quarta questione. prime partis. ff. de verbo. obli. vbi vide. ꝙ vsusfructꝰ potest afferre tantam vtilitatem respectu partis, quātam in toto respectu totius, ideo diuisibilis est, vt in. l. in executione. §. secunda species. de verbo. obliga. secus in vsu. ¶ Sed certe idem est in vsu, si bene consideres. Nam tantam vtilitatem afferunt mihi quinq3 corbes respectu quinq3, quantam. x. respectu. x. ¶ Dic ergo ꝙ ius vsusfructus cōsistit in acquisitione dominij omnium fructuum, que acquisitio fieri potest pro parte. Item ⁊ in parte rei pro indiuiso. Nam si habes rem communem cum titio ⁊ vsumfructū pro indiuiso: ⁊ constituis mihi vsumfructum illius partis, quicquid acquiritur mihi potest videri acquisitū ratiōe partis tue, non consocij. Sed ius vsus consistit in actu corporis vsuarij, principaliter, vel in actu corporis illius rei, in qua vsus habetur, ecce de primo, si habeo vsum in fundo vel domo tua, ius meum consistit in hoc, vt possim ibi habitare, spaciari, et in consequentiam vt possim inde percipere, quod ad necessitatem meam sufficit: vt patet in eadem. l. si habitatio. §. fina. et. l. plenum. §. preter. licet ergo istud secundum ꝙ venit accessorie possit fieri pro parte non tamen primum: quia non possum pro parte habitare, pro parte non. licet possim habitare partem rei, ⁊ partem non. Nam partem quam habito, totam habito: al's enim oporteret me pro parte diuidere. De secundo vt habeo vsum in seruis, vel animalibus. Nam ius meum stat in hoc, vt possim operis eorum vti, non autem vt possim pro parte operari. Ex quibus patet quare vsus non potest constitui in parte rei pro indiuiso: quia cum requiratur ibi actus corporeus, non posset vti parte vnius, quin vteretur parte alterius: secus in vsusfr. qui principaliter consistit in iure. ¶ Ultimo not. duo in gloss. primo, ꝙ 2 † quando aliquid rite ⁊ secundum iura disponitur, licet occasionaliter succedat aliquid, quod offendat iuris dispositionem, non propterea vitiatur actus. ¶ Secundo no. in hoc cum quis legat mihi tertiam partem vsus mihi necessarij, non exprimendo rem in qua legat: videtur mihi legare tertiam partem rerum, que ad vsum mihi necessarie sunt, vt tertiā partem vini mihi necessarij, tertiam partem frumenti, tertiam olei. ⁊ sic de singulis. Paulus de Cast.

Seruus. Habens vsum in seruo potest operis eius vti, et quod iussu suo acquirit, sibi acquirit. Item seruitus vsus est personalis, et ad heredem non non transmittitur. hoc dicit cum. l. sequen.

Diuus. Aliquid permittitur, ne legatum sit inutile, quod al's non permitteretur. hoc primo. Item habitans partem domus, totius domus retinet habitationem. hoc secundo. Item vsuarius plus vtendo ꝙ debeat, non cadit a iure suo. Sed ei precipiendum est vt vtatur moderate. h. tertio. Item proprietarius non potest statum rei mutare etiam in melius. hoc quarto ⁊ vltimo, vsq3 ad fi. tituli.

Vsuff. quemadmo. caueat. *Rubrica.*

Summarium.

1 Clausula de vtendo arbitrio boni viri, quid includat?
2 Cautela ei qui alium vulnerauit, vbi de morte dubitatur, vt de occiso non teneatur, sed vulnerato.
3 Fideicommissarius seu substitutus cui post hæredis mortē bona restitui debent, quo casu bonorum inuito hærede inuentarium faciant?
4 Vsusfructuarius rem deteriorem reddens, an iure suo cadat? Et vsusfruct. rei curam omnem suscipere videtur.
5 Fructuario de rei possessione deiecto, an priuetur dominus ciuili possessione.

Si cuius. Tres habet partes. primo dicit vsumfructuarium teneri ad duplicem cautionem primo vtendo fruendo arbitrio boni viri. Secundo de restituendo rem finito vsufru. Scdo dt hoc esse verū qualiscūq3 sit res, in qua vsumfructū hʒ, siue sit mobilis siue immobilis. Item ⁊ ex quacūq3 causa, siue in vltima voluntate siue inter

inter viuos. Tertio declarat naturam & qualitatem dictarum
1 cautionum. Et †primo quo ad primam partem de vtendo fruẽdo arbitrio boni viri, quatuor dicit scilicet, ꝙ hoc importat, ꝙ rem non faciet deteriorem. Secundo, ꝙ eam tractabit sicut propriam. Tertio dat consilium, vt ab ipso princip. cum res traditur vsufructuario estimetur & redigatur in scriptis cum conditionibus & qualitate rei, vt finito vsufructu possit apparere vtrum deteriorata sit, vel nõ, & inꝗ̃tum. Quarto dicit hãc cautionem quo ad istam partem pluries committi, scilicet totiens, quotiẽs deteriorabitur: nec expectatur quousqz finiatᷣ. ¶ Quo ad secundam cautionem, scilicet de restituendo rem finito vsuff. Similiter quatuor dicit, scilicet non committitur nisi semel scilicet, vsufructu finito. Secundo ꝙ in ea non venit rem dari, sed rẽ restitui. Cum enim sit proprietarij, dari sibi non posset. quod est accipientis facere. nec ita posset stipulari. Tertio ꝙ interdum non venit reddenda res, sed estimatio, si negligentia vsufructuarij proprietas fuerit prescripta. Quarto dicit hanc stipulationem committi qualitercunqz vsufructus sit finitus. immo etiam si nunꝗ̃ incepit, nisi subsit aliqua causa retinendi: quia tunc licet finito vsufructu stipulatio de restituendo committatur, tamen propter aliquam causam retinendi, que subest obstat exceptio. h. d. vsqz ad. l. omnis. §. si heres. coniuncta. l. si fructuarius. Secunda pars ibi, hec stipulatio. Tertia ibi, cauere autez.
2 ¶ Nota in versiculo recte autem optimũ ar. ꝙ †si quis est vulneratus, & dubitatur an vulnus sit mortale: et sic dubitatur, an debeat ex eo mori, vel ex mala custodia: consilium est, vt mittantur ad eum medici, vt videant vulnus: & si dicant non esse mortale, redigatur hoc in scriptis: & si contingat ipsum postea mori, censebitur mortuus ex mala custodia, non ex vulnere: & sic vulnerans non tenebitur de occiso. & ad hoc quidam alleg. not. istum text. Bald. ¶ Item est in ar. ꝙ si quis agat petitione hereditatis, possit petere, vt bona lite pendente describantur, vt sciatur an aliquid sit diminutum lite finita. que descriptio permittitur, licet sequestratio prohibeatur. ar. hic & . ĩ. de ven. in pos. mit. l. j. §. penultimo. & ibi per Barto. & per And. de Baru. in. l.
3 facultas. C. de iure fisci. libro decimo. ¶ Item est ar. ꝙ †fidei commissarius vniuersalis, cui post mortem heredis debent bona restitui, si dubitet ꝙ heres dilapidet possit facere inuentariuz de rebus inuito herede, vt sciatur adueniente conditione, si ali-
4 quid diminutum fuerit: & ita pridie de facto dixi. ¶ †Item no. ꝙ licet vsufructuarius rem faciat deteriorem non propterea cadit a iure suo, licet teneatur ad interesse: secus in emphyteota. vt C. de sacrosanct. eccles. authen. qui rem huius. quod dic vt ibi. ¶ Item not. si. huius. l. ꝙ vsufructuarius recipit omnem curaz rei. ¶ Et sic alle. ꝙ censetur procurator proprietarij ipso iure, vt possit actiones domino competentes ratione proprietatis in iudicium intentare nomine proprietarij: vt. l. j. in fin. de operis no. nun. per Bar. ¶ Vltimo not. glo. singularem, que est hic in fin.
5 que †dicit, ꝙ deiecto vsufructuario dominus non perdit ciuilem possessionem, quam habet. & est ratio: quia vsufructuarius naturaliter possidet nomine suo, non nomine domini: vt. ff. de acquiren. possess. l. naturaliter ideo deiectio sua, domino non nocet, nec econtra: secus in colono, qui possidet nomine domini. Nam ipso deiecto dominus perdit ciuilem, quam habet in animo, & naturalem quam retinebat per colonum, vt. l. peregre. §. quibus ex. de acquir. posse. secus econtra. nam deiecto domino, non perderetur possessio, quam retinet per colonum. quod dic, vt. ĩ. de vi & vi ar. l. j. §. non autem. & l. iij. §. vnde vi. vbi omnino vide. Paulus de Castro.

§. **Si heres.** Si dominus proprietatez alienat, extinguitur cautio: quia nec sibi, nec successori singulari potest committi. & ideo debet successor sibi de nouo prospicere. quod si fecerit nihilominus in rem agere potest. h. d. ¶ Nota ergo actiones personales occasione rei competentis non transire ad singulares successores, quod verum nisi sint in rem scripte, vt. ĩ. de aqua plu. ar. l. si tertius. §. si primus. ¶ Nota hic gloss. de fidelitate, que facit ꝙ idem sit in emphyteota.

Huic stipulationi. In hac stipulatiõe venit dolus vsufructuarij & successorum eius vniuersalium. Item prestanda est non solum per vsufructuarium, sed etiam per habentem nudum vsum. vel habitationem, vel operas serui, certos reditus, qui non possint dici vsus vel vsusfructus. h. d. vsqz ad. l. si vsufructus nomine. ¶ Pone casum in l. idem est. ꝙ legatus est vsufructus messis vel vindemie: quia in fundo forte vtrunqz nascebatur: quia alie lectu. gloss. non placent.

Summarium.

1 Emphyteota si rem emphyteoticam alij in emphyteosim tradat an eo priore emphyteota canonem non pendente, posſit res à secundo vendicari?

Si vsufruct⁹ nomine. Si cautio per ignorantiã omittatur, potest vẽdicari vt prestetur, vel ipsa cautio de directo cõdici. Itez in vsufructu pecunie, duo tamẽ casus exprimũtur, scz mortis, & capitis diminutionis quia non potest aliter extingui. h. d. tota. l. ¶ Et no. hic glo. que
1 inducit hic in ar. ꝙ †si emphyteota dederit alteri in emphyteosim, & primus emphyteota non soluat, possit res vendicari a secundo emphyteota. ¶ Ex qua glo. no. ꝙ emphyteota potest alteri dare in emphyteosim sine cõsensu dñi. Nam si requireretur cõsensus: tunc secundus emphyteota obligaret se dño ad pẽsionem: & sic nõ ageretur in subsidiũ cõtra ipsum: nec expediret ab eo rem vendicari, vt glo. vult. Idem in feudatario, qui potest alteri dare in feudum, sine cõsensu domini. vt de prohi. feud. alie. per federicuz. c. j. §. j. & ibi no. & plenissime. in. c. j. de capi. corradi.

Si tibi. Cautio prestãda est proprietario, & si vn⁹ est proprietari⁹, & alter esse speratᷣ, vtriqz prestabitᷣ. Itẽ inter seipsos cauẽt vsufructuarij, si cõiuncti sunt ꝓpter spẽ. iuris accrescẽdi. h. d. hoc vltimũ dictũ vr̃ cõtra gl. que est in. l. si tibi. ff. de vsu ea. re. q̃ vsu cõsu. Nã hic indistincte dicit vsufructuarios sibi inuicẽ inter se cauere: nisi intelligas secũdũ illã gl. sed iste tex. indistincte loquitur. licet gl. ibi dicat, ꝙ non reperitur in proprietate. & moueor quia ista. l. ibi per gl. non alle. & loquitur indistincte.

Summarium.

1 Delegatus papæ, si alium subdelegat, reseruato sibi aliquo de iurisdictione articulo: ab eoq; subdelegato appelletur, ad quem appellandum sit?
2 Procurator substituendi potestatem habens, si alium in totum substituat, & de substituti mandato dubitetur, qualiter de rato cauere debet, Et quid si substitutus in certis dumtaxat capitulis?
3 Via directa quod fieri potest, per circuitum fieri non debet.

Si vsuff. mihi. Si legatarius vsufructus rogat⁹ sit alteri restituere, si quidem spes est ꝙ iterato redeat vsufructus ad eum, ipse cauebit proprietario, & fideicõmissari⁹ sibi: al's directa via vsufructuari⁹ cauebit ꝓprietario. h. d.
1 ¶ Et †no. bonũ tex. ad illud, qđ dicũt canoniste. ꝙ qñ delegat⁹ pape alteruz subdelegat reseruato sibi aliquo de iurisdictione, a scđo delegato appellatur ad primũ delegatũ: sed si sibi nihil reseruauit, appellatᷣ ad primũ delegantẽ de directo. ¶ Itẽ est ar.
2 ꝙ †si procurator habet potestatem substituendi. & ipse substituat in totum: tunc substitutus, de cuius mãdato dubitatur debeat cauere primum dominum ratum habiturum. Sed si substituit in certis articulis, debebit cauere, ꝙ ipse substituens ratum ha-
3 bebit. de hoc no. in. l. iij. de cur. bo. dan. ¶ Item †no. ꝙ qñ aliquid potest fieri directa via, non debet fieri per circuitum. ad qđ l. dominus de condi. inde. & in. l. cum fundum. §. seruum tuum. si certum peta. Paulus.

Summarium.

3 Legati in diem in legatarium dominium quando transire dicendum sit?

§. **Illud sciendũ.** Qui hz vsumf. tuitiõe pretoris cauere tenetᷣ. h. pmo. Itẽ si vsufructuari⁹ hz spẽ habẽdi ꝓprietatẽ sub certa die, cauere nõ tenebitᷣ. h. scđo. Itẽ hñs vsumfructũ vestiũ ꝟtute cautiõis, nõ tenetᷣ ad deteriorationẽ, lz ipsas attritas reddiderit sine dolo malo suo. h. tertio. Et si plures sint dñi, cauebitᷣ oib⁹ p sua portiõe. h. q̃rto. & vlti. ¶ No. ex pmo dcõ, ꝙ si cauet ille q mai⁹ ius hz, mlto magis ille, q min⁹ ius hz. qđ facit, ꝙ si testor grauat illũ, quẽ magis diligit, multo magis illũ, quẽ min⁹ diligit. ¶ Itẽ
1 †no. ex secundo dicto, ꝙ in legatis in diem non transit dominiũ nisi adueniente die. de quo in. l. sempronius de vsuf. le.

SI serui. Si vnus ex dñis rei communis legat suo socio vsumfructum sine portionis, cauendum est per legatarium heredi legantis: quia licet per iudicium communi diuidundo sit prouisum quo ad proprietatem, que communis est, non tamen quo ad vsumfructum, qui vnius tantum est. h. d. Paulus de Castro.

Vsu quoque domus. Licet proprietarius vna cũ vsufructuario inhabitet domũ, cuius vsufructus relictus erat, nihilominus proprietario cauẽdũ est. h. d. ¶ Videbatur cõtrariũ: quia postquam proprietarius inhabitabat, videbatur vsufructuarius liberatus a custodia, quasi proprietarius ipsam totã super se receperit. Contrariũ est verũ: quod est notandũ. ad quod. j. cõmo. Si vt certo. §. si me rogaueris. & §. si de me. & quod ibi not. quod gl. inducit in ar. de scholari qui recipit equum ad vecturã, vt nõ minus teneatur de custodia: licet dñs equi miserit secũ famulũ suũ. quod no. & adde quod no. in dictis iurib. Pau.

Summarium.

1 Condici à fure vt licet, ita & à malæfidei possessore. Et an vero & pleno iure domino detur condictio?

SI vasorum. Si relinquatur vsufr. vasorum, que nõ cõsumantur, cũ proprietas nõ transeat in vsufructuariũ, non est prestãda cautio senatuscõsulti scilicet de restituẽdo estimationẽ finito vsufructu. Sed cõis cautio de vtendo fruẽdo arbitrio boni viri, & de restituendo eadem vasa. que cautio si prestita nõ fuit res vendicabitur: non autẽ cõdicetur: quia cũ condictio sit actio personalis, non datur dño, nisi contra furem. h. d. ¶ Et propter 1 †istũ fi. semper alle. hec. l. Et adde quod sicut potest cõdici a fure, ita & a male fidei possessore. vt. j. si certũ pet. l. si quis nec causam. §. res pignorum. ¶ Item hoc verũ, quod domino non datur cõdictio, quando est dominus verus & pleno iure: secus si fictus, vel nõ habeat plenum ius, sed vtile dñium: vt. C. de do. que sub mo. l. j. & ibi per Cy. & per eundem in. l. ea. leg. C. de condic. ob causam.

De seruitutibus. *Rubrica.*

Summarium.

1 Seruitutes quotuplici sint in differentia?

SEruitutes. In hac. l. j. ponitur diuisio seruitutũ, quod alie sunt personales, de quibus in libro precedẽti: alie reales, de quibus in libro presenti. Tu dic plenius secundum gl. 1 Nam †alique sunt mere personales, que debentur a persona persone, vt illa quã quis in seruo habet vt. s. de his q sunt sui, vel alie. iuris. l. j. alie mere reales, que debẽtur a re rei. de quibus loquitur iste liber. alie miste partim personales, partim reales. & iste interdũ debentur a re persone. vt vsusfructus, & vsus, & habitatio: de quibus loquitur liber precedẽs. relique debentur ecõtra a persona rei: vt in libertis. ascriptitijs & fundo, vel alijs ascriptitijs & cẽsitis de quibus in. l. titio. §. titio. & de agri. & censi. per totũ. sunt & quedam alia iura, que non dicuntur seruitutes, sed iura personalia. quod dic vt dixi in. l. si quis binas. de vsufructu. Paulus.

Summarium.

1 Emphyteota atque superficiarius num seruitutem rei imponere possint? Et ius emphyteu. & superficiei seruitus num dicatur?

SEruitutes prediorum. Non sumatur. Nota gl. quod †emphyteota & superficiarius possunt imponere seruitutẽ, quod intellige duraturã quousque durabit ius eorũ: sed ipso extincto extinguitur seruitus per ipsos imposita, vt arg. j. de pig. l. vectiga. fundo. facit de le. iij. l. peto. §. predium. de do. inter vir. & vx. & de dot. post diuor. resti. c. nuper. pro quo bene facit c. j. de inuesti. de re alie. fac. in feud. x. coll. ¶ Item no. in eadẽ gl. quod ius superficiei emphyteotice nõ dicitur seruitus rei. Contrarium facit. j. de le. iij. l. si tibi hõ. §. fi. ibi. vt ab hac seruitute. ¶ Sed dic, quod est seruitus largo modo, vt ibi: non stricte, vt in hac glo. &c. Paulus.

SEruitutes. Seruitutes reales nõ possunt cõstitui ex tpe. scilicet vt post certum tps nõ possint ipso iure cõpetere: nec ad tps scilicet, vt post certũ tps ipso iure definãt: nec sub conditione extinctiua, scilicet vt post euẽtũ certe cõditionis ipso iure extinguatur, siue illa cõditio sit istãtanea, siue successiua, vt quãdiu volã. vẽdicãs tñ seruitutẽ contra id quod actũ est, licet ipso iure nõ repellatur, repellitur tñ per exceptionẽ. h. d. secundum verũ intellectum gl. & bar. de quo hic vide plene per eũ. & ẽ subtilis lex.

§. Modum. In cõstitutiõe seruitutis põt apponi modus, scilicet vt certo mõ vtatur, vel certo tpe, aut post certũ tps, nec per hoc iterpellatur vel alteratur substãtia seruitutis, sed vsus tm̃. Itẽ eisdẽ modis cõstituitur seruitus realis, quibus & personalis. Item potest seruitus in certa parte fundi cõstitui & remitti. h. d. vsque ad. l. vt pomum. Paulus.

VT pomum. In eo quod nõ respicit principaliter vtilitatẽ fundi, sed delectationẽ persone, nõ cõsistit seruitus realis. h. d. secundum secũdũ intellectũ, quẽ puto verũ. secus autem si respiceret in aliquo vtilitatẽ fundi, sed in cõsequẽtiã delectationẽ persone: vt. l. alle. in gl. & sic intelligo istã leg. cũ ille cui iste vsus cõcedebatur, habebat prediũ, vel nõ habebat. Nam si intelligeretur tãtũ, cũ non habebat: tũc nõ esset dubiũ: vt. j. cõia predio. l. j. ¶ Sed an talis cõcessio de qua hic loquitur sit seruitus personalis, vel ius tãtũ personale, dixi in. l. si quis binas. s. de vsufructu & vide hic Bar. Paulus.

§. Si predium. Licet seruitus nõ possit pro parte rei pro indiuiso acquiri, põt tñ retineri. h. d. hoc verũ de seruitute iam cõstituta perfecte, secus in constituenda, vt. j. e. l. pro parte. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Indefinitam vniuersali æquipollere. Et vniuersalem atque indefinitã modificationem recipere & restrictionem.
2 Ius suum quando quis sine alterius damno consequi potest, non debet illud cum damno quærere, & si iuris rigore id facere quæat?

SI cui simpli. Seruitus simpliciter cõstituta totũ fundũ respicit, nõ tñ debet quis per totũ fundũ vti, sed per illũ locũ dũtaxat, per quẽ minus noceatur dño. & postquam vnũ locũ elegerit variare 1 nõ põt. h. d. Et est pulchra. l. ¶ Nota † quod indefinita equiparatur vniuersali. itẽ quod seruitus est tota in toto, & tota in qualibet parte totius quo ad substãtiã eius, licet eius vsus restringatur arbitrio boni viri. ¶ Itẽ nota quod vlis & indefinita recipiũt modificationẽ, & restrictionẽ, & ad hoc semp alle. facit. l. vt gradatim. §. & si leg. de mun. 2 & ho. ¶ Itẽ no. quod †quando quis põt cõsequi ius suũ sine dãno alterius, nõ debet cũ dãno facere, licet mero iure hoc posset. nã de equitate repellitur. ¶ Ultimo nota quod via electa semel, eligenti pateat. s. quod met. caus. l. si mulier. §. fi. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Actus ob id quod ad eum casum deuenit, abs quo incipere nequit, an vitietur?
2 Seruire sibi res sua num possit?

SI iter. Habens seruitutem itineris, potest opus facere sine quo non posset ire commode. h. d. Paulus de Castro.

PRo parte. Dñs partis pro idiuiso nõ põt seruitutẽ acqrere: & actus impfectus vitiatur, cũ venit ad casum a quo nõ põt incipere. Itẽ nõ põt 1 seruitus pro parte constitui nec pro parte remitti, vel adimi. h. d. de hoc brocardo, an †vitietur actus cũ venit ad casum, a quo nõ põt incipere, vide bar. in. l. plurib. §. & si placet. de verbo. obli. & per Dy. in. c. actũ legitime. de reg. iur. in. vj. ¶ In gl. fi. Bart. dicit quod nec tacite nec expresse potest diuidi: quia indiuidua est vt. l. j. §. si vsusf. ad. l. fal. dic ergo quod tota seruitus retinetur rõne par 2 tis. Et † si dicatur res propria nemini seruit. vt verũ est. sed res in qua quis habet partẽ pro indiuiso, tota seruire põt, & pro tota seruitus retinetur: licet cõstitui nõ possit, vt inst. §. prediũ. bar. Paulus.

SItam aug. Si non valet quod ago vt ago, valet vt valere potest. Ad hoc alleg. de hoc vide per Cynum in. l. non codicillum. C. de testamen. & per Bartolum. de verbo.

verbo. obli. l. j. §. si quis ita.

Summarium.

1 Seruitutem si dicam te mihi per stipulationem vel alium contractum constituisse, & ad huius probationem afferā quod te sciente ac patiente, sim vsus, an per id probetur constitutio?

Seruitutes. Seruitutes habentes causam discontinuam, siue sint rustice, siue vrbane spatio longi temporis non possunt prescribi. h. d. Cuius. l. materiam vide plene per Cy. in. l. j. ꝛ. ij. C. eo. ti. ꝛ per Bar. in. l. j. in fi. de aqua plu. arcen. ꝛ no. glo. que est hic singulariter in eo, quod dicit, ꝙ si dicam te mihi constituisse seruitutem itineris per stipulationem, vel alium contractum, ꝛ ad probationem huius inducam ꝙ te sciente ꝛ patiente, sim vsus, quod per hoc probatur constitutio. Aut ergo lapsus temporis alle. ad acquisitionem seruitutis: vt quia dico, ꝙ te sciente ꝛ patiente p. x. vel. xx. annos eā seruitutē acquisiui tempore: ꝛ hoc non prodest vt in tex. Aut alle. titulus, ꝛ ad probationem tituli, hoc affero, non quia dicam iure acquisiuisse per lapsum temporis, sed per constitutionem ꝛ stipulationem tuaz, ꝛ ad probationem huius induco lapsum temporis, ꝛ hoc prodest, vt in glo. simile. not. C. communi. diuid. l. penultima. ꝛ probatur secundum gloss. in. l. cum de in rem verso. ff. de vsur. Sed doc. in. l. si certis annis. C. de pact. reprehendunt hanc glo. quia. l. cum de in rem verso loquitur in faciente ꝛ in soluente, qui per lapsum tempus sibi preiudicatur: vt illa solutio possit induci cōtra eum ad probationem. Sed nos loquimur in patiente aliū ire. quo casu non reperitur cautum vt patientia longi temporis induci possit ad probationem. Si enim te sciente ꝛ patiente possiderem rem tuam. x. annus. ꝛ postea dicerem ꝙ tu eam mihi dedisti ꝛ ad probationem allegem patientiam tuam: certe per hoc non probaretur venditio: sed requiritur vera probatio, vt. C. de rei ven. l. nullo. Bar. autem in. l. cum de in rem verso. sustinet glo. per. l. qui in aliena. §. postꝙ. de acquir. heredi. vbi per patientiam presumitur. ꝛ. C. de pe. here. l. si filius. ¶ Distinguit tamen aut loquimur in rebus modici preiudicij, sicut est vt seruitus videatur constituta, vel res videatur diuisa per socios: ꝛ tunc sufficit inducere patientiam ad probationez huius, vt in hac gl. in illa. q. ꝛ. C. communi diuid. l. penultima. Aut in rebus magni preiudicij, vt res videatur vendita: ꝛ tunc non sufficit, ꝛ ita intelligit dictum aliorum. que verba fignanter no. ꝛ adde qd no. in. c. peruenit. extra de censi. ¶ Et aduerte, quia per hoc datur occasio mentiendi ꝛ damnandi animam: quia erit in arbitrio actoris, quomodo in istis iuribus formaret petitionē. ¶ Et ideo caueat quilibet ne propter mundana amittat animam. ita dicit Jo. And. in dicto. c. peruenit. ꝛ idez Jo. fa. insti de act. §. preiudicialis. in. xiij. ꝛ. xiiij. colum. in versicu. nunc queram. ¶ Oppo. quia vsusfructus non habet causam continuam, et tamen prescribitur longo tempore, vt. l. fi. de longi temporis. prescript. ¶ Solut. ibi hic in personali, hic in reali, rationem diuersitatis dic vt dixi in. l. si ego. §. j. ff. de publi. ꝛ vide que ibi dixi. ¶ Item pro prima glo. vide not. in. l. regulariter. de pet. here. et quod ibi dixi. Paulus.

§. **Seruitus.** Ratione iuris priuati quod qs habet in re sacra, potest acquirere seruitutem, ꝛ remittere. h. d. ¶ Nota ergo casum, in quo ratione iuris, quod quis habet in re, licet non sit dominus rei, potest acquirerre seruitutem. In contrariū facit. l. sed ꝛ si quid in princip. §. fi. ff. de vsufructu vbi vsusfructuarius ratione iuris, quod habet in re, non potest acquirere seruitutem: quia non est dominus rei. Sed ibi alter priuatus erat dominus: hic autem in nullius bonis erat. Paulus de Castro.

§. **Publico.** Locus medius impediēs cōmodū seruitutis perueniendi de vno loco ad aliū, ipedit seruitutē cōstitui. h. d. bar. vel si mediū extremis repugnat impedit extrema cōiungi. h. d. facit. l. tria pdia. ff. tit. ij.

Quotiens. Nō pōt imponi seruit⁹ de illo, qd fundi vtilitatē nō respicit, ꝛ qui dꝫ seruitutē, debet pati. nō facere. h. d. tota. l. sed bar. aliter. Solut. ad. l. ei fundo. ꝙ ibi licet, non quia eius intersit, habet tamen formam interesse.

Si qui post. Creditori ꝛ emphyteote competit vtilis actio pro seruitute. h. d. bar. ꝛ est ratio: quia tales possunt totam rem vendicare: ꝛ per consequens omne ius rei. secus in vsufructuario qui nō potest vendicare rem, sed ius suum tantum. Et ideo nec iura q̄ debentur rei potest vendicare nomine suo: vt. l. j. ꝛ. ij. ff. si vsusfructus petatur. nomine autem proprietarij potest, vt procurator. vt ibi.

Via itineris. Seruitutes pdiales sunt indiuisibiles: ꝛ ideo non possunt pro parte in stipulationem deduci: nec pro parte peti nec pro parte ad heredes transmitti. Sed pucuiu: ꝛ transmittuntur insolidum. h. d. Paulus.

Papinianus. Seruitus cōfusa per aditionē, dꝫ per legatariū restaurari. h. d. Bar. No. gl. hic. q̄ semp alle. ꝙ cū testōr legat rē hr̄dis sui, nō trāsit dn̄iū in legatariū, nisi traditione facta, ꝛ iū no. glo. in. l. j. C. cōia. de lega. sed ista tenetur.

Si fundo. De eo quod non interest de presenti, interesse tamen potest in futurum, seruitus constitui potest. h. d. secundum intellectum glo. que ponitur. ff. e. quotiens.

Quotiens. Qui seruitutē constituit, cauere tenetur ꝙ nō impediet vtētem: ꝛ talis cautio vna cū patientia ꝛ vsu pro traditione habetur. Itē pro seruitutibus dantur interdicta possessoria. h. d. ꝛ no. istā. l. ¶ Circa hoc vltimū dic ꝙ si sunt seruitutes cōtinue datur vtile interdictū vti possidetis. vt. ff. si serui vend. sicuti. §. dicit igitur Aristo. in fi. ¶ Sed si discontinue. datur interdictum de itinere actuqꝫ priuato. pro quo vide Bar. in. l. j. in prin. ff. vti poss. Paulus.

Si intercedat. Loc⁹ public⁹ medius nō ipedit seruitutē cōstitui in ijs, que nō nocēt ipsi loco publico. Sed in ijs, q̄ nocēt, impedit. Itē cōfessoria ꝓ seruitute nō cōpetit cōtra nō dn̄m, si nō ipedit. h. d. tota lex. ¶ Et no. hic tex. ibi immitēdi, protegēdi qd nō est licitū priuato facere pontē supra viaz publicā. Ad hoc alle. per gl. ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. tractatum. simile. ff. de flu. l. fi. vide Bal. ff. de re. di. Paulus.

De seruit. urbanorum prædiorum Rub.

Summarium.

1 Seruitutes vnde denominationem accipiant?

Vrbanorum. Iura vrbanoꝝ pdioꝝ sunt illa, q̄ hic describunt̄. ꝛ multū plꝫ, vt dicam⁹ ꝙ loquit̄ de iurib⁹ libertatū ꝛ seruitutū. ¶ Nā hic alioua ponuntur. q̄ magis libertas ꝙ̄ seruitus dici debent. ¶ Pōt ēt itelligi ꝙ oia q̄ hic dn̄r sonēt etiā in seruitutē scd̄m vltimū intellectuꝫ, q ponit̄ in fine gl. q̄ est no. Et ille intelle-
1 ctus est ver⁹, scd̄m bar. ¶ Itē no hic ꝙ seruitutes denoiantur a predio dn̄ante vt in stillicidio. qd de domo cadit in areaz. dicitur enim seruitus vrbana, licet area sit predium rusticum.

Luminum. Qui ꝯstituit seruitutē luminū nō prohibet̄ alti⁹ eleuare nec lumina offuscare, dūmō tn̄ de lumine reseruet ꝙ sufficiat: sec⁹ in eo q ꝯstituit seruitutē ne luminib⁹ officiat. q: talis nullo mō pōt eleuare. h. d. secundum intellectū gl. Scd̄m quē nota, ꝙ in pl⁹ se hꝫ seruit⁹ luminū. ꝙ̄ seruit⁹ ne luminib⁹ officiat̄. q: q ꝯstituit primā, nō solū nō pōt altius tollere, sed qd eleuatum est, dꝫ destruere. secus in secunda: quia solū tollere prohibetur. Sed opinio glo. tenetur secundum Bar.

Summarium.

1 Seruitutes rusticæ qualiter perdantur?
2 Præscriptioni, quæ non ex sola non petentis negligentia, sed ex facto petentis currit, bonam fidem necessariam esse.
3 Locus in quo per omnes Bartolus refellitur.
4 Debitor ius debiti largo modo possidere dicitur. Et in his quæ animæ salutem spectant, verba latissimæ intelligenda.
5 Seruitutibus vrbanis præscribendis cur præscribentis factum requiratur, non quæ in rusticis?

HEc autem. Seruitutes vrbanorum prediorum non vtendo legitimo tempore perduntur sicut seruitutes rusticę.h.primo.non tamē perduntur nisi alter prescribat libertatem, in quo requiritur factum eius h.scdo. Item per plantationē arborū crescentiū vltra modū statute seruitutis, non prescribit quis libertatem altius tollendi.h.d.cū.l.seq.& est no.l. ¶ Nota † 1, q seruitutes rustice perdūtur sola negligentia non vtentis, siue facto prescribentis libertatem. ¶ Et ideo nō requiritur bona fides in ipso acquirēte libertatē, vt.j.de vsuca.l.sequitur.§.si viam, sed in seruitutibus vrbanis amittendis requiritur factum prescribentis libertatem. ¶ Et ideo requiritur etiam bona fides in eo, vt not. per gl.in.l.fi.j.quemadmodum seruitutes amittant. Nā si debes mihi seruitutem luminum, & fenestris meis apertis altius edificares, non prescriberes libertatem: quia scis me velle vti seruitute. Ex 2 quo teneo fenestras apertas secus si clausas, vt hic. ¶ Et † ex ijs dicit bar.q cum in prescriptione, que currit non ex sola negligētia non petentis, sed ex facto petentis, requiritur bona fides: secus in illa que currit ex sola negligentia, dicit ipse q.c.male fidei possessor. de regulis iuris. libro sexto vbi dicitur q malefidei possessor nullo tempore prescribit, habet locum tātum in prescriptione, in qua requiritur factum prescribentis, scilicet possessio, vt in prescriptione actionū realium, vt patet dum dicit male fidei possessor: non autem habet locum in prescriptione actionum personalium, in quibus non requiritur factum prescribentis, sed sola negligentia non petentis. vnde si per.xxx.annos non peto, quod mihi debetur: perdo ius agendi, licet debitor sciat se mihi 3 teneri. que opin. non tenetur. & † est vnus de passibus in quibus Bartol. reprobatur per omnes. Nam illud quod dicitur in dicto.c. non procedit ex eo, q in prescriptione requiratur factum prescribentis. nam de iure ciuili in prescriptione.xxx. annorum circa res immobiles requiritur factum prescribentis, scilicet possessio, & tamen non requiritur bona fides, vt.l.sicut.de prescriptione.xxx.annorum. Sed ratio illius.c. est ne quis contra conscientiam lucretur. que ratio locum habet in omni prescriptione. 4 Nec obstat quod dicit possessor. Nam † & debitor largo modo dicitur possidere ius debiti, vt nota.in.l.regulariter.s.de pet.here. in ijs que concernunt salutem anime, verba debēt largissime in5terpretari: & ita teneas ¶ Sed † quero quare in vrbanis requiratur factum prescribentis non in rusticis. gloss. reddit rationem, quam Bar. approbat. & dicit se non videre meliorē, nisi quia vrbane sunt digniores q̄ rustice. & ideo difficilius amittūtur, secūdum Mart. Sylla. ¶ Sed certe maior dignitas in libertate, q̄ in seruitute: & ideo facilius deberet acquiri libertas in vrbanis, q̄ in rusticis. & sic ista ratio facit in contrarium. vnde potest dici, q in rusticis non semper quis moratur. vnde non potest scire per singula momenta, vtrum alter vtatur seruitute vel non. et ideo non imputatur sibi, si non facit aliquid contra seruitutem: cum credere debeat q ille semper vtatur. & sic imputaretur sibi q mala fide non faceret. Sed in vrbanis quis moratur frequenter: vnde si vicinus tenet fenestras, & sic scit eum non vti seruitute, imputatur sibi, q non altius tollit: quia hoc potest bona fide facere. tene menti rationem glos. fin. dicit q si quedam foramina sint clausa, quedam non, q nec prescribitur, quod verum intellige, q simul fuerunt omnia facta & eodem tempore. Secus si in diuersis. pro quo.l.si primus. in princip. de aqua plu.ar. Paul.

PArietem. Socius communis parietis non potest parietem causa reficiendi destruere iure seruitutis. Item qui non constituit seruitutem, non prohibetur altius tollere: licet luminibus vicini officiat. hoc dicit cum.l.sequen. Paul.

Summarium.

1 Dominium ex tacito legato num transferatur?
2 Hæres ædes proprias eleuare, ac in totum legatarum ædium luminibus obstruere queat?
3 Accessus ac egressus rei venditæ, si non exprimatur, an in contractu veniāt? Et quid in accessibus rei relictæ in vltimis volūtatibus?

BInas. Qui habens duas domos alteram legat, vel vsumfructum eius, non potest heres in illis que sibi remanent ita edificare, vt lumina legatarum edium totaliter tollat. Sed bene potest minuere. Item qui legat vsumfructum vnius rei sue, legare videtur iter per aliam rem suam, sine quo vsusfructus esset inutilis. hoc dicit. ¶ Et primo format tres questio. Secundo respondet ad primam tantum extendendo responsionem ad alium casum. Tertio respondet cuidam oppositioni. Quarto responsionem primam limitat. ¶ Et sic duo casus remanent in litera indecisi. Secunda ibi, qui binas. Tertia ibi non autem. Quarta ibi sed ita officere. ¶ Quero circa primam questio. ad quam hic respondet, si heres vult totaliter lumina tollere, qua actione agitur contra eum? videtur q actione confessoria quasi videatur seruitus tacite constituta, & sic ius statim transiuit in legatarium: vt.l.si partem.§.fin.j.quemadmodum serui.amit1tatur. doc. contra. quia † ex tacito legato non transit dominium ipso iure. Sed requiritur traditio, vt not. in.l.emptor.§.ancilla.de rei vendi. dicunt ergo q agere actione ex testamento, vt heres constituat seruitutem, ne altius tollatur: quia hoc tacite legatum videtur, vt.j.de lega.j.l.seruum.§.fin.& ibi per docto. ¶ Circa secundam questio. que non determinatur in text. que2ro † vtrum possit heres edes proprias non hereditarias alienare, & in totum lumina legatarum edium tollere? respondeo sic: quia in proprijs non videtur seruitus tacite legata, vt.s.l.proxi. ¶ Circa tertiam questio. que similiter non soluitur, quero si testator legat proprietatem fundi sui ad quem non potest transiri, nisi per alium fundum suum, vtrum heres teneatur prestare accessum? nam si legatus esset vsusfructus, non est dubium q sic: vt in tex. gloss. respondet, q secus, quando legatur proprietas, quia istud legatum plenius est. & potest habere commoditatem sine accessu: vt.l.sed & si quis.§.proprietatis. & quod ibi not. in gloss.s.de vsufructu Iaco. de Aret. & Cyn. contra, per istam.l. in fin. nam vt tenetur prestare lumen sine quo non posset domus inhabitari: eadem ratione tenetur prestare accessum, sine quo non posset iri. Ad hoc bene facit.l.si fundum sub condit.§.si fundum.de lega.j.& j.si serui vend.l.testatrix.in princip. Idem tenet Barto. licet de eis non faciat mentionem. Nec obs. 3 l.in vendendo.j.de contrahen.emp. quam glo. alleg. quia † ibi loquitur in contractu, in quo non veniunt tales accessus, nisi exprimantur. & ideo dicunt hodie notarij, vendidit & tradidit talem rem, cum accessibus & egressibus suis vsque ad viam publicam. quod in vltimis voluntatibus non est necesse dicere: quia tacite veniunt, cum largior sit facienda interpretatio quod tene menti. & vide quod plene not. Bartol. in.l.j.j.de serui.lega.

Summarium.

1 Pacta secundum statura limitari.

QUi luminibus. Non potest quis edificare vltra formam constitutam, ne luminibus officiat. Et cum dubitatur de mensura recurritur ad arbitrium. hoc 1 dicit. Bartol. Not. glos. q pacta limitantur secundum statuta. ¶ Item not. in eadem, quando quis incipit prescribere seruitutem ne altius tollatur: quia eo tempore incipit, & non ante. ita not. C.eo.l.ij.

EDificia. Plantatio arborum non est contra seruitutem altius non tollendi: sed contra seruitutem ne prospectui officiatur sic, hoc dicit. ¶ Item est contra seruitutem, ne officiatur luminibus, vt.j.eo.l.si arborem. Paulus de Cast.

Summarium.

1 Camino in communi parietæ ita, vt flamma pertranseat, an liceat facere? Et quid de tubulo per quem fumus exeat?
2 Aduocatus curialis clientulum admonere debet, vt cum aduersario loquatur prius, quàm litem incipiat.

QUidam. In pariete communi, non licet socio facere aliquid, per quod paries deterioretur, vel socio preiudicetur. picturas autem et incrustationes, ex quibus non deterioratur, licitum est facere: si tamen paries defectu alterius socij ceciderit, non potest illarum picturarum estimatio peti. hoc dicit. & per 1 hanc.l. patet, † q si habes domum ab vna parte parietis,

& ego

& ego ab altera sic, quia paries est communis. non licet tibi facere caminum in pariete per quem transeat flamma. quia ex hoc deterioratur. Sed si fieret tantum tubo, per quã fumus trã sire potest, vt hic secundum Bart. ad quod. l. fistulam. ĩ. e. licitũ

2 est. ¶ Item † nota φ aduocatus curialis debet dicere clientulo suo, vt cum aduersario suo loquatur, antequã litem incipiat. & ad hoc sem per all'.

Imperator. In area que non debet seruitutem potest dominus edificare intermisso legitimo spatio. h. d. quod autẽ sit illud spatium, dic vt in gloss. & l. fina. ĩ. si. regund. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Lumen ac prospectus quot modis dici queant.
2 Prospectus sine lumine, lumen sine prospectu esse non potest. Et pauper quàm diues quandoque plus habere dicitur.

Inter seruitutes. Seruitus ne prospectui officiatur hoc continet, φ nihil fiat per quod quis impediatur prospicere illa, que ptinent ad amenitatem, que non solum ex parte superiori. i. celo procedit, sed etiam ex inferioribus. seruitus autem ne officiatur luminibus. hoc continet, ne aliquid fiat per quod lumina reddantur obscuriora, que ex solo celo procedunt. Item cui debetur seruitus potest nuntiare nouum opus, cũ aliquid noui fit contra seruitutem. h. d. cum. l. seq. ¶ Et nota † pro

1 intellectu glossarũ, φ lumen non dicitur, nisi vno modo, scilicet cum quis potest celum videre, prospectus autem potest dici tribus modis. Primo cum quis potest videre celum tantum. & nõ inferiora. ¶ Secundo econtra cum inferiora. & nõ celũ. ¶ Tertio cum vtrunque. Primo casu idem videtur prospectus quod lumen. nam vndecunque quis videt celum, inde habet lumen & etiã prospectum, puto tamen in hoc differre, quia si tunc constitueretur seruitus ne officiatur luminibus, nihil posset fieri per quod lumina redderentur obscuriora: secus si per illa que fierent nõ redderentur obscuriora, licet impediretur celum libere videre. nam non propter ea fieret contra seruitutem, vt patet hic in versiculo, ne luminibus. sed si constituatur seruitus ne officiatur prospectui: tunc nihil posset fieri, per quod impediretur libere celũ prospicere, quia per hoc auferretur amenitas. lumẽ ergo dicitur inquantum celum dat claritatem: prospectus autem inquantũ dat amenitatem. ¶ Secundo casu puta cum per fenestram non potest quis videre celum, sed vnam rem tantum. puta ortum, vel vi

2 neam. & iste prospectus minus continet, φ lumen, nam † hic est prospectus sine lumine sed lumen non potest esse sine prospectu. & de hoc loquitur glo. prima que dicit φ nihil debet fieri contra talem prospectum. sed contra lumen sic. Glo. est contra text. & totum econtra dicit. ĩ. l. proxi. circa fin. ibi, cum lumini. nihil debet fieri contra talem prospectum: sic nec contra lumen. Nota tamẽ glo. in. l. seq. dum dicit. φ pauper interdum dicitur plus habere. φ diues: quia magis ds sibi conseruari vnica res. φ diuiti multe. Ad quod bene facit. l. illicitas. §. etenim. de offic. presid. & hoc facit ad. q. quam format Archy. in. c. si quod clericis. de preben. lib. vi scilicet φ litere in forma pauperum. non extenduntur ad illos, qui non habent nisi collationem vnius beneficij: quia hoc vnicum lumen non debet sibi auferri. ¶ Tertio casu cũ quis potest videre celum & etiam inferiora: tunc prospectus plus cõtinet φ lumen. Nam qui seruitutem prospectus constitueret nihil facere posset, per quod impediretur quis videre inferiora vel superiora. Sed si seruitutem luminũ, posset facere illa per que impediret videre inferiora. dum tamen non superiora. i. celum. & iste est verus casus huius. l. ¶ De contrarijs autem magne glo. dic vt plene nota. per Barto. in. l. j. in fi. de no. ope. nun. & vera so. ponitur ibi in glosella refectionem. quia illa destructio inter vrbana & rustica non procedit secundum Bart. ibi: quia fundus in propria significatio. significat rusticum predium. vt. l. fundi. & l. locus. de verbo. signi.

Si arborem. Qui ponit arborẽ, per quã lumina obscurentur, facit contra seruitutem. ne luminibus officiatur: sicut si poneret parietem: si non obscurentur lumina, licet solem auferat, nisi sit locus, in quo sol sit necessarius: qui vero parietem vel arborem deponit contra illam seruitutem, nõ facit: licet locus reddatur clarior φ soleret etiam si displiceat domino pdij dominantis: secus si per talem depositionem obscurarentur lumina, que procedebãt ex reuerberatione. h. d. vsque ad. §. hec lex traditionis. ¶ Et no. φ nõ video tibi aufere, si plus do. φ tu velis etiam si tibi hoc displiceat. ¶ Item not. φ seruitus videtur imposita sm qualitatem loci dominantis. facit. š. de vsu & habita. l. plenum. §. equitũ. Paulus de Castro.

§. Hec lex. Verba obscura interpretari debẽt cõtra proferentem. Bar. Vel dic, si venditor in venditione dicat generaliter & obscure. seruitutes debere remanere in eodem statu: videtur dicere, φ rei vendite debeãtur seruitutes a vicinis: & non econtra. & est effectus. quia si reperiatur φ res vẽdita debeat alteri seruitutem. propter illa verba generalia nõ releuatur venditor, quo minus teneatur ad interesse: secus si expresse hoc dixisset. vt. ĩ. de euic. l. qui libertatem. §. penult. si autem nulli debet seruitutem, nec sibi debetur: tunc vt hic gloss. dicere in fi. φ non propter hoc potest agere ad interesse per. l. quicquid. ĩ. cõia predio. cum non sit cui debetur. Paulus.

Summarium.

1 Stipulationem esse extraordinariam, actionem in factum subsidiariam. Et an concurrere possint.

Si fistule. Qui alteri debet seruitutẽ rei debet ita vti, φ propter factum vel culpam suam, non noceat domino predij dominantis: alias tenetur actione in factum. vel ex stipulatione damni infecti. h. d. sm vnam lec. que ponitur in gl. magna. Secundum aliam, que ponitur in glo. fin. loquitur, de illo cui debebatur seruitus. Et nota quia glo. dicit hic, φ actio in factum et stipulatio damni infecti. non concurrunt. Sed Bartol. contra

1 † quia stipulatio est extraordinaria, & actio in factum subsidiaria. ideo dicit eas concurrere. per ea que habẽtur in. l. pecoribus. ad. l. aquiliam. Paulus.

Fistulam. In pariete communi nõ licet facere. vel aliquid addere per quod ipse paries corrumpatur. vel quod subducto pariete stare non posset per se Bar. Paulus.

Summarium.

1 Necessitatis causa quod conceditur, concedi vltra necessitatem non videtur.
2 Stillicidium & flumen in quo distent.

Seruitutes. In seruitutibus tigni, vel stillicidij immittendi, in missione facta, dicitur quis habere continuam possessionem. hoc primo. Item licet alicui facere id, sine quo seruitute vti nõ potest. hoc secundo. Item quantum ad iura seruitutũ realium, edificium sublatum & restitutum idem censetur: secus quo ad seruitutes personales. hoc tertio. Item dominus predij seruientis nihil potest facere, per quod fiat deterior cõditio pdij dominantis. nec econtra. Sed id per quod fiat melior facere potest. h. d. tota lex. ¶ Nota tex. in prin. ibi possideo. habẽdi cõsuetudine. pro eo quod notat Inno. in. c. j. de causa possessio. & proprieta. Item † nota in. §. si domo. in fi. φ illud quod propter ne-

1 cessitatem conceditur. non videtur concessum vltra id quod necessitas exigit. ¶ Item in. §. si sublatum. que sit ratio diuersitatis inter seruitutes reales & personales: quia in realibus edificiũ restauratum censetur idem: in personalibus non. respondeo quia personales magis diminuũt de iure dominij. φ reales, nã quilibet vsufructuarius habet partem dominij. secus si habet seruitutem realem granorum: igitur censentur personales. & ideo difficilius restaurantur φ reales, que sunt modici preiudicij. Ad hoc facit quod habetur in. l. cum filius. §. dominus. de lega. ij. l.

2 meuius. §. fundo. e. titu. Item † nota in. §. stillicidium. differentiã inter stillicidium & seruitutem fluminis. quia stillicidium est cũ cadit ex alto: flumen est cum cadit ex basso. & prima leuior est φ secunda.

Si domus. Habẽs duas seruitutes, si remittat vnam, non videtur remittere alteram. que sine remissa stare potest. h. d. text. secus si non posset stare, vt glo. Et nota hanc. l.

et vide.s.e.qui luminibus.§.j.

Summarium.

1 Verba præsentis temporis num futura contineant?
2 Indefinitam vniuersali æquipollere. Et quid si quis iuret statuta vniuersitatis seruare, de quibus intelligendum sit?

Qui edificium. Seruitus ne luminib⁹ officiat opponi potest tam pro p̄sentibus luminibus, q̄ futuris si agatur hoc expresse. Sed si pro presentibus imponatur, non comprehendit futura. Sed si simpliciter non addito verbo presentis temporis, tam presentia q̄ futura comprehendit. Item edificio quod nōdum est, sed esse speratur potest seruitus acquiri.h. 1 d.cum.l.seq. ¶ Et nota in prin.l.seq. q̄ † verba presentis tēporis non comprehēdunt futura. pro quo.l.si ita prescripsisset.de leg. ij.z.l.si ita.de auro z argen.leg. quod est verum, si possunt operari in his, que sunt de presenti: secus si in his non possent verificari: quia tūc extenderentur ad futura.vt.j.e.l.eū debere. ¶ Itē 2 † nota in versiculo, q̄ si ita. q̄ indefinita equipollet vniuersali.et ad hoc alleg.ista.l.de hoc in.l.si pluribus.de lega.ij. Et est argu. q̄ si quis iurat seruare statuta vniuersitatis, intelligatur de presentibus z futuris, si non adijciatur aliquod verbum presentis temporis. secus si dicat, statuta que nunc sunt. ita dicit Dy. per hanc.l.z si a colono.de verbo.oblig. Cy. ¶ Ultimo nota ex fin. l.arg. q̄ etiam in re nondum edificata, sed edificanda, possit heres institui z sibi legari.de hoc vide in.c.abbate sane.de re iudi. in.vj.z no.per Bar.in.l.seruos.de alt.leg.z in.l.si stipulat⁹.§.si. de verb.obli.z adde, quod not.in.c.ad audientiam.respon.ij. de eccle. edific.

Altius. Dominus domus dominantis potest eam in infinitum extollere, dummodo non faciat deteriorem conditionem domus seruientis.h.d. Paulus de Castro.

Hoc quod. Seruitus tigni immittendi nō potest deberi ei qui non habet edificium.h.d.quod est verum iure seruitutis. Sed iure pacti sic, vt.s.ti.j.l.vt pomū. Bar. Paulus.

§. **Si ex tribus.** Si dominus totius dom⁹ constituat in ea seruitutem altius non tollendi, potest ille qui non habet partem in domo, sed in pariete tantum dictum parietem altius tollere: h.d.secundum intellectum quem puto verum. Paulus.

In re communi. In re communi non potest alter ex socijs consequi per confessoriam vt aliquid faciat, vel socium a faciendo prohibeat, sed per diuisionem vel iudicium communi diuidundo succurritur, et etiam per negatoriam.h.d.tex.cum glos. Paulus.

Summarium.

1 Præscriptione fieri posse, quod pacto nequit.

Sed si inter. Pro eo quod fit ex edibus proprijs in cōmunes, vel ecōtra: potest agi negatoria.h.d.Bar. 1 Et nota gl.que dicit q̄ † p̄ prescriptionē potest fieri, quod per pactum fieri non potest: licet in fi.glo.dubitet. Sed dic q̄ istud est verum, secūdum Barto. Et probatur in.l.j.C.de seruis fugiti.z ibi not.per Cy.in tertia oppo.facit.l.longe.de diuer.z tempo.prescrip.z est ratio: quia ibi principaliter operatur.l.secundario operatur homo. Sed in pacto totum econtra, secundum eum. vel dic secundum Old.q̄ in prescriptione est cōsensus z perseuerantia eius, z sic additur consensui. Sed in pacto est consensus tantum.ad hoc facit secundum eum.C.ad vell.l.si mulier perfecte etatis.et de plus peti.l.j.z de fundo patrimo.l.vltima. ¶ Et vide Cyn. C.de serui.z aqua.l.j.in.iij.q.z adde.l.proprium.j.communia predio. ¶ Item no.in ea.glo.q̄ sicut potest quis propria authoritate destruere illud, quod fit in re sua propria, vt.l.quemadmodum.§.si protectum.ad.l.aquiliam.z.l.si vitem.§.si quid ad ianuam.j.quod vi aut clam.ita illud quod fit in re communi pro indiuiso, quod tene menti. Paulus.

§. **Si in area.** Inuito socio nō potest q̄s edificare in re cōmuni, licet sibi permittatur a dn̄o predij seruientis. Bart. Nota ergo q̄ quotiens sunt due rationes prohibitiue, vna sublata, remanet altera. facit quod no.s.de insa.l.liberorum.in prin.in glo.que incipit, cū vir. z de here.insti.z.l.si non lex eliasentia. Paulus.

Summarium.

1 Seruituti constituendæ cuilibet necessarium ne hominis factum sit? Et quæ seruitutes causam continuam, discōtinuam, & quasi continuam habere dicantur?
3 Seruitus aquæductus quandoq; continuam, quandoq; discontinuā habere dicitur. Et an possit super stagno lacuue, quæ natura sua exarescere solent, constitui? nu.3.

Foramen. Seruitus que non habet perpetuam causam, vel quasi perpetuam, prescribi non potest. hoc primo. Et illa dicitur non habere perpetuam cām vel quasi, ad cuius vsum requiritur continue factum hominis. hoc secundo. Item super eo q̄d sui natura non est perpetuum, seruitus naturalis constitui non potest. hoc tertio. Itē ratione dāni quod quis sentit ex re, cuius non debet seruitutem, committitur stipulatio damni infecti. 1 hoc quarto z vltimo cum.l.seq. Et nota † quia in constitutione cuiuslibet seruitutis requiritur factum hominis, nō tamen per hoc discernit an sit perpetua, vel non. Et hoc dicit glo. que incipit vt immissio. Sed ad vsum seruitutis non semper, sed aliquādo vt in seruitute itineris, vel haustus, qui est cum quis aquam haurit, z supra collum portat. vel supra animal, vel aque ductu. interdum vt cum quis aquam haurit, z per canalem ducit, qui canalis non duceret, nisi homo hauriret. z iste dicuntur habere causam discontinuam: z non prescribuntur, nisi tanto tempore, cuius contrario de hominis memoria non existat, vt hic.z.s.ti. j.l.seruitutes.z de aqua quoti.z esti.l.hoc iure.§.duct⁹ aque.aliquando vero nullum factum hominis requiritur, sed ipsa natura continue operatur, vt in aque ductu constituto in fonte qui continue ducit aquam sine facto hominis: vel in seruitute tigni immittendi, quod postq̄ immissum est, semper immissum remanet. z iste dicuntur habere causam perpetuā z continuam: vt.s.e.l.seruitutes, que in superficie.in princ. ¶ Interdum vero nec factum hominis requiritur, nec natura continue operatur: sed interpollatim, vt in stillicidio aque pluuialis, vel aque ductu similiter aque pluuialis. Non enim semper pluit: s; hec sunt semper apta ad recipiendum pluuiam. z iste dicuntur habere causam quasi continuam, vt hic in versiculo, aut quod. z tales prescribuntur tempore, vt dicta.l.seruitutes.s.ti.primo. 2 ex quibus patet, q̄ † aque ductus interdum habet continuam causam, interdum quasi continuam, interdum discontinuam. z ita intellige z declara gl. que incipit. z ideo ipse zc. Circa versiculum, omnes vbi dicitur q̄ seruitutes prediorum debent oēs habere causam perpetuam: z ideo quia duobus modis intelligitur. Primo, q̄ hoc est verum quantum ad hoc vt possint prescribi: al's male diceret. Nam seruitus itineris est seruitus, z nō h̄z cām perpetuā. Secundo modo vt intelligatur, q̄ seruitutes prediorū debeant constitui super eo, q̄d h̄z perpetuā cām, vt in fundo vel domo aque viue, que nunq̄ deficit. non autem sup eo, 3 q̄d sui natura deficit. vñ † seruitus aque ductus, nō pōt cōstitui super stagno vel lacu, qui sui natura vel consuetudine exarescūt z hec lec. magis congruit litere. quod est verum. Sed hec de directa seruitute: vtilis aūt bñ pōt constitui. q2 l3 tēpore, quo exarescunt restituto tamen stagno vel lacu, redeunt ad primam causam, z hec lectura probatur.j.de fonte.l.j.§.hoc interdictum. et hoc tenet Roffre.in ti.de fonte.z Barto.hic. Paulus.

Si quis edes. Si dominus predij dominantis efficiatur dn̄s predij seruientis insolidū, vel ecōtra: seruitus extinguit. sec⁹ si pro pte q̄titatiua, vel itegrali.h.d.tota.l.

Si testamento. Domus destructa potest vsq3 ad statum pristinum reparari non obstante seruitute, ne luminibus officiatur.h.d.secundum Barto. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Prædiorum dominantium pluralitas, seruitutum pluralitatem induc.nocl

duelt, non seruientium pluralitas.

5 Seruitutes vbi plures sunt, remissa vna, aut perdita, non intelligitur alia perdita aut remissa. Et quod operatur remissio expressa, illud operatur & præscriptio per temporis lapsum.

6 Possidens præcario ab alio aduersus eundem præscribere nequit, licet aduersus alium sic. Et præcarium malaq; fides præscriptioni non obsunt.

4 Libertas vt seruitus sine titulo præscribitur.

Si edes. Ex eadem edificatione potest contra vnũ prescribi libertas, contra alium, non. hoc dicit. Bartol. ¶ Nota † q pluralitas prediorum dominantium inducit pluralitatẽ seruitutum: pluralitas vero fundorum seruientium, non semper inducit pluralitatem seruitutum. vt. j. titulo. j. l. vna est via. & vide Cyn. C. de serui. & aqua. l. prima. in. ij. questio. ¶ Secũdo † nota, q vbi sunt plures seruitutes, licet vna remittatur vel perdatur, non propter ea remittitur vel perditur altera, siue debeantur vni, siue diuersis, siue vni & eidem. vt. s. e. si domus. ¶ Tertio nota ex si. coniuncto prin. q illud quod operatur expressa remissio per vnã horam, illud idem operatur prescriptio per lapsum temporis: et econtra. ita nota. in simili per glo. in. l. secũda. C. de do. promissi. ¶ Quarto † nota, q ille qui possidet ab alio precario, contra eũ non prescribit. adde quod nota. in. l. vitia. C. de acquiren. posses. Quinto nota q licet non prescribat contra eum, prescribit tamen contra alium. & sic precarium & mala fides quo ad prescribẽdum nõ nocet, nisi quo ad illum, a quo quis precario possidet. vel malam fidem habet. quod est notandum facit. l. qui bona fide. de acquirend. posses. & l. fulcinius. §. si aduersus. quibus ex causis in possessionem eatur. facit. l. j. in fin. vti possi. ¶ Vltimo † nota, q libertas prescribitur sine titulo sicut seruitus. vt. j. si serui. vendicetur. l. si quis diuturno. Nota etiam glo. an in prescribenda libertate requiratur bona fides? de quo dixi. s. ea. l. hec autem.

Summarium.

1 Libertati vrbani prædij præscribendæ, vt factũ hominis præscribentis bonaq; fides requiruntur, ita & illius rei possessio, in qua libertas præscribitur: in rusticis non æquè. & nu. 3.

2 Seruitus in alieno fundo quem dominus non possidet, an præscribi possit?

4 Iura incorporalia rei coherentia per se non possideri, sed cũ re ipsa. Et sic iurisditio cum castro possidetur, alioqui nequaq;.

6 Præscribens ius alterius occidere dicitur. Et qualiter intelligendum sit?

6 Iurisdictionem ab rege vel episcopo inferior, si quo loco particulari præscribat, an ob id regis vel episcopi iurisdictio extinguatur?

7 Priuilegio principis ius nouũ creari, absq; eo tamen quod alterius ius absorbeatur?

§. Libertas. Libertas vrbanorum prediorum, non prescribitur, nisi per illum qui predium possidet. Et ideo si post inceptam prescriptionem, desinat possidere. prescriptio interrumpitur. & in persona noui possessoris noua inchoatur. Item iura incorporalia rei coherentia per se non possidentur, sed cum ipsa re possideri videntur. h. dicit. nota. ¶ Not. q † sicut in prescribenda libertate predij vrbani, requiritur factum prescribentis et bona fides, vt. s. e. l. hec autem. & not. in. l. fin. quemadmodum seruitus amittatur. ita etiã requiritur possessio illius rei, in qua libertas prescribitur. & sic tria requiruntur. quod not. secus in prediis rusticis. nam ibi neutrum istorum requiritur: quia sola negligentia non vtentis seruitus perditur absq; eo, q prescribatur libertas, vt. l. sequitur. §. si viam. de vsucap. In prescribenda vero seruitute, requiritur indistincte possessio predij dominantis: quia ibi requiritur bona fides. & eadem ratio est, que in libertate prescribenda, vt hic. ¶ Sed † quero, an seruitus prescribatur in fundo alieno, quem dominus non possidet: vt in capitulo bone. de postula. prelato. & C. de serui. et aqua. l. penultima. in secunda lectu. ¶ Puto sic dicendum. quia aut dominus qui non possidebat ignorabat: et tunc non prescribitur: quia in tali prescriptione requiritur sciẽtia & patientia domini. vt. l. ij. C. de serui. & aqua. Aut sciebat: et tũc idẽ si prohibere nõ poterat. puta si vnus christianus, vel potẽs dñs rẽ quã possidebat. & sic nõ erat ausus dicere rẽ eẽ suã. Nam hoc casu nõ prescribitur seruus: cũ nõ sit patientia domini, qui prohibere nõ potest, nec sufficit patientia possessoris iniusti. Ita intelligo, quod nota. in dicta. l. penultima. in tertia lectu. Si autem sciebat, & prohibere poterat, patientia sibi nocet, & seruitus prescribitur: licet ipse non possideat. vt. l. secunda. C. eod. tit. que not. Bald. ¶ Secundo nota, q † licet in prescribenda libertate predij vrbani, requiratur hominis factum, vt dicta. l. hec autem. s. e. non tamen requiritur, q sit factum ipsius prescribẽtis, sed sufficit q sit factum alterius. hoc patet hic. Nam iste nouus possessor prescribet libertatem, licet ipse altius non edificauerit sed alter. Et sic ex edificatione alterius prescribet, quod not. quia magna limitatio est ad. l. hec autem. ¶ Tertio † nota ad illud, ad quod semper alleg. q iura incorporalia rei coherentia non possidentur per se, sed cum ipsa re. Ex quo patet q iurisditio, que coheret territorio & castro, non possidetur sine castro & territorio. Et ideo si ille qui castrum possidet, vel territorium exerceret aliquem actum iurisditionis in territorio, tanquam pertinentem ad iurisditionem ipsius territorij, non prescribet iurisditionem. argumen. istius. §. Secus si exerceret illam iurisditionem, non tanquam pertinentem ad illud castrum, sed ad quoddam aliud castrum suum: sicut episcopus potest prescribere in diocesi aliena, si vtatur iurisditione tanquam pertinente ad diocesim suam, vt in. c. primo. de prescript. libro sexto. ¶ Vltimo † nota gloss. que dicit, q ille qui prescribit, ius alterius occidit. quod est verum in prescribente libertatem: quia occidit seruitutem, non enim acquirit seruitutem, quam alius perdit, sed libertatem. Idem dicit gl. in prescribendo dominium: quia occidit dominium alterius, quod est verum secundum Bartol. in prescriptione longi temporis, per quam quis acquirit vtile dominium tantum, non directum, quod erat penes primum dominum. Sed illud occidit, id est, elidit. sed secus in vsucapione, per quam quis directum dominium, quod erat penes alium sibi acquirit, vt. l. traditionibus. C. de pactis. & sic non occiditur sed de vno ad alium transfertur. Et ista gloss. facit questionem. † si inferior a rege vel ab episcopo, prescribat iurisditionem in aliquo loco particulari, vtrum regis vel episcopi extinguatur iurisditio vt in iurisditione secum non concurrat? ¶ Et ista questio fuit in regno Francie de facto. & fuit deuoluta ad docto. papieñ. & videtur, q sic per istam gloss. In contrarium facit. quia ista possunt simul stare, scilicet q tempore prescripserit, & rex vel episcopus secum concurrat: quia plures possunt habere iurisditionem insolidum in aliquo loco: nõ sic in dominio. argumen. ad hoc. de admini. tuto. l. quotiens. §. final. circa fin. dum dicit, q res non facit, &c. Et. C. de offic. prec. vr. l. j. ¶ Ista questio videtur determinari per ista, que no. Inno. de offic. ordina. c. conquerente. & Archydia. e. titu. c. cum episcopus. libro. vi. ¶ In glo. que incipit hic quero. Tu latius dic, aut inferior ab episcopo vel a rege acquirit iurisditionem in aliquo loco particulari ex priuilegio principis, puta pape vel Imperatoris: & tunc rex vel episcopus secũ cõcurrunt, et vterq; potest ibi tenere iurisdi. nisi contrarium sit actum in priuilegio. ¶ Et est ratio: quia princeps intelligitur in dubio concedere priuilegium sine preiudicio iurisditionis alterius. de offic. ordi. c. licet. de verbo. signi. c. dilecto. ¶ Item, quia † per priuilegium principis ius nouũ creatur absq; eo, q ius alterius absorbeatur. ita intelligitur, quod not. per Innocen. in. d. c. conquerente. Aut acquirit iurisditionem per prescriptionem: & tunc aut erat par episcopo vel regi. vt si vnus episcopus in diocesi alterius prescribit iurisditionem: & tunc omne ius episcopi absorbet, & sibi acquirit. quia videtur ille locus fieri de diocesi sua. Argu. istius glo. & c. j. de prescrip. lib. vj. & per Innocẽ. in. d. c. conquerente. Aut erat inferior: & tunc querimus an episcopus secum concurrat: & dico q non. quia iurisditio primo loco pertinet ad prescribentem, & quousq; paratus erit iustitiam ministrare non redibit ad episcopum. hoc probatur in. c. cum contingat. de foro compet. Ita intelligitur glo. Archy. in. c. cum episcopus. de offi. ordi. libr. vj. Aut per prescriptionem absorbetur ius episcopi in totum: & dico q nõ. quia in negligentia prescribentis poterit episcopus cognoscere, & videtur prescripsisse iurisditionem inferior remanente episcopo superiore ad quem etiã appellabitur. hoc probatur de offi. ordi. c. irrefragabili. §. excelsus. facit. c. quanto. e. titu. & de offic. Archyd. c. dilecto. circa medium. tene menti predicta quia not. sunt. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Verba præsentis tp̄is ad futura porrigi præsentibus substituta.

2 Æternum sempiternum ac perpetuū qualiter differat, remissiue.

Eum debere columnam. In seruitute oneris ferēdi tenetur ille, cuius fundus seruit, reficere. Item nihil potest esse perpetuum, nisi per surrogationem. hoc dicit. Bartol. & † nota quod verba presentis temporis porriguntur ad futura substituta presentibus que censentur eadem. vt hic. & j. de conditio. & demon. l. filie. §. titia. & de do. inter vir. & vxor. l. donate. §. si donate. §. si spōsus. Sz ad alia futura penitus extranea non extenduntur vt. s. e. l. si seruitus. in princi. ¶ Item † nota differentiam inter eternum sempiternum & perpetuum. quam ponit hic glo. ad quam quotidie recurritur.

Summarium.

1 Pactum in traditione rei appositum, quàm in conuentione maioris virtutis est.

2 Actus qui præcedit vicinitas facit, vt sequi videatur, si ad actus validitatem expediat.

ET qui duas. Per pactum appositum in traditione rei sue, potest quis eam seruam facere. Sed si ponatur in conuentione de tradendo, non: sed obligat illum, cui tradit ad seruitutem consequendam. h. d. cum. l. sequen. ¶ Nota † ergo diligenter, ꝙ licet pactum appositum in conuentione, quando cōtractus a conuentione incipit, vestitur coherentia contractus sicut pactum appositum in traditione vestitur coherentia traditionis, vt. s. de pact. traditionibus. in text. et gloss. tamen adhuc maioris virtutis est pactum appositum in traditione, ꝙ in conuentione. vt hic patet. ¶ Item † nota gloss. ꝙ propter vicinitatem actus interdum qui precedit, videtur subsequi. si hoc erat expediens ad valorem actus. ¶ Ultimo secundum Bart. intellige. l. seq. quando traditio fit ex interuallo: secus si incontinenti. argumen. huius glos.

Summarium.

1 Res mobilis rei cohærens immobili pro indiuiso possideri pōt, sicut & immobilis.

2 Seruitus oneris ferendi hoc ipso imposita videtur quòd res legatur, aut alienatur.

BInas quis edes. Si edes legantur vel venduntur. videtur actum vt contignationes, vti stant ita stent. Barto. cum. l. sequē. ¶ Nota, † ꝙ res mobilis cum coheret rei immmobili, potest possideri pro indiuiso: sicut res immobiles: secus si sibi non cohereat. vt. l. pomponius. de rei vendicatio. quicquid gloss. hic dicat. ¶ Item nota † ꝙ seruitus oneris ferendi videtur imposita eo ipso, quod res alienatur, vel legatur. de quo dic vt not. per Bartol. in. l. j. de serui. legat. Paulus de Castro.

SI edes. Locus medius impediens ne vna domus possit officere luminibus alterius domus. impedit constituere seruitutem, ne luminibus officiatur. h. d. domus ergo que non potest nocere, non potest debere seruitutem, ne noceat: quia vbi non est habitus, non potest esse priuatio. hoc dicit. cum. l. sequenti. Paulus de Castro.

EOs qui. In pariete cōmuni. non potest quis facere fenestras, nisi fuerit sibi concessum. h. d. Bartol. Paulus.

Summarium.

1 Res mea vna vt alij meæ seruitutē debere nequit, sic nec tua, quæ aliquando ad me redire debet.

2 Ius in re sua qui alij iure superioritatis sibi reseruato, concedit: videtur ius eundi aditumque per eandem rem reseruasse. Et qualiter id procedat.

3 Legato domus num veniat hortus contiguus.

OLimpico. Cum alicui legatur habitatio, vel ipsa domus, ad vitam durat heredis facultas eundi per illam, sicut testator ire solebat: non tamen dicitur facultas esse seruitus. hoc. d. nota. ¶ Nota dum dicit de horreo legato ad vitam. ꝙ † sicut res mea non potest debere seruitutem alteri rei mee, ita nec tua que necessario post aliquod tempus debet ad me redire. hoc videtur hic expresse probari. quod est mirabile. ¶ Secundo no. † ꝙ qui concedit alicui ius in re sua reseruato sibi iure superioritatis, videtur sibi reseruare ius eundi, vel aditum per eādem rem, quod est verum in vltima voluntate, vt hic. ¶ Idem puto in contractibus, vt si concedo tibi vsumfructum, & habitationem in fundo, vel domo mea: videar mihi reseruasse ius eundi per illam ad aliam rem meam, sicut prius ire solebam, dum tamen hoc faciam sine magno detrimento tuo. facit. l. plenum. secundo rñs. §. de vsu & habita. & hoc contingit ideo, quia non transtuli in te totum ius: al's secus putarem. quia si rem in te pleno iure transferrem & perpetuo, non viderer reseruasse mihi ius eundi: sicut nec econtra videor tibi ius eundi concessisse per aliam rem meã, vt. j. de contrahend. emp. l. in vendendo. et hoc in contractibus: secus in vltima voluntate. vt. l. testatrix. in princip. si serui. vend. ¶ Ultimo not. † ꝙ in legato domus, non venit ortus cōtiguus. quod est verum, si fuerit actum expresse, ꝙ non veniret: vel talis ortus non erat emptus gratia domus. al's secus, vt. l. prediJ. §. balneas. & §. final. de legatis. iij. & de damno infecto. quod concluue. vel dic, ꝙ hic non fuit legata domus, sed habitatio: bene indistincte non venit etiam ortus. quia non est ita plenum legatum, sicut proprietas. ergo non est ita ampliandum. argu. in. c. Quis. de preben. in. vj. Paulus de Castro.

§. Lucius. Dominus prediJ seruientis potest in eo facere quicquid vult: dum tamen non noceat seruituti, que in ipso predio constituta est. Bartol. Paulus de Castro.

De seruit. rusticorum prædiorum Rubrica.

SEruitutes. Hic declarat que sunt seruitutes rusticorum prediorum, quarū alique sunt nominate. Secundo declarat que sit dr̃ia inter illas nominatas. Tertio declarat quod sit officium iudicis in eis. Quarto an in eodem loco possit concedi seruitus diuersis personis. & hoc facit vsqz ad. l. iij. §. qui habet haustum. ¶ Et not. gloss. in fin. huius. l. que dicit ꝙ licet quis tradiderit seruitutem, tamen adhuc dicitur seruitus danda. & sic tradens non est liberatus ab hac actione personali: cum non cadat perfecta traditio. de hoc vt in. l. corruptionem. C. de vsufructu.

Summarium.

1 Iter haustui inest tanq̃ accessorium. Et si nō valet principale quod est expressum, nec valebit quoqz accessorium quod est tacitum.

§. Qui habet. Qui concedit haustum videtur etiā iter concedere sine quo haustus esse non potest. & econtra qui concedit iter ad aquā videtur etiam haustum concedere: ad flumen aut publicum non potest quis haustum concedere, sed iter. Et si concedat haustum. non 1 valet concessio, etiam quo ad iter. h. d. ratio quia † inest in haustu tanq̃ accessorium: & si non valet principale, quod est expressum: non valet etiam accessorium, quod est tacitum, ad hoc all'. secus si tacitum & expressum essent eque principalia: quia si non valeat expressum, potest valere tacitum. argumen. l. si fideiussor. Bar. ibi plenius distinguit. quem vide ar. in prin. Paulus.

Summarium.

1 Principaliter quod sit spectandum magis, quàm accessorium.

2 Ius coquendi, vt omnes ad furnum meum veniant, si ipse acquisiui, vel ad meum molendinū frumentum cōmuendum afferant, num huiusmodi ius prædialis dicatur seruitus.

3 Seruitutis constitutioni, si persona certa inest expressa, num actum videatur vt personam illam non pertranseat.

Pecoris

Pecoris. Seruitus que pncipaliter respicit vtilitatē fundi, dicitur predialis, licet demonstrata sit certa persona cui prestari debeat tunc: tamen ad aliam personam non trāsit, siue sit successor vniuersalis, siue particularis. Item seruitus predialis acquiri non pōt, nisi per illum qui habet prediū, & fm ipsius predij exigentiam. al's non dicitur predialis seruitus. sed quidam vsufr. 1 i. quedam commoditas. h. d. vsq3 ad. l. qui sella. ¶ Et not. † potius inspici, q̄ sit principaliter vt ratione predij, q̄ quod sit accessorie, vt ratione persone. ¶ Scdo no. q̄ illa que sunt de sui natura perpetua per aliquam limitationē non finiuntur ipso iure, s3 ope exceptionis. ita intelligitur hec. l. j. in fin. fm glo. ad hoc. de 2 ver. obli. eum qui ita. §. qui ita. ¶ Tertio † no. ar. in. l. ij. fm Pet. & Cy. q̄ si acquisiui hoc ius, q̄ oēs de vicinia teneantur coquere panē in furno meo, vel portare bladū ad molendinū meū: q̄ ista non dicitur seruitus predialis: q2 non sit fm exigentiam fundi. cum furnus non indigeat, vt quis ibi panē coquat: s3 erit quoddam ius fm eos. Ex quo videtur innuere, q̄ si furnus vel molendinum deueniat ad alios, qui tale ius non acquisiuerūt, q̄ ad alios hoc ius non transeat. ¶ Sed certe ista exigētia fundi nihil aliud est, nisi vtilitas eius. Nā si de fundo nullā aliā vtilitatem habeam, nisi vt pecora mea ibi morentur, & reducantur fm casum, quem ponit glo. in hac. l. pecoris, manifestum, q̄ ipse fundus de se nō indiget de hoc. & tñ in hoc cōsistit seruitus predialis: q2 postq̄ in hoc consistit vtilitas, videtur fm eius exigentiam fieri. nec etiam tex. in. l. ergo. in fi. loquitur de exigentia, sed dicit quatenus ad ipsum fundum opus sit, id est, ad vtilitatem, que percipitur ex fundo. ¶ Et ideo videtur dicēdū, q̄ l3 ista nō sit seruitus mere predialis, q2 nō debetur a re rei: est tñ quoddā ius prediale, qd debetur a personis rei. arg. in. l. titia centum. §. titio. de condi. & de. & quod dixi. s. de serui. l. j. & ideo transibit ad quemcunq3 transibit fundus, vel molendinum. & competit pro dicto iure vtilis confessoria, sicut pro cōmoditate personali, que nō est vere seruitus psonalis, & pro alijs iuribus incorporalibus iuxta ea que dixi. s. de vsufructu. l. si quis binas. & ibi declaraui gloss. hic positam, que bene loquitur. & dic vt ibi. ¶ Sed quero 3 † in. l. pecoris. in fi. an hoc ipso, q̄ psona sit expressa videat actū, q̄ vltra illam non trāseat? Rñdeo nō, s3 ita demū, si sit expresse dictū. ita intelligit hic gl. in fi. & probat. s. de pac. l. iurisgētiū. §. pactorū. psiculo vtrū. & l. si necessarias. §. de pignore. j. d pig. ac.

Summarium.

1 Seruitutem actus habenti cur hastam erectam ferre prohibeatur? Et quid si statuto caueatur, quòd plateam cum corio grandioris animalis occupantes gabellam pendant, an qui ad manum corium habet gabellam debeat? Et quid si non vt vendat, sed ad vsum suum habeat, vt potè aduersus frigoris rigorem?

Qui sella. Qui h3 seruitutē itineris ire pōt pedes vel eques, nō tamen iumētum oneratum ducere, vel plaustrū. qui aūt h3 actū, pōt ista: sed trahere lapidem vel lignū nō potest, nec erectam hastā ducere. qui aūt h3 viā omnia predicta potest, dū modo fructus nō destruat. & sic plus cōtinet via q̄ actus, & iter 1 plus quā actus. h. d. vsq3 ad. §. fi. & no. † hic dum dicit de hasta erecta, q̄ per hoc videtur occupari fundus. al's enim non esset ratio, cur habenti seruitutē actus, non concederetur, sicut hñti seruitutem vie. per qd dicit Bar. cōsulēdo, q̄ si statutum dicat, q̄ occupantes plateā cū corio bestie grosse, soluat tantū de gabella: & aliquis teneat corium in manu ad vendendū, q̄ soluere debeat: quia occupare dicitur: licet in manu teneat. per istum tex. secus si teneret ad vsum suum pro foderatura, vt. l. iij. l. censoria. j. de ver. sig. qd tene mēti.

§. In rusticis. Mediū prediū qd nō seruit impedit seruitutē rusticā cōstitui. h. d. qd est verū si nō posset qs vti dicta seruitute, nisi per p̄diū illud mediū: al's secus, vt si possem trāsire per viā publicā de fundo tuo ad meū: l3 in medio sit alius fundus, non impeditur seruitus itineris de fundo tuo ad meū, fm Bar. & idem dic per omnia in vrbanis seruitutibus. Nā si de domo tua ad domū meā potest venire cōmoditas absq3 eo q̄ aliqd fiat in domo media, vel supra domū mediā, vt seruitus altius nō tollendi, nō impeditur cōstitui. vt. j. si serui. vendi. l. & iō. secus si supra domū mediā aliqd facerē: puta, q̄ possem, ponere canalē, vel tignū de domo tua ad meā, quo possem transire supra domum mediā. Nā hoc concedi non potest in preiudicium tertij. quia debet esse illi domus sua libera vsq3 ad celum. quod nunc non esset, vt. C. de serui. l. altius. & arg. s. de serui. l. fi. & argu. j. de flu. l. fina. ita intellige glo. in prin. l. seq. seq. nō vero summatur.

Labeo. Potest cōstitui seruitus super aqua nōdum reperta, scilicet vt reperiatur, & reperta ducatur. h. d. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Consensus singulares non collegialiter præstiti, num in his quæ communia sunt pluribus vt vniuersis sufficiant?

Per fundum. In his que sunt cōmunia plurib9, vt singulis requiritur consensus omnium, qui potest separatim adhiberi. h. d. not. Bar. & semp all'. cū. l. receptū. j. cōia p̄di. & in his duobus differt ab his que sunt cōia plurib9, vt vniuersis. nā in illis nō requiritur cōsensus oim, s3 sufficit maioris partis. vt. l. quod maior. ad municip. & de his que fi. ama. pte capi. c. j. & ibi not. aliqñ p̄ualet vox vni9, vt in. c. nycena. xxxj. distinc. de hac aūt materia dic cū aliquid est cōe plurib9 vt vniuersis, vt not. in c. cū oēs. de consti. per glo. & doc. Aliqñ tñ in eo qd est cōe pluribus, vt singulis sufficit maior pars, vt in casu speciali qui ponitur in. l. iurisgentium. §. fi. & l. maiorem. de pac. Secūdo differūt, q2 in his que sunt cōia pluribus vt singulis, pñt cōsentire separatim, vt hic in diuersis tēporibus. Sed in his que sunt cōia pluribus vt vniuersis, requiritur q̄ consentiant in eodem tempore. i. eodē cōtextu in vno loco congregati, vt. C. de decur. l. obseruare. & l. nominationū forma. lib. x. & de appella. nominationes. et idē est in eo, qd est cōe pluribus vt singulis. qñ sufficit maior ps, 1 vt in. d. l. iurisgentiū. §. fi. An † aūt aliqñ sufficiāt singulares consensus nō collegialiter p̄stiti in his que sunt cōia plurib9, vt vniuersis: dic vt no. in. c. dudū. de re. eccle. nō alie. lib. vj. ¶ Vltimo gl. colligit plura not. quam vide tu & signa & supple eam prout hic suppletur per Barto. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Fructum vineæ qui quartam partem dare promisit, an teneatur, & de illis dare qui ex arboribus proueniunt?

2 Testator si vineam suam in vita alicui legauit, deinde in agrum redigit, an ob id legatum reuocasse censendus sit?

Certo generi. Appellatione vinee in dubio refertur ad solū, nō ad supficiē. Bart. add. l. qd tñ. §. s3 si stagni. s. quib9 mod. vsufru. amit. Glo. 1 † inducit in ar. ad. q. de rustico, qui pmisit dare q̄rtā ptē fructuū vinee: an teneat dare ptē fructuū de arboribus, q̄s ibi plātauit. & arguit pro & q̄: & nō determinat. ¶ Tu dic q̄ tenet fm doc. q2 intelligit vinee. i. illi9 terre vineate, nō de vitib9 tm̄ nisi al'r sit dictū. vt in isto tex. ¶ Ego in 2 duco † ad aliud, si testor legauit mihi vineā suā, deinde in vita sua remouit vites, & reducit ad cāpū: vtrū p hoc videat reuocasse legatū: & si aliud nō apparet, an post eius mortē debeat mihi cāp9? & certe vr̄ q̄ sic per istū tex. q2 pncipal'r vr̄ mihi legasse solū, in quo vinea est plātata, qd solū adhuc reperit stare, l3 q̄litas sit remota. qd puto verū, nisi aliud sit actū tacite vel expresse, qd qualiter cognoscitur dicitur in gloss. tene menti. Bald.

Summarium.

1 Vniuersalem quâm indefinitam plus operari.

2 Dubitari si quando de quopiam contingat, primū præualet quod actum est, deinde ad legis dispositionem recurrendum, ac denique in subsidium ad iudicis arbitrium.

§. Si totus ager. Si fuit9 itineris exp̄sse q̄stituat in toto fundo, nihil pt fieri p dñ3 fundi fuiētis, q̄min9 per totū fundū eat. hoc primo. Si vo q̄stituat simpl'r: tūc l3 totū fundū respiciat, tñ arbitrio iudicis restringit ad certā ptē fundi, vt p eā eatur, & alie ptes libere remaneāt. hoc scdo. ¶ Itē cū dubitat de latitudine

itineris, vel actꝰ p̄mo inspiciat̃ q̃d actū est, si nō apparet: inspicitur q lex disponit: & si hoc sil'r nō appet, recurrit̃ ad arbitriū iudicis. h. d. vsq; ad fi. Not. in primo rn̄s. cū scdo, q † plꝰ operat̃ vniuersalis q̄ indefinita. nā si actū est expresse q per totū fundū eat̃, pōt iri p quālibet eius partē: nec d3 restringi. Si ṽo simpl'r ɔstituat̃ seruitꝰ in fundo, l3 videat̃ in toto ɔstituta, tn̄ restringitur ad certū locū, vt hic. & l. si cui simplici. s. de seruitu. & ista vr̄ mēs litere, l3 Bar. nō hoc sentiat. facit. l. iulianꝰ. & q̃d ibi not. de le. iij. & q̃d no. in. l. si pluribꝰ. de le. ij. ¶ Scdo no. q fcā restrictione ad certū locū per iudicē alie ptes remanent libere, ac si in eis nūq̄ fuisset a p̄ncipio seruitꝰ ɔstituta. & sic paria sunt a p̄n. limitāter disponere. vel ex postfacto disposita limitar e: facit. l. si mihi. in fi. p̄n. ff. e. ¶ Ultimo no. † q cū de aliquo dubitatur, primo p̄ualet q̃d actū est, scdo recurrit̃ ad leg. dispositionē, postremo & in subsidium ad arbitrium iudicis. quod tene menti.

Per quem. Si vni conceditur vna seruitus, non potest alteri concedi altera, per quam prima impeditur. h. d. fm Bartol.

Quintus mutius. Qui h3 ius aque ducēde pt facere in riuo q̃d vult, si dn̄o nō noceat. Bartol. Paulus.

Diuus pius. In alieno fundo non licet aucupari dissentiente domino. h. d. gloss. ¶ Querit̃ an illud q̃d capitur post prohibitionē dn̄i, dēat dn̄o restitui: & t3 q non. Idē t3 in. l. iij. q: solꝰ ingressus est p̄hibitꝰ f3 Dy. & Mar. syll. & Cy. & Bar. ¶ Scdo hic q̃rit̃ an possit ibi capi & detineri per dn̄m. gloss. q non, alij contra. q hoc fieri potest testandi causa. argu. ff. de adulter. capita. quod not. Paulus de Castro.

Imperatores. Aqua ex flumine publico ad irrigandos agros fm mensuram diuiditur, nisi aliter sit concessum. h. d. facit ad. q. de molendinis. de qua dic vt dixi. in. l. quominus. de fluminibus. Bartol.

Summarium.

1 Seruitutum pluralitas ad fundorum seruientium pluralitatem nō sequitur, secus in pluralitate fundorum dominantium.

Una est via. Si per plr̄es fundos itur ad vnū, seruitus est vna. Itē p vsum in pte, tota seruitꝰ retinet̃. h. d. Bar. ¶ No. q † ad pluralitatē fundorū seruientium, non sequitur pluralitas seruitutū: sed ad pluralitatem fundorum dominantium sic, vt. s. ti. j. l. si edes. Paulus de Castro.

Si vnus. Unꝰ ex socijs nō pt stipulari seruitutē ad fundū cōem: oēs aūt vl'fuꝰ cōis sic. & si stipulator plibꝰ heredibꝰ relictis decesserit, oibus cōpetit actio insolidū. h. d. Bar. Paulus.

Si mihi. Qui h3 duas seruitutes, vnā remittēdo, retinet alterā. hoc p̄mo. Item per lesionē natural'r ɔtingētē ex seruitute, nō tenetur dn̄s fundi dn̄antis. h. scdo. Itē sublato medio, non submouet̃ extremū. hoc tertio. Itē l3 totus fundus debeat seruitutem, tamen quis debet ea vti per illam partem, que minus ledit. h. d. vsq; ad. l. via. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Prouisio hominis legis prouisionem cessare facit.
2 Iura realia rem consequuntur.

Uia cōstitui. Uia pt pacto ɔstitui latior, vel strictior q̄ a iure sit ɔstituta: dūtū nō ita strigat̃, qn vehiculū ducat̃. h̄ p̄io. Itē i lacu ppetuo pt ɔstitui. Itē publicatione fundi fuiētis nō extinguit̃ fuitꝰ, s3 trāsit fundꝰ cū sua cā. h. d. vsq; ad §. qcūq;. ¶ No. † ex p̄mo dcō, q p̄uisio hoīs tollit p̄uisionē leg. facit. s. e. certo gn̄i. §. latitudo. ff. de vul. & pup. Cū ex filio. §. filio. ¶ Circa sc̄3 dcm̄, dic vt. s. in. l. foramē. ¶ In tertio dcō no. q † iura realia transeunt, ad quēcūq; transeat ipsa res. & ad hoc allē. iste. §. si fundus. facit. c. ex literis. de pigno. Paulus.

Summarium.

1 Diuisioni factæ hoc inesse nō videtur, vt altera pars alteri seruiat, nisi expressē actum sit. Et qualiter id intelligi debeat.

§. Quecunq;. Seruitꝰ in p̄dio dn̄ante tota est in tota & tota in qualibet eiꝰ pte. Et iō quecūq; ps fundi alienet̃, trāsit cū tota seruitute. Itē fcā diuisione non vr̄ actū, vt quis vadat per ptē alteriꝰ, sicut an̄ solebat, nisi sp̄aliter actū sit. h. d. Idē q̃d hic d: i p̄dio dominate, puto dicēdū in predio seruiēte, si actū est, vt totus seruiat. & idē si sit apposita seruitus simpliciter: dū mō ps fundi alienet̃ an̄q̄ per iudicē limitatꝰ sit certꝰ locꝰ. Nā pars alienata trāsibit cū onere totius seruitutis. postq̄ vero limitatꝰ est certꝰ locꝰ, p quē qs seruitute vtat̃, si alienaret̃ certa ps fundi, trāsiret sine seruitute: q̃ illa cēset̃ libera. vt. s. e. certo gn̄i. §. j. ¶ Ex † vltimo dcō no. q in ɔtu diuisionis nō vr̄ actū, vt altera ps seruiat alteri, nisi sit expresse dictū. q̃d tene mēti. Idē in ɔtu vēditionis, vt. ff. de ɔhen. emp. l. in vēdēdo. q̃d est verū in seruitute itineris, vel altera habenti cām discontinuā, secꝰ si h̄ret cām ɔtinuā, vt. s. ti. j. l. binas. cū. l. se. ¶ Itē h̄ verū iter viuos, s3 i vltia volūtate sp vr̄ actū. vt l. testatrix. ff. si serui. vē. quod dic, vt dixi. s. ti. j. l. binas. in primo.

Ex meo aque ductu. In aq̄ductu, quē qs h3 in p̄dio alieno, nō pōt quis alteri ɔstituere seruitutē haustus. h. d. & sic de seruitute, quā qs h3 in alieno fundo, nō pōt alteri ɔstituere vsumfructū vel cōmoditatē. casus est hic. ff. e. cū esset. §. j. per quas. ll. Bar. in. l. j. ff. de vsufructu lega. reprobat quandam lecturam ibi positam per gloss. que videtur dicere contrarium. dic vt ibi. Paulus.

Summarium.

1 Seruitus & si suapte natura indiuisibilis est, eius tamen commoditas quandoq; diuiditur.

Si partem. Diuisio aq̄ fit ad mēsurā fundi dominātis nō ispecta ptiū volūtate, vel necessitate. h. d. Bar. istā. l. ipse intelligit qn̄ totus fundus indigebat aqua, l3 vna ps magis q̄ altera. & l3 pretiosior. Nā nō attēta p̄tiositate, vel necessitate, d3 equaliter diuidi inter illos, ad quos ptes fundi trāseūt: secus si vna tm̄ pars indigebat, & rōne illius tm̄ fuit seruitus cōstituta. nā quo ad alias partes nullo mō debet̃. & iō nō trāsibit ad illos ad q̃s alie ptes trāsibūt, fm cū. p. l. ergo. in fi. s. e. l3 expressius vr̄. s. l. proxi. ¶ Ultimo † no. tex. cū gl. q l3 seruitus sit de se indiuisibilis, tn̄ eius cōmoditas interdum diuiditur. Paulus.

Si via iter. Si seruitus legetur, electio est heredis, per quam fundi partē transeatur. h. d. quod declaratur in glo.

Summarium.

1 Seruitus fundorum dominantium ac seruientium communicatione num impediatur, an verò extinguatur.
2 Seruitutis extinguendæ communicatio causa non est. Et cur redemptio magis potius q̄ extinguit, ac communicatio.

Si cōi fundo. Si a socijs fūdi dominātis emit̃ fundꝰ cōiter seruiēs, extinguit̃ seruitus: secꝰ si in fundo dn̄ante nō esset cōio. h. d. ¶ Et circa materiā gl. vt clariꝰ liqueat, pleniꝰ q̄ glo. distingue. Cū † querit̃ an seruitꝰ impediat̃ vel extinguat̃, cū fundꝰ dn̄ans & seruiēs vel alter ipsorū efficiūtur cōes inter te & me, dic q aut erant cōes a p̄ncipio tpe quo seruitꝰ ɔstituebatur: & tunc nō v3 ɔstitutio, siue ambo erāt cōes, siue alter cōis, & alter p̄priꝰ alterius nr̄m: vt. ff. ti. j. l. si qs duas. in fi. Secꝰ si alter esset cōis, & alter vnius extranei, q: tūc nos possumꝰ cōi seruitutē imponere, vt. s. e. l. per fundū. & ēt acqrere, vt. ff. l. proxima. Aut efficiūtur cōes ex postfacto, s3 a p̄n. nō erāt: & tūc distingue quatuor casus. Aut enim a p̄n. ambo erāt extraneorū, vt vnus titij alter seij. Aut vnus erat nr̄ cōis, alter ex̄nei: puta titij: aut vnus erat alterius nr̄m, puta meꝰ: alter extranei, scz titij. Primo casu cū vnꝰ erat tuꝰ alter meꝰ tpe ɔstitute fuitutis, & illos postea cōicauimus: tūc seruitꝰ nō extinguit̃, siue cōicemꝰ alterutrū, vt. l. vt pomū. §. j. s. de seruitu. Siue cōicemꝰ ambos diuersis tpibꝰ, vt s. ti. j. l. si qs edes. §. j. siue eodē tpe, vt. ff. e. vnꝰ. ij. rn̄s. Et sic cōicatio ex postfacto nūq̄ extīguit seruitutē. & ita intellige glo. p̄mā.

Secundo

¶ Secundo casu, qñ ambo erant extraneorum vnus tstiũ, alter sex: & illos redegimus in cõe redimendo: tũc dic q aut ambo redemimus ambos: & extinguitur seruit⁹, vt in primo dicto hui⁹ l. licet eñ loquat qñ tempore cõstitute seruitutis alter erat cõis, & ex post facto efficit cõis alter, tñ eadem rõ est cũ ex post facto ambos redemimus. Et hoc licet glo. hic circa fi. dũ dicit redimimus alterum vel vtrunq; simul, extinguitur seruitus, non tamẽ allegat bonã. l. quia. l. vn⁹. §. j. quã alle. hoc non probat, sed ista. Aut ambo nos redemimus alterum, & alter remanet penes extraneũ: & tũc seruitus non extinguit, imo transit ad nos cum eadẽ cã. vt. s. e. l. j. via. §. qcũq;. & hoc etiam tenet gl. hic. Aut alter nostrũ redemit vnũ, & ambo redemimus alterũ: & tũc seruit⁹ nõ extinguit. q: cõis fund⁹ põt ex postfacto seruire pprio alteri⁹ nostrũ, vt in scdo dicto huius. l. ¶ Tertio casu qñ vnus est nobis cõis, alter extranei: tunc aut ambo redemimus illũ: & extinguit seruitus. Et iste est casus in primo dicto. l. Aut alter nostrũ redemit: & non extinguitur, vt in. ij. dicto. l. licet enim loquatur cum vnus est proprius, & redẽptus cõis efficitur: eadem tamen ratio est ecõtra, cũ vn⁹ est cõis & redẽptus efficit pprius. ¶ Quarto casu cũ vn⁹ est alteri⁹ nostrũ, alter aũt extnei. & illũ redimimus: tunc non extinguit. Iste est casus in scdo dicto. l. quod est verũ, si ille qui erat alterius nostrũ, nõ cõicatur. alias aũt gl. sentit, q extinguit indistincte siue cõicemus post redemptionem illius, siue ante. ¶ Tu dic q aut cõicamus ante redemptionẽ illi⁹: & verũ dicit glo. q: tempore quo redemimus reperitur cõis: ergo &c. vt in primo dicto. l. aut primo redemimus postea cõicam⁹: & tunc non extinguitur. Nam per redemptionẽ, nõ: quia tempore ipsius redẽptionis alter erat propri⁹: ergo &c. vt in secũdo di-
2 cto. l. ¶ †Itẽ p cõionẽ postea secutã, nõ: q: cõicatio nõ est causa extinguendi seruitutem, vt. j. e. l. vnus. ij. respõ. fm bar. qui in hoc reprehẽdit glos. ¶ Que aũt sit ratio quare redẽptio magis extinguit seruitutem, q cõicatio: dic vt notat. i. d. l. vni⁹. & sign. distinctionẽ predictam. q: non reperies ita plene. Paulus.

Summarium.

1 Seruitus legata fundo dominanti, vbi plures sunt domini, quando ipso iure acquiri dicatur?

Itinere. Nisi dñi fundi dñantis consentiant per quem locum seruitus imponatur, impeditur ipsius constitutio. h. d. An aũt iudex interuenire debeat, vt cõcordent: glos. tz hic, q sic. ¶ Tu dic de hoc vt no. per Cyn. in. l. fi. C. cõi. de lega. & per Bar. in
1 l. huiusmodi. §. fi. de leg. j. ¶ No. †hic, q seruitus legata nõ acquritur ipso iure fundo dominanti, qñ sunt plures dñi, sz expectatur q consentiant de loco: secus si esset vnus dñs tantuz, vt. l. si partẽ. §. fi. quẽadmodũ serui. amitta. quod singulariter no. prodest eñ scire. nam primo casu cũ non sit acquisita, nõ tollitur per non vsum longi tpis, vt hic in fi. Sed quia sola personalis actio competit requirunt. xxx. anni. ¶ Scdo vero casu cũ statim sit acquisita, perditur longo tẽpore, vt dicta. l. si partem. §. fin. & qd ibi dicitur, cum plures sunt domini a prin. idem puto si plures efficiantur ex postfacto. vt in casu. l. si vnus. in fi. s. & l. via constitui. §. quecũq;. tene bñ mẽti istam. l. qd verũ est, qñ deuenit ad plures anteq seruitus esset acquisita: vt si acquirebatur per stipulationẽ, puta tuus fuit stipulatus seruitutẽ, & anteq constitueretur decessit pluribus heredibus relictis: vel vẽdidit fundũ pluribus, cessa actione ad seruitutem: secus si deueniret ad plures postq seruitus fuit constituta in persona vnius, vt si legata fuit seruitus, & post diem legati cedentis, decessit pluribus heredibus relictis, quia tunc dicendum est in persona heredum, qd in persona defuncti, vt. dicta. l. si partem. §. fi. quemad. seruitus. amitta. Paulus de cast.

Si quiduo. Seruitus aque immittende intelligitur consti t ta secũdum exigentiã fundi dominãtis. h. d. Not. q verba indefinita extendũtur ad futura quaten⁹ sunt necessaria fundo dominanti, & non aliter. sic videtur limitanda. l. si seruitus. ij. respon. s. ti. j.

Cui duo. Quod excipit gratia seruitutis, vr exceptũ iure seruitutis, non ppr. tatis. h. d. No. q nõ plus dz importare illud qd fit gratia alterius, q illud propter quod fit. Paul.

Tria predia. Una seruitus acqsita per plures fundos diuersorũ dño & non potest perdi in vno, nisi perdatur in alio. q: q sunt necessaria ad acquisitionẽ seruitutis, necessaria etiã sunt in perditione ipsius. h. d. ¶ Et quod hic dicitur de perditione q contingit ex redemptione: idem est in perditione que contingit ex negligentia non vtentis, vt. s. eo. l. vna est via. ¶ Et no. hic casum in quo res mea seruire potest alteri rei mee. & ex hac. l. colligitur ratio. l. vnus ex socijs. j. eo. tit.

Fundus mihi. Si vnus ex dominis pro idiuiso partẽ suã cedit socio, potest in ipsa concessione alterum fundũ suum illi fundo seruum facere. h. d. ¶ Not. q paria sunt aliquid fieri tempore promisso, vel tempore prohibito, & cõferri in tempus permissum. facit. l. illud tempus. de heredi. insti. adde. l. & qui duas. cum. l. seq. & quod ibi no. in ti. j. Paulus de Castro.

Cum essent. Tempore diuisiõis põt agi vt fund⁹ qui obuenit vni, seruiat fundo qui obuenit alteri. Barto. Paulus.

Summarium.

1 Procuratorium ad procuratores faciendos nũ fieri possit? Et quid si quis inhabilem procuratorem constituat, cum facultate substituendi, an substitutio per huiusmodi inhabilem, facta efficax sit? Et an delegatus sub delegare potest, numero. 2.

§. Per pluriũ. Qui hz seruitutẽ aqueduct⁹, nõ põt cõcedere haustũ aque ex riuo, nisi cuz domino fundi seruientis pepigerit. h. dicit bar. concord. l. ex meo. s. e. & illa suppletur p. §. istũ. ¶ Et not. fm gl. q qñ interuenit pctũ vel stiplo, q possit alteri cõcedere, nõ pptere a
1 vr ipse cõcedere, sz dñs pdij seruiẽtis, q sibi hoc permisit. ¶ Qd †inducit gl. in ar. vt possit qs facere pcurationẽ ad faciẽdũ pcuratores. quã gl. sic intellige, q si pcurator est cõstitutus cũ ptãte substituẽdi põt substituere etiã añ litẽ cõtestatã: vt no. s. de pcura. l. j. & est casus in. c. j. de procura. libr. vj. Secus si non haberet ptãtem substituendi: quia non posset ante litem cõtestatam, vt l. nulla. C. de procu. quia non est dñs litis. Sed cum habet ptãtẽ substituendi, licet non sit dominus potest: quia nõ ipse sed dominus substituere videtur: vt in hoc tex. cum gloss. facit de leg.
2 ij. l. vnum ex familia. §. si de falcidia. ¶ Item arg. huius† glos. videtur q si quis constituat procuratorem inhabilem ad illud officiũ cum ptãte substituendi, q substõ facta per ipm valeat: q: nõ ipse substituere videtur, sed dominus, de hoc vide quod no. per Cyn. C. de procura. quod quis. & per gl. in cle. religiosus. de procu. ¶ Dicunt etiam quidam per hanc glo. q delegatus ab ordinario cum potestate subdelegandi, potest subdelegare: licet nõ posset si hanc potestatẽ nõ haberet. de quo dic vt no. in. l. & quia. de iurisdic. omnium iudi. prolquo. l. apud te. C. eod. titu. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Seruitutem cõicatione nõ extingui, sed pro parte retineri. Et quid per redemptionem?
2 Fundum tuum seruitutem debentem si mihi cõmunicaueris, ego vero tibi meũ dominãtem, an seruitutẽ tibi remittere possum? & cur non id?

Unus ex socijs. Unus ex socijs non potest fundum communem seruum facere, nec ei libertatem acquirere a socio vel extraneo. h. d. Barto. ¶ Intentio huius legis est ista, quod si sum⁹ duo domini eiusdem fundi pro indiuiso tu et ego, sicut alter nostrum non potest ibi seruitutem imponere, ita si alteri seruitutem debet, non potest illi libertatem acquirere: q: illa que necessaria sunt in constituenda seruitute, sunt necessaria in acquirenda libertate: vt. s. eodem. tria predia. istud summarium non placet, vt patebit ex sequentibus. ¶ Dic ergo sic, quod sicut vnus ex dominis rei communis non potest illi imponere seruitutem, ita nec illi debitam remittere. Ex hoc sequitur quod si fundus tuus seruiat meo, et ipsos inuicem communicamus, quod cum seruitus non extinguatur: quia fundus tuus mihi communicatus adhuc debet seruitutem fundo communicato: quia ego non possum illam seruitutem tibi remittere, nec tu mihi. Et est ratio: quia debetur

huic fundo meo tibi cõmunicato principaliter ꝛ in cõsequẽtiã tibi debetur insolidum, ꝛ mihi insolidum. Sed in re communi non potest vnus ex socijs aliquid facere quod cedat in alterius preiudicium. h. d. ¶ Nota † per communicationem non extingui seruitutem, sed pro parte retineri. Gloss. querit qualiter intelligatur pro parte. nã aut dices pro parte seruitutis, ꝛ stare nõ potest: quia seruitus non habet partem cũ sit indiuisibilis. Aut pro parte rei. i. quod in parte rei remaneat. ꝛ idem quia vterqꝫ nostrum est domin⁹ pro indiuiso: ergo nec in parte tua tantum, nec in mea tantum potest consistere: vt. s. de seruit. l. pro parte. cum sit tota in toto. s. eo. l. via. §. fin. ¶ Solu. dicunt quidam ꝙ neutro modo intelligitur: quia non retinetur pars seruitutis, nec in parte rei, sꝫ retinetur tota in toto fundo, ratione tamen partis. Nam si communicasti mihi fundum tuũ seruientem ratione partis, quam tibi retinuisti: retineo seruitutem in toto fundo, etiam in parte mea. ꝛ econtra, si communicaui tibi fundum meum dominãtem ratione partis quã mihi retinui: retineo seruitutem in toto fundo etiam in parte, quam tibi dedi. Et si opponas quod res mea non potest mihi seruire: verum est si est insolidum mea. ¶ Sed hoc non placet gloss. quia litera hic ꝛ in. l. vt pomum. s. de seruitu. dicit pro parte retineri: vnde gl. dicit ꝙ si fundum meum dominantem tibi cõmunicaui, seruitus non consistit nisi in parte mea. Sed certe si hoc esset, possem eam tibi remittere: quia non est in ea communio inter me ꝛ te. cuius contrarium dicit litera. preterea expressum est hic, dum dicit non persone, sed predio debetur. etiam not. predio: non enim dicit parti predij. tene ergo primum intellectum, secundum Barto. ¶ Secundo quero cur per communicationem non extinguitur seruitus, vt hic: sꝫ per redemptionem sic: vt. s. e. si communi fundo. glos. dicit ꝙ cuꝫ redimimus a tertio loco vnius habemur: quia succedimus vni. Sed cum vnus redimit ab altero, seruitus extinguitur: ergo ꝛ cum duo redimunt ab vno. Sed hoc non placet: nam cum vnus dominus insolidum redimit ab vno, cũ dominus efficiatur vtriusqꝫ fundi insolidum, nilmirũ si extinguatur seruitus: quia res sua nemini potest rei sue seruire, vt. j. ti. j. l. quicqd. ¶ Sꝫ cũ duo redimunt ab vno, neuter ipsorum fit dominus insolidum, sed pro parte. hoc autem non impedit seruitutem retineri, vt hic, preterea sequeretur ꝙ si plures redimerent a pluribus, non haberẽtur loco vnius: quia pluribus succedunt: ꝛ sic non extingueretur seruitus, ꝙ est contra mentem. l. si communi. dic ergo ꝙ habentur loco vnius: quia tendunt ambo ad eundem finem. s. ad redimẽdũ: ꝛ sic ambo redemptores vocantur. non sic in cõione. nam si tibi cõico, ergo tẽdo ad dandum, tu ad recipiendũ: ꝛ sic non possumus pro eodem reputari. vt in. c. fina. de insti. ¶ Tertio † quero, si communicasti mihi fundum tuum seruientem, ꝛ ego tibi fundũ meum dominãtem, quare nõ possum tibi remittere seruitutem, q̃ adhuc durat? ¶ Respondeo quicquid dicat glo. ꝙ illa seruitus que primo mihi soli cõpetebat, nũc post communicationẽ incipit etiam tibi cõpetere. ꝛ licet vtriqꝫ cõpetat in solidum: tñ vna est seruitus. vnde nõ potest per alterũ ex nobis remitti. ar. s. e. vna est via. Et sic ratio colligitur ex fundo dominante vt patet in tex. dũ dicit, q: nõ persone sed predio debetur. Ex his pꝫ intellectus huius. l. q: si nõ cõmunicassem tibi fundũ dñantem, licet tu mihi fundum seruientem, possem seruitutem remittere: quia mihi soli competit. ¶ Item patet, ꝙ si fundo cõi tuo ꝛ meo, debetur seruitus a fundo titij: ꝙ titius põt alteri ex nobis seruitutẽ remittere: quia cessat ratio huius. l. ¶ Iteꝫ, q: nullo ex nobis recipiente remittere posset expresse habendo seruitutem pro derelicta, quo casu quereṫ libertas fundo meo: licet nobis ignorantibus. ar. ei⁹ quod no. per Inno. in. c. veniẽs. de renũ. ergo fortius ex nobis altero recipiente. Nã hec libertas potius queritur fundo meo ex facto ipsius remittentis seruitutẽ, q̃ facto alterius nr̃m recipientis. iuxta no. j. §. prox. per hoc patet, ꝙ illa ratio quã glo assignat non est bona, vcꝫ ꝙ sicut vn⁹ ex socijs nõ põt imponere seruitutem, ita nec acquirere libertatem. Nam hec non est bona equiparatio: q: impositio seruitutis procedit ex facto nostro, sed acquisitio libertatis ex facto remittentis seruitutẽ. ¶ Item rõ glo. fundatur in predio seruiente: sed ratio tex. colligitur ex fundo dñante. vt dixi. ¶ Aduertendum tñ, ꝙ põt dici, ꝙ licet non valeat remissio per alterũ ex nobis facta quo ad hoc. vt seruitus tollaṫ: nõ tñ debet venire contra remissionẽ suã, ꝛ sic valebit iure pacti. ar. l. per fundum. s. e. ꝛ. j. ti. j. l. ij. ꝛ qđ ibi no. ¶ Et est effectus magn⁹: q: licet ipsa possit ꝓbari iure pacti, si tñ in alium alienauit partẽ suã, cũ ad illũ transeat seruitus, que remissa non est non poterit ille prohiberi: q: nihil remisit. Itẽ posset aliquis dicere lꝫ alter ex nobis remittere nõ possit seruitutẽ debitam cõi fundo: tñ ambo possum⁹, si ambo ꝯsentimus. ar. l. per fundũ. Sed si ego tibi remitto, ꝛ tu recipis: videmur adinuicẽ cõsentire: ergo vꝫ argu. j. quib⁹ modis. pig. vel hypo. solui. l. titius in princ. ꝛ qđ no. in. l. cum pr̃. §. liber. de leg. ij. ¶ So. cõtraria loquũṫ cũ duo tendũt ad eundẽ finẽ, vt q: ambo emunt vel ambo agunt, Nã tunc alter alteri cõsentire vr̃. ¶ Sed hic tendunt ad diuersos: quia vnus remittit, alter recipit: ꝛ ille qui recipit ꝯsentit in recipiẽdo, non in remittendo. preterea non posset videri consentire in remittendo: quia per hoc videreṫ sibĳpsi remittere ꝛ donare, quod esse nõ debet. ar. l. pretor. ff. de tuto. ꝛ cura. da. ab his. ꝛ. l. j. de auto. tuto. ꝛ. s. de arb. l. penultima. ꝛ. j. man. si tibi mandauero. §. si tibi centũ. ꝛ in. c. fi. de insti. tene menti predicta: quia subtilia sunt.

Summarium.

1 Seruitus aquæductus in fonte, qui arescit an constitui queat? Et impedito facti impedimẽto præscriptionem currere. Et quid si impedimento iuris.

2 Deprecantibus iustè assenssus denegandus non est.

§. **Si fons.** Si propter impedimẽtuꝫ facti quis sit impeditus vti seruitute legitimo tp̃e perdit eam: sed cessante impedimento restituiṫ in integruꝫ. h. d. cum. l. seq. ¶ No. primo † ꝙ in fonte qui arescit, potest constitui seruit⁹ aqueduct⁹. quod est verũ vtiliter, nõ directo: vt. s. ti. j. l. foramen. in fi. ꝛ. j. titu. j. l. ij. ¶ Item no. ꝙ impedito impedimẽto facti currit prescriptio, sed restituitur. ꝛ ad hoc semper alle. secus in impedito impedimẽto iuris. vt. l. j. in fi. de anna. excep. quod dic vt plene not. per Cyn. in. l. j. C. de bon. mater. ꝛ de preci. impera. offe. quoties. ꝛ adde quod dixi. s. de vsufruc. l. arboribus. §. de illo. ¶ Ultimo † no. ꝙ iuste deprecantibus non est denegand⁹ assensus. Simile. s. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. ij. §. dominorum. sic iniuste deprecantes, non sunt audiendi. vt. j. vt in flu. pu. naui. lice. l. j. §. fi.

Cum fundo. Seruitus constituta contemplatione rei, realis est: licet interueniat stipulatio personalis, que respiciat personã: secus si constituatur cõtemplatione rei, vel persone indeterminate: quia cẽsetur magis personalis q̃ realis. h. d. vsqꝫ ad. l. fi. ꝛ vide oĩno Bar. in. l. fi. j. de serui. leg. ꝛ in. l. syndicorum. de excu. mu. lib. x. Paulus.

Summarium.

1 Seruitus fundo meo ad tuum quando flumen plublicum in medio est, an constitui possit?

2 Seruitutem viæ ad fundum meum per fundum tuum, sicut acquirere possum, ita & ad viam publicam vel ciuitatem.

3 Extrema habilia ad se medium per trahunt.

4 Seruitus communis quibus modis finiri dicatur?

5 Seruitus viæ cur à flumine quod põtonibus aut nauiculis pertransitur, nõ sic incipere potest, vt ab eo quod põte aut vado transit?

Flumine. Ista lex est difficilis ĩ tex. ꝛ. h. d. a flumine qđ transiṫ põte vel vado, põt incipe seruit⁹ vie: secus si põtonib⁹ vel nauiculis trãseaṫ. Sed tale flumẽ seruitutẽ al's ceptã non interrũpit. h. d. bar. tene primã casus positionẽ. gl. ꝛ pleni⁹ q̃ ea pone casuꝫ sic. iuxta p̃dium meũ erat flumẽ publicũ. vltra flumẽ publicũ erat fund⁹ tu⁹, vltra fundũ tuũ erat via publica, ꝑ quã ibaṫ ad ciuitatẽ vel ad eccl'iam, ad quã cũ ire volebã oportebat me magnũ circuitũ facere, trãseũdo vero ꝑ flumẽ ꝛ ꝑ fundũ tuũ, statim ꝑueniebã ad viam: vñ volebã ꝙ mihi ꝯstitueres seruitutem vie ꝑ fundũ tuũ. Quereṫ † an possit fieri, cũ flumen publicũ sit in medio: ꝛ sic est ĩter fundũ tuũ ꝛ meũ oĩmoda diuisio. Rñdeṫ ꝙ si flumẽ trãsiṫ põte vel vado, potest hoc fieri: q: nõ vr̃ oĩmoda diuisio: cũ possum trãsire, sicut si flumẽ nõ esset, ꝛ sine adiutorio cuiuscũqꝫ. Sec⁹ si nõ possuꝫ trãsire nisi cũ nauiculis ꝛ põtonib⁹, vt sunt qdã postes simul colligati, cũ qbus aliqñ trãsiṫ aqua: tũc eñ oĩmoda diuisio est: cũ nõ possim transire sine adiutorio alteri⁹. ꝛ sic nõ poterit hec ſuit⁹ ꝯstitui. ¶ Et hoc verũ qñ istud flumẽ trãsit iuxta vnũ fundũ tm̃ seruientẽ, siue p̃cedat ip̃m vt ĩ casu iã posito, siue sequaṫ ipꝫ: vt q: fund⁹ tu⁹ est iuxta meũ, post fundũ tuũ est flumẽ: post flumẽ via publica. nã tũc si concedis mihi viã ꝑ fundũ tuum, nõ durat seruitus nisi vsqꝫ ad flumẽ: ꝛ in eo finiṫ. ¶ Sed pone ꝙ trãsit flumẽ inter duos fundos seruiẽtes: q: iuxta fundũ meũ est tu⁹: deinde flumẽ, deinde alius fund⁹ tu⁹, vel fund⁹ titij: nõ est vis: deinde via publica, ad quã volo ſuitutẽ acqrere. Quereṫ an possit mihi ſuit⁹ ꝯstitui ꝑ dcõs fundos

fundos, ex quo flumen qđ pontonibus vel nauiculis transitur est in medio? videtur ꝙ non: quia seruitus vie constitute in primo fundo tuo proximo meo, finitur cuꝫ peruenitur ad flumen, quod pontonibꝰ trāsitur, sicut finitur cum peruenitur ad viam publicam, vel ad ciuitatem, vel ad aliud predium meum. Nam si de fundo tuo ad meum viam constituis, cum peruenitur ad meum seruitus finitur: quia non potest meus mihi seruire. Sꝫ ita est ꝙ seruitus constituta in primo finita sit, cum peruenitur ad flumen, quo ad alium fundum, qui est vltra flumen esse non potest: quia a flumine quod pontōibus transiṫ, non potest seruitus incipere: vt in princ. l. ergo. ⁊c. ¶ Contrarium respondetur scilicet, ꝙ si ita est in facto, ꝙ flumē transeat inter duos fundos priuatos, ꝙ potest per illos fundos seruitus constitui, nec illud flumen medium interrumpit seruitutem, quin sit vna in ambobꝰ fundis. Et sic no. ꝙ via incepta in primo fundo iuxta meum non finiatur cum peruenitur ad flumen, imo durat eadem vsqꝫ ad extremitatem alterius fundi, ⁊ vsqꝫ ad viam publicam, ad quam acquiritur. h. d. ¶ Distingue igitur tres casus, aut flumen quod pontonibus, vel nauiculis transitur, transit iuxta meum fundum circa tuum: ⁊ tunc nullo modo valet constitutio seruitutis: quia videretur incipere ab ipso flumine, quod esse non potest. Aut transit vltra fundum tuum ⁊ demum sequitur via publica: ⁊ sic transit inter fundum tuum et viam publicam: ⁊ tunc non impeditur seruitus constitui in fundo tuo, qui est iuxta meum: tamen cū peruenitur ad ipsum flumen fintur. ⁊ hoc colligitur in text. ibi hoc ita, si per vniꝰ p̄dia, coniuncto eo, ꝙ postea subiicit, circa fi. ibi. vel vsqꝫ ad flumen. in quo pōtonibꝰ ⁊c. Aut trāsit inter duos fundos priuatos: ⁊ tunc non impedit seruitutem cōstitui super ambobus fundis, 2 que vna est, ⁊ durat eadem. ⁊ est casus in fi. l. ¶ No. †primo, ꝙ sicut possum acquirere seruitutem vie ad fundū meum per fundum tuum, ita ⁊ per fundum tuum ad viam publicam vel ad ciuitatem. facit. l. seruitutes. ⁊ l. iij. §. j. s̄. de seruit. ¶ Scđo not. 3 †extrema habilia trahunt ad se medium: quia flumē inter duos fundos non impedit, nec interrumpit seruitutem, licet flumen teneret extrema: aut impediret seruitutem constitui, si precederet, aut faceret ipsam finiri si sequeretur. Ecōtra no. interdū 4 medium extrema trahit. vt. s̄. e. qui sella. ⁊ ibi no. ¶ Tertio† nota quibus modis finitur seruitus cōis: respondetur cū peruenitur vel ad viam publicam, vel ad flumē, qđ pontonibus trāsiṫ: certe idem puto de eo ꝙ transitur pōte. quia eadem ratio est in eo, que in via publica. Item finitur cum peruenitur ad aliū fundum eiusdē domini, scilicet fundi dominantis. predicta faciunt in ar. ꝙ strata vel carreria finiaṫ ⁊ perdat nomē suum, cū peruenitur ad plateam. de quo vide per bar. in. l. si devia ⁊ itineribꝰ. 5 pub. ¶ Quero† que est ratio, ꝙ flumen quod transitur nauiculis, vel pontonibus, non potest incipere seruitus vie, sicut cum transitur ponte vel vado. ¶ Dicit Ja. de are. qꝛ cum transitur nauiculis non est certum ꝙ semper possit transiri: cum propter inūdationem interdū impediatur nauigatio. ¶ Sed certe eadem ratio ⁊ maior cum transitur vado. Nam leuius impeditur hic transitus per inundationem, ꝙ̄ nauigatio. Alij dicunt vt Cyn. quia debet quis seruitute vti per se, non per alium. Sed cum transitur nauiculis non vtitur per se. hec ratio non videtur bona: cum per alium retineatur seruitus, vt. j. quēadmodum serui. amit. l. quinta. cum. l. seq. in prin. ⁊. l. vsu retinetur. ¶ Sol. sustinendo ipsum dic, ꝙ aut est talis seruitus, qua quis potest vti pro se: ⁊ tunc etiam potest illa vti per alium: vt in contrario. Aut est talis nature, ꝙ quis per se solum vti non pōt, sed requiritur adiutoriū alterius: ⁊ tunc ista potest ꝯstitui vt hic. ¶ Sꝫ certe si hoc verum esset, etiam cū flumen transit inter duos fundos priuatos, nō poterit cōstitui: quia subest eadē ratio: cum non possit vti sine adiutorio alterius. Sed dic ꝙ habilitas extremorū tollit cōtrarium. potest ⁊ alia ratio reddi: qꝛ cum trāsitur pontonibus vel nauiculis, oīmoda separatio est inter fundum dn̄antē ⁊ seruientē: qꝛ est interpositio diuersi elemēti. ¶ Sꝫ hec sepatio nō vr̄ esse cū transiṫ pōte vel vado. quicqd sit ꝯsideratio huius. l. multū fuit noua ⁊ scrupulosa. ¶ Ex predictis remanent omnes glo. declarate, non sunt alia. Paulus de ca.

Communia prædiorum *Rubrica.*

EDificia. Edificia deputata ad habitationē hoim, siue sint in ciuitate siue ī villa, dicunṫ p̄dia vrbana. Itē seruitutes p̄diales nō p̄nt acquiri, nec constitui nisi p hn̄tē prediū. h. d. ¶ Et no. ambo dicta: qꝛ sunt magistralia, ad que semper alleg. hec. l.

Summarium.

1 Seruitus aquæductus num in aqua publica constitui possit?

DE aqua que. In aqua publica non pōt cōstitui seruitus aqueductus, vel haustus. Si tn̄ qs aliquo modo ius aque ducēde acqsiuerit, licet nō sit seruitus, tn̄ in hoc iure defenditur, acsi seruitus esset. h. d. ſꝫ primā lec. gl. ꝙ loquiṫ de aqua 1 publica. ¶ Ad huiꝰ † tn̄ intellectū dic ꝙ aut aqua publica nō est in vsu publico, vt qꝛ flumen non est nauigabile: ⁊ tunc potest quis ex eo aquam ducere sine concessione, nisi fuerit a principe ꝓhibitus, vt. j. de flu. l. quominus. ⁊ hoc casu nō loquitur hec. l, nisi qꝛ potest dici ꝙ illa facultas nō est seruitus, sicut nec facultas eundi per viā publicam. Si vero aqua publica sit in vsu publico, vt aqua nauigabile est flumen, vel intra nauigabile. Et tunc non pōt priuatus aquā ducere sine licentia principis, vt. l. j. §. permittitur. de aqua coti. ⁊ esti. ⁊. d. l. quominus. hec aūt cōcessio nō est seruitus, sed quoddā ius legitime acquisitū. Et ad similitudinē seruitutis quis in eo defendiṫ per vtilem confessoriā. Et hic est casus in hac. l. si vero priuatꝰ concederet, tūc licet nō valeat cōcessio, tamen quo ad priuatū valet. Et cōtra ipsum per volentē ꝓhibere similiter defenderetur: vt in gl. ⁊ hanc lec. no. in eo, quod dixi de vtili cōfessoria: ad id qđ dixi. s̄. de vsufructu. l. si quis binas. ¶ Secūdo modo loquitur in flumine priuato, quam lec. declara vt in glo. lex. se. est clara. Paulus.

CAueri. Cōcessio edificandi monumētū nō pōt constringi ad certam latitudinem, vel certum numerū sepeliendorum. h. d. Paulus.

PRoprium. In contractibus est locꝰ iuri nō decrescendi. Bart. iuri vero accrescendi nō, vt. l. si mihi ⁊ titio. de verb. oblig. quod dic vt ibi per eū. ⁊ in. l. re cōiuncti. de le. iij. per eūdem. ¶ No. gl. hic, ꝙ interdum plus pōt pactū, ꝙ̄ p̄scriptio. ⁊ vide glo. in. l. domini. C. de agri. ⁊ censi. lib. xj.

Summarium.

1 Fundi pars quelibet fundus est. Et ad diuisionem fundi domini sola sufficit destinatio.

SI quis du. Si dn̄s duorū prediorū alterum tradat alicui, pt ipm seruum facere alteri, quod sibi remanet: ⁊ ecōtra. secus si simul ambo tradat vni vel diuersis. h. prio. Si vero dn̄s vnius predij partem ipsius tradat, sed id qdeꝫ pro indiuiso, non pōt alteri parti seruitutem acquirere: secus si pro diuiso. h. ij. Item quod pōt tradēdo vnus facere, idem p̄nt plures eiusdem fundi dn̄i, siue diuersis tpibus tradāt. h. iij. Item de fundo cōi ad fundum propriū, nō pōt quis seruitutem acquirere, h. iiij. ⁊ vltimo vsqꝫ ad finē. l. ¶ Et †no. hic ꝙ quelibet pars 1 fundi fundus est: cum per dn̄m diuiditur. Secūdo ꝙ in fundo sufficit ad diuisionē sola destinatio dn̄i. Sed in domo requiriṫ interpositio parietis. Et ratio fm̄ Cy. qꝛ in fundo pōt quis vtilitatem percipere pro parte absqꝫ eo ꝙ fiat expressa diuisio: secꝰ in domo, vbi nō pōt vtilitas percipi pro parte, nisi facta intermediatione. ¶ Alia vero differentia, que ponitur per glo. que incipit, plus facti. non placet Cyno. ¶ Sed de ipsa dic vt plene no. in. l. si domus. in princ. de leg. primo.

Summarium.

1 Seruitutem fundo vendito, an quis antequā tradat, imponere possit, eo quod in contractu dixit seruum, si tamen contractus tempore seruitus nulla debebatur?

2 Vendens rem tanꝙ̄ censualem, quæ tamen non sit, nū antequam tradat censum imponere queat?

3 Verborum error qualiter probetur?

SI in venditione. Si in vēditione rei sue qs dixerit gn̄aliter ⁊ enūtiatiue ipsam fore seruā, lꝫ nulli seruitutē debeat, non tn̄ cogiṫ eam liberā tradere, lꝫ sibi vt alteri pōt seruitutem ꝯstituere. Si vo certā psonā expssit, nō pōt nisi illi ꝯstituere seruitutē. Et si alteri ꝯstituaṫ ad interesse tenetur. Si vero hoc dixerit in traditione: tunc siue alteri debeatur seruitus, siue non, agere potest ex vendito, vt

tam imponi patiatur. hec vera cum sciebat nulli seruitutē debere: secus si credebat cum non esset, cautius tamen est speciem seruitutis exprimere, ꝙ̄ generaliter loqui. h. d. cum prin. se. ¶ Oppo. † ꝙ seruitus non possit imponi si tempore contractus nulla debebatur: quia ista verba, dico domum seruā fore, sunt presentis tp̄is: vnde nō extenduntur ad futura. vt. j. e. quicquid. Et si dicamus eē ꝯtra hanc. l. ⁊ contra ti. ij. l. si seruit⁹. in prin. ¶ So. dicit Bar. in. l. quicquid. erant verba presentis temporis indicatiui modi: quia dixit, seruitus quib⁹ est vt ita sit vtiqꝫ. Hic aūt infinitiui modi: q̄ꝛ dixit edes fore seruas. ⁊ infinitiuus maiorem habet extensionem secundum eum. ¶ Sed hoc nō placet quia infinitiuus significat illud tempus, quod significat illud verbum cui additur. pro quo vide glo. ord. in. l. v. §. stipulatio. j. de verbo. obliga. Nam si dico, volo amare: significat tempus presens, sicut volo. sed si dico, volui amare significat tempus preteritum: ⁊ sic de aliis. Sed hic adiūgebatur verbo presentis temporis: quia dixi dico eas fore seruas: vnde debet intelligi secundum tempus quo dicit. vt. j. de noxal. l. in delic. §. si extraneus. Et ideo dic ꝙ in contrariis verba fuerūt apposita dispositiua: q̄ꝛ dixit quibus est seruitus, vtiqꝫ sit. Est eñ sensus ꝙ teneatur pati seruitutes, que sunt ī hoc dispositiua, ꝙ patiatur fundata est super seruitute significatio: si nulla reperietur seruit⁹, dispositio caret fundamento, ⁊ sic nihil operatur. ¶ Sed hic verba fuerunt prolata enuntiatiue, quia dixit edes fore seruas id est ꝙ denūtiabat sibi adesse istam qualitatem: ⁊ sic venit accessorie ad ipsam rem. Et ideo extenduntur ar. eius quod not. s. de iud. l. non potest videri. i gl. ¶ Ex predictis patet † ꝙ si vendo rem meam tanꝙ̄ censualem, cum non sit: possum sibi imponere censum anteꝙ̄ tradam. Secus si ita dicerem, vendo tibi rem meam, ⁊ volo ꝙ soluas censum quē debet meuio, vel alteri. Nā si non debetur non potest sibi imponi ante traditionem. quod perpetuo tene menti. ¶ Sed quero pone ꝙ res mea debebat seruitutem titio: cum vendidi dixi eam fore seruam in genere: nūquid possum sibi aliam seruitutem imponere? Respondeo aut illa seruitus debebatur iure: quia iam ꝯstituta erat: ⁊ puto ꝙ non possit alia imponi. quia verba debent referri ad illā tantum, que tunc debetur: ne emptor duplici onere grauetur. ar. j. de leg. ij. l. titia. §. qui inuita. Aut debetur in spe: quia promissa erat sub conditione: ⁊ tunc aut illa cōditio extitit: ⁊ idem. quia non poterit alia imponi ꝙ̄ illa. Aut nō extitit: ⁊ tūc potero imponere seruitem alteri, vel mihi retinere. ⁊ hoc probatur. s. de vsufr. l. si sub conditione. circa fin. ¶ Secundo quero circa fin. huius. l. quid presumatur, an illa verba sint dicta scienter animo retinendi seruitutem, vel ignoranter? ¶ Respondeo ex quo constat seruitutem non deberi: puto ꝙ presumatur dicta per errorem: nisi contrarium probetur. † Nam error verborum probatur eo ipso, quod probatur rem aliter se habere, vt j. de hered. institu. quoties. §. j. ⁊ ita intelligo hanc. l. tene bene menti. ¶ Item quero in. l. in tradendis si dictum fuerit rem generaliter seruire non expressa seruitute, que seruitus possit imponi? tex. videtur dicere, quod omnis. quod intellige. i. quilibet. ⁊ sic non tenetur collectiue alias esset sensus, ꝙ omnes seruitutes simul possunt imponi. ⁊ sic multum grauaretur emptor. Sed tenas illud verbū distributiue, vt vna tātum seruitus de omnibus possit imponi, arg. eorum que. s. dicta sunt. ¶ Sed contra predicta oppon. quia verba obscura debent interpretari contra proferentem: vt. l. veteribus, s. de pac. ¶ Solu. ibi loquitur quando verba aliquid possunt operari contra proferentem: vt quia de minimis dixerat: ideo de minimis intelligitur. hic vero cōtra eū nihil pñt operari. Vide Dy. in. c. in obscuris. de regul. iur. libro. vj. ¶ Sed oppon. s. titul. ij. si arbor. §. , hec lex. vbi talia verba pro libertate iudicantur. ¶ Solu, ibi erant verba que poterant interpretari ⁊ ꝓ re vendita, ⁊ contra: q̄ꝛ dubium erat, an res deberet seruitutem, an sibi deberet̃ seruitus. ⁊ ideo pro libertate iudicatur. Paul. de cast.

§. **Interpositis.** Mediū predium alienum non impedit seruitutē constitui, si per ip̄m nō impediatur vtilitas. Idem si impediatur dūmodo per ipsum similiter seruitus acquirat̃. ¶ Si vero mediū ⁊ extremū sit vnius dñi, pōt vtriqꝫ vel alteri seruitutem acq̄rere, ⁊ per alienationē alterius eorū seruit⁹ acq̄sita, nō extinguitur, sed interpellatur. h. d. gloss. hic facit differentiam inter seruitutes rusticas ⁊ vrbanas, que differentia non placet Bar, ⁊ bene. dic vt dixi. s. ti. j. l. qui sella. in fi.

Summarium.

1 Momento fieri eodem, quæ sucessiue fiunt, dicuntur.

2 Factum ante actū, post actum fieri non dicitur, licet incontinenti actus sequatur.

SI cum duas. Si duobus eodem momento successiue tamen duarū rerum fit traditio valet seruitus alteri imposita. h. d. ¶ Et † not. ꝙ eodem momēto dicuntur fieri ea que fiunt successiue, vnum post aliud: dum modo interueniat aliquid extrinsecum: simul aūt non dicūtur fieri nisi cū fiunt simul ⁊ semel, ita ꝙ neutrum precedat alterum. vt, s. e. si quis duas. §. duas āt, ⁊ sic maiorē simultatē denotat dictio simul, ꝙ̄ eodē momēto, facit quod no. in. l. si pater. j. de vul. ⁊ pup. ¶ Itē † no. ꝙ illud quod fit ante actū, nō videtur fieri post actum: licet actus immediate sequatur. Et hoc veruꝫ quādo illud quod fit ex hoc redditur validum: secus si redderet̃ nullum. q̄ꝛ tunc videtur fieri post actum propter coniunctionem ipsius actus, vt. s. de seruit. l. qui duas. in gloss. facit ad testes, qui viderunt aliquid simul. Paulus de cast.

Summarium.

1 Emptor hæreditatis quasi heres videtur. Et in venditione id agi videri, vt emptori venditoris succedat loco.

SI ei cuius. Vēdita hr̄ditate seruitutes cōfuse per aditionem debent restitui. h. d. Bar. No. † in fin. ꝙ emptor hereditatis videtur quasi heres. ¶ Item, ꝙ in venditione semꝑ agi videtur vt emptor succedat loco venditoris. Idem no. s. ti. j. l. vnus ex sociis. Paulus de cast.

Summarium.

1 Seruire res mea mihi vt nequit, ita nec alteri rei mæ.

QVicquid. Si in venditione rei actū sit, vt emptor sustineat seruitutes q̄ debentur: dꝫ intelligi de seruitutib⁹ debitis aliis, ꝙ̄ venditori: q̄ꝛ sibi nō poterat res sua seruire. ⁊ ideo si nulli debeat̃ seruitus, nihil operant̃ dicta verba. h. d. ¶ No. † ꝙ sicut res mea mihi seruire non pōt. vt. s. si vsufructus peta. l. vti frui, ita nec alteri rei mee. vt hic. loquitur enim de seruitute reali, q̄ debetur a re rei. Adde tamen qđ dixi. s. de seruitu. vrb. predio. l. olimpico. ¶ Itē no, hic de dñio seruitutis. ⁊ adde, s. si vsufructus pe, l, qui vsumfructum in fi. ¶ Opp. ꝙ lꝫ nulli debeatur, tñ dicta verba operent̃, vt possim seruitutē imponere alteri rei mee: vt, s. e. l. si in venditione. ¶ So. dic vt ibi dixi. ¶ Scđo op. ꝙ dicta verba q̄bus est seruitus, vt ita sit. vtriqꝫ: nō debeāt intelligi de seruitutib⁹ debitis extraneis actiue: sed magis de seruitutib⁹ debitis ab extraneis rei vēdite passiue, vt s. de serui, vr, p̄d. l. si arborē. §. hec. l. traditionis. ¶ So. q̄cq̄d gl. dicat hic ⁊ ibi: dic ꝙ ista verba q̄ sunt hic, non pñt intelligi, nisi de seruitutib⁹ debitis extraneis actiue. cum dicāt quib⁹ est seruitus ⁊c. Sed ibi poterant intelligi vtroqꝫ mō actiue ⁊ passiue: q̄ꝛ dicit seruitutes vti sunt, ita sint que verba sunt magis gñalia ꝙ̄ ista. Et ideo interpretātur in odium venditoris.

Summarium.

1 Ire per fundum cui occasione alicuius iuris permittitur, & fabros quoqꝫ ac magistros lignarios iuris ipsius conseruādi causa mittere permissum videri. Et an si quis per se ex statuti forma aliū offendere possit, num idem per alium queat? Remissiue.

REfectionis. Qui ꝯcedit alteri seruitutē, vr̄ ꝯcedere oē illud per qđ seruitus ꝯseruat̃ in esse. h. d. Et no. † in fi. ꝙ cui ꝑmittit̃ ire ꝑ fundū rōne alicui⁹ iuris ꝑmittit̃ etiā sibi mittere fabros ⁊ magistros ad cōseruationē illi⁹ iuris. Et est in arg. ꝙ si aliq̄s ex forma statuti potest aliquem offendere per se possit etiā offendere per aliū. De quo vide glo. ordi. j. de vi ⁊ vi ar. l. cum fundum. ⁊ C. de adul. l. gracchus. Paul.

Summarium.

1 Conuentio in domus venditione: ne possis in ea huiusmodi artem exercere, num efficax sit?

VEnditor. Pōt q̄s se ⁊ hr̄des suos obligare, ne in certa ꝑte maris piscet̃: nō tñ erit seruit⁹ realis. bart. ¶ Et est hic argu. ꝙ † si vendo tibi domum

tibi domum hoc acto ꝙ non possis ibi artem, talem exercere. ꝙ ista cōuentio valet ſm Bar. hoc puto verū, si mea interest: alias secus, vt. ff. de serui. l. quoties. in prin. Et ita intelligo hanc legē, ꝙ itereratvēditoris isti⁹ ne piscatio exercereť. nō sunt alia. pau.

Summarium.

1 Damnum alter, ob alterius vtilitatem publicam vel priuatam sustinere non debet. Et an statuto fieri possit, vt ciuitas, aut commune si re mea egeat, à me inuito auferre queat? Et quid quo casu id foret licitum? numero. 2.

§. **Si constat** Res mea sine facto meo non potest mihi auferri, iure publico vel priuato nisi consuetudo aliter se habeat. h. d. & semper 1 all. ¶ No. † ꝙ propter vtilitatē alterius priuatā vel publicā nō dz alter damnificari. Et ideo licet ciuitas vel cōmune indigeat re mea, non tamen potest eam mihi auferre sine volūtate mea. et hoc vult dicere ibi, nec publico nomine. &c. ¶ Secundo nota ꝙ super hoc potest introduci consuetudo in cōtrarium. & idem in statuto: quia potest ciuitas facere statutum, ꝙ quandocunqꝫ communitas indigebit de re alterius, cogatur dominus vēdere. de quo dic vt. l. annonā. ff. ad. l. iul. de anno. per Barto. & in. l. j. C. de episco. audi. ¶ Et sic potest ciuitas condendo statutum sibi dare potestatem eam, quā sine statuto non habebat. Ad. de. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. vbi est bonus text. 2 ¶ Item † no. ꝙ quandocunqꝫ licitum est a priuato auferre rem suā debet sibi satisfieri de pretio, ne totaliter remaneat in damno. facit de rei vend. Item si verberatum. §. primo. gloss. inducit in ar. de aduocat. de qua in. l. j. C. de suffrag.

Iter nihil. Seruit⁹ itineris potest sic constitui, vt de die tantum liceat. ¶ Item per eundem locum potest quis diuersis seruitutem concedere, si per aliam altera non impediatur. ¶ Item potest quis in testamento grauare heredem suum, vt imponat seruitutē rei hereditarie, vel ipsius heredis. h. d. vsqꝫ ad. l. si precario. ¶ Et no. istam. l. iter. cum glos. ꝙ per ciuitatē non lz ire de nocte, sed extra ciuitatē sic. a ꝯtrario sensu. & credo ꝙ in iure alibi nō repies. & iō sunt statuta vbiqꝫ. paul.

Summarium.

1 Interdictum de precario in eo quod quis apud se habet locum non habet. Et quid si precario concessi vt in meo quid poneres, an si non tollis a me Rogatus, mea autoritate tollere possim?

2 Precario possidēs ne vnquā quidē præscribit. Et quid de eo q per quantūuis tēpus censum pro re cēsuali nō soluit, an prescribat?

Si precario. De eo ꝙ quis precario habet in tuo, non est locus interdicto de precario, neqꝫ seruitus imposita: de eo vero, quod precario habet in suo loco seruiente habet locum interdictum de precario. & si donata fuit seruit⁹, 1 videtur remissa. h. d. ¶ † No. in tex. & gl. ꝙ de eo quod quis habet penes se, non habet locum interdictū de precario. ¶ Item no. glo. ꝙ si precario tibi concessi, vt in fundo vel domo mea aliquid poneres, nisi remoueas cum te regro, possum propria autoritate remouere. possem etiā agere actione præscriptis verbis, vt remoueas, si forte nimis magnā expēsam facere i amouēdo, vt. ff. de præscript. verb. l. permisisti. secundum Barto. ¶ Item 2 † no. ꝙ qui precario possidet, nūꝙ præscribit. ideo qꝛ possidet nomine alieno. ¶ Ex hoc patet, ꝙ q possidet rem censualem, licet mille annis stet ꝙ non soluat censū nunꝙ præscribit libertatē: qꝛ quo ad directum dñium alieno nomine possidet. de hoc not. in. l. male agit. C. de præsc. xxx. annorum & ibi per Cyn. & guil. ¶ Et hoc verum quo ad directum dñium ꝙ nunꝙ præscribiť, licet census non soluatur: vt. l. cum notissimi. §. se. e. titu. nisi fuisset interuersa possessio: qꝛ tunc cum possideret noie suo, pscribet xxx. annis, de iure ciuili: vt no. e. ti. j. l. cōperit per Cynū. ¶ Sed si queritur de censu: vtrum præscribat liberationem eius. xxx. annis nō soluendo: Cy. ꝙ sic in. d. l. cōperit. ¶ Tu potes cōtrariū dicere: qꝛ si nō præscribit directū dñium, quod est principale: ergo nec cēsum, qui rōne ipsius defertur: vt in. c. cū ex officiȷ. de presc. & ibi quasi expressum per gl. & Inn. Nam si rōne partis coequalis retineť totū, vt. ff. queadmodum serui. amit. l. si stillicidij. in fi. multofortius retinēdo principale retinetur accessoriū. Cum aūt qs teneť aliqd annuū prestare ex cōtractu, vel vltima volūtate, & sic actiōe psonali nō p respectū ad aliquā rē: an pscribat liberationē. dic. vt no. in. l. cū notissimi. §. fi. all. p Cy. Pau.

Summarium.

1 Cessionem primam ad vltimā pertrahit. Et quid requiratur vt actus vno tempore factus alio factus censeatur?

2 Fictio super impossibili fundamentū non habet. Et quid sit fictio. Et quid ad fictionem requiratur?

3 Actus viuētiū, an pendere possint? Et qd in vltimis volūtatibus?

Receptum. Lex ista ē pulchra. d. h. si plures dñi sepatim seruitutē cōstituāt, nouissima cōstōne seruitus ꝯfirmať, nisi mutatio cōtingat in psona cōstituentis, vel acqrētis, vel alterius ex socijs. h. d. Barto. & est not. l. & est glo. ad. l. per fundum. ff. ti. j. & est subtilis in materia fictiōis. Debebit etiam ille 1 q prim⁹ cessit ſm Bar. ¶ Tatum em. i. solū em. ¶ No. † primo ꝙ cessio prima trahitur ad vltimā. & nō econtra. & hoc clari⁹ probatur hic, ꝙ in. l. p fundū. ff. tit. j. ¶ Scđo not. ꝙ qñ actus vno tpe fingitur factus alio tpe requiriť ꝙ illo tēpore quo fingitur factus, possit fieri: alias si impossibile est fieri, nō pōt hoc fingi. 2 quia fictio nō fundatur sup impossibili: vt hic est tex. no. cū glo. & no. ff. de lib. & posthu. l. gallus. §. si eius. nam cum fictio est in re certa possibili cōtraria veritati, pro veritate a iure facta assumptio. ita no. per Bar. in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca. fingatur ꝙ tpe vltimus cedit, omnes preterea cesserunt: & ille qui primo cessit, mortuus est, vel alienauit: non pōt vere cedere eo tpe quo vltimus. ergo nec potest hoc fingi. & hoc vult dicere iste tex. facit. l. bonorū. ff. rem rat. habe. Ex hoc dicimus ꝙ in fictione requiruntur extrema habilia. & ꝙ oīa remaneāt in eodē statu, i. tpe quo act⁹ perficitur perfecta sunt oīa in illis terminis, in quibus erant tpe quo actus fuit. facit. l. potior. in princ. & l. qui balneū. §. titia. qui po. in pig. ha. & per Bart. in. l. sciendum quibus ex cau. ma. pleni⁹ in. l. si is qui pro emptore. de vsuca. ¶ Ex hoc sequitur ꝙ etiā si contingat mutatio in persona illius, qui non cessit, vel cui non est facta cessio, vt puta: titius hodie, cai⁹ anꝙ cedat moritur: vel vendit partē suā, licet heres vel emptor secundo cedat non recōualescit prima cessio: sed opꝫ ꝙ iterato titius cedat: quia non sunt oīa in eisdem terminis, in quib⁹ erant tpe prime cessionis. Et ita intelligit Barto. istum versiculum, ergo dicetis ꝙ qñ contingit mutatio in persona eius qui cessit, est defectus in termino a quo: sed cum in persona ei⁹ q nō cessit, est defectus in termino ad quem. ¶ Sed in fictione requiritur habilitas vtriusqꝫ extremi. sed gl. super verbo omnis sentit cōtrariū. s. ꝙ nō requiratur, vt titius iterato cedat. pro qua glo. facit tex. in versiculo idemqꝫ dicendū. si bene inspiciatur. lꝫ pro Bar. facit versiculus, ergo cū dicit oēs ex integro cedere debet. & istā partē puto veriorē, lꝫ alius intellect⁹ videať rōnabilior. ¶ In 3 tellect⁹ ꝓ Bar. magis vř de stricta rōne iuris. ¶ Itē † not. ꝙ act⁹ viuētiū pñt pēdere quo ad ius reale: sec⁹ quo ad oblōnē psonalē, q pēdere nō pōt. Sed cū pure ꝯcepta est, aut statiꝫ obligat aut nunꝙ, vt. ff. de stiplōne ser. l. qui vsumfructū. & hec dñia colligiť in gl. q icipit. Sed si mortu⁹. ¶ Si aūt cōcipiať sub ꝯdōne, tūc nō est dubiū ꝙ pōt pēdere: vt insti. de ꝟ. ob. ex ꝯdōnali. legata ꝓ & vltime voūtates. aut fiūt sub ꝯdōne: & pedere pñt. aut pure: & tūc aut añ aditā hrditatē, & idē: vt. ff. de seru. leg. l. iij. aut post aditā hrditatē: & tūc nō pñt pēdere, lꝫ aut statiꝫ valent, aut nūꝙ: vt hic. tene mēti hanc. l. Et distingue vltio vt distinguiť p gl. & bar. Sꝫ ꝯ pmissa opp. qꝛ hrēs repñtāt psonā defuncti vt in auf. de iureiur. a mo. pšti. ¶ Solu. illud est fictiōe iuris & istud quod hic dr. pcedit etiā ex fictiōe, ꝙ fingať seruit⁹ ꝯstituta cum vltima, nō sunt due fictiones &c. vt. l. j. C. de do. pmis. bar. paul.

Si seruitus uendicetur *Rubrica.*

Actiones. Cū seruit⁹ debeť rei q in alicu⁹ bonis est, illi ꝯpetit actio ad vendicādū ipam cui⁹ est dñiū illi⁹ rei. Si vero debeť ad rem que in nullius sit bonis: illi competit, qui ipsam acquisiuit. h. d. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Confessoria atqꝫ negatoria cuius gratia prius introducta sunt? Et de libelli in his forma ac conceptione, numero. 2.

3 Filiofamilias num tutor dari queat? Et quid de curatore, & quatenus? Et vbi vnum in obligatione est aliud in solutione, an libellus vtrumqꝫ simul & alternatiuē complectens efficax sit?

4 Confessoria atqꝫ negatoria cur ita dicantur?

5 Propositio vt affirmatiua vel negatiua dicatur, quid potissimum spectari debeat.

De seruitutibus. Pro seruitutibus vēdicandis vel repellendis competit confessoria & negatoria ad similitudinem eorū q̄ ad vsumfructum competunt. que sunt in rem. Et datur confessoria dicenti seruitutem sibi deberi, negatoria vero neganti alteri deberi. nec competunt nisi domino fundi. h. d. vsq₃ ad. §. recte. ¶ No. gloss. † q̄ confessoria & negatoria prius fuerunt introducte in vsufructu, q̄ in seruitutibus predialibus. ¶ Item † nota formam libelli, quia qui intentat confessoriam, potest dicere seruitutē sibi competere: & tamen re vera cōpetit fundo, non persone: vt. s. titu. ij. vnus ex socijs. vnde videtur istum libellum non procedere. nam & sententia non datur persone, s₃ predio, vt. s. negotiorū gestorū. l. qui aliena. in fin. ¶ Solut. verum est q̄ principaliter competit predio, mediāte quo competit etiā persone, vt patet in dicta. l. vnus ex socijs. vnde procedit iste libellus dico mihi seruitutē deberi: quia intelligitur mediante predio. & sic redigitur ad intellectum iuris sm̄ Barto. per quod dicit ipse respondisse de facto, q̄ † licet filiofamilias non possit dari tutor, quo ad personam: cum sit in alterius potestate, sed curator bonis sic & ad causas. l. cum non solum. §. necessitatem. C. de bo. que lib. si tamen iudex dicat damus tali filiofamili. tutorem, alias curatorem: valet ista datio. & nō intelligitur facta persone. sed exponitur. i. ad vtilitatē eius quod tene menti. ¶ Item facit ad illud quod vbicunq₃ vnum est in obligatiōe, & aliud in solone vt in ti. si qua. paup fe. dicat. & in ti. de nox. in quib⁹ estimatio dāni est in obligatione, datio vero serui, vel quadrupedis, est in solutione: q̄ licet illud quod est in obligatione tantum peti debeat, si tamen petatur vtrūq₃ alternatiue, & simul: procedit iste libell⁹. Et redigitur ad intellectum iuris scilicet vt videatur petita estimatio damni tātum, s₃ liberetur aduersarius dando pro nox. nā libellus semper est sustinendus, quoties ex verbis eius potest cogi recta intentio, vt no. per Inno. in. c. examinata. pro quo. l. si quis intētionem. j. de iudi. ¶ Querit gloss. quare † dicatur confessoria, & quare negatoria: dicit plac. q̄ confessoria proponitur verbis affirmatiuis: negatoria, verbis negatiuis. quod gloss. non placet. Nam interdum econtra confessoria verbis negatiuis proponitur: vt cum dico mihi licere altius tollere: & econtra negatoria verbis affirmatiuis: vt cum dicitur, hoc tibi licere. ¶ Unde gl. dicit q̄ magis est inspiciendus sensus, q̄ verba: quia secundū mentem, semper affirmat seruitutem sibi deberi, qui confessoriam intentat. & econtra qui negatoriam intentat, semper negat: vt hic patet in textu. Unde cōsidera in istis actionibus ius & factum. quo ad ius, qui confessoriam intentat, affirmat: quia dicit ius seruitutis sibi competere. qui vero negatoriam, negat: quia dicit alteri non competere. ¶ Sed quo ad factum potest esse interdum econtra: vt patet in seruitute alti⁹ non tollendi. ¶ Et ita credendum est pla. intellexisse. Et † nota gl. q̄ propositio dicenda est affirmatiua vel negatiua inspecto magis sensu, q̄ verbis: quia interdum verba sunt negatiua, & tamen important affirmationem. ¶ Idem no. per glo. in cle. literas. de prescrip. & ad hoc alleg. Bal. istam glo. Paulus.

Summarium.

1 Facultas tacite per testatorem vsufructuario cōcessa, in re alia eiusdem testatoris quam legata, quid cōferat si facultatis iuret, aut seruitutis habeatur?

2 Interdictum pro iteneris seruitute quodnam competat? Et quid si seruitus causam continuam habeat.

§. Recte. Cui relictus est vsusfructus vnius rei habet facultatem eundi per aliam rem testatoris sine qua vti frui non posset, tamen hec facultas non est seruitus. h. primo. Item si fundo fructuario aliqua seruitus debetur, potest fructuarius ea vti. h. d. Item pro seruitute itineris fundo fructuario debita competit fructuario iudicium possessorium, scilicet interdictum de itinere actuq₃ priuato: siue ipse fuerit in possessione eundi, siue ille qui sibi legauit. h. d. vsq₃ ad. l. loci corpus. ¶ Quero † circa primum dictum, quid refert an illa facultas sit seruitus, vel non? ¶ Respondeo quia si non est seruitus: nō proponis confessoriam tanq̄ pro seruitute itineris: quia libellus esset ineptus. Sed proponis eam pro vsufructu, in quo turbaris, si nō pmittas ire, vt. s. si vsusfructus pet. l. ij. ¶ Item † not. in fi. q̄ pro seruitute itineris competit interdictū de itinere actuq₃ priua. S₃ si seruitus haberet cām ɔtinuā, cōpeteret quasi interdictum vti possidetis. vt. j. e. sicuti. §. aristo. in fin. & de serui. quoties. & ibi nota. ¶ Competunt etiam alio possessoria, vt. j. e. & si forte. §. sciendum. & ibi dicam.

Summarium.

1 Interesse quandoq₃ pro fructibus capi.

Loci corpus. In confessoria & negatoria, habetur ratio interesse agentis. h. d. ¶ Nota † hic q̄ interesse capitur pro fructibus. de quo vide. l. videamus. in princip. j. de vsu. Paulus de cast.

Summarium.

1 Actionem quæ pro principali competit, in solidum dari: non sic in accessoria quæ pro parte datur.

2 Sententia in indiuisibilibus pro vno lata, alijs vt prodest, ita nocet.

§. Si fundus. Iste actiones competunt cuilibet & contra quemlibet dominum insolidum. Sed cum peruenitur ad interesse, habetur ratio interesse agentis tantum. Item sentētia lata pro vno ex dominis prodest alijs. h. d. no. ¶ Not. q̄ † actio que competit pro principali, datur insolidum: & tamen actio secūdaria pro interesse datur pro parte. facit. l. j. §. incertam. de preto. stipu. interdū reperitur econtra q̄ actio primitiua competit pro parte, & actio secundaria pro interesse competit insolidum: vt. j. commo. si vt certo. §. si duobus vehiculum. Sed si bene consideres nō est diuersitas. Item no. q̄ in indiuisibilibus † sentētia lata pro vno, prodest alijs, & etiam nocet secundum glo. & ad hoc semper allega. iste. §. Paulus de castr.

Summarium.

1 Libellus agentis cui reus verbo non contradixit an procedat? Et quid de eo qui per fundum meum it, si tamen id iure seruitutis non facere fateatur, num aduersus eum negatoria intentari queat?

§. Si quis mihi. Confessoria competit cōtra illum qui seruitutem impedit, siue contra illum qui seruitutem negat. h. d. Barto. ¶ † No. procedere libellum agentis, licet reus illi libello nō contradixerit verbo: dum tamen saltem facto contradicat. ¶ Sed quero quid in negatoria: aliquis vadit per fundum meum, & fatetur se non ire iure seruitutis: an possim contra ipsum intentare negatoriam? gloss. dicit q̄ non. j. eo. si cum meus proprius. in fi. contrarium puto per istum tex. Nam si confessoria datur contra illū, qui nō negat seruitutem, impedit tamē vsum eius. Itē in negatoria, vt detur cōtra illum qui non negat libertatem, impedit tamen vsum libertatis. quia iste actiones pariter ambulant. ad hoc. j. e. sicuti. §. aristo. Paulus de castr.

§. Competit. Non potest quis excipere de iure tertij, quod non est exclusiuū iuris agentis. ad hoc alleg. de hoc dic vt not. per Cyn. in. l. cum seruum. de seruituti. & in. l. ij. de except. rei iud. per Bar. & l. indebiti. §. sed si numerum. per eundem.

§. Hec seruitus. Media domus depressa non impedit seruitutem altius non tollendi, deberi a domo nō vlteriori. Sed media eleuata, seruitus interpellatur quoad eleuata steterit. h. d. vsq₃ ad l. & si forte. §. sciendum. Bar. primum dictum est verbum quando domus vlterior, cui seruitus imponitur, possit luminib⁹ officere: alias si nullo modo posset officere propter domum mediā non posset imponi illa seruitus: vt. s. de serui. vrba. predi. l. edes mee. cum. l. se. ¶ Item not. diligenter in. l. & si forte. q̄ quando quis non potest vti seruitute propter aliquem casum contingentem sine culpa domini predij seruientis, non potest prohibere ipsum dominum, quominus in predio seruiente aliquid faciat: quia non videtur facere contra seruitutē, qua quis vti nō potest. ¶ Item nota, quod cessante isto impedimento, destruitur quicquid factum est quod vsum seruitutis impediat.

Summarium.

Summarium.

1 Confessoriā possidenti dari. Et idem in actionibus quæ pro incorporalibus iuribus competunt
2 Seruituti tuendæ quot remedia dentur? & numero. 4.
3 Interdicta realia omnia esse.

§. **Sciendum.** Qui est in possessiõe seruitutis altius non tollendi, potest intentare confessoriam vel interdictum quod vi, aut clam: vel nuntiare nouum opus contra illum, qui vult edificare. h. d. ¶ Nota, † q confessoria datur possidenti. ꝛ ad hoc semper alle. fic. s. si vsufruct. peta. l. penultima in fin. ¶ Et idem de omni actione, que datur pro iuribus incorporalibus, vt not. instit. de actionib. §. sed iste. per Iaco. butrig. ¶ Item † not. tria remedia dari pro seruitute tuenda. sunt ꝛ alia, vt. s. e. l. ij. §. fi. ꝛ l. loci. §. si quis mihi. circa fin. ꝛ l. sicuti. §. aristo. j. eo. dic pro declaratione istorum, q primum ꝛ principalius remedium est confessoria. ¶ Et ista est actio in rem: ꝛ datur possidenti, ꝛ non possidenti, vt hic. ꝛ contra quemlibet turbantē vsum seruitutis edificando, vel non edificando. ¶ Itē tā pro seruitutibus vrbanis, q pro rusticis: vt. s. e. l. ij. in prin. ꝛ l. si quis diuturno. in fin. j. eo. ¶ Secundum remedium est interdictum, q vi aut clam. ꝛ istud est personale: cum † omnia interdicta personalia sint. et datur contra impedientem vsum seruitutis edificando: ꝛ postquā edificatum fuit, vt destruatur: non autem anteq fit edificatum, vel si quo modo impediatur. vt hic in tex. ꝛ gloss. ¶ Tertium, remediū est nuntiatio noui operis. de qua hic. Et ista competit ↄtra volētē edificare. ꝛ hoc etiā no. s. de serui. vrb. predi. l. inter seruitutes. in fi. ¶ Quartū † remedium est interdictuꝫ de itinere actuqꝫ priuato. Et istud competit in seruitutibus rusticis dūtaxat, vie ꝛ itineris, vel actus. Et si quis petat, ne impediatur in quasi possessione eundi aget ex primo capite. Si vero vt liceat reficere aget ex secundo. in quibus que sint necessaria: dic vt no. in. l. loci. §. si quis mihi. s. eo. ¶ Ultimo cōpetit interdictum vti possidetis ad tuēdum quem in possessione seruitutis continue: vt. j. e. sicuti. §. aristo. in fi. ꝛ de seruitutib. quoties.

Summarium.

1 Speciale in seruitute oneris ferendi quodnam sit? Et in actionibus realibus, qui rei cedit, non cogitur iudicium suscipere.

§. **Etiam de.** Ab isto. §. vsqꝫ ad. l. sicuti. §. cōpetit. tractat de vna materia vꝫ de seruitute oneris ferendi: et dicit q p tali seruitute datur confessoria etiā vt reficiatur paries, qui debet onus sustinere. que actio est in rem, ꝛ eiusdem nature, que est illa, que competit pro alijs seruitutibus. ꝛ eisdem modis competit: ꝛ illa eadem veniūt que in illis seruitutibus. h. d. vsqꝫ ad. l. harum. ¶ Nota † q speciale est in hac seruitute oneris ferendi, vt cogatur ille qui debet seruitutem aliquid facere: secus si in alijs seruitutibus in quibus tenetur tantum pati: vt. s. de seruit. l. quoties. ¶ Item no. ibi, labeo autem. ꝛc. q in actionibus realibus non cogitur quis suscipere iudicium, si vult habere rem pro derelicto. Idē in personalibus in rem scriptis, vt est actio noxalis vel de pauperie, secundum gl. secus in mere personalibus. de quo dic vt. l. is cum quo. de aqua plu. arc. Paulus de castro.

Summarium.

1 Aut particulam, pro &, poni. Et præstationem rei ac cautionis iudicis officio fieri.
2 Iudicis officium circa futura versari? Et quid vbi reus pendēte iudicio actori satisfacit, an debeat absolui? Et quæ erit sententia, interlocutoria ne, an diffinitiua?
3 Sententia qua appellationē disertam fuisse pronunciatur, diffinitiua num sit, an interlocutoria?
4 Cautio quando præstatur, an in litem iuretur?

Harum. In hac actione per officium iudicis fit restitutio rei, et pstatur cautio. ꝛ contra non patierem; iuratur in litē. Barto. ¶ No. † primo tex. coniuncta gloss. q dictio aut, ponitur pro et. dicitur enim q res præstatur, aut cautio. ꝛ gl. intelligit ꝛ bene, q vtrūqꝫ prestatur. ¶ Secundo, q prestatio rei ꝛ cautionis fit officio iudicis deseruienti confessorie actioni. nam ipsa confessoria principaliter proponitur, vt iudex declaret seruitutē principaliter deberi: vt. j. l. proxima. §. sed si queratur. ꝛ in cōsequentiam imploratur iudicis officiū mercenarium: vt hoc facto cogat aduersarium ad prestationē rei. i. ad prestandum patientiam ꝛ ad refectionem parietis in seruitute oneris ferendi. ¶ Item ꝛ ad prestationem cautionis vt caueat se in perpetuū nō impediturum per se, vel suos heredes, quominus alter vtatur seruitute. ¶ Item in hac seruitute oneris ferendi, prestatur adhuc alia cautio, q quandocunqꝫ paries indigebit refectione reficiet. Et † sic officium iudicis vertitur circa futura, in ijs, que habent causam successiuam, et in quibus eius sententia non potest perfecte mandari executioni, concord. l. egi. j. e. ꝛ ad hoc iste due. l. semp all. ¶ Tertio no. q quando reus satisfacit actori pendente iudicio, debet absolui: vt hic in fi. ꝛ dicit glo. q ista est sententia interlocutoria: quia non fertur super principali. que gloss. semper alleg. ꝛ vide plene per Bar. in. l. titia. j. de accusa. ¶ Et per istam glos. dicunt quidam, q † sentētia per quam pronuntiatur appellationem esse desertam, non est diffinitiua, sed interlocutoria: quia non fertur super principali negotio, sed super processu. ¶ Et ita audiui, q dominus Bald. interrogatus a quodam abbate respondit per istam gl. quando citans perusium erat in manibus ecclesie. ad quod vide quod not. per Innocen. in. c. auditis. de procu. ꝛ per glo. in cle. fi. de appella. ꝛ quod not. C. quomodo ꝛ quando iudex. ꝛ si preses qui desertam. ¶ † Ultimo no. gl. fi. q quādo cautio nō pstatur, non iuratur in litē, sed tantū officio iudicis precise compellitur ad prestandum captis pignoribus. quam gloss. reprehendit Bart. dicens q non videt quare non iuretur in litem: cum imploratur officium iudicis, sicut quando agitur per viam actionis. Sed certe hoc noluit dicere gl. sed dicere voluit, q cum iuramentum in litem non defertur super eo, in quo non cadit affectio, vt. l. nummis. j. de in litem iuran. ꝛ in prestatione cautionis non cadit interesse affectionis: ideo non iuratur, sed officio iudicis precise compellitur. vnde puto glo. bene dicere.

Sicuti. Quando paries seruiens reficitur ne domus dominans corruat, ad dominum eius pertinet fultura. h. d. Bar. Et expone ibi, Nam si non vult ꝛc. nā vult dicere, q si dn̄s domus dn̄antis nō vult reficere anteq ruat: permittat ruere: qꝛ postea oportebit eum reficere postq ruerit. quod erit sibi grauius.

§. **Competit.** vsqꝫ huc locutus iuriscōsultus de seruitute oneris ferendi: hic loquitur de seruitute tigni immittendi, vsqꝫ ad. §. aristo. ꝛ dicit q pro tali seruitute competit confessoria, non tamē cogitur aduersarius parietem reficere. ꝛ in hoc differt a seruitute oneris ferendi. h. d. Bar. ¶ Ratio diuersitatis est, quia in seruitute oneris ferendi principaliter promittit sustinere onus, in alia vero promittit pati immissionē, secundario domus sustinere. ¶ Itē prima habet causam successiuam vt onus sustineat, quod fieri non potest, nisi reficiat. Sed secunda habet principaliter causam instantaneam, scilicet pati immissionē, que fieri potest perfecte vno instanti. ꝛ hoc videtur colligi ex glo.

Summarium.

1 Quasi possessio in seruitutibus causam continuam habentibus, qualiter acquiratur?
2 Facultas per fundum tuum eundi, si me non prohibeas, quandocūque velim, mihi a iure est concessa.
3 Sententiam declaratoriam in realibus ferri.
4 Quasi possessionis commoda que sint?
5 Possessio, vbi ius cōmune contra possidentem facit, ab onere probandi non releuat.
6 Dominium in iudicium quando incidenter venit, satis est si probetur quem in possessionem esse, Et si qui hoc dicit agat.

§. **Sed si queratur.** Semper alleg. iste §. in seruitute tigni immittendi. facta immissione dicitur quis esse in quasi possessione, ea vero non facta, dicitur aduersarius esse in possessiōe libertatis. Item in cōfessoria non constituitur seruitus, sed competere declaratur hoc secundo nisi lite pendente propter culpam domini domus seruientis, fuerit perdita: quia agitur vt de nouo constituatur. h. d. no. ¶ No. † primo qualiter acquiritur quasi possessio in seruitutibus habentibus causam continuā

quia per vnicum actum perfectum.simile.§.de seru. vrb.predio. l.seruitutes.que in superficie.in princip.in habentibus causam discontinuam, vt vie, vel itineris, non per vnicum actum. nam non per vnam itationem vel duas, sed per.xxx. dicitur ius acquirere quasi possessionem: vt.l.j.de iti.actuqz priuat. quod est verum in istis, que frequenter possunt fieri, et possunt competere iure facultatis. Nam per fundum tuum frequenter ire possum ad voluntatem meam, si me non prohibeas: et † competit mihi illa facultas a iure, vt.l.diuus.§.de serui.rustic.predi.a contrario sensu. ¶ Et ideo non presumor ire animo acquirendi quasi possessionem seruitutis: sed ex facultate concessa a iure: nisi frequentauerim eodem anno per.xxx.dies, vt dictũ est. secus si tales actus non solent competere iure facultatis. nec potest quis frequentare ad nutum suũ et interesse electioni episcopi. ¶ Nã si clerici qui non possunt interesse electioni episcopi, sed soli canonici: sed si semel interessent, canonicis non contradicentibus: licet isti actus interessendi habeant causam discontinuam, tamen per vnicum actum acquirunt quasi possessionem interessendi propter predictos casus: qz nõ conceditur eis a iure: et qz non ad nutũ suũ pñt interesse, nisi cõtingat casus electionis. ita no. in.c.cũ ecclesia sutrina.de causa possess.et proprie.et ibi quod not. per Innocent.et per Jo.fa.insti.de acti.eque.in.iij.q. ¶ Item no. † q in realibus fertur sententia declaratoria. Sic in.l.et ex diuerso.§.de rei ven.de petiti.heredi.l.lz. Immissa. idem si non sunt immissa, sed forsitan sunt appata, vt.l.hec aũt.§. de serui. vrb.predio. Bart. ¶ In versiculo plane. pone casum q verus dominus submisit falsum dñm cum quo fuit lis contestata. pro quo vide.l.mote.C.de rei vend. ¶ In gloss.sed si possessor no.cõmoda † quasi possessionis.sunt et alia de quibus vide per gloss. et Bartol. in .l.j.de itine. actuqz priuato. Et hoc verum vbi iste qui est in quasi possessione, et non vult agere. Sed si vellet agere quod posset.vt.l.et si forte.§.j.§. eo. tunc opporteret q probaret. et ita limita gloss. vel plenius. ¶ Querit gloss. de tribus. primo in quo prodest esse in quasi possessione seruitutis? Respondet: quia talis habet maiores dilationes, et non iurat primo de calumnia, nec cogitur prouocare ad iudicium. Sed hec vera sunt, quando ab aduersario non turbatur in quasi possessione: quia tunc sustinent partes rei. Si vero molestetur de facto tunc si vult agere, et sic sustinebit partes actoris. Unde primo iurabit de calumnia, et minores habebit dilationes, vt.§.e. et si forte.§.sciendum.et.l.loci.§.si quis mihi. prodest etiã quo ad alia. vide.l.ij.et quod ibi not.ĵ.vti possid. de quo dic vt.l.j. post princi.de iti.actuqz priua.per gl.et Bart. ¶ Secũdo querit gl. an † ista possessio releuet ab onere probandi seruitutem constitutam. respondet q non: quia quando ius commune facit contra possidentem, possessio non releuat ab onere probandi: vt. C. de proba. vis eius. Sed hic facit contra possidentem: quia omnis res presumitur libera, nisi ɔtrariuz probetur. Item eam semel fuisse liberam, vt.C.de serui.l.altius.nec obs.ĵ.de proba.l.circa. quia ibi loquitur in seruitute hominis, qui potest nasci seruus. et sic nunq̃ fuit liber. Sed res non potest nasci serua. et hec vera, cum agitur petitorio: secus si possessorio: vt no.per Cy.C.de serui.et aqua.l.ij.in.iiij.q. ¶ Tertio querit an releuetur ab onere rei, cui dicit seruitutez deberi? Respondet q sic. quod tene menti. ¶ Ex † quo no. q quando dominium venit incidenter in iudicium, sufficit probare, quod quis sit in possessione: licet ille qui hoc dicit agat. quod probatur.ĵ.familie ercil.l.j. Et no.per Cy. C.que sit longa consue.l.ij.per Bart.in.l. penultima.de iniusto test. Et vide qd no. Inn.de verb.sig.c.abbate sane, et in.c.bone. de postu.qui dicit duo: vnum est, q fundus est intentio agentis negatoria de iure cõmuni: sed vide ibi, eodem modo. et c. ¶ Secundum est, q agens negatoria nõ dicit aduersarium possessorem esse. quod nota.

§. **Aristo.** Dominus partis domus inferioris non potest in superiorem iure seruitutis fumum immittere: nec dominus superioris debet ĩ inferiorẽ mittere aquam: nisi aliud actũ sit. et pro ijs cõpetunt iste actiones et iudicia possessoria. Item non valet pactuz q alicui liceat facere, quod de iure communi facere poterat: secus si non poterat. h.d. vsqz ad fi.l. Barto. ¶ Et alleg. q non licet immittere falcẽ in messem alienam. glo. opponit de.l.penultima. de iniur. et soluit. que so. non videtur bona, imo cõtra tex. parificat enim aquam et fumum. ideo dicit Bart. q si dominus domus inferioris velit facere modicum ignem, vel fumum necessarium ad familiam. quod potest facere, nisi animo iniuriãdi faciat: vt. dicta.l.penulti. ¶ Idem si dominus domus superioris modicã aquam vellet supra solarium ponere, potest: nisi animo faciat iniuriandi. ¶ Si autem dominus domus inferioris vellet facere casěariam, vel alium fumuz non familie necessarium nõ posset. nec econtra: dominus superior magnam aquam ponere: vt hic Bar. et hoc videtur probare per tex.l.grauem fumum.

Si eo loco. Natura confessorie est, vt per eam destruatur quicquid factum est contra debitam seruitutem et fiendum impediatur. Et ad id quod dicit, q per edificationem extinguitur vsusfructus, declara vt dixi.§. de vsufructu.l.si in area. Paulus de castro.

Summarium.

1 Prescriptio seruitutis que requirat?
2 Confessoriam aduersus quencumqz dari.

Si quis diuturno. Pro seruitute p̃scripta competit vtilis confessoria, in qua nõ habet quis necesse probare titulum: sed tantum se fuisse vsum longo tempore non vi, clam, vel precario. item confessoria non solum datur contra dominum predij seruientis, sed contra quemcunqz prohibentẽ vsum seruitutis. h.d.no. Et † adde q alia requiruntur ad prescriptionem seruitutis, scilicet q quis vtatur iure seruitutis, vt l.j.§.j.de iti.actuqz priua. ¶ Item q bona fide. potest enim esse q non sit vsus vi, clam, vel precario: et tamen non habeat bonã fidem: et non prescribet, vt.ĵ.titu..j.l.fina. ¶ Item requiritur q sciente et patiente aduersario: vt.C.de serui.et aqua.l.ij.q̃ omnia limitationem recipiunt. vnde dic vt ibi no. per doc. et in.l.j.in fi. de aqua pluu.arc.per Barto. et in dicta.l.j.de iti.actuqz priua. ¶ Ex quo patet, q illud quod dicitur hic, q non Requiritur titulus: verum est de titulo speciali: titulus tamen generalis pro suo requiritur, postq̃ requiritur bona fides. vt probatur in dicta.l.fina.ĵ.tit.j.et ita tenet Rofred.in libell.super hac actione.
2 ¶ Ultimo † nota confessoriam dari contra quẽcunqz. de quo vide per Cy.in rubrica.C.de vsufructu.

An vnus. Unus ex socijs potest alium edificantem impedire iure communi non iure seruitutis hoc declara. vt.l.in re cõmuni.§.de serui.vrba.predio. Paulus de cast.

Si ius illi. In negatoria cogitur quis cauere, quod in futurum seruitute non vtetur. h.d. Barto. similis cautio prestatur in confessoria.§.e.l. Bar.

Summarium.

1 Confessoriam dari pro re quæ agentis nunquam fuerit.

Fistulas. Non potest quis habere canalem in suo per quem aqua noceat alieno. h.d. Et allegatur iste tex. per glos.§.e.l.ij.q † negatoria datur pro re, que nunq̃ fuit sua. ¶ Item not. secundum Bar. q non licet habere aquariolum in domo propria si per eum aqua immissa inundaret in vicini parietem. Et pone casum in aquariolo, vel ayguerijs istius ciuitatis. Paulus de Castro.

Si cum. Qui tigna imittit vltra q̃ sit actũ, in constitutione seruitutis, per negatoriam tollere cogitur. Itẽ nõ lz tibi tenere parietẽ q̃ supra meũ inclinet. h.d. ¶ Et no.gl.vltimã huius.l.que dicit, q negatoria non datur nisi contra illum qui pretendit se habere seruitutem. quod non placet, primo datur eni contra illum, qui impedit vti libertate: vt.§.l.proxima.et.ĵ.eo. si quando.in prin.et.§.fin. Et ĩ ixi.§.eo.loci.§.si quis mihi. alias non video qualiter succurreretur.

Altius. Si administrator minoris facit contra debitam seruitutem tenetur tutele, et etiam competit confessoria. h.d. Bar. Nota tex. ibi, qz quod alium. etc. et vide glo.in.c.j.extra de nat. ex liber.vent. Paulus de cast.

Si a te. Ex titulo et quasi possessione seruitutis competit actio, et exceptio. h.d. Barto. Paulus de castro.

Si quando. Si edificium vicini mei supra meam inclinatur per negatoriam tollere cogitur. Item in loco qui debet seruitutem

tutem nihil faciendi, non pñt silue vel excrescentes poni. Item non licet iuxta parietem alterius imponere aliquid per quod paries deterior fiat. h. d. tota l. cũ Bar. Paulus de cast.

Si cuius. Ista. l. est no. ꝛ habet materiã subtilem, ꝛ nunc non est tempꝰ examinandi. ꝛ. h. d. qui agit confessoria pro seruitute ꝛ interesse, reo contumace mittit in possessionem oim bonorum: a qua nõ recedit, nisi fuerit integre satisfactum. h. d. Barto. materiam huius. l. vide plene in. l. si primꝰ. de no. ope. nun. fm quam. l. ista debet intelligi. ꝛ Rofr. in libe. de confesso. super hac. leg. Paulus.

Si de cõmuni. Sententia lata contra vnũ vnũ ex socijs, non preiudicat ceteris, si culpa eius acciderit: secus si dolo. h. d. Secundũ verum intellectũ bar. Et est ratio diuersitatis: qꝛ in primo casu non haberem recursum contra socium, qui non tenebatur pro parte socij aliam diligentiã adhibere, ꝙ in sua: vt. ĩ. familie. ercis. l. non tantum. vnde succurritur sibi, vt sententia non noceat, ne versetur in damno. Secundo vero casu habet actionem de dolo contra socium, vt hic in fin, secundum glo. ꝛ Bar. Paulus de cast.

Testatrix. Qui rem legat, velle videtur vt heredi remaneat potestas eũdi per illam, sicut testator ire solebat. h. d. Et no. ꝙ nõ est ipso iure constituta seruitus: cũ illud sit legatum tacitũ, sed est constituenda. vt. l. seruuz filij. §. fi. ꝛ quod ibi no. ĩ. de lega. i. Paulus.

§. Plures. Predium vniuersitatis potest seruire predijs singulorum: ꝛ ius seruitutis transit cum predio dominante, quocunqꝫ titulo cõcedatur nisi specialiter sit exceptum. h. d. Bar. Et not. ꝙ potest expresse agi, vt ius seruitutis quod est reale ꝛ annexũ rei, non transeat cũ re. hoc etiam probatur. s. de serui. rust. predi. pecori. in fin. Sꝫ ibi hoc agebatur a concedente seruitutem, ꝛ in actu concessiõis hic aũt post cessionẽ factam, ꝛ ab eo cui facta erat. Paulus.

Si aqua. Potest cõstitui seruitus, vt aqua inueniatur, ꝛ inuẽta ducatur. h. d. Paulus de castro.

Quemadmo. seruitus amittatur Rubrica.

Seruitutes. Quatuor casus ponunt vsqꝫ ad. l. iiij. que icipit seruitus, et sunt breues, ꝛ non indigent summario. Paulus.

Summarium.

1 Seruitutes plures ex fundorum dominantium pluralitate resilire. Et quatenus id verum sit?

2 Immistio inter res separatas non cadit. Et separatorum non esse illationem.

Seruitus. Hec. l. cõtinuatur cũ se. vsqꝫ ad. l. si sic. ꝛ. h. d. ꝙ si seruitꝰ ẽ vna, indiuisibilis est: ꝛ vel in totum amittitur si nullus vtat: vel in totum retinetur, si aliqs quicũqꝫ sit noie fundi vtat. Si xo de vna fiãt plures, põt vna amitti ꝛ alia retineri. h. d. vsqꝫ ad. l. si sic. ¶ Et qꝛ. l. seq. est difficilis in tex. pro intellectu ipsius, dic ꝙ qñ fundus cui debetur seruitꝰ, vel a quo debetur sit plurium dñorũ cõis pro indiuiso, quousqꝫ remanet indiuisus, vna tñ seruitus est: ꝛ per vnũ ex socijs, vel quẽcunqꝫ aliũ vtentẽ nomine fundi retinet quo ad oẽs. vt in hac. l. ¶ Si vero diuidat: tũc loquit. l. se. q̃ distinguit, aut diuiditur fundꝰ, qui erat plurium dñorũ: ꝛ tunc tot fiunt seruitutes, quot sunt partes. ꝛ vna põt retineri per vsum, alia amitti per nõ vsum. ꝛ hoc vsqꝫ ad. §. Sed si is. nec nocet ista diuisio fundo seruienti, imo prodest: qꝛ anteꝙ esset diuisus per vnum solũ poterat retineri quo ad oẽs. ¶ Sed post diuisionẽ nõ retinet, nisi quo ad interesse. Si vero diuidat fundus seruiẽs, q erat pluriũ dñorum tũc distinguit, aut seruitus fuit ꝯstituta per partẽ fundi: ꝛ tunc loquitur. §. Sed si is. vsqꝫ ad. §. certum. aut fuit cõstituta vt per quãlibet partẽ fundi ire liceret: ꝛ tũc loquit. §. ceterũ vsqꝫ ad finẽ. ¶ Primo igit casu, cũ seruitus fuit constituta per certum locũ, ꝛ fundus seruiẽs diuidit: tũc qualitercũqꝫ diuidatur siue per lõgitudinẽ vie, siue per latitudinẽ, vna remanet seruitus: qꝛ pluralitas fundorũ seruientiũ nõ multiplicat seruitutes: vt. l. vna est via. s. de serui. rust. predio. nõ ergo efficiũtur plures seruitutes: licet de vno fundo efficiantur plures fundi. ꝛ hoc nõ dicitur ita clare in tex: sed in glo. colligitur. Verũtamen in modo amittendi seruitutem distinguitur: qꝛ aut fundus seruiens diuiditur per longitudinẽ, puta: quia tota illa pars fundi per quã ibatur, cedit vni, altera cedit alteri. Et tunc dicitur ꝙ perinde est, ac si a principio duo fundi diuisi fuissent. vult dicere, ꝙ ꝙtũ ad illã partẽ per quam nõ ibatur, nõ est necesse ꝙ labatur tps cõstitutum ad amittẽdã seruitutem: quia pars cessit libera a principio. quia postꝙ per certã partem cõstituta erat seruitꝰ, altera pars libera deserebatur: vt. s. de serui. rusti. predi. l. certo generi. §. si totus. ꝙtum vero ad alterã partẽ, per quam cõstituta erat si negligat tempore cõstituto, perditur seruitꝰ. Aut fundus fuit diuisus per latitudinẽ vie: aut qꝛ quilibet dominorum habet partẽ illius loci, per quã cõstituta erat seruitus: ꝛ tũc cuꝫ vna sit seruitꝰ, licet plures fundi sint facti: nõ potest nisi, vel tota amitti, vel tota retineri. vnde si per partẽ vnius tãtũ eatur, retinetur quo ad oẽs, sicut si a princ. plures fundi fuissent: vt. d. l. vna est via. sic ergo per non vsum nõ potest vnus fundus liberari, ꝛ alter nõ. Sed per pactũ expressum sic. ¶ Itẽ nec per redemptionẽ vnius fundi liberaretur alter, dummodo in altero sit tantum spacium ꝙ posset esse via: alias vterqꝫ liberaret, vnꝰ per redemptionẽ: alter ꝓpter necessitatem vel impossibilitatem vie. ꝛ. h. d. §. Sed si is vsqꝫ ad. §. ceterum. ¶ Secundo vero casu, qñ actum est vt per quãlibet partem fundi possint ire ꝛ mutare locũ eũdi: ꝛ tunc si diuidatur fundꝰ seruiens, tot fiunt seruitutes, quot partes. ꝛ vna per nõ vsum põt amitti, ꝛ altera retineri. quod est mirabile. Nam per hoc limitatur quod. s. dixi. in. l. vna est via, nã tunc est verũ ꝙ ex pluralitate fundorũ seruientiũ nõ resultat pluralitas seruitutũ, qñ oẽs illi fundi ordinati sunt ad vnũ modum eundi. Secus si ad diuersos modos fm voluntatem illius, cui debetur seruitus, vt hic probatur expsse. nec põt cõqueri de hoc ille cui seruitus debetur: qꝛ licet sentiat damnum in vno, sentit tamen cõmoduꝫ in alio: vt patet ex tex. ꝛ. h. d. §. ceterum. vsqꝫ ad finem. ¶ No. 1 † in. l. non satis. vsqꝫ ad. §. sed si is. ꝙ ex pluralitate fundorũ dñantium plures resultant seruitutes. simile. s. de seruitu. vrba. predi. l. si edes. in prin. ¶ Scdo, ꝙ hoc est verũ siue a principio fuerint plures fundi, vt ibi: siue fuerit vnus, ꝛ efficiantur plures. Simile. s. de seruit. rust. predio. l. via cõstitui. §. ꝗcunqꝫ. ¶ Tertio 2 † not. ꝙ inter res separatas non cadit immistio. quod est dicere in effectu, vt separatorum separata sit ratio. ꝛ de vno ad aliud non infertur. facit. s. de calum. l. fina. ꝛ quod not. in. l. de bonis. in principio. ad carbo. ¶ Quarto, nota ꝙ ille qui ex commoditate sentit commodum, non debet de incommoditate conqueri.

Summarium.

1 Tempus legitimũ ad præscribendam seruitutem quodnam sit. Et an ad amittendam seruitutem scientia amittentis requiratur?

Si sic. Si seruitus habens causam discontinuam habeat interuallum mensium, vel annorum, duplicato legitimo tempore perditur. Sed si dierum vel horarum, tunc legitimo tantum. h. d. nota. ¶ Quod 1 † autem sit legitimum tempus non habetur in hoc titulo. sed. C. eod. l. sicut. vbi dicitur, quod olim erat biennium. h. d. hodie. x. vel. xx. anni. Et nota gloss. que dicit, quod ad amittendam non requiritur scientia. quia etiam ignorans eam sibi competere, non vtendo perdit. probatur. ĩ. eod. l. si partem. §. fi. ¶ Et auerte quia ista. l. loquitur de prescriptione seruitutum rusticorum. Sed. l. hec autem. s. de seruit. vrb. predi. loquitur de vrbanis. Paulus. de castr.

Si stillicidij. Qui promittit edificare in loco seruiente ius seruitutis amittit. h. d. secundum Bart. gloss. opponit de l. si domus. de seruitute vrbano. predio. vbi permittendo edificare, non perditur seruitus stillicidij, gloss. non soluit hic, nec ibi. ¶ Tu dic quod hic debebatur seruitus stillicidij supra aream, vnde si ibi edificatur, non potest stillicidium supra aream cadere: quia quodam modo videtur area desinere. ideo sibi imputet, qui permisit. sed in contrario debebatur stillicidium supra domum. vnde licet ibi edificetur, adhuc domus est. et supra domum cadere dicitur. Paulus de Castro.

SI in partem. Per vsum partis loci seruientis, vel ad partem loci dn̄antis, tota seruitus retinetur. h. d. cū. l. seq. Pau.

Summarium.

1 Priuilegium minoris maiori in indiuisibilibus prodesse.

SI comunem. In indiuiduis retinet quis per socium ex eius priuilegio speciali, quod per se non posset. h. primo. Item qui vtitur seruitute aliter omnino q̄ sibi debeatur ipsam amittit. Imo retinet: quia q̄ plus facit, vtiq3 tantū facit. h. tertio. Item resoluto iure concedētis resoluitur ius seruitutis ab eo concesse. h. quarto & vltimo vsq3 ad fi. ¶ Et † no. 1 principiū. l. q̄ in indiuisibilibus priuilegiū minoris prodest maiori: secus in diuisibilibus. vt. l. iij. §. sed vtrum. s. de mino.

Summarium.

1 Seruitutem per malefidei possessorem retineri posse.

QUi fundum. Seruitus retinetur per quēcūq3 vtentem, & etiā per aquā naturaliter currentē. h. d. bar. ¶ No. † per 1 malefidei possessorē retineri seruitutē. & est argumentū ſm bar. q̄ si aliqua ciuitas, vel castrum hn̄s iurisditionem, fuerit occupata per tyrannū, q̄ iurisditio per ipm tyrannū retineatur. non autem per ipsum tyrānū acquiri, nec aliqd ius in ciuitate alteri ꝯstitui. per ea q̄ habentur. C. de seruitu. & aqua. l. j. in vltima. gloss. Paul.

SI quis. Medius loc⁹ nō seruiens seruitutē interpellat, nō extinguit: & ideo añ finitū, tps prescriptionis, potest restaurari. Bar.

SI locus. Si ꝓpter impetū fluminis qs impediat vti seruitute, non statim perdit eā, sed decurso legitimo tpe. & ideo si cesset impedimentū añq̄ tempus labatur, seruitus ipso iure redit ad pristinum statum. Si vero post beneficio restitutionis renouatur. Item si via publica ꝑ casum destruat, vicin⁹ ꝓxim⁹ ipsam ꝓstare cogit. h. d. bar. ¶ Et no. vltimo casum. l. si cū seruitus. que hanc seq.

SI cum seruitus. Redemptiōe vni⁹ ex fundis seruientibus nō extinguit seruit⁹ debita per alios. bar. ad hoc s. de serui. rusti. predio. tria predia. & s. c. Nam satis. §. certe.

Summarium.

1 Ius accrescendi in contractibus an locum habeat?

AQuam. Si aqua ducatur ad plura predia diuersorū, licet per eundē riuum, plures tn̄ sunt seruitutes: & vna pōt perdi per nō vsum: altera vero retineri per vsum. Et illud qd vn⁹ perdit alteri nō accrescit, sed prodest dn̄o predij seruientis. Si vero ducatur ad vnum fundum plurium dn̄orū, vna tm̄ seruitus est, & per vnū solū potest retineri quo ad oēs. h. d. tota. l. 1 ¶ Et not. † fi. eius. q̄ in contractibus nō habet locū ius accrescendi. & ad hoc alle. ius vero non decrescendi sic: vt. l. proprium. s. communia predio. Item no. gl. q̄ prescriptio soli prescribenti sufficit.

HAbeo. Qui perdit principale perdit accessoriū. h. d. secundū vnā lec. notabiliorē. Et tunc debet esse in tex. non. ¶ Item no. q̄ per accessoriū non retinetur principale. facit. l. ex pupillari. j. de vulga. & pupilla. & de iure codicill. l. quod per manus. Et adde. l. fina. de his qui a non do. manu. vbi habes notabilem casum. Paulus de castro.

SI quis alia. Per vsum alterius aque, quam mihi debeatur, seruitutem aque ducende non retineo. h. primo. Item tempus quod neglexit actor, a quo causam habui, mihi imputatur. h. secundo. Et in vrbanis predijs non prescribitur libertas, nisi factū prescribentis interuenerit. h. d. tota. l. ¶ Et vide quod no. in. c. olim. de cēsibus. & pone casum in prin. per. l. si commune. s. eo. titu.

Summarium.

1 Seruitus num ipso iure per contractum cōstituatur? Et quid in legato, numero. 2.

SI partem. Actio personalis pro seruitute non tollit tpe quo amittit seruitus constituta. Item sola ꝓmissione inter viuos non cōstituitur seruitus: Sed in legato sic aditione secuta: nec pōt repudiari si ad alium transitū fecerit. h. d. tota. l. 1 Bar. ¶ Et † est no. primo in eo quod hic dr, q̄ per contractum nō cōstituitur ipso iure, sed requiritur traditio, quod fit duobus modis, primo inducendo que in fundum seruientē. vt. s. ti. j. §. si a 2 te. ¶ Secundo no. ꝑ q̄ legatum ipso iure cōstituit seruitus adita hereditate: vnde sicut in rebus corporalibus transit dn̄ium ipso iure in legatarium expressum: secus si tacitum, vt. s. tit. j. testatrix. in prin. ex quibus sequit q̄ legatarius pōt statim intētare cōfessoriā post aditam hereditatem, licet nūq̄ fuerit vsus seruitute. & adde quod dixi. s. de vsufructu. l. j. ¶ Ultimo nota q̄ in preiudicium alterius non potest legatari⁹ repudiare legatū. & adde. l. si fund⁹. §. titius. de lega. j. & de bon. lib. l. liberto. octoginta. Paulus de Castro.

VSu. Seruitus retinetur ꝑ quēcūq3 vtentē ea, siue sit bone fidei, siue sit malefidei, siue ius habeat in predio d'nante siue nō. Itē siue vtat noīe suo, siue nomine domini, cui debetur. h. d. vsq3 ad. l. fi. Paul.

SEruitute. Ad prescribendam seruitutē requiritur q̄ quis vtatur iure seruitutis. ¶ Itē iure suo, al's nō ꝑscribit. h. d. nota bil'r. reqritur etiam bona fides ſm glo. & idē in ꝑscribenda libertate predij vrbani ſm eam, quam not. vna cum tex. quia sepius allega. & adde quod not. in. l. j. §. j. de itinere actuq3 priuat. Paulus de cast.

Sequitur nonus liber.

Si quadrupes pauper. fe. dica. Rubrica.

¶ Iste liber intitulatur de damnis datis: & cōtinet quatuor titulos. Primus est iste qui tractat de damno dato ab animalibus brutis. ¶ Secundus scilicet. ad. l. aquiliam tractat de damno dato ab animalibus rationabilibus: vt hominibus liberis: & per directū seu immediate. Tertius scz, de ijs qui deiece. vel effu. de damnis datis ab hominibus occasionaliter, nō per directum sed mediante re inanimata. Quartus scilicet, de noxalibus, de damnis datis a seruis & not. ipsam materiam: quia vtilis est & bona. Paulus de cast.

Summarium.

1 Actio ex edicto, si quadrupes, vt competat quot requirantur?
2 Canis ē genere ferocium animalium num sit?

SI quadrupes. Si q̄drupes aliena sua feritate det ꝯ naturā sui gn̄is alteri dān̄ū directe, vel idirecte, nulla culpa alteri⁹ interueniēte, cōpetit ex hoc ciuilis actio de paupie contra dn̄m quadrupedis ad estimationē dāni, aqua liberatur dādo aial pro noxa. Si vero interuenerit alicui⁹ culpa, hec actio nō datur, sed actio. l. aqlie. vel in factū ꝯtra culpā cōmittentem. ¶ Itē si feritas nō sit cōtra naturā sui gn̄is, sed ſm naturā, hec actio nō dat 1 h. d. vsq3 ad. §. cū arietes. ¶ No. † plura necessaria vt hec actio cōpetat. pmo q̄ dān̄ū sit datū ab aiali bruto. alias hēret locū titulus seq. vel tit. de noxa. Scd̄o, q̄ illud animal sit quadrupes. Nam si esset bipes, vt gallina: non daret hec actio directa, sed vtilis ex mēte legis: vt. j. e. l. penultima. Tertio q̄ dederit dān̄ū ex feritate, vt calce, morsu, vel cornu: secus si nō ex feritate: vt si equus tuus, vel bos tuus comedit herbas meas, vel porc⁹ tu⁹ farinā meā, Nā tūc non dareт directa, sed vtilis sic, ſm Roffr. ar. j. ti. j. qui occidit. §. si qs alienū. & de ꝑsc. ver. l. q̄ seruādarum. §. vlti. Quarto, qd illa feritas sit ꝯtra naturā sui gn̄is, vt q̄ sit de gn̄e mā̄suetorum aialiū, sicut sunt equi, asini, & alia q̄ deputata sunt

tata sunt ad vsum hominis. tunc em̄ licet vnū ex predictis animalib⁹ mutauerit naturā mansuetā in ferocem datur hec actio. fortius aūt si nō mutauit, licet casualiter semel percusserit. ⁊ hoc sentit gl. sup verbo ferociam ⁊ verbo feritate. Si aūt sit de gn̄e animalium ferocium, vt sicut illa q̄ non sunt deputata ad vsum hoīs, vt vrsi, leones, tūc ex dāno dato p ipsos nō daꝛ hec actio directa ꝯ illū q talia aīalia tenebat. ¶ Sꝫ distiguiꝛ, aut dederūt dānuz postq̄ diffugerint a domino, ⁊ tūc nulla datur actio vt in. §. in bestijs. Aut anteq̄ fugerent: ⁊ tunc conueniꝛ dn̄s ex edi litio edicto, vt. j. de edili. edic. l. hi enim. cum leg. sequentibus. ¶ Tenetur etiam hac actione vtili. vt insti. eo. §. fin. ⁊ an altera

2 tollat alterā: dic vt ibi no. † De cane aūt dubitaꝛ, an sit de genere ferocium aīalium. ⁊ videtur q̄ sic, vt dicto. §. fin. ⁊. l. hi em̄. §. j. In contrarium videꝛ tex. hic. §. sed et si canis. Nā ex dāno dato per ipsum cū interuenit aliena culpa, non datur hec actio: secus ergo si non interuenit: vt. s. e. hec actio. §. j. ergo non debet reputari de genere ferociū: q2 tunc nō daretur, vt in. §. in bestijs. non em̄ oēs canes mordaces sunt. ¶ Nec obst. q̄ nō sunt deputati ad vsum hoīs: q2 saltim sine hoīe non solet viuere. ⁊ p hoc potest dici q̄ non sunt de gn̄e ferocium, sed domesticorum. Et hoc prodest scire ad statuta dicentia q̄ si animal alterius domesticū dederit alteri dānum, teneatur dn̄s alteri in tantum: q̄ si canis dederit damnū teneatur. Quinto requiritur q̄ non interuenerit alicuius culpa: tunc enim distingueretur: quia aut culpa fuit in cōmittendo ⁊ dando causam: ⁊ tunc solum ageretur cōtra culpā cōmittentem actione. l. aquilie, vel in factum, vt hic in. §. sed ⁊ si instigatu. ⁊. §. generaliter. non aūt contra dn̄m. Et ita tenet Roffre. in hoc ti. Aut in omittendo: ⁊ tūc daretur hec actio contra dn̄m, ⁊ in subsidium, si nō esset soluendo, daretur actio de dolo contra illum, qui culpam commisit, vt. s. de dolo eleganter. §. si quadrupes. ¶ Sexto requiritur q̄ dederit damnum per se alias enim si sint instigata per damnum passum, ⁊ nulla competit actio, vt in. §. cum arietes. aut per animal alterius: ⁊ tunc daretur hec actio ꝯ dominū animalis instigantis, vt. §. sed si aliqua quadrupes. Si aūt per hominem, tunc dic vt s. dixi vt in. §. sed si instigatu. ¶ Ultimo requiritur q̄ viuat tēpore quo agitur: alias nulla daretur, vt. §. Et cum in quadrupedibus. ¶ Ultimo no. glossellam primam istius. l. que dicit, ⁊ verum sit, ⁊ declara eam, vt not. in. l. j. circa princi. s. de dolo. ⁊ est de glo. doctorum Perusinorum.

Summarium.

1 Defensio sui cuicq̄ quo iure permissa? Et qui dat causam vt ab alio occidatur, seipsum occidere videtur.

§. Cum arietes. Si aīal vnius aggrediēs alterum fuerit occisum,

1 nulla competit actio: secus econtra. h. d. Et alle. q̄ † defensio est permissa de iure naturali. concord. l. itaq3. j. ti. j. ¶ Item alle. q̄ seipsum videtur interficere, qui dat causam, vt ab altero interficiatur. Ita no. extra de fur. c. si quis ꝓpter necessitatem. Pau.

Summarium.

1 Mendacium autorem adeò punit, vt soluendi aliud pro alio facultatem perdat, sed & probandi onere grauatur.

§. Et cum etiam. Hec actio est in rez scripta, ⁊ competit contra illum qui reperitur dominus tempore litis contestate, licet non fuerit tempore damni dati. Item propter mendacium perdit dominus facultatem dandi animal pro noxa. Item si animal, quod est in solutione pereat, ⁊ pro ipso competat actio, liberatur dominus cedendo actionem: sicut liberaretur ipsum soluendo, si peremptum non esset. Item actiones in rem scripte competunt heredibus, ⁊ contra heredes, non pro hereditarijs portionibus, sed pro portionibus dominij. h. d. vsq3 ad fin. l. ¶ Nota

1 † in. §. interdum. q̄ propter mendacium quis punitur in hoc vt perdat facultatem soluendi aliud pro alio. ¶ Item interdum punitur in onere probationis, vt. j. de probatio. l. cum de indebito ⁊ adde. l. si dubitetur. de fideiuss. ⁊ hoc quando mendacium est alteri damnosum: alias quis non punitur, vt no. in. l. fundū. in fin. j. de euict. ⁊ adde quod habetur. xxij. q. per totum. ⁊ insti. de acti. §. Item mista. ¶ Item nota text. in versiculo noxe dedere. ⁊c. qui facit ad multa. Paulus de cast.

Summarium.

1 Canis animal ferox ne sit, an domesticum. & an pecudis appellatione contineatur?

Hec actio. Hec actio datur omnib⁹ quorum interest. Item pro damno dato a cane ligato, non datur, sed a cane soluto sic. h. d. Et que sit ratio. dic vt in gl. que videtur ponere duas rationes. vna est quia licitum est canem in taberna tenere: sed non ligatum, non. Pro declaratione huius dic q̄ tres sunt casus. ¶ Nam interdum dn̄s quadrupedis adhibet diligentiā ne damnū detur: vt quia ligat canem, vel tenet quadrupedē inclusum: ⁊ tunc non habet locuz hec actio, nec aliqua alia vt hic. Interdū nō adhibet diligentiā, sed culpā: ⁊ tūc silꝛ hec actio nō hꝫ locū. sꝫ actio legis aqlie, vt. s. eo. l. j. §. ⁊ gn̄aliter. Interdū nec adhibet diligentiā, nec culpā: ⁊ tunc cessat aquilia, ⁊ datur hec actio vt. l. j. in prin. ¶ Secunda ratio glo. est, q2 qn̄ canis qui est ligatus, redditur ferocior. ⁊ iō non habet locum directa actio, sed vtilis sic vt pro ferocibus animalibus. que ratio non videtur procedere: quia tunc esset ferocitas. l. j. §. ita q̄. ex natura sui generis. sed ex accidenti. ⁊ sic daretur directa. vt. l. j. §. itaq3. s. e.

2 ¶ No. tamē glos. quia † per hoc sentit, q̄ canis non sit animal ferox sed domesticum, quando ligatus non est. non tamē continetur appellatione pecudum. vt. j. ti. proxi. l. ij. circa fi.

Ex hac le. Pro vulnere vel morte liberi hoīs daꝛ hec actio. nō tn̄ estimaꝛ deformitas, vel persona. sed cetera damna. h. d. ¶ Et not. tex. in fi. dū dt amissurus. q2 si eēt vnus scriptor, q solebat viuere de scriptura, ⁊ quadrupes debilitaret sibi manū, vt de cetero scribere non posset, vt damnum estimaretur vt ꝯtinue prestaret sibi alimēta. si nollet aīal dare p noxa. simile. j. tit. prox. l. qua actione in prin. tene menti. Pau.

A Baso cum. Licet aīal meum dedit causam aīali tuo, vt me offenderet, daꝛ mihi hec actio. h. d. Et hoc iō, q2 nō prestitit causam contra naturā. Simile. s. eo. l. j. §. ⁊ gn̄aliter. ibi dum dicit, ac si equum percussisset. Secus si contra naturaz. vt. s. e. l. j. §. cum arietes. Paulus.

Ad legem aquiliam *Rubrica.*

Lex aquilia. Nota i hac. l. q̄ ille q plenī⁹ ⁊ meli⁹ loquiꝛ dꝫ derogare alijs, q̄ nō ita plene locuti sunt. Et sic Aristoteles vr̄ derogasse alijs philosophis: nō tn̄ ex hac derogatione agiꝛ iniuriarū: quia nō fit aīo iniuriandi, sed docendi, vt. j. eo. §. sed ⁊ si. circa fin. ¶ Itē no. q̄ de ijs q nō ita plene loquunꝛ nō expedit mētionem facere, postq̄ habem⁹ plenius loquētē. ¶ Item not. legē denominari ab eo q dedit cām ipsius cōdende, sicut ab autore, vt ptꝫ in fin.

Summarium.

1 Legis aquiliæ vt caput primum cōmpetat, quot necessaria sint?
2 Lex quando plura continet capita, sufficit illud allegare, quod ad rem facit. Et quid in statuto, vel instrumentis?
3 Mistum sub simplicibus contineri.

Legis. Qui seruū vel pecudē alienā non iure occidit, primo capite. l. aquilia. teneꝛ ad estimationē quāti plurimi fuit illo anno: ⁊ si negauerit tenetur in duplū. Pecudū aūt appellatione cōtinentur domestice bestie, q̄ gregatī pascūtur. canis āt q2 nō gregatim pascit nō cōtinetur, nec etiam appellatiōe fere bestie, nisi exerceat

1 opus iumētorū. h. d. tota. l. ¶ No. † q̄ tria requiruntꝛ, vt habeat locum primū caput. primo q̄ damnum sit datum in seruo, vel pecude. Secundo quod fuerint occisi. Tertio per iniuriā. Et si prima duo deficiunt, non habet locū primū caput, sꝫ tertiū. vt insti. e. §. iij. capite. Si vero deficit tertium, nec primū nec tertiū habet locum: vt. j. l. prima cū. l. se. ¶ Itē no. in dictiōe ⁊ infra.

2 q̄. † qn̄ vna lex continet plura capitula, sufficit recitare illud

quod facit ad propositũ aliis omissis. hoc verũ nisi aliter intelligi nõ posset, vt. s. de leg. l. inciuile. quod facit ad q. cum petitur edi statutum, vel instrumentum, an debeat totum edi, vel particula, que facit ad propositum, de quo dic vt not. per Bartol. de no ui. ope. nunci. in rubrica. Et tangitur in. l. fi. C. de preci. impe. offe. ¶ Ultimo † no. in. fi. ꝙ mista continentur sub simplicibus, de quo per Bar. in. l. ij. de verbo. obl. ⁊ de lib. ⁊ posthu. si ita scriptum. ¶ Item, no. ibidem ꝙ quando in vno animali sunt due nature, inspicitur benignior. Paulus de cast.

Summarium.

1 Defensionem sui de iure naturali esse. Et factum legitimè pœnam non mœreri.
2 Occidere quempiam quibus casibus liceat?
3 Magistro discipulum verberare num liceat? Et quando gratia disciplinæ magistrum discipulum verberasse præsumatur?
4 Confitens titium occidisse, an non apparentibus vllis vulneribus teneatur?

Si seruus. Hec actio locũ habet cum damnũ datur per iniuriã. i. iure nõ permittente. Secus si permittente propter defensionem rerum vel persone. Item per iniuriã dicitur fieri quoties culpa interuenit, licet non interuenerit dolus. tunc enim non solũ aquilia, sed iniuriarum agi posset. Si vero nec dolus, nec culpa interuenit, non põt agi aquilia. Item locũ habet hec actio pro damnis preteritis ⁊ futuris, ⁊ etiam si per casum datũ sit damnum, si tamen culpa precessit casum. h. d. vsq; ad. l. qua actione. §. si quis ĩ collutatiõe. ¶ No. † primo in. l. itaq; ꝙ defensio est de iure naturali. ¶ Secundo nota ꝙ illud quod legitime fit, penam non meretur. C. de adul. gracchus. ¶ Tertio † no. tres casus in quibus licitum est aliquem occidere. Primꝰ est cum quis timet damnũ rerũ suarũ, irrecuperabiliter, vt in fure nocturno, qui potest ideo occidi: quia si fugeret, non posset res recuperari: cum vt plurimum nõ agnoscantur de nocte fures. et ista est ratio secundum glo. ita debet intelligi. l. furem. ĩ. de sica. vide q̃ ibi notaui, vt exponatur, sine periculo, scilicet rerum. ¶ Secus ergo si cesset hec ratio: vt q̃ poterat cognosci, vl̃ poterat rẽ qs sibi auferre, vt no. per doc. C. de sica. l. si vt allegas. ¶ Secundus casus est quando quis timet vulnerari, vt patet in eo, qui telo se defendit, vt in fin. illius. l. cum principio. l. sed et si. Nam etiã si non timeat mortem, licitum est occidere: dum tamen cum moderamine inculpate tutele. Ita debet intelligi hic, vt differat a versiculo. Et si metu quis mortis. preterea si licitum est occidere propter metum rerum, vt dictum est, fortius propter metũ persone. ⁊ ita tenet Barto. in. l. furem. de sica. licet istum tex. non põderauerit. vbi videtur casus. ¶ Tertius est cũ quis timet mortem, vt in versiculo ⁊ si metu, que omnia vera sunt, tum tamen sibi aliter consulere non possit, vt. l. sed ⁊ si. versiculo si autem. ¶ Item † no. in. §. fin. illius. l. ꝙ licitum est magistro verberare discipulum: quia presumitur facere gratia doctrine, quod est verum, dum tamen non excedat. vt hic in text. in fine legis. ¶ Itẽ est verum dum tamen verberet in actu docendi, vt colligitur in dicto, §. fina. dum dicit, si magister in disciplina. id est, dum docet. Presumitur gratia discipline, sicut illa q̃ fiũt in ioco, p̃sumũtur fieri iocose, vt no. ĩ. in. l. iij. ĩ. de iniuri. ⁊. C. de sica. l. j. Si autem ex actũ discipline, tunc etiam liceret si precederet delictum, vel causa, vt. C. de emend. propinq. per totũ, alias secus. ¶ Itẽ tunc presumitur, ꝙ gratia discipline vel correctionis verberet ex q̃litate pcussionis, puta si recepit ip̃m p capillos, vel cũ baculo solito. secꝰ si cũ isolito. hec oĩa dicit ꝯsulẽdo Bar. ĩ ꝯsilio suo iiij. i volumi. ꝯsiliorũ. ¶ Et hec distinctio pbat in capitulo, cũ ex voluntate de sententia excõ. Et que sint persone, que possint corrigere, ibi habetur. ¶ Ultimo nota. in. l. qua actione. §. occisum. text. contra quem est glo. in. l. i. C. de confess. que dicit, q̃d † si confiteor occidisse titium, qui reperitur mortuus, nulla tamẽ vulnera apparent: ꝙ non teneor, quia confessio non conuenit rei confessate. quod videtur falsum: quia non solum potest quis occidi cum cultello, sed etiam strangulando, vel cum calce, vt in text.

Summarium.

1 Pugnas & colluctationes virtutis exercẽdæ causa, licitas esse. Et q̃d in torneamentis & hastiludijs. Et quid iure canonum? Et quid de iure longobardorum?

Qua actione patrem. §. Si qs in colluctatiõe. Casus pro damno dato in colluctatiõe vel pugna, q̃ publice exercetur grã laudis acquirẽde. vel virtutis exercende, non datur hec actio: dummodo fiat in loco pugne: ⁊ dum pugna durat. secus si extra locũ pugne: vel dũ quis a pugna recedit. Uel sic, Non punitur ille, qui in publica pugna pugnantem percutit secus si non pugnantem, vel extra locum pugne percutiat hoc dicit fm̃ Bar. ¶ Itẽ talia nõ licẽt seruis, sed filijsfami. sic. h. d. vsq; ad. §. sed ⁊ si quis. Ex hoc † patet, ꝙ tales pugne et colluctationes licite sunt de iure ciuili. Idem in torneamentis vel hastiludijs: quia talia fiunt ob publicam letitiam ⁊ gratia laudis ⁊ virtutis exercende. de iure vero canonico non licet. si mors potest interuenire: vt extra de tornea. per totũ. Nam iura canonica que fundata sunt in. l. diuina de tali laude vel virtute non curant. ¶ Si vero talia fiũt propter questum vel gratia odij, vel gratia pbationis, vt sunt duella etiam de iure ciuili non licent. ⁊ ita debet intelligi glos. fin. et multominus de iure canonico. de clerico pug. in duello. per totum. ⁊ de purga. vulga. sed iure longobardorum licita sunt in aliquibus casibus duella: vt no. x. collat. de pace tenẽda ⁊ eius viola. §. j. si quis hominem, Et etiam in regnis habentibus speciales consuetudines, per quas duella licita sunt in certis casibus. Paulus de cast.

Summarium.

1 Vulneratus, a pluribus, si ex vnius ictu pereat, qui de se mortalis non esset, an perinde is teneatur, ac si mortalem inflixisset ictũ?
2 Actio legis aquiliæ directa, vt competat, quid requiratur? Et nõ referre culpa respectu facti, quo tempore intercedat. nu. 3.
4 Statuto cauente, quod qui mortis causam dat, minus puniatur, quam qui occidit, quid de eo qui venenum miscuit, & alius ebibit, qui inde mortuus sit?

§. Sed si quis. Uulnus intelligitur mortale secundum qualitatem primi vulneris. h. primo. Item qui dat damnum tenetur hac actione directa: sed qui dat causam damni tenetur vtili, vel in factũ, q̃ loco eius succedit. h. scdo. Itẽ siue culpa sit ĩ facto, siue post factum, sufficit ad hãc actionẽ. Itẽ iperitia culpe annumeratur ⁊ etiam infirmitas, si quis plus attentauerit, quam infirmitas patiatur. hoc dicit cum. l. sequent. vsq; ad. l. Item si obstetrix. §. final. ¶ Nota † ex primo dicto, quod si plures vulnerant vnum. ⁊ ex ictu vnius perit: licet ille ictus de se non esset mortalis, si tamen propter ictus precedentes mortalis factus est, perinde tenetur, ac si mortalis esset de se. Ita intelligitur. l. Item mela. §. si plures. ĩ. eodem. et ita notat Bartol. per istum textum. ĩ. de sica. l. fina. ¶ Secundo nota † quod ad hoc vt competat hec actio directa requiritur quod damnum detur de corpore in corpus, vt cum quis proprijs manibus hominem occidit. ¶ Si vero detur de non corpore in corpus, vt cum quis porrigit venenum seruo meo, quod ipse seruus sumpsit: vel gladium, cũ dat mortẽ quo se interfecit, non enim cũ corpore suo: sed dat causam, per quam corpus serui mei leditur: tunc competit vtilis, vel in factum. Idem si de corpore in non corpus, vt cum quis excutit manus meas, in quibus habebam pecunias. Nam corpore suo dat mihi damnum, non tamen in corpore. Nam corpus pecunie non leditur ex hoc. Et his duobus casibus competit vtilis, vel in factum loco eius. ⁊ ambe sunt ciuiles ex mente. l. aquil. Si vero detur de nõ corpore in nõ corpus vt cum quis suasit seruo meo vt fugeret. Nam corpore suo non dat damnum, sed verbo: nec corpus serui leditur: sed ego. tunc datur in factum subsidiaria: ⁊ ista est pretoria. ita intellige insti. eodem. §. fina. ¶ Item † nota in. l. idem iuris. tex. cum gloss. quod non refert, an culpa interuenerit ante factum, vel in facto, vel post factum: vt hec actio competat. Item quod non debet quis attentare illud quod nequit fieri, vel non potest. alias est in culpa. ¶ Ultimo per. l. Item si obstetrix. in prin. p quã dicit † bar. cõsulẽdo prãti ciuitatis lucane. ꝙ si statutũ dt p̃stanti opem homicidio in minꝰ puniat, ꝙ ille qui occidit. ⁊ aliquis

& aliquis posuerit venenũ in ferculo alterius, quod ille sumpsit & mortuus est, quod ille non tenetur tanquam homicida, sed tanquam prestans opẽ, vt mitius puniatur vigore statuti. Ad hoc. ff. de furt. l. si pignore. §. qui ferramenta. & C. de sica. l. nihil interest. facit et l. item mela. §. si alius. ff. e. Sed adverte quia iste nõ dicitur proprie opem prestare, sed causam morti dare: vt in istis text. patet vnde non videtur Barto. bene inducere. Fateor enim. quod opem prestans mitius debet puniri. vt patet in. c. sicut dignum. §. si. de homic. ¶ Sed de dante causam mortis, sine qua mortuus non fuisset, licet proprie non debet mortem, non reperio quod mitius puniatur. Paulus de Castro.

§. **Sed & si per lusum.** Pro seruo occiso i ludo culpa iaculatoris interueniente, non sua, competit hec actio: secus si culpa serui interuenerit: quia tunc culpa cum culpa compensatur. & nisi interuenerit etiam dolus iaculatoris, qui preponderat culpe: nec compensatur cum ea. h. d. & no. summarium. & adde quod not. in. l. si mora. sol. mat. Paulus.

Item mela. Pro seruo meo occiso facto plurium ille tenetur, qui reperitur in culpa, nisi etiã ipse seruus in culpa fuerit: quia tunc culpa cum culpa compensatur. Item aliud est occidere, aliud causam morti prebere. h. d. vsque ad. §. sed si plures. Paulus.

§. **Sed si seruũ.** Si plures seruum percusserint, & mortuus sit: ille solus tenetur de occiso, cuius ictu periit, si potest hoc constare: alij vero tenentur de vulnere: si non apparet, omnes de occiso tenentur. Item in hac actione inquantum penalis est, quod vnus soluit, alterum non liberat. h. d. pro cuius intellectu vide omnino. quod not. per Bar. in. l. si. ff. de sica. & in. c. significasti. de homicid. sine quibus non potest bene intelligi iste. §. Paulus de Castro.

§. **Itẽ & cum eo.** Qui canem, quem nõ tenet, irritat: nõ dicitur prestare damnum, sed causam damni. Et ideo in factum tenetur, sed si ipsum tenebat, tenetur directa. h. d. Paulus de Castro.

§. **Legis.** Hec actio datur domino, licet habeat dominium reuocabile. quousque tamen reuocetur. Bone fidei vero possessori vel alteri, cuius interest, vel habet ius in re, nõ datur hec actio directa, sed vtilis etiã contra illum qui causam habet. h. d. tota. l. cum. l. seq. in prin. & l. liber homo. ¶ Et not. versiculum. sed & si seruus. cum glo. sua, que dicit, quod tunc agit bone fidei possessor, quando habet titulum. & adde quod not. per Bart. in. l. sicuti. §. quod si queratur. circa fi. si seruit. ven. pro declaratione huius versiculi. Item not. in. l. liber homo. arg. quod non põt quis per promissionem suam se obligare ad aliquã penam corporalem: cum non sit dominus suiipsius. vide. l. si quis reum. de custo. re. & quod ibi dixi. Paulus de Castr.

Summarium.

1 Hæreditatem dominam esse: & eidẽ actiones quæri. Et fictionem retrotrahi, & eam esse posse, vbi extrema habilia non sint.

§. **Si seruus.** Si seruus hereditarius occidatur hereditate nondum adita, competit hec actio hereditati, & per ipsam heredi postea adeunti: nec tenetur ipsam cedere legatario: licet seruus esset legatus. Sed si post aditam hereditatem occidatur seruus legatus, competit hec actio legatario, si legatum acceptat, alias heredi. Si vero seruus non occidatur, sed vulneretur etiam hereditate iacenti, licet actioni queratur hereditati, debet tamen cedi legatario. hoc dicit vsque ad. l. huic. Nota 1 † quod hereditas est domina, et sibi queruntur actiones. Item nota subtiles tex. in materia fictionis retrotractionis. Nam hic videtur quod talis fictio locum habeat etiã vbi extrema nõ sunt habilia, nec sunt omnia in eodem statu. In contrarium facit. l. fin. §. communia prediorum. Solut. dic vt plene per Bartol. in. l. si is qui pro empt. de vsuca. Paulus de Castro.

§. **Si seruus.** Ex vulnere, quod apparebat mortale, non potest agi de occiso, nisi mors ex ipso cõtigerit. Item mors retrotrahitur ad tempus vulneris. licet vulneratus statum mutauerit, nisi ex hoc cõtingat impossibilitas iuris. hoc dicit. cum. l. sequen. & iste text. etiam multum facit contra doctrinam docto. quod in fictione debeant esse omnia in eodem statu. Nam licet vulneratus manumittatur, tamen mors postea secuta retrotrahitur. Paulus.

Si dominus seruũ. Licet seruus sit per dñm occisus, hec tamen actio bone fidei possessori & creditori pro ipsorum interesse competet. Item si vnus ex coniunctis repudiat, hec actio pro re legata remanet insolidum penes coniunctum. Itẽ cum hec actio concurrit cum alia persecutoria, debet quis esse contentus alterutra. Item habenti partem in re competit hec actio pro illa parte etiam contra socium. h. d. vsque ad. l. ait lex. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Occidens seruum quem alij dare sub pœna promiserat, an ad pœnam teneatur?

Ait lex. Hec actio datur ad estimationẽ damni quanti plurimi fuit seruus occisus illo anno. hoc primo. & cõputatur annus a die vulneris, non a die mortis: cũ mors trahitur ad diem vulneris. hoc secundo. Et non solum venit damnum estimationis corporis, sed omne aliud damnũ extrinsecum, etiam quod vitare potuit illo anno dominus serui occisi: & etiam lucrũ quod acquirere potuit ex persona ipsius serui. h. d. cũ. l. se. & pro. l. inde neratius. 1 ¶ Oppo. contra. l. proinde. † quod licet occideris seruum, quẽ promiseram dare sub pena: nõ tamen tenearis ad penam. Nam aut occidisti antequam essem in mora: & tunc nõ incido in penam: quia non possum modo committere moram: & sine mora nõ cõmittitur pena: vt. l. lecta. §. sed cũ forte. ff. si cer. pet. Aut post moram: & tunc incidi in penam culpa mea, & ex illa sum damnificatus non ex facto tuo: ergo non teneris. ¶ So. dicit gloss. prima. quod loquitur quando occidisti post moram, sed illo anno non fui in mora: et tradendo seruum poteram euitare penam: licet ergo tempore mortis non possem penam euitare, quam iam incurreram: tamen quia illo anno euitare potui, venit illud damnum, sicut vtilitas quam potui illo anno percipere, licet tempore mortis non possem: vt. l. ait. l. in princ. quam solutionem not. ¶ Tu clarius dic, quod licet per moram incurrissem penam, tamen poteram purgare moram: quia non erat dies in obligatione, vt. l. qui Rome. §. flauius. de verbo. obligatio. vnde occidendo abstulisti mihi facultatem purgandi moram: et sic teneor ad penã. licet seruus mortuus sit, ff. tempus, quo poteram moram purgare: vt. l. scimus. in fin. C. de fideiu. ¶ Sol. vero gloss. loquitur, quando mora nõ poterat purgari tempore occisionis, vt quia erat dies & pena: vt C. l. magnam. de cõtrahen. & committ. stipu. ¶ Sed querit gl. sequens an liberet a pena cedendo stipulatori contra te occisorem actionem. l. aquil. & non clare soluit. dic quod aut occidisti antequam in penã incurram: & tũc quod non est necessaria: quia nõ possum amodo incurrere. vt. s. dictũ ẽ. Et id nõ teneor actionẽ cedere. sed penes me remanebit. vt. s. co. l. huic scripture. in pn. Aut postquam penam incurrit: & tunc aut non poteram moram purgare: vt quia erat dies & pena: & non liberor a pena cedendo actionem: quia etiam tradendo seruum, si viueret non liberarer, vt dicta. l. magnam. Aut poteram purgare moram: & tunc questio est dubia. Nam videtur, quod liberer cedendo actionem sicut tradendo seruũ, si viueret, vt. s. titu. i. l. i. §. si post litẽ. ¶ Sed certe ibi conueniebar ex facto alterius scilicet quadrupedis mee: vnde sicut liberor a damno prestando quadrupedem, ita cedendo actionem, quam habeo pro ipsa: vt. l. quod debetur. ff. de pecul. sed hic cum conuenirer ex facto meo, scilicet ex promissione & ex mora mea: vnde non liberor cedendo actionem: vt. C. si certum peta. l. non aduersus. & de actio. & obligatio. l. eum qui. cum auth. ibi posita. et vide quod not. per Dynum & Barto. ff. solu. matrimo. si maritus. Paulus.

§. **Si seruus.** Si seruus cum libertate institutus occisus fit, nec substituto suo vulgari, nec legitimo heredi testatoris cõpetit hec actio ad estimationẽ serui, vel hereditatis. h. d. tales enim obtinent hereditatẽ iure suo, postquam seruus institutus non adiuit secundum gloss. vnde non est ei necessaria hec actio pro hereditate. Sed quomodo potest hoc esse cum seruus sit statim necessarius heres post mortẽ dñi: Rñdet gl. quod fuit occisus in vita dñi. hoc nõ placet: quia tũc cõpeteret hec actio dño ad estimationẽ, quã trãsmitteret ad substitutũ serui, vel legitimũ heredẽ. cuius contrarium hic dicitur. ¶ Vel dic secundum glo. quod fuit institutus sub cõditione. hec est diuinatio. vñ potes dicere,

ꝙ hic non erat necessarius heres, postꝙ habebat substitutum vulgarem: quia videtur ipsi per hoc dedisse licentiam abstinendi, ⁊ fecisse eum de necessario volũtarium: vt. l. si filius heres. de liberis ⁊ posthu. secundum communem intellectum. quod ergo ibi dicitur in filio, habet locum in seruo. quod tene menti: quia est in peregrina materia, non quereres. ⁊ forte alibi melius non reperitur.

§. **Idem iulianus.** Conditio potestatiua deficiens per casum prouenientem ex culpa alterius, facit deficere legatum, vel institutionem. Sed cõtra illum cuius defectu vel culpa deficit, habetur recursus. Item spei que nondum certa est, sed ex arbitrio alterius dependet: non fit estimatio in hac actione. h. d. Et ad primum dictum semper alle. iste. §. quod examina. plene per Cynum in. l. j. de instit. ⁊ substi. sub condi. fac. ⁊ per Barto. in. l. in testamento. de condi. ⁊ demon. Paulus de Castro.

§. **Idem iulianus.** Licet tempore mortis seruus esset inutilis si tamen illo anno fuit vtilis, habetur consideratio illius temporis contra occisorem: dummodo toto illo anno fuerit in rerũ natura. Nam illius temporis, quo in rerum natura non fuit, cõsideratio non habetur. Item in hac actione consideratur illud quod quis per iudicium serui sui poterat cõsequi. hoc dicit. vsqꝫ ad. §. hanc actionem. Paulus.

Summarium.

1 Actio legis Aquiliæ quandoqꝫ persecutoria, quandoqꝫ merè pœnalis est.

2 Actione in factum, vel vtili aquil. intentata duplum, sicut in directa venire.

§. **Hanc actionem.** Hec actio datur heredi, sed non in heredem, nisi quatenus est locupletior. ⁊ cum ea concurrit accusatio legis corne. de sica. Et in cõfitentem datur in simplum, aduersus negantem datur in duplum. h. d. vsqꝫ ad. §. si quis hominem. ¶ Circa primum dictum nota, ꝙ hec actio interdum est 1 mere persecutoria: vt cum ago ad illud quod mihi deest, ⁊ tibi adest: vt si occidisti bouem meum ⁊ carnes comedisti: ⁊ tũc datur heredi ⁊ contra heredem. Et si plures tenentur, vno soluente, alter liberatur: vt. l. j. C. de condi. fur. interdum est mere penalis: vt cum peto illud quod mihi non abest, nec tibi adest: vt duplum in quo crescit per inficiationem, vel illud quanti plurimi fuit. j. annum: ⁊ tunc non datur contra heredem ante litem contesta. post sic. ⁊ ita intellige hic vt in. l. j. C. ex delic. defunc. Item vno soluente alij non liberantur. ⁊ ita intellige. l. item mela. §. sed si plures. s. e. interdũ ex parte mea est persecutoria, ex parte tua penalis: vt si occidisti mihi equum meum, cuius estimationem peto. nam tunc peto quod abest, ⁊ tibi non adest: ⁊ in hac eligitur media via. Nam inquantum penalis est, non datur contra heredem tuum ante litem contestatam: vt hic. Sed inquantum persecutoria est, si plures tenentur vno soluente alij liberantur: vt. l. j. §. si plures. s. de eo per quem fact. est. ⁊ not. in dicta. l. item mela. §. si plures. ¶ Circa vltimum dictum nota gloss. que dicit, ꝙ ille qui negauit, potest penitere ante litem cõtestatam: vt euitet penam dupli: post non. Tu dic, ꝙ etiam post, dum modo peniteat et confiteatur anteꝙ actor sit grauatus in onere probandi. Nam illud solum facit negantem teneri ad duplum: vt 2 l. eum qui. in principio. de iureiurand. ¶ Item † nota in eadem glo. in fin. ꝙ in actione in factum, vel vtili aquilia, venit duplũ, sicut in directa. de hoc vide Roffre. super actione in factum descendente ex. l. aquil. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Confessio in iudicio facta, de cuius contrario constat, an confitenti noceat: Et cui tum probatio contrarij confessionis incũbat, agenti ne, an confitenti, nu. 1.

3 Confessio extraiudicialis probationem inducit, quæ tamen in cõtrarium vicissim probationem recipiat.

§. **Si quis hominem.** Iste est not. §. confessio non nocet confitenti, cum de contrario constat per euidentiam fa- 1 cti. h. d. cum. l. seq. ⁊ princ. seq. ¶ Et intelligitur † etiam si facta sit confessio in iudicio, ⁊ post litem contestatam ⁊ a sciente. Si vero non probetur contrarium per facti euidentiam, sed alio modo: tunc distinguitur, aut facta fuit ante litem contestatam, aut post. Item aut a sciente, aut ab errante. quod dic vt nota. per Cynum. C. de confes. l. j. in. xi. qõ. vbi declarat hunc. §. ⁊ per Bartol. in. l. non fatetur. de confess. ¶ Si vero confessio emanauit extra iudicium: tunc semper potest contrarium probari. Sꝫ aliquando requiritur scriptura aliquando non, vt. j. de probat. l. cum de indebito. in fin. ⁊ not. C. de non numera. pecun. l. generaliter. Quod est verum, nisi fuerit confessus in scriptis. et scripturam suam postea negauerit, ⁊ conuictus fuerit. Nam tunc non potest contrarium probare: vt eo. titu. auten. licet. contra qui propriam. ⁊ ita intellige gloss. magnam hic circa mediũ, 2 que non vsqꝫ quaqꝫ bene loquitur. ¶ Vltimo † quero cui incũbat onus probandi an confitenti seruum se occidisse, ꝙ viuat: vel agenti, ꝙ mortuus sit. Iste text. facit pro et contra. Tu dic ꝙ hoc ipso, ꝙ confessus est se occidisse, presumitur ita esse, nisi contrarium probetur. ita intellige princip. §. quia confessio probat contra confitentem. vt. l. publia. in fin. j. deposi. ¶ Si autem probauerit contrarium: tunc aut per euidentiam facti: vt quia exhibetur seruus vnius: et non nocet sibi confessio: nec potest contrarium probari. Aut probauit per testes, ꝙ viuebat, sed erat absens, et tunc potest contrarium probari per agentẽ, scilicet ꝙ aliquo modo occisus sit. ⁊ hoc probabit per testes idoneyores. vel numero plures. ⁊ ita intellige fin. §. in glo. magna. in princip. ¶ Item quero si confessus fuisset seruum meum occidisse, ⁊ appareat ipsum mortuum. sed non abs quo. vtrum ex confessione tenear: videtur ꝙ sic per istum. §. si quis hominẽ. in fin. vbi dicitur sufficere, ꝙ a quocunqꝫ occisus sit. ⁊ ita sentiunt hic glo. ¶ In contrarium facit. l. proinde. in princip. vbi si apparet seruum mortuum sua morte, non teneris. ¶ Solut. puto sic dicendum: quia aut fuisti confessus extra iudicium: ⁊ tunc quandocunqꝫ appareat non fuisse mortuum per te: non nocet ti- 1 bi confessio. Nam † confessio extraiudicialis facit tantum probationem, vt. l. publia. in fi. depo. Sed hec probatio recipit probationem in contrarium. Aut fuisti confessus in iudicio: ⁊ tunc aut ignoranter. ⁊ dic vt. l. non fatetur. de confess. ¶ Aut scienter, et tunc aut apparet de contrario, puta confessus fuisti occidisse gladio, qui apparet mortuus sua morte: ⁊ non nocet tibi confessio. ita intelligo. l. proinde in princi. Nam hoc est notorium facti permanentis: cum ex aspectione oculorum appareat. Aut nõ probatur ita notorie, vt qꝫ apparet ipsum occisum gladio, licet per alium. nam quod alius fecerit, hoc transiuit: nec potest probari per prospectionem oculorum. et sic non est notorium facti permanentis. ¶ Et isto casu dico, ꝙ ex confessione teneris. nec releuat te probatio in contrarium: quia confessio facta in iudicio scienter, obligat confitentem. vt. l. j. C. de confessis. ¶ Et ideo non admittitur probatio in contrarium. ⁊ ita intelligo. §. istum in fi. cum glo. suis. Paulus.

§. **Si procurator.** Ex confessione facta per procuratorem ipse procurator vel administrator conuenitur. h. d. Sed an cõueniatur dominus, hoc non apparet. tu dic ꝙ aut dedi mandatum ad sic confitendum: ⁊ conuenitur dominus, vt hic in glo. in fin. quam not. pro eo. ꝙ quotidie fit in instrumentis: quia constituit quis procuratorẽ ad confitendum debitum. nam ex confessione ipsorum, preiudicabitur domino. Aut non dedit hoc mandatum: ⁊ tunc aut nullum aliud mãdatum habebat: quia erat simplex confessor. ⁊ eius confessio domino non nocet: vt. l. si defensor. in prin. j. de interro. actio. nisi dñs ratum habeat. Aut habebat generale mandatum ad agendum ⁊ defendendum: ⁊ tunc aut confitetur per modum voluntarie iurisditionis, puta nõ interrogatus, nec coactus per iudicem. vel extra iudicium: ⁊ tunc conuenitur procurator ⁊ non dominus: ⁊ ita debet intelligi hic. Aut per modum iurisditionis contentiose, vt quia coactus fuit per iudicem respondere libello vel positionibus actoris: ⁊ tunc conueniretur dñs ex hac cõfessione, nõ procurator: vt. l. non solũ. in pñ. de procu. ⁊ plene per Cynum. de confess. l. j. in. xiiij. q. ⁊ per Bartol. in. l. certum. §. sed an ⁊ ipsos. j. de confes. licet Petr. ad istum. §. videatur alium intellectum dare, iste tamen verior. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Res corrumpi quot modis dicatur?

Verbum

2 Verbum simplex compositi significationem importare. Et post specierum enumerationem consuetum clausulã generalẽ adijci.

§. Inquit lex. Iste est bonus.§.cum seq.vsq; huc exposuit verbum vsserit,qđ est in tertio capite.l.aquil.hic exponit verbum ruperit.et hoc facit vsq; ad.§.si calicem.Et primo exponit significationem compositi.Scđo significationẽ simplicis.Tertio mistim tractat,de vtrisq;.Secunda ibi.rupisse.tertia ibi,in.§.si quis vestimenta.& hoc dicit.Rumpi dicitur omne illud quod corrumpitur.Et 1 †corrumpi potest res tribus modis,scilicet cum ipsum corpus rei non mutatur,sed aliquid amittitur.Ex quo deterior redditur.Item cum ipsum corpus rei mutatur,non tamen perditur.Item & cum perditur ex toto.Primo tamen casu non competit hec actio directa sed vtilis vel in factum.Secundo vero & tertio competit directa.¶ Item adusta corrupti appellatione continentur,que premittuntur in verbis.l.aquilie,tanq̃ species,et subijcitur verbum, ruperit,tanquam genus.hoc dicit.vsq; ad §.rupisse.Et †nota,q̃ verbum, simplex,importat significationem cõpositi.¶ Item not.fin.q̃ post enumerationem specierum,solet adduci generalis clausula.Et ad hoc alleg.In qua generali non continentur species enumerate,sed ad alia refertur: vt.l.doli clausula.ff.de verbo. obligatio. & l. stipulationem. §. communes.

Summarium.

1 Percussio & vulnus quid sint? Et quid in statuto cauente de percutiente & vulnerante,singulis eorum constituta pœna?

§. Rupisse. Hic exponitur verbum, rupit, prout capitur in significatione simplicis.et dicit q̃ rumpi dicitur illud quod vulneratur vel scinditur,aut percutitur.Item vulnerari dicitur cum scinditur:percuti vero etiam cum non scinditur,sed tumor infertur.Item pro talibus tũc competit hec actio,cum damnum pecuniarium resultat:secus si sola contumelia:quia tunc iniuriarum actio tantũ locum habet.hoc dicit.¶ Et nota tria verba,scilicet rumpere, percutere,et vulnerare.primum est generalius comprehendens alia duo.Secundum est minus generale comprehendens tertium tantum.Sed ipsum tertium est speciale.Item nota ex hoc 1 differentiam inter percussionem & vulnus.Nam †percussio est tactus cutis.vel corporis cum tumore:vulnus vero est scissio cutis.vnde licet omne vulnus sit percussio,non tamen econtra. ¶ Ex hoc determinatur questio,si statutum dicit,q̃ qui facit vulnus, puniatur in tantum:qui vero simpliciter percutit,in qnquaginta.& probatũ sit,q̃ percussit non tñ,q̃ cutem sciderit vel sanguis exiuerit:non debet puniri tanq̃ de vulnere.quod est verum:nisi ex aliquibus alijs contrarium appareat.puta si testes dicunt,q̃ percussit eũ cum gladio in persona.Nam gladius.est aptus ad scindendum:vt.l.si pignore.ff.de furtis.& ad l.iulia.de vi.pub.l.penultima.§.telorum.vnde hoc ipso videtur probatum vulnus.& ita consuluit Barto.in consilio quod incipit,statuto communis Perusij.& adde quod no.per ipsum in.l. libellorum.de accusa.& quod habetur in.c.cum illorum.de sententia excommunicationis.in tex.& glo.

Summarium.

1 Impensam faciens in re aliena tanq̃ sua,num ipsam repetat?

§. Ceterum. Hic mistim tractat de ruptis et corruptis & diuersis modis corrũpendi.de quibus in.§§. precedentibus ponuntur plura exẽpla 1 vsq; ad.§.si calicem.que per te vide.¶ Et †no.§.si oliuam.q̃ ille qui facit impensam in re aliena,tanq̃ in sua,non potest repetere.ad hoc alle.de hoc dic in.l.si in area.de condi.indebi.& C.de rei ven.l.secunda.& l.domum.

§. Si calicem. Hic incipit exponere verbum, fregerit, & durat vsq; ad. l. quemadmodum.§.hac actione.et hoc dicit.¶ Qui fregit rem meam per imperitiam seu culpam suam.aut dolo:tenetur mihi.l.aquilie.hoc dicit.vsq; ad.§.si quis seruum.& primo loquitur quando fregit rem meam sibi locatam. Secundo quando rem sibi commodatam Tertio quando nec locatam, nec commodatam. Secunda ibi si cum. Tertia ibi si quis edificij.¶ Not.ex. §.si cum maritus.quod si maritus tradit vxori iocalia ad se ornandum:in dubio non videtur donare,sed commodare.Et ideo mortuo marito pertinent ad heredem mariti, & non ad vxorem:secus esset si videretur donasse.& adde quod not.per Bar.in.l.penultima.so.ma.¶ Item nota in eodem.§. q̃ constante matrimonio potest esse litigium inter virum & vxorem facit.l.non tantum.& quod ibi no.ff.de re iudi. Paulus.

§. Si quis seruum. Si ex imperitia serui mihi locati ad custodiam muli perierit seruus meus tenetur mihi qui seruum locauit,non ego sibi:licet seruus debilitatus sit.sed si prout facto alterius:tunc vtriq; nostrum tenetur:ille tam mihi pro mulo,q̃ locatori pro seruo.h.d. Paulus de Castro.

Itẽ si vietori. Qui causam prestat vt res mea rumpatur, vel frãgatur tenetur hac actione vtili,nisi preuidere nõ potuerit,damnũ.h.d.cũ.l.seq.& prin.l.se. Paulus.

Summarium.

1 Iudicis authoritate cogere possum te,vt quod in tuo positum non iure habes? Et quid si propria authoritate tollo?

2 Possidens ciuiliter ac naturaliter,an rem ipsius ingredientem propria authoritate repellere queat? Et quid si ciuiliter tantum?

3 Episcopus habẽs iurisdictionem in loco,tollit ac frangit quicquid ad impediendam suæ iurisditionis executionẽ constructũ est.

§. Si protectum. Vulgaris.§.est & semper alle.quod in alieno est,licet iure non pendeat,authoritate propria tollere vel frangere non licet,alr̃s teneor hac actione.secus si in meo,non iure posi 1 tum.h.d.Et est bonus.§.Not.†q̃ licet possim te cogere per iudicem ad tollẽdum aliquid.quod non iure positum habes in tuo, si propria authoritate facio.perinde teneor acsi iure positum haberes.& sic propria presumptio facit licitum videri ex parte alterius,quod erat illicitũ.¶ Itẽ not.q̃ illud,quod in meo nõ iure sit positum possum authoritate propria tollere.facit.l.si vitẽ.§.si ad ianuam.quod vi,aut clam.vbi omnino vide text.cum gl.Ex 2 hoc †dicimus,q̃ ille qui possidet rem ciuiliter & naturaliter,potest ingredientem propria authoritate repellere.Et idem si possidet ciuiliter tantum.nam potest repellere clandestinum ingressorem:vt.ff.vti possi.l.j.§.inductum.& ibi nota.per gloss.& Bar. Idem est si iustam detẽtionem habet.licet non possideat ciuiliter vel naturaliter:vt.l.hec autem.§.final.quibus ex causis in possessionem eatur.& nota.in.l.j.§.necessario.ff.si mulier ven.no. 3 Item †per ista dicit Innocen.q̃ episcopus qui habet iurisditionem in loco,potest tollere vel frangere quicquid constructũ est ad impediendum executionem iurisditionis.& idem not.in c.j.de immu.eccle.per istum tex.vbi omnino vide per eum:quia plura bona dicit.& adde.l.si seruus.C.quod cum eo.& quod no. in Spec.de loca.§.nunc aliqua.versiculo.xlviij.

§. Si nauis. Si nauis vnius damnũ dederit naui alterius culpa nautarũ, hec actio competit contra illos,qui fuerunt in culpa.nec refert an vi impulsus acciderit, an naue damnum dante.Et quando ad damnum fit estimatio,interesse non debet estimari,quod erat incertum,& a casu pendebat:sed quod erat certum.h.d.in effectu vsq; ad.§.hac actione. Paulus de Castro.

§. Hac actione. §.tertio capite,vsq; huc tractauit de modis,per quos damnum infertur:hic de rebus in quibus infertur ,vel personis,per quas infertur.pro morte vero animalium que numero pecudum non continentur,competit hec actio ex tertio capite.l.aquil.hoc dicit.

Summarium.

1 Defendere se ei nõ licet,qui licitẽ capi põt.Et qd si tñ se defendat, & ibidẽ occidatur,an mors pœnã aduersus occidẽtẽ desyderet?

2 Dicta in vno legis vel statuti capitulo in alio repetita censeri.

§. Magistratus. Si magistratus alicui det iniuste damnum,tenetur hac actione directa, vel vtili, aut in factum secundum qualitatem damni dati : secus si iuste fecit , nec eius culpa

vel dolus interuenit. Item verba quanti plurimi posita in primo capite.l.aquilie censentur repetita in tertio capite: licet
1 dictum non sit expresse.h.d.vsq; ad finem.l. ¶ No.†§.magistratus.in fi.quod quis pôt licite capi, non est licitum sibi se defendere. et si hoc faciat, et occidatur, nulla pena resultat. quod facit contra bannitos, qui ex forma statuti possunt capi, per quelibet priuatum: vt si aliquis voluerit eum capere: et ipse se defendendo fuerit occisus, non puniatur occidens: quod videtur hic expresse, et in.l.si seruus.C.de his qui ad eccl.confugiũt.et ibi vide per doc.
2 Item†not.fi.l.quod dicta in vno capitulo.l.vel statuti, cẽsentur in alio capitulo repetita.de quo vide plene per Bart.in.l.pretor.ff.vi bo.rap.et in.l.talis scriptura.in fi.de lega.j. Paulus.

Summarium.

1 Præscriptio.xxx.annor.in actionibus personalibus, num de iure fforum fuerit: Et extincto principali accessorium quoq; durare.

Qui occidit. Hic icipit mistim tractare de pmo et tertio capite.l.aquil.et.h.d. Qui seruum alterius licite occidit, hac actione non tenetur. Si vero seruum alterius alteri obligatum occidat, tenetur creditori vsq; ad summam crediti, si sua interest: vt quia non poterat debitum consequi, nisi per retentionem serui: tenetur debitori in eo, quod summam debiti excedit. Item quod creditor per hanc actionem consequitur in debito
1 imputatur.h.d.cum.§.se. Et†no.glo.super verbo amisit.que dicit, quod prescriptio.xxx.annorum in actionibus personalibus, nõ erat inuenta de iure fforum.que gl.frequenter alle. ¶ Item no. quod extincto principali, durat accessorium, scilicet ius pignoris. facit quod not.ff.familie ercisc.l.si pignori.et.C.de luitione pig.intelligere.et in.l.ij.et quod ibi not.per Cy.C.de iudic. Paulus.

§. **Si quis alienum.** Qui rem alienam consumit eo vsu, ad quem inuenta est, non tenetur hac actione directa, sed vtili. hoc dicit. Simile in actione de paupere. Nam si canis tuus comedit carnes meas, vel porcus farinam, non competit illa actio directa, sed vtilis: vt in.l.prima.post princip.s.titulo.j.et ibi dixi. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Culpa non vacat, qui quod euenire potest non præuidet. Et ibidẽ cautela, pro eo qui aliquem mortifere vulnerauit, vt de occiso non teneatur.

§. **In hac quoq;.** Siue dolo siue culpa quis alteri damnum dederit, hac actione tenetur.et dicitur culpam committere etiam si non intendat damnum dare: si tamen negligenter se habuit vel inaduertenter vbi debuit diligentiam adhibere. Item si ex vulnere non mortifero quis propter negligentiam mortuus sit, non tenetur vulnerans de occiso, sed de vulnerato tantum. hoc dicit
1 vsq; ad fin. ¶ Nota†quod in culpa est, qui non preuidet, quod verisimiliter euenire potest. ¶ Item nota vltimum casum, ad excusationem illorum, qui aliquem mortifere vulnerãt, et propter malum regimen moritur: vt non teneantur de occiso. est ergo cautela vt faciat videri per medicos vulnera, qui si dicant non esse mortalia, faciant redigi in scriptis dicta ipsorum, vt si postea moriatur per illas depositiones excusentur. bñ faciet etiã, iudex si personaliter accedat ad videndum vulner.avt.ff.finium regund.si irruptione.§.ad officium.et ibi dixi. Paulus de Cast.

Si putator. Qui aliquid ex alto proijciendo in loco, per quem publice transitur, aliquem leserit, siue in publico, siue in priuato, tenetur hac actione: nisi taliter denuntiauerit vt periculum euitare possit: secus si non publice per locum illum transitus erat. hoc dicit. ¶ Et nota illud ad quod alleg.quod non tenetur quis diuinare. Simile in.l.si fideiussor.in principio.ff.manda. ¶ Item nota, quod denuntiatio tarde facta, vt non prosit illi cui fit, non releuat denuntiãtẽ. Paulus.

Illud. Sicut in furto facto a familia omnes de familia reputantur pro vno, vt censeatur vnum furtum et vnica estimatio prestetur: sic et in dãno dato, ab eadem: quia subest eadẽ rõ.h.d. ¶ No.quod vbi est eadẽ rõ sit et idẽ ius, et ad hoc all'.et ẽ vulga.gl. et alle.concord.tu adde.l.fin.C.ad.l.fal.de verb.ob.l.a titio.et de transac.c.inter corporalia.ff.de iniusto testa.l.iij. Paulus.

§. **Si idem.** Iste est nota.§.qui primo vulnerat et ex interuallo occidit, de vtroq; tenetur. Si vero incontinenti, de occiso tantum: quia vulnera cum morte confunduntur.h.d. Not.ex hoc solut.questionis si sit statutum, quod qui aliquem fuerit aggressus cum armis, puniatur in centum: aliud statutum dicit, quod qui aliquem vulnerauit puniatur in.cc.modo aliquis cum armis aliquem insultauit: et ipsum vulnerauit.queritur an teneatur de insultu et de vulnere? et sic in.ccc. an de vulnere tm̃: et sic i.cc. Rñdetur per hũc.§. Aut in ipo insultu vulnerauit: et tunc de vulnere tm̃: quia insultus confunditur cũ vulnere: aut non tũc, sed ex interuallo, quod est si diuertit ad extraneos actus, et iterato rediuit ad eum et vulnerauit: et tunc tenetur de vtroq;.per istũ no.§.de quo vide quod no.per glo.et doc.C. de accu.l.que de crimine.et adde omnino, quod not.Barto.ff.de adult.l.et si amicis.§.j.Specu.in tit.de sententia.§.j.versicu.sed pone. Paulus de Castro.

Si seruum. In hac actione nõ debet res estimari secũdum affectionẽ damnum passi, sed secundum quod communiter valet. Item qui rem possidet, tantum dicitur habere, quantum valet communiter, non quantum ascendit affectio propria vel alterius. Item damnum dicitur quis pati siue perdat, quod hz, siue non acquisiuit, quod potuit. hoc.d. Et adde, quod pretia rerũ considerantur secundum quantitatem redituum, vt.ff.de leg.j.si fundum per fideicommis.et de rebus eo.l.si fundus.et.C.de rescind.vend.l.si quos. Item aliquando debet attendi in auf.de alie.et emphy.§.sanctissimas.aliquando quod potest percipi.ff.xx.vt in auf.de non alie.§.quia vero leonis.et adde quod not.in c.cum causam.de testi. ¶ Ultimo an affectio alterius sit consideranda: dic vt in.l.cum seruus.et ibi per Bartol.ff.manda.

Titio. Si seruus duobus legatus per aliquem occidatur, et alter ipsorum legatum repudiet, competit hec actio insolidum per ius accrescendi, vel non decrescendi.h.d.cum.l.se.et princ.se.

§. **Si dominus.** Actio que non potest competere defuncto, nec etiã heredi suo, nec ex eius persona.h.d.vel sic, vt magis declaretur: si seruus quem dominus cum libertate instituit, per alium mortifere vulneretur: et antequam moriatur fit effectus liber et heres: actio que competebat domino, non transmittitur ad eũ, nec ad heredem ipsius: quia non dz suipsius estimationem, sed ad coheredẽ eius pro portione hereditaria transmittitur.h.d. ¶ Ibi in tex. Iusserit supple et dictus seruus post mortem dñi superuixit.et sic effectus fuit liber, et heres postea decessit ex eisdem vulneribus relicto meuio herede: queritur an meuio competet hec actio pro estimatione serui, que incepit cõpetere dño statim illatis vulneribus, que constabat esse mortalia, vt.ff.e.l.ita vulneratus.et respondetur, quod non: quia dominus non transmisit eã ad seruum, ne sequatur inconueniẽs, quod quis petat estimationẽ suipsius ergo nec seruus ad meuium. quia non potuit plus trãsmittere, quam haberem.et iste est effectus. ¶ Aget ex transmissione sibi facta per dominum, qui licet non transmiserit ad seruũ, transmisit ad coheredem: quia cessat absurditas. et sic no.quod quando defuncto competit aliqua actio, que non potest trãsmitti ad aliquem ex heredibus non propterea ea transmittitur insolidũ ad alios, sed pro portionibus tantum hereditarijs. quod tene menti: secus in seruo communi, qui si stipulatur aliquid quod vni ex dominis acquiri non potest, queritur alteri insolidum, vt.s.de vsufructu.l.sz et si quid.§.seruus fructuarius.et in.l.proinde cum pluribus alijs.de stip.seruo. quod est notandum.et vix alibi reperies. Paulus de Castro.

Liber homo. Pro damno dato iussu alterius, tenetur mandans et mandatarius, si non habebat mandans ius imperandi: al's tenetur mandans tantum, si factum non erat atrox. Sed si erat, tenetur vterq;. hoc dicit text.cum gloss.. ¶ Et nota eam maxime in distinctione, quam ponit circa finẽ, que est bona et clara, que fuit glo. Azo.in summa, quam recitat Roffre.de verbo ad verbum, super hoc titulo: licet glo.hic non faciat de Azo.mentionem.

§. **Si quadrupes.** In hac actione nõ solũ venit estimatio rei interempte: sz etiã dãnũ, quod quis propter interitum sentit. quod tamen euitare poterat, si nõ esset interempta. Itẽ si seruus meus a te bona fide possessus per seruũ tuum, occidatur: competit mihi hec

hec actio noxalis.h.d.cum.l.se. Paulus de Castro.

Quamuis. Qui reperit alienũ animal in fundo suo dans sibi dãnum, nõ dz ipsum ledere, vel includere, sed põt ipsum sine lesione expellere, vel dño denũtiare: vt recipiat.h.d. ꝛ est pulchra.l.quam declarat Roffre.in ti.si quadru.pau.fe.di/ca.circa fin.tene mẽti qꝛ ẽm Roffre.quotidie querit a rusticis de casu huius.l. Et vide eum in tit.de pastu pecoꝝ.qui ponit.vnde habuerunt originem leges longobard.ꝛ vnde illi longobardi habuerunt originem.aliud ius est Federici. Paulus.

In lege. Si qs deleuerit testũ alteri⁹, nõ tenetur testatori hac actio/ne, sed heredi vel legatarijs sic: qui vero ipsum extraneis publicauerit, tenetur actione iniuria/rum, sed actione furti pro testamento deleto nõ tenetur: cum non habuerit animũ furandi. Itẽ cum hac actione cõcurrit actio depositi ꝛ ad exhibendum.h.d. cum.l.se. ¶ Et no.ꝙ inquantum dicit testatori non competere hanc actionem pro testamẽto deleto, debet intelligi, qñ fuit de/letum in eius vita: tunc ergo non competit pro estimatione testa menti.i.eius, quod in testõ continetur, cum possit ad testamentũ facere.ꝛ sic nõ est dãnificatus. Sed pro estimatione pgameni.ꝛ etiã salario notarij.ẽm glo. Nã oportet illam exponi iterum fa/cere, quod non fecisset: in eo vero, quod dicit heredi vel legata/rio competere: debet intelligi, qñ fuit deletum post mortẽ testa/toris. Nam si in vita, non videretur heres, vel legatarij damni/ficati: cum testator posset testamentum reuocare.ꝛ sic depende/bat ex eius arbitrio spes, quam habebam. vnde non debet esti/mari: vt.s.e.inde nera.§.ij.in fi. ¶ Item not.ꝙ non debet quis reuelare secreta aliena: al's tenetur iniuriarum. facit ad id quod dixi.j.ad exhiben.l.iij.§.penultimo. ¶ Sola.posita in.l.qui ta/bulas, in fi.est vera. Paulus de Castro.

Ob id. Pro dãno dato in rebus hereditarijs, hereditate iacente, cõpetit heredi post/ea adeunte hec actio, licet tempore damni dati non fuerit dominus.h.d. Paulus.

Summarium.

1 Superior sciens subditos delinquere ex delicto eorum tenetur.

In lege. Culpa in faciendo cõsistens, etiam si leuissima sit, punitur. hoc primo. Item pro damno dato a seruo alte/rius domino sciente ꝛ patiente, tenetur dñs.ac si ipse dedisset: cum possit eũ prohibere. hoc se/cundo. ¶ Item licet seruus vulneratus sane/tur, adhuc tamen tenetur vulnerãs pro expensis medicine, vel damni debilitationis. hoc tertio. ¶ Itez hec actio cõpetit pre/ter propositum damnum dantis: cum dabat opem rei illicite. hoc quarto. ¶ Itẽ si duo ad inuicẽ colludant, ꝛ alter damnũ recipiat, non tenetur alter, nisi appareat ꝙ damnum dederit.h. d.vsqꝫ ad.l.scientiam.§.qui cum aliter. ¶ Et nota primum di/ctum, de culpa leuissima, que consistit in faciendo. pro quo vide quod nota.in.l.si mora.soluto matrimo.ꝛ.j.de pe..l.respicien/dum.§.delinquant.per gloss.ꝛ Barto. Nota† princ.l.scientiam. 1 ꝙ dominus superior sciẽs subditos suos delinquentes, tenetur ex delicto. quod not. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Defensionẽ, quæ in alio lædendo cõsistit, stricti iuris esse, vt quo ad impunitatem, offendentem non egrediatur. Et quid si aprũ ferire volens, quod iure cõi licet, hominem feriat, an teneatur?

2 Vindictam de iure ciuili, licitam nec permissam esse. Et quid si of/fensus in recenti dolore, alium læserit?

§. Qui cum aliter. Qui se defendendo damnum dederit of/fendenti hac actione non tenetur: secus si alteri. Itẽ secus si vlci/1 scendo.h.d.notabiliter. ¶ No.†diligenter, ꝙ defensio, que con sistit in ledẽdo alium, est stricti iuris: vt sit impunita solum quo ad offendentem, non quo ad alium. Ex hoc sequitur, ꝙ si quis aliquem ledat dando operam rei illicite, de iure communi: puta quis volendo ferire aprum, ferit hominem, non teneatur. quia ferire aprum sibi licebat de iure communi. sed quando aliquis ferit illum qui se offendit, hoc non licet sibi, nisi de iure speciali propter priuilegiũ defensionis. ꝛ ideo si hoc faciendo ledit aliũ, tenetur, vt hic. quod not. ꝛ ita intellige.l.respiciendum.§.delin/quant.in fi.j.de pe.ꝛ quod ibi not.per Bar.qui alle.istum text. sed facit prima facie contra eum, nisi distinguas, vt dixi. ¶ Itẽ 2 not.ꝙ† vindicta non est permissa de iure ciuili.ꝛ ad hoc alle.iste §.ꝛ adde quod not.Bar.j.de fica.l.siue. ¶ Nota tamen, ꝙ licet vindicta non permittatur, si tñ quis in flagranti dolore aliquẽ per vindictam leserit, minus punitur.argu.C.de adulter.l.grac chus. vnde cum quidam semel aliquem vulnerasset, ꝛ vulnera/tus post eum cucurrit, ꝛ occidit: consuluit Baldus me audien/te, ꝙ non erat decapitandus, sed mitius puniendus: quia hoc facit iusto dolore compulsus: vt dicta.l.graui. Paulus.

Si vulnerato. Si postꝙ fuit actũ de vulnere, seruus mortuus sit, potest agi de morte: sed in condem nationem deducetur, quod pro vulnere fuit so/lutum. hoc dicit cum.l.sequen. ¶ Et nota hic argumen.ad.q.si statutum dicit, ꝙ ille qui ha/habuit pacem cum offenso, non debeat puniri ꝛ aliquis habuit pacem cum eo, quem vulnerauit, ꝛ post pacem mortuus sit ex eodem vulnere: an debeat puniri de morte? questio stat, Utrum illa pax videatur facta super vulnere tantum an super omni eo, quod potest sequi ex vulnere: ꝛ certe si fuit dictum expresse de vulnere, non extenditur ad mortem: vt hic. Sed si simpliciter, vi detur extendi ad omne illud quod sequi potest ex vulnere. argu. s.de seruitu. vrb.predio.l.si seruitus. De hac questione vide ple ne per Bartol.in.l.damni.§.sabini.de damno infecto. Item fa cit ad questio. Titius vulnerauit quendam, ꝛ accusatus fuit cri minaliter de vulnere, ꝛ punitus secũdum formam statuti: post/ea moritur ille ex illo vulnere, queritur an debeat puniri de mor te. Nam ista.l.loquitur cum primo fuit actum ciuiliter: sed nos loquimur cum primo fuit punitus criminaliter. de hac questio. vide plene per Bartolum in simili.j.de accusatio.l.senatus. Paulus de Castro.

Si quis fumo. Qui non occidit, sed causam mortis prestat, tenetur actione in factum. Item in hac actione ve/nit damnum, quod non iure datur: nec videtur dã/num per iniuriam datum, cum quis prodesse contendit rei sue, destruit rem alterius, que simili modo esset peritura, etiam si non destruxisset.h.d.tota.l.ꝛ declara.§.per.l.si alius.§.est ꝛ alia.j.quod vi aut clam.

Summarium.

1 Etymologia num efficax præstet argumentum?

2 Vulnerans mortifere, quod & constat, perinde statim tenetur, atqꝫ si prorsus occidisset. Et quid si alius irruerit qui omnino occi/dat, an prima cum vltimis vulneribus confundantur, vt de occi so prior lædens non teneatur?

3 Mors in vno & eodem homine duplex consyderari potest. Et an/nus quot dies habeat?

4 Absurdum vnũ per aliud absurdius tollitur, Et absurdius esse ma/leficia impunita relinqui, ꝙ̃ nocentes absolui.

Ita vulneratus. Ista est pulchra.l. Bald.si vnus mortaliter vulnerat, ꝛ alter occi dit, vterqꝫ tenetur de occiso.h.d.tota.l. ¶ No. 1 †primo ibi tracta.vcꝫ.quod etiam licitum est arguere ab etymologia vocabuli.cõco.j.si cer. 2 pe.l.ij.§.appellata. ¶ Secũdo† nota ꝙ cum quis aliquem mor/taliter vulnerat, ꝛ certũ est vulnus esse mortale, statim tenet᷑ ac si occidisset. ¶ Sꝫ vtrũ possit statim accusari criminaliter, añꝙ̃ moriatur: dic vt no.in.l.dãni.§.sabini.de dã.infec. Si ꝟo nõ cõ stabat esse mortale: tunc expectatur euentus, vt.s.e.huic scriptu re. Tertio nota, ꝙ si alius postea occidat, etiam ipse de occiso tenetur.ꝛ sic vulnera prima non confunduntur cum morte: nec econtra.ꝛ hoc, quando inferuntur a diuersis siue incontinenti, siue ex interuallo: vt.s.e.l.illud.§.fi. Et aduerte diligenter, qꝛ qñ idẽ primo vulnerat, deinde occidit ex interuallo: dicitur ibi sim/pliciter quod tenetur de vulnere, ꝛ de morte. nec distinguitur an vulnus primum fuerit mortale, vel non. vnde etiam si sit morta le, non videtur ꝙ teneatur pro illo nisi de vulnere: ne vnus et idem de duplici morte eiusdem hominis teneatur. quod

esset inhumanū. Sed quādo inferuntur a diuersis: tunc vterqꝫ tenet de occiso, vt hic. qđ tene menti. qꝛ per illum. §. limitatur ista 3 l. ꝛ ille per istam. l. Itē † nota, ꝙ in vno ꝛ eodem homine potest considerari duplex mors, scilicet ficta ꝛ vera. ¶ Item no. ꝙ an- 4 nus habet. ccclxv. dies. ¶ Item † nota, ꝙ absurdū tollitur per absurdius, id est, vt vitetur absurdius, permittitur absurdum. ¶ Item nota, ꝙ absurdius est maleficia remanere impunita, ꝙ̄ nocentes absoluere. Paulus.

Si ex plagis.

§. In cliuo. Si per mulū vnius detur alteri damnum culpa illorum qui animalia regunt, tenentur illi qui fuerunt in cul- 1 pa hac actione: sꝫ si culpa ipsorum non fuit in causa, sed feritas animalium, tenetur dñs animalium actione de pauperie. Si vero neutrū in causa fuit: tunc neuter tenetur, nec regentes nec dominus animalium. h. d. Et not. tex. ibi quia respondi ius esse in causa positum ꝛc. qui quotidie alle. ꝙ ex facto ius oritur. Pau.

§. Quidam. Pro damno dato a seruo tuo ab animali tibi vendito, postꝙ̄ factū fuit tuum per traditionem, non potes agere contra venditorē. Sed si anteꝙ̄ sit factum, agere potes, nisi culpa ipsius serui datum sit. h. d. ¶ Vel dic ꝙ non facit differentiam, an sit factum tuum, vel non: sed an emptio sit perfecta, vel non. Et hec videtur magis amica litere. Paulus.

§. Cum pila. Si vnus ex ludentibus ab altero dānū recipiat in ludo, non hꝫ hāc actionē. Et qui dat cām dāni, tenet actione in factū. h. d. cū. l. se.

Legis. Ista est notabilis. l. ꝛ singularis cum. l. se. Si creditor rem debitā interimat ante moram debitoris, ꝙ liberatur debitor. Et habet hanc actionem contra occidentem: sed si post moram liberatur, nō tamen habet actionem. h. d. not. Et no. pro declaratione huius. l. tres casus. Nam interdum ipse debitor rem debitā interimit, interdum extraneus, interdum ipse creditor. Primo casu perpetuatur obligatio, vt in. l. si ex legati causa. in fin. ꝛ. l. si seruum. de ver. oblig. Secundo casu, aut extraneus interimit in perniciem creditoris: ꝛ tunc liberatur debitor, nec vllam habet actionem contra occidentem, sed ipse creditor habet actionem de dolo contra occisorem. ita intelligitur. l. arbitrio. §. fina. ſ. de dolo. ¶ Si vero fecit in pernicie debitoris: tunc vel dubitatur: ꝛ datur actio. l. aquilie debitori. vt. ſ. e. huic scripture. in principio. Sed an teneatur illam cedere debitori, vel non: videtur ꝙ sic, per illum tex. in contrarium tamen facit.

Finium regundorum *Rubrica.*

¶ Visum est supra de realibus actionibus. Item de personalibus in rem scriptis: hic ponit de quibusdam mistis tam in rem, ꝙ̄ in personam: vt patet insti. de act. §. quedam. ꝛ in. l. j. huius tituli. ¶ Sed quero in quibus casibus competat hec actio? respōdeo in tribus. Primo vt ponantur termini, qui nunꝙ̄ fuerunt: puta si habeamus fundum communē pro indiuiso tu ꝛ ego: ꝛ diuidimus eum hoc acto, vt habeas tertiā partē, ꝛ ego duas: certe interest mea, vt termini ponantur: ne in futurum mihi controuersiam facias. ꝛ isto casu ponētur expēsis amborū. arg. ĩ. l. iiij. §. j. versiculo. sꝫ si mēsor. ¶ Scđo cōpetit qñ semel fuerūt termini, qui postea ꝑ te fuerūt turbati. Nā agitur vt reponant: et tūc fit expēsis tuis, vt ar. ĩ. ad exhib. l. sꝫ ꝛ si. §. interdū. ¶ Tertio cōpetit, qñ de ꝑte mea aliqđ occupasti, terminis amotis, vel nō amotis: ꝛ tūc agitur vt illā ꝑtē restituas, ꝛ terminos serues. ꝛ de hoc loquit. l. iiij. §. j. ita no. ꝑ Cy. C. ĩ. co. l. fi. ꝛ ꝑ Roff. in libello suꝑ hac actiōe. Et que sint necessaria, vt hec actio cōpetat, dic vt ibi ꝑ eū. ¶ Vltimo no. ꝙ in hac actione cū duabꝰ sequētibꝰ vterqꝫ est actor ꝛ reus: vt. ĩ. famil. erci. l. inter coheredes. §. qui familie. lꝫ alter pꝛicipalius altero, vt. ſ. de iudi. l. in tribus. quod ad qđ profit habes in. c. ex literis. de proba. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Actio finium regundorum in rem num sit, an in personam? Et an stricti iuris, an bonæ fidei? Item an ex contractu, an quasi?

2 Actionis finium regundorum abs quo tempore incipit præscriptio currere? Et cùm aduersus occupatorem competit, quanto tempore præscribatur?

Finium regundorum act. Vsqꝫ ad. l. iiij. §. j. quatuor facit. Primo dicit qualis actio sit ista: ꝛ rūdet, ꝙ mista tā in rē, ꝙ̄ in personā. Scđo ꝑ qbꝰ ꝑdijs cōpetit. Et rūdet, ꝙ pro rusticis tm̄: lꝫ in ꝯfinio sit paries, vl' arbor. Tertio qđ veniat in hac actiōe: ꝛ rūdet ꝙ interdum veniūt adiudicationes, scꝫ cōfinia dirimi, vel termini poni. Nā de parte vnius adiudicatur alteri: ꝛ alter sibi in pecunia condemnatur. Quarto pro quota rei competit. ꝛ rūdet ꝙ non solū pro tota: sꝫ pro q̄libet ꝑte. h. d. 1 vsqꝫ ad. l. iiij. §. si in iudicio. ¶ Querit † gl. qual'r dicat in ꝑsonā vel in rē. Itē an sit bone fidei, vel stricti iuris. ꝛ de his dic vt in ea. ¶ Tertio querit, an sit ex ꝯctu vel quasi: ꝛ rūdet ꝙ nō. Sed est datiua, vt. ĩ. e. l. fi. Pe. ꝛ alij cōtra, ꝙ imo est ex quasi ꝯctu, sicut est actio famil. ercis. ꝛ cōi diuidūdo. vt insti. de oblig. que ex quasi ꝯctu. §. itē si inter aliquos. Et no. per Cy. C. e. l. fi. ¶ Quarto q̄rit, qñ nascit. ꝛ rūdet ꝙ ex quo fines turbari ceperūt. ¶ Tu dic, ꝙ hoc est verū, qñ agitur pro finibus turbatis: sed si agatur vt ponantur fines, qui nunꝙ̄ fuerunt nascitur ex eo die, ex quo ad hoc agi poterat, iuxta ea, que dixi in rubrica. Item si agatur pro occupatione partis alterius, nascitur ex die occupationis: 2 vt no. in dicta. l. fi. per Cynum. ¶ Quinto † queritur a quo tempore incipit prescriptio. respondet ꝙ a die, qua potuit agi. Alij vero dicunt, ꝙ cum competit, vt fines ponātur, nūꝙ̄ currit prescriptio: sed cum agitur, vt restituatur, quod captum fuit de fundo alterius: tunc currit. de quo per Cy. in. l. j. §. ad hoc. de anna. excep. in confinibus autem ep̄atuum vel parochiarum, certum est, ꝙ non currit prescriptio, ne ex eo confundantur dioceses: vt in. c. super eo. de paroch. ꝛ plene not. xj. q. iij. quicunqꝫ. ꝛ in. c. inter memoratos. xvj. q. iij. ¶ Vltimo queritur cum competit contra occupatorem, qualis prescriptio currat. videtur ꝙ. xxx. annorum, vt. l. final. C. e. ¶ Tu dic ꝙ aut occupauit sine titulo: ꝛ verum est. aut cum titulo, ꝛ sufficiunt. x. vel. xx. ann. ita intelligitur l. ij. §. sed ꝛ si fundum. ĩ. pro empto. ꝛ glo. in fi.

Summarium.

1 Fructus naturales bonæ fidei possessor non lucratur. Et quid de industrialibus? nu. seq.

3 Exceptiones, si quæ pendente lite fieri debeant, quæ tamen vtrāqꝫ partem respiciant, ab vtraqꝫ parte fieri debere. Et quid si vnam tantum respiciant partem?

§. Iudici. Hic ponitur, quod sit officium iudicis in hac actione. ꝛ respondetur vt condēnet alterum alteri ad interesse. quod tribus modis consideratur. Primo in fructibus perceptis de parte alterius indebite occupata, qui quidem si naturales sunt, indistincte veniunt restituendi. Si vero industriales, nō: dummodo sint percepti bona fide, et sint consumpti: al's sic. Secūdo consideratur in eo, quod alter soluit pro communi vtilitate, puta agrimensori, qui terminos posuit. Nam alter restituet partem suam. Tertio in eo, qđ interest alterius propter alterius contumaciam. in non parendo iudici. hoc dicit. vsqꝫ ad. §. si dicantur. ¶ Et not. pro intellectu, ꝙ hic loquitur quando actio proponitur contra illum, qui occupauit de fundo alterius. quo casu, aut fines non sunt turbati, nec vertuntur in dubium, ꝛ non proponetur hec actio, sed rei vendicatio: vt nota per gloss. ĩ. e. si irruptione. aut sunt turbati, vel in dubium vertuntur: ꝛ tunc proponetur hec actio, per quam principaliter petetur fines declarari per iudicem debere esse in tali loco: ꝛ in consequentiam implorabitur officium iudicis mercenarium: et hoc facto iudex condemnet aduersarium ad restitutionem eius, quod occupauit. Et aduerte quia magis interest sua implorare ad hoc officium iudicis, ꝙ̄ intentare rei vendicationē: quia primo casu non habet necesse probare dominium eius, quod occupatum est. Sed sufficit probare terminos debere esse in tali loco. que probatio leuius fit, ꝙ̄ probatio dominij: cum sufficiant monumenta etiam priuata, ꝛ alia que etiam in alijs causis non sufficiunt. vt in capitulo cum causam. de probatio. ꝛ ibi nota. ĩ, e. l. in finalibus. nam hoc facto quicqđ vltra illos terminos occupatum est, restituetur vt. ĩ. e. si irruptione. et. l. de mō. Sed cum agitur rei vendicatione, oportet probare dominium. quod est difficile, vt nota. C. de probationibus. cum res. et proponetur officium iudicis ad restitutionem omnium fructuum naturalium. ita intelligitur primum dictum.

1 dictum.§.secundum glo.talis†enim non lucratur possessor etiam bone fidei,vt.j.de vsu.l.fructu.¶ Tertio proponetur ad restitutionem fructuum industrialium post litem contestatam perceptorum:vt in.§.post litē.Sed si ante,vt a bonefidei possessore:et non veniunt,quia lucratur,si consumpti sunt:al's veniunt,a cōtrario sensu.Sed si a male fidei:possunt condici cōdictione sine

2 causa.de quo dic,vt.l.2 ex diuerso.de rei ven.¶ Item no.†diligenter tex.cum glo.ꝙ bone fidei possessor lucratur fructus industriales ꝯsumptos,etiam si non habeat titulum.¶ Itē etiā si factus sit locupletior:quia nihil restituere tenetur secundum glo.hic,2 instit.de officio iudicis.circa prin.licet alia glo.que est in.§.si quis a non domino.insti.de re.diui.dicat contrarium,sed ista variat secundum doc.in.l.certum.C.de rei ven.licet Barto. aliter dicat.in.l.2 ex diuerso,contra quem fortiter facit iste tex.

3 ¶ Item†nota in versiculo,sed si mensor.per quem patet,ꝙ si alique exceptiones veniunt fiende lite pendente,que respiciant vtranqꝫ partem,ab vtraqꝫ debent fieri:puta si cōmittatur causa consulenda iurisperitis,vt iudex pronuntiet secundum dicta eorum:vel si eligantur,qui reuideant computa.facit.j.de adul. l.si expostulauit.2 ibi no.2.j.titulo.j.l.ex parte.in pnc.2 ad.l.fal. l.quantitatis.Sed si respiciant vnam partem tantum,illa sola facere debet.vt.C.de erogat.mili.anno.l.fi.lib.xij.Et vide quod nota.in cle.quamuis.de appella.per glo. Paulus de Cast.

Summarium.

1 Actio ciuilis cum accusatione criminali intētari,licet non possit, officium tamen iudicis pro re ciuili potest.

2 Iudex maleficiorum num de ciuili principaliter cognoscere quæat? Et quid incidenter?

§. **Si dicantur**. Questio finium non solum potest terminari per hanc actionem,sed etiam incidenter per officium iudicis deseruiens

1 actioni criminali.h.d.no.Et†nota ꝙ licet ciuilis actio non possit simul intentari cum criminali accusatione,vt.C.quando ciuilis actio.l.j.officium tamen iudicis pro re ciuili.sic:vt hic,2.C. de condic.ob turpem causam.l.quod euitandi.2.j.de fur.l.inter

2 dum.§.qui finem.2 ibi vide omnino.Bar.¶ Item not.ꝙ†iudex maleficiorum licet de.q.ciuili non possit principaliter cognoscere,vt.l.solemus.§.latrunculator.s.de iudi.incidenter tamen sic,vt hic. Paulus de Castro.

Vsic. **Si alter**. Pro duobus fundis diuisis cōpetit hec actio,licet vterqꝫ eorum sit plurium dominorū.Et in adiudicationibus,que fient quilibet habebit portionē,quam habet in fundo:sed ꝓ fundo communi 2 indiuiso,non competit,nec etiam pro communi et proprio.h.d.vsqꝫ ad.§.non solum.¶ Nota tex.ibi quoniā magis fundo,ꝙ sententia datur fundo.vide Andr.de barul.in.l. domini.de agricol.2 censi.2 quod scripsi in.l.nutu.§.si.de lega. iij.ex eo quia dominus fundi.Et est arg.ꝙ si condemnetur aliqua apotheca,vel nauis,videatur dominus condemnatus.Ad hoc facit.j.de tribu.l.procurationis.§.si plures.2 de annu.leg. Caius.vbi videtur expressum.2 vide ibi Bar. Paulus.

Summarium.

1 Actionem finium regundorum num fructuarius vel creditor ius pignoris habēs intentare possint? Et an sententia cum ipsis lata domino præiudicet?

2 Confinium à vicinis quid differt? Et in quibus spectentur?

3 Actio finium regundorum vt competat quæ sint necessaria?

§. **Non solum**. Non solum pro duobus fundis,sed etiam pro pluribus prediis hec actio locum habet.hoc primo.2 competit tam domino,ꝙ habentibus ius in re.h.secūdo.pro edificiis autem vrbanis,non competit:nec etiam pro rusticis,que non sunt confinia interueniente via publica,vel flumine publico.h.d.vsqꝫ ad.l.de

1 domo.Nota†fructuarium vel creditorem habentē ius pignoris posse intentare hanc actionem.¶ Sed an sententia lata cum eis noceat domino?videtur ꝙ non,nisi sciuerit 2 passus fuerit vt.l.sepe.de re iudi.quia ius eorum separatum est a iur.dominij.

2 ¶ Secundo†no.differentiam inter confinitatem 2 vicinitatē. Nam vicinitas proprie cadit in prediis vrbanis,vt hic:licet etiā in rusticis cadere possit,vt.j.de aqua plu.ar.l.si tertius.in princ. confinitas aūt proprie non cadit,nisi in rusticis.¶ Sed quero, quod remedium dabitur in vrbanis volentibus domum diuidi per parietem:videtur ꝙ hec actio sit vtilis.vt in gl.fi.huius.l.in contrarium facit.§.qui communem supra.vnde verius dic ꝙ implorabitur officium iudicis ar.j.de dam.infec.fluminū.§.j.et ita videtur tenere Roffre.pro quo bene facit tit.proxim.l.puto. in prin.¶ Et idem videtur dicendum in casu.§.qui communē. si dominus nollet diuidere proprium,vel communem,prout ibi dicitur:nam equum est sibi succurri.Idem etiam videtur dicen

3 dum in casu,qui ponitur in fine.l.¶ Vltimo†collige que sunt necessaria ad hoc.ꝙ hec actio competat,primo vt predia sint rustica:vt.s.e.l.ij.in prin.Secundo,ꝙ sint diuisa:secus si essent cōmunia pro indiuiso.vt.s.ea.l.§.qui communē.Tertio ꝙ ille,qui agit non habeat partem in eo fundo illius,contra quem agit,et ratione cuius agit:vt.ea.l.§.qui communem.Quarto,ꝙ sit dominus,vel habeat ius in re,vt hic.in.§.finium.Quinto ꝙ predia sint vicina,vt in fine.l.Sexto,ꝙ sit.q.finium,vt.l.si irruptione.§.ad officium.j.e.Septimo,ꝙ ille qui agit non turbauerit fines:al's excluditur:vt.C.e.l.si constitit.Octauo ꝙ agat.j. tempus debitum,scilicet.j.xxx.annos,ex quo ista actio sibi incepit competere:vt.C.e.l.fi.2.l.j.de anna.excep.quod tamen limita.2 declara,vt dixi.s.e.l.j. Paulus.

De modo. Qui capit vltra debitam portionem,per hanc actionē refundere tenetur illud plus.h.d.cum prin.l.se.

Summarium.

1 Iudex,cum de rebus præteritis agitur,probationes testium inquirere debet & instrumentorum,nec sufficiunt quæ ipse vt priuatus vidit.Et quid vbi quæstio est de vulnere an sit mortale,an ipse,an per medicos despicere debeat?

§. **Ad officium**. In iis que habent causam de presenti,inspectio oculorum iudicis vim habet probationis.Ad hoc alleg.Cum†agi

1 tur de rebus preteritis,iudex debet inquirere probationes testium 2 instrumentorum:nec sufficeret,ꝙ ipse vidisset tanꝙ priuatus.iuxta.ea que no.C.vt que desunt aduo.partium.l.j.Sed in iis que habent causam permanentē de presenti:iudex potest se informare per inspectionem oculorum:2 ex hoc solo iudicare.

2 hoc probat iste.§.¶ Et est ar.†ꝙ cum queritur de vulnere,an sit mortale:iudex non debeat hoc totum committere medicis, sed ipse possit personaliter ire 2 videre.secūdū Bal.Facit quod no.s.de fe.l.ij.in fi.de const.c.romana per Innocentium.adde c.quia iudicante extra de presum. Paulus.

Iudicium. Licet vnus fundus vicinus diuidatur,vel alienetur,domino tamen alterius fundi non tollitur hec actio. Paulus de Castro.

Iudicium. In iudiciis diuisoriis quilibet est actor 2 reus.h.d.quod declara:vt.l.in tribus.s.de iudi.2 in.c.ex literis de probat.

In finalibus. Termini non presumūtur mutati,nisi probetur mutatio.Item probatio terminorum fit per instrumenta antiqua.Bald.et intellige etiam si sint instrumenta priuata,puta libri antiqui.quod declara,vt in.c. cum causam.de proba. Paulus.

Post terminos. Venditor inter emptores potest esse testis in causa finium.ad hoc alleg.¶ Sed miror,quia hoc non dicit hec.l. nec aliquo modo congruit litere.¶ Pone ergo casum per.l.j.C.eo.secundum quam hoc dicit si dominus duorum fundorum confinium,alterum vendat demonstratis certis nouis finibus,non debet emptor sequi antiquos fines.sed nouos.hoc dicit.Ratio est,quia liberum fuit venditori designare quantum vendere volebat. et istum intellectum sentit gloss.in dicta.l.j.dum alleg.hanc legem.¶ De primo vero intellectu et aliis,que circa ipsum sunt,vide quod not.per Cynum.C.de testi.rationibus.et de fal.l.si a te.et per Innocent.in.c.quoniam aliqua 2.c.insuper de testi.Lex finalis narrat constitutionem Grecam,quam non expedit legere.

Familiæ erciscundæ *Rubrica.*

Summarium.

1 Actio familiæ erciscun. ad quid principaliter detur?
2 Actione familiæ ercis. qui agit nec possidet exceptione excluditur: secus in eo qui possidet. Et cur ita diuersum?
3 Possessionis effectus atque commoda.
4 Dominium quando incidenter in iudicium deducitur possessio, an ab onere probandi releuet?
5 Constitutio principis si dicat, quòd habentes baroniam tãtum de principis fisco percipiant: quid si quis sit in baroniæ possessione, an vt percipiat pensionem necesse habeat dominũ se probare?

HEc actio. In hac. l. ponitur vnde orit̃ hec actio, & ad quid competit, et cui competit, et qualiter in ea proceditur, & quid oportet in ea proba. & .h.d. hec actio datur heredibus volentibus hereditatẽ diuidere, & competit tam possidenti, ꝙ non possidenti: si tamen agat, qui non possidet, repellitur per exceptionem, ne preiudiciũ fiat hereditati: per quam exceptionem agetur petitione hereditatis primo intentate. ¶ Sed si agat ille, qui possidet per hãc exceptionem, non repellitur, cogitur tamen incidenter probare se heredem. quod nisi fecerit non potest in hac actione victoriaz 1 cõsequi. h.d. & est no. l. & magistra. ¶ Nota † ꝙ hec actio principaliter datur ad diuidendam hereditatẽ. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ vbicunque in hoc iudicio aliquid aliud venit ꝙ̃ diuisio hereditatis, illud non expeditur iure actionis, sed officio iudicis mercenario deseruienti huic actioni. Exempla patent. ĩ. eo. l. ij. §. fin. cum. l. se. vsque ad. l. si heres. & .l. pomponius. & .l. puto. §. si dolo. cũ 2 similibus. ¶ Secundo † no. ꝙ cum agit ille, qui nõ possidet, excluditur per exceptionem: secus in eo, qui possidet. Ratio diuersitatis est: quia quando non possidet habet petitionem hereditatis contra possidentem: ergo, non potest prius mouere hanc actionem, per quam fieret petitioni hereditatis preiudicium: quia si pronuntiaret̃ pro eo in hac actione, presumeretur heres: ergo primo debet petitionem hereditatis intentare, vt. s̃. de pe. here. l. si quis libertatem. & idem in communi diuidundo iudicio secũdum glos. & bene, vt. ĩ. de except. l. fundi. & .l. fundum. Sed cum agit ille, qui possidet: tunc non competit sibi petitio hereditatis: quia non datur possidenti: sed contra possidentem. vt. l. regulariter. s̃. de peti. hereditatis. ergo non habet locum illa exceptio, ne preiudicium fiat petitioni hereditatis, que nõ est in rerũ natura, vt. l. sed & si. l. §. item si rem. de pe. hered. & hoc sentit glos. penul. que incipit nisi forte in fine. ¶ Tertio † no. ex hoc effectuz possessionis: quia facit quem admitti ad iudicium, qui al's non admitteretur. ad hoc alle. hec. l. habet & plures alios effectus, nã iudicis officium. vt. s̃. de offi. procu. cesa. l. fi. & de libe. causa. l. liberis. §. vlt. ¶ Item transfert in alium onus probationis. insti. de interdic. §. commodum. ¶ Item iuris presumptionẽ pro possidente: vt. C. de proba. l. ij. ¶ Item habet effectum quo ad executionem sententie. de quo dic: vt. l. ob maritorum. C. ne vxor pro mari. & alios effectus naturales de quibus in. l. ij. §. ex cõtra- 4 rio. de acqui. pos. ¶ † Itẽ in fi. tex. expressum de directo contra illud, ad quod alleg. ista. l. scilicet, ꝙ cum dominium deducitur in iudicium incidenter, possessio non releuat ab onere probandi. Nam licet agens possideat, & ab hac actione non repellatur, nõ tamen obtinet, nisi se heredem probet. In contrariũ facit quod not. glo. in. l. sicuti. §. si querat̃. si serui. ven. & quod not. per Cyn. C. qui accu. non po. l. non ignorat. & in. l. ij. C. que sic long. consue. que omnes alle. hanc. l. in contrariuz. Sed dic, ꝙ aut ille qui deducit dominium incidenter in iudicium non agit de ipso dominio, sed de alio penitus diuerso: & tunc possessio releuat ab onere probandi, vt cum quis agit confessoria pro seruitute. nam licet dicat se dominum rei, cui dicit competere seruitutem: non tamen agit pro ipso dominio, sed pro seruitute, que est diuersa. Et ideo presumitur dominus rei, si est in possessione: ita debent intelligi glo. & doc. contrarium. Aut agit de ipso dominio, & tunc secus, vt hic. nam ille qui agit hac actione, petit sibi adiudicari partẽ tanꝙ̃ vero heredi: quia diuisio hereditatis implicat hoc in se. & ideo non adiudicatur, nisi se probet heredem: vt in hac. l. 5 que male alle. in contrarium. ¶ Et ista faciunt ad. q. † dicit constitutio regis, ꝙ omnes habentes baronias, debeãt habere certas pensiones de camera regis. vnus est in possessione baronie: petit pensionem: an habeat probare se dominum baronie? certe non: quia non agit de ipsa baronia: vt in glo. dicti. §. sed si queratur. ¶ Sed pone dicit constitutio regis, ꝙ habentes baronias possint petere de decennio in decennium eas sibi renouari. dicitur ꝙ non habeat ius in ea, queritur an habeat probare: cum sit in possessione, & deducitur ius suum in consequentiam? respondeo sic per istum tex. cum agat de ipsa baronia. licet enim principaliter agat de baronie renouatione tamen hoc includit dominium baronie. ¶ Ultimo quero, pone ꝙ illi qui non possidet, non opponit̃ exceptio, de qua hic: vtrum procedat iudiciuz. respondeo sic: quia ꝑposteratio exceptionum, non vitiat iudiciũ: vt. l. ũ. C. communi diuid. & .l. si mancipium. §. j. ĩ. de euic. hoc intellige vnius tantum ad aliam: secus si vnius ad seipsam. ita no. ibi per Bar. in. l. prolatam. C. de sententijs. Paulus.

Summarium.

1 Filius in legitima sola hæres propriè non dicitur. Et ideo eius possessio bonorum dicitur, non hæreditatis.

PEr familie. Hec actio cõpetit ad diuidẽdaz hereditatũ qualitercunque delataz pro quarta, non que debetur ex constitutione diui pij. nam non competit directa, sed vtilis, cum ille non sit heres, vel bonorum possessor. ¶ Item pro bonis, que tempore mortis non fuerunt hereditatis: sed peculij. postea vero facta sunt hereditatis, hec actio competit & vterque in hac actione est actor & reus, & datur nõ solum inter omnes heredes, 1 sed inter alios. h.d. vsque ad. §. fi. ¶ Et † not. hic optimum tex. ꝙ filius in legitima sola non est proprie heres, & ideo dicitur possessio bonorum, non hereditatis. de quo no. C. de rei vend. l. cum a matre. & facit. C. ad. l. iul. maiesta. l. quisquis. §. ad feminas. per Iac. but. in. l. quotiens. C. de heredi. insti. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Iura incorporalia actione famil. erciscun. non venire: possunt tamẽ vni adiudicari: non diuidi, quia iure ipso diuisa censentur.
2 Cessionarium procuratorem in rem suam dici. Et qualiter debitorem obligatum habere dicatur. Et quo nomine agere ad rem cessam possit?
3 Procurator in rem suam inuito creditore nũ quis constitui possit? Et cessionarium in locum cedentis poni.

§. In hoc iudicium. Debita & credita hereditaria per hanc actionem non veniunt diuidenda, sed officio iudicis alteri ex heredibus ad iudicanda sunt, cui ex hoc efficietur procurator in rem suam, & partim suo, partim procuratorio nomine agat, & cõ- 1 ueniatur. h.d. cũ. l. seq. ¶ Nota † ꝙ iura incorporalia non veniũt in hac actione: quia diuisa sunt ipso iure: nec aliter diuidi possunt. ¶ Itẽ ꝙ possunt vni adiudicari. & hec adiudicatio fit officio iudicis deseruientis huic actioni, vt in prin. l. plane. & in fin. 2 rationem dixi. s̃. e. l. j. ¶ Itẽ † nota. ꝙ cessionarius dicitur procurator in rem suam, nec habet debitorem obligatũ, supple directa actione, sed vtili sic, vt hic in glo. que ad hoc semper alleg. de quo dic vt plene no. ĩ. de acti. & obli. per Barto. & in. l. j. C. eo. ti. per Cynuz. ¶ Item nota ꝙ cessionarius agit procuratorio nomine cedentis. quod est verum quando intentat directam actionem, que penes cedentem remansit: sed si intentat vtilem, agit nomine suo: vt no. ĩ. de procu. l. si quis in rez. & .C. de procu. l. qui 3 stipendia. ¶ Item † not. secundum gl. ꝙ potest fieri procurator in rem suam ex parte rei innuito creditore. Sed iste tex. innuit cõtrarium, ꝙ hoc non preiudicet creditori. ¶ Et ideo intelligo. tex. sic, ꝙ si plures heredes ex causa hereditaria tenentur vni: possunt isti agere inter se, ꝙ vnus solus eorum soluat. & licet hoc nõ noceat creditori, quin possit oẽs ꝯuenire: tamen potest prodesse: quia si vult, potest illum solum conuenire: licet non sit sibi obligatus, nisi pro parte. & hoc propter autoritatem iudicis, sicut alias contingit hoc propter fauorem dotis. ĩ. de leg. ij. l. cum ab vno. & iste videtur verus intellectus huius. l. in fi. ¶ Ultimo no. illa verba illo loco &c. ꝙ cessionarius ponitur loco cedentis. & sic facit pro verbis notarij, qui in instrumentis cessionum dicunt, ponens eum in locum suum. &c. facit. ĩ. ad Trebellia. qui quadraginta.

draginta. Paulus de Castro.

§. **Mala medicamēta.** Ea que reprobata sūt, vel illicita, veniunt in hoc iudicio corrumpenda, non diuidēda. item tabule testamenti & alie cautiones hereditarie penes illum, deponi debent, qui ex maiori parte est heres: alij vero debent habere copiam. & si omnes equaliter heredes sunt, nisi consentiant apud quem sint, peruenitur ad sortes, non ad licitationem. h.d. vsq₃ ad.l.si heres. Paulus de Cast.

Summarium.

1 Hæres pro parte num insolidum debitum, vbi cohæres adire est impeditus, petere posit? Et quid si facto petat, & obtineat an victoriam communicare teneatur?

2 Actio prima num per sententiam innouetur, an vero ei noua actio adijciatur?

SI heres. Si vnus ex heredibus insolidum egerit contra debitorem hereditarium, & obtinuerit, licet tamen debite, debet alteri coheredi communicare victoriam: vel non vti sententia, nisi pro sua parte, nec debet alteri negligentia imputari, si tempore quo alter egit, ipse agere non poterat. h.d. & est pulchra. l. et not. ¶ Nota † φ heres pro parte non potest petere debitum hereditarium insolidum, licet coheres sit impeditus adire. de hoc supra si pars heredi. peta. l.ij. ¶ Item, φ licet non possit, si tamen egit: & obtinuit, competit sibi actio insolidum ex sententia. & sic sententia iniusta facit ius. & .j. e. cum putarem. ¶ Tertio not. φ istam victoriam iniustam tenetur, cōmunicare coheredi. Et hoc. j. dicam quia illud super quo erat obtenta, erat coheredi commune: al's iniustam victoriam non tenetur quis alteri cōmunicare. vt. j. ad trebe. l. debitor. §. fi. ¶ Quarto no. tex. ibi aut excipiendi &c. coniuncta glo. que dicit φ tunc faceret excipiendi potestatem, quando non vtetur sententia, nisi pro parte sua: nā 2 coheres tunc aget actione prima. Ex † quo sequitur φ per sententiam condemnatoriam, non nouatur prima actio, taliter φ tollatur. Sed actio actioni adijcitur. de hoc plene in.l.j. C. de vsu. re iudi. ¶ Ultimo not. φ impedito, non potest silentium imputari. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Originalia instrumenta authentica dici.

2 Instrumentorum copia num fidem faciat?

POmponius. Si testator mandauerit, vt apud vnum de heredibus sint cautiones, & instrumenta hereditaria, non ante sibi traduntur, φ alij copiam habuerint, & etiam ipse cauerit quod originalia exhibeant, cum opus fuerit. Item si seruus qui negotia hereditaria administrauit vni ex heredibus prelegetur, non ante sibi traditur, φ rationes reddiderit. h.d. ¶ Et 1 † no. φ originalia instrumenta vocantur authentica. de quo vide 2 plene per glo. j. de fide instr. l. ij. ¶ Item † no. φ copia instrumentorum non facit fidem: ideo necesse est vt originalia producantur. simile. s. e. l. si que sunt. de hoc in authē. si in aliquo. C. de eden. Paulus de Castro vtriusq₃ iuris doctor.

Summarium.

1 Emphyteoticæ res & si alienari vetite sunt, diuidi tamen inter hæredes possunt. Et quid in feudis?

2 Laudimia num de rebus diuisis peti posint? Et alienationis probibitio qualiter intelligatur?

§. **Idem pomponius.** Hec actio competit pro omnibus rebus hereditarijs, siue fuerit in dominio hereditatis tempore mortis defuncti: siue per heredem sit acquisitum dominiū ex ea precedenti. Item competit etiam pro illis: que sunt in dominio vtili, vel bona fide possesse. & etiam pro accessionibus rerū hereditariarum, necnon hereditarijs rebus sub conditione legatis, pendente conditione. ¶ Item pro ijs rebus hereditarijs, que per extraneum titulo possidentur: si tamen litis pendentia per illum compleatur vsucapio, expirat quo ad illa iudicium inter coheredes inchoatum. h.d. vsq₃ ad.l. sed si vsucapio. 1 §. j. ¶ Et † no. in.l. item predia. φ res emphyteotice possunt diuidi inter heredes. licet enim sint prohibite alienari, non tamē prohibentur diuidi, quod est notandum. Idem in feudis vt in tit. quibus mo. feu. amit. §. item si fuer. & in. §. j. de alie. feud. pater. Idem in alienatione in rebus ecclesiasticis. vt. l. iubemus. de sacro sanc. eccl. & adde. c. ex insinuatione, de iure patro. & quod no. in glo. e. ti. c. illud. in glos. fi. in contrarium facit. s. de transact. l. 2 cum hi. §. si vni. Sed ibi subest alia ratio. ¶ Et † ista sunt in argu. ad. q. φ de diuisione non soluatur laudimium: quia non requiritur laudatio domini, vel consensus. ¶ Item no. l. alienationes. φ vbi prohibita est alienatio, intelligitur de voluntaria, non de necessaria. & ad hoc semper alle. pro quo. l. peto. §. prediuȝ. de leg. ij. & .l. filiusfamil. §. diui in fi. de leg. j.

Summarium.

1 Actio familiæ erciscundæ pro quibus rebus non competat? Et diuisorium iudicium vbi deficit, officio iudicis subueniri.

2 Vsusfructus titio, & suis hæredibus legatus, vbi locus substitutioni fuerit, qualiter huiusmodi hæredibus competere dicatur?

3 Hereditarium nomen in solo vsufructu, an reperiri posit?

§. **Ususfructus.** Ususfructus communis pluribus heredibus hereditario iure, non potest per hanc actionem ita diuidi, vel alteri adiudicari, vt sibi incipiat competere, & alteri desinat: officio tamen iudicis succurritur diuidere volentibus quo ad commoditatem cum prestatione cautionum. hoc. d. vsq₃ ad.l. & puto. §. j. 1 ¶ Et † no. hanc actionem non dari pro rebus, que non possunt ita diuidi, vt vni incipiat competere, alteri desinat. ¶ Item no. φ vbi deficit diuisorium iudicium, succurritur officio iudicis. facit quod dicit. s. ti. j. l. sed & si loci. §. fi. ¶ Et aduerte quia illud, qđ adiudicabif vni de parte alteri⁹, nō finietur ex psona illi⁹ cui adiudicaf: s₃ illi⁹ de cui⁹ parte adiudicaf, vt. l. necessario. §. fi. cū ibi no. de periculo & commo. rei ven. ¶ Item no. in verbo here-2 dibus legatus. secundum vnum intellectum gloss. φ † si legatur vsusfructus titio & heredibus suis, licet in persona heredum sit nouus vsusfructus, non ille, qui erat in persona titij: tamen videtur habere ex causa hereditaria: al's non competeret hec actio. & tamen ex persona titij non habent: quia finitus fuit vsusfructus titij morte sua, & nouus incipit. arg. j. de verbo. obli. l. stipulatio ista. §. si quis ita. facit. l. hereditariū. de bo. aut. iud. po. ¶ Item 3 † not. φ si legatur ab heredibus proprietas deducto vsufructu, φ in isto vsufructu dicuntur heredes: & sic in solo vsufructu pōt consistere nomē hereditarium. ¶ Unde est arg. φ si testator instituit vxorem suam in vsuf. titium vero in proprietate: φ ambo sunt heredes vniuersales, & teneneanf ad onera hereditaria. adde quod no. j. de vsufructu legat. l. fi. al's est si alij. & melius tene menti. Paulus de Castro.

§. **Iulianus.** Si in diuisione adiudicetur vni fundus, alteri vsusfructus: appellatione fundi sola proprietas continetur. h.d. no. que sit ratio diuersit. in glo. ¶ Ex qua no. φ verba sententie debent interdum impropriari, vt valeat & non pereat. Adde quod no. per Cy. C. de anno. l. j. & vide. l. proculus. s. de vsufructu. quod ibi dixi. §. sequens breuis est. Paulus de Castro.

§. **Sed & si dolo.** In hac actione venit dolus & culpa coheredis, dū tamen commissa sit, tanφ ab herede. Item cum ista actione potest alia concurrere. Item pro furto serui hereditarij facto alteri ex heredibus, non datur noxalis actio sicut contra coheredem: sed succurritur per hoc iudicium, vt sibi resarciatur damnum, vel seruus adiudicetur damnum passo. Item contra coheredeȝ non habetur consideratio dupli, sed simpli tantum. h.d. Usq₃ ad.l. his consequenter. & vide pro intellectu ipsius, quod no. per Guilliel. de cug. C. e. l. incerti. ¶ Item quod hic dicitur de culpa, qualiter veniat culpa. dic vt. j. l. heredes. §. non tantum. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Optionis legatum generale esse.

His consequenter. Si seruus he+reditari⁹ vni ex heredibus prelegatus, damnum dederit in hereditate, non ante traditur, quam de ipso habeatur. h. d. cogitur etiam prelegatarius resarcire damnum, vt. s. eo. et puto. in fi ¶ Item si negotia hereditaria administrauit, non ante tradatur, ꝙ rationes reddiderit, vt. s. e. Item pomponius.
1 Et† no. hic in verbo generaliter. ꝙ legatum optiõis, est legatū generale. In cõtrarium facit. l. si domino stich. de leg. j. ¶ Sol. dic ꝙ illud non est legatum generis, sed speciei de genere. ⁊ ideo dicitur hic generaliter legatur, facit. c. ex parte. ⁊ quod ibi not. de offic. deleg.

Summarium.

1 Occidens testatorem, vel eum cui abintestato succedere debet, priuari debet iure ac commodo hæreditatis eorum. Et quid si vulneret tãtum, aut eius vxorem occidat? Et quid si fratrem, & quod ab eo aufertur, cui applicari debeat?
2 Priuatus an de iure fisci opponere possit?

§. Sed an in. Prosequenti ius suum, non ob+stat exceptio criminis, per quod non sit ipso iure priuatus, sed veniat priuandus per sententiam ad commodum alterius, ꝙ excipientis, ad hoc alle. tex. cum gl.
1 ¶ No. ex tex. ⁊ glo. penul. † primo ꝙ occidens testatorem, vel illum, cui abintestato potest succedere, debet priuari iure quod habet in hereditate sua: vt hic. ⁊. j. de bo. dam. l. cum ratio. §. fi. ¶ Sed quid si vulnerauit? dic ꝙ nõ venit priuandus, nisi exheredetur, vel per testatorem expresse priuetur: vt in authen. vt cū de appellatione cog. §. causas. ⁊. C. de reuo. do. l. fi. ¶ Secundo not. ꝙ idem est, si occidat vxorem testatoris, vel filium. quod est singulare. contra hoc facit. l. codicill. §. matre. de le. ij. vbi frater occiderat filium sororum: ⁊ tamen sibi succedebat abintestato. ¶ So. sibi succedebat i pso iure, vt ibi: sed venit priuandus per sentẽtiam, vt hic in glo. facit. l. ex facto. de vulg. ⁊ pup. ¶ Quid de illo, qui occidit fratrem testatoris? vide quod no. in. c. vnico, an ille qui occidit fratrem do. feu. amit. ⁊. coll. Tertio no. ꝙ illud quod aufertur debet applicari fisco, quod est verū nisi habeat concurrentem in gradu: quia tunc applicaretur illi non fisco secundum Bart. qui ita no. in dicta. l. cum ratio. §. fi. de bo. dam. per. l. ij. §. si fratris. si quis ali. testa. prohi. melius facit in authen. de nup. §. ingratitudinem. ¶ Sed audiui Bal. reprehendentē ipsum per istum tex. cum glo. Nam tunc ille frater, si debet sibi applicari, posset sibi de hoc opponere: quia non opponeret de iure tertij: sed sui. cuius contrarium dicitur hic in text. ⁊ gloss. de hoc vide omnino, quod not. Guli. de cug. l. fratris. C. de in-
2 offi. test. ¶ Vltimo† no. glo. que semper alle. ꝙ de iure fisci non potest priuatus opponere. adde quod not. in corpore de incestis nup. circa princ. vnde dicit Innocẽ. ꝙ ad offensum solum pertinet excipere de offensa, ⁊ non ad alium: vt no. per eum extra de sententia excõ. c. sacro. facit. j. quibus ex cau. in posses. ea. l. fulcinius. quod si aduersus. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Patronatus ius omnibus commune esse hæredibus, licet vnus tantum ex testatoris mãdato extruxerit capellam? Et an inter hæredem, & testatorem aliquis contractus iniri dicatur, quando testestator de aliquo hæredem grauat?

§. Idem ait. In hac actione venit. id quod te+stator fieri voluit ⁊ officium iudicis imploratur. h. primo ⁊ si aliquis ex heredibus sit de hoc grauatus facere, compellatur: licet ad hoc etiam competat prescriptis verbis actio. h. secundo. ¶ Item veniunt sumptus per alterum ex heredibus facti, ⁊ vsura ipsorum a tempore more. hoc
1 tertio vsqꝫ ad. §. celsus. Nota† tex. ibi monumenti. sequitur etiã, ꝙ licet vnus ex heredibus construxerit capellam de mãdato testatoris, tamen omnes habent ius patronatus. casus est hic. qui alibi non reperitur. ¶ Item no. tex. cum glo. dum dicit prescriptis. quod inter testatorem ⁊ heredem contrahitur contractus innominatus do, vt facias. Nam cum testator ipsū grauat aliquid facere videtur ipsum instituere, vt illud faciat. Sed cõtrarium videtur ꝙ hec actio oriatur ratione alicuius cõtractus initi cum testatore, sed potius ex quasi contractu, qui oritur ex aditione hereditatis. Nam tunc heres videtur contrahere cum creditoribus, ⁊ legatarijs, ⁊ alijs creditoribus: vt insti. de oblig. ex quasi cõtractu. §. heres. ⁊. l. apud iul. §. fi. j. quibus ex cau. in pos. ea. ⁊ ista est verior. not. tamen glo. Paulus.

Summarium.

1 Modus agendi in actione familiæ ercìscund. remissiuè. Et quid si duo domum conduxerunt, an alter aduersus alterum agere queat, vt pensionis partẽ, soluat, si timeat ob eam non solutam in rebus, vel corpore molestiam ferre?
2 Conuẽtionale pignus vt non liberatur, nisi in totum satisfacto, ita nec prætorium.

§. Celsus. In hac actione venit vt coheres coga+tur soluere partem suam debiti, ꝑ quo res hereditaria obligata est: ⁊ si alter insolidum soluere vult, potest facere sibi cedi actiones contra heredes. Quod si non fecerint, nihilominus per hanc actionem consequetur. ⁊ veniūt etiã lucra per alterum ex herede percepta cum alijs communicanda
1 h. d. vsqꝫ ad. l. si filia. ¶ Not. ex primo †. §. modum agẽdi: quia ago contra te vt alteri soluas. Et ideo si duo scholares conduxerunt domum, potest alter agere contra alterū, vt soluat partem suam pensionis, si dubitat ex hoc molestari in rebus vel in persona a locatore. ¶ Item. §. si filius. declara. vt dicam. j. eo. si
2 filia. §. j. ¶ Item† no. in. §. ⁊ cum vnus. ꝙ sicut pignus conuentionale non liberatur, nisi totum debitum soluatur, ita nec pignus pretorium.

Summarium.

1 Contrahentium imperitiam à iure suppleri. Et vbi materia super qua stipulatio initur, rem magis quàm personam concernit, licet circa personam, non tamen ob id redditur stipulatio personalis.

Si filia. Si soror promisit conferre quod ipsa+de dote exegerat, etiam qđ eius heres exegit conferendum est. h. d. Et not. ibi nam imperi-
1 tia. ⁊ c. ꝙ† imperitia contrahentium suppletur a iure secundum subiectam materiam. adde quod no. C. de rei vxor. acti. §. ⁊ vt plenius. per Cynum. Item not. ꝙ vbi materia super qua interponitur stipulatio concernit rem magis, ꝙ personam, licet exprimatur circa personam: non tamen redditur stipulatio personalis. facit quod not. j. ad trebel. l. postulante. ad princip. secus si personam concernat vel esset indifferens, vt. j. de seruit. lega. l. fin. ⁊ de liber. leg. l. non solum. §. tale legatum. Paulus.

§. Si filius. Filius succedens patri cum fratri+bus percipere debet ante omnia illud, in quo iussu pr̄is obligatus, vel quod in patris vtilitatem conuertit se obligando, vel quod patiūtur vires peculij, si peculiaris fuerit obligatio. h. d. ¶ Ista tria dicta sic declara. Nam si filius iussu patris se obligauit, tam ipse ꝙ pater est obligatus insolidum: vt. j. quod iussu. per totum. si decedit patri pluribus filijs relictis, omnes sunt obligati pro hereditaria portione, illa obligatione qua erat obligatus pater. ⁊ sic in filium, qui se obligauit concurrunt due obligationes: vna propria. ⁊ illa est insolidum alia hereditaria: ⁊ illa est pro parte. Cum ergo possit insolidū conueniri ex propria obligatione, equū est vt sibi prouideatur, ⁊ ante partẽ precipiat ⁊ totū debitū, ⁊ caueat alios defendere, vt. j. §. proxi. Sed si se obligauit sine iussu: tūc aut cõuertit in vtilitatẽ pr̄is, puta recepit mutuo centū de quib⁹ emit domū. ꝗ in hereditate est, ⁊ cõmunis alijs filijs: certe cū ipse possit insolidū cõueniri ad illa cẽtū, dꝫ ante oĩa pcipere. ⁊ filr̄ cauere vt in secūdo dicto. ¶ Si nõ vertit in vtilitatẽ patris: tūc si quidẽ habebat peculiū, precipiet quod patiuntur vires peculij: puta pater concessit sibi in peculium, vt inde faceret sibi apothecam, ⁊ se exercitorem: ipse recepit mutuo duo milia. ⁊ posuit in mari, ⁊ perdidit: certū est ꝙ pater tenebatur quatenus erat in peculio, scꝫ ad mille. ⁊ eodē modo heredes sui: percipiet ergo dicta mille, que sunt in peculio, ⁊ non vltra, ita intellige vltimum dictū, ⁊ probatur. j. e. versi. percipere. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Actio familiæ ercìscundæ, num ei detur, qui hæres non est?

Cohæredes

2 Cohæredes, filij dotem vxoris quæ magna sit, præcipere volentis, si velint communiter onera matrimonij ad impediendam præceptionem, sustinere, an audiendi sint?

Vsic. Hoc amplius. Filius succedens patri cum fratribus precipere potest dotem vxoris, vel minus ꝙ communis pater receperat, & cauere se defensurum fratres. dotem vero quam ipse percepit similiter precipiet quatenus patiuntur vires peculij, vel in rem patris versum est. h.d. vsq; ad. §. si pater. ¶ Quero hic loquitur in filio instituto, quid in exheredato? dic idem secundum glo. vt. j. de do. preleg. l. ij. in princ. ¶ Et† notandum scilicet, ꝙ actio familie erciscunde detur illi, qui non est heres, vel forte dic ꝙ implorabat officium iudicis descendens ex equitate. l. si is. §. j. j. de iure do. & ita debeat intelligi, quod ibi dicitur de vtili iudicio. ¶ Secundo† quero, ꝙ si fratres & coheredes volunt sustinere onera matrimonij, quia nolunt quod deducatur: quia forte dos est magna, & onera: modica respondeo non debent audiri: quia inuerecunda petitio eius, cuius contrarium essent postulaturi. ar. s. de pet. heredi. l. si & rem & pretium, & ita tenent doc. C. e. l. ij. vbi omnino vide. ¶ Tertio quero. hic loquitur quando matrimonium constabat. Sed quid si solutum erat tempore, quo fratres veniunt ad diuisionem: vtrum possit frater recipere dotem vxoris defuncte, vt ipsam restituat? videtur ꝙ non, nam tunc cessat ratio istius. §. Breuiter dic, aut fuit sibi prelegata per patrem: & tunc potest indistincte precipere: vt. l. ij. in prin. & l. pater dotem. de do. prele. ¶ Sed si prelegata non fuit: tunc distingue tres casus. aut ista dos veniebat statim restituenda, quia consistebat in immobilibus. ¶ Aut ex interuallo: quia consistebat in mobilibus. iuxta. §. exactio. de rei vxo. acti. ¶ Aut nullo modo veniebat restituenda: quia ex pacto vel statuto debebat maritus lucrari. ¶ Primo casu non precipiet: quia cum restituenda sit statim, ita pōt restitui per manus fratrum, qui sunt ad hoc obligati sicut per manus ipsius mariti. Unde circuitus vitandus: vt. l. dñs testamento. de condic. inde. facit. l. si mulier. & quod ibi no. j. de condic. ob causam. ¶ Secundo casu dic, ꝙ aut matrimonij sustinebantur adhuc onera, vt quia solutum erat matrimonium morte mariti, & j. annum vxor erat alimentanda ab heredibus mariti, iuxta. ea que no. in dicto. §. exactio. & tunc heredes dicti mariti venientes ad diuisionem cum fratribus ipsius mariti, debent eam precipere: quia subest ratio huius. §. j. & l. si his. §. j. de iure do. ¶ Si vero non sustinebantur ista onera, vt quia solutum fuit matrimonium morte vxoris, & sic commoda dot. j. annum debebant remanere penes partem mariti: tunc secundum ista tempora non debebat precipere: quia ista commoda erant communia inter omnes fratres, cum filius non haberet proprietatem in aduentitijs. Ita intelligitur. l. pater dotem. cum gl. de do. prele. hodie vero, quia istud lucrum prouenit occasione matrimonij, debet esse precipuum ipsius, vt. l. j. C. de bo. que libe. & ideo poterit dotem precipere secundum Bar. in dicta. l. pater dotem. ¶ Tertio casu distinxit Dy. ꝙ aut matrimonium fuit solutum in vita patris. Et tunc dos, quam lucrari debebat, debet esse communis inter omnes filios. Aut post: & tunc ipsius mariti tantum, vt in. l. ij. C. eo. vbi videtur probari: & ita tenet ibi Cynus. Bart. autem in. l. si cum dotem. §. transgrediamur. in fi. so. ma. dicit hoc esse verum de iure isto: hodie vero indistincte dictum lucrum debet esse precipuum mariti, vt dicta. l. j. de bo. que libe. ¶ Ego puto dictum suum verum, quando lucrum dotis proueniebat ex statuto, vel consuetudine, vel ex legato vxoris, vel ex pacto interposito per ipsum maritum: & ita intelligitur dicta. l. j. de bo. que libe. Sed si pactum de lucranda dote esset interpositum per patrem communem: tunc quandocunq; soluatur matrimonium, puto, ꝙ lucrum sit commune inter fratres: quia non intendebat pater proficere vni filio tantum, sed sibi & per consequens omnibus filijs, nisi contrarium dixisset expresse: vt. s. de pac. l. auus. ergo dicitur omnibus prodesse. nec dicitur aduentitium, sed profectitium, ex quo prouenit ex prouisione patris: vt. l. sed & si plures. §. in arrogato. de vulg. & l. profectitia. §. fi. de iure do. Et ad distinctionem facit. l. postulante. §. fi. ad Treb. que nota. & tene menti. ¶ Ultimo, circa versiculum precipere. vide quod nota. in spec. de iudi. §. sequitur. versiculo, sed quid si conuentione manente.

§. Si pater. Diuisio bonorum, & distributio onerum hereditariorum facta per patrem inter liberos non censetur donatio inter viuos: sed habet vim vltime voluntatis. & seruanda est tam per hoc iudicium, ꝙ per actionem. h.d. An ista diuisio habeat vim testamenti: dic vt no. C. e. quotiens. & l. filij. Item potest fieri in minus solenni voluntate, vt. C. e. l. fi. Paulus de Cast.

Papinianus. Si testator grauauit vnum ex heredibus, vt insolidum suscipiat onera hereditaria, cogitur hoc facere per officium iudicis deseruiens huic actioni, salua tamen falcidia. & de hoc ceteris coheredibus cauere tenetur. h.d. pro cuius declaratione vide. l. seruo legato. §. si testator. de le. j. & de le. ij. cum ab vno de le. iij. fideicommissa. §. interdum.

Summarium.

1 Expensas factas à patre in vno filiorum in studijs agente, post patris mortem an rectè cæteri repetant? Et quid si pro vno filiorum condemnato, iudicatum fecit, soluitq;?

§. Idem scribit. Filius pro parte succedens patri, potest in parte precipere illud, in quo pater eius pro ipsius munere, vel dignitate obligatus erat, siue fuerit adeptus dignitatem in vita patris, siue post mortem. Secus si pater pro illo non erat obligatus. h. dicit no. vsq; ad. §. idem Pap. & est vulgaris. & not. per† quod determinatur, ꝙ si pater tenuit filium in studio, & ipsum fecit doctorari, ꝙ post eius mortem, alij fratres non possunt recuperare expensas factas per patrem. ¶ Et idem si pro talibus expensis se pater obligasset: quia potest ille filius eas precipere. Sed si nondum perfecerat studium in vita patris, nec pater pro ipso se obligauerat, per mortem patris non potest petere a fratribus vt teneant eum in studio, vel faciant ipsum doctorari communibus bonis, sed debet hoc facere de sua tantum portione, licet Dyn. tenuerat contrarium vt no. per Bar. j. ad municipales. l. lucius. §. idem respondit. et de collat. dot. l. j. §. sed castrense. versi. plane. ¶ Ex hoc etiam patet, ꝙ alij fratres non possunt petere post mortem patris, vt eis fiant similes expense, quas pater fecit in alium, si pro illis non erat obligatus pater: vt. j. de muneribus. & hono. l. j. in fine. & ibi notat. per Dy. & Bart. ¶ Sed quid si vnus ex filijs fuit condemnatus pro maleficio. & pater soluit condemnationem, an alij filij possunt repetere post mortem patris? vide Guil. de cug. C. e. tit. l. incerti. & Bar. in. l. sicut. de pe. leg. & Bal. in aucten. si capti. de epis. & in speculo de iudicijs. §. censetur. versiculo. quod si alter ex coheredibus. cum versiculis sequentibus. vbi plene tractat materiam huius. §. Item quod econtra de lucro acquisito per vnum ex filijs, an sit cum alijs communicandum. Uide in. e. §. versicul. vt autem simplex. & Bar. in. l. titium & meuium. §. altero. de administratione tutorum. &c.

Idem papinianus. Hoc dicit, si vnus ex heredibus grauatus sit soluere totam dotem, cogitur hoc iudicio alios indemnes conseruare. Item legatum vxori derelictum in recompensationem dotis, & per ipsam non acceptatum, remanet penes illum, qui sustinet onus dotis. h.d. vsq; ad. §. finalem. vide. l. cum ab vno. de lega. ij. ¶ Et nota secundum ista iura, si maritus legabat vxori, debeat esse vxor contenta alterutro, vel legato, vel dote. hodie potest petere vtrunq; vt. C. de rei vxori. actione. §. sciendum. nisi sit dictum expresse contrarium, quod animo compensandi. vt. C. de heredibus institu. si compensandi. & no. per Bar. in. l. si cum dotis. §. si pater. solu. matrimo. Paulus de Castro.

Idem scribit. Hoc dicit, id quod vnus ex heredibus implende conditionis causa capit, non tenetur communicare cum alijs: licet ex hereditate fuerit. h.d. contra illud facit. l. nec vllam. §. idem erit dicendum. in fine sui. de petitione hereditatis. vbi talia veniunt in petitione hereditatis. ¶ Sol. petitio hereditatis datur contra heredem putatiuum, qui nullum ius habet in hereditate: ideo tenetur restituere hereditatem, & quicquid ex ea vel propter eam percepit. Sed hec actio datur contra coheredem, qui habet ius in parte. Unde non tenetur illam partem restituere, nec aliquid quod occasione illius perceperit: licet fuerit ex hereditate: si tamen non habuit titulo hereditario. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Iudex in sententia plura faciens capita, & in vno eorum pure pronuntiauit, an in alio illud modificari queat?

Item labeo. Si vnus ex heredib⁹ pecuniam hereditariam subtraxit, tenetur alteri coheredi ad restitutionem partis: si cum extraneo partitus est, tenetur communicare illud quod penes eum remansit. hoc primo. Item iudex fami. ercis. per adiudicationem vel diuisionem dirimere oꝫ controuersiā inter ptes. ꝛ ei ꝙ vni adiudicat, in ipsa adiudicatiōe seruitutē imponere potest. Sed si pure vni adiudicet, alij adiudicans seruitutē amplius imponere non potest. hoc secundo. Item hec actio cōpetit in realibus, ꝛ personalibus prestationibus. hoc tertio vsqꝫ ad. §. familie. ¶ Et † no. diligenter textum cum glo. ꝛ etiam. ꝙ si in sententia iudex faciat plura capitula diuersa ꝛ in vno capitulo aliquid pure disponat, non potest in alio capitulo modificare, quod est valde singulare, nisi in primo capitulo dixerit, saluo eo, ꝙ. ī. dicam. secundum glo. paruam, quam no. nam tunc non videtur pure disposuisse, ꝛ alle. hec gloss. ꝙ si iudex in sententia nō condemnet partem in expensis, sed reseruet earum condemnationem, potest quandocunqꝫ postea condemnare. de quo videtur casus in. l. terminato. C. de fructibus. ꝛ lit. expen. secūdum verum intellectum qꝫ ibi tenet Bart. licet alij cōtra: tamen practica est ꝙ condemnat ꝛ reseruat taxationem. Paulus de Cast.

§. **Papinianus.** Hoc dicit iudex famil. ercis. potest rē, que apud hostes est, vni ex heredibus adiudicare propter spem postliminij. ꝛ si non redeat, pecuniam, quam ille soluit, recuperat: nisi dubi⁹ euentus fuerit estimatus. prestationes etiam eius rei q̄ est apud hostes, vel non est in rerū natura, in hac actione veniunt. Itē cōtra bonorum possessores ꝛ fideicōmissarios vniuersales vel heredes eius, qui apud hostes decessit, hec actio locum habet. h. d. vsqꝫ ad. l. heredes. §. j. facit ad primum dictum. c. abbate sane. de re iudi. lib. vj.

§. **Si miles.** Inter heredes diuersarum hereditatum hec actio locum non habet. Quantum ad illum, qui conuenitur hac actione nil interest possideat, vel non possideat, vsqꝫ ad. §. de pluribus.

§. **De pluribus.** Si plures hereditates ex diuersis causis habeo communes cū vno, vel cū. plurib⁹ ꝛ fit de vna vel plurib⁹ qꝫ, hoc iudicium necessarium est ad ipsas diuidendas. Possum etiā agere de vna tantū omissis alijs. h. d. vsqꝫ ad. §. si testator. ¶ Quero quomodo intelligitur vnum iudicium. Respōdeo. id est, vna instantia, vnus libellus, ꝛ vna actio simpliciter vel in genere intentata. secundum glo. Nam per hoc videtur intentari tot actiones, quot sunt hereditates. ¶ Ex qua glossa not. ꝙ est reperire actionem in genere. de qua. dic vt not. per Cynum in. l. j. C. de actionibus ꝛ obliga. ¶ Item quero. quid si haberet hereditatem communem tecū, aliam cum titio, an possitis vos querere vno titulo? dic ꝙ nō. Sed tot sunt necessarij, quot psone: vt. ī. de aqua plu. arcen. l. supra iter. §. Cassius. ꝛ ibi notatur. Paul.

§. **Si testator.** Si testator habebat rem communem cum heredibus, pars testatoris dumtaxat venit in hoc iudicio adiudicanda, vel diuidenda. ꝙ opus fuerit etiam si partem suam propriam, ille cum quo erat communis. vendiderit. h. d. secundum verum intellectum, licet glos. multum se inuoluat. Ad hoc quod dixi de vendicatione, faciebat dubium. l. ex hereditate. ī. e. Sed solue vt in glo. finali. Paulus de Castro.

Summarium.

1. Titulus generalis, & specialis quando in vno concurrunt, magis spectatur specialis quàm gñalis. Et quid si quis totam rem hæreditariā dicat, partemqꝫ petat, in qua succumbat, an debeat res tota declarari non esse hæreditaria?
2. Sententia lata pro vno, prodest etiam ei, qui post sententiam ab eo qui obtinet, causam habet.

§. **Quod pro emptore.** Illud quod alter ex heredibus possidet titulo non hereditario non venit in hac actione. Item qui partem rei hereditarie, que ipsum contingebat, petijt rei vendicatione ꝛ succubuit, excluditur ab hac actione tam in illa, ꝙ in altera parte. h. d. vsqꝫ ad. §. an ea. ¶ No. † etiam in primo dicto, ꝙ quando in vno concurrit titulus generalis, scilicet hereditarius, ꝛ specialis, scilicet ꝓ emptore, magis inspicit specialis, ꝙ generalis. de hoc tertio textus no. in. l. ante vitium. §. ex facto. de diuersis ꝛ temporalibus prescriptionibus. ꝛ ibi not. ¶ Item no. ex secundo dicto, ꝙ si quis dicat totam rem esse hereditariam, ꝛ petat partem ipsum contingentem, ꝛ succumbat: videtur per sententiam declaratum totam rem nō esse hereditariam, vt patet in fine. §. quod intellige quo ad aliam partem, ꝙtum ad presumptionē: quia ista sententia non nocet alteri, quo ad eius preiudicium: vt etiam hic colligitur ex textu ꝛ glo. super verbo traditus. ¶ Item † not. ꝙ sententia lata pro vno prodest illi, qui post sententiam habet causā ab eo. de hoc. in. l. si a te. §. fi. de exceptione rei iudi.

§. **An ea stipulatio.** Stipulatio rei indiuisibilis, non diuiditur inter heredes pro hereditarijs portionibus, sed ad quemlibet eorū transit insolidum actiue ꝛ passiue. ꝛ etiam facto vnius heredis tenentur insolidum ad interesse omnes pro hereditarijs portionibus: ꝛ ideo debet iudicis officio cautio interponi vt ille cuius facto fuerit ad interesse commissa, conseruet alios indemnes, qui ex hoc conueniri. p. stant. h. d. in effectu, vsqꝫ ad. §. idem iuris. ꝛ declara. istos textus per. l. ij. ī. de verbo. obligat. ꝛ dic vt ibi plene notatur. Paulus de Castro.

Idem iuris. Stipulatio quantitatis diuiditur inter heredes pro hereditarijs portionibus. ex. l. xij. tabu. vno tamen non soluente pena committitur insolidum, ad quem omnes tenentur pro hereditarijs portionibus. ꝛ ideo ille cuius facto commissa fuerint cogitur alios indemnes conseruare. ꝛ si alter ipsorum totam summam soluerit, ne pena committatur repetit a quolibet pro parte. Idem si soluit ne pignus distrahatur, vel ne seruus noxe detur, quem retinere expediebat. Idem vbi quid aliud fecit, ꝙ fieri intererat: neqꝫ poterat ꝓ parte fieri. h. d. vsqꝫ ad. §. non tantum. ꝛ declara illum. §. vt plene habetur in. l. eadē §. cato. ꝛ. l. quinta. §. si sortem. de ver. ob. ꝛ. s̄. si quis cautio. si seruus. §. si plurium. ꝛc. Paulus de Castro.

§. **Non tantum.** In re cōmuni tenetur qꝫ parem diligentiam adhibere, quā in re propria, non maiorem. bene tenetur de dolo ꝛ leui culpa non leuissima. Paulus de Castro.

§. **Si incerto.** Si vnus ex heredibus impedit communem electionem propter suum dissensum, tenetur alijs ad interesse. Bald. ¶ Et no. glos. magistram que est hic ꝛ signa, que multum plene ponit, ꝙ habeant electionem in legato generis. de quo plene vide in. l. legato genera. de leg. primo. Paulus de Cast.

§. **Si filius.** Filius soluens condemnationem paternam, non videtur soluere animo donandi, sed animo repetendi, et ideo post mortem patris a fratribus repetit. hoc dicit multum not. Paulus. Quid econtra de patre soluente pro filio? dixi. s̄. eo. l. si filia. in. §. idem scribit. ꝛ ibi dedit remissiones. ¶ Gloss. opponit ad id quod dicitur de filio soluente in vita patris, quod repetit per hanc actionem. Nam videtur hic aliud, quod modo faciat tanꝙ heres. vt. s̄. e. l. puto. §. sed si dolo. ¶ Solu. dicit gloss. ꝙ speciale est in filio. dic ꝙ ratio specialitatis est: quia in vita patris videtur indirecto heres: vt in. l. in. suis. de liberis et posthum. et sic illa contemplatione videtur soluere. ¶ Sed quid si filius in vita patris aliquid furatur de bonis paternis: Utrum post mortem patris per hoc iudicium debeat restituere, vel veniat in iudicio restituendum? Nam de extraneo herede certum est, ꝙ non: vt in dicto. §. sed si dolo. Sed in filio videtur dicendum ꝙ sic per istum tex. In contrarium facit quia non dicitur facere tanꝙ heres, cum delinquat: vt. ī. de acquirend. hereditate. l. fuit questionis. ¶ Sol. de hoc dic plene. vt notatur. per Guliel. de cug. C. eo. l. incerti. Paulus de Castro.

§. **In famil. ercis. iudicio nihil debet.** Iudex famil. ercisc. nihil debet relinquere indiuisum. Item curare debet vt in rebus quas adiudicat, de euictione caueatur. Item pecunia prelegata vni ex heredibus, si non reperitur in hereditate, soluenda est pro hereditaria portione de communi: non de parte coheredum. hoc dicit vsqꝫ ad. l. in hoc iudicio. Paulus. Primum dictum declara per ea que habentur. s̄. e. l. si filia. §. famil. ercis. ꝛ. ī. e. l. in hoc iudicio. ¶ De secundo dicto dic vt. C. e. l. familie. ꝛ de verb. oblig. l. qui rome. §. duo fratres. et ibi notatur. Ex tertio dicto not. singulariter ꝙ si sint tres heredes, ꝛ testator vni ex eis prelegat. xxx. licet pecuniam non diuiserit

non dimiſerit in hereditate, tamen alij duo heredes non tenentur in ſolida.xxx.vel non tenentur inſolidum ad.xxx.Sed quilibet ipſorum ad.x.vel pro hereditaria portione.Et ſic heres cui factum eſt prelegatum, computatur in numero heredum grauatorium ad dictum prelegatum: ⁊ ſibi ipſi debet contribuere, ſicut quando prelegatur res hreditaria vni ex heredibus.Nam alij non tenentur tradere niſi partes quas habent in illa iure hereditario.quod eſt valde ſingulare.Hoc intelligo verum, quando prelegatum ſit iſto modo, puta Titium Seium Caium heredes inſtituo.¶ Item Titio prelego.Et idem ſi diceret, grauo heredes meos, vt titio coheredi ipſorum dentur centum: nam in iſtis verbis grauaminis comprehenditur ipſe Titius ſcilicet, vt tantum minus debeat habere, quantum tãgeret partem ſuam, ſi fuiſſet grauatus dare vni extraneo: Secus putarem ſi alij coheredes proprijs nominibꝰ eſſent grauati dare coheredi: quia tunc ad totam ſummam tenentur.nec debet ille computari, quemadmodum ſi eſſent grauati proprijs nominibus dare vni extraneo. Nam ipſi tenentur ad totam ſummam: ⁊ ille qui non eſſet grauatus ad nihilum, vt.ĩ.de leg.j.l.ab omnibus. In principio.⁊ in.l.ſi a Titio. vbi declaratur iſte.§.not, quem nota. Paulus de Caſtro.

IN hoc iudicio. Si iudicium ſit inchoatum cũ pluribus ex vna cauſa, in omniũ perſona ferenda eſt ſententia: nec valet ſi ferretur in perſonam vnius, ⁊ non in perſonam aliorum.h.d. ſecundum intellectum quem puto verum: licet glo.declaret male.Pone caſum.ꝙ eramus quatuor coheredes, moui hãc actionẽ ꝯtra tres petẽs hereditatẽ diuidi, ⁊ certas expẽſas vel ſumptꝰ, quos in hereditate feci: iudex vnũ de iſtis mihi ꝯdẽnauit pro parte ſua, de alijs mentionẽ non fecit.certe non valet ſententia, quo ad illum: quia debebat alios condemnare vel abſoluere.⁊ ſic eſt hic caſus de eo, ꝙ notatur. C.ſi aduerſus rem iudicatam.l.j.videlicet ꝙ ſi peto centũ, ⁊ iudex condemnet in quinquaginta, ⁊ de alijs mentionem non fecit condemnando vel abſoluendo, non valet ſententia. Predicta vera, quando ex vna cauſa vnum vel plura petuntur: ſecus ſi ex diuerſis cauſis. Paulus de Caſtro.

REm pignori. Si res teſtatoris obligata, vni ex heredibus prelegetur, de communi pecunia lui debet: non autem a coheredibus inſolidum.h.d.Paulus.ſimile.ſ.eodem.l.heres.in fine.

Summarium.

1 Actionem & retentionem habere eum, qui pro ſibi adiudicato ſoluit, Et quæ ſit ea actio? & nu.4.
2 Cohæres partem debiti recipiens, in ſoluentem ius pignoris transferre videtur. Et qualiter id intelligi debeat?
3 Ceſsione vel tranſlatione iuris hypothecæ, an perſonalis quoq; actio ceſſa videtur?
4 Hypothecaria ſine principali, an cedi poſsit?
5 Creditor in re obligata debitoris procurator eſſe cenſetur. Et qui animoſæ amplius licitatur ac ſoluit, quam debeat, non recuperat amplius ſolutum.

SI pignori. Res obligata teſtatori poteſt vni ex heredibus adiudicari, vt tamen ſoluat coheredi partem, q̃ ſibi debetur: nec cauebitur ſoluenti de euictione. Sed bene habebit retentionem, ⁊ etiã actionẽ contra debitorem, qui in eo quod ſoluit coheredi etiam ſi plus ſoluit q̃ ſibi deberetur.ſi hoc expediebat debitori.Paulus.Et eſt difficilis in textu, eſt tamen notabilis. ¶ Nota, ꝙ cum res obligata adiudicatur vni ex heredibus, qui ſoluit eſtimationem coheredi, non cauetur ſibi de euictione.⁊ eſt ratio ſecundum textum: quia nec cauetur illi, qui ſoluit eſtimationem litis.Iſta tamen ratio non eſt bona nec ſufficiens cum ille qui ſoluit litis eſtimationem eſt in culpa, quare rem nõ reſtituit.Et propter hanc cauſam ſibi cauetur de euictione, vt patet.in.l.⁊ ex diuerſo.§.petitor.de rei vend.Sed iſte cui adiudicatur, non eſt in culpa.Preterea hoc videtur contra.l.heredes. circa finem.ſ.eodem, ibi dum dicit.Item curare debet.vbi cauetur illi, cui ſit adiudicatio, ꝙ non fieret ſi ei imputaretur ſoluẽti litis eſtimationem.¶ Dic ergo ꝙ ratio eſt, quia creditor cum rem obligatam vendit, vel ius quod in ea habet non tenetur de euictione.vt.C.creditorem euict.pigno.non debere.l.j.⁊.l.ij.ſed ſufficit ꝙ probet aliqua de quibus ibi habetur per gloſ.facit de euictionibus.l.in creditore.cum ergo iſte coheres cui ſoluitur ſit creditor pro parte, ⁊ ius ſuum vendat coheredi, non tenetur de euictione obligare.¶ Secundo not.ꝙ ille cui adiudicatur pro eo quod ſoluit habet retentionem ⁊ actionẽ.¶ Sed quero quam actionem? Reſpondeo ſecundum glo.que incipit, id eſt, econtrario.ꝙ habet duplicem actionem ſcilicet hypothecariam, ſi caderet a poſſeſſione rei.Item ⁊ actionem negotiorum geſtorũ: quia vtiliter geſſit negotium debitoris.¶ Ex primo dicto no.ꝙ † coheres recipiendo partẽ debiti, videtur transferre in ſoluentẽ ius pignoris qd habebat.Hoc videtur probari.ſ.de negotijs geſ.l.fideiuſſor.Vbi dicitur, ꝙ videtur ius ſuũ vendere.ex qua venditione ipſo iure trãſfert ius qd habebat, vt.in.l.ij.C.de act.⁊ oblig.gl.tamẽ dicit, ꝙ coheres cogitur ad ceſſionẽ expreſſam.Sed nõ video ad quid ſit neceſſaria: cũ ipſo iure tranſeat in eum ius ignorãtẽ: niſi dicas, ꝙ prodeſt quo ad faciliorẽ probationẽ.Iuxta ea que notantur per Bar.in.l.iiij.§.nunc de effectu.de liberatione leg.¶ Sed tunc quero quo remedio cogetur ad hanc ceſſionem expreſſam? dic officio iudicis, vt not.ĩ.de lega.primo.l.ſi res obligata.¶ Et adde ꝙ p̃dicta probẽtur, de his qui in prior. credi.locum ſuccedunt.l.j.⁊.l.ij.⁊.ĩ.que res obligari poſſunt.l.Ariſto.Nam ibi per gloſſ.⁊ doctores ponuntur tres caſus ad ſciendum vtrum ille qui ſoluit, ſuccedat in ius pignoris.¶ Sed iſte videtur quartus ſcilicet, cum ſoluit coheres, cui res obligata adiudicatur, qui non comprehẽditur ſub aliquo de illis tribꝰ. Imo indiſtincte ſuccedit in ius pignoris.quod not.⁊ tene mẽti. ¶ Item † quero ſecundum glo.vtrum per ceſſionem, vel tranſlationẽ iuris hypothece videatur ceſſa actio perſonalis.gl. querit ⁊ tene finaliter ꝙ nõ: quia ad tranſlationem acceſſorij non venit principale: ſecus econtra.quam glo.no.quia quotidie ad eam recurritur.¶ Ex † qua habes, ꝙ põt cedi hypothecaria ſnẽ principalr.⁊ ad hoc alleg.Siĺe notantur.C.de pig.l.vſuc.⁊ ꝯtra de pign.l.j.§.cũ predium.¶ Secundũ vero dictũ glo.de ac.negot. geſtorum, probatur in dicta.l.fideiuſſor.de nego.geſt.¶ Tertio not.ꝙ ille cui adiudicatur habet actionem pro toto ex eo, quod ſoluit etiam ſi plus ſoluit quam coheredi deberetur. Quod eſt verum, ſi hoc expediebat debitori.Puta coheredi debebantur quinquaginta, qui dilapidaſſet rem obligatã, ſi penes eum remanſiſſet.Alter ſoluit ſexaginta vt penes ſe rem haberet.totum recuperabit: quia vtiliter geſſit debitori, negatum: ſecus autem ſi non vertebat debitoris vtilitas.Puto tamen ꝙ debitor poterat ab illo coherede repetere illa.x.que plus recepit.q̃ ſibi debeatur, condic.ſine cauſa.vel condic.ex.l.ſi ⁊ me ⁊ titium.ſi certum petatur, quia non debet locupletari cum aliena iactura. ¶ Quarto † not.ꝙ creditor in re obligata cenſetur procurator debitoris.quod ſingulariter nota.Et ad hoc allegatur per Ex. in.l.vſucapio.de pignoribus.Simile in vſuſfructuario, qui videtur procurator proprietarij: vt.l.j.in fi.ſ.quemadmodum vſuffruc.caueat.⁊ de noui operis nuntia.l.prima.§.fin. ¶ Vltimo nota, ꝙ ille qui animoſe licitatus eſt, non recuperabit ſi plus ſoluit, q̃ debeat.per hoc vr̃ determinari q̃ſtio, quam pridie vidi de facto.Nam quidam vendiderat laudimium rei ſue pro.x. cum pacto ꝙ ſi alius plus offerret.ĩ.menſem haberetur venditio p non facta.modo alius.ĩ.menſem venit, obtulit centum: dicebat primus emptor, ꝙ non debebat recedi a prima venditione: quia iſta erat animoſa oblatio: quia laudimium vltra.x.vel.xij. certe videtur, ꝙ bene dicat, per text.iſtum contrarium dixi.Nã aliud eſt querere, an quis poſſit recuperare illud, quod animoſe ſoluit, ⁊ ſine cauſa: ⁊ hoc non poteſt, vt hic.aliud eſt querere an poſſit recedi a prima venditione, ſi plus offeratur, q̃ res valeat.et dico ꝙ ſic: quia tantum cenſetur valere, quo ad illum, qui offert: quia forte habet affectionem, que affectio in tali licitatione admittitur, vt.ſ.de minoribus.l. ſi in emptionem. Vbi videtur caſus in ratione ſui, et ita fuiſſet obtentum: niſi quia primus hoc videns, ꝙ ſe defendere non poterat. obtulit centum et quinquaginta: et ſic eorum altercatio ceſſit in vtilitatem venditoris. hoc intendit iſta.l. multum ſubtiliter. Paulus de Caſtro.

FVndo mihi. Iura ſepulchrorum inter heredes non diuiduntur: ſed cuilibet eorum competunt inſolidum: fundus autem in quo eſt ſepulchrum bene diuiditur per hanc actionem: nec cogitur alter ex coheredibus partem ſuam, vel partem coheredis emere.hoc dicit.in effectu iſta.l. Paulus de Caſtro.

SI seruus. Casus superueniens non tollit actionem iam quesitam ex negotio vtiliter gesto. h. d. Bald.

Cum pater. Bona indiuisa remanent cōmunis nisi fuerint vni adiudicata: vel sint accessoria rerum diuisarum aut adiudicatarum. h. d. Baldus.

SI pater familie. Non tenetur vnus heres alteri aliqd prestare, nisi vice versa prestetur quod sibi debetur. h. d. Paulus. vtriusq; iur. doctor.

SEruos. In dubio vr̃ estimari res, non dubius euēt?: z iō nisi spes eueniat estimatio nō soluit. h. d. no. tex. cū gl. ℭ Pau. facit. l. ꝓpter spem. ſ. eo. Item facit ad ea que notantur per bar. in. l. cotem ferro. §. qui maximos. ſ. de public. Paulus.

Summarium.

1 Dotem censeri, siue pater quid genero suo in eam causam det, siue filiæ vt ipsa det genero.
2 Filia in dote quam pater genero dat, an hæredem habeat.

POmponius. Si pater filie in potestate ꝯstitute aliquid donat ex cā dotis, scꝫ vt i dotē tradat, vꝫ donatio: z in eā trāsfert dn̄ium z possessionem. Nec tenet filia illud cū frībus ꝯferre, si fcm̄ est testamētū, z de ꝯferēdo nō sit grauata. h. d. notabiliter. Paulus. Et est lex vulgaris doctorū z aduocatorū. Not. 1 †q̄ siue pr̃ det gn̄o, siue det filie, vt gn̄o det, dicit esse dos. Idez in donatiōe ꝓpter nuptias. C. de collationibus. l. vt liberis. z de donationibus ante nuptias. in authen. eo. de cursu. differunt tn̄ isti modi tradēdi. Nam qn̄ pater dat gn̄o: tūc licet sit dos, tn̄ nō videt filie donare. Unde dicit dos profectitia, z licet cōis sit actio pr̄is z filie: tn̄ solus pr̄ agit, z sibi soli reddit cū volūtate filie exp̄ssa vel p̄sumpta: vt. ſ. so. ma. l. ij. §. qd si in pr̄is. z. §. volūta- 2 te. z. l. nō solū. Itē †in tali dote filia nō hꝫ heredē imo, lꝫ decedat liberis relictis: tn̄ redit ad patrē de iure cōmuni: vt i. l. dos a patre. sol. mat. cū ibi nota. Sed qn̄ tradit filie, vr̃ sibi donare, z in eā trāsfert dn̄ium: vt hic. vn̄ si filia decedat viuo pr̄e relictis liberis, succedūt sibi in dote, tanq̄ heredes, et idē est, qn̄ dedit gn̄o, sed fuit stipulatus reddi filie tacite vel exp̄sse: aut ipsa filia de patris volūtate. Nā etiā his casibus donasse videt z filij tanq̄ heredes succedunt etiā si decedat viuo patre. Ita intelligit. l. inter socerū. §. cū inter. de pactis dotalib?. scd̄ꝫ verū intellectū. z. l. post dotē. ſ. sol. ma. scd̄m vnā lec. z ibi vide oīno Bar. In quarta. q. ℭ Predicta vera in donatione, q̄ fit ob cām dotis. de simplici vero donatione facta in filiū: dic vt. l. ij. C. de inof. don. z de coll. l. emācipat. Si vo ꝯcedat in peculiū: dic vt. C. e. l. incertū. Si vo dubitatur an donauerit, vel in peculiū cōcesserit: dic vt notatur per Bar. in. l. fi. ſ. de pecul. leg. z. C. e. filie. cuius.

CUm putarem. Sentētia iniusta vel sup erronea petitiōe lata, facit ius inter partes: nec potest retractari. ad hoc alle. Pau. facit. l. preses. de re iudi. z extra eo. capitulo, cum inter vos. z ista. l. est vulgaris sicut precedens.

QUi familie. Ista. l. legit duobus modis scd̄m gl. Et tertio mō extra gl. Scd̄m primā lect. h. d. Si aliqs in libello ꝯfitet p errorē, nō p̄iudicat sibi, si ꝓbetur ꝯriū vsq; ad sn̄iam. h. d. Paul?. z ꝯiūge tūc primā z scd̄aꝫ expositionē simul, ista lectura est vera in se, dꝫ tn̄ distingui inter errorē iuris z facti, vt notat in. l. nō fatet. de ꝯfessis. z adde ad istā qd no. in. l. edita. C. de edendo. Sed hec lectura nō ꝯgruit litere: q2 p̄supponit q̄ ille q agit hac actiōe fateat aduersariū coheredē, cui? ꝯriū dt tex. exp̄sse. ℭ Secūdū secūdā lec. h. d. Cōfessio facta in libello, nō nocet cōfitēti an̄ lit. ꝯtestatā: q2 pōt libellū reuocare. h. d. Paulus. ℭ Istā lectu. videt approbare Bar. in. l. ex hac scriptura. de donatiōib?. ꝓbatur ēt. C. de appellationib?. l. si libell?. post litē vo ꝯtestat. p̄iudicat sibi. si sciēter ꝯfessus fuit: nec pōt reuocare, vt. C. de liberali. cā. l. cū ꝓtor pretiū. z qd notat i. l. lana. de oī agro deserto. lib. xi. facit qd notat gl. de cōfessis. l. vnica. in fine mag. gl. hec lect. licet in se sit vera: tn̄ laborat eodē morbo cū prima lectu. ℭ Un̄ legit tertio mō plene prout litera iacet, q̄ ille q petit hereditatē diuidi nō fatet aduersariū eē coheredē. qd itellige siue sciēter, siue ignoranter agat. ℭ Ex hoc sequit, q̄ si ipse possidebat totam hereditatē, z egit hac actione ꝯ illū, q nihil possidebat, q̄ qn̄cunq; an̄ sn̄iam pōt petere, q̄ nihil adiudicetur aduersario: nisi se heredē ꝓbet: vt. l. j. ſ. e. nec releuat aduersari? ab ista ꝓbatione propter libellū agentem, postq̄ nō videtur eum fateri heredem, secus esset si fateret, potest ergo qn̄cunq; ante sn̄iam desistere. Sed aduersario cōdemnabitur in expensis, tanq̄ temere litigans. ſ. de iud. l. si destitisse. z. l. eum quem temere. nec cogitur aliquem errorem probare. z in hoc differt a prima lectura: si tamen permittat ferri sententiam, p̄iudicat sibi: vt. ſ. l. proxima. ℭ Item sequitur, q̄ si pereat instantia lapsu triennij, vel aliquo modo, non nocet sibi egisse. Sed si videretur fateri aduersarium heredem, tunc noceret: quia licet perempta esset instantia, tamen illa confessio remaneret valida: vt in. c. pisanis. de restitu. spolia. vbi hoc not. z probatur. z quod not. per Innocen. c. per inquisitionem de elect. z de testib. veniens. per Archid. xxx. questione. v. iudicantis. z tene menti istam lecturam quia est no. z nunc intelligit medulitus. facit quod notat Cyn. C. de probat. exceptionem. in. ij. questione. vbi allegando hanc. l. videtur eam sic intelligere, prout iacet, sed non declarat aliud.

Summarium.

1 Diuisionem quoad reditus, & prouentus inter minores fieri posse, quoad dominium non posse.

LUcius. Licet vnus ex heredibus plus perceperit de reditibus communibus q̄ alter, si tamen non vltra q̄ ipsum contingat, non tenetur per hanc actionem rescindere. h. d. ℭ Et intellige quando residuum, quod pertinebat ad alterū, qui minus percepit, siue perceptū per aliuꝫ extraneum: siue culpa illius, qui plus percipit: al's tenetur qui plus percepit communicare illud, qd habet. Ita intelligo. l. Itē labeo. in prin. ſ. e. l. licet gl. hic va- 1 cillet. ℭ Itē †no. hic tex. cum glo. q̄ inter minores pōt fieri diuisio quo ad reditus z prouētus licet nō quo ad dominium. adde qd no. in. l. iubemus in prin. de sacr. san. ecel. Paulus.

EX parte. Impēsa facta in lite cōi recuperatur pro parte cōsortis, tam per exceptionē q̄ actionē: dum modo totā illam expensam, pro parte sua non fuisset factur?. h. d. ℭ Et no. tex. cum glo. q̄ si aliquid expendo q̄ sit in tui vtilitatē, si tamen illud fecissem absq; vtilitate tua, a te non recupero zc.

Summarium.

1 Collationem hodie, & testamento, & abintestato fieri posse.

§. Intestato. Non solum voluntas testamenti sed etiam codicillorum facit cessare collationem dotis, si inter coheredes omnia bona sint diuisa 1 h. d. hodie †vero ex testamento z abintestato fit collatio, nisi contrarium sit dictum expresse, vt in auf. ex testamento. C. de colla. Item videtur hic expressum, q̄ diuisio facta per patreꝫ inter filios, non habeat vim testamenti, vel institutionis. de quo dic vt l. quotiens. C. e. ti. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Executor testamenti, num executioni legata quæ mero iure non debentur, sed æquitate aut iure naturali, tantū mandare possit.
2 Executor testamenti reddere non cogitur, quod legitimè expendit.

§. Seruo. Legata naturalr̃ tantum debita non ciuiliter, ad que potest quis cogi per officium iudicis soluta non repetuntur: nec executor qui ipsa exp̄ 1 dit, tenetur reddere. h. d. Et not. †quia videtur hic casus, q̄ executor testamenti possit executioni mandare legata, que mero iure non debentur: sed ex equitate vel iure naturali, secundum baldum. Sed hoc verum si poterat super illis implorari iudicis of- 2 ficium, vt patet hic in text. z gloss. ℭ Item not. †q̄ executor nō tenetur reddere quod legitime expēdet. ℭ Sed quid si aliquid sibi remansit de eo, quod expendere debebat: dic q̄ reddere tenetur: vt. ſ. manda. l. creditor. §. si inter. z de do. inter vir. z vxo. si mulier. z de alimen. lega. l. solent. circa medium. Paulus.

Summarium,

Summarium.

1 Expenſas factas à patre pro vno filiorum in ſtudijs non repetit alter. Et fratres licet inter ſe communia habeant bona, ſocios tamen non dici, niſi expreſsim actum ſit.

§. **Filius.** Frater nõ tenet cõferre ad debita alteri⁹ fr̃is poſt mortẽ pr̃is ꝯcta, niſi ſint ſocij oĩz 1 bonoꝝ.bal. ¶ Et† eſt tex.in fine.cũ gl.de eo qđ dixi.ſ.e.ſi filia.§. idẽ ſcribit, vz ꝙ ſi pr̃ fecit expẽſas ſtudij ꝑ vno filio, nõ põt alter petere, ꝙ idẽ ſibi fiat de bonis cõib⁹. ¶ No. ꝙ lz fr̃es habeãt bona cõia non dicũtur ſocij, niſi expreſſe ſit actũ. Paulus.

§. **Duos filios.** Extincto legato ĩ re ꝑncipali, extinguit ĩ acceſſorio.h.d.

§. **Pater.** Debitũ ꝯctũ ꝑ vnũ ex filijs iuſſu pr̃is ꝑ ipm tm̃ filiũ ſoluẽdũ eſt, ſi pr̃ hoc pri⁹ ordinauerat.h.d.ſec⁹ ſi nõ ordinauerat: vt.ſ.e.ſi filia.§.primo. P.

Summarium.

1 Actio quænam locum habeat inter hæredem & fideicommiſſariũ poſt hæreditatis partem reſtitutam?

Si ex aſſe. Inter fideicõmiſſariũ ⁊ heredem poſt partẽ h̃reditatis reſtitutã, hz 1 locũ hec actio vtilis.h.d. ¶ Quero† quare non directa iſpecta ꝑſona heredis, ſicut vtilis inſpecta ꝑſona fideicõmiſſarij? rñdeo q2 vtilis ꝓcedit ex mẽte.l.q̃ ꝯuenit vtriq3. Sz directa ꝓcedit ex ꝟbis, q̃ nõ ꝯgruunt niſi heredi. Paulus.

Summarium.

1 Sententia plura complectens capita, in vno valere, & in alio poteſt non valere. Et ſic pro parte appellari, & pro parte non. Et appellationem nullitatis cauſam deuoluere.

2 Appellationi renunciare non videtur, qui vni capiti ſententiæ acquieſcit. Et quid ſi ſententia fuerat nulla?

3 Iudex an per aſsignationem inter filios libertorum diuiſionem facere poſsit?

Quedam. Iſta eſt vna de vulgarib⁹ legi. Iſti⁹ tituli ⁊ all. ſimul cũ.l.carmelia ꝑia.de iure pa.h.d. iudex famil.erciſcund. nõ põt cogere libertos diuidere: ꝙ ſi faciat, quo ad hoc 1 nõ vz ei⁹ ſnĩa: lz in alijs poſſit eſſe valida.h.d. ¶ Not. ꝙ† cũ ſnĩa ꝯtinet plura capitula diuerſa põt in vno valere, ⁊ in alio nõ: ſec⁹ ſi vnũ tm̃, vt.ſ.e.in hoc iudicio. Itẽ põt ꝓ parte appellari ⁊ pro parte nõ: ⁊ in parte ꝯfirmari ꝑ iudi.appellatiõis, ⁊ in parte infirmari. hoc totũ ꝓbat hic. ⁊ in.l.carmelia pia.ĩ.de iure patro. ⁊ in.c.Raynald⁹.de teſt. ¶ Itẽ ꝙ appellatio deuoluit cãm nullitatis ad iudicẽ appellatiõis ſicut cãm iiuſtitie. Nã hic fuerat appellatũ, ⁊ iudex appellatiõis ꝓnũtiauit ſnĩam nullã in parte. de hoc dic. vt plene no.ꝑ Bar.i.l.ſi expſſim.ĩ.de app. ¶ Itẽ no. ꝙ 2 † lz qs pareat in vno capitulo, in quo nõ appellauit: nõ ꝓpterea vr̃ renũtiare appellatiõi in alio capitulo. Nã hic appellauerat a diuiſiõe libertoꝝ, ⁊ in alijs obtẽperauit in eo, in quo appellauit q2 tũc videt renũtiare appellatiõi: vt.l.ad ſolutionẽ.C.de re iud. Sed qd ⁊ ſnĩa ſit nulla ſi pars obtẽperet? rñdeo ĩ eo, in quo obtẽperat ſeruat ſnĩa iure. puta nõ ex vi ſnĩe: vt.C.cõia vtriuſq3 iudicij.l.ij. ⁊ no. in.l.j.q ꝓ ſua iuriſditiõe. In alijs aũt capitulis diuerſis, qb⁹ nõ obtẽperauit, nõ: puta q2 vr̃ ꝯfirmari ſnĩaz iure pacti ar.hui⁹.l. ⁊.ĩ.de iti.actuq3 ꝑua.l.j.§.iulian⁹. ⁊.C. ne vxo.pro ma.l.fi. ⁊ ar.in c.auditis.de ꝑſcrip. ⁊ qđ ibi not.ꝑ Inn. ⁊ de deci.c.ex parte. ⁊ in.c.cũ ꝯtingat. ⁊ ita pridie dicebã de fcõ cũ lata eſſet q̃dã ſnĩa nulla, ꝙ iure pacti videbatur cõfirmata: q2 in vno capitulo fuit obtẽperatũ: iõ petebat executioni mãdari in alijs. ¶ Cõtrariũ dicebã quo ad alia capitula: ⁊ ita fuit ꝓnũtiatũ per vnũ magnũ magiſtrũ. ⁊ ipſe taliter erat deliberat⁹ in cõtrariuz: 3 ſed qñ audiuit iura ⁊ rõnes mutauit opinionẽ. ¶ Vltimo† no. ꝙ licet iudex non poſſit diuidere libertos aſſignando vnum vni, alterum alteri: de qua diuiſione loquitur hec.l. tamen pater qui ſeruos manumiſit bene poteſt hanc diuiſionem facere inter liberos ex prouiſione ſenatuſcon.ĩ.de aſſig.liber. per totũ. ⁊ no.C.ea.l.liberi. Paulus de Caſtro.

Si ita legatum. Legatuz preceptionis poteſt fieri per modum actionis ⁊ exceptionis.h.d.

Arbitrium. Vnus petens diuiſionem prefertur multis volentibus diuidere. Bald.

Summarium.

1 Actio familiæ erciſcundæ & communi diuidundo inter ſe qualiter ſe habere dicantur?

Inter. Pro rebus hereditarijs diuidendis non ſoluz competit hec actio, ſed etiam actio communi diuidundo. Pro rebus vero non hereditarijs licet in hereditate reperiatur, hec actio ſola competit hoc primo. Item pro rebus adiudicatis competit actio et exceptio. hoc ſecundo. Item ſi vnus ex heredibus plus retinuit ex precio rei hereditarie, q̃ debebat, reſtituere cogitur. hoc dicit 1 tertio vſq3 ad.§.fructus. ¶ Nota, ꝙ† actio familie erciſcunde ⁊ communi diuidundo, ſe habent vt excedentia ⁊ exceſſa. Nam communi diuidundo datur pro omnibus rebus qualitercunq3 communibus. Sed famil.erciſcund. pro communibus iure hereditario tantum, ⁊ in hoc exceditur ab illa. ⁊ econtra hec datur etiam pro rebus non communibus, in hereditate cum repertis: ſicut in illa. ⁊ in hoc illa ab iſta exceditur. ſimile nota.in.l.certi condictio.ĩ.ſi cer.pet.

§. **Fructus.** Fructus percepti per vnum ex heredibus ante aditam hereditatem ⁊ anteq̃ ſciret ſe heredem, non veniunt in hoc iudicio directo, ſed vtili. hoc dicit. Et nota glo. que tenet, ꝙ bone fidei poſſeſſor conuentus hac actione, tenetur reſtituere fructus conſumptos, ſi ex eis factus ſit locupletior: ſicut conuentus petitione hereditatis: quia ambe ſunt vniuerſales. ſecus in conuento actione particulari, vt rei vendicatione, vt.ſ.titu.j.l.iiij.§. ⁊ poſt litem. ⁊ ibi nota. ⁊ ſic eſt hic gloſſ. de eo, quod pet. videtur ſibi appropriare.in.l.certum.C.de rei ven. Bar. autem aliter dicit.ſ.de rei vend. ⁊ ex diuerſo. Paulus de Caſtro.

§. **Quod ex facto.** Quod vnus ex heredibus patitur propter factum ſuum, ſibi imputatur: ꝙ autem propter factum alterius, repetit ab illo. Item ſtipulatio diuiditur actiue ⁊ paſſiue, ⁊ ex officio vnius alter non tenetur. hoc dicit vſq3 ad.§. vſuffructus. Bald. ¶ Et nota argumen. ꝙ ille, qui patitur repreſalias propter factum tertij, repetit ab illo. ⁊ idem ſi vnus ex heredibus frangit pacem, vt propter hoc alij conueniantur, vt nota. per Iac. de Are.in.l.ij.de verb.obli. facit.ſ.eod.titu.here.§.p.

§. **Vſufructu.** Quod vn⁹ ex heredib⁹ ſoluit ꝓ liberatiõe rei hereditarie, repetere põt a coheredib⁹ ꝓ portiõib⁹ eoꝝ, ⁊ ſi ſoluere nolũt, põt eos cogere ad ſoluẽdũ. Idẽ in oĩ alio qđ cõiter ꝑtinet ad oẽs: ſi vn⁹ tãtũ fecerit.h.d. vſq3 ad finem quo ad primũ.§. vide o ĩno.l.an vſuſfructus.ĩ.de vſufructu.l. ⁊ quod ibi no.ꝑ Bar. Paul⁹.

Summarium.

1 Actio quænam cõpetat, vt ſciamus, magis ſpectandum quod reus dicit, quàm quod actor. Et quid vbi de iudicis competentia ſit controuerſia.

Si id quod. Pro re quã qs dt eẽ ſuã ex alia cã q̃ hereditaria, ꝯuenit hac actiõe. Itẽ dãnũ datũ ꝑ ſeruũ coheredis. nõ venit ĩ hac actiõe, vt dñs ei⁹ teneat, ac ſi culpa vel dolo ei⁹ datũ eſſet, niſi ei⁹ culpa 1 vere interuenerit.h.d. tota.l. ¶ Not.† ex primo dicto, ꝙ ad hoc vt ſciamus, que actio competit, magis inſpicitur illud quod dicit reus, q̃ illud quod dicit actor. Sic etiam cum agitur, quis ſit iudex competens. vt in.c.ſi clericus laycuz.de foro competẽ. primum dictũ eſt verum, qñ illud quod dicit reus eſt potentius. q̃ illud quod dicit actor: vt quia actor alle. titulum vniuerſalẽ: ſed reus ſpecialez, qui potentior eſt: vt hic, ſic cum agitur cõtra titulo poſſidentem petit. heredi. vt.C. de petitione heredita.l.heredẽ.in.fi. ⁊ facit.ſ.eo.heredes.pro emptore. ¶ Si vero neutrum eſt potẽti⁹ altero, tũc debet inſpici qđ dt actor: puta ſi ago rei vẽdi. dicẽs rẽ eſſe meã ex vẽditiõe ⁊ traditione parte mihi facta: tu

dicis nō esse meā: q: nō tradidisti, certe pcedit libell⁹ nihilomin⁹ sup rei vē. z hoc venit discutiēdū in fine litis. hoc pbaꝛ p gl. q̄ est s̄. de dolo. l. j. q̄ incipit, z erat fcā. z qd ibi not. p Bar. ita intelligiꝛ gl. in. l. j. in pn. si qua pau. fe. dica. ¶ Sed in casu hui⁹. l. vtrū debeat de hoc cognosci añ litis igressuz, an re⁹ habeat titulū vel nō, vt fit: an pcedit libell⁹ in hac actiōe: dic vt not. s̄. de pe. here. l. q interrogat⁹. z. C. e. ti. l. cogi. De alio vo qd dixi vt sciam⁹ an sit iudex cōpetēs, an debeat discuti de eo qd dtire⁹ añ litē, ꝯtest. vel nō: dic vt nota in dcō. c. si cleric⁹ laycū, per host. z Jo. an. z Inno. z per Cy. in. l. pscri. C. si ꝯ ius vel vti. publicā. per Bar. s̄. si qs iusd. nō obt. l. ij. z adde. l. cū qdā puella. de iur. oī. iud. pau.

Summarium.

1 Maritus cum aliis fratribus hæres, si vxoris dotem in familiæ erciscun. iudicio præceperit, an ab eo solo in casu restitutionis dotis, mulier repetet, an vero & à cohæredibus simul?

SI maritus. Fili⁹ pōt dotē vxoris pcipere, si tēpore mortis durabat matrimoniū: lz nūc sit solutū. Sec⁹ si in vita pr̄is solutū fuerat: q: tūc nō pciperet: sed actio cōpetet de directo mulieri, quā statim poterit intētare ꝯ heredes pure institutos, z ꝯ institutos sub ꝯdi. cū ꝯditio euenerit. h. d. Not. tex. cum gl. Et scdm istā distinctiōne id qd dixi. s̄. c. si filia. §. hoc ampli⁹ i pmo mēbro z ibi adde istā. l. z vide. l. pr̄ dotē. ȷ̄. de do. prele. z de castrē. pecu. l. dotē. in tex. z gl. ¶ Quero † si marit⁹ pcepit dotē, 1 vtrū mulier repetet ab ipso solo, vel ab aliis coheredib⁹. gl. parua hic vr̄ dicere ꝙ ab ipso solo. Sed hoc est verū, si ipse fili⁹ recepit dotē z nō pr̄: vt. s̄. e. si filia. §. pcipere. ¶ Si vo pr̄ receperit: tūc puto, ꝙ mulier habeat duplicē viā. Nā primo ab oib⁹ heredib⁹ pōt petere, z marit⁹ q̄ pcepit teneꝛ alios defendere. vt. §. hoc ampli⁹. ¶ Itē pōt insolidū petere ab eo, q pcepit fauore dotis. ar. ȷ̄. de le. ij. cū ab vno. z ita intelligo istā glo. Paulus.

Summarium.

1 Ius suum qui post litem inceptam in alium transtulit in permisso casu, an posit litem aduersus reum prosequi & si ius non habeat, in eius, in quem transtulit vtilitatem? Et an in hoc mandatum requiratur?

2 Actione furti quod quis fuerit consecutus, ei restituere tenetur, cui adiudicata fuit.

IN iudicio. Actiōes p re hr̄ditaria cōpetētes, ipsi⁹ occasione mouēde sunt p oēs cohr̄des, si nōdū res illa vni ex eis sit adiudicata. h. pmo. Itē si pedēte tali lite vni ex eis adiudiceꝛ, adhuc oēs pñt litē psequi ad vtilitatē illi⁹, cui adiudicata fuit: z ab eo pñt recupare expēsas. h. scdo. Sz si moueāꝛ post adiudicationē moueri debēt tñ p illū, cui fuit adiudicata. h. tertio. ¶ Predicta vera in psecutoriis actiōib⁹. penales aūt et post adiudicationē moueri pñt p alios, qb⁹ semel iceperunt cōpetere. h. d. no. tota. l. cū gl. ¶ No. singlr̄ ex scdo dcō, ꝙ † si post litē iceptā 1 p vnū desinit ius ei⁹: q: trāstulit ipm in aliū i casu pmisso, vt hic nō venit re⁹ absoluēd⁹ ab eo, ymo pōt adhuc litē proseq ad vtilitatē illi⁹, in quē trāstulit. z qcqd ꝯsequiꝛ sibi restituere. z dz hoc expsse dicere, al's si noie suo psequereꝛ, posset excludi, z re⁹ veniret absoluēd⁹: vt. ȷ̄. de ꝯdict. furt. l. siue manifest⁹. §. tādiu. ¶ Et no. istū tex. q: nō recordoꝛ alibi legisse eū: q: nec reqriꝛ hic, ꝙ habeat aliud mādatū ab eo. in quē trāstulit ius suū. Et idē pōt dici in eo. q post litē ceptā cessit ius suū alteri i casu pmisso: q: adhuc 2 pōt psequi litē z ei⁹ noie. ¶ Ultimo † no. circa finē ꝙ illud quod vn⁹ ꝯsequiꝛ actiōe furti teneaꝛ restituere illi, cui res fuit adiudicata. dic vt. s̄. de pe. here, l. vtrū. in gl. z, l. ptoꝛ. §. j. de bo. auto. iud. pos. per Barto. Paulus de Castro.

SI famil. ercis. Si vnus ex heredibus decedat pluribus heredibus relictis, licet ad eos transeat instantia non debet tamen vnus ex eorum persona, sed omnes debēt vnum procuratorem dare. h. d. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Iudicem executores ad exequendas voluntates vltimas constituere posse, vbi testator id non fecit. Et huiusmodi executores pro vltima voluntate exequenda rem hæreditariam vēdere posse, nec in hoc cautionem duple præstare.

2 Executor rem hæreditariam vendens & si non teneatur cautionem de dupla promittere, si tñ erronee pmittat, stipulationē cōmitti.

3 Executor & si officium necessarium habet, ex promissionibus tamen suis etiam finito officio rectē conuenitur.

4 Executor qui aliquid per imperitiam aut inaduertentiam promitit, aut soluit, an illud repetat?

QUi erat. Ista est valde notabilis. l. z est magrā. In materia executorū male declarata hic z alibi p doc. h. dicit. ¶ Si vn⁹ ex heredib⁹ rē hereditariā vēdat, vt testatorē iussu iudicis sepeliat, nō tenet pro euictione duplā promittere: quia nō ex voluntate, sed ex necessitate vendit: si tamen erronee promisit, stipulatio cōmittitur, z quod soluit a coheredibus repetit per hanc actionez vtilem, si ante aditam hereditatez fecit. Sed si post, tunc per di1 rectam. h. d. ¶ Nota primo, ꝙ † iudex pōt deputare executores ad exequendas vltimas voluntates, quando testatoꝛ hoc non fecit: al's si esset testamētarius, nō esset locus datiuo ad qd. ȷ̄. de alim. leg. l. solēt, z ibi similis tex. ¶ Secundo nota, ꝙ talis executoꝛ pro executione facienda pōt vēdere rem hereditariam, si aliter exequi non potest. facit. s̄. l. officio. ¶ In contrarium videtur tex. expressus in. l. alio. de alim. leg. ¶ So. ibi loquitur in mero executore, qui nullum commodum habebat ex testamēto: hic in misto, qui erat ex parte institutus. vel dic ꝙ hic ex causa pia z necessaria vendebat: ibi secus z vide plene quod ibi nota. per Bar. ¶ Tertio nota, ꝙ vendendo non debet duplam promittere, nec tenetur. Et idem in omni alio qui vendit ex necessitate, vt hic, quam regulam nota. quia ad hoc ista. l. est vulgaris. per hoc dicebā pridie de facto cū esset relicta quedā possessio fratribus carthusiens. qui secundum regulā ipsorum, non poterāt eaz retinere, sed habebant necesse vendere, z vendiderunt post venditionē cōueniebātur, vt de euictione cauerēt. i duplā promitterēt: dicebā ꝙ non tenebantur per hāc. l. quia ex necessitate vēdiderūt. ¶ Itē nō erat res preciosa, pro qua debeat pmitti du2 pla, vt. l. emptoꝛi. ȷ̄. de euic. ¶ Quarto † no. ꝙ licet executoꝛ nō teneaꝛ pmittere, si tñ erronee pmisit, cōmittitur stipulatio. Et sic erronea cautio cōmittitur. Contra quod opponit glo. de. l. si patronus. ȷ̄. de dona. z ponit plures solutiones. Tu dic vt ibi pla3 ne per Dy. z Bar. ¶ Quinto † nota, ꝙ licet executoꝛ habeat officium necessarium tamen ex promissionibus suis conuenitur etiam executione completa, z finito officio. ¶ In contrariū facit. l. illud. §. primo. ȷ̄. de euic. z quod nota. s̄. de procur. l. procur. qui pro euictione in glo. ¶ Solutio ibi de illo qui habebat necessarium officium z nullum commodum. vt tutoꝛ z curatoꝛ: sed hic habebat cōmodum. Ex hoc videtur ꝙ si merus executoꝛ de euictione promittat, z executio reperiatur non soluendo, ꝙ executoꝛ nō teneꝛ soluere de suo, sicut nec tutoꝛ z curatoꝛ. ¶ Sexto modo no. ꝙ licet executoꝛ per imperitiaz, aut culpam, vel inaduertentiam aliquid indebite promittat, vel soluat, potest recuperare de executione: quia officium suum non debet esse sibi damnosum, nec culpa nocere: ex dolo vero, vel lata culpa tenetur sicut depositarius, vt. ȷ̄. depo. l. quod nerua. z hoc tene menti ad materiam executorum. Paulus de Castro

Summarium.

1 Expensæ pro vno filiorum factæ, siue emancipato, siue in potestate, an repetantur, aut an conferri debeant. Et de quibus expensis hæc quæstio mouetur?

2 Gloria patris filius sapiens.

QUe pater. Ista est notabilis. Baldi. l. expensa studii, quam pater facit pro filio, videtur facta aio donandi nō repetendi: nec dz p ipsum cōferri, nec in partē debitā imputari 1 h. d. no. tex. cū gl. ¶ Quero † hic loquiꝛ in emācipato, qd in filio in ptāte: rn̄deo idē: q: eadē est pietas, vt. s̄. e. si filia. §. idē scribit. in aliquo autē differūt, vt. ȷ̄. patebit. ¶ Secundo quero hic loquitur, qñ filius nō habet bona: qnid si habet aduētitia. vel castrēsia: respondeo de illis videtur pater fecisse expensas in dubio, vt supra. de petit. hereditat. l. fina. que est notabilis limitatio ad hanc leg. ¶ Tertio quero de quibus expensis hic loquitur respondeo de expensis alimentorum, que cum fiunt consumuntur

cōsumenť,⁊ de hoc nō est dubiū. ¶ Sed qd de expēsis librorū q nō ꝯsumūť: ſʒ remanēt: gl. hic dt idē. Rich. malū disputando dt ꝯtrariū ꝙ illos teneť ꝯferre. ¶ Bart. distinguit tres casus, aut pr̄ emit libros noīe filij, nō tñ adhuc sibi tradit ī vita: ⁊ tūc nō sunt ipsi⁹, ſʒ cōes oīʒ: q2 solū nomē ei⁹ in instr̄o vr̄ accōmodatū, vt. C. si qs alter. vel sibi. l. ij. aut emit ⁊ tradidit: ⁊ tūc indistincte vr̄ donare: licet hoc non dicat expresse, vt. C. e. l. filie cui⁹, nec teneť conferre, nec in ltīma imputare, vt hic. Nā gn̄alr̄ loquiť hic de oīb⁹ subministratis. Aduerte tñ, q2 si erat emancipat⁹ statim valuit donatio: si in ptāte nō, sed ꝯfirmať post mortē, vt. C. de inof. dona. l. ij. ¶ Aut nō emit, q2 penes se hēbat, ſʒ solū sibi tradidit: et tūc idē ꝑ oīa, qd. s. ꝓximo mēbro. ꝑ hāc. l. de hoc vide ꝑ eū ī. l. j. §. sed nec castrēse. de coll. bono. ⁊. C. e. l. filie. Vecꝰa in ista expēsa q̄ hʒ in se cām pietatis: q2 naturalr̄ pr̄ moueť ad hoc, cū † glīa pr̄is sit fili⁹ sapiēs. Sed qd de alijs reb⁹, quas simplr̄ pr̄ tradit filio, nō ꝓ virtute acqrēda, vel honore. ¶ Rn̄deo in dubio nō vr̄ donare, sed in peculiū profectitiū ꝯcedere, vt. j. de acq. re. do. l. qd seruus. de pecul. lega. l. fi. Itē posito, ꝙ sibi donaret nō est idem in illa donatiōe, qd ī ista. Sʒ distinguiť: ⁊ tūc nō cōputať, ī ltīma, nisi dcm̄ sit expsse: vt. C. de iof. tes. l. si qn̄. §. Et gn̄alr̄. ⁊ in hoc est idē. ¶ Itē tūc idistīcte ꝯferre teneť emācipat⁹. l. vt liberis. §. fi. C. d coll. q̄ hodie nō corrigiť ꝑ auť. ex testō. vt ibi no. sec⁹ est ī ista donatiōe, q̄ fit gr̄a pietatis, vt hic ī tex. ꝯiūcto sine gl. qd ꝑpetuo tene mēti. Nec repies hāc limitationē tactā ꝑ aliquē doctorē. Si vo erat in ptāte: tūc aut q̄riť an cōferanť. ⁊ dic ꝙ nō, ⁊ ī hoc silr̄ est idē qd hic, vt nota ī auť. ex testō. Aut q̄riť, an in ltīma īputētur: ⁊ tūc dic ꝙ sic, q2 ꝯfirmať post mortē, vt ē casus ꝑ mꝰnā lect. C. e. filiū quē hn̄tē. vt no. ꝑ bar. in. l. in ꝯtrariū alle. ad. l. fal. Et sic in filio in ptāte est totū econtra ad filium emancipatum. Pau.

Summarium.

1 Possessor omnis siue bonæ, siue male fidei sit de fructibus semper impensas ipsorum causa factas deducit.

FVndus. Fili⁹ ꝑcipere pōt fundum dotalē vx. sue, lʒ sibi nō sit ꝑlegatus. Et a die ꝯtestationis veniūt fruct⁹ deductis expēsis factis gr̄a ipsorū: ꝑcepti vo an̄ litē ꝯtestataʒ cōes sunt oīʒ heredū. h. d. ¶ No. istā distinctionē an sint ꝑcepti an̄ litē cōtestatā vel post. q̄ hʒ. locū cū fili⁹ sustinet onera matrimonij: alr̄s qd iuris sit: dic vt. l. pr̄ dotē. de do. ꝑle. ⁊ tetigi. s. eo. si filia. §. hoc ampli⁹. Idē † no. ꝙ oīs possessor siue sit male fidei, siue bone fidei, semꝑ de fructibus deducit sumptus factos ipsorū gratia. ⁊ ad hoc ista. l. est vulgaris, ⁊ quotidie allegatur. Paulus.

Vsic. Nā si vnus. Si vnus ex heredibus totū possideat, alter nihil: in ptāte nō possidētis est hāc actionē intētare, si est coheres; vel petitione hereditatis, sibi magis expediat. possidēs aūt, q alteruʒ cōfiteť coheredem, hanc solam actionem intentare potest. h. d.

NEuius. Nō solū res hr̄ditaria, ſʒ qd ei⁹ occasiōe ꝑuenit, ī hac actiōe venit. h. primo. Itē venit illud qd alter ex cohr̄dib⁹ hʒ ex administratiōe rerū hr̄ditariaꝝ fcā ī vita defuncti. h. scdo. Itē si adiudicationib⁹ hincinde faciendis venit alter alteri in quātitate cōdēnādus. ⁊ potest iudex cōpensatione facta hincinde. in ea tantū summa cōdēnationē facere, que reperiť excedere h. tertio. ¶ Itē cū pars rei, q̄ adiudicať venit estimāda dʒ estimatio fieri habito respectu ad totā rē, nō ad ipsam tm̄ partē. h. quarto ⁊ vltimo dt tota. l. ¶ Et nota arg. in. §. arbiter. ꝙ si peto a te. x. ⁊ tu recōuenias in. xv. si iudici ꝯstet de vtroqꝫ debito, pōt ꝯdēnationē facere ī simel qnqꝫ, fcā ꝯpēsatiōe vsqꝫ ad ꝯcurrētē q̄titatē. ¶ Sed Iac. bu. vr̄ tenere ꝯtrariū ī. l. ⁊ ꝯñr. C. de sent. ⁊ interlo. oīm iud. qdt q: iudex dʒ te ꝯdēnare mihi ī. x. ⁊ me tibi. in xv. ⁊ postea fiet cōpēsatio alr̄s nō vʒ sn̄ia cōtra quā facit iste tex. ¶ Tu dic aut liq̄t sibi iudici de vtroqꝫ debito ꝑ ꝯfessionē partiū vel ꝑ sn̄iam. ⁊ ꝓcedit prima opinio ꝑ istū tex aut sibi nō liq̄t hoc modo. sed ꝑ ꝓbationē, quo casu non dr̄ adhuc debitū liquidū, nisi liquidareť per sn̄iam. ⁊ etiam ꝓcedit opinio sua: q2 compensatio non fit anteq̄ debita sint liquida. Paulus.

PEcuniam. Illud quod alicui debetur non censetur in hereditate sua, nisi pro illo sibi competat actio. hoc dicit.

I familie. Res que nō possunt diuidi, debent adiudicari.

ARbitrio. Possunt litigātes concordiā facere, ⁊ a iudicio discedere ignorante vel inuito iudice. ad hoc allegatur. facit. l. j. §. parte operis. de no. oper. nunti.

Communi diuidundo *Rubrica.*

Summarium.

1 Magis particula, ī iure modo electiuè, modo cōparatiuè pōnitur.

COmmuni diuidundo. In actiōe pro socio veniūt ꝑsonales ꝑstatiōes: ſʒ in actiōe cōi diuidūdo venit diuisio rerū q̄liter cūqꝫ cōium cū societate, vel sine. et ille dr̄ in ea originari⁹ actor qui ad iudiciū ꝓuocauit. veniūt etiā in ea accessiones, siue consistant in lucro, siue in dāno. ¶ Itē iudex dʒ in ea seq cōuentionē partium. h. d. vsqꝫ ad. l. per hoc. ¶ Et no. † glo. in ista. l. j. de dictione magis, q̄ aliquando ponitur electiue, aliquando comparatiue.

PEr hoc. Per hoc Iudiciū fit diuisio oīm rerū corporalium. Et siue sub terra siue supra terrā sint tales res, veniūt in eo. Item est iudicium bone fidei, ⁊ pro singulis rebus competit, ⁊ ideo si alique res remāserūt indiuise, potest iterato agi. Item veniunt in eo expense facte in re cōi per alterum ex socijs durante societate, ⁊ etiam alie accessiones. Sed si facte fuerunt an̄ cōionē vel societatē, nō dať hec actio directa, sed vtilis. h. d. vsqꝫ ad. l. si quis putans. ¶ Et aduerte q2 illud quod ibi dr̄ de puteo, vt veniat in hoc iudicio: dʒ intelligi ꝙ veniat. s. adiudicandus, non diuidendus: nisi commode diuidi possit. Simile. j. e. l. j. cōi diuidundo. in princ. ¶ Item no. tex. cum glos. in fi. l. Sed si res, ꝙ missus in possessionem ex secundo decreto, efficitur dn̄s, si prior possessor erat dn̄s: alr̄s transfertur in eū vsucapiendi conditio: vt. l. generaliter. s. de noxa. facit. l. pretoris. de dam. infecto.

SI quis putans. Expense facte per vnū ex socijs in re cōi, repetuntur. ab illo, cum quo re vera cōis erat: licet faciēs cum alio cōem putaret. Item si socius ille partem suam alienauerit, adhuc vtile iudiciū locum hʒ pro talibus expēsis. ¶ Item gn̄alr̄ omne lucrum ⁊ damnum qd alter ex socijs ꝓ cōi ⁊ nomine cōi acquisiuit, cū altero socio participādum est. Sed si nomine proprio ⁊ animo lucradi participatur lucrum ⁊ non damnū. ¶ Item illa veniunt in hoc iudicio, que nō potuerunt expediri pro parte vnius socij. alr̄s habet locum actio negotiorum gestorum. hoc dicit vsqꝫ ad fin. §. si quis in communem. Paulus de castro.

§. Si quis in cōmunem. In cōi sepulchro potest socius inuito socio sepelire. Sed locum cōmunē non potest inuito socio religiosum facere extraneum corpus inferendo. Et si intulerit cogi potest auferre per actionē, vel per actionem in factuʒ. ⁊ ea que pro parte expediri possunt, in hac actione non veniunt. hoc dicit vsqꝫ ad. §. si fundus.

§. Si fundus cōmunis. Si alter ex socijs partem suam obligauit extraneo, adhuc tñ res venit in hoc iudicio diuidenda vel adiudicanda saluo iure creditoris, cū tamē pars obligata adiudicať, in hoc minus estimatur, q̄ obligata est. Si vo sit obligata alteri socio, tunc ille qui obligauit, nō pōt ipsam ad diuisionem ꝓuocare. ꝙ si fecerit ⁊ alter exceptionē nō opposuerit ꝓcedit iudiciū: ⁊ si tota res adiudiceť ei, q obligauit remanet ius pig. ī ꝑte obligata, ⁊ alteri⁹ ꝑtis estimationē soluet nisi quātum estimatio partes excedit summam debiti. h. d. vsqꝫ ad. §. officio. Paulus de Castro.

§. Officio. Per hanc actionem potest res diuidi per partes integrales, vt vni assigneť vna pars integralis, alteri altera: sicut ꝑ partes quotitatiuas. Item si vnus ex socijs soluit penam ꝓ vtilitate rei communis, recuperat pro parte a consocio. h. d. vsqꝫ ad finem. Paulus.

Summarium.

1 Emphyteuta si decedat pluribus hæredibus relictis, an si vnus ca-

nonem non soluit, res in totum incommissum cadat.

2 Commissum pœnam legalem dici. Et quo ad modum committendi legalis, & conuentionalis pœna conueniunt.

3 Commisso an renuntiare videatur, qui post incursionem commissi pensionem vel eius partem recipit.

4 Protestatio ius ad pœnam agendi conseruat.

Communi diuidūdo. Predia vectigalia ⁊ emphyteutica veniūt in hac actiōe, nō vt diuidāt: ſꝫ vt adiudicent: ne ꝓstatio vectigalis ꝯfundat. Nō vectigalia vō veniūt etiā, vt diuidant. ⁊ tot cēsent fundi, q̄t fiūt partes ꝑ diuisionē. ⁊ de parte ad partē pōt imponi seruitꝰ, veniūt ēt in hac actiōe nō solū illa, q̄ sunt cōia quo ad directum dn̄iū, vel vtile: vt dictū est, ſꝫ ēt q̄ cōia sunt quo ad quasi dn̄iuꝫ, ꝓ quo cōpetit publiciana. h. d. vsqꝫ ad. §. iter p̄dones. ¶ Et no. gl. magistrā hic positā, ad quā semꝑ remittit. ⁊ ex qua plura ha-
1 bes primo, ꝙ † si emphyteuta decedat pluribꝰ heredibꝰ relictis, vno canonē nō soluēte, res icidit ī ꝯmissuꝫ, sicut vno nō soluēte stip̄lo penalis cōmittit isolidū ꝯ oēs, vt. l. qnta. §. si sortē. de vb. obl. ⁊. s̄. ti. j. l. heredes. §. idē iuris. ¶ De hac qōne vide spec. de
2 loca. §. nūc aliq̄. vel. xxix. ¶ Itē † no. ex eadē glos. ꝙ cōmissum dr pena legalis. ¶ Tertio no. ꝙ quo ad modū cōmittendi, pena legalis ⁊ ꝯuētionalis eqparant: q2 ex eisdē modis cōmittunt. qd
3 nō est verū simpliciter. ¶ Quarto † no. ꝙ si post cōmissum dn̄s recipiat pēsionē vel partē eiꝰ, vr̄ renūtiare ꝯmisso. facit. j. de leg.
4 cōmis. l. de leg. §. fi. cū. l. se. nisi fuerit ꝓtestatꝰ fm gl. Ex † qua no. ꝙ protestatio cōseruat ius agendi ad penā, ⁊ quotidie sic faciūt rectores ecclesiarum, cum recipiunt pensionē rei emphyteutice.

Si socius. Si vnꝰ ex socijs occasiōe rei cōis, sit cōdēnatꝰ vel saltem cōuentꝰ, lꝫ adhuc nō soluerit, poterit a ꝯsocio recuperare partē ꝓstita tn̄ cautione de restituendo, si nō soluerit. h. d. no. ¶ Idē vr̄ dicēdū in fideiussore. s. vt statim ꝙ fuerit cōuētus a creditore, possit recuperare a debitore q̄ntitatē, in qua cōuētus est, ꝓstādo istā cautionē. nec opꝫ expectare ꝙ sit cōdēnatus, ita pōt intelligi. l. luciꝰ. j. māda. in ꝯriū: q2 mādatū est sibi, vt soluat vn̄ anteq̄ soluat nec cōdemnatus sit, non possit aliquid. vt. j. de cōdi. indeb. l. indebitā. Sed primū veriꝰ puto, ꝑ istā. l. Istud est notāduꝫ, ⁊ habui de facto in quodā arduo negotio. vt not. in. l. luciꝰ, ⁊ nō fuit allegatꝰ iste casus. ⁊ est multū notabilis. Pau.

Qui coheredes. Unus ex coheredibus potest rē hereditariā emere a creditore vēdēte iure creditoris. h. d. ⁊ est ar. ꝙ si executor testamēti, vult aliquā rē hereditariam pro executione, ꝙ vnus ex coheredibus teneatur emere: nec teneatur communicare cum alijs. Baldus.

Ut fundus. Snīa dꝫ esse ꝯformis libello. ad hoc alle. vel sic. non dꝫ iudex ꝓnūtiare, vel aliqd facere suꝑ rebꝰ, q̄ non sunt in libello deducte. h. d. facit. c. lꝫ Hely. de symo. ⁊. l. fi. C. d fideicōmissarijs liber. Et ex hac. l. emanauit practica vt libellꝰ inserat i snīa. vt nota. i cle. sepe de vb. sig. suꝑ vbo clara. ¶ Itē ꝑ hāc. l. ꝓbat, ꝙ si ago rei vēdicatiōe ꝯ te dicēs rē eē meā: postea apparet rē esse tuā, non dꝫ tibi adiudicari vel declarari tuā esse nisi hoc petieris: sed sufficit ꝙ absoluat ab impetitione mea. de quo fuit ꝯtrouersia inter Innoc. ⁊ host. in. c. ex conquestione. de resti. spol. ⁊ adde quod not. per Cy. in. l. j. in. ij. q. vti possi.

Si conuenerit. Fragmētū ē lect. q̄ extraneo occidēte n̄ tenet cedere de hoc fuit altercatio iter Ja. de ra. ⁊ ponit vt plene no. ꝑ Cy. C. de ꝯhē. ⁊ cōm. sti. l. nō moriturū. de quo dic ꝑ bar. j. de vb. ob. l. stichū. ¶ An aūt debitor liberetur extraneo occidēte: dic aut iteruenit eiꝰ culpa, ⁊ nō liberat: vt. l. q seruū. vb. ob. Aut nō interuenit: ⁊ liberat si an̄ morā fuit occisus: vt. l. si ex legati caus. e. ti. Tertio vo casu qn̄ ipse creditor occidit. serua istā. l. cū seq. q̄ sūt no. nā aut obligatio erat simplex: et habet locum hec. l. aut alternatiua, ⁊ habet locū. l. seq. Paul.

Si stichus. Si creditor rē, quā ex rebꝰ alternatiue ꝓmisit, interimat, tenet debitori ad eius estimationē. dꝫ aūt estimari q̄ntū vꝫ altera, q̄ supest, si plꝰ vꝫ, q̄ iterempta: cū illa remāsit ī oblōne. nec p̄t eā creditor recusare. Itē si altera ꝑeat an̄ morā, nō tn̄ perit actio semel acqsita ꝑꝑ mortē alteriꝰ. h. d. ⁊ ē subtilis

Communis seruꝰ. Si equꝰ meus. tibi cōmodatꝰ recipiat dān̄ū ab equo alteriꝰ sine culpa tua: nō teneris hac actiōe, ſꝫ ille cuiꝰ culpa datū dān̄ū ē. h. d. pau.

Finis prælectionum Pauli Cast. in Dig. vetus.

PAVLI CASTR. IN DIGEST. NOVVM PRAELECTIONES luculentæ, & mirum in modū doctæ, in quibus omnia penè vtriusqꝫ Iuris arcana ita pertractauit perstrinxitqꝫ, & criminosorum Iudiciorum vim omnem, atqꝫ naturam excussit, vt huius beneficio Iudicantium existat nemo, qui non vel minimo negotio, quamlibet implicitos maleficiorum nodos dissoluat.

Digesti Noui Liber primus.

De publicis iudicijs *Rubrica.*

Non omnia. Non summat. Paulꝰ de Castro. Nec sequētes vsqꝫ ad. l. is qui reus. Si tamen Summarum vultis, dicite cū Bartolo, qui hanc ita diuidit: vt primo ponat rl'am, sue verba q̄dā, ex qbꝰ elicit rl'a. Scdo ponit exceptionē a rl'a. Hoc āt intēdit. Oia delicta ꝑuata sunt, exceptis qbusdā hic enumeratis. hoc dicit Bart.

Summarium.

1 Libello accusatorio si dies apponat, an tunc dies debeat probari.

Is qui reus. Receptꝰ iter reos nō p̄t pēdēte iudicio accusatorem reaccusare. h. prīo vsqꝫ ad vsuꝫ, illd qd itellige ēt d maiori crimine, nisi sit p̄iudiciale prīo. nā tūc admitteret. l. j. C. q accusare nō pos. ⁊ idē si esset minꝰ crimē ⁊ p̄iudiciale. C. de adult. qn̄ alex. ⁊ ad. l. fa. de plag. l. p̄ses. ¶ Scdo dt, ꝙ post snīaꝫ ꝯdēnatoriā q̄ adimit libertatē vel ciuitatē reaccusare nō lꝫ de nouo: lꝫ ichoatas accusatiōes ꝑficere possit. Hoc scdo. ¶ Ex hoc seqt, ꝙ si eēt snīa absolutoria, lꝫ ⁊ nouas actiōes istituere. ⁊ illd
1 ēt si ꝑ snīam nō adimeret ciuitas vel libertas. ¶ No. ꝙ † si dies pōat i libello accusatorio, qd nō dēbit illa dies tūc ꝓbari. ⁊ iac. ⁊ bar. post multa vba dicūt ꝙ sic: q2 videor me astringere ꝑ. l. hēbat. de isti. ⁊ ar. huiꝰ gl. ⁊. c. abbate sane. d re iud. i fi. ¶ Sꝫ dic, ꝙ aut me astrigi: ⁊ tūc debeo. Ita loqt p̄dicta. l. ¶ Aut ꝓponūt aliq̄ q̄ sunt cōꝑata: ⁊ tūc sufficit vnū ꝓbari. c. ij. de rescri. cū gl. ⁊ silibꝰ. Aut ponit aliqd q̄litatiue, vt h̄ i casu nr̄o. ⁊ tūc vbi dies ē de substātia dlicti, ⁊ alterat pena ꝑꝑ diei appositionē, vt puta: q2 statutū ē, ꝙ si qs vadat d nocte ī die btē marie augusti puniatur aliq̄ pena, q̄ nō veniret puniēdꝰ alia die. ⁊ tūc ē necesse ꝓbare diē. ¶ Aut diei appositio nō est de substātia delicti, vt alteraret pena: ⁊ tūc si ponat, nō tenet ꝓbare. ⁊ ista distictio colligit ex gl. Inn. i. c. qualr ⁊ qn̄. ex̄ de accu. ⁊ isto mō no. gl. i. l. pātoniꝰ. §. j. j. de acq. here. alle. ꝑ doc. lꝫ nō faciat ad ꝓpositū eoꝝ. Paul.

Infamē. Dānatus criminalr de crimie publici iudicij, efficit ifamis: secꝰ si de crimine ꝑuati iudicij, nisi sit tale, cuiꝰ ciuilis actio ifamaret. h. d. pone in tex. nisi id crimē sit tale ꝑ qd dānatus ciuilr ē ifamis. Pau. doc. ordo lꝫ variet ꝓcessus, nō variat ptās legis circa penā inferēdā. h. d. Sciēdū. nō vr̄ dn̄s seruū suū hr̄e pro derelicto, lꝫ ipm in capitali crimine nō defendat: ⁊ id si absoluatur, eius remanet. h. d. idem si condemnetur.

Inter accusatorē. Lex ista continet duas ptes. Scda ibi, vt ꝑ edictū. ⁊ habet ibi duplex lr̄a, qdā hn̄t ne: ⁊ tūc sunt duo dcā. Summat sic. ꝓ reo vl' accusatore absente admittit excusator ad allegādū cās abn̄tie. h. prīo vsqꝫ ad vsum. nec q qdē. vs. hꝫ duplicē intellectū. nā si habes nec h. d. ꝙ citatꝰ nouē vicibꝰ, in tribꝰ diebꝰ, q̄libet die ter, dānari nō pōt de crimine publici iudicij. qd itellige ēt si pena eēt inferior a relegatiōe. ⁊ est rō: q2 nō est ltīme citatꝰ. dꝫ enī qs ter citari ꝑ interualla. iij. dierū de iure isto: secꝰ in ciuilibꝰ. l. tres denūtiatiōes. C. qn̄o ⁊ qn̄ iudex. ⁊ de pen. l. absentis. Si aūt habes ne, tūc dt ꝙ iō ꝓ absente admittit accusator vl' in p̄n. ne ter citatꝰ dānet: ergo si excusator nō veniret: qd intellige si citatꝰ fuit ltīme ꝑ interualla nouē dierū, ⁊ ī q̄libet citatiōe habuerit tres dies: scdꝫ hec tꝑa. secꝰ in ciuili hodie citari dꝫ ꝑ interualla. xxx. dierū, vt ī auf. q semel. C. qn̄o ⁊ qn̄ iud. ¶ Opꝫ ēt ꝙ itelligas de tali crimie, ex quo

quo venit imponēda pena a relegatiōe īfra: al's absens nūq̄ posset dānari, vt. d. l. absentis. ff. de pen. h. d. Pau. de ca. ¶ Queritur nūqd in cā criminali sufficit citatio ad domū, sicut in ciuili. l. iiij. de damno infec. z l. z ab eo. quomodo z quando iud. z l. vt pfectius. de anna. excep. z istam tenent doct. quia eodem modo traditur in causa ciuili, vt. l. absentes. ff. de penis. ¶ Quid si citatus non comparet? dic eum in expensis condemnandum. Itez in se assumere processum. l. penultima. ff. eo. Item puniri extraordinarie. l. qui crimine. C. qui accusare non poss. Item de calumnia puniri vt hic. Item. ff. de requiren. reis. l. pen. Paulus.

Custodias. Cum audiuntur incarcerati, debent esse iurisperiti, et audiri possunt diebus feriatis, z innocentes dimittuntur: nocentes autem pena plectuntur. h. dicit in glos. prima. quando dicit q̄ aduocati cause non debent esse. hoc verum in consilio cause. Sed bene debent esse in informatione z questione ipsius cause. l. si quis postulauerit. §. quoniam. ff. de adulter. z facit quod not. in. l. ij. C. de iura. calum. ¶ Sed nunquid si fuerit lata sententia super questione sine aduocato cause valet? dic q̄ sic. arg. l. j. §. biduum. ff. quando appellandum sit. ¶ Item nota, q̄ iudex pōt habere consiliarios, z ab eis petere consilium: vt. l. ij. C. de prox. sacro. scrinio. lib. xij. cum similibus. z ita retulit dominus Paulus, q̄ dicit Dynus de mugello.

Accusatore. Si est in text. incohata. h. d. accusatore defuncto potest iudex prosequi causaz criminalē ex officio suo per modum inquisitionis. hoc dicit notabiliter. Item si accusator desistat. C. de aboli. l. ij. Idē si tanq̄ illegitima persona repellatur extra de collu. detegenda. c. j. Et no. in. c. j. in prima glos. de accusatio. per Jo. and. quod est intelligendum, si accusatus est de crimine diffamatus: aliter non debet iudex per officium suuz procedere: vt in. c. cum oporteat. de accusa. ¶ Item hoc veruz, quod potest, non autem cogitur, nam potest eo casu iuramentū purgationis indicere, vt. c. cum. P. z c. veniens. de accu. al's est in tex. iudicata. Adde q̄d hic Paulus vt apparet legit, accusatione, non accusatorem in litera. z secundum istam. h. d. sentētia lata super crimine ad petitionem accusatoris, potest mitti executioni etiam eo defuncto a nullo petente iudicis officio. h. d. est enim ratio: quia in criminalibus officiū iudicis est potētius, q̄ in ciuilibus. obtinet enim ne impunita maleficia q̄ secus est in ciuilibus. nam iudex sine requisitione non debet procedere. l. iiij. §. hoc iudic. de damno infecto.

Summarium.

1. Procurator in causa criminali nunquid interuenire possit? Et si interueniat, an processus sit efficax?
2. Princeps de plenitudine potestatis procuratorem in criminalibus admittit. Et quid in episcopo, an idem possit?
3. Sententiæ verbo in dubio diffinitiuam intelligi. Et an reiectis ā iudice excusationibus per excusatorem allegatis, si ipse procedat, valeat processus?
4. Procuratorē pro reo incarcerato admitti. Et in illis casibus procurator admittitur, in qbus aduersus absentē sentētia ferri potest.
5. Defensores procuratores & excusatores in iure haberi. Et an criminosus per quencunq; defendi vel excusari? Et id quando.

§. Ad crimen. In causa criminali, nec ex pte rei, nec ex pte accusatoris procurator admittitur. sed excusator sic. cui si iustam causam alleget, faciet sententiam differri. h. d. ¶ No. † ergo diligenter q̄ totus. §. loquit̄ de criminibus, in quibus potest ferri sentētia contra absentem, vt sunt illa in quibus venit imponenda pena a relegatione. infra. l. absentem. ff. de penis. que sententia differtur si excusator iustam causam absentie allegauerit. al's non esset bona aduersatio, de versiculo. sz excusatiōes. ad principiū. ergo apparet veram esse opinionem Petri de iure z sequacium. sententia in vero glo. communem, non: licet de consuetudine seruetur. Tex. publici iudicij. Idem si priuati. z bene. Tex. prosequendū. scilicet ex parte accusatoris. Tex. frustra. per istud verbuz videtur sentire Bar. q̄ non valeat iudicium criminale, vbi procurator interuenit: licet de hoc excipiatur. In contrarium habes gl. in. l. Quis i dubitati. C. de adulterijs. Tu dic, q̄ illa exceptio potest remitti tacite, sed expresse non. ar. C. de iura. calum. l. ij. §. sed q̄ veremur. nisi per principem, qui † pōt etiam expresse ex plenitudine potestatis, vt in. c. veniēs. de accu. z ibi casus. z ideo eps hoc non posset pati, scilicet q̄ in sua curia causa criminalis agatur per procuratorem: quia hoc non potest de potestate ordinata. z de hoc fui interrogatus. text. interuenit. hoc verum cum criminaliter agitur, secus si ciuiliter. l. non solum. in fi. ff. de procur. z l. sed hoc. §. j. e. ti. et extra de procur. c. tue. z de accusa. his. text. multo magis. nam maius est periculum ex parte rei. q̄ accusatoris. quia per negligentiam procuratoris posset innocens condemnari ex parte rei. sed ex parte actoris posset nocens absolui, satius autem est nocentem absolui, q̄ innocentem condemnari. l. absentem. ff. de penis. Tex. ad defendendum. ex parte rei. text. defensiones facti. puta q̄ absens sit infirmus, vel detētus in carceribus. z sic non potest comparere. tex. sententia. scilicet diffiniua, quod † in dubio presumitur, vt nota. in. l. q̄d iussit. de re iudi. z est gl. in. l. j. §. bienniuz. ff. quando appel. sit. Uel posses dicere interlocutoria annotationis bonorum. Sz hoc esset text. calumniari. hic dicitur, q̄ non debet ferre sententiam, quando allegātur excusationes. Quid si fecerit, nunquid valebit? z dic q̄ non. ex quo sciuit, vt. l. quod scitur. de re iudic. Et ibi not. sed in integrum restituetur. c. cum Bertoldus. de re iudic. Circa gl. dic q̄d si esset eadē ratio in libero, vt quia est de cognatione, quod idez esset q̄d in seruo. vt no. ff. ti. j. l. hos accusare. §. j. z ibi dicā. ¶ Itē † no. q̄ pro reo incarcerato admittitur procurator: quia cessant rationes, que fuerunt, q̄ vbi maius est periculū, ibi cautius agēdum. modo reus bene poterit informare procuratorez, et nisi sit ipsemet allegare posset defensiones. z ita seruat consuetudo. et valde bene. quia ex quo incarceratus est, non est timendum de fuga. z hoc videtur probari de mente iurium dicentium, q̄ pro seruo admittatur procurator. l. ij. de custo. reo. preterq̄ ad sententiam: q: ipse potest venire. ¶ Item si opponatur. de. l. non tm̄. ff. de appel. dic q̄ ad appellandum nō autem ad prosequenduz. Ad. §. publice vide innocētiū. in. c. veniens. de testi. quod intelligitur de defensore allegante causas notorias. hic autem de procuratore allegāte causas cause, puta exceptiones perēptorias. ¶ Item hic est casus contra glos. dicentem, z alleg. l. j. ff. an per alium. etiam si bene inspiciatur ille tex. facit contra glos. vt dixi. z facit pro Petro, cum dicit contra per. l. ij. C. de procura. z l. fin. C. de iniurijs. z per locum a speciali. z probatur sic: quia in illis potest interuenire procu. in quibus potest ferri sententia. contra absentem: sed in. l. j. tenetur vsq; ad sententiam inclusiue: z sic super crimine a quo debet imponi relegatio, potest procurator interuenire in cā criminali, possit admitti procur. Et ad solutionē §. publice. de. l. seruum quoq;. de procura. Sciēdum † est q̄ nos habemus excusatores. z isti differunt. nā in istis criminibus excusatores admittūtur, vt hic, qui alleg. causas facti. puta absentie: z tunc admittūtur, vt hic. Et admittitur etiam quilibet sine satisdatione de rato, z quilibet, siue sit minor, vt not. in. d. §. publice. aut loquimur in defensore allegante causam notoriam: vt quia dicit q̄ accusatus de crimine potuit illud facere: quia erat statutum, q̄d bannitus potest interfici: vel quia illa die erat absens in alio loco, q̄ fuerit crimen commissum. Uel dicit domine iudex respiciatis accu. quia non est probatum contra accusatū: quia testes sunt varij. z ista sunt notoria z istis casibus admittitur defensor. z ita intelligitur dict⁹. §. publice. de. l. seruū quoq;. de procu. z est ratio: quia in isto casu z primo, quia etiā iudex ex suo officio ista tenetur inquirere. l. si nō defendatur. de penis. ergo quemlibet debet admittere, qui sibi notificet. Aut loquimur in procuratore: z ille dicitur procurator qui habet mandatum: z in isto distingue. aut alleg. notoria: z in istis casibus potest: q: si potest ille qui non habet mandatū, multo magis iste. aut loquimur de procuratore allegāte cās z defensiones. z tūc aut ille nō contingunt crimen: vt quia dicit vos non estis iudex. z sic de similibus. ¶ Et in hoc casu admittitur. Aut de procuratore allegante causas cause, vt puta exceptiones dilatorias vel peremptorias. z in hoc casu non admittitur. z iste est casus huius. §. et ita videtur sentire Bar. Inn. tñ hoc posuit licet obscure. in. c. veniens. de testibus. ¶ Sed qd si super articulo separato: nūquid admittetur procurator? d. Jaco. de butr. dicit q̄ sic per. l. j. z l. si preses. de plagiarijs. Et istam. q. disputauit Ja. de bello visu et tenuit contrarium, quem tenet hic Bartol. quem vide latius. q: dicit, quod si non contingat principale, quod potest: al's secus. z hoc consuluit Barto. de Saxoferrato. Paulus de Castro.

Summarium.

1. Accusator sanguinis necessitate, vel officij de calumnia præsumpta non tenetur.
2. Calumniam duplicem esse.

Generi. Pater accusatus de morte filie de calumnia presumpta notari non pōt: ⁊ si pronuntietur calumniam cōmisisse, ex illa sententia infamis non efficitur. h. d. not. Ratio primi dicti est, quia non accusat voluntarie, sed necessitate sanguinis ductus. Et ista est † regula, ꝙ oēs qui ad accusationē ꝓsiliunt ex aliqua necessitate, vel sanguinis, vel officij de calumnia presumpta nō tenentur. primum probatur in. l. qui cum natu maior. §. si patris de bo. lib. Secundum probatur in. l. ij. C. qui accusa. non poss. et ff. de his quibus vt indig. l. tutorum. Ratio secundi dicti est, q2 sententia illa, qua pronuntiatur calumnia commissa per patrē. non valet: quia continet expressum errorem iuris: vt. l. si expressum. de appella. videtur iudex sentire de calumnia presumpta, non de euidenti, vt benignior fiat interpretatio: vt. j. de penis. si preses. ⁊ de suspec. tu. herennius. premitte, † ꝙ calumnia est duplex, quedā est presumpta, d qua. in. l. j. C. de aduoc. diuerso. iud. ⁊ de ista non pronuntiatur, nisi petatur. ⁊ ab ista excusantur hi qui dicti sunt. alia est euidens, vt quando quis euidenter calumniatur, ⁊ apparet ex euidentibus presumptionibus. l. licet. j. de legatis primo.

De accusationibus *Rubrica.*

Summarium.

1 Sui in accusandi negocio, qui dicantur?
2 Mater liberorum iniuriam num prosequi possit?

Non est permissum. Mulier non potest accusare, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. h. d. Et † dicuntur sui contra quos non cogitur inuita super crimine publici iudicij testimonium ferre. l. ij. in prin. h. dicit. potest etiam accusare. l. cornelia, de falsis. cum falsum committitur in testamento extranei, vel paterni vel materni liberti. h. d. vsq; ad. §. pupillus. Queritur quid de alia iniuria? idē, quia regula generaliter ponitur in. l. de crimine. e. ti. ¶ Item ponamus ꝙ isti liberi volunt accusare, nunquid preferuntur? dic ꝙ in electione iudicis est ar. in. c. si plures. ⁊. l. iij. de libero ho. exh. ¶ Item † ꝙ dicitur de matre, nunquid poterit mater prosequi liberorum iniuriam? dic ꝙ sic. j. eo. hos accusare. vbi text. ⁊. l. penulti. de in ius vocan. l. in deliberatione. cum similibus. In contractu vero de leg. iulia. l. lex iulia. de ritu nup. ⁊. l. ij. vnde cognati. ¶ Dic aut non tractamus de his que sunt iuris ciuilis: ⁊ tunc non admittitur. ita loquitur. l. iulia. ff. de ritu nup. allega. Aut tractamus de his que sunt iuris ciui. vt puta quia tractamus de successione, aut tractamus de iure sanguinis. Et potest vt in contrarium. Nūquid idem in spurio vide glo. in. c. j. in cle. credo de bap. licet Bar. dicat hic ꝙ sic: tñ nō alleg. illā. Gl. in. l. ij. querit qui sunt illi, cōtra quos non cogitur ferre testimonium. Et dic quod illi dicuntur coniuncte persone secundum glo. in. l. si fere. C. arbi. tu. Et est notandum ad declarationem. l. sed hec. ff. de pen. ⁊ fundamentum est ista. l. licet Innocen. dicat ꝙ ille dicuntur coniuncte persone, quibus homo succedit. in. c. nonnulli. extra de rescriptis. in antiquis. Paulus de castro.

§. Pupillus. Potest pupillus cum authoritate tutoris accusare criminalr de morte patris vel aui. ¶ Itē de testamento patris suppresse criminaliter autoritate tut. vel ciuiliter per interdictum de tabu. exhiben. h. d. in glo. quādo alleg. l. qui cum maior. §. si non accusauerit. ista est vera: licet glo. videatur tenere contrarium. Pau.

Summarium.

1 Libellum de actis dici. Et an in eo nomen Imperatoris aut cōsulis, item & dies inseri debeant? Et nu. 4.
2 Concludendi ratio in criminalibus. Et quid in his cōcludi debeat?
3 Persona inquisiti in inquisitione, an sit exprimenda?
3 Citari faciens alium pro alio, an in expensis condemnari debeat? Et an referat concipere libellum sub prima vel tertia persona?
9 Locus loci num in criminalibus libello apponi debeat? Et quid de tempore, siue initij delicti, siue consummationis?

Libellorum. In hac. l. vsq; ad. §. ꝙ si libelli ponuntur nouē, que requiruntur in libellis accusatorijs. quorum tria prima respiciunt tenorem libelli duntaxat, ⁊ non respiciunt personas in ipso cōtentas: ⁊ quatuor respiciunt delictum, sup quo libellus concipitur. Et nota ꝙ forma in hac. l. contenta non solū requiritur, cum agitur de crimine criminaliter, sed etiam si agatur ciuiliter tali actione, que infamaret: quia nō est in actione vagandum. de hoc habemus tex. ⁊ glo. in. l. sed si ex dolo. §. si. cum l. sequenti. ff. de dolo. ⁊. l. pretor. cum dixit in principio. ff. de iniu. ⁊ tex. expressus. in. c. tue. extra de procur. in antiquis. In text. inscriptionis, id est tenoris. est enim inscriptio. i. tenor. ⁊ subscriptio, id est, subtus scriptio: vt. j. e. versu. Item proconsul. s. ponatur sub cuius tempore libellus porrigitur: ⁊ dic de cōsulibus populi Romani, qui non sunt hodie in vsu: nec seruarentur etiam si essent. Alij dicunt de consule, coram quo porrigitur libellus. Istud est falsum: quia libellus coram eo non porrigitur: q2 non habet iurisditionem contentiosam. l. j. ff. de officio proconsulis. ⁊ patet. j. quia porrigitur corā pretore, vt sequitur. Dicit glo. ꝙ ad exemplum consulis ponitur nomen Imperatoris, ⁊ anni domini: sicut in instrumentis hoc videtur esse. quia † libellus est de actis. ⁊ acta dicuntur publica, sicut instrumēta. vt. C. de edē. is apud quem. vide sicut in instrumento requiruntur anni ⁊ nomen Imperatoris, vt in auf. vt preponatur no. impe. in princi. ita ⁊ in libello. Sed hoc hodie nō seruatur: quia notarius cause. in princ. quaterni ponit annos domini ⁊ nomen Imperatoris, qui referuntur ad omnes libellos per totum annū receptos ff. de eden. si quis ex argentarijs. §. si initium. ¶ Tex. dies. scilꝫ quo libellus porrigitur. dic ꝙ etiam hodie nō seruatur: quia notarius cause diem ponit, scilicet libellum, ⁊ dicit tali die. etiā qđ sufficit acsi poneretur per partem. ¶ In tex. lucius titius. Ista respiciunt personam accusatoris. Text. meuia. Ista respiciunt personam accusa. tex. commisisse. Ex † isto nota. qđ in criminalibus concluditur delictum commissum ⁊ maleficiū. ⁊ ad hoc concluditur non autem ad penam imponendam: cum illa imponatur ad publicam vtilitatem. ¶ Itē certa est pena que reseruatur legis potestati. vt. j. ad turpil. l. j. §. sin autem. secus in ciuili, vbi concludit aliquid sibi dari vel tradi, vt. ff. de priuat. delic. l. fin. per. gloss. Sic in reali concludit quis ad declarationē dominij. ff. de rei vendic. ⁊ ex diuerso. ⁊. l. sicuti. §. si queramus. si seruitus vendice. ⁊ feratur sententia declaratoria interdum. ff. de arbitris. si tamen. §. si arbiter. ¶ Text. ⁊ persona. dic † secus quādo agitur de crimine per modum ⁊ formam inquisitionis. in qua non est exprimenda persona, cum qua delictum est commissum. vt notat Innocentius in. c. accepimus. de purga. cano. ⁊ de symo. licet. hely. ⁊ ratio: q2 accusationes sunt magis odiose, ⁊ ideo omnia sunt exprimenda, ⁊ maior pena imponitur, q̄ in inquisitione. ¶ Item quia in inquisitione tractatur de bona fama inquisiti tantummodo, si alter cum quo poneretur infamaretur. quod non debet fieri. cum oportet. de accus. Tex. diē. dic † scilicet commissi delicti, quod est verū. vbi delictum est vniformiter punibile omnibus diebus, al's secus si magis puniretur vna die, q̄ alia. tunc deberet dies exprimi ⁊ probari. ff. de noui ope. nuncia. non solum. §. sed vt probari. ⁊ argu. de nego. gest. cum actum. Item si reus vellet ex appositione dici defensionem capere: quia vellet dicere, qđ ea die erat alibi. tunc iudex posset cogere accusatorem ad exprimendam diem, vt accusato pateat defensio. vt no. Innocen. in. c. abbate. circa finem. de sententia ⁊ re iudicata. libro sexto. Ad quod facit glo. ff. de here. vel ac. pantonius. §. rei perduellionis. ⁊ ibi gl. ista intelligas qđ licet cogat iudex ponere diem, non tamen tenetur accusator illam diē probare nisi de tempore probaret ortū, si illa die se alibi diceret fuisse. ¶ Vltimo vero si coram pretore, bene seruatur. Et dic qđ debet exprimi persona accusati cum sufficienti demōstratione, ne ad incertum veniat vnus pro alio, al's puniretur accusator in expen. ff. de iudi. l. eum quem temere. quod est verum † quando qs accusat per se tantum, vel per procuratorem in casu quo potest. ⁊ per inaduertentiam sui procuratoris, vel nuntiū citetur ille, de quo non agitur. tunc non tenetur dominus in expen. extra. c. veniens. de accusat. cum glo. ⁊ tene menti. ad limitationem. l. eum quem temere. Quando dicit tex. lucius titius accusat. nunquid idem si in prima persona? dic ꝙ non refert, vt extra de conuersi. coniuga. c. dudum. ⁊ dicunt hic quidam, ꝙ in hoc refert, ꝙ si loquatur in prima persona, videntur verba partis: ⁊ tunc post litem contestatam non posset corrigi libellus iuxta materiam. l. edicta.

edita.Si vero loqueretur in tertia persona,viderētur verba advocati.et tunc potest corrigere post terminum.C.de erro.aduo.
6 ¶Nunquid†requiritur locus loci?dic ꝙ aut locus loci non cōprehenditur sub eodem tecto:et tunc dz poni locus loci,vt hic in tex.quia ponitur ciuitas et domus.¶Si vero comprehenderentur sub eodem tecto,vt in palatio vbi sunt plures camere: tunc non est necesse,sed sufficit ꝙ ponatur palatium.argumen. ſ.ad sillan.si quis in graui.¶Eodē tecto.hoc verum nisi aliter esset punibile in vno loco,ꝙ in alio:vt si magis puniretur, qui delinquit in aula,ꝙ in coquina.not.per Innocen.in.c.qualiter et quando.de accus.et.l.de pupillo.§.si quis forte.ſ.de noui ope.nuntiatio.hec sunt vera in delictis,que respiciunt causam momentaneam:quia tunc deberet poni initium.l.quod ait lex. §.quod ait.ī.de adulter.et.ī.de incendio ruina.l.j.§.ex incendio. Si vero esset delictum ꝙ respiceret causam successiuam:tūc deberet poni in loco,in quo delictum perficitur.ar.l.ij.§.annus.ſ. quod vi aut clam.Et conclusio est ꝙ in delictis habētibus causam momētaneam inspicitur locus et tempus,vbi delictum initiatur,et sumit cām.ī.de adul.l.qd ait.l.§.qd ait.et ad.l.aquil.l.ait lex.et.ſ.de damno infect.damni.§.sabini.et de incendio.ru.nau. l.j.§.ex incendio.Alia conclusio ꝙ in habentibus causam successiuam inspicitur locus et tempus delicti perfecti.ī.qd vi aut clam.l.semper.et.ī.de adulter.mariti lenocinium.§.sex mensiū. et ibi nota.¶Item queritur,quid si ille qui accusatur et ille qui accusat,fuerint in diuersis locis vt de sagittante.quis locus debet poni?dicit Barto.ꝙ si statutum punit sagittantem:tūc credo ꝙ locus in quo est perpetratum,scilicet locus domus eius qui est vulneratus.et ista sunt vera in affirmatiuis.¶Sed qd in negatiuis,nunquid debet poni locus,vt de statutis Tuscie, que dicūt ꝙ ille qui fuerit ad hoc deputatus,denūtiet:et tūc est loc⁹ limitatus et coarctatur loco,dz poni:si nō coarctaꝛ loco nō debet poni.Ad.l.semper.§.j.ſ.quod vi aut clam.de qua opponit glo.dic,ꝙ vbi delictum atrocius puniretur vna die ꝙ alia, debet poni dies.l.nō solum.§.sed vt probari.de noui ope.nun.et ista etiam probatur,vt dicta.l.semper.§.j.vbi eodem modo nō est imponenda,ita hic. Paulus de Castr.

§. Quod si libelli. Si libellus accusatoris non recte formetur reijcitur,et nomen rei aboletur.h.d.Et hic reijcitur per iudicē,et reo non petente: vt not.ſ.de offic.assesso.l.j.facit.c. ex tenore .de rescriptis.et de consue.cum inter vos.et quod ibi not.per Inno. Text.ordinati,secundum formam traditam.Text.aboletur.et accusator in expensis condemnatur,vt.C.de episco.et cleri.l.omnes.§.final.Text.repetendi.i.de nouo accusandi et legitime, sicut in ciuili:vt.l.j.§.hec actio.ſ.si agrimēsor falsum modū dixerit.dic aboletur.i.cancellatur de libro.¶Item aboletur,qn pronuntiatur per iudicem non esse procedendum per illum libellum.vel absoluitur reus ab instantia iudicij.¶Item dic,ꝙ libellus,si sit ineptus,potest per iudicem reijci.vt.l.alleg.etiam si non petatur,vt.c.consuetudinis.extra de consuetu.Item condemnatur in expensis,sicut in ciuili.l.eū quem temere.ſ.de iud.

Summarium.

1 Libello eodem,an pluribus criminibus quis accusari possit?
2 Adulterium & incestum ex coitu cū consanguinea nupta resultare.

§. Sed et si aliud. Duobus modis intelligitur.Primo vt dicat ꝙ sicut formatur accusatio super adulterio,vt.ſ.in principio.l. Ita requiritur super alijs criminibus.vel secundum alium intellectum,potest quis vnum simul et semel eodem tempore accusare de pluribus delictis ex diuersis factis descendentibus.h.
1 d.secundum Azo.et ad hoc semper alleg.¶Dicit†tamen hic Barto.ꝙ si illa crimina non puniantur eadem lege,non potest eodem libello accusare de omnibus.sed debent tot libelli fieri, quot sunt crimina:secus si eadem.l.punirentur.arg.ſ.de actionibus empti.l.non est nouum.et de iniurijs.l.pretor.§.si cui plures.Si vero plura crimina descenderent ex eodem facto,vt de
2 fornicatione commissa cum consanguinea nupta,de†qua resultat adulterium et incestus.l.si adulterium cū incestu.ī.de adul. cum non posset vnus de omnibus accusare,si diuersis sic.vt.l.si de crimine.C.et ita intelligas gloss.et dic plene,vt ibi nota. ¶Text.comprehendendum erit.dic secundum formam sibi traditam in crimine adulterij secundum primum intellectum. vel sic omnia ista crimina eodem libello poterunt comprehendi et de omnibus accusari secundum alium intellectum.quia eadē l.puniuntur omnia.l.iul.de adult.secus si punirentur diuersis legibus.et tunc non eodem libello,sed pluribus: vt dictum est.¶Item si ex diuersis factis descendunt:secus si descenderent ex vno.

§. Si accusator. Accusatore impedito accusationē prosequi, reus absoluitur ab instātia iudicij,et potest ab altero accusari.ī.xxx. dies.h.d.tex.postulante.Idem si non peteret,posset hoc iudex ex suo officio.argumen.ī.de penis.l.si nō defendatur.et de questio.l.j.in fine.Text.decesserit. scilicet post litem contestatam. Text. de causa scilicet perpetui impedimenti:secus si de proximo recessuri.Text.accusare.i.accusationem inchoatā prosequi. Tex.alij.scilicet tam priuati,ꝙ publici.ſ.e.l.penultima.Tex.repetere.i.ad pristinam accusationem redire.Sed de nouo reaccusare posset.i.tempus quod durat illa accusatio.de fal.querela.nec fit de vno ad alium litis translatio.l.sed si vnus.§.interdum.et.§.final.ff.de iudic.Paulus de Castro.¶Accusatio vt propter malam conceptionem libelli,ac si nulla fuisset posset de nouo reaccusari.ī.tēpus:cū illa accusatio durat.vt.ī.de adult. l.que accusatur.C.de falsis.qui nomine.Idem si actor fuit repulsus propter inhabilitatem. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Infames ipso facto esse,qui personas liberas,aut mancipia questuaria tenēt ad prostituendum.

Qui iudicio. In ista.l. ponuntur casus in quib⁹ quis prohibetur accusare,nisi prosequatur suā vel suorum iniuriam.h.d.Infamis per sententiā vel ipso facto,vel qui calumniam semel commisit,ab accusando repelliꝛ: nisi prosequaꝛ suā vel suorū iniuriam.hoc.d.Text.accusandi,scilicet de nouo.sed non inchoatam perficiendi.sic.ſ.tit.proximo.is qui reus.Text. non habet,scilicet extraneum,sed seruum accusatorem potest. vt dicta.l.is qui.et est ratio,quia videtur prosequi suam iniuriā i.vindictam.ſ.de bonis liberto.l.qui cum maior.§.si libertus. tex.exequatur et est ratio:quia est infamis,vt tit.j.infamē.Tex. calumnia.dic etiam iudicio non publico commissa,vt differat a versiculo.qui de preuaricationis.nā licet talis nō sit infamis, vt ti.j.infamem.nisi in tribus casibus.et tamen repellitur ab accusando.l.iij.§.preuaricationis.ſ.de calumnia.quia sicut calūniatus est in vno,in alijs presumatur.vt.ī.ad turpillꝛ.l.et in priuatis.Tex.lenocinium,id est,publicum.vt tenendo questuaria
1 mancipia,vel liberas psonas prostitutas.tales†enim sunt infames ipso facto:vt.ſ.de his qui no.infamia.athletas.§.ait pretor.et.l.palam.ſ.de ritu nup.potest etiam intelligi de lenocinio priuato,vt maritus circa vxorem quia licet non sit infamis ipso facto:ab accusando tamen mulierem vel adulterum,repellitur. C.de adulter.ita pudor.cū illud crimen cōtingat i crimine adulterij.Sz alij bene possunt anteꝙ de lenocinio sint damnati cum adhuc non sint infames.ita intellige glo.¶Tex.pecunia.scilicet,ille qui pecuniam accepit pro alium accusando.¶In glos. morte.quandoqz vt si sit crimen lese maiestatis: alij autem vt glos.ꝙ in exceptis criminibus nō admittūtur damnati crimine publici iudicij:licet aliter infames admittantur.quod non placet cū ille.ll.loquanꝛ generaliter.de infamibus.vñ qualitercūqz fuerint infames,intelligendi videntur.argumen.ſ.de leg.pre. l.j.§.generaliter.et.ſ.de publi.l.de pretio.nota bene glo. Paul.

Summarium.

1 Seruus de iure ciuili nihil est,& quid de iure naturali?
2 Bannitus bannitum accusantē,an exceptione repellere possit,si statutum sit quòd bannito audientia non detur?
3 Accusans calumniosè seruum perinde infamia notari,atqꝫ qui liberum accusat,licet seruus famam quam non habet perdere non possit.
4 Seruus persona coniuncta non est,sed subiecta.

Seruos. Seruus potest de adulterio accusari,et qui repellitur ab accusando liberum hominem,repellitur ab accusando seruum.Idem si mulier cum qua seruus adulterium cōmisit,nupta sit ante inchoatam accusationem,primo loco accusandus est

seruus q adultera. hoc dicit. Textus. ¶ Dubitatio. videbatur dubitatio, quia † seruus nihil est de iure ciuili. Sed de iure naturali sic. text. prohibebuntur. dic licet ergo seruus non habeat famam, pot tñ infamem ab accusando repellere. per quod patet, q † bannitus potest alium bannitum repellere accusantem vigore statuti dicentis, bannito denegari audientiam. nam exceptio banni non repellitur per exceptionẽ alterius bãni, vt. s. de doli excep. l. apud celsum. §. marcellus. de quo per Bar. z Jac. s. solut. matrimo. l. cum mulier. facit. c. cum dilecti. de excep. vbi excommunicatus potest repellere excommunicatum. facit. s. l. j. vbi probatur a contrario sensu, z per locum a speciali. q † accusans seruum calumniose notatur infamia, sicut liberum: lz ipse seruus non possit perdere famam. ¶ Tex. potest. s. dominus. cõtrarium videbatur quasi seruus sit coniunctus. C. qui accu. non poss. si magnum. Quia cõiuncta persona de magno crimine nõ potest accusari. ¶ Sed † dic q non est coniuncta, sed subiecta. nec videtur ipsum approbare. z ita non potest reprobare: quia verum est, q ipsum approbat in bene factis. text. prescriptione, vt preaccusetur seruus, q adultera. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Leuia crimina quæ dicantur? Et an in his necessarius sit iudiciarius ordo?

Leuia crimina. De leuib⁹ criminibus pot iudex de plano cognoscere. h. d. Et dicas † illa esse leuia crimina, in quibus ponitur pena pecuniaria vel modica corporis correctio. ¶ Itẽ dicas de plano sine processu: quia nec offertur libellus, nec fertur sentẽtia. sed pot iudex cũ de crimine sibi constat per confessionem, vel aliam summariam probationem pcipere vt criminosus soluat penã. vel si soluere non pot, ipsum castigare. z ita dicit Barto. se pluries fecisse. z ita faciunt iudices. facit auten. nisi breues. C. de sententijs ex peri. recit. Text. leuia. exẽpla. gl. non sunt bona: quia quandoq3 maior, qñq3 minor. l. ij. j. de anno. z l. in annonã. s. de extraordinar. cog. criminibus priuatis. z in. l. capitalium. §. famosos. j. de pen. z ideo intellige istam glo. quando imponitur leuiter, z pro modico crimine. qd relinquitur arbitrio iudicis, iuxta qualitatem personarũ. z ita fustigatio est leue crimen quando datur z infertur vili persone. nec obstat. l. in seruorum. j. de pen. quia maior pena vni vili psone soluere. x. florenos, q si fustigaretur per tres dies. Paulus.

Summarium.

1 Subscribendi in accusatione formula ac modus.

Si cui. Accusator debet se subscribere accusationi z cauere se perseueraturum vsq3 ad sentẽtiã. h. d. Tex. crimẽ. s. tã publicũ, q priuatũ. s. de priuatis delic. l. fi. Text. obijciatur, scz criminaliter. secus si ciuiliter, vt extra de accu. c. de his. Text. quod. i. q. Tex. ad sententiam. concordat. l. fi. C. qui accus. nõ pos. Et † dic, q dz sic se subscribere, profiteor talẽ libellum me traditurum de iure ciuili. sec⁹ de iure canonico. c. de his. de accu. z c. tue. de procurato. Quid si opponatur per modũ exceptionis? dic q dupliciter pot cõtingere: vt si producantur testes, z vni obijciatur, q est infamis. que opponitur ad personam excludendam: z tunc nõ est necessaria subscriptio. c. super his. de accu. Et ibi tex. Aut opponitur ad penam imponẽdã, quod est qñ illud crimen contingit crimen. de quo primo agebatur: vt. l. viro. sol. mat. vt etiã si accuso titium de crimine: z ipse producat testes. z ego dico, q ipsi fuerunt participes. z tunc necessaria subscriptio. l. ij. §. si publice. in fin. de adulterijs. z no. per Inno. in. c. dilectus. de purgatione canonica. Quid si per modũ inquisitionis? dic q neutro iure dz fieri subscriptio: vt in. c. qualiter z qñ de accu. Paulus.

Summarium.

1 Transigere in criminalibus quibus casibus liceat, & quibus non?
1 Accusatus criminaliter & absolutus, an ciuiliter reaccusari queat?
2 Exceptionis via propositum, an possit, & rursus postea per actionis modum proponi?
3 Crimen si propter beneficij aut dignitatis sit remissum, num post beneficij, aut dignitatis depositionẽ, possit accusatio de eo fieri. Et an i foro penitẽtiali absolutus, possit eo nõ obstãte accusari?
4 Probatio vbi deest ad iusiurandum peruenitur.
5 Calumniatus in accusando, an a denunciando repellatur?

§. Iisdẽ. Accusat⁹ de vno crimine, non pot ab alio de eodem crmine reaccusari, nisi suam, vel suorũ iniuriã prosequatur, z doceat accusationem ab alio institutam ignorãte se. hoc pmo. vel supple pmũ puaricatũ destitisse. qd sufficit vt not. s. delic. priua. l. iij. §. preuaricationis. z. l. iij. §. quid tñ. de libero ho. ex. in gl. ¶ Scdo dicit, q qui semel calumniatus est, nõ pot aliũ reaccusare de alio crimine, sed filius eius sic. h. d. vsq3 ad. §. idẽ Imperator. Tex. liberatus est. per sententiã diffinitiuã absolutoriã latã sup crimine, vt q nõ cõmissum, vel sup probatione, vt q nõ probatur. qd idẽ est, vt ar. s. de edẽdo. argentarius. §. cum autem. vbi hoc probatur. Sed hoc reuocatur in dubiũ. Tex. magna. ex causa dic maxime, cum precedẽtia sufficiant. Tex. si tñ, secunda pars z loquitur, an diuersus accusator possit accusare: hic ecõtra, qñ de eodẽ crimine ab eodẽ. Tex. alio. dic idẽ si de eodẽ crimine lz per aliũ modũ, vt si primo accusauerit. postea vult denũtiare. nã nõ admittitur, si pmo calũniatus est. c. veniẽs. de accus. ¶ Secus si nõ calũniatus est, q tunc denũtiare pot ad penitẽtiã. vt. c. queadmodũ. de iureiurando. Text. calũniatus. Iste est verus intellectus huius. §. qd verũ puto etiã si de calũnia non sit dãnatus. al's eũ nec aliũ accusare posset: q esset infamis. z tunc nõ hz dubiũ. s. e. l. qui de iudicio. z j. eo. l. seq. ¶ Que est rõ primi dicti: dic fm Petrũ in. l. j. C. qñ ciuilis actio crimi. preiudicet. q qd vno occupãte bona fide fit, ab omnibus fieri cẽsetur. al's sequitur q qlibet de pplo posset accusare. l. insup de popularibus actionibus. z scdm q exceptio rei iudicate obst. l. si qs cũ in totũ. z. §. si ancilla. s. de excep. rei iudic. z hoc verũ si fuerit lata snĩa, p qd crimẽ vr cõmissum. z sic sup facto: vel q nõ probatur. z sic sup iure. l. argẽtarius. §. cũ aũt. s. de edẽ. ¶ Sequit glo. † z dic ad primã qõnẽ: q aut fuit transactũ super crimine: sup quo lz trãsigere: q imponit pena sanguinis. preter adulteriũ. z lz in alijs, in hoc non licet, vt. l. trãsigere. z. l. si maritus. §. si accusauerit. j. de adulte. de scda. q. vide glo. in. c. habes. ij. q. v. z. l. eũ qui. §. in popularibus. scz de iureiur. ¶ Querit qñ iste textus habeat locũ an ibi esset facta denũtiatio: q accusatus esset per viã denũtiationis, vel inquisitionis. z dicit Bart. indistincte de iure ciuili, q non: q succedit de vno in aliũ. z hoc verũ de iure ciuili. ¶ Secus de iure canonico. vt. c. cũ dilect⁹. de purga. canonica. per Inn. ¶ Sz † nunqd si est accusat⁹ criminaliter z absolut⁹: nunqd poterit accusari ciuiliter? z dic q sic vt no. s. ti. j. l. interdũ. z ibi per Bar. z per Inn. in. d. c. cũ dilect⁹. lz Pet. h. C. qñ ciuilis actio. Sz nũquid si fuerit absolutus per modũ exceptionis? z dic q si per exceptionez pponeretur, nõ: quia † quotiẽs aliquid proponitur in iudicio per modũ exceptionis, nõ pot pponi in iudicio per modũ actionis, qñ tẽdit ad eũdẽ finem. secus si ad diuersos, vt. l. vẽdicatio. s. de euict. z de neg. ge. l. sinaũt. §. fi. z no. per Cy. in. l. perẽptorias. C. sñiam rescind. non poss. z per Bar. in. l. qui Rome. §. qui frater. ff. de ver. ob. z istud est notãdũ. ¶ Quid † si crimẽ fuit dimissum pter dispẽsationẽ nunqd post depositionẽ bñficij, vel dignitatis poterit accusari? z vr tex. in. c. cũ tua. de filijs psbyterorũ. z ita vr dicere glo. in. c. fi. de scismaticis. Tu dic aut accusator ad penã infligendam: et tunc si sint facta per superiorẽ: z tũc nõ pot. q vr sup toto dispẽsare, z in totũ. ar. dicti. c. per venerabilem. Aut ab inferiori in casu, in quo pot, z dic q nõ. in gl. c. inoffi. de scismaticis. al's male. aut queris vtrũ ad effectũ vt illa dispensatio infringat. z nõ potest. ita. c. tua. Sed nunquid si fuerit absolutus etiã in foro penitentiali: z dic q accusari pot. in. c. fin. de scismaticis. z. c. iij. de accu. nec ob. iste tex. q loquit in foro ciuili. ¶ Sed pone q fuit cõdẽnatus: q tex. loquitur de absoluto. z dic q nõ indistincte, ẽt si prosequeret suã iniuriã, vel etiã si penã, vt in. l. sepulchri violati. s. de sepulchro violato. z. l. licet. §. penul. nau. cau. q plures pene. nõ debet imponi pro eodẽ crimine. z hoc verũ si sint ordinarie: al's secus. no. in. c. j. de calum. z ita dz intelligi gl. in. c. at si clerici. de iudic. Et hoc verũ, nisi vna esset spũalis, z alia corporalis. in. l. j. in fi. cũ gl. C. de summa trinitate z fide catholica. z h verũ est, siue in eodẽ iudicio arctaretur siue in diuersis. nisi per istã formã: q acta in vno iudicio, preiudicãt in alio. in. c. fin. de excep. lib. vj. ¶ Sequit gl. ij. no. q † vbi deficit pbatio, peruenit ad iusiurãdũ. z ita semp alle. z insti. de actio. in prin. z. l. presenti. §. j. de his qui ad eccle. confugiunt. z. l. fin. §. licentia. de iure deliberandi. ¶ Sed † nũquid si calũniatus est in accusando: nunqd repellitur a denũtiãdo. z dic q sic: q sicut calũniatus est in vno, ita in alio

ita in alio.c.veniens.all'.ꝛ.c.quemadmodū.de iureiur. Paulus.

Summarium.

1 Seruus ratione delicti vt liber forum contrahit. Et filiusfamilias & pupillus quibus caſibus legitimam perſonam ad ſtandum in iudicio habeant?
2 Defenſor neceſſarius ex ſua perſona fori declinatoriā non allegat.

§. Idem Imperator.

Ibi dꝫ qꝫ puniri, vbi deliquit. ¶ Itē ſeruꝰ delinquēdo ꝯhit domiciliū, ſicut liber hō. ¶ Itē aliū defendēs etiā pro iure ſuo, defendere dꝫ in foro defenſi, non in foro defendētis. h.d.not. Tex. arguātur. ex †hoc pꝫ ſeruū rōne delicti ꝯhere forū, ſicut ꝛ ꝯhit liber hō. ꝛ eſt rō: qꝛ ſicut hꝫ legitimā pſonā ſtādi in iudicio in cā criminali. in.c.hos accuſare.§.oībus. ita ꝛ in ꝯhēdo forū. qꝺ eſt acceſſoriū, vt habes in ſili.in.c.ex pte. de reſti.ſpolia.ꝛ.ſ.ti.j.qui reꝰ, in fine vltime gl. qꝛ filiusfamilias vel pupillꝰ in quibuſdā caſibus hñt legitimā pſonā ſtādi in iudicio, vt in cā matrimoniali ꝛ bñficiali: ita in ꝯſtitutione pcuratoris. Tex. reuocare. vbi videbat, aut cū dñs defendat pro ſuo intereſſe: ꝛ ſic tāꝗ̄ pncipalis veniat ad cām. Sꝫ dic accedit pſona ſui tāꝗ̄ pncipalior. Ex †quo dic, ꝙ neceſſarius defenſor non pōt allegare exceptionē declinatiuā fori ex ſua pſona. Sed nec ex pſona defenſi, ſi erat exceptio pſonalis. vt.l.deniqꝫ.§.gñaliter.ꝛ.l.ſi fideiuſſor.§.quedā.ſ.mādati. ꝛ ibi nota. qꝺ eſt verū, niſi ſit priuilegiatꝰ defenſor, vt fiſcus: qꝛ tūc poſſet ex ſua pſona opponere. C. de iure fiſci.l.iij. Idē in clerico, vt notat.iij.q.j.clericꝰ nullū.ꝛ.C.de epi.ꝛ cler.auf.clericus. ſꝫ nec etiā tales opponerēt, niſi ſuſciperent in ſe iudiciū animo nouādi. ꝛ ita diſputādo determinauit Ja.butr. Et vide qꝺ not.in.l.pcurator ad exhibēdū.§.j.ſ.rem ratā ha. per Barto. cōmunem aūt poſſet, ſi forte iudex eſſet excōicatus: quia illa ab vtroqꝫ poſſet. Paulus de Caſtro.

Summarium.

1 Sacrilegij crimē magnum ſcelus eſſe, quo Deus offenditur, at princeps populi, crimine leſæ maieſtatis.
2 Crimē quot locis puniatur? Et an fiat remiſsio? Et cur fiat? nu.ſe.
4 Iudex loci vbi delictum commiſſum eſt, ſi captus delinquens non eſt, an reqrere poſsit à iudice domicilij, vt criminoſum capiat?
5 Probationes apud iudicem remittentem factæ, an fidem faciant apud alium ad quem remittitur reus?

§. Cum ſacrilegium.

Iudex in cuiꝰ territorio leuiꝰ crimē eſt cōmiſſum, dꝫ expedito pmo ſuo proceſſu, remittere reū ad puniēdū in loco, vbi maius delictū eſt cōmiſſum. h.d.not. ad quod ſemp all'. Tex. cognouerit. ſcꝫ pſes, in cuiꝰ pūincia crimē eſt cōmiſſum. Tex. remittere. ſcꝫ añꝗ̄ ipm puniat. ꝛ dic. ꝙ remittit ad literas illiꝰ pſidis, in cuiꝰ pūincia ſacrilegiū eſt cōmiſſum: vt in auf. vt nulli iudi.§.ſi vero qꝫ cōprehēſorū. ¶ Not. †ꝙ crimē ſacrilegij eſt magnū crimē: qꝛ Deus offendit. Secus in crimine leſe maieſtatis, vbi offenditur pnceps populi. ¶ Nota, ꝙ †crimen punit in tribꝰ locis, ſcꝫ in loco domicilij. originis, ꝛ vbi cōmiſit delictū. ꝛ iſte iudex in cuiꝰ pūincia cōmiſſum eſt crimen oibꝰ alijs pfert: vt hic. ¶ Itē no, ꝙ iſte reꝰ remittit ad locū, vbi cōmiſſum eſt magnū crimē. ꝛ hoc verū ad literas ꝛ mādatū alterius preſidis. Itē no. ꝙ iſte pſes cognoſcet, in quo minus crimē eſt cōmiſſum, nō tñ puniet. ¶ Sequitur gl. que format ꝯtrariū, ꝛ dicit ꝙ eſt ſpāle. que nō vꝫ, vel ex vrbanitate etiā non vꝫ: quia tex.in.§.ſi vero qꝫ cōprehēſorū. dicit ꝙ fit ex neceſſitate ꝛ ex lege. ꝛ iō dic ꝙ fit a lege, nō ꝙ cogatur per aliū pſidē, ſꝫ per legē. et ſi nō faciat, non puniretur per aliū pſidē, ſed a principe. ꝛ ibi dicit tex. ꝛ hoc verū ſi eſſent ſub eodē viro ſuperiore. Si vero eſſent ſub diuerſis dñis, vt ſunt in Italia, ꝛ tuſcia, nō hꝫ locū iſta remiſſio. vt in iſto.§. ꝛ eſt rō: qꝛ iſte preſes tenēs reū, eſſet cōtumax, nō haberet alter preſes ſuperiorē ad quē requireret ꝙ puniret alterū preſidē. ꝛ ita nec ſeruatur in partibus ꝛ ciuitatibꝰ Italie. ¶ Sꝫ Dyn. opponit quare remittitur: nūquid ſortit ibi forū: ergo ibi debet puniri? ſed dicitur ꝙ ſortitur ibi forū rōne illius criminis, quod ibi cōmiſit: nō aūt de alio crimine. ſed dictū Dy. dꝫ ita limitari, ꝙ hoc eſt verū, niſi ibi haberet domiciliū: qꝛ tunc poſſet, etiā ſi alibi crimen eſſet cōmiſſum. ꝛ hoc lꝫ nō poſſit puniri ibi ratione illius criminis in altera prouincia cōmiſſi. attñ aggrauat delictū.l.iij.C.de epiſ.audiē. Aliud dictū pōt limitari, ꝙ pōt puniri vbi hꝫ domiciliū. hoc verū ſi alius iudex pateretur: al's nō, vt hic eſt caſus. ꝛ hoc verū ſi per modū accuſationis. Sed quid ſi per modū inquiſitionis procederetur cōtra eū, qui alibi habet domiciliū? ꝛ dicūt Odo. gaufri. ꝛ Jo.an. ꝙ nō pōt. Cy. dicit in l.j.C.de ſacroſanc.eccleſ. ꝙ iudex domicilij poterat inquirere: et ideo ipm ſequitur maleficiū ſuū, ſicut lepra leproſum.l.ea pte.ſ. de poſtu. ꝛ ita etiā tꝫ Bart. ꝛ Bal. ſequēdo Cy. in.l.cūctos. ppe fi. all. C. de ſacroſan.eccl. Sed †que eſt rō, quare fit iſta remiſſio? dic ꝙ rō eſt: qꝛ in illo loco, vbi crimē eſt cōmiſſum, melius poteſt pbari, ꝗ̄ alibi.c.poſtꝗ̄. de elect. mō pbationes ꝛc.l.ſciant. C. de pba. ¶ Itē alia rō, qꝛ magis eſt offenſa illa res publica illius loci, vbi maius crimē eſt cōmiſſum ꝛ maiꝰ interreſſe pōt ptēdere. ar.l.ſepulc.violati actio.ſ.de ſepulchro violato. in ꝯtibus vero hoc nō repit.l.heres abſens.ſ.de iudi. Et hoc verū, niſi eſſet ceptum in vno.l.vbi ceptū.de iudicijs.ꝛ.l.ordinata.de libe.cā. ꝛ in ti. de quibus rebus ad eūdē iud.ea. ¶ Sed quid ſi iudex in alio territorio capiat ppria authoritate: nūquid bñ facit? Rñ. nō qꝛ nō licuit ſibi mittere falcē in meſſem alienā.l.ſicuti.§.ariſto.ſi ſeruitus vē. Imo ad lr̄as alterius venit remittēdus.l.qd ſit fugitiuus.§.idē.de edil.edic. Sꝫ quid ſi nō fuit captus a iudice, ſed a puato, ꝛ ab eo detinetur: nūquid iudex iſte pōt eū cōpellere, vt remittat? dic ꝙ ſic, per.l.ſi quis in hoc. in fi. C. de epi. ꝛ cleri. ꝛ. C. de his qui latrones.l.ij. Sed †qd ſi nō ſit captus, nūquid iſte iudex in cuiꝰ prouincia cōmiſſum ē delictū, pōt mittere ad aliū, vt eū capiat, ꝛ remittat? ꝛ dic ꝙ ſic in.d.l.ij.C.de his qui latrones. Imo ſi nō faciat tenetur, vt in auf. Si vero dñs temporalis. C. de hereti. vt.ſ.de incend.rui.nau.l.ne quid. ꝛ.C.de fal.mo.l.j. cū ſimilibus. Sed quid ſi non ſit rogatus, nūquid nihilominus alter poterit eum capere, ꝛ incarcerare vt eū remittat ad alium: vt eſt caſus in.l.ſi quis filio exheredato.§.eius.ff.de iniuſto rup.teſta.ꝛ.§.audiant.in auf.de defen.ciuitatum. ¶ Sed quid ſi iudex nolit petere remiſſionem: ſed vult prohibere alteri, ne cognoſcat: nunquid nihilominus alter poterit procedere? dic ꝙ aut iſte iudex, cui eſt prohibitū, nō hꝫ iuriſditionem reſpectu perſone: vt quia eſt clericus reus, vel eſt pedaneus iudex, qui non pōt cognoſcere de mero imperio: ꝛ ita etiam ſine prohibitione non valet. Sed ſi al's haberet iuriſditionem, dic ꝙ ſi iſte prohibens, qui preoccupauit iuriſditionem, poteſt prohibere vt dicimus in criminalibus quibus vterqꝫ iudex tā eccleſiaſticus ꝗ̄ ſecularis, poteſt cognoſcere, vt no.in.l.quis in hoc genus. C. de epiſ. ꝛ cle. ¶ Sed ſi non preoccupaſſet. lꝫ poſſet petere remiſſionem, nō tñ poſſet prohibere, etiā ſi prohibēs eſſet maior: niſi eſſet princeps. primum probatur in.§.j.in auf.de defenſoribus ciuitatū. ꝛ not. in.l.iudic.ſolui.de iudi. Imo qcqd poſt facit, nō valet. Idem ſi eſſet facta a delegato, vt.d.l.iudiciū ſoluitur. ¶ Sed †qd ſi vnꝰ iudex, qui remittit recipit pbationes, nunqd faciat fidem corā alio? ꝛ dic ꝙ ſic. ſi al's hꝫ iuriſditionem competentem: al's non. in.c.at ſi clerici.de iudicijs. ꝛ notatur in.l.diuus.in.§.j. ¶ Sꝫ in ſecunda parte queritur: quidam captus eſt pro debito pecuniario: ꝛ petit ꝙ remittatur per iudicem criminum, nūquid ſtatim debebit remittere? ꝛ dic ꝙ non, imo debebit facere ſuam cognitionem ſuper debito pecuniario: ꝛ poſtea eum remittere, vt hic. ꝛ iſta ſunt perpetuo menti tenenda. Paulus de Caſtro.

Summarium.

1 Mulier in criminali à teſtificando num repellatur?
2 Pupillus an accuſare criminaliter poſsit: & tum, an ſubſcribere accuſationi debeat? Et quid de infamibus infamia facti, Et quid de infamia canonica? nu.3.
4 Pauper an accuſare poſsit? Et quis dicatur pauper?

Qui accuſare.

Iuriſconſultus hic facit duo. Primo enumerat quoſdam qui accuſare prohibentur. Secūdo quod dicit limitat. Secūda in.l.hi tñ in pncipio. ꝛ.§.j. Tex. ſexū, vt mulier. que inconſtans eſt propter ſexum, qui eam reddit inconſtantem. Nunquid †repellitur mulier a teſtificando in criminali? dic ꝙ non de iure ciuili. Secus de iure canonico, vt no.in.c.forus.de verborum ſig. circa finem. Sed contra videbatur, ꝙ de iure ciuili non poſſet. per.l.qui maior.§.ſed ſi nō. de bo. libe. In †pupillo vero fallit, ſi proſequatur ſuorum iniuriam. et tunc ſubſcribere debet ſuo nomine.l.ij.C.qui accuſare non poſ. Sed al's per tutorem. Maior vero.xx.annis, indiſtincte poteſt. l.in teſtimoniū.ſ.de teſti. ꝛ not.ſ.l.j.ꝛ.ij. ¶ Sed †quid de infamibus infamia facti, nunquid repelluntur ab accuſando? dic

ꝙ non. ita tꝫ Spec. in ti. de his qui no. infa. ¶ Sed qd de infamibus infamia canonica, q: est in peccato mortali: ꝛ dic ꝙ nõ. Sed, nec testari: vt no. vi. q. i. tex. Aliĳ. dic, ꝙ etiã si nõ fuit dãnatus. si tñ fuit semel repulsus a testificãdo: sicut diximꝰ in. l. pri. § l. ĳsdẽ versicu. si tñ. al's esset supflua. l. qui in iudicio. ŝ. ꝛ hoc sufficit ꝙ pbeř. ꝙ fuit semel repulsus. c. sup eo. de elect. ꝛ. c. testibus. de testib. ꝛ sicut in eodem crimine. ita in simili casu: vt hic. q: re-
4 pulsus fuit a testificãdo ita ab accusando. ¶ Itẽ ꝙ † hic dicit de paupere, ita itellige, nisi al's hret bonã famã. ꝛ est notabilis. q: pualet ꝙ diuitie. l. si r efunct. ar. l. scire. §. si. de tut. ꝛ curat. da. ab his. ¶ Itẽ qualr qs dicatur paup no. per Guil. in. l. Si ꝓ. §. qui pro rei qualitate. qui satis. coguntur. ꝛ Pet. in. l. si cõstante. ŝ. so. ma. Et qd hic dicit, dic ꝙ hoc ex cõsuetudine persone. Et que ꝑsone alie ꝓhibeãtur: dic vt in Spe. de accu. Paulus de Cast.

§. **Ab alio.** Semel delatus ꝛ absolutus, vel accusatus, vel condemnatus, abolitionem publicã vel priuatã criminis adeptus põt iterũ accusari. hoc primo. Nec legatus Imperatoris, vel ꝓuincie, vel pses, vel magratus ppli Romani accusari possunt. h. d. cũ. l. se. i pn. ¶ Tex. nõ põt. Sꝫ prima accusatione pẽdẽte, vel snia absolutoria, vel cõdẽnatoria finita. de quo vt in. l. si cui. §. ĳsdẽ. ŝ. e. Tex. publica. dicitur que indicitur ꝑpter diẽ solẽnẽ, vel ꝑpter ꝓsperitatẽ bonã principis. Tex. ꝑuata. dic ꝙ est verũ. si lnia reaccusandi ipetraŕ a pncipe: al's post priuatã abolitionẽ nõ ꝑmittitur qs de eodẽ crimine ab alio reaccusari. l. i. C. de aboli. Secꝰ i publica vel legali. Tex. desistente. ista est abolitio legalis. l. libellorũ. in fi. ŝ. e. §. fi. Paul.

Summarium.

1 Exceptio dilatoria, quando opponi queat?

§. **Hoc beneficio.** Scd̃m primã lecturã. h. d. exceptio dilatoria nõ opposita añ litẽ ꝯtestatã põt opponi postea. si nouꝰ accusator interueniat abolitione facta. h. d. notabilr. Scd̃m aliã lecturã. exceptio dilatoria post litẽ ꝯtestatã supueniẽs indistincte põt opponi. h. d. Qd est verũ. si supueniat sine facto ꝛ procurationę rei. ŝ. de arbit. nõ distinguemus. §. itẽ si qs Rome. al's secꝰ. vt. ŝ. de iudi. l. si qs postea. ꝛ si qs cau. l. que aũt. ꝛ ibi no. ꝛ adde c. insinuãte. de offic. deleg. Tex. hoc bñficio. i. hac exceptione dilatoria, de qua. in pn̄ huius. l. Tex. per repeti. si a nouo accusato
1 re. ꝛ dic abolitione. f. qñ ali. An † exceptio dilatoria possit añ litẽ cõtestatã opponi: distingue. aut cõpetebat añ litẽ ꝯtestatã, aut postea incepit cõpetere. Pmo casu nõ põt opponi, si eadẽ istãtia duret. ꝛ idẽ si accusator vel actor. l. si maritꝰ. §. pscriptiões. ĩ. de adulter. ¶ Si vero abolitio interueniat ꝛ de nouo reputaŕ: tũc aut repetiŕ ab eodẽ accusatore: ꝛ idẽ. vt. l. si qs repetere. ĩ. ad turpil'. Aut a nouo alio: ꝛ tũc sic, vt hic fm vnã lecturã. per qd vr ꝙ quotiẽs instãtia iudicij facit trãsitũ ad nouã psonã. ꝙ possit opponi exceptio dilatoria, que fuerat omissa. hoc verũ, puta si illa noua psona nõ succedat loco pme, sed veniat p se pncipal'r. vt hic erat: al's secꝰ, vt puta, si mortuo actore instãtia trãsferaŕ ad heredẽ eius. l. si hominẽ. de fideiuss. nã cũ heres succedat in locũ testatoris. trãsit ad eũ instantia cũ illa q̃litate, cũ qua erat apud testatorẽ. Et idẽ puto de singulari successore: puta si actor cedat alteri litẽ. ad qd optime facit. l. in hoc iudicio. post prin. ŝ. cõi di. ꝛ. l. etiã in rem. cũ precedẽti. ŝ. de iureiurando. ¶ Si vero post litem contestatã supeřueniat: tũc dic vt in summario. nã si superueniat ex psona actoris, vel iudicis indistincte opponitur: vt in c. pia. de excep. lib. vi. ꝛ de consort. eius litis. l. ĳ. ꝛ in. c. insinuãte. de offic. deleg. ¶ Si vero ex psona rei: tunc aut ex suo facto, vel se procurãte: ꝛ nõ opponitur. l. si quis postea. de iudicĳs. al's secꝰ, vt hic secundum aliam lecturam. ꝛ. l. non distinguemus. §. item si quis Rome. de arbit. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Accusare duos ac plures eodem libello de diuersis criminibus, an quis possit? Et quid de diuersis libellis?
2 Crimen vnum, & idem, quando dicatur: & quando plura?

1 §. **Lege Iulia.** Nõ † põt qs eodẽ libello duos accusare de diuersis criminibus, sꝫ in diuersis libellis sic: q: põt duos accusare nõ tres. ŝ. e. q accusare. f. aliũ pp turpẽ. ꝛ. C. e. cũ rõnibus. ¶ Itẽ de eodẽ crimine, non solũ duos sed plures etiã eodẽ libello accusare põt. l. qui pupillũ. §. fi. de adulter. ꝛ. C. si reus vel accus. mortuꝰ fuerit l. i. fallit in crimine adulterĳ, vbi adulter ꝛ adultera nõ possunt sil' accusari. l. reos. C. de adulter. ꝛ est rõ: q: absolutoria lata pro vno ꝓdest alteri. l. denũtiasse. §. querit. de adul. ¶ Tex. de duo-
2 bus. de eodẽ crimine pñt. Et † dicitur idẽ crimẽ qñ plures fuerunt fures vnius rei. ¶ Item dicitur vnũ crimẽ mãdãtis ꝛ mandatarĳ. l. nihil. ĩ. de adulter. Itẽ dicitur vnũ, qñ fit, si successiue, vt multi eũdem percutiunt successiue vnus cũ gladio, ꝛ alius cum claua etiam. ar. eius quod dicit glo. in. l. si quis in tãtam. C. vnde vi, quia ea que fiunt ex interuallo, dicuntur eodem tempore facta, secundum Bartolum. Paulus de Castro.

§. **Si seruus.** In accusatione seruorum eadẽ iura seruãtur, que in accusatione liberorum. h. d. Nã teneŕ se subscribere accusator, vt hic. ꝛ qui nõ põt accusare liberũ, nec seruũ. ŝ. e. seruos. ꝛ calũniator efficiŕ infamis, sicut si liberũ accusasset. ŝ. ti. j. l. fi. ¶ In gl. vt. ŝ. eo. ibi fallit. est rõ, q: exceptio lenocinĳ est accusatio. ꝛ punitur maritꝰ. l. ĳ. §. si publico. ĩ. de adulter. ꝛ seruus accusare non põt. In fine glo. tu dic ꝙ idem esset in libero, vbi esset eadem rõ que in dño: vt quia conueniret alius ad defendendum pro suo interesse: puta aliqs de cognatione, ne diffamaretur cognatio. ar. ŝ. de libe. causa. l. ĳ. ꝛ. ĳ. ꝛ. ŝ. de iniurĳs. l. lex cornelia. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Seruus accusari potest. Et quibus pœnis subdatur, & quibus nõ?
2 Pœna pecuniaria vbi locum habere non potest, estq; necessario pœna infligenda, imponitur corporalis.
3 Lex naturalem causam consyderat. Et an quando lex de filio loquitur ad naturalem extendatur?
4 Accusare num quis cogi possit?

§. **Omnibus.** Pena pecuniaria, ꝛ capitis diminutio nõ cadũt in seruo: sꝫ pecuniaria in corporalem cõmutatur. Itẽ lex cõsyderat naturalẽ causam: lꝫ eius verba nõ possint in seruũ cadere ciuiliter, sufficit ꝙ cadant naturaliter. hoc dicit. Text. fuerint. i. puniuntur. ꝛ sic
1 melius ꝙ gloss. ¶ Priuata. quia † potest accusari. sed nõ puniri, vt sequitur. Mutabitur aũt pena, vt in fine. §. ¶ Pecuniaria. similis ei que imponitur per. l. iul. de vi priuata. vt publicatio omniũ bonorũ, seu quote: secus si certe quãtitatis esset pena in genere: vt ꝙ puniatur in. c. vel. cc. Nam ista cadit in seruum: quia potest habere pecuniam, quam dabit conniuentibus oculis dñi. vel alius dabit pro eo. l. iiĳ. in prin. ꝛ. §. i. ꝛ. ŝ. ŝ. de manu. Et idem dic in monacho, vt nota. in Speculo. in tit. de reo. §. ĳ. ver. sed an monachus. Tex. capitis diminutio. scꝫ media. ꝑ quã perdit quis ciuitatem, quam seruus nõ habet: vt deportatio. vel minima per quam perditur familia, quam etiam seruus non habet, vt relegatio. de qua subĳcit. ¶ Idem in maxima, per quaꝫ quis moritur ciuiliter, vt cũ dãnatur in metallum: cum seruus ciuiliter reputetur mortuus. vnde amplius non potest mori: secus in ea maxima, per quam moritur naturaliter. Nam seruus habet vitam naturalem, quam perdere potest. ꝛ adhuc. quia licet iste pene ciuiles non cadant in seruum, inq̃tum mutat statum, quem seruus non habet. ꝛ quo ad effectus ciuiles: cadunt tamẽ inquãtum coercent corpus. vnde seruus damnatur in metallum ĩ. de penis. aut damnum. §. fi. per quam penam corpus eiꝰ affligetur. ꝛ perdet spem consequendi libertatem, cum amodo sit seruus pene, nõ hominis. l. si metallum. de his qui pro nõ scrip. ha. nõ aũt perdet ciuitatem nec libertatẽ, quã non habet. Item deportatur, non vt ciuitatem perdat: quam etiam non habet: sed vt extra ciuitatem corporaliter teneatur. vt. l. ĳ. C. de sepulc. viol. et etiam perdat spem consequende libertatis. Idem in relegatione, quam pati potest, nõ vt perdat familiam, sed vt teneatur in certo loco morari corporaliter. ŝ. qui ꝛ a quibus. l. ĳ. Text. non debere recipi reum. i. puniri scilicet quo ad penam pecuniariã, que plerunq; imponitur ob iniuriam. ŝ. de iniur. l. iniuriarum. ꝛ nota. in. l. cum emancipati. §. emancipatus filius. ŝ. de coll. bo. Sed illa mutabitur in corporalẽ, vt sequitur imminebit. i. corpo-
2 raliter punietur. ¶ Nota † ergo vbicunq; non potest locum habere pena pecuniaria, imponitur corporalis. vt hic. ꝛ. l. i. §. generaliter. ĩ. de pen. Sic econtra interdum corporalis commutatur in pecuniariam propter cõditionem accusati: vt si erat in dignitate. vt. C. de decu. l. quinq; summates. ¶ Item not. versicul,
3 item cornelia. ꝙ † lex considerat naturalitatem. ꝙ facit ꝙ quando. l. loquitur de filio, ꝙ extendatur ad naturalem. de quo not.
4 in. c. i. de baptis. ¶ Item † queritur in. l. in eum. ĩ. e. nũquid quis cogatur

cogatur accusare & dicit q nō.l.j.vt nemo inuitus.C. fallit in.l. cornelia.de sicar.fundat per.l.pretor.§. si dicatur.ff.de iniur.in bar. ¶ Sed dic q precise nō pōt cogi,causatiue sic.& ita dicerē.

Summarium.

1 Exceptio q qs iam accusatus est de eodem crimine, vel accusatio eiusdem criminis finita, quādo opponi possit? Et quid præstet?

2 Accusatus, & absolutus non adiecta criminis qualitate, an rursus accusari possit de eodē ab eo qui eius qualitatē vult exprimere in accusando?

Senatus. Si de crimine, qd pluribus legibus punitur qs fuit vna lege accusatus, non pōt alia lege accusari.h.d.qd intellige prīa accusatione pēdēte, vel finita per sniam.ff.e.q accusare.in.§.j. ¶ Ob idē crimen.proprie sume, vel accipe p eodem fcō,lz ex illo plura crimia oriant.nā si se hñt vt genus & spēs,accusatus nō pōt ex vno accusari & ex alio,vt in prima gl.qd est notādū.secus si se haberent vt diuerse spēs:q tunc a diuersis accusari posset de omnibus non ab eodē,vt.C.eo.qui de crimine. ¶ Refieret.i.accusari posset,non ergo recipitur accusatio,si de illo crimine accusatus est,per qd pz,q † ista exceptio opponi pōt ad ingressum iudicij: & tūc impedit litem ɔtestari.Si vero tūc nō opponit,sed post,impedit sniam ferri.fit.e.ff.de qd.inde.eleganter §.si post. ¶ Sed opponitur ɔ primū exēplum de.l.q de crimine.C.e.vbi dr cōtrariū. ¶ So.ibi loquitur,qñ ex vno facto descendūt due diuerse species accusationū: hic aūt qñ se hñt vt genus & spēs.qre vna electa tolłit altera eodē mō facit.l.si adulteriū cū incestu.ff.de adul. ¶ † Pone,q vnus fuit accusatus de vno crimine nō adiecta qualitate: vnus venit & vult exprimere qualitatem,vt in platea,vel de nocte, vel in domo. Dic q si exprimēs istas qualitates venit añ nomen rei receptū inter reos: & tūc iste admittit,nō exprimens repellit.l.si plures.ff.eo.Idē si post nomē rei receptū,tāq maius crimē allegās:q qualitas aggrauat.l.p minorem.ff.de iudicijs.Si vero post sniam,& tunc aut absolutoriā aut cōdemnatoriā: si absolutoriā,dic vt.l.denuntiasse.ff.de adul.aut post sniam cōdemnatoriā.& isto casu,si pena pōt repeti:q est pecuniaria.et tunc repetet & punietur pena corporali, que imponitur pro qualitate.si non potest repeti: tunc licet magis deberet puniri nō punietur:quia nō potest repeti,l.licet.ff.nau.caupo.sta. Paulus de Cast.

Summarium.

1 Libellus vbi ineptus est, absoluitur reus ab iudicij obseruatione & instantia.Et an pars citari debeat.numero.4.

2 Iudex terminum actori statuere potest intra quem quid facere debeat? Et quid de reo,an ei terminū ad opponendam except.statuere possit?

3 Appellari ab interlocutoria.

4 Sētentia,qua appellationē desertam fuisse pronuntiatur,num interlocutoria sit,an diffinitiua?

Titia cum. Potest iudex minanti se aliquē accusaturū terminū assignare ad accusandum,post quē non audiet.Itē ab interlocutoria q perpetuū facit piudiciū,& postq ñ sparet repari i diffinitiua,pōt appellari.ad hoc alle. ¶ Cū prio dicto ɔcordat.l.si ea.C.eo.Scdo in.l. papinianus.§.ciuili.& .l.ait pretor.§.pmittit.ff.de minorib. ¶ In tex.minaret.& hec fuit causa,cur fuit sibi assignatus terminus ad accusandū.C.de ingenu.ma.l.diffamari al's in hoc ñ fieret.C.vt nemo inuitus.l.ij.Et intellige,q inepte concepit libellū & iudex reijciendo libellum ab instātia iudicij ipm absoluit,& prefixit certū terminū titie ad accusandū,& nō fecit:vt sequit. ¶ Itē ex hoc pz,q due fuerunt snie. ¶ In tex.pronūtiare.Sed nūquid solo lapsu tpis erat exclusa? & dic q sic.et non fuit necesse iterū pronuntiare.l.si ea.C.eo. ¶ Sed dic quod prodest vt lapsus tpis fiat notorius, vt non possit modo in dubiū reuocari.In tex.aduersus quā non prouocauit.dic q poterat:cū ista interlocutoria ppetuū faciat piudiciū,& reparari nō pōt per appellationē a diffinitiua.ff.de minorib.intra vtile.ff.quo.appella.non reci.l.ante sententie tps.de irrito.i.de falso.nam si vellet ipsum dicere nullū ex alia cā,q falsitatis.posset.de peti.here.l.lucius.C.de inoff.test.cum qui. ¶ No.† q vbi libellus est inepte conceptus,absoluitur reus ab obseruatione iudicij.l.libellorū.§.q si libelli.ff.eo.& c.examinata.de iudicijs.

2 cum similibus. ¶ Item no.q † iudex ex cā pōt statuere terminū intra quem faciat:alias secus.l.j.C.vt nemo inuitus. ¶ Sz nūquid reo pōt assignari ad exceptiones dilatorias.& dic q sic vt in.c.pastoralis.de exceptioni. ¶ Quid de peremptorijs? dic vt ibi quia cōiter tenet, q idē.& hoc ponas.ff.illā glo.quod hoc ex isto tex.elicitur.qui hoc nō dicit. ¶ In † gl.diffinitum.Itē not.hic appellari ab interlocutoria.Sed quid si esset minor qui peteret se restitui:nūqd deberet appellare,& i integrū restitui aduersus sniam vel tpis lapsum: & dic q nō appellat a tpis lapsu: q a sola snia appellatur.Sed petet restitui a tpis lapsu,vel a sententia.& iā habui de facto his diebus. ¶ Et dic q ab ista interlocutoria.,q facit preiudiciū perpetuū,postq nō sperat reparari in diffinitiua,& cuius grauamen non tollit diffinitiuā:vt absoluo te ab instātia iudicij q soluisti.l.harū.si seruitus vend.al's non appellat vt.l.añsuum tps.C. quorū appel.nō recipi.& hic hz vim diffinitiue. ¶ Queritur † vtrum snia qua,pronuntiatur appellationē fore desertā, sit interlocutoria,vel diffinitiua? Et vr q sit diffinitiua: q parat ppetuū preiudiciū.ergo &c. ¶ Itē si non esset diffinitiua,posset contra minorē ferri.l.si preses.quo & qñ iudex. ¶ Sed cōtrarium est verum,q est interlocutoria.p c.finale.de appel.in cle.cū glo.vim tñ hñs diffinitiue.& sic ab ea pōt appellari.Et non obstat primū cōtrarium.& hoc verū si fuit dictum simpliciter. ¶ Secus si diceret pronuntio appellationē desertā & primā sententiā ɔfirmo.& tunc esset diffinitiua. ¶ Sz nunqd,qñ absoluit ab instantia iudicij,sit pars citanda? Bar.dicit q vbi imponeret finem negotio.& pararetur preiudiciū: tunc est vocanda.vt q soluisti te absoluo : secus vbi ferret ratiōe ineptudinis libelli.vide latius per Bar.hic. Paulus de Ca

Summarium.

1 Procurator in causa criminali num admittatur? Et in iure excusatorem defensorem & procuratorem,respectu criminosi esse.

Ex iudiciorum. Non summatur. ¶ In tex.secuta.bona fuerant expresse adempta,secus si tacite:vt.l.j.C.si reus vel accus.mor.fue.in tex.ex ceteris vero delictis.s.priuatis. Paulus. ¶ An † in cā criminali possit admitti procurator.Et dic de hoc & quo ad solutionem.§.publice.de.l.seruum quoq.de procu.quod sciendū est,q aut nos habemus excusatorē,defensorem & procuratorē.& ista differūt.nā in istis criminibus excusatores admittuntur,vt hic.qui allegent cās facti.puta absentie: & tūc admittitur,vt hic quilibet excusatorum siue satisdatorum de rato.& qlibet siue maior,siue minor. Aut loquimur in defensore allegante cām notoriā:vt q dicit q accusatus de crimine potuit illud facere:q statutū est,q bānitus pōt interfici,vel q illā die erat absens in alio loco,q fuerit crimē cōmissum.vel dicit domine iudex recipiatis acta:quia non est probatum ɔ accusatū,q testes sunt varij.& ista sunt notoria.& istis casibus admittit defensor.& ita intelligitur hic.& est ratio i isto casu.Primo,q etiā iudex ex suo officio ista tenet ingrere.l.si nō defendat.de pen. ¶ Aut loquitur in procuratore,& ille dr,q hz mādatū.In isto distinguit,q aut alle.notoria .& in istis casibus pōt:q si pōt ille,qui nō hz mādatū,multomagis iste.Aut loquitur de procuratore allegante causas & defensiones: & tunc aut ille nō ɔtingunt crimē vt q dicit:vos nō estis iudex.& sic de filiabus.& in hoc casu admittitur. ¶ Aut de procuratore allegante cām cause puta exceptiōes dilatorias,vel pemptorias: & in hoc casu nō admittit.& iste est casus huius.§.& ita vr hic sentire bar.Inn.tamen hoc posuit,lz obscure in.c.veniens.de testi. ¶ Sed qd si super aliquo articulo separato,nunqd admittet pcurator: dñs Jacob.de but.dicit,q sic.p.l.j.& l.si pses.C.de plagi.& disputauit istā qōnē.Ja.de beluis.tenuit contrarium quē tenet hic Bart.quē vide latius,quia dicit,q si non cōtingat principale,quod potest.alias secus.& ita consuluit dominus Bar.

De custodia reorum *Rubrica.*

Summarium.

1 Carcerem duplicem esse.Et an priuatus incarcerare possit?

2 Carcer meri ne,an misti sit imperij?

3 Carcerari in ciuilibus causis quando quis possit?

Pauli Cast.noue prelec.in.ff.nouū.

DE custodia. Premitte ad euidẽtiã rubrice, ꝙ carcer est duplex: quidã public⁹, quẽ tz magistrat⁹. ⁊ iste est ꝑmissus. ali⁹ priuat⁹, quẽ hz priuat⁹, q est ꝓhibit⁹. C. de priuatis carceri. hoc verũ nisi ad 1 † iussum magistrat⁹ teneat. l. j. C. de fal. mo. ⁊ l. ij. C. de ijs q latrones. ⁊ ar. j. e. solent. ¶ Itẽ, nisi teneret ꝓ illo quẽ repit imaleficio: q: põt icarcerare. l. capite qnto. j. de adul. ¶ Itẽ vbi eẽt timor de fuga. l. iterdũ. §. de fur. ⁊ l. ait ꝑto: qui debitorẽ. ꝺ his q̃ i frau. credito. Al's aũt q tz, incidit in crimẽ. l. iulie maiestatis. q: 2 turbat rẽ publicã. l. fi. C. e. titu. ¶ Sed nũquid sit meri vel misti imperij? ⁊ dic ꝙ vbi carcer est ad puniendũ: ⁊ tũc est meri iperij. ¶ Et aliqñ habet carcer ad custodiã: ⁊ tũc aut ille, q hz carcerẽ hz merũ imperiũ: ⁊ tunc est meri imperij. ¶ Aliqñ ille q hz carcerem, hz solũ iurisditionen, vt hoies icarcerare ꝑpter debita: ⁊ tunc est iurisditionis. hic tñ certa rl'a non põt dari. ¶ Prima 3 l. nõ summat. Et † dic fm glo. ⁊ melius, ꝙ aut venit imponenda pena pecuniaria: ⁊ tunc nõ ponit in carceribus. sed si est bonus hõ: tunc dabit fideiussores. Si aũt al's esset nobilis hõ, ⁊ magni status: ⁊ tũc solo verbo creditur. ¶ Si ꝟo nihil hẽret, vel esset dubiũ, ⁊ esset vilis hõ: tunc poneret in carceribus. vt ꝑ totũ tit. de cess. bo. ¶ Aut imponitur pena corpalis: ⁊ tunc sic. Aut indiciũ criminis nulllũ est sufficiẽs: ⁊ tunc nõ ponit in carcerib⁹, vt. l. j. C. e. q: nisi cõstet nõ dz poni. Nam ad hoc opz scz vt probetur saltẽ semiplene. Sed eodẽ mõ proceditur, vt dixi. ¶ Aut est p:esumptio ꝯ eum: ⁊ tunc si est cõfessus. tũc ponet in carcerib⁹, aut subsit presumptio lz non sit confessus, ⁊ si non sit ita graue crimẽ: tunc in vinculis, nisi daret fideiussorẽ, habita tamen differentia personarum. quia in grauiori carcere, ⁊ vinculis ponitur vilis q̃ nobilis. pro hoc habes gloss.

Summarium.

Seruus quo ad incarcerationem quid distet à libero homine?

1 Abolitiõibus generalibus crimen nõ remitti, sed ꝓcessum differri.

3 Bartolus iudex pisarum & de reformatione ibidem facta, & decisa.

4 Absentia & paupertas à negligentia excusant. Et ideo non valenti appellationẽ prosequi tempus non currere.

SI quis seruus. Seruus ex vinculis dicit nisi pro eo dominus vel extraneus satisdet, q ad hoc admittit etiã post q̃ seruus fuerit inuinculatus, dũmõ post lõgũ iteruallũ nõ veniat, ⁊ a pricipio nõ fuerit negligẽs satisdationẽ dare. h. d. ¶ Text. ibi. Capitali. stricte accipere ꝓ pena mortis naturalis. nõ ciuilis. q: nõ obstat. l. hos accusare. §. oibus. §. tit. j. nã ex vinculis ducet ad iudicẽ, cum iudex volet eũ audire, nõ 1 aũt iudex ibit ad eũ. ⁊ semꝑ alle. In hoc differt a libero: q: † seruus nullo eum defendẽte statim ponitur in carceribus etiã nulla precedẽte cõtra eũ suspitione de crimine, vt hic. qꝺ ptz: q: si ꝑsumptio subesset tunc etiã dño defendente poneret in vinculis, ex quo accusat de crimine capitali, vt. j. l. proxima. Sed liber hõ nunq̃ incarcerat, nisi suspitio subsit. C. de req. re. l. ij. in principi.

2 ¶ Abolitiões. scz † gñales, per quas nõ remittit crimẽ, sed differtur ꝓcessus. ⁊ hñt. v. ferias. vñ non prosunt seruis incarceratis, nec de carceribus extrahunt, ne fugã accipiant. Si aũt esset abolitio spãlis, per quam crimẽ remittitur, bene ꝓdesset incarceratis. de quo dic vt. l. domitianus. j. ad turpil. ⁊ dic vt ibi notabil'r ꝑ Bart. per qꝺ determinat qõ que fuit de facto in ciui3 tate Pisarum, cũ † Bar. erat hic iudex, facta est quedã reformatio ꝑ ciuitatem, ꝙ oẽs banniti, si cẽtũ soluant ciuitati, exeant de banno. qdam sunt incarcerati: volũt soluere cẽtũ, ⁊ sunt banniti: nunqd debẽt distrahi? qdã ꝙ nõ, sed ꝯ determinauit Bart. ꝑ. l. domitian⁹. j. ad turpill. maxime cũ fiat ad remissionẽ criminis. al's si fierent ad tpš, vt ad inducias, ꝙ in die btẽ marie, si eẽt statutũ vel reformatio, ꝙ eẽnt securi añ octo dies, ⁊ post octo dies: q: illi nõ pñt liberari, cum non fiat ad tollendũ crimẽ. ¶ Text. 4 ibi. Derelictus. No. † ꝙ absentia ⁊ paupertas excusant a negligentia. facit. §. manda. si procurationẽ. §. si ignorãtes. ⁊ extra de appel. ex rõne. per queiura dicit Dy. ꝙ non valenti prosequi appellationẽ, non currunt fatalia. Paulus.

Summarium.

1 Debiti vnius occasione in carceribus detentus, num possit ob aliud retineri.

§. **Qui exhibẽdi.** Illi iudici parẽdũ e, q prio citauit. ¶ Al' sic. Si ad eãdẽ diẽ a duob⁹ iudicib⁹ qs successiue citet, parẽdũ est primo nec dici põt contumax corã scꝺo, si non comparet. h. d. notabiliter. ¶ Exhibẽdi. i. qui ꝑmiserunt de iudicio sisti, vel q dederunt fideiussores de repñtãdo corã iudice, ⁊ etiã citant, vt tali die compareant. ¶ Postulat'. i. citati ab alio iudice ad eãdẽ cãm prius q̃ citati fuissent ab eo corã quo se obligauerunt. Ante scz, q̃ se obligassent de iudicio sisti corã scꝺo citante. Nã secus si post, vt l. sed si quis illud. si quis cautionib⁹. ¶ Nõ recipiuntur. i. non reputant cõtumaces coraz iudice scꝺo citante. ¶ Obseruat. ꝙ non teneant comparere. ¶ Nisi q: tunc remittet. ¶ Comparere ad interrogandũ. hoc verũ nisi ille seruus esset maior, vt in gl. 1 vide hic Bar. late. ¶ † Nũqd q pro vno delicto detinetur, pro alio possit retineri? ⁊ dicit hic Bar. ꝙ sic. Paulus.

Summarium.

1 Vincula & carceres in quo differant? remissiue.

2 Pœna in delictis vbi à lege statuta nõ est, cõstitutionibus aut iudicis arbitrio relinquitur. Et quid in ciuili?

3 Pœna ꝓmissa per eũ q reũ i iudicio sistere ꝓmisit cui applicãda sit?

4 Promittens reum repræsentare, ad id q̃diu teneatur?

DIuus pius. Fideiussores. i. de non recedẽdo ꝺ carcerib⁹. No. † dif1 ferentiã inter vincula ⁊ carceres. j. de ver. sig. l. diu⁹. verum in ista leg. tractatur, fideiussor incarcerati quõ teneat in criminalibus causis q promittit aliquẽ repñtare in cã criminali si postea non dolo non repñtat: murat pena corporalis pecuniariter. Sz si ꝑ dolũ extraordinẽ punit ad arbitriũ iudicis, is qui satisdedit exhibere, si per culpam vel negligen2 tiã. ¶ Pena. i. mulcta. ¶ No. † gl. cũ lege seq. ꝙ ergo dicit pena grauior. §. de infami. q̃ satis ꝓbatur hic, ꝙ in delictis vbi nõ est certa pena statuta a lege, tunc cõsuetudini aut iudicis arbitrio relinquit vt hic hr̃. In ciuili autẽ, dic vt. l. ij. §. qui satisda. cog. 3 ¶ Querit † cui applicetur ista pena? dic, ꝙ fisco: lz quidã dicãt ꝙ accusatori: ⁊ male: q: iste censet tractare ⁊ defendere rem publicã modo. quoties ꝓcurator stipulatur, applicat dño. l. si ꝓcurator. §. si quis cau. ideo fisco applicatur. ¶ In gloss. prima. an ergo. dic ꝙ ibi de fideiussore de iudicio sisti, hic in eo qui promit4 tit representare, qui † tenetur quoties requisitus fuerit, etiaz post sententiã. ar. supra de dolo. si oleũ. fm Bar. ¶ Dicit etiã Dyn. ꝙ post sex mẽses. l. penultima. de fideiusso. Bart. dicit ꝙ hodie illi. l. renuntiatur. Nota. l. seq. que est no. cum glo. Paulus.

Summarium.

1 Denunciationũ alia publica, alia priuata. & per quos fieri habeãt? Et itẽ de remissiõibus. Et quotuplex secũdum cano, denũciatio?

2 Ius cognoscẽdi de crimine qui nõ habet, an possit capere & remittere? Et si quid apud hmõi reus confiteat, aut inquisitiones fiant, an probabunt & sufficient apud presidẽ quo ad cõdẽnationẽ?

3 Iudex secularis an de heresi cognoscat?

4 Condemnationem quæ fit in vim contumatiæ, verã non esse sed fictam? Et quis huius fictæ condẽnationis effectus?

5 Lex quæ primo Bartolum extulit.

6 Denuncians aliquid ex officio illud probare debet.

7 Officiali & personæ publicæ de rebus eorum nõ creditur.

8 Irenarchas qui constituere possunt?

DIuus adrianus. In denunciationib⁹ magistratuum ad aliquẽ criminosum ad superiorẽ remittentium, nõ credit quo ad ꝯdemnationẽ, sed quo ad inquisitionẽ sic. ¶ Itẽ remittẽtes aliquos ex offõ debent circũstantias criminis inqrere, vt q̃ plenissime possint superiorẽ instruãt. debẽt etiã denuntiare, quod denuntiãtes probarint ꝙ si fecerint laudant. Si vero nõ fecerint ⁊ malitiose detulerint, ad arbitriũ iudicis puniũt. ⁊ ꝺi ꝙ prĩo ꝺt, an relatiõib⁹ remittẽtiũ credat quo ad ꝯdẽnationẽ. ¶ Scꝺo dicit, ꝙ est offĩm remittẽtiũ vl' denũtiãtium. ¶ Tertio ad quid prosunt eorũ relationes: q: ad inquisitionem faciendam. ¶ Quarto dicit qꝺ sit officium eius iudicis ad quem fit remissio, vel denuntiatio. Secunda ibi, sed etiam caput. Tertia ibi igitur. Quarta ibi, ⁊ ideo cum quis. Ista vltima diuidit: q: prio ponit qual'r debeat facere iudex ad indagationẽ criminis. ¶ Scꝺo qd cõtra illos, q male denũtiãt. vt vbi si parum

si parũ prudẽter. ⁊ hic in ista. l. tractat̃ de secunda parte rubrice. ¶ Item tractat̃ de denũciationibus ⁊ relatiõibus, qđ hic late examiat bar. Et est duplex. q̃dã puata alia publica. ⁊ † ista duplex q̃dã fit p aliquos ad hoc spẽliter deputatos vt hic p Bart. ¶ Alie sunt due q̃ fiunt p eos, qui principalr̃ non sunt ad hoc deputati. vt magistrat⁹ municipalis, q nõ põt cognoscere principalr̃, sed i q̃tiã remittunt ad preside puincie, dicendo vobis remitto istũ malefactorẽ. in auk. de defens. ciui. §. audiãt. ⁊ l. magistratibus. ff. de iurisd. oim iud. ⁊ de istis tractat̃ hic principalr̃. ⁊ l. ea. q̃dẽ. C. de accus. ⁊ l. si mõ singuli. e. ti. ⁊ l. j. ⁊ ij. C. de curiosis. li. xij. vbi tractat̃ de istis. Priuata vero est q̃n priuat⁹ denuntiat aliqđ. ⁊ de ista nõ tractat̃ in iure ciuili. Sed de iure canonico ẽ duplex. q̃dã euãgelica. c. si peccauerit. ij. q. j. alia ẽ canonica q̃ fit ad penã iponẽdã, de qua i. c. inotuit. de iud. ⁊ c. nouit. Itẽ si magistratus municipales, q de crimine non pñt cognoscere: q2 nõ hñt merũ imperium. ff. de iurisd. oim iudi. l. magistratibus. allega. capere tñ possunt ⁊ remittere ad p̃sidẽ, vt hic in auk. de defen. ciui. §. audiãt. ⁊ † sic no. q̃ lz quis nõ habeat ius cognoscendi de crimine, hz tñ ius capiẽdi ⁊ remittendi: q2 vn⁹ magistratus fine officialis dz alteri suffragari, in eo quod põt. sic. j. l. proxima. et. j. de adult. l. capite q̃nto. ¶ Credẽdũ. s. quo ad iniaz: q2 ex illa relatione nõ cõdẽnat̃, sed quo ad inq̃sitionẽ pceditur: vt. j. versiculo igit̃. ⁊ ꝫ. ⁊ iõ dãna. Nã confessio facta corã magistratu nõ pderit, vt ex illa reus ꝯdemnet̃ p p̃sidem. ⁊ ideo rõ: q2 est facta corã incõpetẽti iudice: ideo nõ vz. ⁊ ad hoc semp alleg. cõcord. l. iij. §. idem diuus. ff. de testi. ⁊ q̃ notat̃ in. l. si pr̃. C. ne de sta. defunct. ⁊ c. at si clerici. ꝺ iud. pderit tñ ad hoc, q2 corã p̃side tenebit̃ reus cõfessionẽ illã reiterare, a qua recedere nõ poterit: et vigore istius sc̃de cõdemnabit̃. qđ singulr̃ no. Inn. in. c. per inq̃sitionẽ. de elec. ⁊ idẽ si cõfessio esset facta extra iudiciũ. Nã lz nõ p̃sit ad ꝯdẽnandũ: q2 non est de pcessu: pdest tñ vt reus teneat̃ in illa p̃sistere corã iudice. ⁊ idẽ vbicũq3 pcessus ex aliqua cã sit nullus. Nã adhuc remanet valida confessio ad hunc effectũ fm eũdẽ. facit. c. pisanis. de resti. spoli. quod intellige de ꝯfessiõe expressa ⁊ vera. sec⁹ in ficta., q̃ nullũ hz effectũ, nisi pcessus valeat: vt pbat̃. C. de iura. calum. l. ij. §. si autẽ re⁹. Adde ad predicta gl. in. l. si filium. C. de libe. cã. ⁊ ff. l. ictus fustiũ. ⁊. j. de adult. l. capite quinto. ⁊ extra de accus. c. j. li. vj. ¶ Itẽ hic hr̃, q̃ pcessus factus corã iudice incõpetẽte nõ vz. Sed contra de. l. nõ dubium. dic q̃ quidã sunt magistratus siue iudices, qui hñt potestatem denũtiãdi, sed non cognoscẽdi, nec exequẽdi: vt sunt irenarche, ⁊ magistratus municipales. ⁊ eorũ de nũtiationib⁹ nõ stat̃ quo ad cõdẽnãdũ: q2 hoc esset sine pcessu, ⁊ iste ẽ casus hic. Alij sunt qui hñt ptãtem cognoscẽdi, sed nõ condemnãdi, vt est inq̃sitor heretice prauitatis, ⁊ tunc remittũt. ꝯ tñ Guil. de cugn. dic q̃ iudici seculari remittit̃ puniend⁹. Sed non stabit̃ eius pcessui: vt hic refert Bar. p. §. si vero pri⁹ in auk. de sanctissimis episcopis. Sed q̃ro, q2 istud est ecclesiasticũ. ⁊ ideo nõ põt iudex secularis. Sed dic q̃ imo cognoscit̃ ab vtroq3, vt in ti. de heret. q2 ita imperatores ẽt approbauerũt canones ⁊ quatuor consilia, vt in auk. de eccle. titulis. ⁊ ibi casus. q̃ † nõ ꝺ heresi cognoscat̃ per iudicẽ secularẽ. ⁊ no. i. l. cũctos pplos. C. de sum. trinit. Sꝫ q̃ro de eodẽ crimine sepius q̃rit̃, dic qđ id verũ est, sed nõ punit: vel nõ i eodẽ foro ꝯriũ nõ obstat. Alij sunt qui pñt psequi ⁊ cognoscere ⁊ cõdemnare, sꝫ nõ exequi, vt in p̃side prouincie, q põt ad deportationẽ cõdẽnare: sꝫ q2 nõ hñt isulã. in. l. j. §. is q. de le. iij. iõ remittit ad principẽ: ⁊ eius pcessui bñ statur. q2 erat iudex cõpetẽs. et ⁊ sic põt intelligi. l. nõ dubium. j. e. Alij sunt q habent ptãtẽ inq̃rendi psequẽdi ⁊ cõdẽnandi ⁊ exequẽdi. Sed nullũ vult gratis remittere, ⁊ ex pcessu corã isto iudice cõpetẽti oĩno stat̃. ⁊ iste est casus in. l. non est dubium. j. eod. titul. et ista sunt notanda. ¶ Interrogent. Cum responsionibus magistratus ⁊ etiam presidis. ⁊ hoc fit ad pleniorem instructionẽ. Et nota quod semper remittẽs debet quãtũ potest instruere illum ad quem remittit. ¶ Irenarchas perducti. i. siue ducat eos personaliter captos ad presidem, siue per literas scribat presidi. ⁊ reum citet, quod corã preside compareat. quod facere potest sine spẽli mãdato iudicis, cũ ad hoc sit deputat⁹: sec⁹ in alijs nũctis curiarum, qui non pñt aliquem citare sine spẽli mãdato. C. de requi. rei. l. neminẽ. ⁊ ibi notatur. ¶ Annotati sunt. vt sunt illi, q cum accusati sunt de crimine capitali, non cõparent, bona eorũ annotant̃. Sed si reuertant̃ ⁊ cõpareãt, restituunt̃. ⁊ sic no. q̃ non hr̃ pro condemnatis. Et Dyn. precipit notari istum text. qui alibi ita clare nõ reperit̃, pro statutis Italie, que fiunt ꝯ cõtumacẽ. ex forma statuti bannitũ a ciuitate: q̃ si cõpareat, nõ hr̃ pro cõfesso, imo opz de nouo ingrere. vt. l. iij. ⁊ qđ ibi not. ff. ad Sylla. nisi expresse i statuto contineretur, qđ habetur pro cõfesso ⁊ cõdemnato: q2 si ita sit, statuta suspendunt̃. ⁊ ita practicat̃ ¶ Veruntñ dicit Bar. q̃ cautus assessor debet inquirere, vtrũ ille sit de quo dr̃, q̃ est bannitus. ⁊ istud ponit in. l. falsa. de ꝯdi. ⁊ demõ. ¶ Et est aduertẽdũ, q̃ † ista nõ est vera condemnatio: sꝫ ficta, que fit ex forma statuti, qđ hr̃ pro confesso ⁊ cõdemnato: ⁊ est effectus, q2 si moriatur nunq̃ puniat̃. ⁊ pena annotatiõis bonorũ non habeat locum. q2 talis nõ transit ad heredẽ. ⁊ iste est casus singularis in. l. ei⁹ qui delator. j. de iure fisci. ⁊ † illa fuit. l. que primo exaltauit dñm Bar. in ciuitate Perusij. ⁊ per eã fuit exaltatus, quia cum esset in facto eam allegauit. ⁊ nõ intelligitur q̃ vere condemnetur. Ita dicit Bar. ibi. Paul⁹. ¶ In tex. Exequi. Nota † q̃ ille qui denũtiat aliquid ex officio dz illud probare. l. j. C. eo. Et si bñ facit officiũ suum est collaudãdus. concor. l. j. in fi. ⁊. §. penultimo. de periculo ⁊ cõmo. rei ven. ¶ Minus retulisse. i. pnũtiare dz iudex irenarchã male denũtiasse ⁊ reũ absoluere, que absolutio sibi pderit: sicut si super viã accusationis esset absolut⁹. fm bar. hic. ⁊ supra de accus. l. si cui. §. ijsdẽ. ¶ Vindicet, secũdũ arbitriũ iudicis. nõ enĩ erit pena talionis. hinc est, q̃ non tenet̃ se subscribere denũtiãs. l. ea quidem. C. de accusa. ⁊ probatur in. c. sup his. in fine de accusatio. extra. ⁊ de calum. c. j. ¶ No. † ex ista. l. q̃ officiali ⁊ publice psone nõ creditur de reb⁹ eorum. ⁊ l. j. §. penul. de offi. proconsul. cum similibus. ⁊ l. fi. §. penultimo. j. eo. ⁊ l. cõsensu. §. sup his. De repu. Sed dñs bart. dicit q̃ aliqui sunt deputati ad quid, vt de visu, q̃ inquirant quis ludit ad talẽ ludum, ⁊ etiam in his q̃ sunt sui officij credit̃. Alij super auditu: ⁊ creditur de hijs q̃ sunt de auditu. ⁊ sic de similibus semper habendo respectũ ad suũ officium. alr̃ dic vt in. l. ea q̃dẽ. Et † si queris qui sunt illi q pñt cõstituere istos irenarchas: dic q̃ illi, qui hñt merũ imperiũ. ¶ Itẽ nota, q̃ illi q prohibent̃ accusare, prohibentur denuntiare. ⁊ cũ his sufficiat. Pau.

Olent. Ista. l. cũ seq. tractat qualiter de maiore remittit̃ ad minorẽ. ¶ Remittat̃. dic vt nota. C. de iurisd. oim iudi. magisterie. ⁊ l. j. C. de req. reis. ¶ In. l. carceri. puniẽdus est. hoc verũ nisi fugissent capti. q2 tũc puniret̃ illa pena, q̃ illi veniret puniẽdi. j. l. militis. ⁊ l. fi. ⁊ nota, q̃ negligẽs remouetur ab officio. ¶ In. l. neqꝫ. a magistratibus. i. prepositis carcerũ. Et not. q̃ q facit quod principi scit displicere. dz puniri. ¶ In. l. nõ dubiũ. glo. ex cã. dicit, q2 erat miles. Sed hoc nõ congruit lr̃e: q2 miles non preest puincie. ⁊ ideo dic q̃ cõmiserat crimẽ in aliquo loco: ⁊ iudex illius loci plene cognouit. ⁊ ne esset tumult⁹ vel rumor in ciuitate. in qua erat oriũdus, q ibi multa bona fecerat. ⁊ bene diligebat̃, ibi remisit. ⁊ ista est cã ad legitime remittendũ. Pau.

Summarium.

1 Culpa lata in maleficijs dolo æquiparat̃. & an id perpetuo verũ.
2 Ebrietati non parcitur.

Ilites. In hac. l. ⁊ l. fina. tractat̃ qualr̃ punitur custos carcerum in. l. in eos. dr̃ q̃ro punit̃ ille q carcerẽ effugit. ⁊ de materia hui⁹ criminis, videndũ, si p dolũ vel latã culpã e custodia captiui fugiũt: ⁊ punit̃ custos ea pena, q̃ veniebãt puniẽdi, q fugerũt. Si vero p negligẽtiã ei⁹, punit̃ arbitrio iudicis. q̃ si p casuz nullo mõ puniũt. h. d. tex. cũ gl. Et † no. casũ. q̃ lata culpa cõparat̃ dolo in maleficijs. Regulr̃ ꝯ. j. ad. l. corneliã. de sica. l. in lege. Et no. ff. de in litẽ iuran. in actiõib⁹. Et adde q̃ eo casu, quo punit̃ eadẽ pena, nõ tñ punit̃ eadẽ. l. sꝫ ex rñsis prudẽtũ, vel imperatoris, sicut calũniator q licet teneat̃ ad penã talionis, nõ tñ tenet̃ ex. l. q̃ aliũ accusabat, sed. l. rb̃emia. de calũniato. j. ad turpil. l. j. §. j. ⁊ no. C. e. ad cõmentariensem. ⁊ ibi plene de ista materia. ⁊ l. fi. Itẽ adde, q̃ ista. l. loqtur in officiali publico, q ex. l. obligat̃ ad hãc penã: fideiussor aũt q promittit repñtare alr̃ punit ff. e. si qs reũ. nã ille nõ põt ex suo ꝯctu ad penã mortis se astringere: cũ nõ sit dñs suoꝝ mẽbrorũ. l. liber hõ. ff. ad. l. aql. nec auditur perire volens. j. de appell. l. nõ bñ. lꝫ ꝯriũ innuat text. xxiij. q. cũ h. d. Sꝫ dicvt ibi per gl. nã illud pcedebat ex ꝯsuetudine loci, q̃ erat pbata sup vinum Not. † q̃ non parcit̃ ebrietati ꝯ. j. de re mili. l. oẽ delictũ. §. si qs. j. de pe. respiciẽdum. §. dilig. dic q̃ aut fuit in culpa, aut non: Si fuit imputat̃, vt hic. als non. not. C. de dolo. l. dolum. vel aliter in contrarijs imputatur: quia punitur alia pena, saltem q̃ capitali, vt ibi nota.

Summarium.

1 Confessio facta an quem astringat, & si cõstet eam verã nõ esse.

2 Pœna eius qui captum de carceribus eripit.

Reos. Si captiui fugiãt effracto carcere, vł per cõspiratione ẽt si de crimine iqui nati nõ essent, puniunť tñ, ꝛ illi qui nõ reuelãt cõspiratione. h. d. ¶ Et dic ꝙ puniũtur in hoc, isto casu, 1 ꝗ hñr pro cõfess. vt hic in gl. Et † sic no. casum. quo teneť quis ex cõfessione ẽt ficta: ƚʒ constet eã nõ esse verã, r'aliter ꝯ. ff. de interrog. acti. ꝯfessiõibus. ꝛ no. gl. C. de cõfess. l. j. ꝛ bar. j. de pen. absentẽ. ¶ Si vero illud maleficiũ, ꝓ quo erant capti, cõmiserunt: tunc puniũtur ꝓpter effracturã. ¶ Altio supplicio. ff. de effrac. 2 l. iij. ꝛ l. multis agrum. §. ei⁹. j. de re mili. qualr † aũt puniaẗ ille q captũ de carcerib⁹ eripit. dic vt. j. ti. proximo. l. iij. circa fi. pau.

Summarium.

1 Puniendus est qui malorum ac negligentium opera vtitur.
2 Incarceratum, & si mortis pœna plecti debeat, qui interficit, qua pœna feriendus est?

Non est facile. Cõtinet plura dicta. primo ponit cui sit comittẽda custodia carceris p custodẽ principalẽ ꝑpositum eoꝝ. Scdo quot ꝑsonis sit cõmittẽda. Tertio qualr puniunť custodes si capti p eoꝝ defectũ fugiunt. Quarto qualr puniunť, si captiui reperiant mortui. quinto ꝯsulit custodi volẽti ꝓsequi captiuos fugiẽtes. Sexto ꝯsulit illi, cuius interest captũ nõ fugisse. Scdã ibi, vtrum. tertia ibi, q si negligẽtiã. quarta ibi ƚʒ si custodia. qnta ibi solet. sexta ibi, ꝙ si fugitiuũ. Et alr nõ 1 summaẗ. ¶ Cõmisit. puniť † ille q vtiť opa maloꝝ ꝛ negligẽtiũ. ff. nau. caupo. l. j. §. ꝛ furti. Ad idẽ. l. j. §. videam⁹. in pn. ff. loca. ¶ Militiã. i. offiũ. ꝗ ponunť ad offiũ vile: cũ quodlibet officiuʒ põt dici militia. ¶ Capite puniť. l. ñ ille q fugit, veniebat capite puniẽdus. l. ad commentariẽsem. ¶ Castigabiť. ꝗ dʒ respicere, ꝙ ñ sit furcã vt ad furẽ re⁹ ẽ. No. † ꝙ puniť pena homicidiȷ, 2 q interfecit incarceratũ: ƚʒ ipse incarcerat⁹ veniret puniẽd⁹ pena mortis. ꝛ adde qđ no. Dy. in. l. in laqueũ. de acq. re. do. p hoc dicũt qdã, ꝙ si quis interficit banitũ, postꝙ venit in fortiã cõis. l. ad man⁹ officialiũ. puniť pena homicidiȷ: ƚʒ banit⁹ ex forma sta tuti posset impune offendi: ꝗ dʒ intelligi añꝙ per officiales sit captus. Sed si non fuerit captus sed ducebatur vt occideret non punitur. l. j. §. j. ꝛ fi. ff. de serui, fugi. Paul. de cast.

Ad legem iuliam maiestatis *Rubrica.*

Summarium.

1 Crimina variẽ in varios committi, & pro cuiusꝗ dignitate in quẽ commissum est, puniri.
2 Lex iulia quot capita habet? & quid vnum quodꝗ caput?
3 Princeps in crimine lesæ maiestatis qs intelligať? & quos cõprehendat in hoc crimine principis appellatio? Et quid de principe inferiore ã papa & imperatore.
4 Specialia in crimine lesæ maiestatis quæ & quot sint?

¶ Cõtinua. Iuriscõsult⁹ tractatur⁹ de criminib⁹ publicoꝝ iu- 1 diciorũ ꝑmisit tres titulos gñales. s. † ꝗ crimina qdã cõmittunť in rẽ publicã, alia i priuatã. Nõ dt de criminib⁹, q̃ cõmittunť 2 i pricipẽ: ꝗ grauiora. Et circa hoc ꝑmitte, ꝙ l. iulia maiestatis, hʒ duo capita. vnũ punit illos, q cõmittũt in principẽ. l. famosi. ꝛ l. fi. j. e. ti. ꝛ l. qsqs. C. e. notãdũ ẽ, ꝙ ꝯ pncipẽ pt duplr fieri. primo mõ verbo ꝛ tũc si ebrietate vel lubrico lingue, vel furore. tunc parciť. vt. l. j. C. si qs impera. maledixerit. Si vo iniuriať: tũc fm q̃litatẽ ꝑsone remittiť puniẽd⁹, vt ibi, ꝛ l. famosi. j. e. ti. Aut fcõ ꝛ tũc aut directe, vt circa ꝑsonã: et tũc grauissime puniť vt. C. e. l. ꝛ non solum. aliqñ non, sed in statuas, ꝛ sic idirecte, quia illas rumpit: ꝛ tũc nõ ita grauiter. l. q statuas. j. eo. tit. aliqñ qs ꝯmittit crimẽ lese maiestatis, qñ ꝯ. l. pnũtiat. l. j. ꝛ. ij. C. eo. ti. vel ẽt qs iurat p salute pricipis, ꝛ sic directe. ꝛ ita. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. l. si duo. §. fi. de iur. iur. ¶ Scdm caput est, qñ cõmittit i rẽ publicã, ꝛ tũc aut ad turbandũ pacificũ statũ rei publice, vt catilina: ꝛ tunc grauissime puniť. vt. l. j. §. ij. ꝛ. iij. C. e. ti. Aliqñ ñ ad turbãdũ, ƚʒ alio mõ, vt vř in. l. i. statim legẽda. ¶ Sciẽdũ est tñ, ꝙ hodie istud scdm caput nõ hʒ locũ, nisi sint aliq̃ ciuitates, q̃ nõ recognoscũt supe- 3 riorẽ. ¶ Sʒ de q̃ principe intelligiť? dic imperator vł papa ꝛ ei⁹ ꝯsiliarȷs, q dicũtur pars corpis sui. l. qsqs. C. e. ꝛ c. fi. de pe. v bi de cardinalib⁹ loquiť. ꝗ grauissime puniunť, q machinanť in eos, vt ibi. ¶ Sʒ qd i alio pncipe ab impatore vł papa, si cõmittat crimẽ: nũqd puniť crimie lese maiestatis? Dic, aut loquũť i pncipe: ꝗ vicẽ impatoris sustinet, ꝛ hʒ maiestatẽ regiã. et puniť, vt. l. iij. de epi. and. aut loqmur i alȷs baronib⁹: ꝛ tũc aut subsũt alicui pncipi, puta regi, vt ẽ i frãcia: ꝛ tũc nõ puniũť ista crimia. Aut nõ recognoscũt supiorẽ, vt est i italia de comite virtutũ, q de fcõ nõ recognoscit supiorẽ: ꝛ tũc ƚʒ nõ habeãt locũ verba, tñ mens hʒ. vt. l. hec actio. ff. si qdru. paup. feci. ꝛ ita posset 4 dici de ciuitatib⁹ p simitudinẽ. ¶ Itẽ † est sciẽdũ, ꝙ multa sunt spãlia i isto crimine, ꝗ ex solo aio ꝛ cõsilio qs puniť. l. fi. C. e. ti. ꝛ in plurib⁹ leg. isti⁹ ti. sec⁹ est i alȷs criminib⁹, q̃ i. l. si qs nõ dicã. C. de episc. ꝛ cler. Scdm spãle est, ꝙ qlibet accusator admittiť secus i alȷs. vt visum est. ¶ Tertiũ spãle. ꝗ qlibet admittiť testis Imo aliqñ serui torqueť ꝯ dñm suũ. ¶ Quartũ spãle, ꝙ qlibet iudex hñs merũ impiũ põt cognoscere. tñ aliqñ impator cognoscit, qñ ẽ grauissimũ: ꝗ põt crimẽ punire ꝛ ẽe iudex i oi cã sua. l. fi. de mathe. ꝛ l. primũ. de his q̃ in test. delen. ꝛ. c. j. de pe. in vj. ꝛ l. qdã. ff. de her. istituẽdis. cũ simlib⁹. ¶ Itẽ aliqñ est spãle, qđ fili⁹ puniť ꝓ pr̃e. Sec⁹ in alȷs. C. ne fi. pro patre p totũ. ¶ Itẽ aliud spãle, ꝙ bona publicanť ẽt post mortẽ. l. fi. j. e. ꝛ. l. ex iudiciorũ. de accu. sec⁹ i alȷs. vt ibi no. Aliud spãle, qđ stať ẽt suspitiõi, magis ꝙ in alȷs criminib⁹: vt no. i. l. si qs reũ. ff. ti. j. ꝗ nõ nisi ꝑcedat iudicia vt visum est ibi. ¶ Iste titul⁹ diuidiť i duas ptes, pmo tractať qño puniať q cõmittit in rẽ publicã. Scdã est qño sit ꝑcedẽdũ in isto crimine. Secunda ibi famosi, vt patebit. Paulus.

Summarium.

1 Securitas ã principe data est seruanda. Et securitate generali concessa qui veniant?
2 Securitas quotuplex est. Et quid si securitas cuipiã & socijs cõcessa est, an iudæus socius in ea comprehẽdať? Et quid si sit cõcessa profectio, an sit concessa & reditio?
3 Condẽnatum ad mortẽ qui emiserit, quo crimine teneatur?

Proximum. Qr sicut crimẽ sacrilegȷ ꝯmittiť, qñ aduers⁹ deũ celi, ita istd qñ aduersus pncipẽ seculi. Itẽ ꝓrimũ heresi. auť. gazaros. C. de hereti. bar. ponit hic materiã saluicõducti. ¶ Securitat⁹. hic dt, 1 ꝙ † securitas p pricipẽ data est seruãda. l. j. §. nõ fuit. ff. de dolo. ¶ Solu. ibi de priuato, hic de securitate data a re publica ꝛ impatore, vel duce belli. l. ꝯuẽtionũ. ff. de pac. Sʒ ꝯ, ꝗ qlibet põt venire ad nũdinas secure. j. de nũdi. p totũ: ꝛ tñ hostib⁹ non est seruãda. l. mercatoꝝ. C. de cõmer. ꝛ merca. Sʒ dic, ꝙ ibi loqť de securitate. l. gñalr ꝯcessa, sub q̃ non cõprehẽdũtur hostes. hic de spãliter ꝯcessa. ¶ Sed ꝯ ꝙ imo sit seruãda hosti. l. fi. j. de leg. 2 ƚʒ dic ꝙ ibi loqť de securitate iurisgẽtiũ. ¶ Et no. † ꝙ triplex est securitas. qdã est de iuregẽtiũ, ꝛ illa intelligiť data legatis hostiũ. vt. d. l. fi. Quedã a iure ciuili: ꝛ illa hosti non seruať, vt. d. l. mercatoꝝ. Alia est ab hõie, ꝛ tũc aut a priuato: ꝛ nõ vʒ. l. j. §. nõ fuit. Aut a duce belli: ꝛ tũc est seruãda. d. l. cõuẽtionũ. ꝛ puniť. l. iulia maiestatis frãgẽs. ¶ Cui⁹ occasiõe q̃riť, nũquid securitas ꝑstita sibi ꝛ socȷs suis, ꝛ venit cũ vno iudeo. nũqd ille iudæus hʒ securitatẽ: ꝛ vř ꝙ nõ: ꝗ nõ hʒ cõmerciũ cũ christiano. de iud. per totũ in ꝯ̃iũ: ꝗ securitas est de iure naturali: mõ ille iude⁹ ẽ silis tibi de iure naturali: ꝗ vnã naturã hẽmus cũ eis. ꝛ ƚʒ bar. hic nõ determinet, istã vltimã ptẽ veriorẽ puto. ¶ Sʒ qd ñ sit alicui cõcessum saluus cõductus de eũdo, nũqd vř sibi cõcessuʒ de redeũdo? ꝛ sic dic vt in tex. ꝛ gl. i. l. vtimur. ff. de sep. viol. ¶ Sed qd si sit ꝯcessum, ꝙ vadat: nũqd vř sibi cõcessum, ꝙ sepe. ꝛ multoties vadat. Bar. ponit multa, ꝛ dt finalr, ꝙ nõ. p. l. bone. §. serua. de verbo. sig. ꝛ l. cũ pr̃ certã. de leg. ij. cũ plurib⁹ simlib⁹. ꝗ intelligunť solũ de vna vice. ꝛ hoc ponit bar. rõne prime obiectionis. ¶ In lege. lex. xij. ibi, delectũ. i. electũ. nota ꝙ qui facit bellũ. vel militiã sine lnia principis, teneť hac leg. In. l. cuiusꝗ ibi, pecunia. No. q mutuat pecuniã ad emẽda arma, vt opẽ facere. bar. ¶ Item 3 q ꝯfessum. No. † istũ tex. q emiserit iudicatũ ad mortẽ, teneť hoc crimie. Sʒ qd si eũ occidit: dcm est i. l. fi. ff. ti. j. ¶ Itẽ vide. §. arripiat. i auť. vt oẽs obed. iud. qño ãt puniať q debitores retinet: hř in ti. ne qs eũ. q i ius voc. ẽ vi exi. ꝗ idẽnis est ꝛ iteresse, vt ibi ꝛc. ¶ In. l. Qui statuas. Sũt qdã q ponebanť per principẽ, vt adorarenť tanꝙ dȷ: ꝛ erãt ymagines. ꝗ nõ hẽbant notitiã de deo. ꝛ ista fuit causa quare Iudei fuerunt destructi. Paulus.

Summarium.

1 Militẽ in crimine lesæ maiestatis accusare posse. Et lubrico linguæ parcendum

parcendum. Et populares militibus inuidere.

2 Notorium non debet pronunciari.

F Amosi. Hic est secũda pars, in qua tractatur quõ procedatur i hoc crimine pro pace. No. † militẽ in hoc crimine posse accusa. ꝛ no. ꝙ bellũ fit ad pacẽ. ¶ Iudicib⁹. scʒ quibuscunqʒ habẽtibus merũ imperium. l. j. C. si quis imperat. maledixe. ¶ Lingue. Not. ꝙ vitio lingue parcitur, vt ebrietati, secus si de facto, l. aut facta. §. delinquunt. ff. de pen. Et no. gloss. hic, quõ populares inuident militibus circa latus principis. In text. libertorum existat. scʒ auitorum: secus si paternorum. vt. ff. de interdi. ꝛ releg. l. iij. ¶ In. l. is qui in reatu, decedit. scʒ ante sententiam. ¶ Fisco vendicari. Not. ꝙ si vendicatur, fiscus est dominus. l. quintus. §. argento. de aur. ꝛ arg. leg. per quod videt̃, ꝙ ipso iure bona sunt ꝛ ꝯfiscata. ꝛ dic ꝙ sic reuera, vt. l. ex iudiciorũ. Sed executio non poterit fieri a fisco ante sñiam. ꝛ sic pronuntiatuꝫ: nisi esset notorium: q: † notoriũ non debet pronuntiari. l. empto. ff. de actio. empt. ꝛ ista est veritas post multa verba. ¶ Animatus. dic ꝙ potest impune occidi etiã a patre, vel filio. l. minime. ff. de relig. ꝛ sump. fu.

Ad legem Iuliam de adulterijs *Rubrica.*

Summarium.

1 Adulterium stuprum & fornicatio in quo differant, & in quos committantur? Et quot capita lex Iul. de adul. habeat, & quid vnum quodqʒ puniat?

¶ Continua, ꝙ iurisconsultus procedit ad determinationẽ criminũ. ꝛ istud sufficit ad oẽs rubricas infra seq̃ntes glo. format tres q̃ones. Prima sciendũ est, ꝙ ista. l. hꝫ quinqʒ capita. Primo capite punit̃ qui adulteriũ cõmittit, vel stuprũ. vel fornicationẽ. 1 ꝛ † ista differũt, q: adulterium cũ coniuncta, q̃si in alienũ thorũ terat. Stuprũ cũ virgine, vel vidua. Sʒ incest⁹ cũ cõsanguinea. l. si adulteriũ. cũ incestu. e. titu. fornicatio ṽo est gñale nomẽ vel aliq̃n capitur per se ꝛ est cũ qualibet vulgari. ꝛ non punit̃ ista. l. Scðm caput est lenocinij. ꝛ istud committit̃ trib⁹ modis. primo q̃n maritus facit q̃stũ de vxore sua. ꝛ istud est grauí⁹. Scða, q̃n scit vxorẽ adulteriũ cõmisisse, ꝛ eã non rejicit. vt. ff. l. ij. §. lenocinij. Tertia est q̃n recipit aliqd ꝓ adulterio cõmisso, vt ibi. ꝛ no. in. l. lenociniũ. ff. e. ꝛ tertiũ caput punit quẽlibet extraneũ adulterum repientẽ ꝛ aliqd capit, ne illud reuelet. vt. ff. e. si maritus. §. si qs extrane⁹. ¶ Quartũ caput est qui domũ pꝛebet ad adulteriũ cõmittẽdũ. l. qui domũ. ff. e. ti. ¶ Quintũ caput ẽ, quod hꝛ in. l. capite quinto. ff. e. ti. ꝙ marit⁹ possit retinere adulterũ cũ vxore horis certis, vt ibi. ¶ De scða. q. glo. ꝯre ꝑmittit hũc ti. ꝛ facit tres positiones gl. facit. l. codicillis. §. mr̃e. de le. ij. q: dicit credit filiũ. ibi, alia deteriora fecit. s. quia violauit vxorẽ suã. fm aliquos ꝛ facit. xxij. q. vj. in oĩbus. vbi dꝛ, ꝙ adulterio grauí⁹. Sed ꝯ fortiter de. c. at si clerici. de iud. cũ multis silib⁹. vbi pꝫ ꝙ homicidiũ grauius est. q: eps nõ põt dispẽsare. ꝛ tñ bene dispẽsat sup adulterio. ꝛ istud tenẽt ca. ꝛ rñdẽt ad istud, qꝺ leges fuerũt facte a romanis qui fuerũt zelotipi. ꝛ decretũ in oĩb⁹ exponũt graui⁹ ibi cõius. tu dic subtili⁹ ꝙ qui ista crimina cõsiderant quo ad ꝑsonã cõmittẽtem. ꝛ est graui⁹, quo ad deũ. ꝛ istud ꝯsiderauerunt canõ. ꝙ viciũ alleuiabit dñs. vt in psalmo. Aut cõsideram⁹ crimẽ in psonã, in qua cõmittit̃, q: polluit̃ ei⁹ status, ꝛ fama mariti ꝛ pr̃is ꝛ mr̃is. ꝛ quo ad hoc insequitur ei⁹ adulteriũ, vt bñ ꝓbatur in. l. isti q̃dẽ qꝺ me. cã. in fi. Tex. prima nõ summat̃. ꝛ tene gloss.

E x lege. Usqʒ ad. §. lenocinij ponũtur due exceptiões cõpetentes mulieri: vna est ꝛc. h. d. ¶ Quartũ q adulterũ incepit accusare, redire nõ põt ad adulterã: nisi fuerit adulter condẽnatus, ꝛ q ab accusatiõe semel destitit, ápli⁹ nõ admittit̃. h. d. vsqʒ ad. §. lenocinij. icipere hoc verbũ facit dubiũ. q: ex quo iceperat ab adultero posset ad adulterã redire fm. l. iuliam. sʒ nõ est verũ, nisi ꝑfecerit vt sequit̃. ꝛ sic verbũ incipio, capit̃ cũ effectu. Tex. nisi. rõ scðe interpretatiõis: q: illud caput dicit, ꝙ nullus adulterũ ꝛ adulterã simul accusare. põt, l. si marit⁹. in fi. ff. e. vt sequit̃, statim quo incepit vnũ accusare, diceremus aliũ posse accusare. ꝛ sic simul accusaretur. l. nihil. §. ij. ff. eo. ꝛ ideo requiritur ꝙ perfecerit. ꝛc. Paulus de cast.

§. Lenocinij crimen Lenociniũ punit̃ ea pena, q̃ punit̃ adulteriũ. ꝛ dꝛ lenociniũ, cũ maritus ex adulterio vxoris q̃stuꝫ facit, vel ipsam i adulterio dep̃hẽsam retinuit, nõ q negligenter ipsam patit̃ delinq̃re. h. d. vsqʒ ad. §. q hoc. d. ¶ Maritũ lenonẽ. ¶ Pena. s. eadẽ que adulterio, aut pena adulterij sed hec ipsa deportatione. ff. de q̃sti. si quis viduã. fm iura. C. est pena mortis. C. e. q̃uis. nisi dicas ibi sumi gladiũ nõ pro materiali, sed ciuili: q: tunc cõcordabit cũ iurib⁹ ff. hodie vero alia est pena adultere, q: detrudit̃ i monasteriũ vt i auf. sʒ hodie posita sup. l. q̃uis. e. ti. ¶ In tex. patit̃. s. ob negligẽtiã, vꝉ culpã, vꝉ enimiã credulitatẽ: vt. ff. e. mariti. §. qꝺ patiat̃. sec⁹ si sciẽter pateret̃ ita, vt ñ possit velare suã ignorãtiã, vt. d. l. mariti. post principiũ.

Summarium.

1 Crimen per exceptionis modũ an quem puniri faciat? Et an quis sine accusatore puniri debeat? & numero sequenti.

§. Qui hoc dicit. Usqʒ ad. §. si simul. diuidit̃ in duas partes principalr̃. pꝛio ponitur de exceptiõe lenocinij: vtrũ opposita post litẽ cõtestatã repellat maritum accusantẽ. Scðo si non repellat, vtrũ faciat euꝫ puniri. scða ibi lenocinij. Idẽ quilibet diuidit̃ in duas. nã primo q̃rit̃, quid cum opponit̃ ab extraneo. Scðo q̃n a muliere. scða ibi si publico. ¶ Secũda silr̃ diuidit̃ in duas. primo cum opponit̃ a muliere. Secũdo cũ ab extraneo. scða ibi, extraneus aũt. ꝛ h. d. exceptio lenocinij post litem cõtestatã opposita ab adultero vel adultera, maritum ab accusatiõe nõ repellit. h. primo. Sed ipm puniri facit, si o ꝑponatur a muliere: sec⁹ si ab adultero. h. secundo. punietur aũt tũc ex officio iudicis etiã sine accusatore. nã illa exceptio iudicis offiñ incitat ad inquirendũ de lenocinio. hoc tertio. Iste. §. ẽ pulcher. ꝑpter istud vltimũ hic tractat̃ materia inq̃sitionis per Bar. quẽ videas ꝛ ꝑ cano. in. c. cũ sup. de confess. ꝛ extra de accus. ¶ Qui. h. dicit. s. excipiẽdo post litem cõtestatã. Secus si añ. C. e. ita pudor. ¶ Perfecit se. s. adulterium. ꝛ no. tex. q loquit̃ eo casu, quo marit⁹ tedit cãm adulterio: ꝛ tñ nõ põt opponi. Scða exceptio post litẽ ꝯtestatã. Tex. qui post. Scða solo glo. in. §. extrane⁹. ibi vel aliter. etiã cõtra istum tex. nã vult ꝙ isto casu exceptio sit peremptoria, ꝛ possit q̃ncũqʒ opponi ꝯtra sñiam. qꝺ est cõtra hanc lecturam. ¶ Crimen suũ maritũ accusantẽ repellere. Sed nõ est hec ꝯpẽsatio admissa vt possit reũ facere sic expiẽdo, vt eũ repellat. Cõtra ꝑmũ est. l. viro. ff. so. ma. dic ꝙ ibi agebat̃ ciuilr̃: q: de lucro dt. quo casu ẽ peremptoria: q: in totũ ꝯcludat in dotẽ. hic aũt criminalr̃, quo casu est dilatoria. ¶ Itẽ iste. §. est declaratio ꝛ limitatio, c. s. de exce. vbi dꝛ ꝙ † crimẽ ꝑ modũ exceptiõis oppositũ facit quẽ puniri. hoc verũ, si sit crimẽ ꝯtingẽs id de q̃ agit̃. ꝛ ꝑseq̃uat̃ simul fcm ꝛ iniuriã exceptiõis: al's nõ vt hic. ¶ Et ita no. ꝙ duo req̃runt̃: ꝛ sic nõ obstãt ꝯtra q̃ pñt formari de. l. is q. ff. de publ. iu. ꝑ hoc ẽt seq̃t̃ rñsio ad q̃nẽ gl. ¶ Itẽ ꝯtro etiã q: ibi nõ est crimẽ cõtingẽs, ꝓ q̃ vide. l. si filiũ. C. de lib. cã. in gl. facit ꝑ glo. l. vbi. ꝛ. l. de fide. C. de falsis, ꝛ qꝺ ibi no. ¶ Itẽ gl. opponit ꝙ qs sine accusatore puniri nõ dꝫ. de leg. rescripto. §. si qs. ꝛ dt ꝙ hic ẽ spẽle ꝛ in 2 multis alijs casib⁹ doc. ꝯ. ꝛ dñt ꝙ † casus isti faciũt rl̃am, ꝙ null⁹ sine accusatore punit̃ verũ ẽ, vel alio locũ accusatoris obtinente. mõ iudex tꝫ locũ accusatoris, distiguẽdo tñ duplicẽ inq̃sitionẽ: vel de spẽli sit aliqs ꝑposit⁹ denuntiatiõib⁹ faciẽdis, vt. l. diu⁹ ij. rñso. supra ti. proximo. Cetera vide hic per Bar. Paulus.

Summarium.

1 Accusatorum ad vindictam propriæ iniuriæ, qui præferuntur?

2 Accusatores duo vbi successiue in accusationem prodeunt, an iudex liberum habeat eligere quem in accusatorem recipiat?

§. Si simul ad acc. L. maritus ꝑfertur pr̃i in accusando adulterã, ẽt si veniat post accusationẽ ꝑ patrẽ institutã: dũmõ nõ infamis esse ꝑ pr̃em doceat̃: aut cũ vxore colludere. inter extneos ṽo i accusando ꝯcurrẽtib⁹, ille ꝑfert̃, quẽ iudex elegerit. h. d. vsqʒ ad. l. si marit⁹. Si simul. i. eodẽ tpe. añ nomẽ receptũ inter reos. ¶ Marit⁹ q põt accusare vxorẽ ex sola suspitiõe. cui⁹ effect⁹ est, ꝙ nõ tenet̃ de calũnia ꝑsumpta. ¶ Itẽ nõ tenet̃ se subscribere. C. eo. q̃uis. hodie ṽo si vult lucrari dotẽ ꝑ adulteriũ, tenetur se subscribere: vt i auf. vt lice. ma. ꝛ auie. §. q: ṽo plures. viij. coll. 1 ¶ Credẽdũ ẽ. No. ex hꝫ ꝙ † vbi duo veniũt ad ꝑseq̃ndũ iiuriã ꝑpriã, i illa ꝑfert̃ q maiorẽ dolorẽ ꝛ iiuriã ꝑseq̃t̃. ¶ Itẽ no. ꝙ ille cui maior fcã ẽ iiuria, ꝑsumit̃ diligẽti⁹ facere, ꝙ ali⁹. ¶ Probatiõib⁹. q̃ directe fieri ñ pñt, sʒ ex ꝑsũptiõib⁹. ex de tes. ¶ Accusationẽ. i. ꝑparatoria accusatiõis. l. luci⁹. ꝺ ꝯd. ꝛ deñ. Tex. negligẽte.

2 ¶ No. † hic, q ubi duo veniũt ad accusandũ, z successiue: tũc iudex non habet electionem quem eligat. ita intelligit. l. si plures. supra de accusat. si quando veniũt simul z ante nomen receptũ inter reos. z ibi Barto. z collige in. l. nisi. ex verbo colludere. q si vnus de accusatoribus exprimit vnam qualitatem quam nõ exprimit alter, ille prefertur qui eã exprimit. quia videtur alteri in illa qualitate colludere. Bar. quod facit ad intellectum. l. si plures. alle. Paul. de cast.

Summarium.

1 Expectantes beneficium vbi plures sunt, quibus mensis datus est, si negligentes sint, temporis decursus nocet.

Si maritus. Impedito accusare propter accusationem ab alio, vel a se institutam, non currũt tẽpora. Item quando duobus idem tempus statuitur ad accusandum, licet alter alteri preferatur, si tamen ambo negligant, vtrique tempora currũt. h. dicit notabil'r. ¶ Instituit, vel instituere fuit impeditus ex iusta causa temporali: vt. j. eod. si maritus. in princip. ita est i rubrica, vt in. c. plerũq. de rescr. ¶ Unus occupet, viro negligente. z est ratio: quia si maritus negligit, pater preoccupare potest: vt. l. ij. §. penultimo. supra eod. versicu. intantum iniuriã. ergo simul currat sibi tempus, z istud facit ad illud quod notatur in cle. j. de conces. preben. q † vbi sunt plures expectantes, z datur eis mensis: q oib' simul currit, quando sunt negligentes: quia secundus expectans potest acceptare sine preiudicio primi. z ideo currit, licet primus sit negligens. z ita ibi determinatur per istum textum. §. extraneus. Aut tempus statutũ extraneis ad accusandum, non incipit currere, nisi post lapsum tempus, quod datur marito z patri. Item licet extraneus accusare preoccupauerit, maritus superueniẽs sibi prefertur si negligens non fuit, etiam si adultera fuit absoluta. h. d.

In tex. sexaginta dies. Quatuor menses dantur ad accusandum adulteram, sed quinquennium continuum datur ad accusandum adulterum: vt. j. e. l. miles. §. adulterij. z no. C. eo. adulter. ¶ Absoluta. secus si condemnata. s. de sepul. vio. l. sepul. violati actio. ¶ Impeditus. sufficit ergo hoc solum allegare, q fuit impeditus, ex quo prosequitur causam suam. Aut est vnus, qui doceat de preuaricatione primi accusatoris: vt sic casus sit de eo, quod dicitur in. l. si cui. §. iisdem. supra de accusatio. z. l. iij. §. si tamen. de legat. j. ¶ Queritur hic in secundo dicto, nunquid inquisitio cessat superueniente accusatore: Dyn. format hic z in. l. in prouinciali. supra de non. oper. nun. z Bart. dicit, q si instigante illo, qui nunc venit accusare, nõ cessabit. alias secus. arg. hui' litere secundum Bar.

Nuptam. Si adultera per maritũ dimissa alteri nubat ante denuntiationem, accusari potest condemnato prius adultero. hoc dicit.

Inter liberos. Nõ summatur. quia clara. ¶ §. fili'. iste. §. non corrigit per. §. necessitatis. l. cum non solum. C. de bo. que liber. quia ille loquitur in ciuili, in quibus vsufruct. acquiritur patri: in alijs autem in quibus non acquiritur vsusfructus patri, non: vt hic est casus z. c. si annum quartum de iud. libr. vj.

Qui pupillã. Ista. l. inducitur ad questionem. statutũ est q filia dotata non succedat cum alijs: pater in testamento ordinauit cui nubet: vel sibi legauit dotem. nunquid contrauenit statuto? z videtur q non, quia non potest dici dotata, cũ non sit matrimoniũ. sed contrarium est verum per istũ tex. z qñ d: non esse dotata. verum est, nisi est dotari destinata. de hoc notatur plene in. l. titio centum. §. titio gño. s. de conditio. z demonstra.

Et si amicis. Finis hui'. l. est valde notand', z inducit, q si fuit tractatus in ciuitate ista, q homo talis occidatur: q talis hic potest puniri. ¶ Sed hoc non est verũ: quia in veritate alibi fuit cõmissum, sed bene potest hic puniri de tractatu, dum tamen appareat per verba: alias non. l. cogitationis penam. j. de pe. Paulus de cast.

Summarium.

1 Lenocinij pœna quæ sit?

Miles qui. Non summatur. ¶ Sacramento. quia ex quo deportatur, non potest deseruire rei publice: z sic soluit vt dicitur. in religioso. ¶ Item no. q † pro lenocinio imponitur deportatio. No. istum tex. inter reos z c. q hic est casus contra quosdã, qui dicũt q in criminibus potest interuenire procurator preter q in tribus casibus post litem contestatam z receptionem testium z sententiam. hic est casus contra eos, de quo in. §. ad crimen. l. penultime. supra de accu. ¶ Item dicunt quidam per hunc tex. q receptio inter reos, potest fieri reo absente. Sed hoc non dicit iste tex. sed dic, aut fit per litem contestatam, aut per sententiam interlocutoriam latam, per iudicem vt procedatur in causa: z tunc nomen potest recipi inter reos reo absente repulsis suis allega. z ita dicit Bartol. in. l. is qui reus supra de accusation. Barto. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Honor lucro præponi debet. Et libellũ dare & coram iudice protestari paria esse.

§. Socer cum. Qui testatus se coram iudice accusaturum, z postea desistit, non auditur amplius accusare volens: licet libellũ non dederit. h. d. notab. secundum vnum intellectum. Secundum aliũ h. dicit, qui ab accusatione adulterij destitit, a consequendo lucrũ dotis repellitur propter adulterium. h. d. z ista lectura approbatur hodie. nam non potest maritus lucrum dotis petere propter adulterium nisi criminaliter accuset, z subscribat se: vt vt in authẽ. vt lice. matri. z aui. §. quia vero. plurimas colla. viij. ¶ Datis. i. dandis secundum primum intellectum. ¶ Testatus fuisset, scilicet accusaturum si indistincte ¶. Erubuit. No. † q honor debet preponi lucro. s. si quis omissa causa testa. l. iuli. ¶ Nota circa gloss. q paria sunt libellum dare, z coram iudice protestari secundum primam lecturam. Sed secunda verior. ¶ Repellitur scilicet a petitione dotis.

§. Adulterij. Non summatur.

§. Quidam. De diebus vtilibus subducuntur dies, quibus quis fuit in carceribus. h. d. vel sic. Illi dicuntur dies vtiles, quibus quis omni impedimento cessante accusare potest, vel agere. h. dicit. que oia habentur plene in. l. j. supra de diuersis z temporal. prescript.

§. Sexaginta. Libellus potest dari die feriata. ad hoc quotidie alleg. vel dic inter dies vtiles computantur dies feriati, si actus ad quem constituuntur dies, poterat tempore feriato expediri. h. d. vel sic, Dies qui dantur marito ad accusandum, dantur ad accusationem incipiendam per libelli dationem, non prosequẽdã. Exclusus ab accusando iure speciali, potest admitti de iure communi hoc dicit facit. l. j. §. ij. de succe. edic. vt. l. octaui. vnde cog. Istud vltimum inducitur ad questionem, quod si mulier fuit data tutrix in testamento, z postea testamentum ex aliqua causa non habuit vires, q poterit admitti tanq legitima per hunc tex. secundum Dy.

Summarium.

1 Desponsata vni an alij nubere prohibeatur.

§. Querebatur. Desponsata per verbum de futuro, si nubat alteri, non tenetur: sec' si per verba de presenti, vt. j. eo. l. j. z de eo qui cog. consan. vxo. sue. c. discretionem. nam † alij desponsata alteri nubere prohibetur: vt. l. j. C. de spon. de iure tamen canonico, si iurauit se contrahere cum vno, cogitur per iudicium ecclesie cõtrahere, monitione tamen premissa. extra de spon. c. ex literis. z c. requisiuit. tenet tamen matrimonium, si cum alio contrahit. licet de periurio teneatur eo. ti. c. penul.

Summarium.

1 Adulterium matris filio non nocet. sicut nec eius professio.

Defuncto.

§. **Defuncto.** Licet vxor alicuius fuit adultera, non tñ hoc ipso probatur filiũ ex ea natum esse illegitimum: ꝛ ideo propter filiũ accusatio 1 adulterij non differtur .h.d.no. ¶ Not.† ꝙ adulteriũ mr̄is non nocet filio, sicut nec professio. C. de testamen. neq; professio. et. l. fina. ff. de probatio. talem, qualem presumptionem tamen facit. quod dic vt notatur extra de consangui. ꝛ affini. c. transmisse. c. per tuas. ¶ Item nota. ꝙ in dubio presumitur quis natus de legitimo viro, non de adultero. quod est notandum. et nota gloss. istam.

§. **Volenti.** Etiam in matrimonio inquo adulterium est commissum, non potest adulter vel adultera de adulterio accusari. h.d. ꝛ dic vt. ĩ. eod. constante.

§. **Licet.** Non summatur. dicant sc; ante denuntiationem.

Summarium.

1 Fama publica quem à dolo excusat.

§. **Si mulier.** Si mulier falsis rumoribꝰ inducta, credẽs verisimiliter maritum mortuum, alteri nupsit: crimen adulterij non committit: 1 secus si finxit ignorantiã. h.d. not. ¶ Rumoribꝰ. Nota. ꝙ † fama publica excusat quem a dolo, vbi habet quis causam iustaꝫ credendi eius, quod communiter dicitur. concor. de acq. hered. cum quidam. §. quod dicitur. imo plus dicitur ibi, ꝙ non iuste credit, qui communi opinioni credit. alibi habetur, ꝙ nõ accusatur ille, qui ignorat quod communiter dicitur. l. regula est. circa medium. supra de iuris ꝛ fac. ignor. ¶ Concordatum sequens matrimonium, nisi fuit absens vel infirmus, vt in. c. cum in tua. extra qui matrimonium accus. pos. ꝛ adde. l. fin. ĩ. de decretis ab or. fa. ꝛ. l. si tutor. de periculo. tutor. ¶ Nuptias. scilicet secundum opinionem. ¶ Prestitisse. i. quia ipse dedit causam illi dissidio, vel ab ea habuit originem. Et sic not. famã non excusare illum, a quo originem habuit.

Summarium.

1 Legatum factum ab eo qui suspensus postea est alibi, sub cõditiõe, si fratres minores in sua ecclesia ipsum sepeliant, an debeatur?

§. **Ream.** Ille videt̃ causam prestitisse. s. diuortio per cuius culpam secutum est. h.d. concor. l. si merces. §. culpe. supra loca. ¶ Videatur. ꝛ sic perdat do 1 nationem propter nuptias. C. de rep. l. cõsensu. Inducitur † per Dy. ad questionem. legauit titius. c. fratribus minoribus, si sepeliretur in ecclesia eorum: alibi fuit occisus: quia suspensus. dicit, quod debetur legatum: quia culpa sua fuit alibi sepultus. Bart. Paulus de castro.

Summarium.

1 Maleficium suadens an & quatenus teneatur?

Hec verba. Quando verba legis punientis maleficium prolata sunt in rem, de propria significatione comprehendunt etiam fieri facientem. h.d. notabiliter. Si vero prolata essent in personam: tunc extenderẽtur ad fieri facientes per interpretationem: vt. l. i. §. deiecisse. de vi ꝛ vi armat. que interpretatio non habet locum in statuto, vel. l. municipali in qua solum attenditur propria significatio verborum. l. iij. §. hec verba. de 1 negot. gest. suasit. per † hoc videtur ꝙ suadens maleficium fieri, tenetur etiam si ille qui suasit erat alias facturus. Ad hoc vide supra de seruo corrup. l. i. §. persuadens. ꝛ quod notatur per Bartol. in. l. non solum. §. si mandatum. supra de iniur. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Renuncians iuri futuro, qualiter ac quatenus rnunciare intelligatur?

2 Accusare iure mariti vt quis possit, quid necessarium sit?

§. **Si vxor.** Cum concubina non committitur adulterium, licet permittatur accessus ad eam, si nomẽ matrone retinebit. Sed cum vxore alterius sic etiam si fuerit impudica: quis hoc casu non puniatur accessus ad viduã h.d. no. finem istum notabilem. ¶ §. diuus seuerus. Adulterium committitur etiam cum illa, que desponsata est alteri per verba de futuro, vel que habetur vxor, licet vere nõ sit. h.d. not. vsq; ad. §. iudex. Sed hoc casu non poterit quis accusare iure mariti, s; iure extranei sic, l; tex. nõ aperiat. ¶ Spõsam. i. in sponsa per verba de futuro. hoc scilicet adulteriuꝫ. spe, si quam habet de presenti. ne obstet. §. siquis. ĩ. eo. ꝛ ideo quedã est spes, que habet causam de presenti: ꝛ ista nonvalet. Alia est, que non est formata, sed habet̃ in animo: tunc non punitur vio 1 lans, vt in contrario. ¶ Inducitur † ad questionem, de eo, qui renuntiat omni iuri futuro, quod posset ei cõpetere. quod intelligitur, quod iam habet causam formatã de presenti: alias nõ. secundum Bart. de quo per eum in. l. plane. qui cum tutoribus. ff. de transac. ¶ Posse scilicet de adulterio, secundum Barto. 2 ex quo habebat̃ ꝛ tractabatur, vt mulier. Ex † quo nota ꝙ antequ; quis possit accusare iure mariti, oportet ꝙ probet se vere esse maritũ. ¶ Sed si vult acccusare iure extranei sufficit, ꝙ probet ꝙ mulier habebatur ꝛ tractabatur vt vxor, secundum Bar. quod nota.

Summarium.

1 Delicti ad delictũ an fiat compensatio?

§. **Iudex.** Maritus impudice viuens vxorem de adulterio non accusat: vterq; tñ de suo 1 delicto punitur iudicis officio. h.d. quia † delicti ad delictum nõ fit compensatio. h. verum in criminalibus, sed in ciuili bene fieret compensatio: puta si ageretur ad lucrum dotis. vt. l. viro ac vxore. solu. matri. vel si ageretur ad separandum thorum, de iure canonico. extra de diuor. c. significasti. ꝛ. xxxij. q. vi. c. i. ꝛ per totum. Nota ꝙ maritus qui pudice viuit, dat exemplum vxori vt ita faciat, ꝛ eius mores sequatur.

§. **Si quis plane.** Maritus tunc demum potest iure mariti accusare, cum adulterium est commissum constante matrimonio vere vel interpretatiue: Secus si matrimonio nondum contracto: vel eo tpe, quo pendebat eius effectus. h.d. vsq; ad. §. s; ꝛ siqua.

Summarium.

1 Desposata vni quæ. xij. annis minor sit, si ab alio cognoscatur, an ob id matrimonium inter ipsum & sponsum censeatur?

§. **Si minor.** Desponsata per verba de presenti, que non habent effectum matrimonij, sed sponsalium de futuro, non accusatur iure mariti, de eo, quod in minori etate commisit. vt in. c. i. de spon. ꝛ. c. 1 in presenti. lib. vi. ¶ Adulterium. i. stuprũ. Et † not. singulariter. ꝙ licet minor. xij. annis alteri desponsata viri potens sit, et ab alio cognoscatur: non ex hoc resultat matrimonium inter ipsam ꝛ sponsum: secus si cognosceretur a sponso. etiã ante. xij. annos nam si sit habilis ad generãdum. statim matrimonium cõsũmat: quia potestas generandi potissime spectatur circa potentiam naturalem, non autem circa etatem: vt in. c. puberes. de despon. impub. Et adde quod not. Innoc. in eodem titu. c. attestatiões. ibi cepit interueniente copula carnali, non cursu temporis solo. vt in. c. is cui. despons. nam solus lapsus temporis ad hoc non sufficeret, vt illa sponsalia transirent in matrimonium: secus in alijs actibus. extra despon. consensu. vt extra de eo qui contraxit matrimonium contra interdictum ecclesie. c. i. ꝛ per Inno. in dicto. c. attestationes. de despon. licet hoc aliter seruet consuetudo. nisi dicas illa iura procedere, quando sunt contracta sponsalia per verba de futuro: secus si per verba de presenti. licet effectum matrimonij non habeant propter defectum etatis. transeunt tamen in matrimonium, si vir eam ducat ad domum, vel in domo retineat. quod esset valde notandum: quia vidi in facto papie in vna dote, que ascendebat bene octo milia, que fuit commissa domino Baldo, ꝛ hic est casus, quod per cursum temporis ꝛc.

§. **Sed et si qua.** Qui vxorem repudiatam propter adulterium reducit, de adulterio vel de stupro non potest eam plus accusare. S;

quid si mulier eum accusat de adulterio postea ab eo dimisso ad separandum thorum: vtrum vir excipere possit de adulterio ab ipsa commisso prius? & dicit quod non. nam sicut denegatur sibi accusatio, ita denegatur exceptio: vt notat glo. in c. j. xxxij. q. vj.

HIs cuius ope. Continet quatuor dicta & est clara ratio nõ summatur. ¶ Calumnie. scilicet euidentis, sed presumpte sic: vt in glo. maritus. Junge primam solutionem glo. cũ vltima, & sic soluetur contrarium. & dicitur tunc in presumpta calumnia eoipso quod non probat. Pau.

SI maritus. Si maritus sit impeditus accusare, pater non potest eum preuenire. h. d. vel sic sm Jaco. si maritus incepit accusare, vel sit, impeditus, neutro casu pater admittitur: vt hic supra eo. si maritus. in princi. vel sic, quãdo duo habent equale ius, & est locus preoccupationi, si vnus est impeditus, impeditur socius. h. d. not. Bart. ¶ Magistratus. & sic non potest accusare, vt. l. qui accusare. in fi. supra de accusatio. concordat. c. plerunque. §. finautem de elect. quod probatur hic,

Summarium.

1 Paria esse quem talem esse, & pro tali haberi.
2 Priuilegium aduersus iura concessum, num sit efficax?

§. **Legis iulie.** Absens reipublice sine fraude, nõ potest inter reos recipi: nisi sit in prouincia, in qua accusatur. Item qui in suburbanis, vel continentibus edificijs habitat non habetur pro absente, sed 1 pro presenti. h. d. vsque ad. §. si negauerint. No. hic, quod paria sunt quem esse talem, & haberi pro tali. secundum Barto. ¶ Inducitur ad. q. de statuto, quod dicit quod si quis in ciuitate stetit per duos annos, habeatur pro ciue nunquid sit ciuis? & dicitur quod sic: quia paria sunt que esse ciuem & haberi pro ciue. & quam esse matremfamilias, & haberi pro matrefamili. vt ibi, quem vide 2 hic latius per Bar. & semper allega. ¶ Sed † circa glo. nunquid priuilegium concessum contra iura, valeat? dic quod aut in iure cõmuni ponitur clausula derogatoria: & tunc non valet iure speciali de clausula derogatoria. ar. l. si quis in prin. test. de leg. iij. & ita intelligitur auf. qua in prouincia. Aut non ponitur clausula derogatoria: & tũc sufficit si princeps ex certa scientia concedat: quia censetur habere in pectore. & tunc valet etiam si nõ fiat specialis mentio: vt in. c. j. de rescri. in. vj. & in antiquis. & ibi per Innocenc. & est bona glo. in. c. fi. de rescrip. lib. vj. & facit glos. in l. qui fidem. de transact. & l. j. C. de naturali. lib. & l. idem vlpianus. §. sunt & alij. de excusa. tuto. & facit gl. in. l. quoties de preci. imper. offe. & facit. l. j. C. de peti. subl. lib. vj. Paulus.

Summarium.

1 Impedimentum non prestat, quod de iure non sortitur effectum.

§. **Si negauerint.** Excluso prius marito ab accusando et. j. lx. dies statim tpa incipiunt extraneo currere. h. d. vel sic. Si maritus & pater accusationi renuntiant, amplius ad accusandum non admittũtur. & extraneo statim tempora cedunt. h. d. vel sic. Cessante causa dilationis cessat dilatio. h. d. facit de cõd. & de publi. §. titia. & ad treb. l. a filia. §. alũno. de annu. le. si liberto. §. largius. & de verb. signi. hoc iure. & quod ibi nota. ¶ Si negauit scilicet, renuntiando. ¶ Currere. videbatur quod nõ: quia quatuor mẽses dati extraneo, dantur post lapsum duorum mensium datorum patri & marito: vt. l. is cui. §. ex senatuscons. & supra eod. si maritus. §. extraneus. vnde videbatur, quod licet maritus et pater renuntiauerunt accusationi adhuc lapsum tempus videtur expectari. Sic in simili dicimus, quod vbi est conditio & dies, licet expiret conditio, expectatur dies: vt. l. in illa stipulatione, si calendis. de verbo. oblig. & in. c. commissum. in princ. de ele. lib. vj. Sed contrarium dicit: quod frustra expectarent diem, postquam maritus renuntiauit. nam in nullo sib i prodesset. nec obstant contraria: quia ibi loquuntur, cum agitur ad penam. vnde prodest reo, quod dies expectetur: quia interest sua dilationem habere. l. eum qui. in fi. de verbo. obli. hic autem nihil petebatur a marito. & no. ar. quod vbi est concessa dilatio. x. dierum ad probandum. & mihi datur dilatio aliorum. x. dierum: & post illos. x. ad exponẽdum, quod si statim probatur, non expectatur. ideo statim incipiet mihi terminus currere: quia in nullo interest tua, tribus dilationibus expectari. ad quod dicta. l. filia. §. alumno, ad treb. & dicto. §. largius. admitti ergo statim incipiũt sibi tempora currere, ex quo statim potest agere. & hoc vult iurisconsultus in fi. e. ¶ In glos. ibi in. l. fina. Sed contra, quoniam dicit illicita. in hoc videtur gloss. sibi contraria. nam si est illicita, ergo non valet. & sic non prestat impedimentum. vt in regula iuris non prestat. tu dic, quod est licita. ar. in. c. veniens. extra de accusa. secus si in transactione, vel pacto, quia licita nõ sunt de adulterio. nam illa fiunt cum parte. vnde presumitur interuenire collusio, nõ vero renuntiatio: secus si sine parte, vt notatur. in. l. non solũ. §. si liberationis verba. de libe. leg. & de renun. c. super hoc. extra eo. vbi per Innoc. & predicta vera si fit ante accusationem inchoatam: sed si post tunc est licita quia facit desistentem incidere in turpill. ¶ Sed ideo nõ auditur amplius: quia desistendo efficitur infamis, non ex eo quod renuntiatio non valeat, & sit illicita. vt in gl. Et est ratio. diuersitatis inter pactum & transactionem ex vna parte, & renuntiationem, & ex alia negationem, quia fit renuntiando. ¶ Confiteri, scilicet renuntiat ex parte transigentis, i. accusatoris. Sed ex parte accusati sic, quod videtur confiteri crimen. s. de infami. l. quoniam. & sic econtra in renuntiatione: quia renuntians videtur confite 1 ri, quod non placet. quia † non prestat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. vt in reg. iur. ¶ Item hic est cotra. l. iurisgentiũ. §. si paciscar. s. de pac. & l. si vnus. §. itẽ ne experiartene ergo primam. ¶ Ibi vel verius in fin. Jta solutio est bona in se quantum ad illam: ergo scilicet quo ad istam nõ. nam etiã si non esset preuentus, non audiretur: quia valet renuntiatio vt dixi. vel secundum Joan. ¶ Istam sequitur Bartol. quia quodam modo videtur leno qui negligit vindictam domus sue. vt hic videtur casus. C. s. eo. miles. §. socer. & videtur suspectus. ita hic, scilicet in. §. item ne experiar. contra quem format gloss. contraria alias questi. vide hic per doc. que ponuntur in. l. transigere. & dic vt ibi. Paulus.

§. **Lex iulia.** Minor. xxv. annis nõ pot de adulterio accusare, nisi fuerit cum vxore sua commissum. quo casu admittitur iure extranei, et penam presumpte calumnie euitat. Dicitur autẽ minor. xxv. annis, qui xxv. annum nõ compleuit. h. d. nulla prescriptio. respiciens personã accusantis, puta, quod sit infamis, vel mulier. fallit in ea, de quo loquitur principium huius. l. scilicet quod accusans sit. magistratus. nam illa bene opponitur vindicãti suã iniuriam, vt ibi. & est ratio: quia presumitur terribilis parti. ¶ Item preiudicaretur rei publice, ad cuius ministerium vacat. alias vero exceptiones respiciẽtes ipsam accusationem, vel crimen bene opponuntur vt puta, quod accusatio sit perempta spatio. xx. annorum, vel quinquennij, vel sex mensium: vt hic in gloss. Bartol. ergo prescriptiones & exceptiones, dilatorie in criminalibus debent opponi ante non receptum inter reos: postea vero opponi non possunt, hoc dicit.

§. **Si in viduitate.** Si adultera per virũ dimissa in viduitate permanet, in electiõe accusatoris est incipere ab ea, vel ab adultero: ambos aũt simul accusare nõ põt. h. d. vsque ad fi. ¶ Nihil agit. scilicet, opposita exceptione: sed si non opponatur procedit iudicium: vt no. C. de accusa. si accusatoribus. & supra de accusat. hos accusare. §. l. iuli. in gloss. Sed Bartol. dicit ex hoc verbo, nihil, quod non valet iudicium. & est speciale in hoc de adulterio. ¶ Tu dic, quod istud est verum, si velit duos accusare de eodem crimine puta de adulterio: secus si de diuersis se inuicem contingentibus puta vnum de adulterio, aliud quod domum prebuit. ar. j. e. l. nihil. §. fin. & supra de accusati. libellorum. §. sed si alius. & notatur. C. e. l. reos. Paulus de Castro.

QUi vxor. Si adultera per virum dimissa post denuntiationẽ nubat, electionem habet accusator ab ea incipere. & in tali denuntiatione non requiritur iudicis presentia: sed bene requiritur appositio cause. & libelli accusatorij datio vim denũtiationis non habet. h. dicit vsque ad. §. quid tamen. Nota quod libelli datio non habet vim denuntiationis. etiam alleg. per gloss. in. l. sicut. in simili, in illis in quibus veniunt fructus a tpe more. quod non veniunt a tempore dati libelli: sed a tempore litis contest. vt notatur supra de tritica. in hac Bartol. ¶ Item nota denuntiationem non vtilem sine causa. licet glo. contrarium notet. Sed ipsa est corrupta: & vicium est scriptoris. secundum Dynum. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Accusans titium de aliquo crimine adiecta qualitate, vt puta de nocte

de nocte, interdiu &c. probatum est crimen, non qualitas: quali ter veniat puniendus citius?

Vsi. Quid tamen. Limitata causa limitatum producit effectum. h. d. facit. l. cum pater. §. dulcissimis. de leg. ij. vel sic. Qui causam exprimit cum aliqua limitatione, ad illam limitationem videtur se astringere, quam nisi prosequatur, intentione sua frustratur. facit. c. licet. extra de probationib. & l. qui habebat. in principi. de instito. & quod nota. per Cynum. in. l. j. C. qui accusa. non po. & per Bartol. in. l. is qui reus. supra de public. iud. Vel sic propius ad literam, denuntiatio non iustificatur, nisi ex causa, que ibi specialiter est expressa. Et si diuersificatur persona, cum qua crimen est commissum, videtur diuersificari crimen. hoc dicit. Ad primum dictum. facit quod dicimus, ab appellatione ab interlocutoria, que non iustificatur ex noua causa, vt. l. ait pretor. §. permittitur. supra de minorib. & in. c. vt debitus. extra de appella. Secundum dictum debet intelligi de crimine reiterabili quod potest cum pluribus committi: secus si esset irreiterabile vt homicidium, quod diuersitate loci vel temporis non diuersificatur. ¶ Complexus est. hoc non erat necesse, vt. s. in princ. huius. l. & ideo videbatur non nocere. argu. l. pediculis. §. non mutat. supra de aur. & arg. lega. cum superabundans cautele tex. & l. si pupilli. §. j. & ibi notatur supra de nego. gest. ¶ Inducitur ad. q. † accusaui titium de aliquo crimine adiecta qualitate, vt puta de nocte, vel in platea: ego probaui crimen puta vulnus, sed non probaui qualitatem. nunquid veniat imponenda pena, vt condemnetur pro simplici vulnere: & tamen magis debeat puniri si fuisset probata qualitas? Cyn. tenet per istum text. quod non debet sequi condemnatio in simplici vulnere. facit. l. qui habebat. s. de insti. alleg. Guill. de cug. tenet contrarium, per. l. quod si nolit. §. aliquando. supra de edi. edic. Alij distinguunt, quod si prosequitur ab initio qualitatem, & non probat eam: tunc procedat prima opinio. aut non: & procedit secunda. Tu dic distinguendum esse, aut illa causa expressa, si non probetur, facit cessare crimen: aut diuersificatur accusatio: aut diuersificatur delictum: vel diuersificatur condemnatio. Primo casu quando facit cessare crimen, vt probo, quod occidisti, vel vulnerasti titium dolose: ego dico quod ad defensionem meam feci: & ideo si non probetur qualitas, quod dolose factum, est cessat crimen. l. j. §. quod ait. supra de incen. rui. nau. Si autem non probaret, quod fecit ad defensionem, presumitur factum dolose: cum percussio sit de genere prohibitorum. l. si non conuicij. C. de iniurijs. Aut diuersificatur accusatio, vt accuso te quia intulisti mihi vim ex coadunatis hominibus: & sic accuso te de vi: & non probo. quod coadunatis hominibus: & sic cessat illa ratio recurritur ad actionem iniuriarum: & super illa actione non potest ferri sententia. arg. l. j. §. j. si mensor fal. mod. dixe. & ideo quia non probatur qualitas, non fiet condemnatio super actione iniuriarum. probatur in. l. j. §. docere. supra de vi bo. rap. & nequis eum qui in ius voca. vi. exi. l. penultima. ¶ Si autem diuersificetur crimen, vt in casu nostro: vt accuso bertam de adulterio commisso cum titio: non fiet condemnatio de adulterio commisso cum seio, vt hic est casus. ¶ Aut diuersificatur condemnatio, vt accuso aliquem de vulnere commisso de nocte: & non probo: et tunc si non diuersificatur libellus ante sententiam: quia remouetur illa qualitas: & tunc potest condemnari super simplici crimine de vulnere, vt. l. in delictis. §. si detracta. s. de noxal. ¶ Aut non refert vtrum ponatur qualitas criminis, vt accuso te. quia occidisti titium die veneris. non probo quod illa die, sed alio. quidam distinguunt, aut super crimine non iterabili. vt homicidio: & tunc licet non probetur dies, nihilominus punietur: quia non refert qua die: cum non sit crimen iterabile: quia mortuus non potest amplius mori. Si autem super crimine iterabili: & tunc aut adijcit qualitas, vt puta tali die, & tali hora cum illa persona. Et tunc si non probetur, sed alia: & tunc idem. quia impossibile est, quod eadem hora cum diuersis adulterium committatur: vbi expresse se astringeret ad illud, & illam qualitatem probandam: alias secus. quia nisi probaret succumberet vt. c. licet. extra de probationi. Nec videtur eo ipso se astringere, vt hic notatur: alias secus.

Summarium.

1. Instrumentum si falsum est, an testes in eo de falso puniantur?
2. Lex in odiosis disponens restringenda est.

§. Queritur. Si adultera manet vidua post ipsa & adulter a diuersis simul accusari: sed si nubat ante denuntiationem, ab adultero est incipiendum, si potest incipi: alias ab ea. & tunc sententia condemnatoria lata contra adulterum, non nocet adultere. Sed absolutoria prodest etiam quo ad omnes alios, si duobus temporibus reperiatur adultera nupta. s. tempore quo adulter accusatur & quo condemnatur: alias non. h. d. in effectu vsque ad. l. patri. ¶ Admitti posse. scilicet, si mulier est vidua. Sed si nupsit, secus. ¶ Inducitur ad. q. quia producit falsum instrumentum: ego accusaui ipsum, de falso. Queritur † nunquid si instrumentum sit falsum & testes in eo puniantur de falso. Dyn. in. c. j. extra de reg. iuri. tenet quod sic: per. l. a fideiussore. §. j. s. de iureiur. Richar. malumbra. tenet contrarium disputando: quia hic est speciale quando est nupta duobus temporibus. Sed vbi ista concurrunt nocet quandocumque sint coniuncta. & vide Barto. in. l. a fideiussore alle. & ibi Bar. tenet opini. Richar. ¶ Item inducit Dyn. ad. q. de scholari. qui iurauit nunc nisi recedere semel, & postea alias semel: nunquid potest & Dy. dicit per hunc tex. quod non nisi semel. Sed hic text. modicum facit. melius facit. l. hec condictio. de condictio. & demonstra. l. bone. §. hoc sermone. j. de verbo. signifi. Et nota supra titul. j. l. j. & ibi nota. ¶ Lex patri. non summatur, nec sequens. ¶ Lex nec in ea. in. §. ius occidendi. ¶ Nota † istum textum pro statutis Italie que dicunt quod bannitus possit impune occidi: quod etiam potest verberari. videretur contrarium: quia. l. que loquitur in odiosis, est restringenda. & hoc est verum, quod non poterit puniri: tamen in foro penitentiali poterit sibi penitentia iniungi. in. c. interfectorum. xxx. q. ij. cum. c. se. Pau.

Summarium.

1. Ociosum quid dicatur? Et plus offendi quem ex turpitudine quam videt, quam ex ea quam audit.
2. Marito adulterum occidendi non tam amplum est ius, quam patri. Et paria reperiri quem in adulterij turpitudine, & in preparatorijs.
3. Qualitas quando facit, vt quid cui competat, necesse est vt ea adsit quo tempore actus fit.
4. Personaliter capi in domo sua num quis possit?

Quod ait lex. In hac. l. exponuntur verba. l. iulie. in hac parte, qua dat potestatem patri occidendi adulterum repertum cum filia. & continet. iiij. secundum quod verba exponit. nam. l. iulia requirit quatuor, vt occidere possit scilicet, quod pater reperiat, vel deprehendat adulterum cum adultera. & hoc exponitur in principio. secundum quod habeat filiam in sua potestate. & hoc exponitur in. §. j. Tertium, quod reperiat eum in domo sua, vel generi. & hoc exponit in. versi. sed domui. quartum quod occidat filiam incontinenti. & hoc exponitur in. §. quod ait. l. ¶ Ociosum. l. non sine causa dictum. Jac. de are. & † no. de verbo ociosum. non omne quod sine causa dicitur, vel fit, ociosum dicitur: vt in scriptura de omni verbo ocioso reddet quis rationem in die iudicij. ¶ Reprehendat. tunc quasi iusto dolore moueatur. & no. quod plus offenditur quis ex turpitudine quam videt, quam ex illa quam audit. ¶ Rebus veneris. s. preparatorijs quod exponeret in gl. & hoc est verum hodie si ei denuntiauit quod cum filia non conueniat. nam qualitercunque post denuntiationem ipsum repererit occidere potest. C. eo. auth. si quis ei. Alias hoc non putant hodie licere, si tantum in preparatorijs reperiat. Sed † tu dic quod illa auth. loquitur in marito, cui non ita late patet ius occidendi, sicut patri: vt. j. l. proxima. & ideo. l. ista remanet incorrecta. ¶ Item no. quod paria sunt aliquem repertum in ipsa turpitudine adulterij, vel in preparatorijs: vt in colloquijs: vel solum cum sola. quod est verum etiam in dictis testium, nam ad probationem adulterij sufficit de istis preparatorijs exponere: vt in gl. in. l. capite quinto. j. e. & tex. in. c. preterea. de testi. extra iuxta gl. no. versus. Aufugias captus, nunquam vitabitur actus, ni tollas. ergo subtrahas te a presentia amice, vt & pennas a visco, & paleas ab igne. ¶ §. sufficit. occidit. ¶ Nota, quod † cum aliquid alicui competit ratione alicuius qualitatis, requiritur quod illa qualitas adsit eo tempore, quo actus expeditur. facit. l. in delictis. §. si extraneus. s. de noxa. & de test. mi. titius. de au. & ar. leg. l. iij. & §. ij. quod facit, si beneficia familiari sint reseruata: & postea desinat esse familiaris, quod non censetur reseruatum: quia eo tempore debet esse familiaris. ¶ Sed domui. quod hodie non procedit, vbi processit tua denuntiatio. nam tunc licet in quacunque domo reperiatur vt in auth. vt liceat matri & auie. §. quoque. nisi dicas illam loqui in marito. ¶ Sed certe fortius in patre, cui patet latius ius occidendi. ¶ Habitat. et non poterit. facit † in ar. quod possit quis personaliter capi in domo sua, in qua non habitat: secus in ea, quam habitat. vt. l. plerique. supra de in ius vocan. & dic vt ibi.

Summarium.

1 Homicidium & aggressio quãdo illicita sunt, & locum & tẽpus homicidij spectari. Et quid si licita?

2 Fieri vno impetu dicitur, etiam quod ex interuallo fit.

§. **Quod ait lex.** Eo tempore & eo loco, videtur quis aliuz occidisse, quo fuit ipsum aggessus, non vt puniatur. hoc dicit multum no. sic ergo inspicitur tempus & locus aggessure, vt ibi videatur homicidium factum: vt hic, non vt puniatur de aggressura: q2 cũ homicidio confunditur: ne quis dupliciter puniatur: vt. l. illud. in fi. ff. ad. l. aquil. & no. C. de adulteri. l. qui de crimine. p quod ptz illum. §. nõ probare. quod Bart. dicit scilicet, q̄ † vbi aggressura & homicidium sunt illicita, q̄ inspiciatur locus & tempus homicidij, vt ibi. Sed si sit licita locus & tempus aggressure nõ inspiciatur vt hic. Sed certe falsum videtur istud dictuz, vbi sunt illicita inspicitur initium. supra de damno infect. l. damni. §. sabini. per quod determinatur, si quis fuit aliquẽ aggressus in platea & extra plateam fugauit, & occidit: vtrum videatur occisus in platea. quod expedit scire pro libello accusatorio, in quo oportet ponere locum delicti. ¶ Item diuersitatẽ pene. nam interdum maior pena imponitur pro delicto, qđ in platea cõmittit̃. Ad quod dicas, q̄ si quidam fuit in platea vulneratus mortaliter, lz extra locum illum mortuus sit & ex interuallo, eo loco et tempore mortuus videt̃ quo cã mortis illata est. vt in dicto. §. sabini. & de incen. ru. nau. l. j. §. ex incendio. ¶ Si vero nõ fuit vulneratus, sed tñ aggressus: tunc aut aggrediẽs ibat aĩo īterficiẽdi ĩ platea: sed q2 nõ potuit, vt q2 ille fugit, & alibi ĩterfecit: & tũc idem puto, vt hic factum videatur, vbi habuit animum occidẽdi, & intrauit. ar. ff. de cap. l. nihil. ¶ Sed si aĩm non habuit, puta: quia ipsum de platea extraxit, & alibi interfecit: tunc extra videtur factum. quia voluntas & propositum &c. l. qui iniurie. supra de fur. ¶ Vno ictu. &c. nota † q̄ illud dicitur fieri vno impetu, quod fit etiam ex interuallo: dum tñ nõ diuertatur ad alios actus. vt notat gloss. in. l. si quis in tantam, circa fin. C. vnde vi. Paulus de Castro.

Marito. Non summatur in glo. domi sue. ibi. §. is quoqz. dic q̄ illa loquitur si terna denuntiatio precessit. quo casu licet in quacunqz domo repertum occidere, non extra domum. Sz vbi non precessit, remanet. hec. l. incorrecta. In alia gloss. que querit an adulterum etiam, sicut adulteram. nõ vt oĩno nõ puniatur, sed vt puniatur mitius vt supra eod. l. nec in. ea. in fi. iuncta auf. si quis ei. C. e. ¶ Notãdum &c. omnes isti sunt infames. de hijs qui not. infa. athletas. coniuncta gloss. occidere. in fin. ibi dicta auf. tu dic q̄ ibi loquitur, quãdo denuntiatio precessit, alias remanet incorrectus iste. §. ¶ Illud in tex. liceat &c. respõdeo sic, cum liceat eum accusare, maxime cum accusatio est tempore peritura: vt. ff. eodẽ. si adulterium. in fin. & ius occidendi est tempore periturum. sed marito non licet cum magistratus non sit vilis persona. Dynus et Bartolus. ¶ Innominia. Quo casu dico, quod etiam tunc accusare liceat iure mariti. supra eodem. si vxor. in principio. sed in. l. nec in ea. & l. patri. licet si nupta est filia: secus si vidua. nã tunc cum ignominiosa vidua impune cõmittitur stuprũ, vt. d. l. si vxor. in fin. & prin. & l. nec in ea. §. j. ¶ Nupta. respondeo. tunc nõ licet cum iure mariti tũc accusari non possit, vt. l. si vxor. §. diuus. ¶ Notatus est. tunc non licet occidere talibus ignominiosis iure mariti, vel patri nõ licet accusare: licet iure extranei sic. supra ea. l. in tex. & glos. Paulus de castro.

Summarium.

1 Personaliter capere num priuatus quem possit? Et an liceat captũ retinere? & q̃ diu?

2 Occidere & si licitum non sit, est tamen capere licitum.

3 Maritus cum vxore extra domũ adulterũ loquentem an capere possit? Et quid ad hoc requiratur?

4 Confessio spontanea præcedat, vel sequatur cõfessionẽ in tormentis factã, nihil refert. Et idẽ siue in iudicio siue extra. Et quã in ciuili probationẽ ĩducat. & an admittat̃ pbatio ĩcõtrariũ? nu. 5.

6 Serui depositioni propter probationum inopiam statur.

7 Lex iulia de adulterijs respectu seruorum torquendorum quot specialia habeat?

Capite quinto. Licitum est marito vel pr̃i adulterũ cũ filia vl' vxore dephẽsum p. xx. horas retinere, vt ipsum iudici representet: et si semel dimiserit, amplius reducere nõ possunt: secus si euaserit. hoc dicit nota. ¶ Et † nota casum in quo licet priuate persone aliquem personaliter capere, simile. ff. de furt. l. si quis in seruitute. & l. interdum. C. de decuri. et. C. de falso. l. j. ¶ Item nota, quod priuato licet aliquẽ capere, non tamen licet detinere: nisi per. xx. horas. nam iura predicta debent limitari secundum istam. l. secundum Barto. quod est notandum. ¶ Item nota, quod priuato capere licet, & si semel dimittat non licet reducere. Sed si fugerit, licitum est eum prosequi, & reducere etiam ex iteruallo, quod est bene notandum. ¶ Item no. q̄ † licet alicui non sit licitum occidere, licitum est tamen capere. sic etiam iudex qui cognoscere non potest vel punire, capere potest & remittere. supra de custodi. reor. l. diuus. & in auf. de defen. ciui. §. audiant. ¶ Deprehensum. scilicet, in domo sua, vel extra. Sed † si extra domum reperiat eum cum vxore loquentem non licet sibi capere, nisi terna denuntiatio pcesserit. tũc aũt poterit tribus adhibitis testibus, quod solum ad cõdemnationem adulterij sufficiet: vt ĩ auf. vt liceat mat. & aui. §. is quoqz. et auf. que est posita. C. eo. ti. si vero. ¶ In glo. accusator. quando dicit, cui alias non staretur: dic cui alias non staretur sine noua spontanea confessione. Sic not. † q̄ non refert vtrum spontanea cõfessio precesserit vel sequatur confessionem factam in tormentis: vt illi stetur. ¶ Item non refert vtrum ista spontanea confessio fuit facta in iudicio, vel extra, vt stetur confessioni facte in tormentis. Ita debet intelligi q̄ habetur in. l. si quis ea. C. de custo. re. & in. l. j. §. si quis vltro. de questi. ¶ Item not. confessionẽ factam extra iudicium in criminali nõ prodesse ad probationẽ, sed ad iudicium dumtaxat. ¶ Item si ex ea fuit aliquod scandalum secutum, incurrit quis in famiam facti, per quam repellitur a noua dignitate: vt in. c. q̄ sit graue. de excess. prelat. dico etiam, q̄ talis confitens non põt in iudicio vel tormentis a tali confessione recedere, vt no. Inno. in. c. per inquisitionem. de ele. In ciuili vero facit plenam probationem. vt. l. publia. in fi. ff. de pe. & C. de nõ nu. pe. l. gñaliter. quod dic vt notatur supra. de dona. l. nuda ratio. per Barto. Adde ad istam glo. aliam similem supra de infamib. l. ictus fustiuz. & C. de lib. cã. l. si qs filiũ. ¶ In † extraiudiciali vero cõfessione admittit̃ pbatio in contrariũ: vt. l. cu falsa. C. de iuris & fac. igno. & ẽt qñ ĩ iudicio est cõfessus.

Si postulauerint. Non summat̃. in text. de seruo. s. alieno in seruitio accusati cõstituto, q̃rit nũr scire põt veritatem: vt. ff. §. hr̃i. cuius † dicto statur propter penuriã probationũ. C. de repu. l. consensu. §. sup plag. facit. l. j. de questi. Dynus in. c. veniẽs. in fi. de test. non tñ creditur talibus vilib' psonis seruis & alijs sine tortura: q2 in defectũ probatio nũ etiam cõtra dominũ admittunt̃. & sic familiares cõtra dñm suũ. ar. hic. qđ habeo de facto. ¶ Accusato. s. aliq̃ extraneo. naz si seru' ipse accusaret̃, propter torturã ñ solueret̃, habeo simpliciter vt. ff. sequit̃. sed duplum. vt. ff. in. §. fin. & ff. de calum. l. vlt. Interesse scz questioni, vt. ff. sequit̃. Estimari. s. añ. q. & post, vt sciatur inq̃tuz deterioretur. ff. vsuf. quemad. cau. l. j. §. recte. & solu. matri. si estimatis. & quod ibi nota. Ista. l. iulia. de adulterijs quantum ad propositum hz tria. s. q̄ serui estimentur, & deterioratio prestet̃ dño. Item, q̄ torqueant̃. & hoc in. §. hr̃i. vsqz ad. §. iubet. Itẽ q̄ ad dñm nõ reuertat̃ ppter rões hic cõtentas. Itẽ prohibetur alienari in seruo. de quo non hic, sed in. l. prospexit. supra qui et a quibus. & l. verbo. C. e. tit. in. ij. responso. Paulus.

Vsi. Despiciamus. Res dr̃ ad illum ptinere, cui' interest quoqũo, ratione alicuius iuris. & si pro parte interest, pro illa dr̃ res ad eũ pertinere. h. d. pena deteriorationis vel estimatio serui, que dicitur pena respectu soluentis, cui nihil adest, sed respectu recipiẽtis non est pena: q2 recipit estimationẽ rei sue, supra de eo per quem fac. est. l. j. §. si plures. & l. fin. vnde sibi prestatur estimatio, nõ dño nisi dominus concurreret secum. q2 tũc preferretur. ar. ff. de po. bona fides. &c. Paulus de cast.

Summarium.

1 Liberum corpus non æstimatur.

§. **Si liber.** Si quis petit liberũ hoĩem torqueri tanq̃ seruũ tenet̃ sibi ad interesse, et etiã actiõe iniuriarũ. h. d. cũ gl. ¶ Vtile. ad estimationẽ oparuz amissaz, vel medicamẽtorũ si corp' lesum ẽ. † Nã liberũ corp' nõ estimatur

estimatur.ff.si qua pau.feci.dica.l.ex hac.et.l.q̄ actiōe.§.j.ad.l. aqui.et.l.fin.de his q deie.vl'effu.qđ estimabit iudicis arbitrio arg.ff.de his qui deie.vel effu.l.j.§.sed cum hō.Sed cōpetit etiā actio aduersus,scz calūniātē.vnde hoc ipso calumniat.nā liber hō pro testimonio non.torqtur.hoc.pbat hec lr̃a.et.l.ex libero.j. de questi.contra dat vtilis.dic ex mente:q2 liber hō non torquet §.haberi.qreret etiā sibi si ministerio eiꝰ vsus sit,puta in agro, vel in villa.et prohibetur alienari.j.l.x.dies.ff.qui et a quibus,l. ꝓspexit.C.e.l. verba.serui parentum non torquentur,et alienari ꝓhibentur nisi sint in ministerio accusati:vel accusari alias pn̄t scire veritatem:non tamen prohibentur alienari. Paulus.

Summarium.

1 Seruus cūm torquetur an aduocatus dominusq; serui interesse possit? Et quibus actibus interesse possunt? Et si pars interrogetur an respondere debeat an aduocatus?
2 Seruus non est omnis qui seruit.
3 Publicatio bonorum alicuius quando fit,quid in ea veniat?

§. **Questioni.** Questioni seruorū vtraq; pars cū eorū aduocatis interesse pn̄t: et tunc interrogandi facultas eis dat.h.d.¶ Et intelligas qōni.i.†examinationi,an torqueri debeāt,vl' nō.Sed cū torqnt interesse nō debēt:vt no.in auf.de testi.§.q2 vero.sic etiā iterpretat ɔsuetudo in testibus,vt partes sint pn̄tes cū iurāt,non cū deponunt.vt.l.si qn̄.C.de testi.et ibi notatur.sed alij iurisperiti et patroni non partiū,sed cārum bene vocantur cū testes deponūt.ff. de pu.iudi.Custodias.¶ Interrogādi.i.interrogatoria faciēdi.ipse vero iudex interrogabit.et nota hic de interrogatorijs, q̄ fiunt testibus.de quo in.c.pn̄tium.de testib.lib.vj.¶ Quid si pars interrogatur,nunqd dz ipsa rn̄dere,vel aduocatus?dic q ipse in propria persona,vt in.c.pastoralis.et de iudi.§.de eo. 2 Nota†hic q nō oīs,q seruit,seruꝰ est.quod facit,q nō oīs q est in familiaritate,est familiaris,quod facit pro interrogato.

§. **Iubet.** Serui adulteri vel adultere,vel parentū suorū,postq̄ torti sunt,publicant,vt securius veritatem dicāt,q si eorū nō sunt,sed illi tm̄ in eis ius hn̄t, id tm̄ ius publicat:et si reus vl'rea fuerit absoluti,deterioratio 3 seruorū p accusatorē eis prestat.h.d.vsq; ad.§.fin.¶ No.†q qn̄ bona alicuius publicātur,solum dz publicari qđ suum est et ius suū.l.si finita.§.si de vectigalib.ff.de dam.infec.et facit q si inter eas res est aliqua res emphiteotica,que publicet, vt fiscꝰ recognoscat eā q̄tū ad hoc. ɔtra hoc tm̄ facit.l.si libertū.de bo. lib.et l.fi.§.j.de bo.lib.de qua plene p doc.in.d.§.si de vectig.¶ Not. tex.¶ Ne dum hi sperant.etiam pro qōne,de qua queritur.q si familiaris pro testimonio de domino denuntiat eum spe reuertendi,quod non valet.de q̄ videbitur.j.de question.l.j.et no.per Ioan.fa.insti.de testa.§.j.

Summarium.

1 Delictum in vno solo actu verificatur.

Mariti. Qui vxorē in adulterio deprehensam nō dimiserit,vel de adulterio damnatā duxerit,vel q̄stū ex eius adulterio fecerit,tanq̄ lenō.p.l.iuliā punit.h.d.intelligas eadē pena q̄ adulter,vt.ff.e.l.ij.¶ Lenocinij.idē in eo,qui pro stuprū nō reuelan- 1 do receperit aliqd.h.d.vsq; ad.§.sex mensiū.¶ Not. in.§.q̄stū. q delictū verificatur in vno actu solum: q2 qui semel fecit furtū,fur est:secus est in officijs,et ministris:q2 ex vno actu non verificatur,vt.l.j.§.j.de exercitor.per qđ determinat,qđ si qs incepit facere diuersorium,vt sit caupo vel hospes.vt teneatur:licet quidam dicāt cōtra per hunc tex.Sed iste tex.loquitur in nominibꝰ delictū significantibꝰ:al's aūt in noibus officiorum,non sufficit semel,q2 non dr mercator,qui semel mercatus est. de quo plene per Bar.in,l,lega.in princ.ff.de lega.iij. ¶ Itē no.q iste tex.non corrigitur per auf.Sed hodie.C.eod.quia hoc intelligitur,nisi punita fuerit:postq̄ autem penitētiam fecit de iure canonico vicesies sexcies potest sibi parcere.c. quemadmodum. de iureiur, Paul.de cast.

Summarium.

1 Adulteria tot sunt,quot accessus.Et an pro quolibet pœna ciuilis imponatur?
2 Præscriptio in criminalibus per libeli oblationē interrumpitur.

§. **Sex mensium.** Sex mēses vtiles.q dātur ad accusandū adulterā,vel illā q̄ stuprū cōmisit,incipiūt currere a die diuortij,si nupta erat:quinquēniū tm̄ cōtinuū nō trāsgrediat. h.d.vsq; ad.§. qnquēniū.¶ Vidua,q̄ erat tpe cōmissi crimis.et dic criminis.i. stupri.¶ In gl.vltima in fi.qn̄ dicit.j.de pe.si diutino.et iđ inci- 1 pit currere ab vltia die,vel ab vltio accessu.Nā†tot sūt adulteria q̄t sūt accessus.et p q̄libz dat accusatio legis iulie,lz pena ciuilis,q̄ reiterari nō pōt,vt mors,vnica tm̄ iponat pro oībꝰ accessibꝰ:vt notat.ff.de furt.l.vulgaris.in gl.imo vn̄r. Sed penitentia reiterabilis p quolibet accessu iponit:vt notat. vj.q.j.c. imitare petrū.et in cle.j.§.si qs aūt.de priuile.Ex quo pz,q respectu primi accessus incipit tp̄s currere a principio.in delictis autem habenbꝰ cām ɔtinuā,incipit currere a die perfecti delicti.ff.qđ vi aut clam.l.semper.§.annus.vbi tex.bonus.

§. **Quinquennium.** Postulatꝰ ē p oblationē scz libelli. 2 Et no.†q in criminalibꝰ p̄scriptio interrūpitur p oblationē libelli.qđ est valde notandum. vbicūq; inuenit de criminalibꝰ: in ciuilibus aūt reqrit interrogatio vel litis cōtest.vt.no.in.l. sicut.et.l.cū notissimi.§. in his.C.de prescrip.xxx.vel.xl.anno.Et no.ff.de vsuca.l.si alienam.

§. **Hoc amplius.** Interruptio ciuilis solū pdest interrumpēti.h.d. tex.cū gl.No.si.huiꝰ.l.in ar.q eps nō possit dispēsare de adulterio cōmisso cū vi.vt.c.at si clerici.de iudi.qđ dicit , q eps possit dispēsare intelligatur de simplici,quod habeo in facto.

Summarium.

1 Accusans ex officio de qun calumnia teneatur? Et vltimā termini diem in termino computari.
2 Paria esse,siquis dicat,à diuortio,& à die diuortij.

1 **Pater.** Non †summat.No.q ille q accusat ex offō, tenet de calumnia euidenti , non p̄sumpta:vt no.j.de accu.l.ij.¶ Itē no.q vltia dies termini cōputat in termino. ¶ Calūnie.s. euidētis. 2 vt in gl.No.q †paria sūt dicere a diuortio,vel a die diuortij,vt hic cōiūcto.§.sex mēsium.ff.l.pxima.Qđ facit p statutis vel citatiōibꝰ,q̄ dicūt a tali die etc.q2 paria sunt a tali die, vel ab actu cōmisso tali die.¶ Diuortio.hodie vr̄ q a die cōmissi crimis:cū statim possit maritꝰ accusare etiā ɔstāte mr̄imonio:vt i auf.vt liceat ma.et.§.q2 vero plurim.et itellige hic diuortio.i. ab eo momēto,q̊ fit diuortiū.et sic de momēto ad momētū ɔputat.Sz.ff. l.pxima.in.§.sex mensiū.dr q a die diuortij.Sz idem est dicere a die diuortij,q a diuortio.qđ est notandū.nā paria sunt dicere q tp̄s currere icipiat a tali actu,vl'a die q̄ actꝰ celebrat nā vtrobiq; ɔputat d momēto ad momētū.Qđ bn̄ no.ad terminū statutorū et iudicis.fm bar.¶ Die.No.q vltia dies termini cōputat ēt i illo die,q̊ fieri possit id,qđ poterat fieri diebꝰ p̄cedētibꝰ.pau.

Quinquennium. In tpe cōtinuo nō cōputāt dies qbꝰ qs ipedit agere,vl'accusare de iure.h.d.no.Cōcor,l.j.in fi.de anna.excep.C.Sz dies qbꝰ ipedit agere de facto bn̄ cōputant.Sed si iusta cā est,ɔceditur restō in integrō.ff.de serui.rusti.predio.l.et Attilicinus.et not.p doct.in.l. j.C.de bo,mat.et.d.l.j.in fi.de anna excep. Paulus.

Summarium.

1 Accusari duo simul quando dicantur? Et an testes qui deponunt se sucessiuè per rimulam hostij vidisse,singulares dici debeant.
2 Mandans ac mandatarius simul in eodem libello accusari posun. Item & falsos testes producens vna cum ipsis testibus.

Nihil. Dum mō vtrūq; occidat . ¶ Verbis.q̄ regrunt vtrūq; occidi.ff.e.l.pri.¶ Seruata.q̄ rō locū hz ēt,si sine vulneribus filia fugerit,non tm̄ volūtate pr̄is.et no.q paria sunt aliqd fecisse , vel per eū nō stetisse quin fecerit.qđ verū nō solum vt excusetur a pena illiꝰ actꝰ omissi,sed ēt a pena alteriꝰ actꝰ cōmissi:vt hic pbat.

§. **Cum alterum.** Adulter et adultera simul accusare nō pn̄t : sz cum altero eorū bn̄ pōt accusari,qui domum p̄buit vel ɔsilium. ad maleficiū cōmittendū.¶ Finiat.et ideo nō currit tp̄s ad accusandū.ff.l.proxima.¶ Duos.s.in crimine adulterij.s.adulterum et adulterā.sed in alijs criminibus secus.nam etiaz.x.accu-

sari pñt eodem tpe, si eiusdē maleficij sint participes. C. si reus vel accusator. mor. fue. l. j. & ibi no. j. l. hos accusare. §. lex iulia. s. de accu. Et † no. q simul duo dicūt accusari, qñ pēdēte iudicio ꝯtra vnū accusatur alter: licet eodem libello nō fuerint accusati. ¶ Quod facit ad qōnē testium, dicentiū se p rimulā hostij aliqd vidisse successiue. nā ex hoc nō reddunt singulares. nā simul dicuntur vidisse, lz viderint successiue ꝯtinuato tñ tpe. de hoc. s. de vulg. & pupil. l. e. corne. in fi. melius. j. l. se. & ibi ē casus. ¶ No. † fi. tex. in arg. q mādās & mandatarius possunt accusari simul in eodē libello: qr sunt participes eiusdē criminis. ¶ Item producēs falsos testes simul cū testibus accusari pōt de falso. Casus est hic in ratione sui. de quo tñ Cyn. multum se inuoluit in l. j. C. si reus vel accusa. ¶ Sed Bar. determinat per hūc tex. in d. l. hos accusare. §. lex iulia. de accusa. Paulus.

Summarium.

1 Mulier si cum seruo adulteriū cōmisit, vter accusari prior debeat?
2 Testes vt non sunt ante litem contestatam in alterius præiudicium recipiendi, ita nec aliquis torquendus.

SI quis adulterium. Si seruus adulteriū cōmittit, primo dz accusari mulier, q̄ seru⁹. h. d. vel sic, si adulteriū fuit cū seruo cōmissum, est ab adultera incipiēdū priusq̄ ad serui torturam veniat. h. d. est rō, † ne seruus in tortura ad confitendū afferat aliqd preiudicium mulieri. nā lz eius cōfessio plenū preiudiciū nō faciat mulieri, facit tñ aliqualē p̄sumptionē: vt hic pbat. extra. e. c. significauit. secus in sñia, q̄ lata ꝯ adulterum nullū facit p̄iudiciū adultere. s. e. denūciasse. §. q̄ritur. ¶ Et no. sm Iaco. de are. q † sicut testes ante litem ꝯtestatā nō sunt recipiēdi ꝯ aliquē, ita nec aliquis torquēd⁹ est in alterius tale quale preiudiciū añ litē ꝯtestatā. qd est notandū. ¶ In glo. prima, a sñia. Ista est vera. vel etiam dic. C. e. si duz. Sed ista non est vera. s. de accus. seruos. §. fi. Paulus.

Summarium.

1 Princeps mandans castrum diruendum, ita mandare videtur, ne postea reedificetur.

§. Si quis adulterum. Paria sunt adulterū cū vxore reptum pmittere abire, vel ip̄m in domo amicabiliter detinere, & mādatū leg. indefinitum, intelligitur perpetuū. h. d. notabiliter. ¶ Adulterū. reptum cum vxore non dimiserit sm qd l. prohibet. vt. s. e. mariti lenocinium. in princ. ¶ Retinuerit. s. in domo amicabiliter. ¶ Nouercam. cum nouerca repertum. ¶ In vxorē. s. repertū. ¶ Verbis. q̄ loquunt de dimittēte adulterum cū vxore repertum, & vxorē detinēte. qd facit p statutis qbus cauet, q syndici comitatus debeant male factorē punire. q si malefactores dimiserint cōdēnēt i cētū & syndic⁹ aliquē, pone sticnum, in maleficio repertū, non dimisit abire, sed retinet eum domi, q puniat ex mente statuti. ¶ Verbis quib⁹ vr̄ satisfactum dimittēdo. Nā. l. precipit marito, q vxorē dimittat: non tñ vetat, quin reducere possit. Sz certe vetare videtur, ne fraus fiat. vt sequitur. Et † est in ar. sm doc. q si princeps decreuit aliquod castrū diruendū: vr̄ vetare ne postq̄ dirutū ē ne ꝯstruat. Pene ergo intelligunt esse perpetue si sine prefinitiōe tpis indicuntur. qd est verū qñ imponunt pro maleficio. s. de pe. l. seruo. Secus si pro cōtumacia. qr tunc sunt tpales, quousqz durat contumacia. extra de consti. c. ex literis. & adde quod hr̄. j. de pen. l. prefinito. ¶ Fiat. hodie ꝯ quia postq̄ mulier detrusa est in monasterium, licet marito eam recuperare. C. e. euictis. ¶ Sed hodie contra dic vt extra. de iure iurā. c. quemadmodum. in fin. & xxxij. q. j. c. si quis vxor, cum pluribus.

STuprū cū. l. accusatur? Libellus male conceptus pōt emēdari, & per ip̄m nō interrunpit prescriptio, q̄ per solā libelli dationē solet interrumpi. h. d. multū singulariter. Sed in ea, q̄ interrūpitur per litis contestationē, vt inspiciatur an ipsa litis cōtestat. fuerit legitima, vt notatur in. l. j. C. de lit. contestati. ¶ Si tpa. s. quinquēnij. in gloss. ad primū dic, q ibi erat functus officio suo: hic non. ar. s. de re iudi. iudex. Ad aliud dic, q ibi per electionē ius eligendi expirauit: hic non. Paulus.

SI minor. Post pubertatem, sed etiam si malitia supplet etatem. extra de despō. impube. c. puberes. & adde. j. extra de delictis puerorum. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Veritas spectanda potius, quàm opinio.
2 Adulterij pœnam quæ sunt, quæ totaliter excusent ac tollant?
3 Pœnitentiam locum non habere in eo, qui ab accusatore est præuētus. Et nulla ignorantia nupt. incestas confirmat.
4 Adulterum cum incestu cùm simul conmituntur, an duo oriantur delicta. & sic duæ actiones? Et quid si ex forma statuti vtrūq; delictum puniri debeat? Et mulierem sicut masculū mortis pœna plecti.

SI adulterium. Si ꝯmittat incestus cū nupta, & sic cōcurrat cum adulterio: vel cuz soluta, & sic cōcurrat cum stupro, et ambobus casibus dat opera rei illicite, punitur femina sicut masculus, & qr duplex est delictum ex vno facto descendes, duplex orit accusatio. h. d. primo vsqz ad versum, quia multum interest. Et supple, nec tunc aliqua datur excusatio mulieri, vel masculo rōne alicuius ignorātie, cū dent opam rei illicite: vt in † versicu. fratres. circa fi. Nā inspicimus potius, qd est in veritate, q̄ q est in opinione. s. de iniur. l. eum q. §. si iniuria. ¶ Item supple, quod tunc in nullo mitigat pena. Nā mitigatio non fit, nisi ratione ignorantie: vt in versiculo nōnūq̄. q̄ non decidit in hijs casibus: & sic habes primā partem. ¶ Scdo dicit in versicul. qr multum. q qñ cōtrahit incestus sub colore matrimonij: & sic dando operā rei illicite, siquidē ambo ignorant ius & factū, eis parcitur. Si vero sciunt vtrūqz: tunc nulla datur excusatio, sicut cum datur opa illicite rei. Si vero sciant factū, vt puta cōsanguinitatis. Sed ignorant prohibitionē iuris: tunc pena intelligat et in masculos. A qua † pena tria sunt que totalr̄ excusant scz sexus. & iste nō excusat ab ignorantia iuris naturalis, sed positiui tm̄. Secundo excusat etas. nā minor. xxv. annis ab vtraqz ignorantia excusatur, scz iuris naturalis & positiui. postq̄ dat opam rei licite: & sic melioris cōdōns est minor q̄ mulier. Tertio excusat penitencia. nā si cōtrahētes incestas nuptias diuertant incōtinēti añq̄ accusentur: tunc ois penā remittit eis. Ex † quo no. penitentia non habere locum postq̄ quis ab accusatore preuentus est. ¶ Itē incidenter dicuntur duo, primo: qr propter nullam ignorātiaz inceste nuptie confirmari pñt. ¶ Scdo, q licet rōne sexus, etatis, vel pnie, presumat ignorātia iuris, non tñ in aliquo pdest talis error presumptus: nisi p partē allegetur h. d. multū notabilr̄ & magistraliter. & ad istud vltimū semp all. versiculus. Idem pollioni. est em̄ valde notabilis & singularis, in hoc qd etiā eo casu, quo pars hz pro se iuris presumptionem, non tñ iudex pōt supplere de facto: sed opz q pars alleget fcm̄, sup quo fundatur iuris presumptio. tenendū est menti. qr nō habetur alibi. ¶ In text. adulterij pena. vult dicere an † vnica tm̄ accusatio oriatur, puta adulterij tantum, vel stupri tantum, vel incestus tm̄, & videbatur q sic: qr vnicum factū est, & licet sit vnū factum, dicit tñ iuriscōsultus, q est duplex delictum scz adulterium & incestus. ex hoc sequitur determinatio sm gloss. nā si duplex delictum, ergo duplex accusatio, que quidem accusationes possunt eodē tpe a diuersis intentari non ab eodem: & licet vn⁹ succumbat in vna, non tñ nocet alteri. C. de accusa. qui de crimine. ¶ Item si ex forma statuti, vel consuetudinis diuerse pene, & reiterabiles imponerent pvtroqz delicto: tūc licet punitus esset ex vno delicto, nihilominus puniretur ex altero: secus si pena non est reiterabilis. supra de ferijs. l. vulgaris. & quod ibi no. in gl. Sed si eēt vnum fcm̄, ex quo vnum tm̄ delictū oriretur, q pluribus legibus puniretur: tunc predicta non procederent, si electa vna, accusatione, puniretur alia. supra de accusa. l. senat⁹. & dic vt ibi. ¶ Item no. in verbo. similiter. secundum Barto. q mulier punitur pena mortis, sicut vir. nec obstat aut. Sed hodie. quia loquitur in adulterio solum. Paulus.

Summarium.

1 Peccans in principali sciēter rei illicitæ operam dando à iure in omnibus quoqz accessorijs in dolo esse præsumitur.

Ver. Quia

Vsi. Quia multũ interest. Hic respondet tacite obiectioni.nã posset oppõi ad pdicta, q̃ mulier ꝓpter ignorãtiã excusari debeat a pena incestus:q2 cõtrahẽdo incestas nuptias excusat̃ ꝓpter ignorãtiã. Sz rñdet̃, q̃ verũ est illud, cũ mulier errat in facto:⁊ per ↄ̃ns in iure:secus si scit vtrũqz.quia tũc cõmittit cõtumeliã iuris ⁊ sanguinis. Sed in casu nr̃o vtrunqz ꝑsumit̃ scire, cũ det operã rei illicite.⁊ sic cõtumelia iuris ⁊ sanguinis. Nã† cũ peccat in ꝑncipali sciẽter dãdo operã illicite rei, ius ꝑsumit in oib⁹ accessorijs in eodẽ eũdẽ dolũ adesse.ar.C.vñ vi.l.si qñ.⁊ sic nõ obst.oppõ. ¶ Quare incidẽter querit̃, quid si sciat factũ ⁊ ignoret ius:⁊ rñdet̃ mulierẽ excusari totalr̃, si errat in iure positiuo. Sz si masculus vel mulier errãt in iure naturali, nõ excusatur totalr̃, sz ꝓpter errorẽ mitius puniũtur, nisi etas vel pñia etiã ab hoc excusent.h.d.vsqz ad fi. ¶ Penã.nã cum ↄtrahat̃ scz per iuris ignorãtiã naturalis, vel positiui:si masculus min⁹ punit̃ pp ignorantiã iuris naturalis.q̃ femina multo forti⁹.⁊ ita debes intelligere ṽsiculũ.pcedẽtẽ. ¶ Fratres ħ põt exceptionẽ:quia opponit̃.de.l.j.C.de interdict.mr̃i.dic vt in gl.

Summarium.

1 Libertus patronum quanq̃ accusare potest, occidere non potest. Et an filio bannitum patrem ex forma statuti occidere liceat? Et cur non idem in patrono?

2 Iuri cõi per ciuitatis statutum in vniuersum non posse derogari.

§. Imperatores. Maritus occidẽs vxorẽ in adulterio deprehẽsam propter iustũ dolorẽ miti⁹ punit̃, q̃ si al's homicidiũ cõmisisset. q2 vltimo supplicio nõ punit̃. Sed si humilis ꝑsona fit in opus publicũ tradit̃. Si vero honestior in insulã relegat̃.h.d. ¶ §.liberto.libert⁹ nõ põt criminaliter accusare, nisi in crimine adulterij, vel vbi suã iniuriã prosequeret̃, eo tñ casu non ꝑmittit̃ sibi patronũ occidere, cũ eius fame parcere debeat:multo magis ⁊ vite.h.d. ¶ In tex.parcẽdũ. No.† q̃ licet libertus accusare possit patronũ, tñ occidere nõ põt:q2 rõne superioritatis dz sibi reuerẽtiã exhibere.ꝑ qđ determinat̃ fm Dyn.q̃ ꝑ formã statuti bãnitus põt impune occidi, q̃ filio nõ licebit pr̃em bannitũ occidere ꝓpter reuerẽtiã paternalẽ:sicut nõ lz hic ꝓpter reuerentiã patronalẽ.vbicũqz igit̃ lnia datur priuato occidẽdi propria auctoritate, dz intelligi de illo, cui reuerẽtiã nõ tenetur exhibere.et idẽ fm Dy.videtur de quocũqz superiore ratione iurisditionis. qđ est notãdũ. ¶ Sed ista sunt vera nisi dictus superior propter delictũ perdat ius superioritatis, vt hic:q2 lz patron⁹ cõmittat adulteriũ cũ vxore liberti, nõ propterea desinit esse patronus. Sz in qõne de bãnito secus est:q2 cũ perdat, puta ciuitatẽ:pdit ius patrie ptãtis, que est de iure ciuili:vt insti.de pa.po.in pzin.⁊ iõ cũ tunc nõ teneat̃ sibi exhibere reuerentiã põt impune occidere fm Bar.qui dicit ita se determinasse bicordi.⁊ est casus in.l.minime.ſ.de reli.⁊ sump.fun.l.iñ.§.transfugas.⁊ quod ibi not.ĩ.de sicar. ¶ Tu aduerte, nã aut istud bannum fuit illatũ a principe, puta ab imperatore, aut a spẽli ciuitate. Primo casu.s.qñ a principe, si quidẽ illatũ erat propter delictũ cõtra rem publicã commissum:tunc q2 reputatur hostis ciuitatis, licitũ est eũ interficere ⁊ impune:vt dicta.l.minime. ¶ Si vero propter aliud delictũ, vel propter cõtumaciam:tunc nõ est licitũ alicui priuato interficere. Sed publico executori dũtaxat:maxime si non est dãnatus ad mortẽ, sed deportat⁹ vel al's relegatus.ſ.de custo.reo. l.fina.versiculo q̃ si ipse custo. Et quod no.per Dyn.in.l.in la queũ.ſ.de acqui.re.do.⁊ ad.l.iul.maie.l.cuiusqz.versiculo pen. ¶ Scđo vero casu, cũ illatũ est bannũ a ciuitate:tũc idẽ si propter contumaciã vel delictũ contra rem publicã commissum sit damnatus. Sed si fuisset rebellis ciuitati, ⁊ propter hoc esset bãnitus:tunc aut queris an liceat eũ interficere iure cõmuni:⁊ dico q̃ nõ.vt.d.l.minime.q2 ꝓpter tale bãnũ, nõ ꝑdit ea que iuris cõis sunt.i.vbis Romane.⁊ tenet̃ sibi reuerẽtiã exhibere fili⁹, cũ nõ ꝑdit patriã ptãtẽ de iure cõi, cui † nõ põt per statutũ ciuitatis derogari vniuersaliter. Sed vigore statuti permittẽtis talẽ occidi, bñ posset:q2 talis bãnit⁹ ꝑdit ea, q̃ sunt illi⁹ ciuitatis, qñ bannitus est.iuxta illa, que no.ꝑ Ja.de are.in.l.ex facto.§.ex facto.ad trebell.⁊ per Bar.in questione disputata, que incipit, lucane ciuitatis statuto cauetur ⁊c. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Necessitate quæ fiunt, quatenus fieri intelligantur?

§. Si quis in honore. Magistratus potest accusari de adulterio, ⁊ tenebitur cauere de iudicio sisti. Sed prosequutio accusationis differtur vsqz ad finẽ officij.h.d. Primũ dictũ est verum, si accusatio erat tẽpore peritura durãte magistratu: al's secus.ſ.de offi.presi.l.senatus. Secundũ dictum intellige in crimine adulterij, cuius prescriptio per solam libelli oblationem interrũpitur.ſ.e.mariti.§.quinquẽniũ.nã tũc dabatur libellus ⁊ stabitur cautioni de iudicio sisti duntaxat, vt hic.⁊ procedi tur vlterius, si esset talis prescriptio, que non interrumperet̃, nisi per litem contestatã:tunc etiam lite contestata procedetur contra magistratum:quia† ea que propter necessitatẽ fiũt, eatenus fiunt quatenus exigit necessitas, vt.d.l.senatus. ¶ Itẽ si esset talis que non interrũperetur nisi per sententiã:tunc etiã vsqz ad sentẽtiam procederetur.l.sed si restituatur.§.primo.ſ.de iudi. ¶ Postulat̃.ꝑ dationẽ libelli. ¶ Accusatio.l.accusatiõis.

Vim passam. Non summatur.vide Bald. C.de fide instru.⁊ caut.vbi declarat hãc.l. Paulus de Castro.

Quesitum. Non prohibet̃ mulier a marito dimissa, illi nubere quem maritus hz suspectũ de adulterio. Item si maritus vxorem propter adulteriũ dimissam reduxit, ius accusandi perdit.h.d.⁊ incidit in crimẽ lenocinij.ſ.e.si quis adulterium.§.primo. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Probationes factæ non dato termino ad probandum, an valeant?

2 Lex, in crimine, de adulterijs quomodo in praxim respectu probationum faciendarum deducatur?

3 Accusator in crimine adulterij, si testes paratos habeat, an statim debeat probationes facere? Et quid in alijs criminibus?

In crimine. In crimine adulterij nulla dat̃ dilatio ad probandum, nisi cã cognita.h.d.⁊ tñ habes, q̃ probationes fiunt in crimine adulterij.ſ.e.l.ij. circa finem.⁊.l.capite quinto.propter † qđ dicunt doc.hic esse casum, q̃ valent probationes facte nõ dato termino ad probandũ.facit.ĩ.de questio.l.vnius. §.cogniturũ.fm Ja.⁊ notatur.ſ.de feri.l.fi. Et not.C.de dila.l. j. In alijs autem criminibus datur vna dilatio sine cause cognitione:vt dicta.l.fin.de fer. ¶ Et nota † modum practicandi hãc l.nam si accusator petat terminum ad probandum, iudex interrogabit, vbi sunt testes:vtrum absentes vel presentes.si quidem sunt absentes, dabit dilationem, vt hic. Si vero sunt presentes: tunc non dabit, sed expectabit eum quantum sibi videbitur.et si nimis differt:tunc reũ absoluet.per qđ patet nõ resultare absurditatẽ, quã quidam dicunt, videlicet q̃ nõ dato termino ad probandum, poterit accusator producere testes.ĩ.totũ terminũ, quo instantia criminalis durat.⁊ sic per hoc instantia adulterij fieret longior.qđ est cõtra mentẽ huius.l.nam hoc non est verũ: quia iudex expectabit eum, quãtum sibi videbitur.videlz.ĩ.tot dies, quibus potuerit probationes adducere.quo non facto reũ absoluet.ar.l.hec cõditio.ff.de condi.⁊ demon. Et iste est verus intellectus per docto.male visus. ¶ Vltimo † not.q̃ in crimine adulterij debet accusator adducere probationes q̃ primum potest, si habet testes paratos. ¶ Sed in alijs criminibus non cogitur ducere, nisi termino sibi dato.vnde si daretur, potest in toto termino producere testes:⁊ adde qđ not.in.d.l.fin.ſ.de feri.

Summarium.

1 Ingenuus & libertus respectu diuersorum idem haberi censeriq; potest. Et par in parem imperium non habet.

2 Dispensationes alterius subdito ditioni, an possint aduersus ius superioris in ditione operari?

Sis qui. Dispensatio alicui concessa sibi nõ ꝓdest quo ad suũ superiorẽ, sz q̃ ad extraneos sic.h.d.vl' sic.q̃ ius annulorum aureorũ impetrauit, reputat̃ ingenu⁹ quo ad extraneos, nõ quo ad suũ patronũ.facit.l.et.in pzin.ſ.de bo.liber.⁊.ſ.de iure annulo.aureo.l. final.⁊ penultima. Et sic † nota quem reputari vt ingenuum. ⁊ vt libertũ respectu diuersorũ. Ex ħ sequit̃, q̃ ingenuitatis stat⁹

nõ ꝯriaꝛ̃ statui libertinitatꝭ: alˈs silˈ ñ possent ĩ vno ꝯcurrere. Sꝫ statꝰ libertatis bñ ꝯ̃riaꝛ̃ statui ꝟuitutis. nã qꝛ nõ põt vnꝰ eẽ liber ⁊ seruꝰ diuersoꝝ. pꝫ ẽt arg. p̃dictoꝝ, ꝙ si sint duo dñi vnius castri: ⁊ vnꝰ vẽdit partẽ suã vni subdito de eodẽ castro: ꝙ ille emptor põt dici dñs ex ꝑsona vẽditoris: ⁊ subditꝰ ex ꝑsona dñi alterius. nã ille vẽditor: nõ potuit vẽdendo ius cõsocij sui auferre. C. de cõi. rer. alie. l. falso. ⁊ iõ si delinqt poterit per aliũ dñm tãq̃ subditꝰ puniri: lꝫ ille q vẽdidit, nõ potuisset, qꝛ nulla rõne subditus erat. Et par in parẽ nõ hꝫ ĩperiũ, vt. l. ille a quo. §. tẽpestiuũ. ad trebellˈ. ⁊. c. innocẽꝰ. de elec. facit. c. cũ capella. de ꝑuile. vbi dꝛ, ꝙ eadẽ capella põt eẽ subdita ⁊ libera quo ad diuersos. facit. l. loci corpꝰ. §. cõpetit. s̃. si serui. vẽ. ¶ Itẽ † no. ꝙ si dispẽsationes alicui subdito alterius ꝯcedũtur ꝑ principẽ, si pñt operari circa extraneos nõ operanꝛ̃ ꝯ̃ ius superioris: secꝰ si ꝯ̃ extraneos oꝑari nõ possent. ⁊ tũc operanꝛ̃ ꝯ̃ suꝑiorẽ. l. ẽt in prin. de bo. lib. dũ loquiꝛ̃ de libera testi factiõe liberto ꝯcessa. nã cũ illa nõ possit oꝑari circa ex̃neos, oꝑaꝛ̃ ꝯ̃ suꝑiorẽ. ⁊ tene mẽti. Paulus de Castr.

Summarium.

1 Occidẽs bãnitũ nõ legitimẽ, vel de bãno extractũ, an puniẽdꝰ sit?

2 Stuprũ ne, an adulteriũ cõmisisse dicaꝛ̃, qui cũm nupta coiuit, quã solutã credebat? Et volũtas & ꝓpositũ distĩguit maleficiũ. nu. 3.

Si ex lege. Qui ducit ĩ vxorẽ illa, quã putabat a marito iuste repudiatã, lꝫ nõ eẽt, de adulterio nõ puniꝛ̃: secꝰ si sciebat. h. d. Induciꝛ̃ † in ar. de illo, qui occidit bãnitũ, qui erat extractꝰ de bãno: vel nõ erat legitime bannitꝰ: vtrũ puniaꝛ̃, si statutũ dicat ꝙ bãnitꝰ possit impune occidi, ⁊ dic ꝙ si sciebat non iuste bãnitũ, teneꝛ̃: vt hic. ⁊ ar. in. l. iiij. §. cõdẽnatis. s̃. de re indi. ⁊ ibi ꝑ Dy. ¶ Si vero ignorabat, tũc nõ teneꝛ̃ pena homicidij: qꝛ caret dolo. vt. ĩ. de sica. l. in. l. sꝫ tñ posset extra ordinẽ arbitrio iudicis: qꝛ fuit in culpa nõ explorãdo, vtrũ legitime bãnitus esset vel non. ar. ĩ. de reg. iur. l. qui cũ alio. ⁊. l. qui cũ alterꝰ. ⁊. ĩ. de pe. respiciendũ. §. delinquunt. ¶ Facit † etiã ad. q. de illo, qui cõmisit stuprũ cũ nupta, quã putabat solutã. an dicaꝛ̃ cõmisisse adulteriũ vel stuprũ tñ? et dic ꝙ cõmisit adulteriũ: qꝛ cũ det operã rei illicite, inspiciꝛ̃ qđ est in veritate, non qđ est in opinione. s̃. de iniur. l. eũ qui. §. si iniuria. ⁊ vide qđ no. s̃. e. l. si adulteriũ cũ incestu. s̃. e. Sꝫ cũ daꝛ̃ opera rei licite, inspiciꝛ̃ opinio, vt h. ⁊ ita intelligiꝛ̃ id qđ dꝛ voluntas ⁊ ꝓpositũ distiguũt maleficia. s̃. de fur. qui iniurie. ad princ. licet illa videatur contra. Sed ne obstet dic, ꝙ verum est quo ad delinquentẽ: ibi aũt domum frangens, non commisit furtum. ⁊ ista est pulchra limitatio, si bene inspiciatur.

De ui publicã — Rubrica.

Summarium.

1 Arma hodie portare habere, vel vendere, an liceat?

Lege Iulia. Qui tꝫ arma ĩ domo vel in villa p̃ter vsum venationis itineris nauigationis vel cõmercij tenetur hac. l. h. d. cñ. l. se. hodie † vero per auꝛ̃. de armis ẽt ex dictis cãis, non lꝫ tenere, nec ẽt portare, vel vẽdere, nisi qbusdã ꝑsonis ad h deputatis, lꝫ nec ẽt aĩo se ꝺfendẽdi licitũ ẽ portare arma offensibilia vel defensibilia. ĩ. ciuitatẽ, vel extra: vt patet ꝑ totã ꝯsti. in auꝛ̃. de armis. de iure ꝓfforũ nõ repiꝛ̃ ꝓhibitũ portare arma defensibilia, vt loricas, vel scuta. Sed nec etiã offensibilia, dũ tñ ad sui tutelã. ĩ. e. l. pe. §. fi. Sꝫ de cõsuetudine nõ seruaꝛ̃. vr̃ ẽt hodie ꝑ cõsti. Frederici permissum viatoribꝰ portare ensem acutũ, vel alligatũ selle sue ad sui defensionẽ. x. collˈ. de pace te. ⁊ eiꝰ viola. §. mercator. lꝫ de iure C. eẽt penitꝰ prohibitũ: ⁊ ẽt faciẽdi facultas ꝓhibita, nisi certis ꝑsonis: vt. C. ꝺ gladia. ⁊ vt vsus ar. inscio. prin. interdict. sit. li. x. Et iõ sunt tria q̃ ĩspiciunꝛ̃, vtrũ sit ꝑmissum portare arma. Secũdũ vtrũ sit permissum tenere. Tertio vtrũ sit permissum vendere: ⁊ distingue ẜm diuersa iura fforum. C. ⁊ autheñ. vt dixi ex cõsuetudine tñ ꝓbaꝛ̃, ⁊ maxime mediolani. vbi fiũt ista, maxime arma, ⁊ vẽduntur.

In eadem. Ubi ponũtur multi casus, quibus qs puniꝛ̃ qñ ꝯ̃ statũ publicũ. §. preterea. ĩ. ead. l. qñ cõtra priuatũ: ⁊ vide perte. quia non expedit summare. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Quæstio ciuilis, si in criminali incidat, vtra prior expediri debeat? Et quid contra?

2 Iudices seculares, an de clericis cognoscãt? Et qui nuntium sententiã de mandato exequentem impedit, seq; armis defendit lege Iul. de vi public. tenetur.

Quicetu. In. §. si de vi. si † qõ ciuilis ĩcidat in criminali, ꝑus expediꝛ̃ crĩalis, q̃ ciuilis. ad h allegaꝛ̃. ¶ Sꝫ qd ecõtra, si crĩalis ĩcidat ĩ ciuili? dic, aut ĩcidit ꝑ modũ accusatiõis ꝑncipalˈr: ⁊ tũc idẽ. C. de ordi. iudi. l. fi. aut ꝑ modũ exceptiõis: tũc si quidẽ in cã ciuili priꝰ ĩtẽtata agebaꝛ̃ de ꝓprietate, neutra p̃ferꝛ̃ alteri: sꝫ vtraq; silˈ expediꝛ̃, vt. l. pe. e. ti. de or. iudi. Sꝫ si agebaꝛ̃ de poss. tũc ciuilis p̃ferꝛ̃ criminali. si crĩalis regrit altiorẽ indaginẽ. C. de edict. diui Adri. tol. l. ij. ¶ Si de vi. si crĩalˈr, vt ꝯgruat ti. ¶ In §. qui vacãtẽ. s. honestã, vel inhonestã, q̃ cõuersa est ad honestã. nã in illis idẽ est. l. imꝑialis. C. de nupt. si aũt oĩo eẽt ĩhonesta ⁊ turpis: tñ rapiẽs nõ teneꝛ̃. s̃. de fur. l. verũtñ. ⁊. C. ꝺ rap. vir. l. j. ĩ ꝑn. No. † qñõ iudices sclˈares, ad ecclˈiasticos iudices mittũt clericos, qui eos cũ mitra vel alio silˈi puniãt: cũ de h se intromittere nõ debeãt. Bar. ⁊ ẽ no. l. in. l. q dolo. ¶ Not. ꝙ q nũtiũ exequẽtẽ sñiam cũ mãdato impedit ⁊ nõ ꝑmittit exeq sibi, sed cũ armis se defendit, tenetur hac. l. hoc verum si sit certum, ꝙ sit illius iudicis, ⁊ habet mãdatum ⁊ modum non excedat: vt. l. prohibitum. C. de iure fisci. libro decimo. Paulus de Castro.

Ad. l. Iuliam de ui priuata — Rubrica.

Summarium.

1 Pœna ordinaria & extraordinaria, an pro eodẽ crimine imponi eidem posint? Et quid de duabus ordinarijs?

De vi priuata. Dãnatus hac. l. ꝑdit tertiã ꝑtẽ bonoꝝ ⁊ ĩfamis efficiꝛ̃, ꝑꝑ qđ ab honore vel dignitate repelliꝛ̃. ⁊ ĩ hãc l. ĩcidit, q ex naufragio dolo malo aliqd accipit, lꝫ ẽtiã ex ꝯstõnibꝰ ꝑncipũ extra ordinẽ puniaꝛ̃. h. d. ¶ Et not. vltimũ. qꝛ † per hoc vr̃, ꝙ ex eodẽ crimine possit alicui ĩponi pena ordinaria ⁊ extraordinaria. facit. c. j. ex̃ de calũ. ⁊ ꝺ rap. c. ĩ archiepã. Sꝫ due pene ordĩarie ĩpõi nõ pñt ẽt ex diuersis legibꝰ. l. senatꝰ. ¶ Infamibꝰ. No: ꝙ ĩfamis nõ ꝑt eẽ iudex. ⁊ h exceptio dꝫ oppõi añ litẽ ꝯtestatã, si ẽ iudex ꝺlegatꝰ. Sꝫ si ẽ ordĩariꝰ nõ ꝑt ꝯ̃ eũ h exceptio opponi ꝑ subditũ. ar. ĩ. l. barbariꝰ. ꝺ offi. ꝑto. ⁊. l. senatꝰ. de offic. ꝑsid. de q̊ dic vt no. ꝑ Inn. ĩ. c. si citatꝰ. de rescrip. ꝺ off. dele. cũ sup. ꝑ Bar. in. l. qdã ꝯsulebãt. s̃. de re iudi. ¶ Eadẽ pena. s. vt repellaꝛ̃ a dignitate vel honore. Rediguꝛ̃. vt sunt oẽs dãnati ex cã famosa. tales eñ a dignitate vel honore repelluntur. C. de dignit. l. neq; famosos. lib. xij. hoc vult dicere iste ꝟsiculꝰ, lꝫ gl. multũ laboret.

Summarium.

1 Obligatio ad pœnam legis Iul. de vi priuata, vnde nasci dicatur? Et qui consentit in delictum non consentit in pœnam. Et quid in delictis priuatis? nu. 2.

Hac lege. Nõ sũmaꝛ̃. ¶ Teneꝛ̃. i. puniꝛ̃. nã † ad hãc penã resultat obligatio. qđ pꝫ, qꝛ ad ĩpaꝫ ĩponẽdã ñ ĩtẽtaꝛ̃ actio, sꝫ ĩploraꝛ̃ iudicis offĩn nobile, qđ ñ p̃supponit obligationẽ. l. q ꝑ collusionẽ. s̃. ꝺ act. emp. ⁊ ꝺ ann. leg. l. qntꝰ mutiꝰ. §. põpõiꝰ. ⁊ no. s̃. ꝺ dã. ĩfec. l. cũ postulassẽt. ⁊ h ẽ rlˈare ĩ oĩ pena, q̃ resultat ex crie publico. ¶ Alij dñt ẽt ad illã eũ obligari, qꝛ ꝺliquẽdo ꝯsẽsit, vt puniaꝛ̃. s̃. ꝺ postula. l. j. §. ad bestias. Ex q̊ ꝯsensu oriꝛ̃ obligatio. Sꝫ † ñ plꝫ, qꝛ lꝫ ñ ꝯsentiat ĩ ꝺlicto, ñ ꝯsentit ĩ pena, q̃ ĩpõiꝛ̃ ĩ vno. ¶ In criminibus aũt priuatis, bñ resultat obligatio ad penã, vt patet. s̃. in toto libro. de priua. delict. in qbꝰ pena petitur iure actionis. pꝫ etiam in. l. j. s̃. de act. ⁊ obli. qꝛ dꝛ obligationẽ oriri ex delicto

delicto.ſ.in publicis criminib⁹ ad penā extraordinariā applicādā pti,rōne ſui intereſſe,ſil'r oriꝛ obligatio ꝛ actio in factū.j.de fal. l.que pro nomine.ꝭ.pro ſocio.l.nec quicquam.ꝛ hanc non puto oriri ex conſenſu,ſed ex legis authoritate. ¶ Verbereꝛ.ſ.cū dolore pulſaretur.ꝭ.de iniur.l.lex cornelia.§.inter.

Summarium.

1 Debitor alij vendendo rem alij obligatā,an dominiū traditione in emptorē accipiētē trāſferat? Et q d in iuribus īcorporalibus?

2 Emptor iuris incorporalis,an impunē quaſi poſſeſsionem propria authoritate apprehendere poſsit?

CReditores. Si creditor in bonis debitoris propria authoritate.i.ſine iudicis ſnīa,ius ſibi dicit,ius ſuū amittit.ꝛ ſi per violētiā facit,hac lege tenetur.h.d.cū.l.ſe.qꝺ plane declara.vt plene no.in l.j.ꝭ.qꝺ met.cā.Si in rē.i.ſibi debitā vel nō.nā anꝙ ſibi tradatur nō dr ſua,ſꝫ debitoris,lꝫ dicatur ſibi debita. Hinc eſt ꝙ debitor alteri tradendo ꝛ vēdēdo transfert dñiū.C. de rei vendi.l.quotiēs.facit.l.ex ſtipulatione.de acqr.poſ.ꝛ.C.e.ti.l.minus inſtruct⁹.hoc † eſt verū in reb⁹ corpalib⁹.in quib⁹ cadit vera traditio.Sꝫ in iuribus incorporalibus,in quibus vera traditio nō cadit,ex ſola ceſſione trāſfert oē ius.qꝺ qs hꝫ.ꝭ.de pig.act.l.j.ꝛ notatur per cōpoſtellanū.c.j.ex de ꝯſti.hoc pꝫ in ceſſione vel in datione actionū,ꝑ quā trāſferuntur vtiles ipſo iure ſine alia traditione.q nō in eis cadit.C.de act.ꝛ obli.l.ij.Ex hoc ſequūꝛ duo notabilia.Prio,ꝙ ſi ius īcorpale ꝯcediꝛ duob⁹.ille q eſt ṗor,eſt potior ī iure.Scꝺo ſi res tradaꝛ,in qua illud ius fundaꝛ:vt.l.creditor.§.ſi.cū.l.ſe.ꝭ.qui potior.in pig.habe.Sꝫ ī corporalib⁹ potior eſt ille,cui tradiꝛ,vt.d.l.quotiēs. ¶ Scꝺo † ſequitur,ꝙ ille cui ſimile ius vēditur ṗt ꝓpria authoritate occupare. Nec in hāc.l.incidit,dūmō nihil corpale attingat. ¶ Iſtā qōnē ponit Inn.notabil'r ī.c.cū nr̄is.ex de ꝯceſſ.ṗbē.ſec⁹ ſi aliqꝺ corporale attingeret,vt in.c.lꝫ.de ṗbē.lib.vj. ¶ Intrauerit.etiā ſi pro ipſo eēt lata ſnīa:qꝛ nō licet ꝓpria authoritate executionē facere.l.miles.§.iudicati.de re iud.Sec⁹ ſi hꝫ ſniam a iudice:vt.j. ſubijciꝛ,in verbo nullo ꝯcedēte a ꝯtrio ſenſu.ꝛ.ꝭ.de acqui.poſſ.l. iuſte poſſidet.ꝛ no.in.d.§.iudicati.ꝛ.ꝭ.vñ vi meminerit.ꝑ gl.nā tal' ſnia ēt ſi ſit iniuſta ipm excuſat.ar.ꝭ.de ſuſpec.tuto.l.q teſtō.

SI creditor. Debitoris occupet.Sed ſi in re mea quā natural'r ꝛ ciuiliter poſſideo.tu aliqd facis,licitū eſt ꝓpria authoritate occupare.ꝭ.ad.l.aqliā.l.quēadmodū.§.ſi ꝓtectū.ꝛ.ꝭ.qꝺ vi aut clā.l.qꝺ vitē.§.ſi ad ianuam.Idē ſi tm̄ ciuil'r poſſiderē:quia licitum eſt mihi illam ciuilem poſſeſſionē defendere.ꝭ.vti poſſi.l.j.§.interdictū.ꝛ ibi no.in glo.Idem ſi retinerē licite ꝛ ex decreto iudicis.l.hec aūt.§.ſi.ꝭ.ex quibus cau.in poſſ. ea.ꝛ notatur per Bar.ꝭ.ſi mulier ventris nomine.l.j.§.neceſſario. ¶ Et adde qꝺ no.Inn.in.c.j.extra de immu.eccleſia.ꝛ per glo.in cle.ij.de cenſi.ꝛ in Spe.de loca.§.nūc aliq̄.verſiculo quadrageſimooctauo.ꝛ.d.l.hec aūt.in ſi.ꝛ dico ꝙ illum text.intelligit melius Bartol.in.l.j.§.neceſſario alleg.ꝙ aliquis alius.

De ſicarijs *Rubrica.*

Summarium.

1 Negatiuam quandoq; quis probare cogitur.

LEge Cornelia. In cendiū.etiā ſi inde nō ſit ſecuta mors.Et qual'r puniātur īcēdiarij,vide qꝺ plene no.C.de accuſa.l.datā.ꝛ.c.ꝓterea. ex de ſnia excō.Qui ve falſum teſtimoniū.No.iſtū verſiculū in cā capitali,teneꝛ hac.l.qꝺ intellige ſi ex illo teſtimōio fuerit qs ꝯdēnat⁹.alibi dr ꝙ teneꝛ pena taliōis,ſic accuſator calūnioſus,vt hr̄.xxxiij.q.v.ħ imago.ꝛ vide qꝺ no.ij.q.iij.ī gl.ſūme.

§. Diuus. Abſolui.ſ.total'r ſi caſu fecit.C.e.l.euꝫ. Sꝫ ſi ꝑ culpā,nō total'r,ſꝫ leui⁹ puniꝛ,vt in gl.ꝛ.j.de pe.reſpiciēdū.§.delinquūt.ꝛ incūbit ſibi on⁹ ꝓbādi.ꝙ nō fecerit aīo interficiēdi.qꝺ qual'r ꝓbari pōt notaꝛ.C.e.l.j. qꝛ ꝓbaꝛ ex ꝯiecturis,qꝛ erat amicus ſu⁹,vel cōſanguineus ꝓſtito iuramento purgationis,vt ibi notatur.Et † ſic not.caſum in quo quis tenetur probare negatiuam.ꝛ ꝙ non ſit dolo.ꝛ eſt ratio:quia cum actus ſit,de ſe probatus preſumitur contra eum. C.de iniur.ſiue cōuicij.al's qui dolum alleg.dolum probare tenetur.l.quotiens.C.de dolo.ꝛ.l.qui dolum.ꝭ.de probatio.

Summarium.

1 Impunitum eſſe quod quis ad ſui defenſionem facit.

2 Sui in ſubſtitutione,cūm quis inſtituitur & ſui,qui dicantur?

3 Teſtatoris verba ad iuris ſubtilitatem non ſunt trahenda.

§. Item diuus. Nota † ſm Iac.de are.impunitum eſſe,qꝺ ad propulſandaꝫ iniuriā ſuā ꝛ ſuorū quis facit.ad ea,que notanꝛ in.l.vt vim. ꝭ.de iuſti.ꝛ iur.ꝛ dicuntur ſui oēs,qui pro ipſo teſtimoniū ferre non coguntur.ſcꝫ vſq; ad ſeptimū gradū.vt no.gl.C.ad turpill. l.penultima.Iſtud facit ad.q. † cū quis inſtituit in teſtamēto titium ꝛ ſuos,de quibus intelligatur.Nā dicunt quidam,ꝙ non intelligitur,niſi de filijs in poteſtate conſtitutis.Nam alij ſunt extranei,ſed egó puto ꝙ intelligatur de omnibus agnatis vſq; ad gradū octauū,qui poſſunt ad eius ſucceſſionē venire.puto tamen eos ſubſtitutos ſm ordinē,vt priores in gradu,prius vocentur ad ſubſtitutionē.arg.de leg.ij.l.peto.§.fratre.ꝛ.l.cum pater. §.penult.ꝛ ad trebell.l.heredes mei.§.peto.qꝛ † non ſunt ſemper verba teſtatoris ad ſubtilē iuris interpretationē reſtringēda.de leg.iij.l.nō al'r.ꝛ.d.Bar.aliqual'r ī.l.gall⁹.§.j.ꝛ bñ.ꝭ.ꝺ li.ꝛ poſt.

Summarium.

1 Pœna legis ſi per ſtatutum alteretur,an punitio remaneat.Et ſtatuta dicentia bannitum interfici poſſe bene fundata eſſe.

EIuſdem legis. In principio. Sed ſi cauſa hominis necandi,tūc ſecuta morte,puniretꝛ pena capitis:al's pena relegationis.qꝛ illa eſt mala occaſio.j.de pen.ſi quis aliqd. ¶ Pigmētarij.i.ſpeciarij.ſic cicuta herba peſtifera.cui⁹ ſucco mortuus eſt Socrates.Et facit ad id quod not.per Bar. in.l.ij.ꝭ.de pu.iudi.vbi † querit,nunquid ſi pena legis alteretur per ſtatutū remanet punitio?ꝛ dicit ꝙ ſic:quia lꝫ pena ſit mutata,tñ accuſatio durat,vt hic eſt caſus. ¶ Item nota,ꝙ ſtatuta dicentia bannitum interfici poſſe eſſe bene fundata per hūc tex. ¶ Tranſfugas,etiam dum tamen ſint legitime banniti,pro crimine contra rem publicam commiſſam.Paulus de Caſtro.

Summarium.

1 Dolus in eo qui in officio delinquit,non requiritur,vt puniatur.

2 Iudex reum cum exceſſu torquens,ita vt inde mors ipſi reo contingat,an ſit puniendus,licet dolo careat:& qua pœna?

LEge Cornelia. Si poſit⁹ in magiſtratu facit aliqꝺ illicitū ꝯ necē hois,teneꝛ.hac.l.h.d.Et no.ꝙ † i eo nō reqriꝛ dol⁹ q delinqt in officio,vt puniaꝛ ēt total'r ſꝫ ſufficit lata culpa.C.de cuſto.reo.ad ꝯmētarieſem.ꝛ ſic graui⁹ puniꝛ,ꝙ alij.Sec⁹ ſi dlinqret extra officiū:qꝛ tūc puniꝛ miti⁹,ēt ſi dolo delinqt.j.e.l.pen.ꝛ ꝑ iſtud ṗncipiū dr,ꝙ † ſi iudex poſuerit aliquē ad torturā,ꝛ exceſſiue torſerit,ita ꝙ mors ſecuta ſit,lꝫ dolo careat:qꝛ vr̄ ad vīdictā publicā feciſſe.ꝭ.de iniu.l.qꝺ rei publice,tñ dꝫ decapitari,ſi fuit ī lata culpa.qꝺ ē notādū ſm Bart. hic.ꝛ ita poniꝛ caſus.ꝛ no.ꝑ Cy.in.d.l.ad ꝯmētarieſem. Pau.

Summarium.

1 Culpa lata in maleficijs,an dolo æquiparetur? Et an quis puniatur pro leui & leuiſsima culpa?

§. Cū quidā. Qui ꝑ laſciuiā aut latā cꝑā mortꝫ cām alicui ṗbet,nō puniꝛ pena capitis,ſed relegaꝛ.h.d.ꝛ ſic miti⁹ puniꝛ qui delinqt per culpā,ꝙ Paul.Caſtr.noue prelect.in.ff.vetus.

1 per dolū. quia lata culpa non equiparatur dolo in maleficijs. ī. e. l. iij. Et dicunt quidā, ꝙ nulla culpa facit quē cōdēnari criminaliter, nisi lata. ⁊ de hac loquitur hic. ⁊ notat Cynus in. l. si quis non dicā. C. de epi. ⁊ cler. ¶ Sed tu dic, ꝙ etiā propter leuē ⁊ leuissimam punitur quis criminaliter, licet leuius quam per latam. ī. de pe. respiciendum. §. delinquunt. ¶ Item no. ꝙ tunc punitur quis criminaliter ex lata culpa, cum ipsa tendit principaliter in lesionem alterius: alś secus, vt. l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. s̄. de adulter.

Summarium.

1 Fauori publico, an per priuatum renuntiari possit? Et quid si statutum puniat alium percutientem, an puniet percutientem eum qui velit?

2 Absens ad mortem damnari potest.

§. **Idem diuus.** Nō est licitum aliquem etiā volentē castrare, vel spadonem facere, etiam si sit seruus. ⁊ qui hoc fecerit, vel se sponte ad hoc tradiderit, in hanc. l. incidunt, ⁊ capite puniūtur, ⁊ poterūt in absentia condēnari. ¶ Sed qui seruum castrādū tradiderit, dūtaxat in dimidiā bonorum multcabitur. h. d. vsqꝫ ad. l. iij. ⁊ hoc est statutum in publicum fauorem: vt ciuitas ⁊ imperiū liberis repleatur. ī. de bo. dam. l. fi. §. penulti. ⁊ sol. mat. l. j. ⁊ †ideo non potest etiā per volētem huic fauori renūtiari, vt hic pꝫ. ⁊ s̄. de iniur. l. j. §. vsqꝫ adeo. lꝫ iniuria priuata remitti possit, vt ibi. Per hoc pꝫ ꝙ si statutum dicit, ꝙ ꝑcutiens aliquem, in tāto puniatur, ꝙ etiam percutiens volentem incidit in statutum. quia fauorem publicum respicit ⁊ bonos mores. ⁊ hoc est verum quo ad publicam vindictam. Sed ipse percussus nō aget iniuriarū: quia infertur in volentem. Secus si statutum respiceret tm̄ ꝑuatam vtilitatem: vt si diceret, ꝙ nullus ingrediatur possessionem alterius. nam ingrediens possessionē volētis nō tenetur, nec quo ad ipsum volentem, nec quo ad rē publicā. ar. dicti. §. vsqꝫ adeo. ⁊. l. j. §. inde queritur. s̄. de no. oper. nuntia. ⁊ de seruis export. l. j.

2 ¶ Item †not. casum spālem in versiculo, ⁊ qui hoc crimine. in quo damnatur quis absens ad mortem. ⁊ est alius. C. de pen. l. ne diu. secundum Bar. est alius in crimine legis iulie maiest. vt habetur in quadam noua constitutione. Federici, quam edidit in ciuitate Pisarum secundum Bar. Gl. tamen hic dicit, ꝙ in absentia non damnabitur ad mortem, sed relegabitur. que pena irrogari potest in absentem. Tu dic contra. Nam illud est verum, cum tale crimen est, ex quo etiam presenti non veniret imponēda pena capitalis, sed relegationis. vt. ī. Si aūt capitalis veniret imponenda: ⁊ tunc in absentia non debet etiā relegationis sn̄ia ferri: vt notatur in. l. absentē. ī. de pen. per gl. sup verbo relegationem. que contradicit huic, sed illa vera secūdum Dy.

Summarium.

1 Culpa lata an puniatur, si non sequatur euentus?

2 Culpa lata in maleficijs innominatis, an dolo æquiparetur: & quid in maleficijs nominatis?

In lege. Ad penam. l. cornelie imponēdaꝫ sufficit dolosus animus, licet non sequatur euentus maleficij. Sed lata culpa non sufficit, que in maleficijs nō equiparatur dolo. ad hoc alleg. Circa ꝑmū dic, †ꝙ si nō sequitur euentus, aliqualiter leuius punitur ꝙ si sequeretur. s̄. de extraord. crim. l. j. in prin. ⁊ innuit in text. in l. aut facta. §. euentus. ī. de pen. facit quod notatur in Specu. de accu. §. j. versiculo quid si peractum fuerit. Circa secūdum dic, ꝙ in maleficijs vel delictis nominatis lata culpa non equiparatur dolo, siue sint priuata crimina, siue publica: ⁊ siue queratur de pena criminalī. siue ciuili. vt est furtum ⁊ iniuria, vel homicidium, ⁊ crimen falsi. s̄. de furt. l. j. ⁊. l. falsus. §. qui alienum. et. l. inter omnes. §. recte. ibi quid in dolo ⁊c. ⁊. C. de fal. l. nec exemplum. ¶ Sed in maleficijs innominatis, vt cū punitur actus vel factū, qui non cadit in nomē alicuius maleficij: tunc lata culpa equiparatur dolo. s̄. si mensf. fal. mo. l. j. §. j. ⁊ si quis testa. liber esse iussus. l. j. §. nō aūt. nā ibi punitur seruꝰ qui aliquid subtrahit pēdēte cōditione libertatis. qꝺ furtū dici nō pōt, vt. l. serui ⁊ filij. s̄. de fur. vt oriatur actio furti. ¶ Sꝫ actus est de se malus: ⁊ ideo lata culpa equiparatur dolo. ⁊ est rō in predictis: qꝛ in maleficijs innominatis imponitur pena extraordinaria ad arbitriū iudicis. s̄. de extraor. criminibus. l. j. §. j. ⁊ not. de iniur. qꝺ senatus. Sꝫ ad penā extraordinariā sufficit lata culpa vt. s̄. eo. l. corporalia. §. j. ¶ Sꝫ in nominatis criminibus imponitur pena ordinaria, ad quam regulariter requiritur dolus. Cetera dic vt dicta. l. prima. §. non autem. si quis testa. liber. Bar. ⁊ adde glo. que cum ista. l. all'. in. l. in actionibus. s̄. de in litem iurand. l. lata negligentia. Paulus de Castro.

Si mulierem. Si mulier dat cām vt abortū faciat, in exilium dānatur ex hac. l. h. d. hoc est verū anteqꝫ partus sit formatus in vtero: vt aū. xl. dies, vel fm̄ alios. xlv. Sed postqꝫ esset in vtero formatus: tūc puniretur pena capitis: qꝛ ect homicida. ī. de pen. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ⁊ nota. s̄. de extraord. crimi. l. diuus. ⁊ dic vt ibi in gloss. penam vero irregularitatis nō incurrit, nisi qui partui iam formato mortis causam prebet. extra de homici. c. sicut. Dy. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Vim vi repellere licere cum inculpatæ tutelæ moderamine, qualiter intelligendum sit? Et an verberare volentem occidere liceat?

Furem. Furem nocturnū licitū est interficere, si parcere quis ipsi non potest, sine periculo suo vel suarum rerū. h. d. tex. cū gl. ¶ Furē autē diurnū nō pōt qs interficere, nisi timeat periculū ꝑsone: quia telo se difendit. nā periculū rerū timere nō pōt: qꝛ pōt diurnus cito recognosci. ⁊ in iudicio cōueniri. ⁊ idem esset in nocturno si eadē rō subesset. fm̄ doc. ¶ Ex ꝑdictis ptꝫ †intellectus ad. l. j. C. vnde vi. vbi dꝛ ꝙ licitum est vim vi repellere cum moderamine inculpate tutele. qꝺ intellige si aliter se defendere nō pōt. vt. l. sciētiā. §. cū alr̄. s̄. ad. l. aquil. Et certe locū hꝫ etiā si timeat ꝑiculū rerū suarū. Vñ si vis mihi res meas auferre: ⁊ ego timeo ipsas non posse recuperare: qꝛ es potēs, vel te non cognosco, licitum est mihi te interficere. ⁊ idem si velles me verberare, licet non interficere. nam si permittitur pro periculo rerum irrecuperabiliū, fortius pro periculo ꝑsone. quod not. perpetuo, secundum Barto. ⁊ est valde bonum dictum.

Summarium.

1 Voluntas in maleficijs, an spectanda sit, non euentus? Et an voluntas quandoqꝫ puniatur? Et quid in eo qui plus deliquit, quam credidit aut voluit?

Diuus Adrian. In maleficijs spectatur volūtas nō euentus. Sed alibi dicitur, ꝙ spectatur euentus, vt. ī. de pen. l. aut facta. §. euētus. ⁊ dic ꝙ vtrūqꝫ in diuersis casibꝰ. ⁊ ideo lex ista legitur quatuor modis. Primo ꝙ delinqre noluit. ⁊ tñ deliquit: ⁊ tñ inspicitur eius voluntas. de fur. l. qui iniurie. in prin.

1 ¶ Sed circa hoc dicas, ꝙ †aut ipse fuit in culpa: ⁊ tunc punitur, sed mitius habita distinctione inter latam culpā ⁊ leuē ⁊ leuissimam. s̄. e. leg. Cornelia. §. j. ⁊. l. in le. Aut deliquit per casum: ⁊ tūc aut ꝑcessit culpa: ⁊ idē per omnia. C. e. l. j. ⁊ ibi notatur. ¶ Sꝫ si nulla precessit culpa, tunc in nullo tenetur: qꝛ casus fortuitus non meretur penam. C. e. l. eum qui. ⁊. ī. de pe. l. respiciendum. §. delinquūt. in fi. C. de pig. acti. l. qui fortuitis. ¶ Secundo legitur eque in eo, qui voluit delinquere, sed non perfecit, vt ex sola voluntate puniatur: vt. s̄. e. l. prima. circa princp. et. §. diuus. ⁊. C. e. is qui cum telo. quod est verum, si processit ad aliquem actum. Secus si staret in finibus solius cogitationis. ī. de pen. l. cogitationis. ¶ Itē est verum in grauioribus criminibus. secus in leuibus: vt. l. prima. §. j. quod quisqꝫ iuris. ¶ Item est verum. si actus quem fecit, est de se punibilis: secus si esset permissus. Nā etiam si delinquere intenderet, nō delinqueret. s̄. de fur. l. falsus. §. qui alienum. ⁊. l. inter omnes. §. recte. versicu. per contrarium. ⁊ de iniur. apud labeonem. §. si quis virgines. his enim omnibus casibꝰ inspicitur euētus, nō volūtas. ¶ Itē posito, ꝙ sola voluntas interdum puniatur, tamen mitius punitur ꝙ si sequutus fuisset euentus. s̄. de extraor. crimini. l. prima. ⁊ adhuc etiam si euentus inspicitur, predicta vera de iure communi: de consuetudine vero, vel statutis locorum, potius inspicitur euen-

tur euentus, ꝙ volũtas, vt not. in Spec. de accusatore. §. j. versiculo qd si primo actũ fuerit. & iste due puniũtur, vt in gl. ¶ Tertio mo legitur extra gl. in eo, qui voluit delinquere, sz plus deliquit ꝙ voluerit. quo casu dic ꝙ aut plus deliquit circa eandẽ rẽ, aut personã: & tunc inspicitur euentus nõ voluntas, postꝙ dabat operã rei illicite: vt patet. s. de adult. l. si adulteriũ cum incestu. in prin. & de iniurijs. l. eũ qui. §. si iniuria. & ideo si credebã tm̃ vulnerare, sed occidi, teneor de occiso. ¶ Item si credebam furari rem prophanã, & erat sacra teneor de sacrilegio. ¶ Itẽ si credebam verberare ignobilem & ille erat nobilis. teneor tãꝙ verberans nobilem. arg. iuriũ allega. ¶ Si vero plus deliquit circa diuersas res, vel personas ꝙ putauerit, tũc aut illud verisilr poterã credere. & inspicitur euẽtus: vt. C. ad. l. iul. de vi pu. l. si qs ad se fundũ. Itẽ ille qui cõgregat gentes ad faciendum tumultũ: tenetur de cede cuiuscũqz etiam si sit mortuus vnus de parte sua. quod tñ non putabat, & ideo si quis posuit ignem in domo vnius, vt illam tm̃ cõbureret: tenetur etiam si cõbuxisset domũ vicinorum. nam euenire posse prospicere debuit. s. ad. l. aquil. l. qui occidit. §. in hac actione. ¶ Si vero verisimiliter illud non debebat credere: tũc aut deliquit in alias personas vel res pncipaliter, vt puta, credebã vulnerare titium tantũ, & vulneraui alium, qui se interponebat, vel aliũ pretereũtẽ: & tunc teneor de vtroqz. s. ad. l. aquil. l. scientiam. §. qui cum aliter. puto tñ ꝙ nõ ad penam criminalem sed mitius puniar. quia non fui in dolo. ¶ Item hoc est verũ qñ dabã operã rei illicite volẽdo hominẽ pcutere. Sed si dabã operã rei licite, vt qr volebã pcutere fenũ & percussi hominem pretereuntem, nõ teneor dummodo non fuerim in aliqua culpa, vt est casus in. d. l. respiciendũ. §. delinquũt in fin. facit. l. si putator. ad. l. aquil. ¶ Sed si delinquo in aliam personam per cõsequentiã, de qua non cogitabam: puta credebam percutere filium patrẽfa. & ipse erat filiusfamilias: & sic deliqui in patrem, non teneor quo ad patrem. & sic inspicitur voluntas, vt est casus. s. de iniur. eũ qui. §. si. ¶ Quarto modo legitur in eo qui credebat delinquere vno modo, & vno genere delicti: & ipse deliquit alio modo, vel alio genere: vt inspiciatur quod putabat. sed ista lectura nõ procedit: quia in iure inspicit̃ euentus, non voluntas. supra de crimine expil. heredi. l. final. & istud est notandum. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Occiso vno in rixa, eum teneri de occiso, cuius ictu perijt occisus, si de eo constet. Et quid si non constet. Et qualiter teneãtur socij, si plura intercesserunt vulnera?

2 Delinquẽtibus pluribus, qualiter teneatur vnus ex alterius delicto.

Si in rixa. Si in rixa fuerit vnus percussus a pluribus, dz ictus vniuscuiusqz cõtẽplari. h. d. ¶ Sed ad quid dicit gl. ꝙ ille puniatur, qui habuit animum occidendi, aliũ. non. Tu dic clarius. ꝙ † ille teneatur de occiso, cuius ictu perijt. Nam si plura fuerunt vulnera, & vnum tantum erat mortale: ille punitur de occiso, qui mortale intulit, si constare põt quis fuerit. Sed alij qualiter punientur? dic aut queritur de pena ciuili, aut pecuniaria, aut de pena crimiali, aut de pena canonica: vt irregularitatis. Primo casu punientur de vulnere tantum, non inspecto an voluerit occidere vel non. nam quo ad illam penam magis inspicitur factum ꝙ voluntas. & hic est casus in. l. item mela. §. si plures. ad. l. aquiliam. hoc verum si vulnera non mortalia precesserunt mortale. ¶ Si vero mortale precessit, tunc sequentia vulnera, licet ex se non erant mortalia, tamen propter mortale precedens censentur mortalia in hominis debilitate. & sic tenerentur de occiso secundum Barto. argu. s. ad legem aquiliam. l. in hac actione. §. si quis seruum egrotum. Sed non videtur verum: qr ex quo letaliter erat vulneratus, & sic non poterat euadere: sequẽtia leuia vulnera non dant mortem, licet accelerent eam. vnde videretur dicendum eos potius mitius puniri tanꝙ vulnerauerint iam mortuum, qui de proximo moriturus erat. argumen. de testamen. mili. l. ex eo quod & s. de damno infecto. l. damni. §. sabini. ¶ Sed dictum Bartol. bene procedit, quando precedens vulnus non est mortale, sed propter sequentia efficitur mortale, & sequentia propter precedens. nam tunc quilibet videtur dare causam mortis: & sic quilibet tenetur de occiso, ꝙꝙ omnes simul occiderũt. & hoc est quod dicit glo. hic. & hoc puto verius. ¶ Secundo casu cum queritur de pena criminali: aut illi qui vulnerauerũt non mortaliter, venerunt cum animo & proposito interficiendi, licet vnus tm̃ interfecerit: & tunc perinde tenentur acsi occidissent. s. e. l. j. §. diuus. ¶ Sed si hunc animũ nõ habuerunt ab initio vel in ipso actu: tunc tenentur de vulnere tm̃, ex quo ipsi non interfecerunt, sed alius. Ita dic in gloss. que sic debet intelligi, quod est verum de iure communi: de consuetudine vero vel statuto secundum qd nõ cõsideratur animus sed euentus, vt dixi. s. in. l. diuus. tunc dic idẽ per omnia, vt in proximo casu dixi. ¶ Tertio casu cum queritur de pena canonica, scilicet irregularitatis. dic ꝙ illam non incurrit, nisi qui interficit, non illi qui vulnerant non letaliter, etiam si habeant animũ occidendi. nam & ibi inspicitur exitus, non voluntas: vt extra de homicid. significasti. hec vera cum cõstat de illo ex cuius ictu perit, sed si non constat: tunc aut vulnera sunt equalia, vel vnũ non est magis mortale ꝙ aliud: tũc oẽs tenent̃ de occiso. vt in gloss. & iam dictum est. ¶ Sed si vnum tantum est mortale, nõ tamen constat quis illud intulit: tunc nullus tenetur de occiso, sed omnes de vulnere. & hoc ne in dubio innocens condemnetur. infra de pen. l. absentem. licet Bart. videatur dicere contrarium. sed nõ placet. Et idem est vbi vnus tantum percussit mortaliter: sed non constat quis. nam omnes absoluuntur. h. d. glo. ordinaria. in. l. item mela. in. §. sed si plures. in prima glos. quam doc. omnes dicunt esse contrariam huic glo. Sed re vera nõ est, quia illa loquitur qñ vnũ tm̃ fuit vulnus mortale, sed nõ cõstat quis intulit. Ista vero loquitur qñ vulnera omnia fuerunt equalia, puta oĩa mortalia, vel omnia non mortalia per se. nã tũc quilibet vr̃ dedisse causam morti. & ideo quilibet tenetur de occiso. ¶ Sed in gl. cõtraria vnus tm̃ dedit, sed nõ cõstat quis. & ideo in dubio sanctius est nocentẽ absoluere, ꝙ innocẽtẽ condẽnare. vt in. d. gl. que dz limitari quo ad alios, qui non dederũt cãm rixe. Ille vero qui cãm dedit, tenetur etiam si non cõstat, quis occidit: vt. l. si quis ad se fundum. C. ad. l. iul. de vi pub. qd est verum. si non pretextu officij: quia tunc habet locum. §. sed si plures. ¶ Sed si pretextu officij, qr tunc sufficit vna pena omnibꝰ. l. tutorũ. de admi. tuto. ¶ Ex pdictis pz, ꝙ si plures delinquũt, quilibet tenet̃ sua pena, nec pena vnius liberat alium: vt. d. §. sz si plures. Sed interdũ equaliter, interdũ inequaliter. & hoc cum nõ delinquũt sub ptextu officij. nam tũc omnes tenentur vna tm̃ pena. s. de pub. l. si militi. & s. de admi. tut. l. tutorum. Per quas leges determinatũ fuit, si statutum dicit, ꝙ si custodes carcerũ recipiant pecuniã ab incarceratis puniant̃ pena quadrupli. ꝙ soluendo vnũ tm̃ quadruplũ pro omnibus ceteri liberentur. qr delinquũt sub ptextu officij. Itẽ ista vera cũ querit̃ qualiter plu 2 res delinquentes puniantur. ¶ Sz † si querat̃ qualiter vnus teneatur ex delicto pluriũ? dic ꝙ aut ille nõ fuit in dolo: & tenetur vna tm̃ pena. & illi plures reputantur pro vno. s. de publi. l. si exegisset. & si fa. fur. fec. dicatur. per totũ. Si vero fuerit in dolo: tũc aut querit̃ qualr ex psona pluriũ puniatur: & tenet̃ pro singulis, vt. l. j. in pn. si famil. fur. feciss. dicat̃. ¶ Sz q̃rit̃ qualr teneat̃ ex psona sua pter plures delinquẽtes: dic ꝙ vna tm̃ pena. ar. s. ad. l. iul. de vi priua. l. ij. & ideo si mando pluribus ꝙ faciant vnum maleficium, vna tantum pena punior ex mandato meo.

Ad. l. Pompeiam de parricid. Rubrica.

Summarium.

1 Qualitas in mandatario delictum aggrauat in mandante. Et quatenus id verum sit?

Vtrum. Filius istiꝰ de morte patris tenet̃ pena parricidij. & idẽ in extraneo, si cõsiliũ dedit ꝙ filiꝰ interficeret prẽm. h. d. ¶ Si occiderit dic vt in glo. Et † sic not. ꝙ q̃litas que est in mãdatario aggrauat delictũ l mãdãte. Nam si mando filio alicuius, ꝙ prẽm interficiat, vel si psto auxiliũ. vel fauorẽ. teneor lege põpeia, sicut ipse filius: & tñ si p meipsum facerẽ solũ tenerer. l. cor. de sica. istud est verũ in q̃litate, q̃ inerat. in pn. mãdatario, sciẽte ipo mãdãte: secus in illa q̃ superuenit ex postfacto pter eius propositũ. nã illa nõ aggrauat delictũ. s. de furt. l. is qui opẽ. vbi dr. ꝙ lz ipse fur sit deprehẽsus in furto: nõ tñ tenetur furti manifesti. qr illa qualitas ex postfacto supuenit. Ex qbꝰ cõclude ad duas q̃ones. ¶ Prima ẽ si statutũ dicat ꝙ popularis vulnerans popularẽ puniatur in centũ.

nobilis vero teneatur in duplum. et vnus popularis mādat vni nobili, quod aliquem vulneret: certe punietur in duplum, sicut ipse nobilis: quia qualitas illa inerat a prin. ¶ Secunda est, secundum statutum plus punitur furtum factum de nocte, quam de die, pone mandaui tibi et opem præstiti, vt faceres furtū de die: et tu fecisti de nocte. certe punitur ac si fuisset factū de die. quia preter propositum meum. argu. dicte. l. is qui opem. et dic vt ibi plene per Barto. Paulus de Castro.

Si sciente. Non solum filius patrem interficiens hac. l. tenetur, sed etiam quilibet extraneus opem præstans filio. et etiam qui fuit causa. vt ille opē præstaret. h. d. ¶ In glo. qn̄ dicit no. ar. pro qua glo. facit l. ordine. §. in fraudem. ff. ad muni. et in auf. de sanct. epi. §. omnibus. coll. ix. in auf, vt nulli iudi. §. si quem adulterij. Sed certe iura ista loquuntur qn̄ cōtractus tendit in preiudicium aliorū, quam contrahentium. nā tunc adhibitus est vt proxeneta teneatur illis. Sed casus glo. loquitur qn̄ tendit in preiudiciū illius tm̄, qui proxenetam adhibuit. vnde nō videtur quod illud possit eis impingere. ar. de lega. j. l. si seruus pluriū. §. si heredi. et C. de seruo pig. da. ma. l. ij. et quia nemini officium suum debet esse dānosum. ff. ex qui. cau. ma. l. videlicet. et hoc puto verū. Et si diceres secundum istam rationem, non videtur quod vsure repeti possint, etiam a mutuante. rñdetur quod alia rō est in mutuante: cum ex mutuo lucrum senserit licitum, qđ ab eo extet. vt. l. propterea. §. meminisse. de inofficio. testa. et de calum. l. in herede. vnde non potest repetenti, turpitudinem imputare, de qua lucrum sensit vt. §. si hereditatis. alleg. sed proxeneta sic. quia lucrum non sensit. et facit quod no. in. l. alias. §. fi. de iureiur. per Barto. ¶ Pena. Barto. dicit quod hodie locum habet pena huius. l. per. l. j. C. e. alie. ll. non leguntur.

Ad. l. Cornel. de falsis. *Rubrica.*

Summarium.

1 Falsum quot modis committatur?

¶ Iste titulus diuiditur in tres partes. Primo loquitur de vere falso, quod punitur per. l. corne. Secūdo de quasi falso: quod punitur per senatusconsultum. Tertio ponit, que sit pena falsi vel quasi simili. Secūda ibi, ad testamēta. Tertia in. §. fi. ¶ Et

1 not. quod falsum committitur sex modis, qui ponuntur vsque ad §. ad testamenta. Primo cum mutatur veritas cum expressione falsitatis. et de hoc loquitur principium. ¶ Secundo vero cum pecunia recipitur, vt mutetur: licet mutata non sit. et de hoc loquitur. §. item qui ob instruenda. Tertio cum veritas ipsa venditur, vt si testis recipiat pecuniam vt etiam verum testimoniū dicat. et hoc colligitur in versiculo. sed et si quis. in verbo dicendum. cum gloss. ¶ Quarto modo cum celatur veritas, non tñ exprimitur falsitas. et hoc dupliciter. nam interdum celatur tacēdo. et de hoc in eodem versiculo, in verbo vel non dicendum. interdum vero committitur ipsam veritatē corrumpendo, vel preuertendo, et de hoc in versiculo qui rationibus. et predicta locū habent cū veritas facti mutatur aut supprimitur. ¶ Sed quinto modo cōmittitur, cum mutatur vel supprimitur veritas per iuris ministrum. et de hoc in versiculo, sed si iudex. Sexto cum procurator aduocatus aut iudex reuelat secreta iuris partis vnius alteri. et in versiculo, is qui deposita. ¶ Sed septimo cōmittitur cū notarius solennitatem iuris scienter omittit, C. de testa. l. iubemus. in fi. vbi est tex. notabilis casus in principio. notarius qui scribit aliter dicta testium, quam dixerint, vel aliter iudici ostēdit, quam dixerint, pena falsi punitur. h. d. ¶ Sed qualiter probatur hoc, si notarius dicit quod testes dixerint vnum, et testes dicunt se aliter dixisse: cui creditur? et vr̄ dicendū quod credatur testibus, per istā literā: aliter quomodo posset hoc probari. ¶ Sed cōtrariū est verū: quia quilibet testis est in suo dicto singularis, et ideo sibi non est credendum: vt in. c. cum dilectus. de electione. et ideo dic credēdū esse notario, etiā si plures testes contrarium deponant. casus est in. c. ad audientiam. extra de prescrip. et ita determinat Speculator. in tit. de testi. §. j. versi. Sed pone, ecce iudex. et de instru. editione. §. restat. et vide Jo. an. versiculo, quid si cū attestationes. facit quod notat Inno. in. c. cum Joannes. de fide instru. et fuit questio dñi Bar. brixien. Quomodo ergo probabitur quod notarius aliter scripserit, quam ipsi dixerint: cum ipsi recipiātur in secreto, vt no. in. l. si qn̄. C. de testi. Rñdeo qđ probari potest per aliā scripturā notarij, puta si in originali scriptura scripsit vnū: postea cum ipsam extendit scripserit aliud. nā tunc apparet falsarius, vt infra e. l. eos, stā dū est enim originali. in auf. de tabell. §. penul. et ar. l. si quis ex argentarijs. §. fi. ff. de edend. et quod no. in. l. si librarius. ff. de reg. iur. per Bart. et per eundē in. l. Caius. de leg. ij. quod est verū, si scienter et dolose contrarias scripturas confecit ex dictis testium. Secus si per errorē aliqđ verbum obscurum testiū in prima scriptura positū, exponeret in scda, et licet hoc facere non debeat, nō tñ cōmittit falsum, quia sine dolo. C. e. l. erroris. et istud facit in fine videre meo. Paulus de Castro.

§. Item qui ob. Qui pecuniā recipit vt falsam aduocationem, vel testimonium faciat, vel fieri faciat, vel quoquomodo de hoc pactus sit, punitur per senatusc. volusia. De quo habetur in. l. ex senatus. ff. titu. tertio, quod punit illos qui societatem inter se coeunt aduersus innocentem. adde quod etiam punitur. l. cor. de fal. vt congruat iste versiculus tit. punitur etiam. l. cornel. de sica. vel pena talionis, si cā erat criminalis. ff. de sica. l. j. in prin. et §. j. tenet etiā crimine concussionis. ff. de concu. l. ij. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Testimonium verum vendi non debet, sicut nec rectum iudiciū. Testis & iudex pro vtraque consistunt parte. nu. 2.

2 Aduocatus & iurisperitus, an patrocinium licitē vendant?

3 Iudicem corrumpēs, vt falsam ferat sententiam, falsum committit. Et tum qua pœna puniatur? Et item iudex qui accepta pecunia falsum iudicauit?

Vsic. Sed si quis. Notarius, qui pecuniā recipit vt referat iudici aliquos tulisse testimonium, qui non tulerunt, vel nō tulisse, qui tulerūt falsum. Idem in eo, qui recipit pecuniam vt testimoniū dicat, vel non dicat, vel iudicem corrumpat. Item etiam in iudice, qui scienter contra. l. pronuntiat. h. d. notabiliter. ¶ Dicen-

1 dum, etiam verum testimonium. Non † enim licet vendere verū testimonium, sicut nec iudici licitum est vendere verum iudiciū. et vterque falsum committit. xj. q. iij. non licet. et xiiij. q. quinta. nō sane. et sic not. tertium modum committendi falsitatem, scilicet

2 cum veritas venditur. Aduocatus † aūt vel iurisperitus bn̄ possunt vendere iustū patrociniū, vel iustū consiliū vt. d. c. non licet. nā ipsi pro vna tātū parte cōsistūt, sed iudex et testis pro vtraque. dicit tñ glo. in. d. c. non licet. qđ si sine magno labore possunt dare consilium non reuoluendo libros nec laborando in perlegendis allegation. quod gratis tenentur subuenire. ¶ Vel non dicendum. Nota quartum modū committendi falsitatem, scilicet cū celatur veritas. hoc verum est in tribus casibus tm̄. Primus cum celatur cum periurio cum sit testis iuratus, veritatem non dicat: puta quod dicit se non recordari, cum recordetur. C. de epis. et cleri. presbyteri. vbi casus. Secundus est cum adhuc nō iurauit, sed requiritur vt testimonium dicat: et non vult. et veritas aliter non potest reperiri: quia non sunt alij testes. nam etiam tunc falsum committit. per Innocē. in. c. j. extra de fal. in vna apostilla. ¶ Tertius casus est cū aliter reperiri pōt, sed ipse cepit pecuniam, vt nō testificetur. nā hoc ipso falsum cōmittit, et iste est casus hic. et per hoc dicit Bar. quod si aliquis non vult venire ad testimonium ferendum. quod cautela est, quod iudex faciat inquisitionē contra eum quod pecuniā recepit, vt non testificetur. et ipse hoc timore ductus veniet. extra hos casus, qui non vult dicere veritatem nō cōmittit falsum. arg. C. de fur. l. inciuile. cum ibi nota. ¶ Sed forte al's teneretur crimine stellionatus, vel de dolo ad interesse partis. ¶ Corrumpit. scilicet dando pecuniam, vt ve-

3 ram vel falsam ferat sententiam. et † talis primo committit falsum. vt hic. Item perdit qđ dedit, vt. l. ij. §. j. de condi. ob turp. causam. ¶ Itē caret cōmodo sententie. C. qn̄ prouo. nō est necesse. l. venales. Qualiter autem puniatur iudex qui pecuniam recipit. videbitur in. l. j. ff. ad. l. iul. pecul. ¶ Neglexerit scz sciēter sed si ignorāter tunc faceret litē suā: et tenetur actione in factū. l. j. de va. et extraor. cognitionibus. Paulus.

§. Ad testamenta. Qui legatū vel fideicommissum sibi ascribit in testamento etiā militis per senatusc. punitur pena. l. corne. nisi testator se postea subscripserit, et legatū approbauerit. quo casu si fuit seruus vel filius, qui sibi ascripsit, sufficit gn̄alis subscriptio: sed si fuit extraneus requirit spālis. h. d. ¶ Militū. dic et vide bal. per. l. j. ff. de test. mil. vbi milites pn̄t testari quō volūt, et cui pn̄t. ¶ Sed certe illud priuilegiū nō extēdit ad extraneos. vt h. l. in fraudē. §. fi. qđ. et ibi no. in gl. ff. de testa. mil. Bar. ¶ Legatū. vel

vel quodcunque aliud emolumentum, vt. j. eo. si quis legatum. §. si institutus. et hoc si sibi vel alteri alicui per cuius personam sibi acquiratur: al's non. vt. j. e. l. impuberem per totam. ¶ Ascripserunt. etiam iussu testatoris. al's non esset verum falsum, et non puniretur per senatuscon. Sed per. l. corneliam. et intellige principium glo. que incipit siue extraneus. et hoc verum nisi sequatur subscriptio testatoris: nam tunc distinguitur, vt sequitur in gl. extraneus. quando dicit so. vt ibi. dic quod ibi loquitur in filio emancipato ascribente sibi hereditatem, que sibi erat debita, etiam nullo facto testamento: hic in legato et fideicommisso, quod non est debitum, et idem esset in hereditate. si plus sibi ascriberet, quam deberetur. per eandem rationem. Bar. ¶ In gl. subscriptio. finis gl. est contra tex. expresse: quia tex. nominat personam, et constitutionem specialem princip. vide. l. si quis mihi bona. §. iussu. et. l. si titius. de libe. et posthu. per Barto. Paulus.

Summarium.

1 Vendens rem alij venditam, vel alij obligatam rursus alij obligans in quod crimen incidat, & qua pœna plectendus sit.

§. **Tutores.** Illi quorum bona propter administrationem tutele vel cure sunt obligata, non debent hoc tacito cum fisco contrahere: quod si fecerunt per senatusconsul. puniuntur de quasi falso. et hoc si viuit ille, cuius administrationem gesserunt: al's secus. Item qui in fiscalem contractum, iure hereditario successerunt hac pena non tenentur. h. d. vsque ad. §. si. tex. in verb. obrepserit. s. tacendo. nam si mentiendo, tunc punirentur de vero falso. Infra eo. et si quis ibi obrepserit. tacendo vero non semper committitur falsum, vt dixi. e. l. versiculo. sed si quis. in verbo. non dicendum. sed quasi falsum 1 committitur in casu speciali cum fiscus decipitur. Et nota: † quod interdum quis rem vni venditam vel donatam, alteri vendit: et tunc punitur pena falsi. j. e. qui duobus. Interdum rem obligatam vni obligat alteri, vel vendit: et tunc aut asserit nulli fore obligatam. et idem. j. ea. l. si a debitore. aut hoc tacet. et tunc in hoc tantum casu speciali istius. §. committitur quasi falsum, scilicet cum contrahit scilicet cum fisco: et sic bona sua tacite obligando, que primo erant tacite obligata propter administrationem tutele. vel cure. Si autem contrahit seu obligat extraneo: aut ipse primo obligauerat expresse: et punitur crimine stellionatus. s. de crimine stellionatus. l. iij. Aut erat tacite obligata: et tunc idem puto, si sciebat ius et factum. Sed si ignorabat etiam ius tantum: tunc in nullo punitur, quia iuris error excusat a dolo, pro quo tantum imponitur pena criminis stellionatus. s. de abi. l. j. Et no. in. l. j. in fi. magne glo. si quis ius dicen. non obtem. iure cum contrahere. ideo est, quia tacita hypotheca, quam habet pupillus in bonis tutoris, no extenditur ad heredem. s. de admi. tut. l. ex pluribus. et sic fiscus in nullo decipitur. Paulus.

Qui ignorans. Non videtur quis renuntiare iuri quod ignorat sibi competere. h. d. Secor. sunt in gl. ¶ Adūt scilicet de facto, ex quo re vera testamentum erat falsum. Si autem non erat, sed probabatur: tunc serua solutiones, que ponuntur in prima glo. ¶ Prohibetur. Sed quid si sciebat? dic idem: quia non est in eius volūtate approbare vel. improbare quod falsum est: secus si ex eius voluntate dependeret, vt si essent cause preteritionis vel exheredationis: quia tunc consequendo aliquid videtur approbare. hec distinctio ponitur. in. l. post legatum. s. de his quib. vt indig. licet autem non videatur approbare testamentum? videtur tamen repudiare hereditatem abintestato, ex quo scienter ex inutili testamento legatum consequitur. s. de acquir. heredi. l. clodius. secundum glo. Paulus de Castro.

Si quis. Turpia lucra sunt ab heredibus extorquenda, et quando legata auferuntur ab indigno, quod penes ipsum remansurum erat, remanet penes fiscum, quod autem alteri restiturus erat, fiscus restituet. No. que dicta sunt.

Senatus. Iussus patris excusat filium a pena falsi, qui aliquod commodum in testamento sua manu sibi ascripsit.

Si quis legatum. Licet legatum vel fideicommissum sit inutile a principio. vel ex post facto, tamen ascribens sibi punitur falsi: dum modo testamentum fuerit perfectum quo ad solennitatem testium secundum gl. vel quo ad voluntatem, vt. l. si is qui. s. de testa. Sed Bar. not. hic textum, quod testamentū in quo filius est preteritus. est aliquod si interuenit ibi solennitas debita. Sed istud est verum quo ad formam, non quoad substantiā. Effectus primi, scz quo ad formam est, scilicet quod habet locum senat. consulti pena, et interdictum de tab. exhiben. vt hic. Effectus secundus est quod non impeditur ex eo hereditatem abintestato deferri: vt. l. j. in fi. si ta. test. nulle exta. Sed alij dicunt. quod valet de iure pretorio, non de iure ciuili. Sed ista est vna truffa: quia si valeret de iure pretorio, competeret ex eo. secundum tab. statim, et per consequens contra tabulas: non quia, non concurrit cum secundum tab. vt. l. ij. §. expectandi. de bo. poss. secundum tab. et tamen istud est secundum: quia statim datur contra tab. vt. l. is qui. j. de lega. prestā. et. l. si duo. non enim potest eodem iure valere, et non valere. Sed ex eo quod datur contra ta. et nō valere de iure pretorio: ergo si dicis ipm valere contra dicis tibi ipsi. et ista est ratio viua contra multos. ¶ Item nota hic maiorem esse defectum forme quam substantie: quia instituere vel exheredare filium est de substantia, non de forma. facit. l. an inutilis. de accep. et quod ibi nota.

§. **Si patronus.** Ascribens sibi quasi debitum de iure ciuili tantū perdit illud: secus si ascribat sibi verum debitum. h. dicit. text. ¶ Item secus si ascribat sibi quasi debitum de iure ciuili et naturali. ita intelligitur gl. que incipit secus, cōiuncta glo. que est. in l. cum emancipata. C. de iuris et fac. igno. Premitte, quod quarta debetur patrono in bonis liberti de iure pretorio tantum. nota hic circa glo. quod magis debetur quarta patri in bonis filij, quam patrono in bonis liberti: quia patri debetur iure pretorio et naturali, vt. l. eum.

Nullo modo. Ista. l. h. d. serui non possunt esse in iudicio cōtra dominū, nisi in causa testamenti suppressi, in quo libertas erat eis relicta. h. d. Adde quod not. in. l. lis nulla. s. de. iudi.

Quicunque. Non summatur. ¶ In gl. ad bestias. in fi. dic vt ibi. dic quod ibi loquitur de falsatoribus, id est, de falso fabricatibus ex toto. quo casu si pecunia erat ciuitatis. i. forma, punitur pena. l. prime: sed si erat principis punitur pena. l. secunde. Sed hic loquitur de his qui aliter monetam falsificāt. secundum Bartolum.

Summarium.

1 Aurifabri qui vasa argentea non pura, & ex argento solida faciūt quæ pro vere argenteis vendunt, qua pena teneantur?

Lex Cornelia. Pena falsi tenetur, qui falsificat aurum vel pecuniā, et qui non prohibet. et idem in eo, qui similes nummos stagneos vel plumbeos emit aut vendit. hoc. d. vsque ad. §. pena. ¶ Vitij. dic quia immiscuit aliam materiam, puta argentum vel aurichalcum, vt maior esset massa auri. Et 1 no. † secundum contra aurifices, qui non faciunt vasa deliga, et forma debita: vt teneantur pena falsi. ¶ Item no. contra tabernarios, qui exposuerunt vinum venale immiscētes aquam in dolio, vel aliud non ita bonum, vt teneantur pena falsi. ¶ Confirmauit. i. fabricauerit. adde dicto superiori. l. saccularij. circa prin. supra de extraord. crim. et de crimine stel. l. iv. §. j. vel dic fabricauerit. id est, destruxit, vt quia bonam monetam de puro argento destruxit, vt reficeret aliā: de non puro posset: vt quia habebat eum in sua potestate. s. de noxa. l. in. delictis. in princ. et de dam. infect. l. fluminum. §. quanquam. et de infa. l. quid ergo. in prin. vel quia erat al's subditus suus, in quem habebat correctionem. ¶ Quid autem si non potest prohibere quis aliquem delinquentem? vide quod nota. in. l. culpa caret. de reg. iuris. et de iusti. et iure. l. vt vim. ¶ Dolo malo. vt expendantur pro bonis. Secus si non dolo, vt puta, si emit nummos aptos ad calculandum. dicunt tamen doc. quod illi nummi non debent fabricari forma publica. Ex hoc patet quod expendens falsam monetam scienter, punitur pena falsi. quod est verum, si erat plumbea vel stangnea, vt hic. Al's puniretur extra ordiarie. l. saccularij. de extraor. cri. secundum bar. qui dicit se plures pro hoc eripuisse a pena falsi: licet in contrarium faciat. l. s. proxima. in verbo tinxerunt aliter intelligendo, quam glo.

§. **Pena.** Committens falsum in aliqua scriptura etiam circa testamentum, incidit. in. l. cor.

neliam. & idem in eis qui societatem contrahunt ad falsa testimonia ferenda. h. d. Et nota, quia in primo casu accusatio est publica, scilicet quando falsum committitur in aliquo instrumento: vt nota. in. l. j. supra de pub. iudi. pro instrumento vero suppresso, non est accusatio publica, nisi esset instrumentum testamenti: vt. j. ea. l. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Filiusfamilias notarius, an pro patre instrumentum conficere possit? Et quid pro matre?

Eo. Sicut pena simili tenetur, qui legatum vel fideicommissum sibi ascripsit, etiam si sit alterius potestati subiectus: & sic commodum non sit penes ipsum remansurum, ita etiam si ascribit illi, qui in eiusdem potestate subiectus est. h. d. Ar. huius. l. dicit Dy. quod 1 †filius familias notarius non potest conficere instrumentum pro patre, sed pro matre sic, vt. j. l. proxima. in fin. Sed istud videtur verum, quando illud instrumentum esset omnino in fauorem patris, vt puta si sit instrumentum donationis. al's non videtur habere locum ratio legis. & istud puto verum. vnde bene posset conficere instrumentum, quo pater alteri obligaretur. vel instrumentum venditionis inter patrem & alium facte. ¶ Nota circa glo. ibi, quod quilibet familiaris tenetur bonum facere & tractare illum, qui eum sustentat.

Summarium.

1 Licite factum per sequentem casum non efficitur illicitum.

Illud. Qui legatum vel fideicommissum ascribit extraneo, vel illi per quem sibi non queritur in senatusc. non incidit: licet illud in sua potestate postea redeat. h. d. cum. l. se. Et nota ex isto. §. 1 quod †illud quod licite factum est per sequentem casum non efficitur illicitum. Per quod dicit Dy. quod si notarius fuit rogatus de aliquo instrumento pro titio, cui postea successit, potest instrumentum conficere, & eo vti: quia sufficit quod tempore quo fuit rogatus ad ipsum emolumentum non spectabat. quod perpetuo tene menti secundum dominum Barot. ¶ Idem Ioan. fa. C. de testi. ibi omnibus.

Alii. Qui falsum nomen sibi fraudulenter asseuerat pena. leg. cor. tenetur. h. d. & idem in cognomine. h. d.

§. Ordine. Remotus ab ordine, vel deportatus ad certum tempus ob causam falsi instrumenti recitati. finito tempore recuperat veterem dignitatem & ad nouam potest aspirare. h. d. & est ideo quia propter talem causam, non debet ita acriter puniri, & ideo videtur secum dispensatum de infamia. Si autem cum eo non esset dispensatum, sed post tempus remaneret infamis, nec veterem recuperaret, neque ad nouam ascenderet. C. de decur. l. infamia. & nota. s. de infa. l. qui debere. §. pena grauior. in glo. magna. & dic vt ibi. vel dic, quod ratio est: quia accusatus de falso instrumento recitato non est publici iudicii, sicut de suspecto. infra. e. l. Paulus. & ideo damnatus non efficitur infamis, secus si falsum instrumentum: vt not. s. de pub. iudi. l. j.

Filius. Ista. l. cum seq. loquitur de quasi falso. h. d. iussu patris non excusat filium emancipatum ascribentis sibi in testamento a pena l. cornelie. quia reputatur extraneus: filius autem in potestate & seruus propter iussum patris & domini excusantur a pena: & si subscriptio subsequatur, etiam commodum, quod sibi ascripsit consequetur. h. d. text. cum glo. vsque ad. §. sequens. Quod excusantur, scilicet a pena criminali: legata tamen non consequentur, nisi sequatur subscriptio. C. de his qui sibi ascribunt. l. ii. & non tamen requiritur subscriptio maxime quo ad hoc, vt euitet penam: sed ad hoc, vt consequatur commodum, bene requiritur subscriptio secundum Dy.

Summarium.

1 Persona principalis in testamento pro non scripta habita, nocet omnibus, qui ex consequenti commodum forent assecuturi. Et quid si sint personæ duæ æquè principales?

§. Sequens. Si ascribat quis seruo communi sibi, & alteri in testamento sub persona serui, tanquam pro non scripto legatum non consequitur: quoniam inutile etiam quo ad socium. h. d. tex. Sed si ascribat sibi & alteri: tunc est inutile proportione subscribentis non proportione alterius cui acquiritur totum iure accrescendi. h. d. 1 glo. ¶ Et †sic no. quod quando principalis persona censetur pro non scripta, nocet aliis omnibus, qui debebant per consequentiam cōmodum consequi. ¶ Sed si sunt due persone eque principales defectus vnius nō nocet alteri. per quod determinatur, quod si notarius conficiat instrumenta principaliter in persona sua tantum, sicut tale instrumentum, est inutile sibi, ita & aliis qui poterant per consequentiam commodum consequi. Secus si concipiat in personam sui & alterius eque principaliter: quia non est tunc inutile quo ad personam alterius, sed sue tantum.

Summarium.

1 Maritus seruum dotalem rectè manumittit,

§. Maritus. Patronus ascribens sibi in testamento liberti incidit in senat. con sult. quo ad penam, & legatum vxori perdit. nec ex hoc tenebitur si libertus ille fuerat dotalis seruus: quia cum non consequitur, restituere non tenetur. hoc dicit. Vel sic. maritus non tenetur vxori ad legatum, quod in testamento liberti sibi ascripsit, qui fuerat seruus dotalis. h. d. premitte, quod habetur in. l. dotalem. cum pluribus sequentibus. s. sol. mat. ¶ Primo ponit questionem. Secundo responsionem. Tertio duas oppositiones & ad quālibet respondet. Secunda ibi. responde. Tertia ibi an. ¶ Premit 1 tendum †est etiam quod maritus potest manumittere seruum dotalem: quia est dominus. & sic est patronus, tamen quicquid cōsequitur. tenetur reddere vxori sol. matr. & etiam quicquid potuit consequi, & non consequutus fuit propter sui negligentiam sine culpa.

Summarium.

1 Legatum pro non scripto habitum apud quem remaneat?

§. In fraudem. Dic etiā si ascribat sibi debitam portionē, vt. l. si quis legatum. in fin. supra. eo. secus in filio, si portionem hereditatis sibi debitam ascriberet, vt sequitur in versu, & filium. ¶ In penam. edicti criminalem & etiam legatum perdit. ¶ Filium emancipatum. supple qui ascripsit sibi portionem in testamento patris sibi debitā. C. de his qui sib. ascrip. l. j. secus si ascriberet sibi legatum: quia tunc non valeret, & puniretur: vt. s. in principio. l. ¶ Possit, scilicet de iure ciuili. vt saltem non reddatur testamentum nullum. sed de iure pretorio non: quia competet sibi contratabulas. ¶ Bonorum pos. s. si ipse se heredem scripserit. ¶ Apud heredem cum onere fideicommissi no. istum finem. Et no. primo, quod cum quis sibi ascribit, non distinguitur an sit penes eum commodum remansurum vel non. ¶ Sed indistincte non valet in persona sua: secus est cum alteri ascribit: quia tunc bene distinguitur, an per illum queratur sibi. & nō va 1 let: al's secus, vt. j. ea. l. impuberem. Alterius †nota & secundo et tene menti: quod legatum pro non scripto remanet penes heredem cum onere. ¶ Sed hoc est verum. quando defectus causatur in persona legatarii in ipso actu legandi: secus si erat per prius. vt. C. de ca. toll. l. j. §. in primo. Paulus.

Summarium.

1 Error iuris quem à quasi delicto non excusat. Et quid in vero delicto.

2 Subscriptio testatoris in testamento, quis sibi quid ascripsit, quatenus prosit?

Diuus Claudius. Ista. l. loquitur de quasi falso. Casus. Qui ascribit sibi in testamēto alterius per se vel alium, ex edicto diui Claudii punitur pena. l. Cornelie de falsis. nec excusatur propter ignorantiam iuris, si tamen testatoris

toris subscriptio subsequatur, si quidem specialis est, in totum prodest: si vero generalis prodest quo ad euitandam penaz. sed quo ad legatum capiendum, non prodest. h. d. vsq; ad. §. Item senatus. ¶ Edicto scilicet facto ad confirmationem senatusconsult. libonlani, quo idem cauetur. ff. e. l. j. §. ad testamenta. et etiam ad suppletionem eius, vt patet. in. e. l. §. Item Senatus, versiculo, & quatenus, in versiculo diuus pius rescript. ¶ Nota 1 † q error iuris non excusat quem a quasi delicto. & est ratio: quia ibi non requiritur verus dolus, sed presumptus, a quo dolo presumpto sola iustissima causa excusat. casus est hic, et. ff. de adm. tuto. l. tutor, qui repertorium. in princ. Sed a vero delicto vel vero dolo, excusat etiam ignorantia iuris, & quelibet causa etiã nõ iusta. ff. de iuris. omni. iud. l. si quis id quod. §. doli. & de ambi. l. j. & not. gloss. in. l. j. in fin. magne. ff. si quis ius dicent. non obtemperauerit. Ignorantia vo facti excusat indistincte. j. de decretis ab ordi. faciend. l. fi. & que qualiter presumatur, vide. c. cũ in tua. qui ma. accu. po. & de iur. & fac. ign. l. regula. §. j. & C. de peri. tut. l. si tutor. ¶ Dictante testatore. & ipso patre vel domino mandante, vt nota. ff. e. l. de eo. in prin. in maiori glo. circa fi. al's enim non esset in culpa, si filius vel seruus sine mandato sibi ascriberet vnde non puniretur. j. e. l. versiculo matri quoq;. ipse tamen seruus vel filius sic, vt dicta. l. de eo. in princip. ¶ Ualere. & quo ad penam euitendam, & legatum capiendum: vt. ff. e. l. j. §. inter fi- 2 lium. Sed † generalis subscriptio non prodest quo ad legatum, Sed quo ad veniam facilius impetrandam a pena. & hoc verũ in extraneo. sed in filio sufficit generalis, quo ad vtrunq;: vt dicto. §. inter filium. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Substitutus titio, si sine liberis ex proprio corpore natis, an si monasterium ingrediatur titius, ad substitutionem veniat, an vero monasterium quasi sit substitutum?

§. Item senatus. Seruus ascribens sibi libertatem etiam iussu domini, non consequit ipsam, nisi testatoris subscriptio subsequatur. quo casu non solum fideicommissariam, sed directam libertatem consequit, & libere persone propter iussum testatoris non excusantur, nisi necessitatez parendi habuerint: vel in nulla culpa fuerint: vel sunt tales, quibus licitum sit ignorare ius. hoc. d. vsq; ad. §. si quis duobus. ¶ Primo loquitur de seruo. Secundo de liberis hominibus. Secunda ibi, quod tamen. Item prima diuiditur in duas: quia primo ponitur illud quod cauetur in senatuscon. secundo id quod suppletuz fuit per edictum diui pij. secunda ibi, diuus pius. ¶ Itez scda: diuidit qr ponitur senatuscon. versiculo quod tamen. Secũdo ponũtur tres exceptiones. quarum vna est in versiculo, quin. alia in versiculo matri. alia in versiculo idem in filia. ¶ Libertatez, scilicet fideicommissariaz catenus. i. quare, & idem in directa, vt sequitur. ¶ Uideri Iite tex. est notabilis. & facit ad questionem, q si testator heredẽ suum grauauit ad aliquid faciendum, & faciat per alium eque idoneum: quod videatur testatori paruisse: quia videtur per alium fecisse, & etiam sua manu. ar. huius tex. & hec vera in vltimis voluntatibus, que recipiunt interpretationem extensiuam: secus esset in statutis, que non recipiunt extensionem. l. cessat de publ. & l. constitutiõibus ad munic. quia staretur verbis, vt si esset statutum, q tempore guerre quilibet eat ad guerram in propria persona: si iret per famulũ, vel aliã personã: incideret in pe- 1 nam statuti. ar. l. iij. §. hec vero. ff. de nego. gesto. ¶ Item † facit iste notabilis. §. ad questionem. primo q quis substituit titio, si sine liberis decesserit ex proprio corpore pcreatis, q si intret monasterium, quod sit substitutum ipsum monasterium. etiam si dixerit ex proprio corpore procreatis. argu. huius text. qd est notandum.

§. Si quis duob'. Qui sibi hereditatez in tertio gradu substitutionis ascribit. vel sub duabus conditionibus, non incidit in senatusc. h. d. Paulus de Castro.

Paulus. Pro instrumẽto subrepto nõ est publica accusatio, nisi fuerit testamentum, & in quolibet instrumento vel scriptura committi potest falsitas. circa testamentum signando falsum, vel subripiendo verum, aut celando ne voluntas appareat. h. d. vsq; ad. l. cum quidam. ¶ In gl. super verbo subtrahatur. hoc verum si subtrahatur respectu certe persone, vt illa iam damnificetur. ff. de fur. qui tabulas, sed si subtrahat simpliciter, vt veritas non appareat: tunc committitur falsum, vt in fine. l. hec distinctio probatur. in. l. iij. §. si quis dolo. ff. de ta. exhibend. ¶ In tex. signasset, & est tunc accusatio publica. insti. de pu. iudi. §. Itẽ l. Cornelia. & not. supra de pu. iudi. l. j. in tertia glos. ¶ Literis publicis, que fidem facerent, si essent vere: al's secus, vt not. C. e. l. damus. in glo. super verbo priuata. & supra. e. l. si quis legatum post princ. ibi: nam & falsum testamentum. ¶ Resignauerint. i. signum amouerint, vt fidem auferant scripture. per quod no. q illi, qui auferunt bullam de literis papalibus dolose cõmittunt falsum, secundum Barto. Paulus de Castro.

Cum quidam. Legatum, quod quis sibi ascribit, remanet penes heredem cum onere. h. d. & est casus, in quo pro non scripto remanet cum onere. regulariter contra. C. de cad. toll. §. in primo. vt dixi. supra. e. l. filius. in fi.

Summarium.

1 Impuberem ac seruum ad testamentum scribendum, imo quemlibet admitti, sed & foemina quoq; admittitur.

2 Pater num pro filio instrumentum conficere queat?

Uxori. Maritus ascribens legatum vxori, non punitur pena falsi. h. d. Et nota quia ista scriptura mariti pderit vxori. de quo Dyn. facit magnum festum dicens, non alibi ita bene reperiri: quia maritus notarius potest conficere instrumentum pro vxore. ¶ Sed tu dic, q nihil facit: nam hic loquitur de adhibito ad scribendum 1 testamentum in scriptis, in † quo quilibet admittitur etiam impubes, & seruus: vt. j. e. l. impuberem. in princ. & supra. de testa. l. seruus. & etiam femina. & tamen predicti non possunt esse tabelliones, nec conficere instrumentum publicum: cum illud sit officium publicum, quod non conuenit predictis: vt. j. de reg. iuris. l. ij. in fi. & l. quod attinet. nam scriptura talium non est illa, que fidem facit, sed testificatio testium. ipsi autem vtuntur nudo ministerio scripture, vt no. in. l. ij. C. quemadmodum testa. appe. in glo. nec recipit fidem ex ipso scribente. secus in instrumento publico: vñ maritus non possit fidẽ facere pro vxore testificãdo, vt nota. in. l. ij. C. de testib. sic nec instrumentum conficiendo: nã & pater filio emancipato vel militi ascribere potest. ff. e. l. si pater & tamen non posset esse testis pro eo, vt. C. de testi. l. percũtes. er- 2 go nec instrumentum conficere, quod plus est. Predicta † vera nisi constaret, q consensu ambarum partium rogatus esset maritus, vel pater: quia tunc videntur ipsum in hoc eligere nec possent ipsum postea recusare: sicut nec iudex de consensu partium impetratus, recusari potest. infra de appell. l. ex consensu. & extra. de offi. deleg. c. super questionum. circa fi. Paulus.

Summarium.

1 Arbitri compromissarij velut & arbitratores, si in se compromitti sinant, arbitrari coguntur.

§. Qui se. Qui se tutorẽ ascribit, suspectus psumit. Si tamen iudex reperiat ipm idoneũ cõfirmabit ipsum, & non recipiet officiuz ex testamento, sed ex edicto suo: nec se poterit excusare, postq semel consensit. h. d. not. ¶ Et adde q talis non incidit in senatuscon. quia non ascribit sibi commodũ, sed onus, & in hoc facit ad titulum. ¶ Presumitur, non tamen est presumptio iuris & de iure. bene tamen admititur probatio in contrarium, vt statim sequitur. ¶ Approbetur, per inquisitiones iudicis ex edicto, & sic non erit tutor testa- 1 mentarius, sed datiuus. ¶ Consensisse. Nota † bonum text. ad arbitros compromissarios, vel ad arbitratores: vt si consentiãt in se compromitti, arbitrari cogantur. Idem habes. in. l. iij. §. j. ff. de arbi. al's autem si non cõsenserint, non coguntur: nisi tantũ iuxta. l. nesennius. §. j. de excusa. tuto & plene nota. in. l. j. ff. de le. ij. In gl. ij. quando dicit fideicommissariũ, id est, executorẽ, q. fideicommissarius dicitur. Et nota glo. que equiparat executorẽ & tutorem, simpliciter. Glo. habes. in. l. tutelaz plerunq;. de tutelis. Et adde pro declaratione glo. quod non est executor ex testamento, sed ex edicto pretoris. Et sic erit datiuus non testamẽtarius. de quo loquitur. l. iiij. de ali. & ciba. lega. Facit etiaz istud ad testem, qui venit sciscitando, quod presumitur suspectus. de

quo not. in l. post legatum de his quibus. vt indig.

Qui falsam. Que sit falsa moneta, dicitur per Innocen. in c. authoritate. de instit.

Qui duobus. Qui duobus eandem rē insolidū vendit, & qui iudicem corrumpit falsum committunt. Sed leuiꝰ puniuntur, ꝙ alij falsum committentes. hoc dicit vsqꝫ ad. l. impube.

Summarium.

1 Impubes notarius an esse posit?
2 Dolus verus in quasi falso non requiritur.

Impuberem. Impubes sibi ascribens in testamēto pena falsi non tenetur, quia a dolo presumpto excusatur. h. d. ¶ Impuberem ascribētem sibi in testamento. & sic videtur, ꝙ † impubes possit esse notarius. qđ quidā dicunt ꝑ hanc l. sed falsum est, quia tale officium est publicum: & ideo non cadit in impuberem. ī. de re. iur. l. ij. in fi. nec obst. ista litera in testamento in scriptis. adde quod potest adhiberi etiam seruus. ś. de testa. l. scriptura: quia talis scriptura non est publica, nec recipit autoritatem a scribente. ¶ Sed a subscriptione & depositione testium, & ideo quilibet admittitur secus in scriptura publica, que accipit authoritatem a tabellione, secundum Dyn. facit ad ea que dixi. ś. e. l. vxori, sed impubes potest esse miles. C. de testa. mil. l. fin. ¶ Edictum diui Claudij. ś. e. l. diuus. ¶ Falsi, id est, quasi falsi, quo ad propositū, vt. ś. e. l. j. in fi. per glo. ¶ Dolus malus. s. presumptus. Nam † in quasi falso: non requiritur verus dolus, sed presumptus, vt patet. ś. ea. l. diuus. ij. responso, a quo dolo presumpto excusatur pupillus, vt hic &. ś. de eden. l. j. in fi. & no. glo. nota in. l. veluti, in principio. e. ti. quod dic, vt. l. j. §. si aduersus. de nou. oper. nuntia. per Dyn. & Bart. & vide quod ibi notatur omnino. Paulus de Castro.

§. Si ei. Ascribens alteri non punitur, si per illam personam sibi lucrum non queritur. h. dicit vsqꝫ ad. §. qui codicillos. & ponuntur sex exempla per ordinem. ¶ Incidere. Sed contra videntur: quia illud legatum tacitam habet conditionem, si reuertatur ab hostibus. & ideo videtur nō incidere. ś. e. diuus. §. fi. sed ibi duplex erat conditio, hic vna tantum, & sic non obstat. ¶ Existimetur. quia legatum est inutile & sibi non queritur. & sic nota, ꝙ quando quis ascribit alteri inspicitur euentus, an sibi queratur, vel non. Sed cum ascribit sibi, inspicitur animus, vnde tenetur & punitur etiam si legatum sit inutile. ś. ea. l. si quis legatum. ¶ Item in adoptionem dato, scilicet per ipsum ascribentem. ¶ Alteri fecerit, scilicet ipse ascribens.

Summarium.

1 Dare quid alicui, aut eum ab eo quod dedet, exonerare paria esse.
2 Legatum & ademptio in testamento respectu ascriptionis an distent?
3 Principaliter actum spectandum, & si ex eo inconueniens sequatur.

§. Qui codicillos. Non qui ascribendo sibi dat, sed qui datū affirmat, & etiam qui ab eo quod dare debebat, se exonerat in senatusc. incidit. secus in eo, qui rem estimabilem sibi ascribit. h. d. vsqꝫ ad. §. Item non continetur. ¶ Incidit. quia confirmando sibi dare videtur. Et sic no. ꝙ ille qui confirmat, dat. quod est verum si datio esset inutilis sine confirmatione, vel si sine confirmatione parum operatur: vt no. in. l. legitima. ś. de pact. & adde bonum tex. cum glo. in. l. ex his verbis. C. de donat. inter virum & vxorem. & nota. in. l. j. ī. de verbo. sig. ¶ Dederit. Nota † ꝙ paria sunt alicui dare, vel ab eo, quod dare debebat, ipsum exonerare: nam vtrobiqꝫ videtur factus locupletior. quod est verum si dare debebat notario. ś. de dona. inter virum & vxorem. l. qui dant. §. si vxor. secus si contingenter: vt. e. ti. l. si sponsus. §. concessa. ¶ Ademerit, quo casu valebit ademptio, si de voluntate testatoris fecit, al's secus, vt sequitur. ¶ Et no. † differentiā inter legatum & ademptionem: nam legatum etiam voluntate testatoris ascriptum, non valet. ś. eod. filius. §. sequens questio. & hoc ne delictum suum sibi prosit. Sed ademptio voluntate testatoris facta, valet licet illam ascribens sibi puniatur. & sic consequetur commoduꝫ ex eo, quod illicite fecit. Sed hoc ideo ne delictum suuꝫ alteri cui testator nocere voluit principaliter, prosit: licet ex illo per consequentiaꝫ commodum sentiant. & † sic inspicitur, quod principaliter agitur: licet ex illo inconueniens sequatur. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Constitutionem pœnalem ad casum similem pertrahi.

§. Item non continetur. Ascribēs sibi libertatem in testamento alterius non domini, incidit in edictum, sicut si ascribat sibi legatuꝫ: quia maior est ratio, licet verba senatusc. hoc non contineant. h. d. etiam † nota constitutionē penalem extendi ad casum similem, vbi viget eadem vel maior ratio, contra tamen hoc facit glo. in. §. Item mista. insti. de acti. verbis, scilicet senatus consulti. ¶ Penam scilicet criminalem & ciuilem. scilicet, ꝙ libertateꝫ non consequatur, vt conueniat qđ sequitur. Sed criminalem euitat ex solo iussu sine subscriptione. supra. e. filius versiculo excusatus. Paulus de Castro.

§. Si testamentarius. Quomodocunqꝫ commodum quis sibi ascribat, siue ex testamento, siue mortis causa capione. incidit in sen. consul. Secus si ascribat sibi damnum, et non videtur commodum sentire, qui rem tanti valoris erogat, quantum accipit. h. d. ¶ Ad hoc vltimuꝫ vide. l. ab omnibus. in fi. de leg. j. vbi est tex. formalis de condi. & dem. l. sed si hoc. §. f. vt quia testator grauabat heredem, ꝙ emeret seruum ipsius testamentarij, id est, scribentis, & manumitteret: nam si pro pretio competenti, non sentit commodum ascribens, & ideo non punitur: secus si maiori vt sequitur. ¶ Ab eo testamentario, scilicet per heredem. in. l. impuberem. in fi. in glo. fi. quando dicit. ś. de bo. po. contra tabu. l. non pu. §. si quis sua manu. de quo dic vt plene not. in. l. si quando. C. de inoffi. testa. Paulus.

Quid sit falsum. Ista. lex. facit, ꝙ si in rescripto aliquod mendacium exprimatur, quod non committit falsum. Paulus de Cast.

Summarium.

1 Accusari duo, sed & plures de eodem crimine simul possunt. Et sic mandans, & mandatarius.
2 Sententiam declaratoriam in criminali ferri.
3 Accusans testamentum de falso quibus incommodis afficiatur?
4 Iudex maleficiorum incidenter de ciuili cognoscere potest.
5 Statuto si caueatur, vt accusans non probans plectatur in. x. ff quis accuset nec probet, iudex in eadem sententia reum absoluere, & accusatorem non probantem poterit. Et id ad cuius petitionem fieri debeat?

A Thaletus. Ista. l. est no. & singularis. Qui testamentum accusat de falso, & non probat perdit commodum. & in illo sibi relictum: licet ad instigationem alterius hoc fecerit. qui probationes paratas sibi offerebat: ipse tamen instigator commodum, non perdit. h. d. no. ¶ Domini. qui duos extraneos heredes instituerat in. xj. vncijs, & filiam in vna vncia tantum: & grauauit institutos. ex. xj. vncijs, vt seruum manumitterent: et tūc possessionē hereditatis sibi restituerent, vt sequit. ¶ Professus ex quadam iactantia, volens forte complacere filie, que conquerebatur de patre qui modicum sibi reliquerat, vt duodecimā. Et sic in vna vncia. ¶ Et in crimine falsi. i. in accusatione falsi. in qua requiritur subscriptio, vt. l. libellorū. de accu. ¶ Et proculum coheredem. & sic nota, ꝙ † duo possunt accusari de eodem crimine, & ad hoc alle. Sed certe etiam plures. C. si reus vel accusatus mortuus fuerint. l. j. Et sic facit. ꝙ mandans & mandatarius possint. simul accusari vt hic. & l. nihil. in fin. ś. de adul. & ibi videtur casus. ¶ Pronūtiauit per quod videtur absoluisse ipsos accusatos. & † sic nota, ꝙ in criminali fertur sententia declaratoria pro reo. sic etiam contra reū. ī. ad turpil. l. j. §. finautē. calumniatoribus, sic etiam in cā reali. ś. de rei ven. & ex diuerso. & si seruit.

z si seruit. vendi. l. sicuti. §. si queratur, sic etiam in personali ferri potest. ff. de ar. l. quid tamen. §. si arbiter. z potest ferri absq; verbo absoluo, vel condemno. ¶ Iussit. Et hoc in eadez sententia.

3 Ex quo† nota quatuor. primo q; accusans testamentū de falso perdit commodum ex eo. z est ideo: quia impugnat testatoris voluntatem directo. vnde non debet ex ea commoduz consequi. secus est si impugnaret factum heredis tantum: vt. ff. de leg. ij. l. lucius. §. sempronia. quem oino vide. plene nota. in. l. post legatum, de his quibus vt indig. per Bar. ¶ Secundo nota, q; etiā legitimam sibi debitam perdit: nam ista duodecima non poterat esse, nisi debita pro legitima, z tamen eam perdit, quod est valde notandum. quoad. l. papinian. de inoffi. testa. §. meminisse, z non obstat in auf. de heredi. z fal. §. si quis aūt admonitus. z. C. de fideicomm. authen. hoc amplius: quia ibi in modo implendi voluntatem testatoris deliquit. Sed hic in impugnādo, quod plus est. ¶ Et istud facit ad illum, qui non vindicat necē defuncti: vtrum perdat legitimam. Cogitabis. puto tamen q; non impugnat voluntatem testatoris, sed negligit debitum officium impendere: vt argu. d. authen. hoc amplius: z quia pene sunt restringende. ¶ Tertio no. q; propter instigationem alterius non excusatur ista filia, quin perdat relictum. ¶ Sed hoc ideo, quia talis erat persona vilis seruus, cui credere non debebat, ar. ff. de eo per quem fac. est. l. j. §. ij. Secus si homo esset grauis, z talis authoritatis cui credere deberet: quia tunc excusaretur: vt. l. qui cum maior. §. fi. de bo. libe. z quod not. glo. in. l. titio vsuff. de cōdi. z de. ff. de dolo. si qs affirmauerit. facit. c. cū in tua. extra. de sponsal. ita potest intelligi. l. maiorem. C. e. ti. ¶ Quar-

4 to† not. q; iudex maleficiorum potest incidenter de causa ciuili cognoscere, probatur supra. de fur. l. interdum. §. qui furem. z fi. regund. l. iiij. §. si dicatur. z. C. de cōd. ob turpem causam. l. quod euitandi. z in authen. de constit. princ. §. q; si delinquentis. Sed principaliter non, vt supra de iudi. l. solemus. §. latrunculator. z

5 de pu. iudi. l. defuncto. §. j. Et† sic est hic casus, si statutum dicat q; accusans non probans puniatur in. x. q; iudex potest in eadez sententia reum absoluere, z accusatorem non probantem condemnare. ¶ Et nota, q; istud debet fieri ad petitionem partis. si commodum respicit ipsam. iuxta nota. in. l. si quis iussum. §. si iudex. de dam. infec. ¶ Sed si respiceret commodum fisci, posset iudex, ex suo officio absq; postulatione partis. vt no. in. l. fin. C. de bo. vacant. ¶ In glo. dum dicit. Incidit ad turpill. dic q; ibi destitit, hic non, vel ibi in turpil. incidit, sed commodum ex testamento non perdit: vt hic. et sic sunt casus diuersi non aduersi.

Qui nomine. Qui falsum verum committit. nō solum criminaliter punitur. Sed illi quem ledit ad interesse tenetur h. d. ¶ Et idem dicunt doc. in omni crimine publici iudicij per hanc. l. z. l. nec quicquid. supra pro socio. z facit ista. l. contra baiulos, vel seruientes, qui falsam citationem, vel relationem faciunt, vt teneantur de falso: z etiam ad interesse partis. Paulus de Castro.

Si quis patris. Turpia lucra sunt ab heredibus extorquenda. hoc dicit.

Summarium.

1 Testis varius contrarius ac vacillans quid inter se differant? remissiue.

2 Testis varius, an statim quod variauit, periurus dicatur? Et quid de eo qui sibi contradixit.

3 Testis, qui in secunda instātia se ad id quod in priori dixerat, refert: an testimonium efficax sit?

Eos. Testis varius punitur de falso, siue variet in eo, quod dicit in eadem instantia z inter easdē personas, siue in eo, quod dixerat z asseruerat extra iudicium, siue in eo, qd dixerat in alia instantia inter diuersas psonas, eadem tamen causa. h. d. vsq; ad. §. qui se. z continet tres partes prout sunt tria dicta. Secunda ibi z eum z c. Tertia ibi de impudentia z c. Et est notabilis. l. valde. ¶ §. qui se, non summatur, licet notabilis. in. l. eos, in tex. diuersa. vt puta quia primo negauit postea asseruit. Vel quia primo deposuit de

1 vno loco z tpe, z postea de alio. ¶ Et† que sit differentia inter testem varium contrarium. vel vacillantem, notat Innoc. in. c. preterea. de testi. cogen. ¶ Ibi inter se, istud verbum determinat verbum testimonia. quod sequitur, non verbum eos: vt sit sensus, q; diuersitas sit inter dicta vnius z eiusdem testis: nam si esset inter dicta plurium testium diuersitas, non propterea dicerentur falsarij: sed reducerentur ad concordiam, vt in. c. cū tu. de testi. quod est verum, si par numerus testium esset hincinde: al's staretur maiori numero: vt nota. de offic. de leg. cum contingat. ¶ Item hec vera in dictis plurium testium. Sed dictum partis cum dicto testis nunq; reducuntur ad concordiam. vt eleganter no. Inno. in dicto. c. cum contingat. quem Bart. refert. in. l. x. §. creditum. si certum pe. z dic vt ibi. ¶ Quasi falsuz. hec ideo dicit, quia nō constat adhuc, in quo dicto sit falsum: tamen quia necesse foret alterum dictum esse falsum, perinde tenetur de falso ac si constaret. z hoc ista litera vult. z hec erat ratio dubi-

2 tandi. Et per† eandem rationem dicitur periurus statim q; variauit, licet non constet, in quō falsum dixerit. Casus est. in. c. cuz dilectus. de temp. ordi. hoc verum si variauit in iudicio. ¶ Sed si extra iudicium ab eo, quod dixerat in iudicio. non dicitur statim falsarius, nisi prius probetur, quod probat: quia primo dicto statur. z tamen si esset falsarius non staretur, vt in. c. sicut extra de testi. z quod no. Inn. in dicto. c. preterea. de testi. ¶ Pronuntiādum. Hoc verum nisi variaret animo se corrigendi, et iustam causaz haberet variandi: quia tunc permittitur: vt in authentico de test. z in dicto. c. preterea. z vide omnino quod ibi no. Inno. Idem hoc verum, si variat circa substantialia negotij, secus si in narrandi modo, vel circa non substantialia: vt extra de verbo. sig. c. nihil obstat. ¶ Contra signuz, vt puta deposuit, q; signum non erat suum, et probatum fuit postea, q; erat suum. et sic cstat q; falsuz dixit. Vel pone q; deposuit contra scripturam signo suo signatam. Ex hoc patet quod non facit pro opin. bar. Quid dices: q; testis contradicens in iudicio ei, quod dixerat extra iudicium. tenetur de falso. nam hic loquitur de eo, qui deposuit contra signū vel sigillum. qd plus est q; cōtra dictū simplex. ¶ Item aduerte, quia loquitur de eo, quē cōstat dixisse falsuz, vt patet in verbo falsum. Sed Bar. loquit de simpliciter cōtradicēte. cuius dictū etiā al's perspicaci demōstratione ostēdit nō procedere: nā pone q; extraiudiciū dixit falsum. certū est. q; illi dicto nō stat: q; receptū est sine iuramēto. ¶ Itē ex illo nō punit, tamē quia nō fuit periurus nō tenetur extra iudiciū veritatē dicere. C. de fur. l. inciuile z. ff. e. quid sit falsuz. ¶ Si ergo dicas q; cōtradicendo in iudicio falsum cōmittitur. z sequeretur qd propter veritatez dicendā incurreret falsum. ¶ Item sequeret q; timore pene cogeretur persistere in mēdacio cū dicto. ¶ Itē sequeretur, q; si perseueraret in eodē mendacio dicto extra iudicium, non teneretur de falso. omnia videtur absurda meo videre, nisi sustinendo dicas, q; Bar. loquitur quādo non cōstat extra iudicium dixisse mendaciū. ¶ Quid autē si ab eo qd primo dixerat in iudicio variet extra iudiciū? dico, q; statur primo dicto, lz aliqualiter minor fides sibi detur. vt in. c. sicut. de testi. z qd not. in. c. cū in dicto. c. tua. z. c. cū causam. in vltima glo. z. c. veniēs. in gl. pen. e. ti. z per Inno. in dicto. c. preterea. ¶ Duobus. etiam in diuersis instantijs in eadem tū causa, quod dic. vt dicto. c. ve-

3 niens. de testi. per Inno. ¶ Sed† queritur si testis in secūda instantia productus refert se ad id, quod dixerat in alia instantia: vtrū valeat testimonium: dic q; sic, si ista duo concurrunt. scilicet q; sint verba testis se referentis. ¶ Itē q; referat se ad dictū suum, vt. C. de testib. l. iubemus. circa mediū: naz si essent verba notarij, vt puta, dicit notari⁹: talis testis interrogatus dicit idē per omnia, q; prior testis. nō valēt: q; notari⁹ facit in hoc se iudicem: quia non dz interpretari, sed formaliter transcribere, vt notatur. in. c. j. de fide instr. z idē si testis nō referat se ad dictū suū, sed alterius: vt puta, si dicit: dico idē per oīa qd dicit talis. Videtur suspectus, quasi dicat eundem, meditatūq; sermonem, vt supra de testi. l. iij. §. tu magis. Ita intellige quod not. I. and. in dicto. c. nihil obstat. de verbo. sig.

Summarium.

1 Obreptio, & subreptio in quo differant?

2 Sententia contra absentem, & indefensum non valet obtenta per obreptionem, Et quid si contra præsentem? Et item quid in iudicis decreto?

3 Accusator calumniosus, an de falso teneatur?

Si quis. Qui per falsas allegationes vel suggestiones sententiam obtinuit caret commodo sententie, z de falso tenetur. h. d. valde notabil'r. ¶ Obrepserit. Obreptio† cōsistit in exprimē-

do falsitatem: sed subreptio in tacendo veritatem. hanc differentiam ponit quidam in. c. cum dilecta. extra de rescrip. lib. vj. licet vnum sumatur pro reliquo communiter, vt patet. in. c. super literis. pro quo vide tex. in. l. sed ⁊ si lege. §. patronum. Ibi obreptio. ff. de in ius voc. ⁊. ff. de fideicō. liber. cū vero. §. subuentū. 2 cum similibus. ¶ Nihil agit: quia † sententia non valet: quia lata est contra absentem ⁊ indefensum, vt. l. si pretor. §. marcellus. supra. de iudi. Sed si lata est contra presentem: tunc valet, sed beneficio restitutionis, tunc rescinditur. vt supra de re iudi. l. diuus. ⁊ de exceptio. l. qui. agnitis. ita intelligitur titulus. C. si ex falsis instrumentis. ⁊. c. cum venerabilis. de excep. ⁊ que nota. de proba. c. licet ex causa. ⁊ hec sunt vera in sententijs diffinitiuis. Decreta vero iudicis per obreptionem interposita sunt ipso iure nulla. vt. l. tutor petitus. ⁊. l. seie egresse. ff. de tuto. ⁊ cura. dat. ab his. ⁊. l. j. §. hec verba. ne vis fiat ei, qui in possess. mis. est. de fi-3 deicommi. liber. cum vero. §. subuentum. ¶ Sufferre. Per † hoc dicunt quidam, ꝙ calumniosus accusator tenetur, de falso. ita dicit Bart. licet alij contra. pro quo facit glo. in. l. iij. supra de cōcussio. ⁊ de calumni. l. i. ¶ Tu dic, ꝙ istud est verum in duobus casibus. Primus est si obtinuit sententiā calumniosam per subreptionem, vt hic. ¶ Secundus, si recipit pecuniam pro calumniosa accusatione, vt. in. l. j. de calum. ¶ Sed si nec pecuniā recipit, nec sententiam obtinuit, tenetur tātum. l. rhemia, de calumniatoribus, vt. j. ad turpil. l. j. §. calūniatoribus ⁊ ita reducas ad concordiam. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Rescriptum principis suspectum producenti maior pœna imponitur, quam qui aliud instrumentum producit, & ei qui instrumentum, quam qui aliam scripturam.
2 Instrumenta suspecta ad quid dignoscantur?

Diuus pius. Producens in iudicio instrumenta falsa, nisi probauerit ipsa vera, tenetur de falso, ⁊ secundum qualitatem criminis interdum grauius, interdum leuius punitur: at si per errorem fecerit, sibi parcitur. hoc dicit. ¶ Pro mensura. 1 Quia † maior pena imponitur producenti, rescriptū principis suspectum, ꝙ aliud instrumentum. ¶ Item maior pena instrumentum producenti, ꝙ aliam scripturam, argu. extra. eo. titu. c. falsariorū: nam licet pena falsi regulariter sit deportatio, vt supra. ea. l. j. in fin. interdum tamen mitigatur arbitrio iudicis, vt supra. eo. qui duobus. et nota. in dicta. l. j. in fin. ¶ Instrumen-2 ta. Scilicet † suspecta, ⁊ sine forma, vel inspectione: vel quia cancellata. vt. l. fina. C. de edict. diui adria. tollen. l. si vnus: vel quia non cōtinent debitam solemnitatem. C. de numerarijs et actuarijs. l. quicunq;. libro sexto. ⁊ de testamen. l. iubemus. in fin. vel quia non concordat cum prothocollo, vt in authen. de tabellio. §. fin. nam his casibus non datur fides tali scripture, postꝙ ex sui forma est suspecta, vt hic, ⁊. C. de ꝓbat. l. iubemus. ¶ Sed si suspicio non apparet ex forma scripture, puta si notarius fuisset rogatus de instrumento futuro: nam tunc contra instrumentū presumitur. ar. l. fi. de ritu nup. ⁊ de admi. tuto. l. non existimo. ⁊ extra de clandestina despon. c. fi. ⁊ in. c. vt nostrum. vt ecclesiastica benefi. tamen quia suspicio non apparet ex forma scripture. sed ab extra venit. statur scripture, nisi probetur falsa: ita notatur in spec. de instru. edit. §. ij. versu. ⁊ nota. ꝙ si tabellar. ⁊ tunc non haberet locum. l. ista. quia non tenetur producens fidem imponere tali scripture. Alios modos quibus scriptura dicitur suspecta habes in dicta. l. iubemus. C. de probat. per glo. ⁊ doct. et qualiter instrumentum presumatur falsum, habes. in. l. ij. C. de summa trinita. ⁊. l. iij. C. de paga. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Mensuræ publicæ in ciuitatibus de cuius mandato proponi debent.

Hodie. Qui corrumpit edictum pretoris, tenetur de falso. ⁊ idem si corrumpit mensuras publice approbatas, qui tenetur etiā ad duplū eius, quod interest alterius, ⁊ pro crimine relegatur. Cōdēnatur. Declara istū tex. ꝑ ea, q̄ notantur. ff. de dolo. in. l. arbi-1 trio. §. de eo. ⁊ † adde, ꝙ tales mēsure poni debēt de mādato principis, vel ciuitatis. C. de sucep. ⁊ arca. l. modus. ⁊ debent poni in loco publico, vt in authen. de colla. §. si autem. Et nullus nisi princeps potest statuere, vel mutare mensuras. C. de flumine alexandrino. l. ij. libro. xj. Et ciuitas. de contrahen. empt. l. imperatoris. Paulus de Castro.

Si quis falsum. Ille qui alleg. l. falsam, vel constitutionem: tenetur de falso. non tamē dicas ꝙ propter hoc accusetur iudex, si per imperitiam iudicauit. Imo facit litem suam: vt. l. si iudex de varijs. ⁊ extraor. cogn. Ad hoc facit quod dixi. supra. e. l. athaletus. nota hic ex glo. contra illos, qui alleg. apostill. ⁊ dictata tanꝙ aliquorū do. que tamen nunꝙ fuerunt: ⁊ hoc quando non habent ab aliquo insigni docto. qui publice dicebat, ꝙ erant dictata talis doctoris. Nam alias excusarem eum.

Ad. l. Iul. repetundarum Rubrica.

Lex Iulia. Magistratus vel alij in publico officio positi, si pecuniam, a subditis recipiant. l. iul. repe. tenētur. Fallit si recipiant a consanguineis, vel cognatis. h. d. ¶ Accepit. Etiam a spōte dantibus: nam si ab inuitis vel per iniuriam extorqueant, tenentur crimine concussionis: vt. ff. de concussion. ꝑ totum. ¶ Uxoreue. In casu, quo licita est donatio inter virum ⁊ vxorem, vt supra de do. inter vir. ⁊ vxo. l. si sponsus. §. concessa. secundū quosdam. Tu dic: quod nō queritur hic de viribus donationis, sed an recipiens puniatur. Paulus de Castro.

Daturi. Actio in factum ex hac. l. descendens ad repetendum, quod datum est, vel interesse contra heredes datur intra annum. h. dicit. ¶ Datur actio. etiam si ad eos nihil peruenit ⁊ ante litem contestatam. quod est speciale, ⁊ ideo non datur nisi infra annum tantum: quia cum vnum sit contra eū, aliud est pro eo: vt. ff. de iure iur. l. eum qui. ¶ In glo. prima. ibi actioni factum. hec vera. vt supra. ti. j. l. qui nomine. Paulus.

Eadem. In principio nō summatur. ¶ §. hac. l. prohibetur. Sed notarius esse potest, secundum Bart. quia officium illud non est dignitas sed munus: vt. l. fi. C. qui mili. nō po. ⁊ ibi gl. a quo non repelluntur infames. C. de decu. l. infames. qd est, verū de notario simplici. Sed notarius principis esse non potest: quia illud est dignitas. C. de man. prin. l. i. nec potest esse notarius ad banchum. quia est officium in publico: a quo repelluntur infames, vt. l. ij. §. miles. de his qui not. infa. Bart. ¶ Accipiat. Ut puta, si vadat ad senatum, vt proponat ꝓ me data pecunia. tene mēti pro illis qui vocantur a cardinalibus: quia non debent accipere pecuniam vt pro altera partiū consulant, ⁊ si recipiant tenetur hac. l. vt in gl. ⁊ idem in aduocato, qui recipit pecuniam ad aduocandum, vel non aduocandum. §. si quis non. in fine.

Summarium.

1 Iudex iuris defensiones non admittens qualiter puniatur?
2 Iudex vel in publico officio constitutus donum vel munus quando accipere possit?
3 Titulus de calumniatoribus quid differt abs titulo de falsis, & concussionibus? & quid inter se?
4 Accusationes criminales se adinuicem tollunt.
5 Iudex pro sententia ferenda pecuniā nū accipere debeat? Et quid in decreti interpositione?

§. Hodie. Non debuerant: quia habebant. Defensionem iuris, puta qr occiderat ban-1 nitum quem licebat impune occidi ex forma statuti. ¶ No. † ergo ꝙ iudex qui non admittit defensiones iuris perinde punitur ac si non admitteret defensiones vere innocentie: qd tene menti: ⁊ ita alle. dominus Baldus istū tex. in. l. presbyteri. C. de episcopis. ⁊ clericis. ⁊ adde ꝙ sicut occidens Innocētem debet decapitari vt hic, ita etiam iudex, qui non admittit exceptionem 2 innocentie. c. vt. C. ne sacr. bap. iteretur. l. ij. vel. iij. Et † vt scias, quando ille iudex qui in aliquo officio cōstitutus est, possit aliqd

munus

munus vel donum recipere. dic. q aut recipit rone officij: z tunc non est ei licitum ab aliquo recipere: vt habetur in litera. §. e. l. j. Aut nõ recipit ratione officij, sed aliquis vult ei dare tanq̃ suo amico: z tunc potest recipere ab extraneo sibi amico, vsq3 ad cẽtum aureos §. e. l. eodez. §. si. ab cognatis vero z consanguineis suis potest accipere. vt hic in. l. lex iul. §. apparet. vt, §. e. l. j. all. de

3 arbi. ¶ Ultimo † not. ad intellectum huius tit. q titulus de calumniatoribus loquitur quando iudex recipit pecuniam, vt aliquis faciat vel non faciat calumniose. ¶ Sed iste loquitur qualitercunq3 recipit. Item ille locum non tñ h3 in iudice, sed etiã priuato. Sed iste locum non habet nisi in iudice. vel alio constituto in publico officio, vt. §. in. l. j. ¶ Item etiam ex illo edicto principaliter oritur accusatio ad penaz pecuniariam: sed ex isto principaliter procedit accusatio criminalis. vt. l. lex Julia. §. fin. licet etiam secundario prodeat ex eo accusatio ad penam pecuniariam. vt l. ij. §. e. ¶ Item differt hic titulus a titulo de concussionibus. nam ille loquitur cum pecuniaz accipit a partibus timore perculsis, z sic ab inuitis. ¶ Sed iste loquitur qualitercunq3 recipiat, etiam a sponte soluente. ¶ Item illud est crimẽ priuatum: z sic non cõpetit accusatio, nisi leso. Sed istud est publicum: z sit competit accusatio cuilibet. ¶ Item ex illo datur actio, ex isto accusatio. Conuenit autem dictus titulus cum dicto de calumniatoribus quia ex vtroq3 datur actio vtriq3 ad quadruplum. ¶ Sed in hoc differt quia ex illo de calumniatoribus aut quadruplum applicatur danti. vt quia non fuit in turpitudine: aut fisco, quando in turpitudine, vt notatur supra, in. l. ij. in gl. ¶ Sed ex illo de zcus. medietas quadrupli applicat fisco, z medietas exacto vl' expoliato. C. de asse. l. iij. ¶ Itẽ differt hic tit. a. l. j. in. §. j. §. de sica. nam. l. j. loquitur cum iudex pecuniã recipit vt innocentem qualitercunq3 condemnet. Sed iste loquitur generaliter etiam cum simpliciter recipit. vt condemnet.

4 vel absoluat. ¶ Et no. † q iste accusationes criminales tollunt se adinuicẽ, vt. l. senat. de accus. et sic accusatus hac. l. non accusatur, sed. l. Cornel. de sicar. vel de fals. Sed cum edicto de calumniatoribus et cum titu. de concuss. bene concurrunt: quia ille sunt criminales accusationes, iste vero ciuiles. z sic vna per aliam non tollitur: licet simul proponi non possint, sed vna post aliam. C. quando criminalis, actio. l. j. Et adde circa hunc titu. tres casus: nam interdum datur iudici pecunia contemplatione officij, z hoc non licet cuicunq3, etiam a consanguineo. Nec in aliqua quantitate, interdum datur propter consanguinitatem, quod presumitur cum dat consanguineus: nisi contrarium probetur. et tunc hic in infinitum, vt supra. e. l. j. in fin. z. l. lex iulia. §. apparet. Interdum dubitatur qua contemplatione detur: et tunc licitum est recipere vsq3 ad centum aureos in anno: vt. §. ea. l. j. in fin. Quod intellige dum modo non detur ab vna persona, et simul, sed separatim, et a diuersis personis et per minutas dationes: al's presumeretur fraus. arg. in. l. cum. §. lucius. de his que in fraud. credito. ¶ Item hoc verum de iure isto, et etiam hodie in ordinariis iudicibus, qui non habent salarium de publico: al's si habent, nihil penitus recipere possunt. vt in authen. scriptum est exemplar. in fine secunda colla. etiam esculenta z poculenta, vt notat gloss. in. l. plebiscito. de offic. presid. Sed Guliel. de cugno in esculentis z poculentis distinguit, qui dicit in hoc non corrigi. ll. antiquas, per dictam authen. z per istam distinctionem an habeat salarium, vel non, concordant gloss. contrarie. quarum vna dicit etiam ordinarios nihil hodie posse capere: vt in authen. de manda. princip. §. opus. Alia contra. i auk. de iud. §. ne aũt labor. in auk. vt iudex sine quoquo suffra. §. eos, z in auk. iusiur. qd' pstak ab his. §. j. delegat⁹ aũt iudex de iur. ciuili. capere põt duos aureos in principio, z duos in fine cause, vt dcõ. §. ne aũt labor. Sed de iure canonico nihil, nisi habeat proficisci de vrbe, vel de suo domicilio, de rescri. c. statutũ. §. insup. lib. vj. xviij. dist. nõ facit. z tũc modicas expensas. qd' dr in dcõ. §. insup. ¶ Itẽ arbiter accipere põt salariũ a partib⁹ q nõ repit hoc phibitũ. ar. ad hoc. §. si. regũ. l. iiij. §. j. z. C. de proximis sacr. scri. l. j. §. sacris. vsu. apd' arbitriũ. z de pn. agẽ. i reb⁹. l. fi. li.

5 vij. Itẽ adde q sicut p snia fereda nõ d3 iudex accipe pecuniã, sic nec p decreti interpositiõe: vt. §. e. l. iij. in verbo decernẽdũ. et C. de nupti. l. si furiosi. z de episco. audien. l. tam dementis. et not. C. vbi caus. fisca. l. ad fiscum.

Ad. l. Iuliam peculatus *Rubrica.*

Summarium.

1 Peculatus crimen generale esse, & sub se quae comprehendat.

2 Pecunia publica num in alium, quam destinata sit, vsum consumi possit.

1 ¶ Dic, q † peculatus crimen est generale, comprehendens sacrilegium, z de residuis. Et locum habet in ambobus. nam de residuis locum habet, cum quis pecuniam subripit publicam ex administratione quam habet. j. l. ij. z. l. iiij. §. leg. Jul. sed peculatus tam ex administratione, quam sine: vt. j. l. j. que indistincte loquitur. et. C. e. l. j. Item sacrilegium, est cum sacrum aufertur de sacro, non aliter: vt nota. j. e. diuus. Sed peculatus cum de sacro, vel de nõ sacro, vt. dicta. l. j. z. l. iiij. in pn. Tex. j. nõ sumatur. ¶ Item in. l. ij. in fine ibi, cum dicit faciat. zc. Sed † vtrũ

2 potest in aliquem vsum publicum consumere, quam destinatuz sit? dico q non nisi de mandato principis, vt. l. legatum. de admini. rerum ad ciui. ptinen. z vide eam omnino, cum ibi nota. et l. j. e. ti. z in cle. quia contingit. de relig. domi. pro quo. l. si quis ad declinandum. C. de epi. z clericis. §. fi. z vide qd' ibi notatur. fallit in tribus casibus, in quibus sufficit solus consensus ciuitat. ¶ Prim⁹ si vsus ad quẽ destinabat erat vl' illicit⁹ vl' ipossibilis vt. l. legatum supra de vsufr. lega. Secundus si ad illum vsum non sufficiebat, vt dicta. l. legatum. §. j. de admi. rerum ad ciuit. pertin. ¶ Tertius si magis expediebat rei publice in aliũ vsum cõuerti. de oper. publicis. l. fi. i pn. C. e. z adde qd' plene no. Bar. in dicta. l. legatum. supra de vsufr. leg. ¶ Et nota, pro illis qui legãt ecclesie vt ematur calix. vel aliquid simile, si pecunia non sufficit, potest destinari ad alium vsum: z hoc de mandato principis z summi pontificis: al's non, vt dicta cle. quia cõtingit. de relig. do. z dicta. l. legatum. §. j. infra de admi. rerum.

Summarium.

1 Inquisitio generalis quo iure commissa sit. Et quid de speciali. Et item generalis quotupliciter dicatur.

2 Iudex de delicto commisso in loco non sibi subdito num inquirere possit.

3 Iudex saecularis de crimine sacrilegij, & si ecclesiasticum sit, inquirit: sed & episcopus quoq; idem potest.

4 Accusatio pro sacrilegio coram quo institui debet. Et quae sint cõmunia ecclesiastica de quibus coram vtroq; iudice ecclesiastico scilicet & seculari agi possit.

§. **Mandatis.** Iudices seculares debent inquisitionem generalem facere ad reperiendum sacrilegos z latrones, z eos repertos debite punire. h. d. notabiliter. ¶ Latrones. ¶ Que sit differentia inter latrones z fures: dic vt nota. §. pro soci. l. cuz duobus. §. damna. in glo. z in authen. sed nouo iure. C. de fur. ¶ Inquirant. z erat ista inquisitio generalis quo ad res delicta z personas, z de incertis delictis inquiritur, que incertas personas comprehendit.

1 Et † no. tria singulariter in hoc. §. j. q de iure communi commissa est inquisitio generalis, Quid autẽ de spẽli: dic vt. §. de adul. l. ij. §. si publico. z dr spẽlis, qñ de certo delicto inquiritur contra certã psonã, in qua seruatur ordo iuris: z precedere d3 infamia: vt. c. cũ appareat. z. c. qualr' z qñ. de accu. z sequik ex ea punitio. z est odiosa: q: via extraordinaria: vt. l. rescripto. §. si quis auctoritatem non habens. j. de mu. z hon. ¶ Sed generalis dicitur tripliciter. primo quo ad crimina z personas, vt hic. z. l. cõgruit. de offi. presidi. ¶ Scdo quo ad crimina, non quoad psonas: vt cũ de incer. criminibus inquiritur contra publicã personam, vt contra suspectum tutorem vel priuatam. vt in. c. cum. i. z a. de re. iud. ¶ Tertio quoad personas nõ quo ad crimina, vt cũ de certo crimine qd' cstat cõmissum, non tñ cõstat p quẽ inquirik z reperiat delinquẽs. z iste oẽs gñales sunt pmisse. ar. hic vt dicta. l. cgruit: z in eis nõ seruatur ordo iuris: q: recipiũt testes in absentia partis, z dicunt pparatorie ad spẽcialẽ inquisitionẽ z testes: z eis receptis recipiẽtur interim in spẽli inquisitione. z ita seruat totus mũdus. scdm Inn. qui ita notat de elec. c. bone. super verbo testis. z iste vocantur hodie secrete informati ones. ¶ Scdo

2 † no. q iudex inquirere põt de delicto cõmisso in loco sibi non subdito: nã sacrilegiũ cõmittitur in ecclesia, q nõ subdita iudici seculari: z tñ secularis iudex inquirit, vt hic. z. l. si quis in hoc. C. de epis. z cler. per quas. ll. disputãdo determinat Cynus in questione, que incipit rector ciuitatis. q iudex potest inquirere contra subditum delinquentem extra territorium suum, z ita tenuit Bar. contra Dyn. per multas rationes in materia maleficiorum. z Joan. Andr. in spec. tit. de compe. iudi. aditione, dicẽtes q inqsitio fit principal'r propter iniuriã illata rei publice. Sed si

subdit⁹ vni⁹ iudicis alibi delinquit, non est offensa res publica illius iudicis, cuius subiectus est, ideo nõ potest inquirere, lʒ ibi possit accusari: q2 via accusationis est criminalis. C. vbi de crimine agi opor. l. j. Tu dic primã opi. veram, si delictũ erat vtrobiqʒ punibile, vt furtum, vel homicidium: secus si in loco delicti tantum puta ratione specialis statuti, vel consuetudinis, que inducit delictum, qđ alibi nõ esset: nã illud statutũ vel cõsuetudo non extenditur vltra territoriũ, vt. l. fi. de iurisd. omniũ iudi. ꝛ tunc cess. t vera secunda opinio. ¶ Vltimo † not. ꝙ iudex secularis inquirit de crimine sacrilegij, quod est ecclesiasticũ: episcopus etiam inquirere potest, vt in. c. cuʒ sit generalis. extra de foro competenti. ꝛ est locus preuentioni, vt. l. si quis postea. de iudi. ꝛ dicta. l. si quis in hoc genus. ¶ Sed accusatio coraʒ quo debet institui pro sacrilegio? dic ꝙ aut agitur ad penam mere temporalem, vt ad penaʒ capitis, que pro sacrilegio imponitur vt. j. e. sacrilegij. ꝛ tunc agetur coram seculari, cum ecclesiasticus non possit illã imponere, vt in. c. sentẽtiã. ne clerici vel monachi. Interdum agitur ad penam mere spiritualem, vt ꝙ excommunicetur: ꝛ tunc agitur coram ecclesiastico, vt in. c. conquestus. de foro competen. interdum agitur ad rei restitutioneʒ, que potest fieri per vtrunqʒ: ꝛ tunc electio est actoris coram quo malit conuenire: ita intelligi debet. c. cum sit generalis. de fo. competen. ¶ Extra ordinem. Nam extraordinaria dicitur executio pene, que imponitur sacrilegijs: quia potest variari ad arbitrium iudicis ex varijs causis, vt. j. eod. sacrilegij. ¶ Penam. Sed ipsa pena in genere est ordinaria, quia est capitalis. j. e. sacrilegij. in principio. ꝛ sic tollitur contrarium glo. Que autem † sint alia crimina, ecclesiastica de quibus, potest agi corã vtroqʒ iudice? dic vt in dicto. c. cum sit generalis, ꝛ est vt crimẽ heresis ꝛ symonie.

Lege Iulia. ¶ Lege. Iulia. de residuis tenetur, qui ex administratione, cui preest, pecuniam publicam subripit, ꝛ thesaurus absconditus non est religiosus, nec locum religiosum facit. ꝛ ideo surripiens crimen peculatus non committit. Sed qui pecuniã ciuitatis romane subripit peculat⁹ crimine tenetur. h. d. vsqʒ ad finem. Paulus.

Summarium.

1 Sacrilegium quid sit?

Qui. Sacrilegium non committitur sed furtũ, si non sacrum auferatur de sacro. h. d. tex. Secus si sacrum auferatur de sacro, vt. j. de pe. l. facta. §. locus. h. d. gl. Sacrilegẽ. Nam † sacrilegiuʒ est sacre rei violatio, vt no. xvij. q. iiij. c. j. Sed hic nulla sacra res fuit violata: nam edes sacra non fuit effracta. ¶ Item res subrepte non erant sacre. Sed si factum fuisset furtum cum effractura sacre edis. crederem esse sacrilegium etiam secundum legem, licet res subtracte non essent sacre: vt. j. l. prox. in prin. ver. sed moderanda. in verbo, effregerunt. Nec obst. quod ibi sequitur, ꝛ dona dei ꝛc. quia non omnia dona sunt consecrata, ꝛ adde quod dicam. j. e. sacrilegij. in prin.

Summarium.

1 Specialia tria in furto publicæ pecuniæ.

§. Qui cum in moneta. Subripiẽs pecuniã vel aurum publicum, non committit falsum, ꝛ tam ipse, quam prestans opem, tenetur in quadruplum: ꝛ efficitur prestans opẽ infamis ipso iure, ac si cõdemnatus esset. h. d. vsqʒ ad fineʒ. ¶ Et † no. tria specialia in furto pecunie publice. ¶ Primo in principali furtum committente: quia tenetur in quadruplum, non distincto palam vel occulte subripuerit. ¶ Secundũ est in prestãte opem: quia tenetur simpliciter in quadruplum: ac si esset manifestus fur. Sed in alio furto indistincte nõ tenetur furti manifesti: vt. l. is qui opem. s. de furt. ¶ Tertium est, ꝙ efficitur quis infamis ipso facto, ac si condemnatus esset: sed in alio furto requiritur sententia: vt. l. j. s. de infa. ¶ Vltimo no. glo. magnam circa medium, que exponit tex. dum dicit, perinde. Non tamen per omnia idem. ad statuta que dicunt talem forensem, qui habitauit tãto tempore, haberi perinde, ac si esset ciuis, vel pro crimine: ꝛ tamen reperitur vnum aliud statutum, in quo denegatur sibi aliquod priuilegium ciuitatis. Nam primum statutum limitatur per secunduʒ, vt habeatur pro ciue: non tamen per omnia, ꝛ sic primum statutum non corrigitur per secundum, sed restringitur. quod est valde menti tenendum. ¶ Cõdemnetur. ꝛ hoc ideo, quia subripit de pecunia incorporata fisco. Sed si non esset incorporata, teneretur ad duplum, vt. l. aufertur. §. j. de iure fisci, Paulus de Castro.

Summarium.

1 Sacrilegium verum quod sit. Et circa quid committatur?
2 Sanctum à sacro quid differat. Et quot modis sanctum dicatur?
3 Sacrilegium committit qui regis saluam guardiam rumpit. Et qualiter id sit intelligendum?

Sacrilegij capite. Pena sacrilegij capitalis est: ꝛ verum sacrilegium committitur in rebus sacris ad vsum publicum cõsecratis: sed quasi sacrilegiũ cõmittit in sacris cõsecratis ad vsum priuatũ. ꝛ magis punit verũ sacrilegiũ, quã quasi sacrilegiũ. ꝛ ꝯsideratio inter vtrũqʒ spectat ad iudicẽ. h. d. tex. cũ gl. ¶ Capite. Et sic est pena ordinaria inspecto gñe. ¶ Sed executio diuersimode fit iudicis arbitrio. ꝛ sic est extraordinaria. s. e. l. sacrilegij. in prin. ꝛ ita cõtrar. tollit. l. iiij. §. fi. s. e. ꝛ p hoc tollit cõtra gl. ¶ Publica sacra. i. ad vsum publicũ cõsecrata, vt sunt ecclesie cũ vestib⁹ ꝛ vasis cõsecratis ad vsum ppli. ꝛ istõ dr verũ sacrilegiũ. ¶ Sed qđ. j. sequit, dr quasi sacrilegiũ. ¶ Unde no. ꝙ † verum sacrilegiũ est violatio sacre rei ad vsum publicũ ꝯsecrate. ꝛ istud cõmittitur interdũ circa locũ tantũ, vt cũ tẽplũ vel ecclia frãgitur. qđ intelligo etiã si nihil subripiat. vt s. e. diuus. ¶ Scđo circa res: vt cũ sacrũ aufertur scđm legistas sed scđm canonistas etiam si de non sacro. vt no. in dicta. l. diui. ¶ Tertio circa psonas, vt cũ infertur violẽtia, vel iniuria ministris intra ecclesiã diuinis vacãtibus, vt. l. si quis in hoc genus de epi. ꝛ cle. Sed scđm canones, vbicunqʒ fiat, ꝛ in quibuscunqʒ vacet. ꝛ idẽ in quibuscunqʒ ecclesiasticis psonis, nõ solũ in sacerdotibus, vt in. c. suadente. xvij. q. iiij. de snia excõ. supuenit. Et q̃ sunt ecclesiastice psone no. in. c. duo sunt gña christianorũ. xvij. q. j. ¶ Sʒ † quasi sacrilegiũ dr violatio rei sancte vel sancte ad vsũ puatũ ꝯsecrate. Circa qđ no. ꝙ sanctũ differt a sacro: q2 sacrũ dr, id est cõsecratuʒ. ¶ Sed sanctũ dicit dupliciter. primo id quod sanctione quadã subnixũ est, vt sunt. ll. diuine vel humane: que si offendantur scienter, vel ignoranter. committitur quasi sacrilegium: vt probatur. s. de re. diui. l. sacra. §. proprie. cõiuncta. l. j. C. de crimine sacril. Idẽ est in eo, qđ princeps facit. Nã omne factuʒ principis dicitur sanctione subnixum: q2 vim. l. habet. C. de do. inter virũ ꝛ vxorẽ. l. dona. ꝛ. s. de publi. l. cesar. ꝛ ideo dubitarẽ, an illud sit recte factũ, ꝛ de principis potentia, quasi sacrilegiũ est. vt. C. de crimine sacri leg. l. instar. ¶ Secundo modo dicitur sanctum quod est ab iniuria hominis securũ ꝛ alienum: vt sunt muri ꝛ porte ciuitatis, quos nullus lederi debet: al's quasi sacrilegium committitur. vt supra de rerum. diui. l. sanctum. in princip. ꝛ. l. fin. Et idem est in rebus ecclesiasticis non consecratis, et vt in possessionibus ꝛ domibus: que cum debeant esse ab iniurijs hominum immunes, occupans illas committit quasi sacrilegium. xvj. questione. ij. nulli liceat. et. c. predia. et de foro competen. conquestus, et idem in legatis hostium, qui dicuntur habere securitatem de iure gentium: et nullus debet eos offendere: vt infra de lega. l. fin. al's committeret quasi sacrilegium quia rem sanctam violat. Idem in his que habent securitatem a iure ciuili, vt venientes ad nundinas. C. de nundinis. l. j. vel in eo qui habet securitatem a principe: vt nota. in. l. prima, in princip. supra ad. l. iulia. maiesta. per Bartol. Idem in illo quem princeps recipit sub sua protectione, vt patet. in. c. si papa. de priuile. libro. sexto. ¶ In his enim omnibus puto quasi sacrilegium committi, quasi sacra res offendatur. ¶ Per † hoc etiam patet ꝙ rumpens saluam gardiam regis, committit sacrilegium, quod intelligo si rex aliquem sub speciali protectione recepit: secus si sub generali salua gardia sub qua sunt omnes de regno. al's enim committeret sacrilegium alter alterum offendendo: cum omnes sint sub principis protectione generali. j. de pen. l. capitalium. §. ad statuas. Et ad hunc effectum intelligendũ vide. in. c. recepimus in gloss. in versiculo. protectionis. extra de priuileg. ibi dum dicit ꝛ aliquam reuerentia ꝛc. et adde quod habetur. xvij. questione. iiij. per totum. ¶ Priuata, id est, ad vsum priuatum, vt vnius domini temporalis, vel ecclesiastici: quia retinet capellam in domo sua cũ alijs pertinentijs ad vsum suum tantum. Bar.

§. Labeo.

§. Labeo. Crimine peculatus. Nō tenetur, qui pecuniam sacram vel publicam ex officio, quod habet subtrahit: sed tenetur. l. iul. de residuis, secus in eo qui pecuniam fisco debitam simulans se fisci creditorem retinet. Et idem si publicarum tabularum, pecuniam capit sine licentia illius, qui ei rei preest. h. dicit.

Summarium.

1 Personaliter pro debito fiscali capi nūquis possit: Et in quibus casibus idem liceat?

2 Citatio verbalis quot modis fiat: Et an mulier personaliter capi debeat? nu. 3.

Labeo. Debitor fisci, lz sit in mora soluendi, Non tenetur. l. Jul. de residuis nisi post annum. Potest tamen cogi ad soluendum per captionem pignorum ꝛ retentionem persone, ꝛ per mulcte indictionem. ¶ Corpus retinendo. Nota† ꝙ pro debito fiscali potest quis personaliter capi. ad hoc quotidie alle. nō tamē ponet in carcere nisi sit in magna ꝯtumacia. C. de exacto. trib. li. x. l. nemo carceri. Sed tantum representabitur iudici, vt litiget si negat, vel si confitetur statim compellatur soluere. ¶ Itē est et aliꝰ casus in quo quis citatur realiter per capturam persone, scz in causa criminali, vt. in. l. iij. in fi. C. de custo. reo. ꝛ poterit etiam extrahi de domo. vt no. ī. de reg. iur. l. nemo de domo. ꝛ. s̄. de in ius voc. l. sed is. An aūt ponatur statim in carcere, distinguitur an sit presumptio contra eum, vel non: ꝛ vtrum sit graue crimen de quo accusatur: vt. s̄. de custo reo. l. j. ꝛ. l. diuus in princi. Est ꝛ tertiꝰ, scilicet in causa ciuili postquā quis est cōdemnatus: quia potest capi ꝑsonaliter ꝛ incarcerari, nisi cedat bonis: vt. l. j. C. q bo. ced. po. est ꝛ quartus scz in causa ciuili, scz post litē contestatam, licet condemnatus non sit: q: pōt capi personaliter, licet nō incarcerari. l. consentaneum. C. qūo ꝛ qñ iud. Et iste est casus in quo potest habere locū remissio in causa ciuili. Regulariter cōtra, vt nota. in. l. heres absens. de iudi. ¶ Quintus casus est in eo, qui alienauit bona sua in fraud. credito. s̄. que in fraud. cred. l. fi. in fi. ꝛ ibi notatur in gl. extra istos casus in causa ciuili. nō hʒ locū citatio personalis per capturā persone: sed citatur realiter: Et si non venit fit missio in possessionez ex primo decreto: vt probatur. s̄. de lib. ho. exhib. l. fi. in fi. Citatio† vero verbalis fit tripliciter primo per edictum: ꝛ istud nō permittitur delegato, sed ordinario tantū: vt in auť. de exhiben. reis. §. si vero. C. qūo ꝛ qñ iudex. auť. qui semel. Secundo per vocem preconis. Tertio per nuntiū vel epistolam. ꝛ hec duplex: nam interdum vt quis personaliter compareat. ꝛ istud fieri nō potest ab inferiore a principe, nisi in causa criminali, vel ciuili pro veritate dicenda, vel iuramēto prestādo vt in. c. j. de iud. lib. vj. ¶ Scdo vt cōpareat ꝑ se vel ꝑ procuratorē. ꝛ ista vocať citatio legitima ꝛ cōis atq; regularis: vt in. c. cū dilecti de dolo ꝛ ꝯtu. ꝛ ibi not. De istis citatiōibꝰ habes gl. magistrā. x. colla. in feud. in. c. vnico de mili. vassallo, qui ꝯtumax est, ꝛ de in ius vocā. l. pleriq;. ꝛ. l. sed in his. Et †adde ꝙ mulier nō debet ꝑsonaliter capi, vt. C. de offi. diuer. l. j.

Ad. l. Iuliam ambitus Rubrica.

Summarium.

1 Lex Iulia de ambitu num in principe locum habeat? Et electio in quo spectetur?

2 Ius ciuile an imperator pecuniam pro honore aut dignitate danda accipiendo, tollere possit? Et qui dat pecuniam pro honore habendo in quod crimen incidat? nu. 3.

4 Symoniacus, & ambitiose promotus in quo distent?

Hæc lex. Non expedit summare. ¶ In tex. ibi, fauorem. ꝛ electionē, ꝛ dic ꝙ ꝟba. l. iulie loquūtur de illo, q dat pecuniā vt eligať ad magistratū: ꝛ† ideo nō hʒ locū in principe, qui nō dr eligere, sed creare, vel instituere: nā electio nō dr, nisi penes plures: vt notatur. in. c. gratū. de postul. lz largo modo possit dici quo ad vnū: vt. in. c. cū ecclesia vulterana de elec. ꝑ hoc pʒ ꝙ ista. l. nō facit ꝑ canonistis q dicūt, ꝙ nō cōmittiť symonia, si dať pecunia pape ꝑ bñficio: nā symonia cōmittiť indistincte cū datur tpale, pro spirituali. Sed. l. iul. de ambitu. nec eius verba, loquunť nisi qñ dať pro electione, q nō cōsistit in principe. preterea. l. iul. de ambitu. Et† eiꝰ ꝓhibitio est de iure ciuili, qd imperator tollere nō pōt pecuniā recipiendo sciēter: ar. ff. de excu. tut. l. idē vlpianꝰ. §. sunt quidā. Sed accipere tēporale pro spirituali prohibituz est a lege diuina ꝛ ꝑ apostolū, vt habeť in actibꝰ apostolorū, de beato Petro, qui redarguit symonē magnū primū actorē huiꝰ sceleris, dicēdo pecunia tua tecū sit i ꝑditionē q: existimasti donū dei pecuniā possidere. Legē diuinā, vel apostoli tollere nō pōt. xxv. q. j. sunt qdā. ꝛ no. in. c. cū ad monasteriū. de statu. mo. ꝛ in cle. romani. i princ. de iureiurā. ꝛ istud tenēt theologi veriꝰ. ¶ Cētū aureos. Ista est pena leg. iul. de ambitu. alia pena imponiť. in. l. fi. in fi. C. ad. l. iul. ꝛ alia ꝑ auť. vt iudi. sine quoquo suffra. §. cogitatio. Et† sic no. qd qui pecuniā dat pro adipiscēdo honore incidit ꝑmo. in. l. si quēquā. C. de epi. ꝛ cle. Scdo i hāc. l. Tertio in vitiū symonie. ¶ In gl. ibi, cū dicit. s̄. de postu. l. prima. Tu dic, ꝙ ibi loquiť cū datur ꝑ dignitate habēte administrationē: ibi pro nō habēte, ꝛ est rō: q: cū habet administrationē timor est ꝙ pecuniā, quā dedit nō extorqueat a subditis: qd facere non pōt, si administrationē nō hʒ. hec rō colligiť in. d. §. cogitatio. ¶ Ibi vř. Tu dic, ꝙ aut loquimur in tēporali dignitate: ꝛ licitū est eā petere, sed ordine vt sibi detur sine pecunia. ar. l. vt. gradatim de mune. ꝛ ho. Alias esset ambitiosus. Aut in eccl'iastica: ꝛ tūc non lz petere in spē, sed in gñe pōt quis petere bñficiū, si est idoneꝰ ꝛ indiget, al's cōmittit symoniā, vt no. in. c. tuā. de eta. ꝛ qual. ¶ Ibi decretiste ꝛc. tu dic qd talis erat symoniacꝰ, scdm decretistas. ꝛ sic non dr criminosus, licet dicať symoniacus, sed dicitur ambitiose promotꝰ. Et† q̄ sit differētia inter ista duo: dic vt habeť. in. c. fi. de electio.

Ad. l. flauiam de plagiarijs Rubrica.

Summarium.

1 Plagium quot modis committatur?

Si liberum. Qui vendit vel emit liberū hoiez sciēter crimē plagij cōmittit. h. d: ¶ Et no. ꝙ iste titulus diuidiť in tres partes. Primo ponit casus, in quibꝰ plagiū cōmittať. ¶ Scdo ponit differentia inter plagiū ꝛ furtū. Tertio poniť, q̄ sit pena plagij. Scda. in. l. nō statim. Tertia. i. l. fi. ¶ Circa† ꝑmū dic, ꝙ cōmittiť quatuor modis. primo cū quis vēdit vel emit liberū hoiem sciēter: vt hic. Nā iste plagā. i. dolorē ꝛ ipietatē cōmittit circa talē venditionē. ¶ Scdo cōmittiť, cū quis vendit seruū suū existētem in fuga. ꝛ de hoc loquiť. l. ij. ꝛ que sit rō dicā ibi in fine. ¶ Tertio cū. qs celat seruū alienū: vt. l. iij. ¶ Quarto cū celat filiuz, vel fratrē alienū, vt. C. e. l. fi. Et ꝑ hāc. l. dicit Bar. ꝙ nō vz statutū, quo caueť, ꝙ ille q ducit liberū hoiez in fortiā cois. deat habere ꝑmiū: q: cō tinet in se plagiū ꝛ impietatē, nisi ille esset hostis publicus, vt. l. nō oēs. §. fi. de re mili. ¶ Sciēs. Ideo dicit, q: secus si ignorās. ¶ In gl. a plaga. Itē dr plaga. i. regio seu quedā pars agri. s̄. de le. iij. l. vxor. §. agri plagā. ꝛ est bonus. §. Dy. ¶ Itē dr plaga laqueus, vel rete, quo aialia capiūtur: vt. l. ex empto. in fin. s̄. de act. emp. ꝛ. C. e. in rubrica. ¶ In glo. sed an idē. ibi, si animū celandi. dic. s. principaliter, licet scdario habeat animum lucrandi Et no. ꝙ ista gl. ponit verā differētiā inter plagiū ꝛ furtū: cū qs subripit seruū alienū: nā tūc est plagiū qñ ꝑncipaliter intēdit dominū celare: vt puta dñs diligebat valde seruū ꝛ ipse vt dolorē inferat dño ꝑncipal'r, intēdebat celare. qd poterit ꝯstare ꝑ eiꝰ cōfessionē, vel ꝑ ꝟba dicta añ, vel post: vt in. l. apud celsum. in ꝑn. s̄. de doli exce. ꝛ. l. fulci. §. qd sit latitare. qbꝰ ex cauf. in poss. ea. sʒ furtū cōmittiť cū ꝑncipal'r intēdit sui lucrū facere nō aūt dolorē dño. Ita intelligiť. l. nō statim. ī. e. ti. Sed aliā dr̄iā ponit gl. C. de fur. l. si abducta. q̄ dr, ꝙ plagiū distinguiť a furto ꝑ ꝯsuetudinē, vt dicať plagiariꝰ q ꝯsueuit furari seruos alienos. Sʒ fur. q nō consueuit. Sed ista est verior quā tenet Azo. in summa.

Summarium.

1 Abesse non dicitur qui redeundi animum habet.

6 Litigiosam rem qui in causa obtinuit recte vendere potest. Et an emphyteota rem emphy. vendere possit, sub conditione si dominus voluerit, nec in commissum incidat?

5 Criminis inquisitio num ad imperatorem spectet?

Sciendum. Qui seruū suū in fuga existētē vēdit, plagiū cōmittit. sec⁹ si nō erat i fuga, lʒ eēt absens. ¶ Itē sec⁹ si vēdit ipm postq̄ fuerit adduct⁹, vel dephēsus. ¶ In fuga. nā abesse dr̄ cū hʒ aim redeūdi: sed in fuga dr̄. cū nō hʒ aim redeūdi. vt. l. qs

1 sit fugitiuus. in prin. de edi. edic. Et † no. q̄ ille qui hʒ aim redeūdi nō dr̄ ab esse: q2 vbi est anim⁹ tuus, ibi fingit̄ esse corp⁹ tuū. ff. de cap. l. nihil. ꝛ de le. j. l. hui⁹ modi. §. legatū. i fi. ¶ Tex. ibi, cessare sen. cōs. not. ex istis duob⁹ versib⁹, q̄ vēditio facta tpe phibito, si ꝯferat̄ in tps pmissū, valet. facit. l. in tps. de hered. insti.

2 ꝛ de dona. ante nupt. C. l. qd sponse. ¶ Ex † hoc determinat̄. qd pōt qs rē litigiosam vēdere, cū obtinuerit in cā. ¶ Itē emphyteuta pōt rē emphy. vēdere sub ꝯditione, si dn̄s ꝯsenserit. ꝛ per hoc nō incidit res in cōmissū, lʒ ꝯsensus dn̄i nō accedat: q2 nulla iniuria sibi facta fuit. facit optime. l. si qs locuples. de. ma. test. §. j. patet ēt ex hoc, q̄ res subiecta restitutioni pōt alienari sub ꝯditione, si illa ꝯditio deficiat. facit etiā. q̄ vʒ testūi in quo pr̄ filio pterito instituit extraneū sub ꝯditione, si fili⁹ preterit⁹ noluerit esse heres abintestato. Ad qd facit dicta. l. si qs locuples. ꝛ de here. insti. l. si qs ita heres instituat̄. de qua qōne no. p Bar. in. l. gall⁹. in pn̄. de liber. ꝛ posth. ꝛ dic vt ibi dixi. ¶ Vendiderint. Et q̄ sit rō ponit̄. C. e. l. fugi. ¶ Tu potes dicere q̄ rō est: q2 dn̄i vēderēt tales seruos in fuga existētes, ꝛ ēt pro modico: ꝛ aliquib⁹ forte impijs ꝛ crudelib⁹, q seruos dephēsos flagellarēt, vel interficerēt, ꝛ sic mouentur ex quadā crudelitate vel impietate cōtra seruos suos pp fugā qd facere nō debēt. ff. de his q sunt sui vl' alie. iur. l. j. ꝛ insti. e. §. fi. Nā ex hoc qdā plaga seu vuln⁹ vel dolor infligit̄ seruis. qd facere dn̄i nō debēt vt ibi not. ¶ In. l. fi. ibi in metallū dā. hec pena capitalis nō imponit̄, scdm quosdā nisi illis q assueti sunt cōmittere plagiū: vt. C. e. l. qm̄. ꝛ nota. in. l. fi. al's forte puniret̄ pecuniariter ꝛ ad arbitriū iudicis. C. eo. l. in fuga. vl' dic, q̄ locū hʒ pena capitalis, qn̄ cōmittit̄ plagiū, circa liberū hoiem: sʒ si circa seruū, min⁹ punit̄, vt dicta. l. in fuga. ¶ Nota

5 † i. l. nō statiʒ. ff. e. q̄ scrutatio criminis nō ptinet ad imperatorē, sʒ ad iudicē: nā dr̄ hic imperator, nō me cōsuli, sed qd iustissimū ꝛc. sequi iudicē oportet: ꝛ ita potest allegari hic tex.

Ad senatuscon. turpil. & de abolitionibus Rub.

Accusatorum. Q: p istū sena. ꝯsul. punit̄ temeritas accusatoꝝ desistētiū ab accusatiōe incepta sine abolitiōe. Et accusatoꝝ temeritas est multiplex, idō ne pcedat sub equoco, declarat iur. ꝯsul. quotuplex sit. Et pmo ponit̄ vna distinctio trimēbris scdo illā sub cōpēdio declarat. Tertio singula mebra lati⁹ psequit̄. Secūda ibi calūniari. Tertia ibi calūniatorib⁹. ¶ Desistere. s. sine abolitione. ꝛ hoc est qd ponit̄ p hoc sen. ꝯsul. ꝛ de hoc psequit̄ p totū istū titulū. ¶ Et no. q̄ temeritas accusatoꝝ, tunc punit̄ cū cadit in aliquē de istis trib⁹ specieb⁹: al's sec⁹: vt. ff. e. l. §. q̄ri posset. et not. ij. q. iij. in summa. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Lex rhemia num sit publicorum iudiciorum?
2 Calumniæ quæ pœna sit? Et quid in denuntiatore. Item in eo qui excipit de crimine calumniæ? nu. 3.
4 Calumnia quot modis puniatur?
5 Edictum de calumniatoribus quid differt ab lege rhemia?
6 Calumniosus non semper præsumitur, qui non probat. Et de calūnia quando pronuntiari possit?
7 Iudici nota dicuntur, quæ in actis continentur. Et nullitas ex actis si appareat iudici, an de illa etiā & à parte non requisitus pronunciare possit?
8 Errorem qui allegat probare debet alias calumniosus præsumitur. Et qualiter quis ad accusandū pro siluisse per errorē se pbabit?
9 Non probare, facti esse.
10 Furtum plagium, & similia delicti nomina sunt, quæ non possunt sine dolo verificari.
11 Sententia declaratoria super crimine an valeat?
12 Temeritas non omnis calumniam continet.

§. Calumniatoribus. Notabilis est ꝛ quotidie ēt alle. §. iste. Et diuidit̄ in quatuor ptes. pmo qua. l. puniat̄ calūniator. Scdo qs est mod⁹ pcedēdi ꝯ eū, ꝛ qual'r calūniosus dicatur. Tertio qs est mod⁹ pnūtiādi sup. calūnia. Quarto mouet vnū dubiū. Scda ibi, sed nō vtiqʒ. Tertia ibi, q̄rū alterū. Quarta. in. §. Queri posset ꝛ. h. d. calūniator punit̄ p. l. rhemiā. ꝛ lʒ nō pbet nō tn̄ necessario sequit̄, q̄ calūniat⁹ fuerit. vn̄ admittit̄ si velit pbare cōtrariū, q̄ p errorē duct⁹ fuerit ad accusandū. ꝛ iudex dʒ inquirere de calūnia ēt absoluto reo: ꝛ si repiat accusatorē errasse, nō puniet eū. Secus si reperiat eū in euidenti calūnia. Et si pnūtiauerit tātū eum nō probasse: videtur ipm, absoluere. Idem si pronūtiauerit eū temere accusasse. Sed si pronūtiat eū calumniatū fuisse, de calūnia eū cōdemnasse videtur. h. d. vsqʒ ad. §. p

1 uaricatorē. ¶ Irrogat̄. sed † querit̄ de trib⁹, vtrū lex rhemia sit publicorū iudiciorū. gl. rn̄det cū distinctione: aut calūnia descendit ex publico crimine, aut ex priuato. Sed Dyn. indistincte dicit, q̄ est priuati iudicij qd verius vr̄. primo q2 non enumerat̄ hec l. inter alias, q̄ publici iudicij sunt: vt. l. j. ff. de publi. iudi. ¶ Secūdo p. l. palā. §. que calūnie. de ritu nup. vbi vr̄ casus: licet glo. destruat. ¶ Tertio videtur expressum. in. l. j. versu. qui publico iudicio. ff. de infam. dum dicit, qui publico iudicio calumnie vel preuaricationis causa. ꝛ sic crimen calumnie ꝛ preuaricationis ponuntur vt diuersa a criminibus publici iudicij. al's frustra subijceretur de calunia. ꝛ preuaricatoribus. ꝛ istud placet quicquid dicat Bar. Nec obstat ratio sua: quia per hoc non videtur continere similitudinem supplicij. si descendens ex publico crimine non est publici iudicij: quia similitudo supplicij attenditur penes ipsam penam, non penes modū proponendi, ar. ff. de pu. iudi. l. ordo. Per hoc patet, q̄ non omnes possunt accusare de

2 calumnia: sed ille tantum qui passus est. ¶ Secundo † queritur que sit pena calumnie. respondet glo. q̄ similitudo supplicij. sed istud est verum, si calumniator se subscripserit ad penam talionis, iuxta. l. fin. C. de accu. ꝛ de procura. c. tue. Idem puto si se non subscripserit: quia illa subscriptio non facit eum teneri ad penam talionis, cum ad penam corporalem se obligare non possit: vt. l. liber homo. ff. ad. l. aquil. ꝛ nota. ff. de custo reo. l. si quis reum. ¶ Sed sua calumnia facit eum teneri. de quo autē operetur subscriptio: dic vt. l. si cui. de accu. ¶ Item hoc verum in accusatore calumnioso. Sed quid in denuntiatore? dic q̄ non punitur similitudine supplicij, sed extraordinem ad arbitrium iudicis, vt. l. diuus. de custo. reo. ꝛ infra. eo. ab accusatione. §. nuntiatorum. ꝛ de calum. c. fin. quod est verum in illis, qui tenentur prosequi vel prosequuntur, al's facerent partem. ꝛ sit sufficeret eos condemnare in expensis. extra de penis. c. calūnia. ¶ Item

3 † quid in illo, qui excipit de crimine calumnie? dic, q̄ aut ad repellendum quem ab accusando, vel testificando: ꝛ sufficit q̄ cōdemnetur in expensis. de dolo. ꝛ contu. c. finem litibus. ¶ Sed si opponit, q̄ repellatur a dignitate obtinenda: tunc si quidem ante confirmationem, punitur pena. c. j. de elect. lib. vj. que est si non probat, q̄ debeat suspendi a beneficio, si post confirmationem, punitur extra ordinem, ꝛ grauius, de accus. c. super his in fi. Idem si opponat ad puniendum, in casu quo potest, scilicet cum crimen quod opponit contingit primum crimen, vt. l. ij. §. si publico. ff. de adulte. ꝛ de except. c. j. iudex autem qui crimen de quo inquirit, non reperit, non videtur posse dici in calumnia, cum inquisitionem precedere debeat infamia, que ipsum excusat a calumnia: vt. l. miles. §. mulier. supra de adulter. de acquir. heredi. cum quidam. §. quod dicitur. Sed si inquireret non precedēte infamia, puniretur extra ordinem. l. arbitrio iuris arbitro-

4 rum. ꝛ extra de accus. cum oporteat. ¶ Tertio † queritur, quot modis puniatur calumnia? respondeo quatuor modis. Nam interdum quis per calumniam obtinet falsam sententiam: ꝛ tunc punitur. l. cornelia, de fals. vt supra de fals. l. si quis obrepserit. in fi. Interdum recipit pecuniam vt calumniam faciat in iudicio criminali, vel ciuili: ꝛ tunc punitur criminaliter de falso, vt. ff. de fal. l. j. ¶ Item ciuiliter ex edicto de calumniatoribus, vt. ff. de

5 calum. l. j. Et † nota. q̄ edictum differt a lege rhemia in quatuor. Primo, quia locum habet cum pecunia recipitur, vt calumnia fiat. Sed. l. rhemia non requirit receptionem pecunie. ¶ Secundo quia locum habet tam in ciuili q̄ in criminali: vt. l. j. §. j. de calum. sed. l. rhemia in criminali tantum. ¶ Tertio q̄ illud locum habet etiam si calumnia non fiat. sufficit enim recepisse pecuniam, vt fiat: vt dixi. in. l. j. §. j. supra de fals. Sed lex rhemia requirit, q̄ quis processerit ad accusationem calumniosam.

Quarto

¶ Quarto differt in pena. nam per illud imponitur pena ciuilis, scz quadrupli sed per. l. rhemiã imponitur pena criminalis, scilicet simitudo supplicij. ¶ Sequitur secũda pars ibi. protinus. nõ semper 6 † quia fallit in quibusdam casibus, in quibus non probans non presumitur calũniari, qui ponuntur per gl. in. l. all'. §. calumniator. de his qui no. infa. & hunc intellectum ponit hic glo. vel dic protinus. i. non necessario. licet enim presumatur calumniari, qui non probat: vt. l. j. C. de aduo. diuer. iudic. & C. de accu. l. fi. & de calum. l. vlti. ij. q. iij. qui non probauerit. illa tñ non est presumptio iuris & de iure. quia probatio in cõtrarium admittitur, si probare vult accusator, ꝙ per errorem ductus fuit ad accusandum non per calumniam. & ideo iudex de hoc dz inquirere: & terminum ad hoc probandum statuere: vt infra sequitur. ibi, reo absoluto. nota ꝙ de calũnia cognoscit tripliciter. ¶ Primo durante iudicio super crimine instituto, vt eadem sententia reus absoluatur, & de calũnia pronũtietur. C. de calum. l. j. & tũc idem iudex de vtroqz pronuntiabit: licet non sit iudex accusatoris, sed accusati tantum. tum quia videtur illa quedam reconuẽtio. ar. C. quomodo & quando iudex. l. cum dam. tum quia videtur quedam incidens questio, de qua potest idem iudex cognoscere, licet non principaliter posset. C. de iud. l. quotiẽs. & fiet hoc ad instãtiam accusati hoc petenti: vt. d. l. j. nota. Potest etiam de calumnia pronuntiari in continenti reo absoluto eadem die. ar. l. Paulus. de re iudi. & hic in gloss. que incipit, incontinenti. ¶ Secundo modo cognosci potest ex interuallo per modum accusationis principaliter institute super calumnia: & tũc oportebit, ꝙ instituatur accusatio coram iudice ipsius accusatoris: & sic etiam poterit coram alio ꝙ̃ fuerit prima accusatio: vt no. ij. q. iij. in summa. ¶ Tertio cognosci poterit per modum inquisitionis etiam ex interuallo, vt absoluto reo, iudex formet inquisitionem super calumnia principaliter: vt, hic est casus et iocundus secundum Barto. ¶ Ex quo sequitur coniunctio. §. calumniator. in. l. all'. de infa. ꝙ damnatus ex inquisitione fit infamis, sicut si per accusationem. de hoc per Barto. in. l. infamem. de pu. iudi. ¶ Dicit etiam ꝙ si de calumnia cognoscat ille iudex corã quo fuit commissa, non requiruntur alie probationes super ea, quia notoria est sibi, vt iudici postꝙ̃ est coram eo commissa. sufficit ergo ꝙ petatur super eo pronuntiari secundum Bartol. qđ nota. ar. C. de testi. l. nullum. & quod notatur. ff. de testi. que fal.

7 Ex † hoc nota, ꝙ omnia que continentur in actis, dicũtur nota iudici vt iudici. Ideo potest iudex ex illis supplere: lz pars hoc non all'. facit quod notat Inno. de testi. c. cum clamor. Et ideo si nullitas sententie apparet ex actis, licet pars non alleg. illã cãm nullitatis, que constat ex actis. Potest tamen iudex pronuntiare ipsam nullam, si pars hoc petat. facit quod nota. supra, qđ cum eo. in. l. titianus, que est. l. domini Bal. & ibi est bona glosella. & de acquiren. here. si is ad quem. & ita de facto respondi istis diebus domino archiepiscopo astensi. ¶ Iustum errorẽ quem 8 † qui allegat probare debet, vel sibi non prodesset, vt. ff. de adulter. l. si adulterium cum incestu. §. idem pollioni. in fi. Item probare debet, al's presumeretur in calumnia hoc ipso, ꝙ non probauit, nisi in casibus qui not. in dicto. §. calumniator. probabit autem multipliciter se per errorem ad accusationem processisse. ¶ Primo per iuramentum suum & aliorum compurgatorũ iuxta iudicis arbitrium, vt in. c. ij. & quod ibi per Inno. de calũ. nam si iuramentum de calumnia presumpta in futurum excusat, vt. l. iij. §. penul. ff. de iureiur. & si ventris no. l. j. §. j. ergo & pͥstitum post excusat a calumnia presumpta multo magis. arg. l. auxilium. ff. de mino. & quod not. in. l. j. §. si aduersus. de no. operis nun. ¶ Secũdo probabitur si de illo crimine, de quo accusauit erat publica vox & fama. nam ex hoc excusatur a dolo presumpto. vt. ff. de adulter. ciuiles. §. mulier. & de acqui. here. cum quidam. §. quod dicitur. ¶ Tertio probatur si aliqui promiserunt testificari pro ipso, & postea non fecerunt. ij. qõ. iij. c. Paulus. & & ibi per glo. ¶ Quarto si aliqui fidedigni aliqd sibi asserebãt, quibus credere poterat verisimiliter. ar. extra de spõ. cum in tua. secus si nõ erãt fide digni, vt dixi. ff. de fal. athaletus. ¶ Quinto si probãt crimẽ saltem per vnũ testẽ. ar. C. de iureiu. in bone fidei. & extra eo. tit. c. fina. vltimo si testes, quos produxit, fuerunt reprobati: vt no. in Spec. de calumniatoribus. in fi. ¶ In text. ibi. pepcit ei. not. ergo ex hoc singulariter, ꝙ lz ille qui non probat, presumatur iuris presumpt. calumniari. C. de aduo. diuer. iud. l. j. non tamen ex presumpta calumnia punitur, nisi iudex super illa expresse pronuntiauerit. Et idem videtur vbicunqz pͥsumitur dolus a iure, non sufficiat pronuntiari super facto, sz debeat pronũtiari expresse super dolo. nam 9 † non probare facti est. & potest intelligi, & cum calũnia & sine. vnde debet in dubio intelligi sine calumnia, vt fiat interpretatio in benigniorẽ partẽ. ar. ff. de pen. l. si preses. per quod dicit Barto. ꝙ si iudex pronuntiat aliquem occidisse vel vulnerasse vel incendium commisisse, non videtur ille cõdemnatus de maleficio. quia ista sunt verba facti, & de necessitate non important dolum, quia potuit occidere, vel vulnerasse ad sui defensionem. et in hanc partem dz fieri interpretatio, vt hic, secundũ eũ. secus si pronuntiaret furtũ cõ10 misisse. quia † ista sunt nomina delicti. nec possunt verificari sine dolo, vt statim sequitur, in versiculo sinautem. in verbo calumniatus es. ¶ Sed primum dictum non videtur verum: quia cum quis confitetur se occidisse, vel vulnerasse, videtur confessus maleficium, nisi probet ad sui defensionem fecisse. quia ista verba includunt dolum a iure presumptum, vt habetur. C. de iniur. l. si non conuitij. & quod ibi nota. & ad. l. cornel. de sicar. l. j. extra de accu. cum dilecti. ergo idem videtur in cõdemnatione vel in verbis iudicis. nec obstat istud, ꝙ non probare non est delictũ, nec ex illo oritur presumptio doli, sed delictum est calumniose 11 accusasse. & istud videtur verius. ¶ Nihil de pena. Ex † hoc tex. dicimus ꝙ super crimine valet sententia mere declaratoria. qđ dic vt dixi in. l. athalet9. ff. de fal. ¶ Item ꝙ in criminali accusatione, non est necesse concludere ad certam penam, sed sufficit accusatorem petere, ꝙ pronuntietur tale delictum commisisse. nã si nõ est necesse, vt iudex de pena preiudicet, nec accusatori ꝙ petat: cum sententia debeat esse conformis libello. C. de fideicõmis. liber. l. fin. facit. l. ordine. in princi. infra ad mu. & de iure fisci. aufertur. in princip. & de diuer. & tempora. prescrip. l. vitia. §. j. in verbo deletur. & insti. de pu. iudi. in princip. ¶ In text. ibi facti quidam. i. condemnare vel absoluere. nam iudicare vel nõ iudicare, non est in eius arbitrio: vt. l. munerũ. §. iudicandi. de mu. & ho. quia iudicare tenetur omnino. Sed non cõdẽnare vel absol12 uere. Sed hoc est in eius arbitrio. ¶ Per hoc † tollitur contrarium gloss. magne in versiculo. queri posset. ibi calumnie vicio. Not. ergo ꝙ non omnis temeritas continet calumniam. Est enĩ hoc verum generale, vt patet hic coniuncto princi. huius. l. per quod determinatur, ꝙ licet iuramentum calumnie excuset ab expensis litis ratione presumpte calumnie, in. l. iij. §. penultimo. ff. de iureiur. non tamen excusat ab expensis, que veniunt ratione temeritatis, vt. ff. de iudi. eum quem temere. sed an expense veniant in causa criminali, Bar. hic examinat. & dicas ꝙ sic per. l. qui crimen. C. qui accu. non pos. & l. final. C. de fruc. & lit. expen. & nota. extra de pen. c. calumniam.

Summarium.

1 Præuaricatio non in accusatore solum locum habet.
2 Pronuntiationem super præuaricatione publici iuris esse. Et an ex illa punietur præuaricator?

§. Preuaricatorem.

Preuaricator est qui colludit cum accusatore, veras probationes dimittendo, & falsas admittendo. & canonist. appellant istum collusorem, vt patet extra de col1 lu. dete. per totum: & † nõ solum habet locum in accusatore, sed etiam in iudice inquirente. e. ti. c. fi. & vtrum talis accusatio prosit accusato? dic vt in. c. j. & ij. e. ti. & C. de transf. l. transigere. & de ista preuaricatione queritur duobus modis. primo per modum replicationis, vt si quis excipit se non posse accusari: quia fuit al's accusatus de eodem crimine ab alio replicabitur de preuarica2 tione illius, qui pronuntiauit: & † talis pronuntiatio est publici iud. ff. de preua. l. iij. Et nota, ꝙ ex illa pronuntiatione nõ punietur preuaricator: quia non ad hoc principaliter agitur, sz ad iustificandum accusationem ad hoc. ff. de infa. l. lucius. ¶ Item queritur de preuaricatione per modum accusationis & inquisitionis contra ipsum preuaricantem principaliter institute: & tũc punietur extra ordinem. l. ij. de preuar. & talis accusatio semper est priuati iudicij, etiam si descendat ex crimine publici iudi. vñ non poterit institui nisi per illum cuius interest. Ista videtur intentio. l. iij. ff. de damno infecto, licet aliter intelligatur per alios. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Iudicis officio nobili quæ expediuntur delegabilia esse. Et an id perpetuo verum.
2 Abolitio vna nũ pro pluribus criminibus sufficiat. Et quid si quis sit pluribus excommunicationibus excommunicatus, an sufficiat vna absolutio?

xvi. Si quis. Tergiuersator dicitur qui desistit ab accusatione sine abolitione. que abolitio si priuata est, debet a iudice impetrari, ⁊ cum cognitione concedi nec delegari potest. ⁊ tot sunt abolitiones petende, quot fuerūt crimina instituta. h. d. vsq; ad. §. accusationē.
1 Demādare potest. quia iudicis officio nobili expeditur. ⁊ † oīa que iudicis officio nobili expediuntur, sunt delegabilia, fallit in restōne in integrū que conceditur minori fauore etatis minoris. ⁊ in cautione dāni infecti, propter celeritatem negocij. vt. l. j. de damno infect. ⁊ ibi not. ita intelligitur. l. nec quicꝙ. §. vbi decretum. de offi. proconsul. ⁊ lega. Nec videtur bona ratio: quia cognitionem requirit. nam etiam cause pecuniarie reprimunt cause cognitionem: ⁊ tñ delegantur. C. de peda. iud. l. placet. ¶ In tex. §. si plura. si ex diuersis factis descendentia: secus si ex vno facto descenderent: quia tunc vnus non posset, plures sic: vt. C. de accu. l. qui de crimine. ⁊ de his potest quis accusari eodē libello. s. de accus. l. libellorum. §. sed ⁊ si aliud. ⁊ tot dicuntur accusationes, quot sunt crimina: licet vnus sit libellus. et ideo ab omnibus est petenda abolitio: vt hic. facit. l. scire debemus. s. de verbo. oblig. per quod patet, ꝙ si statutum dicit, ꝙ si accusator vult desistere, soluat certam quātitatem: qui accusauerit de pluribus criminibus, ꝙ pro quolibet crimine debet illam quantitatem soluere ob abolitionem. sed † si de omnibus petita esset, sufficeret vna abolitio pro omnibus. argu. s. pro soci. cum duobus. §. si plures. nam excommunicatus pluribus excommunicationibus, si petit se ab omnibus absolui, sufficit vna absolutio pro omnibus, vt no. in. c. ex parte. de offi. ordi. Sic etiam bānitus ex pluribus delictis, vel pluribus bannis, sufficit ꝙ petat se de omnibus rebanniri: ⁊ vna rebannitio sufficit. Sed in contrariū facit. l. de pupillo. §. si plurium. de oper. no. nun. in fin. Sed intellige, ꝙ vna rebannitio vim habet plurium, rebannitionum. et dic vt ibi nota. per Dynum ⁊ Barto.

Summarium.

1 Desistens ab accusatione nulla, quando in senatusc. turpil incidere dicatur? Et ratio cur ita. nu. 2.
3 Episcopus plures excommunicans, vt puta populum, si ipsi nō parent sententijs, an ex hoc iurisditionis quasi possess. dicatur possidere? Et episcopum non possidere, nisi labia sua.
4 Mulier & minor licitè desistunt ab accusatione nulla, nec incidunt in turpil. Et eis licitum esse iura ignorare.

§. Accusationem. Licet accusatio sit nulla desistens tamen sine abolitione incidit in turpill. Fallit in muliere ⁊ minore. h. d. vsq; ad. §. suspecti. ⁊ diuiditur in tres partes. Primo ponit thema ⁊ questio. ⁊ opponitur ad vtranq; partem. Tertio ponitur limitatio ad vtranq; partem. Secunda ibi, mouet. Tertia circa finem. merito itaq;. ¶ Item secunda subdiuiditur. Nam pmo arguit per vnam rationem: quia non incidat precise. Secundo per aliam precise incidat. Tertio probat per authoritatē papi. ꝙ aliquando incidat: aliquando non. Quarto, quia oppoinit, ꝙ indistincte debeat incidere. Secunda ibi econtra. Tertia ibi at quin. Quarta ibi qd eñ. Ista quarta diuiditur in duas. Nam primo probat, ꝙ casus quem excipit pap. non differat ab alijs. Secūdo ꝙ casus in quo pap. fatetur quem incidere expresse, non differat a casu quem excipit, nec ab alijs. Secunda, vt in
1 tex. at quin. Idem. ¶ Et † nota tres casus. nam interdum proposita exceptione ante litem contestatam iudex repellit accusationem nullam: ⁊ tunc desistens non incidit in turpil. vt. j. ea. l. querebatur. Interdum nulla fuit proposita exceptio, cōtra accusationem nullam: nec iudex eam adhuc repellit. Si ante litem contestatam: ⁊ sic opponi ⁊ repelli potest: tunc non debet accusans desistere sine abolitione, vel incidit in turpil. vt hic. interdū lis contestata est, ⁊ nulla fuit proposita exceptio: ⁊ sic amodo nō potest opponi: vt. s. de adulter. l. si maritus. §. prescriptiones. et tunc indubitanter desistens incidit: quia censetur semper fuisse legitima accusatio ⁊ valida, postꝙ de nullitate non potest exceptio opponi. differt tamen iste tertius casus a secundo. nam in hoc tertio, si desistens vult petere abolitionem ⁊ desistere, habet probare se per errorem accusasse, sicut si fuisset accusatio valida semper. al's si fallaciter accusasset, non conceditur abolitio. C. de abo. l. fallaciter. Sed in casu secundo, sufficit petentē abolit. allegare nullitatem accusationis, quam si iudex proponit, dz concedere abolitionem indistincte. Si tamen fallaciter, accusasset ⁊ per dolum, credo ꝙ iudex posset ipsum extra ordinem punire. arg. j. e. l. ⁊ in priuatis. ¶ Item tenetur parti actione iniuriarum. s. de iniur. l. iniuriarum. §. si quis per iniuriā. ⁊. l. apud labeonem. §. si quis libello. ¶ Item in hoc tertio casu, non conceditur abolitio indistincte: quia fallit in quibusdā criminibus. vt. t. l. fallaciter. in fi. Sed in secundo propter nullitatem accusationis concederetur indistincte. Ex predictis igitur sequitur, ꝙ desistens ante litem cōtestatam sine abolitione incidit in turpil. excepta muliere ⁊ minore. quod est verum, nisi datus esset fideiussor de lite prosequenda, vel reus esset citatus. C. e. l. j. et no. j. e.
2 l. quesitum. ¶ Est † autē ratio cur desistens ab accusatione nulla, incidit in turpil. quia de tali nullitate non est ipse iudex. sz superior. vnde presumi videtur, ꝙ valeat quousq; sit declaratum, non valere. Faciunt ad questionē de illo, qui positus est ad denuntiandum maleficia, vt debeat denuntiare etiam illa, que nō sunt punibilia: vt si quis occidit bannitum, qui potest impune occidi ex forma statuti: ⁊ nisi denuntiet puniatur: quia non spectat ad eum cognoscere, vtrum delictum sit punibile vel non de qua questione notatur per Bar. in. l. fi. §. diuus. ⁊ de publica. et l. si quis in graui. §. si maritus. s. ad silla. Secunda ratio: quia postꝙ accusatio est psentata iudici si desisteret sine abolitione, videretur ipsi iudici illudi. quod fieri non dz. s. de infa. debuit enim. ⁊ argu. C. de testi. l. nullum. ⁊ extra de postu. prelat. bono. in magna gl. vbi postꝙ postulatio est presentata superiori non licet ab ea discedere: ne colludatur. quod est verum in causis publicis, vel que publicam recipiunt vtilitatem. ¶ Sed in priuatis licitum est desistere etiam iudice non requisito, vt. s. famil. erciscun. l. fina. vbi casus not. ⁊ de no. ope. nun. l. j. §. ⁊ post opus. in fi. facit. l. iurisgentium. §. si paciscar. s. de pac. ¶ Processisset. nā iste dupliciter peccat scilicet accusando cum non possit, ⁊ desistēdo. Sed ille qui accusat de vero crimine, ⁊ cum valeat accusatio, desistit: non peccat, nisi desistendo. ¶ Uoce duntaxat. i. dicere ꝙ quedā verbalis accusatio. Et not. pro verbo Inn. quod
3 ponit in. c. cum olim. de resti. spol. qui dicit, ꝙ † si episcopus plures excommunicat vt puta aliquem populum, ⁊ ipsi non parēt sententijs, ꝙ ex hoc non acquirit episcopus quasi possessionem iurisditionis: quia nō possidet nisi labia sua, sicut accusatio nulla, dicitur tantum vocalis. ¶ Excepta muliere. Isti † duo exci-
4 piuntur. quia licitum est eis ignorare iura, ⁊ propter errorem iuris excusantur a pena: vt hic ⁊. s. de fal. l. diuus. §. penulti. quod est verum in his que sunt prohibita de iure positiuo: secus si essent prohibita de iure naturali. quod nō licet eis ignorare: vt. s. de mino. l. auxilium. ⁊ l. si ex causa. §. nunc videndum. ⁊ de iur. ⁊ fact. igno. l. regula. Paulus de Castro.

Summarium.

1 Accusatio suspecti tutoris, quando priuati iudicij dicatur? & quando publici?

§. Suspecti. Desistens ab accusatione priuati criminis, non incidit in turpil. h.
1 d. ¶ Et † ponit duo exempla vnum in accusatione suspecti tutoris, ad penam criminalem: aliud in accusatione turpil. que ambe sunt puati iudicij. ¶ In gl. pma. ibi. l. cognitio. dic fm doc. ꝙ hic loquitur de accusatione criminali, que instituitur ad puniendum tutorem dolosum, vt. l. j. in fin. cum. l. se. de suspec. tuto. ⁊ ista est priuati iudicij, vt hic. Sed contrarium loquitur de accusatione ciuili, que instituitur ad remouendum tutorē ab administratione. ⁊ ista est publici iudicij, non ꝙ descendat ex. l. publicorum iudiciorum: sed quia competit cuilibet de populo, vt. l. iij. §. consequens. de suspec. tuto. ⁊ in ista dic, ꝙ quedam est remotio legalis, que fit eoipso, ꝙ accusatur: q: statim interdicitur sibi administratio. C. de suspec. tut. l. cū quē. Et istā pōt declarare delegatus proconsul. vel pretoris: quia non ipse facit eam, sed lex. Quedam est remotio que fit per sententiam. ⁊ de ista potest cognoscere etiam delegatus proconsul. vel pretor. vt in contrario. ⁊. l. j. §. que autem. de suspec. tuto. alius delegatus pronuntiare non potest, sz solus pretor proconsul vel pses. Sed ꝙ hic non loquatur de illa criminali, videtur: q: tūc remittitur puniendus ad prefectum, vt dicta. l. j. in fi. ⁊ de offi. prefec. l. videtur. §. solēt: sed hic dicit de preside, ꝙ pronuntiat: sed respondeo ꝙ illud est verū in vrbe, in qua solus prefectus cognoscit de maleficijs. Sz in prouincia cognoscit etiam preses, vt. j. de pen. l. si preses.

§. Incidit. Si accusator desistit sine abolitione, non solum ipse in turpill. incidit, sed etiam qui submisit ipsum, ⁊ instigator, vel mandator: al's qui instigauit vel mādauit, et etiā ille qui fuerit in predictis nūtius.

punitur

punitur hoc edic. ¶ Nota singularem tex. contra nuntios qui portant literas de aliquo maleficio, vel tractatu committendo, vt puniantur sicut principales, qđ est verũ si sunt contenta in litera, vel scire potuerunt. al's cum non essent in dolo, non punirentur. facit ad hoc glo. in l. vtrum. ff. de parri.

§. Reus. Si reus condemnatus appellauerit, tenetur accusator causam appellationis prosequi, ꝛ desistens sine abolitione incidit in turpill. h. d. ¶ Extinguitur. dic ꝙ si in causa appellationis pronuntiatur siue confirmetur prima sententia, siue infirmetur, apparet pronuntiatum fuisse extinctũ per appella. quod patet. nã etiã si confirmetur, nõ oritur actio ex prima sententia, sed ex secunda: vt. l. furti. §. j. de infa. Sed si non pronuntiatur: vt puta, quia deseritur appellatio: apparet non fuisse extinctam primam sententiam sed suspẽsam: quia remanet valida prima sententia, ac si non esset appellatum. ꝛ post iudex mittit eam executioni, vt. l. tale pactũ. §. qui prouocauit. ff. de pact.

Quesitum. Qui porrexit supplicationẽ principi, narrans se velle accusare., licet postea non accuset, non incidit in turpil. h. d. ¶ Et est ratio: quia non videtur talis desistere ab accusatione: quia nõ inchoauit. Nam per supplicationem datam principi, non inchoatur accusatio: vt. l. quis. ff. de iniur. ¶ Si vero datus eẽt libellus iudici, ꝛ postea desisteret ab accusat. añ litem contestatam, vtrum incidat in turpil. disputat hic gloss. Tu dic secundum docto. ꝙ incidit, si dedit fideiussores de lite exercẽda: vt. C. eo. l. j. ꝛ idem si reus fuit citatus ꝛ comparuit. C. quomodo ꝛ quando iudex. auť. qui semel. fallit in muliere ꝛ minore. quibus lꝫ desistere, in. l. j. §. accusationẽ. ff. e. al's nõ incidit.

Summarium.

1 Desistens ab accusatione, an de calumnia teneatur, sicut in Turpilianum incidit?

Ab accusatione. Destitisse videtur ab accusatione, qui cũ accusato trãsigit vel accusationi expresse renuntiauit, vel tacite nõ prosequendo infra terminum sibi datum a iudice. Sed si non prosequeretur in termino sibi dato a lege scilicet. ff. biennium: tunc punitur per tit. C. vt infra certũ tempus crimina terminentur. Sed si non est lapsus aliquis terminus datus ad accusationem finiendam, sed accusator contumax fuit in veniendo: tunc punitur pena extraordinaria iudicis arbitrio. C. qui accu. nõ poss. l. qui crimen. ¶ Sed† queritur 1 vtrum desistẽs teneatur de calumnia, sicut incidit in turpil. dic ꝙ sic, si fuit in euidenti calumnia. ¶ Sed si queratur vtrum teneatur de presumpta, quod est eo ipso, quod nõ probat: ꝛ tunc, aut desistit ante litem contestatam: ꝛ dic ꝙ non tenetur. qꝛ probationes non sunt fiende ante litem contestatam.

Prælectionum Auenionens. Finis.

ADVERTE LEctor, huic iam operi finis dabatur, cùm perlata est ad nos sequens hęc Pauli Castrens. in l. Post contractũ crimen, De donationi. facilis admodum Prælectio Paduana, quæ (tametsi, nec libro, nec titulo conueniat lex ipsa) quoniam tñ maximè argumẽto, & tractatione præcedentibus conuenire titulis visa est, & item quoniam necdum typis data fuerat, maluimus hoc loco manibus tuis teri, quàm à vermibus corrodi. Et quòd in his minutis tibi lubẽter inseruimus, coniecturam facito, in grauioribus nos tibi in posterum minime defuturos.

Summarium.

1 Donatio facta ab eo qui deliquit, num secuta condemnatione reuocetur? & quo remedio?

2 Testamentum factum ab eo, qui ob crimen admissum, postea ad ciuilem naturalemũe mortem condemnatur, num secuta condemnatoria rumpatur? Et quid in donatione causa mortis?

3 Donatio in fraudem fisci, seu simulata, quando præsumatur: & quot casibus? Et quid tum? nu. 4.

5 Donatio num in fisci fraudem, sicut & in creditorum alienatio, fieri possit? & tum quibus actionibus creditorib. ac fisco succurratur?

6 Fraudem in donatione interuenisse, quomodo præsumatur?

7 Donatio in qua interuenit fraus, vt reuocetur, an sit necesse donatarium fraudis participem esse.

8 Donationem factam ab eo, qui crimen læse maiest. commisit, etiã si occultum sit, ipso iure non valere.

Post contractum. Donatio facta a criminoso anteꝙ sit de crimine condemnatus valet. etiam si erat tale crimẽ, propter quod bona sua veniebant confiscãda. h. d. nec† postea 1 reuocatur ipso iure, licet sequatur sentẽtia condemnatoria, ꝛ etiam confiscatio bonorum: quia facta fuit ab eo, qui erat dominus, ꝛ habebat administrationem bonorum suorum: vt patet in. l. reo criminis. ff. de solutio. ꝛ de iur. fisci. l. aufertur. §. in reatu. concordat vt in. c. factum legitime. de regu. iur. Si tamen facta fuit in fraudem fisci, reuocabitur: sicut etiam alienationes facte in fraudem creditorum, proposita reuocatoria contra donatarium: vt instit. de actio. §. item si quis in fraudem. iuncta. l. in fraudem. in princ. ff. de iur. fisc. ꝛ iste est intellectus gloss. hic. Sed Odoffred. aliter intellexit, ꝙ talis donatio sit in pendenti. ꝛ si sequatur sententia condemnatoria cum confiscatione bonorum: ex tunc appareat donationem ipso iure non valuisse: vel si valuit, ipso iure reuocari. sed precedens lectura ꝛ intellectus verior est propter rationem, quam supra dixi, que necessario concludit, ꝙ ipso iure non reuocetur causa superueniente. ¶ In tex. ibi, nisi condemnatio fuerit secuta, scilicet ante factã donationem: quia tunc ablata est sibi administratio ꝛ etiã dominium bonorum suorum: vnde non potuisset in alium transferre secundum primum intellectum. vel dic: nisi condemnatio secuta sit scilicet post donationem factam: vt quia non fuisset accusatus: vel si fuit accusatus, fuit absolutus. sed si sit secuta: ex tunc apparet donationem non valere secundum intellectum Odoffre. ꝛ debet intelligi vt dixi quando bona veniebant confiscanda. al's etiam post condemnationem posset donare donatione inter viuos non causa mortis sicut nec testari. nam† ꝛ te 2 stamentũ prius factum, rumpitur: si testator postea condemnetur ad mortem ciuilem. vel naturalem, etiam si bona nõ fuerint confiscata. per. l. eius, qui. ff. de testa. ꝛ donatio. causa mor. habet vim vltime voluntatis. de hoc est casus. ff. ti. j. l. si aliquis. non ergo posset donare causa mortis post condemnationem: ergo donatio iam facta per condemnatum irritatur. Quid autem in donatione inter coniuges, que dicitur inter viuos, licet ꝙtum ad effectum habeat similitudinem cum donatione causa mortis: quia non habet effectum viuente donante, licet morte eius confirmetur, an erit idem quod in donatione inter viuos: vel idem, quod in donatione causa mortis? dic ꝙ seruatur media via quia inspicitur que pena fuerit imposita. C. de dona. inter virum ꝛ vxo. l. res vxoris. ꝛ ibi vide bonam glos. distinguentem. hic autem solum inspicitur, an bona fuerint confiscata, vel nõ: seu veniant confiscanda: quia donatio inter viuos statim sortitur effectum suum. vnde inspicitur principium quando fit, an sit facta ab eo, qui erat dominus. ꝛ habebat administrationem bonorum suorum, non autem inspicitur quod postea euenit. scilicet, quod auferantur. Aduertendum ꝙ† aut donatio fuit fa 3 cta ab aliquo, anteꝙ crimen committeret, ꝛ postea commisit crimen, propter quod bona veniebant confiscanda: ꝛ tunc si donauit metu futuri criminis, quod proposuerat committere, perinde est, ac si donasset post crimen commissum. Quo autem iure id fiat statim dicam. Presumitur namqꝫ hoc fecisse ea intentione, quando incontinenti tale crimen cõmisit. argu. in. l. si ventri. §. in bonis. in fi. ff. de priuileg. credi. vel si suberat causa, vt quia erat suus inimicus capitalis, licet ex interuallo crimen postea cõmiserit. Si autem non erat, sed ex interuallo commisit non presumitur donasse propter futurum crimen, nec in fraudem fisci. ideo donatio firma permanet. nec reuocatur quoquo modo, si aliter defectus non esset, ꝛ vide ad predicta ꝙ solenniter disputando determinat Spec. in tit. de dona. §. j. versi. itẽ pone aliqs.

ff. de admini. tuto. l. chirographis. §. fi. Si vero donauit post cri
men commissum vel etiam ante, propter tamen committendū.
quod presumitur in predictis casibus: tunc interdum donatio
presumitur fictitia & simulata: & sic ipso iure nulla. l. imagina-
ria. de regul. iur. nec expedit tamen eam reuocare proposita reuo
catoria: quia habet locum, quando est valida, ita q ex ea domi
nium sit translatum. Sed quando est fictitia non est valida vt
4 l. nuda. ff. de contrahen. empt. Et † hoc contingit in tribus casi-
bus vt presumatur simulata scilicet quando donasset omnia bo
na. l. omnes. §. lucius. ff. que in fraud. credit. & in simili nota. per
doct. in. l. ij. de repu. here. C. de herede, qui repudiauit heredita-
tem & postea emit omnia bona hereditaria. nam ex hoc presu-
mitur repudiatio simulata: vt ibi no. per Cyn. Secundo quan-
do non omnia, tamen ipse donans criminosus, semper reman-
sisset in possessione bonorum donatorum: vt. l. sicut. §. superua-
cuum. ff. quib. mod. pig. vel hypo. solui. Tertius casus est quan
do donasset coniuncte persone. ar. in. l. data. C. eo. ti. & in exem-
plo quod ponit Spec. in dicto versic. item pone quando emanci
pauit filium & post factam scilicet donationem, ipse commisit
delictum. Extra istos casus, non presumitur simulata vel ficti-
5 tia, sed vera. Tamen † poterit fieri in fraudem fisci. sicut & quili-
bet debitor potest alienare bona sua in fraudem creditorum, et
valet alienatio, & transfertur dominium: tamen reuocatur pro-
posita actione reuocatoria, scilicet Pauliana, vel caluisiana, vt
j. tit. de his que in fraud. credi. & insti. de actio. §. item si quis in
fraudem. hoc casu loquitur. l. in fraudem. in princ. ff. de iure fisc.
hic autem. tantum presumitur quando de crimine iam erat ac-
cusatus, vel inquisitus. & pendebat processus contra eum vel
quando nondum erat accusatus, sed notorium erat crimen. si
6 autem ocultum secus: nisi probetur fraus. Potest † autem pro-
bari per verba, que fuissent ab eo prolata, iuxta nota. per glo. in
l. Fulcinius. in. §. quid sit autem latitare. j. quib. ex cau. in poss.
7 ea. & l. apud celsum. in prin. de dol. excep. Et † in donatione non
requiritur ad hoc, vt possit reuocari, q donatarius participa-
uerit fraudem. sed si non dedisset, bene esset necessarium proba-
re, q emptor participasset: vt. j. que in frau. l. quid autem. §. simi
li modo. & predicta in criminibus, in quibus non fit confiscatio
8 ipso iure sed per sentētiam. Si † autem ipso iure, vt in crimine le-
se maiestatis: tunc donatio facta post crimen commissum, etiā
si foret ocultum, esset ipso iure nulla: quia facta ab eo, qui non
erat dominus, nec habebat administrationem illorum bonorū:
vt hic. in. j. glo. & in. l. allegata per eam. & idem in causa fiscali. ar.
l. Imperatores. j. de iur. fi. & idem in manumissione serui. quia
cum sit retractabilis, vt quando confiscatio est fienda per sen-
tentiam. non valebit facta a criminoso. j. de manu. l. qui pene. &
quod not. in simili. C. de condi. ob cau. l. ea lege. Et vide hic per
Barto. cuius dicta semper melius intelliges per predicta: quia
ipse aliter loquitur & male declarat, non faciendo differentiam
inter simulatum & in fraudem. que tamen est facienda et miscet
ipse casus simulatos cum casibus fraudis, quod non est facien
dum. Paulus de Castro Padue.

HIC FINEM SVIS PRAELE-
ctionibus Auenionensibus mirumq; doctis, senten-
tijsq; ac iuris secretis & mysterijs longe refertissimis
Insignis clarusq;, atq; adeo Iurisconsult. Nobilissi-
mus ac excellentissimus Paulus Castrensis
imposuit, item & proximè præcedē.
Lecturæ Paduan. Quibus om-
nibus Iuris Doctorū Lectu
ris fœliciter explicādis,
videtur plurimùm
adiumenti al-
latum.

Lugduni ad. viij. diem Mensis Iulij.
1544

SYLLABVS RErum ac sententiarum memorabilium, notaq́ dignissimar. in Auenionicas Prælectiones Paul. Castrensis. cùm doctus, tùm tersus, maximeq́ accuratus, in quo ea locorum ac numerorum ratio habita fuit, vt nihil adeo abstrusum, vt non vel securè quærenti omnia primo obtutu palam peruiaq́ fiant.

¶ De litera A.

¶ De litera B.

¶ De litera C.

Calumniam

Defensores

¶ De litera F.

Inhabilitas

¶ De litera L.

¶ De litera N.

¶ De litera O.

¶ De litera P.

Paria

Non

¶ De litera Q.

¶ De litera R.

¶ De litera S.

Sed,

¶ De litera T.

Tertius

FINIS.

Tabula Rubricarum huius Noui uoluminis.

FINIS.

Tabula Legum ac Paragraphorum.

Tabula Legum ac Paragraphorum.

l.Aduam

Tabula Legum ac Paragraphorum.

FINIS.

PAULI
10°
Castro
in
dig. Vet.
ac
Novum
prælect.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm